BÜTÜN ESERLERİ: 6

Virginia Woolf

Dışa Yolculuk

Çeviren: İLKNUR ÖZDEMİR



KIRMIZIKEDİ
ÇAĞDAŞ KLASİKLER

Virginia Woolf

İngiliz yazar ve eleştirmen. 25 Ocak 1882'de Londra'da doğdu. 20. yüzyılın en önemli modernist romancılarından biri olarak kabul edilmesini sağlayan "bilinçakışı" tekniğinin en yetkin örneği *Mrs. Dalloway* 1925'te yayımlandı. Çağdaşlarının ve kendisinden sonra gelen yazarların biçemlerini derinden etkileyen bu anlatı tekniğini ilk kez *Gece ve Gündüz*'de (1919) kullandı. *Orlando* (1928), *Dalgalar* (1931), *Deniz Feneri* (1927), *Kendine Ait Bir Oda* (1929) adlı kitapları yanında denemeleri ve yazılarıyla da döneminin önde gelen edebiyat eleştirmenlerinden biridir. Eşi Leonard Woolf'la birlikte "Bloomsbury Grubu"nun kurucularındandır. İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında, 28 Mart 1941'de içine düştüğü ruhsal bunalım sonucu intihar etti. Elliden fazla dile çevrilen Woolf'un yapıtlarını çevirenler arasında Jorge Louis Borges ve Marguerite Yourcenar gibi tanınmış yazarlar da bulunmaktadır.

İlknur Özdemir

İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çevirisi ve *Senin Öykün Hangisi* adlı bir öykü kitabı vardır.

Başlıca Çevirileri: Paul Auster: *Yalnızlığın Keşfi, Yanılsamalar Kitabı, New York Üçlemesi*; Gabriel Garcia Marquez: *Şili'de Gizlice*; Heinrich Mann: *Mavi Melek*; Max Frisch: *Stiller*; J. M. Coetzee: *Utanç, Petersburglu Usta*; Michael Cunningham: *Saatler*; Günter Grass: *Yengeç Yürüyüşü, Soğanı Soyarken*; Hermann Hesse: *Klingsor'un Son Yazı*; Arundhati Roy: *Küçük Şeylerin Tanrısı*; Stefan Zweig: *Günlükler*; Bruno Schulz: *Tarçın Dükkânları*; Ian McEwan: *Cumartesi, Sahilde*; Ingeborg Bachmann-Paul Celan: *Kalp Zamanı*; Edith Wharton: *Keyif Evi*; Umberto Eco: *Genç Bir Romancının İtirafları;* Virginia Woolf: *Mrs. Dalloway, Kendine Ait Bir Oda, Dalgalar, Dışa Yolculuk, Yaşlı Kadın ve Papağan;* Pascal Mercier: *Lizbon'a Gece Treni, Sahnede Ölüm.*

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi: 237
Çağdaş Klasikler: 16

Özgün adı: *The Voyage Out*

Dışa Yolculuk
Virginia Woolf
Çeviren: İlknur Özdemir

© Bu çevirinin Türkçe yayın hakkı Kırmızı Kedi Yayınevi'nindir.

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Son Okuma: Serra Tüzün
Kapak Tasarımı ve Grafik: Yeşim Ercan Aydın

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Birinci Basım: Ekim 2013, İstanbul
ISBN: 978-605-4764-54-9
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi A Blok
Haramidere-Avcılar İSTANBUL T: 0212 412 17 77
Pasifik Ofset Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedikitap.com / www.kirmizikedikitap.com
Ömer Avni M. Emektar S. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Virginia Woolf

Dışa Yolculuk

Çeviren: İlknur Özdemir

ROMAN



1. Bölüm

Strand'den Embankment'a uzanan sokaklar çok dar olduğundan oralardan geçerken kol kola girmemek gerekir. Eğer yine de ısrarla kol kola yürüyecek olursanız, mahkeme kâtipleri çamurların içine uçarak atlamak zorunda kalırlar; genç daktilo hanımlar da hemen arkanızda kıpırdanıp dururlar. Güzelliğin umursanmadığı Londra sokaklarında herkesten farklıysanız bedelini ödersiniz, iyisi mi pek uzun boylu olmamalı, uzun mavi bir pelerin giymemeli ya da sol elinizle havayı dövmemelisiniz.

Ekim başlarında, sokakların kalabalıklaşmaya başladığı bir öğle sonrasında uzun boylu bir adam, koluna girmiş bir hanımla birlikte kaldırımda yürüyordu. Arkalarından öfkeyle bakanlar vardı. Ellerinde dolmakalemleri ve evrak çantalarıyla koşuşturan telaşlı, ufak tefek tiplerin –çünkü bu çiftle kıyaslandığında çoğu kişi ufak kalıyordu– randevularına yetişmeleri gerektiğinden ve bunlar haftalık ücretle çalışan kişiler olduklarından Mr. Ambrose'un uzun boyuyla Mrs. Ambrose'un pelerinine dikilen düşmanca bakışlar nedensiz değildi. Ama erkek de kadın da bir şeyden büyülenmişçesine kötü niyetten de istenmemekten de hiç etkilenmiyorlardı; Erkeğin kıpırdayan dudaklarını görünce, onun kendi düşüncelerinin büyüsüne kapıldığı, kadının tam karşıya, çoğu kişinin gözlerinin yukarısındaki bir noktaya dikili sabit bakışlarından onu büyüsüne alanın üzüntü olduğu tahmin edilebilirdi. Kadın, ancak karşılaştığı herkese tepeden bakarsa gözyaşlarını tutabiliyordu ve yanından geçenlerin kendisine sürtünmeleri belli ki onu çok rahatsız ediyordu. Embankment'taki trafiği bir-iki dakika soğukkanlı bakışlarla gözledikten sonra kocasının ceketinin kolunu çekiştirdi, hızla akan arabaların arasından karşıya geçtiler. Salimen öbür tarafa varınca kadın kolunu usulca erkeğin kolundan çekti, dudakları

sarktı, titredi; sonra gözyaşlarını koyuverdi, dirseklerini korkuluğa dayayarak yüzünü meraklı bakışlardan gizledi. Mr. Ambrose onu avutmaya çalıştı; omzunu okşadı; ama kadında teselli kabul ettiğini gösterir bir belirti yoktu, Mr. Ambrose kendisinden daha büyük üzüntü duyan birinin yanında durmayı garip bulduğundan ellerini arkasında kavuşturdu, kaldırım boyunca yürüyüp köşeyi döndü.

Rıhtım, şurada burada açılar oluşturarak rahip kürsüsünü andıran çıkıntılar yapıyordu; ama vaizler yerine oğlan çocukları doluşmuştu oralara, ip sarkıtıyorlar, çakıltaşı atıyorlar ya da kâğıttan gemileri suya indiriyorlardı. Ayrıksılıkları hemen fark eden keskin gözleri, Mr. Ambrose'u korkunç diye damgalamaya hazırdı; ama içlerinden en cingöz olanı, Mr. Ambrose geçerken "Mavisakal!" diye bağırdı. Karısını da kızdırmalarından korkan Mr. Ambrose bastonunu onlara doğru salladı, bunun üzerine çocuklar onun sadece garip biri olduğuna hükmettiler ve bu sefer biri yerine dördü birden "Mavisakal!" diye bağırdı.

Mrs. Ambrose, dikkat çekecek kadar uzun bir süre hareketsiz kalmasına rağmen oğlan çocukları onu rahat bıraktılar. Waterloo Köprüsü'nün yakınında her zaman nehri seyreden biri olurdu; güzel bir öğle sonrası bir çift orada yarım saat durup konuşurdu; gezintiye çıkanların çoğu üç dakika durup düşünürler, yaşadıkları ânı başka seferlerle karşılaştırdıktan ya da bir-iki şey söyledikten sonra yollarına devam ederlerdi. Bazen Westminster'daki apartman daireleri, kiliseler ve oteller İstanbul'un sisler içindeki siluetini andırır; nehrin rengi kimi zaman koyu bir mora dönüşür, kimi zaman çamurlanır, kimi zaman da deniz gibi masmavi kesilir. Aşağıya bakıp neler olduğunu görmeye değer her zaman. Ama bu hanımefendi ne aşağıya bakıyordu ne de başını kaldırıp yukarıya; orada durduğundan beri tek gördüğü şey, ortasında bir saman parçasıyla ağır ağır uzaklaşan, daire şeklinde yanardöner bir bez parçasıydı. Saman ve bez parçası, kabaran, titreyen iri bir gözyaşında yüzüp durdular, sonra gözyaşı taşıp düştü, nehre karıştı. Mrs. Ambrose'un kulaklarının dibinde bir ses duyuldu–

Clusium'lu Lars Porsena
Dokuz tanrı üstüne yemin etti–

ve sonra, sanki konuşan kişi onun yanından geçip gitmiş gibi, daha az duyulur bir sesle,

Tarquin'in Büyük Evi
Daha fazla haksızlığa uğramasın diye.[1]

Bütün bunlara geri dönmesi gerektiğini biliyordu ama şimdi ağlayacaktı. Ellerini yüzüne kapatarak daha da düzenli aralıklarla gelen hıçkırıklara boğuldu, omuzları muntazaman kalkıp iniyordu. İşte, önce kartpostal satan bir adamla çarpışıp sonra da cilalı Sfenks'in yanına varıp, arkasına dönünce kocasının gördüğü manzara buydu; şiir hemen kesildi. Mr. Ambrose karısının yanma gitti, elini omzuna koydu, "Canım," dedi. Yalvarır gibiydi sesi. Ama karısı ellerini yüzünden çekmedi, "Sen anlayamazsın," diyordu sanki.

Bununla birlikte, kocası yanından ayrılmayınca gözlerini kuruladı, karşı kıyıdaki fabrika bacalarını görecek kadar kaldırdı başını. Waterloo Köprüsü'nün kemerlerini ve üzerinden geçen arabaları da görebiliyordu, atış poligonunda sırayla geçen hayvanlara benziyorlardı. Bulanık görüyordu onları, ama bir şey görmesi demek, ağlamaktan vazgeçip yürümeye başlaması anlamına geliyordu.

"Yürümek istiyorum," dedi, kocası içinde zaten iki kentli müşteri oturan bir arabaya el ettiğinde.

Yürümeye başlayınca ruh hali değişti. Yeryüzü nesnelerinden çok aydaki örümceklere benzeyen, hızla geçen otomobiller, gümbürtülü yük arabaları, şıngırtılı faytonlar ve küçük, siyah kupa arabaları Mrs. Ambrose'a içinde yaşadığı dünyayı düşündürdü. Şehrin kulelerinin yukarısında, dumanların sivrilip yükseldiği bir yerde şimdi çocukları kendisini soruyorlar ve avutucu bir yanıt

1 İngiliz şair, tarihçi ve siyasetçi Lord Thomas Babington Macaulay'in (1800-1859) "Horatius" adlı uzun şiirinden. (ç.n.)

alıyorlardı. Sokakların, meydanların ve onları ayıran kamu binalarının çokluğuna bakınca o anda Londra'nın kendisini sevdirmek için ne kadar az şey yapmış olduğunu hissetti yalnızca, oysa kırk yıllık yaşamının otuz yılını bir sokağında geçirmişti. Yanından geçen insanların yüzlerini okumayı biliyordu; bu saatte zenginler birbirlerinin evlerine gidip gelirlerdi; geri kafalı işçiler sağa sola sapmadan işe giderlerdi; bir de mutsuz ve kötü niyetli yoksullar vardı. Pusun arasından güneş kendini gösterse de, hırpani kılıklı yaşlı erkekler ve kadınlar oturdukları yerde uyuklamaya başlamışlardı bile. Nesneleri örten güzelliği görmekten vazgeçince altlarından çıkan iskelet buydu.

Çiseleyen yağmur Mrs. Ambrose'un sıkıntısını artırdı; garip işler yapan kimselerin garip adlarının –Talaş Üreticisi Sprules; çöpe atılan hiçbir kâğıt parçasını ziyan etmeyen Grabb– yazılı olduğu kamyonlar kötü bir şaka gibi yavan geliyordu ona; tek bir pelerinin altına sığınmış gözü pek âşıkları sefil, tutkusuz buluyordu; konuşmalarını dinlemekten hep hoşlandığı neşeli çiçekçi kadınlar donuk suratlı birer cadıydı; başları birbirine bastırılmış kırmızı, sarı ve mavi çiçekler ışıltısızdı. Hızlı, tempolu adımlarla yürüyen, boşta olan elini ara sıra sallayan kocası da ya bir Viking'di ya da mağlup olmuş bir Nelson; martılar onun görünümünü değiştirmişlerdi.

"Ridley, arabaya binelim mi? Arabaya binelim mi, Ridley?"

Mrs. Ambrose'un sesini yükseltmesi gerekmişti; kocası epeyce uzaklaşmıştı çünkü.

Yolunu değiştirmeden hızla ilerleyen faytonla çok geçmeden West End'den çıktılar, Londra'nın içine daldılar. Burası insanların bir şeyler yapmakla meşgul olduğu büyük bir üretim merkezi gibiydi, West End ise elektrikli lambaları, sapsarı parlayan, kristal camlı geniş vitrinleri, özenle yapılmış evleri, kaldırımlarda yürüyen ya da yolda bisikletlerinin pedallarını çeviren minik canlı insanlarıyla nihai üründü. Bunca büyük bir fabrikadan çıkan bu iş çok küçük göründü Mrs. Ambrose'un gözüne. Nedense, geniş, siyah bir pelerinin kenarındaki küçük, altın rengi bir püskül gibiydi.

Yanlarından fayton değil, sadece kamyon ve yük arabaları geçtiğini, karşılaştığı bin erkek ve kadın içinden bir tanesinin bile beyefendi ya da hanımefendi sayılmayacağını görünce, Mrs. Ambrose ne de olsa yoksulluğun alışıldık bir şey, Londra'nın da sayısız yoksulu barındıran bir şehir olduğunu anladı. Bu keşif sarstı onu, hayatının her gününde Piccadilly Circus'ın çevresinde daireler çizerken gördü kendini ve ancak Londra İl Meclisi'nin Gece Okulu için inşa ettirdiği bir binanın önünden geçerken içi rahatladı.

"Aman Tanrım, ne kadar kasvetli!" diye homurdandı kocası. "Zavallıcıklar!"

Çocuklar, yoksullar ve yağmur yüzünden çektiği acıyla, zihni açık havada kurumaya bırakılmış bir yara gibiydi.

O sırada araba durdu, çünkü yumurta kabuğu gibi ezilecekti az kalsın. Ordunun toplarını, zırhlı birlikleri alacak kadar geniş olan rıhtım şimdi, malt ve yağ kokuları içinde, yük arabalarının tıkadığı parke taşlı daracık bir yola dönüşmüştü. Kocası, tuğla duvarın üzerine yapıştırılmış, İskoçya'ya kalkacak gemilerin saatlerini bildiren afişleri okurken Mrs. Ambrose da bilgi edinmek için elinden geleni yaptı. Ne çuvalları vagonlara yüklemekle meşgul bir dünya, üstelik incecik sarı bir sisin içinde yarı yarıya unutulmuş durumdalarken onlara yardım edebildi ne de kimsenin dikkatini çekebildiler. Yaşlı bir adamın yanlarına gelmesini, ne durumda olduklarını tahmin edip birkaç basamak aşağıda palamarla bağladığı küçük kayığıyla onları gemilerine götürmeyi teklif etmesini bir mucize gibi karşıladılar. Biraz tereddütten sonra adama güvenip kayığa bindiler, çok geçmeden suların üzerinde yükselip alçalmaya başladılar, Londra küçülmüş, iki yanlarında iki sıra binaya dönüşmüştü, bir çocuğun tuğlalarla kurduğu bir caddede olduğu gibi sıra sıra dizilmiş kare ya da dikdörtgen binalardı bunlar.

İçindeki bulanık sarıyla hafifçe ışıyan nehir gürül gürül akıyordu; römorkörlerin eşlik ettiği yüklü mavnalar nehir aşağı gidiyordu; polis tekneleri her şeyi geride bırakıyordu; rüzgâr akıntı yönündeydi. Kendilerinin bulunduğu üstü açık kayık seyir halindeki teknelerin arasında iki yana sallanıyor, inip kalkıyordu. Nehrin ortasına

gelince yaşlı adam ellerini küreklere dayadı, sular iki yanlarından hızla akarken bir zamanlar karşıya pek çok yolcu taşıdığını, şimdilerdeyse pek müşteri çıkmadığını anlattı. Hızlı seyirler arasında kıyıya bağladığı kayığıyla karşı tarafa, Rotherhithe'taki çimenlere narin ayakları taşıdığı günleri anar gibiydi.

"Artık köprü istiyorlar," dedi eliyle Tower Bridge'in devasa siluetini işaret ederek. Helen, kendisiyle çocukları arasına suları sokmakta olan adama üzüntüyle baktı. Yaklaşmakta oldukları gemiye yine üzüntüyle baktı; nehrin ortasında demir atmış geminin adı belli belirsiz okunuyordu: *Euphrosyne*.[1]

Çöken alacakaranlıkta halatların, direklerin, rüzgârda dümdüz dalgalanan koyu renkli bayrağın hatlarını güçlükle seçebiliyorlardı.

Küçük kayık gemiye yanaştığında, yaşlı adam kürekleri içeri alırken yukarıyı işaret ederek bir kez daha, dünyadaki bütün gemilerin yola çıkarken aynı bayrağı göndere çektiklerini söyledi. Her iki yolcuya da o mavi bayrak tekinsiz bir simge gibi göründü, içinde bulundukları an da önsezilerin ânıydı sanki, yine de ayağa kalktılar, eşyalarını topladılar ve güverteye tırmandılar.

Babasına ait geminin alt katındaki salonda yirmi dört yaşındaki Miss Rachel Vinrace, dayısıyla yengesini gerginlik içinde bekliyordu. İlk neden, yakın akraba olmalarına rağmen onları pek hatırlamamasıydı; ikincisi, yaşlı kimselerdi ve üçüncüsü de, babasının kızı olarak bir biçimde onları eğlendirmeye hazırlıklı olması gerektiğiydi. Uygar insanların, uygar insanları genellikle karşılamaya hazırlandıkları gibi bekliyordu onları, bedenini rahatsız edecek bir şeyi –ayağı sıkan bir ayakkabı ya da cereyana neden olan bir pencere– bekler gibi. Onları karşılamaya garip bir biçimde hazırlıklıydı zaten. Çatalları bıçakların yanına düzgünce, ciddi ciddi yerleştirirken, bir erkek sesinin sıkkınca,

"Karanlık bir gecede insan bu merdivenden baş aşağı düşer," dediğini duydu. Bir kadın sesi de ekledi: "Ve ölür."

Kadın bunu söylerken kapının eşiğinde görünmüştü. Uzun boylu, iri gözlü, mor bir şala sarınmış Mrs. Ambrose romantik ve

1 Yunan mitolojisinde neşe, güzellik ve keyif tanrıçası. (yay. n.)

çok güzeldi; sempatik olmayabilirdi, çünkü gözlerini kırpmadan bakıyor ve gördüklerini ölçüp biçiyordu. Yüzü, bir Yunan yüzünden çok daha yumuşaktı; öte yandan bildik, sevimli bir İngiliz kadınının yüzünden çok daha pervasızdı.

"Ah, Rachel, nasılsın?" dedi tokalaşırken.

"Nasılsın canım," dedi Mr. Ambrose da, öpülsün diye başını eğerken. Yeğeni onun zayıf, sıska bedeninden ve masum bakışlı ciddi gözlerinden, iri hatlı, kocaman kafasından hemen hoşlandı.

"Mr. Pepper'a haber verin," dedi Rachel uşağa. Karı-koca masanın bir tarafına oturdular, yeğenleri de karşılarına.

"Babam başlamamızı söyledi," diye açıkladı kız. "Şu adamlarla meşgul de... Mr. Pepper'ı tanıyor musunuz?"

Sert rüzgârı yandan yiyince eğilen ağaçlar gibi yamulmuş ufak tefek bir adam girmişti usulca içeriye. Mr. Ambrose'u başıyla selamladı, Helen'in elini sıktı.

"Cereyan," dedi, ceketinin yakasını kaldırırken.

"Hâlâ romatizman var mı?" diye sordu Helen. Sesi alçak ve baştan çıkarıcıydı, oysa konuşurken aklı orada değildi, şehrin ve nehrin görüntüsü zihninden silinmemişti.

"Romatizmaya bir kere yakalanırsan, bir daha kurtulamazsın ne yazık ki," dedi adam. "Bir dereceye kadar havaya bağlı, ama sanıldığı kadar değil."

"Yine de romatizmadan ölen yok," dedi Helen.

"Genel bir kural olarak bakıldığında – yok," dedi Mr. Pepper.

"Çorba, Ridley dayı?" diye sordu Rachel.

"Teşekkür ederim, canım," dedi Ridley, tabağını uzatırken de işitilir bir sesle iç geçirdi, "Ah! Annesine hiç benzemiyor." Rachel'ın bunu duymasını önlemek için bardağını masaya gürültüyle koymakta geç kalmıştı Helen, kızın yanakları sıkıntıdan kıpkırmızı oldu.

"Şu hizmetkârlar da çiçekleri ne biçim koyuyorlar!" dedi telaşla. Ağız kısmı oymalı yeşil bir vazoyu kendine doğru çekti, sıkışık duran küçük kasımpatlarını çekip çıkardı, sofra örtüsünün üzerine koyup yan yana titizce dizmeye koyuldu.

Bir sessizlik oldu.

"Jenkinson'ı tanıyordunuz, değil mi Ambrose?" diye sordu Mr. Pepper, masanın karşı tarafından.

"Peterhouse'lu Jenkinson'ı mı?"

"Öldü," dedi Mr. Pepper.

"Vah, vah! Tanışmıştım – uzun yıllar önce," dedi Ridley. "Tekne kazasının kahramanıydı, hatırlıyor musun? Garip biri. Tütüncüde çalışan genç bir kadınla evlenip Fens'te yaşadı – ondan sonra hiçbir şey duymadım hakkında."

"Alkol, uyuşturucu," dedi Mr. Pepper, fesat, kısa ve öz kelimelerle. "Bir açıklama bırakmış. Karmakarışık, saçma bir şeymiş dediler."

"O adam gerçekten çok yetenekliydi," dedi Ridley.

"Jellaby'ye yazdığı sunuş hâlâ yerini koruyor," diye devam etti Mr. Pepper, "ki şaşırtıcı bir şey, ders kitaplarının nasıl değiştiğini düşünürsek."

"Gezegenlerle ilgili bir kuramı vardı, değil mi?" diye sordu Ridley.

"Bir vidası gevşek, hiç kuşkum yok," dedi Mr. Pepper, başını sallayarak.

Masa baştan başa titreşti, dışarıdaki bir ışık yön değiştirdi. Aynı zamanda bir elektrikli zilin tiz sesi art arda duyuldu.

"Kalkıyoruz," dedi Mr. Ridley.

Döşemenin altından hafif ama hissedilir bir dalga geçer gibiydi; sonra duruldu; arkasından bir başkası geldi, bu seferki daha fazla hissettirdi kendini. Perdesiz pencerelerin önünden ışıklar süzüldü. Gemi yüksek, hüzünlü bir inilti saldı.

"Kalktık!" dedi Mr. Pepper. Kendilerininki gibi hüzünlü başka gemiler nehrin üzerinde ona yanıt verdiler. Suların fokurdadığı, tısladığı açıkça duyulabiliyordu, gemi yükseldi, tabakları getiren garson perdeyi yana çekerken dengesini korumaya çalıştı. Bir sessizlik oldu.

"Cats'li Jenkinson – hâlâ görüyor musun onu?" diye sordu Mr. Ambrose.

"Herkes kadar," dedi Mr. Pepper. "Yılda bir kez buluşuyoruz.

Bu yıl ne yazık ki eşini kaybetti, bu da pek acı geldi elbette."

"Çok acı," diye doğruladı Ridley.

"Bekâr bir kızı var sanırım, evine o bakıyor, ama aynı şey değil tabii, hele o yaşta."

Elmalarını soyarlarken iki erkek de başlarını bilgece salladılar.

"Bir kitabı vardı, değil mi?" diye sordu Ridley.

"Bir kitabı *vardı*, ama asla bir kitap *olmayacak*," dedi Mr. Pepper, bunu öyle sertçe söyledi ki iki hanım da başlarını kaldırıp ona baktılar.

"Asla bir kitap olmayacak, çünkü onu bir başkası yazdı onun adına," dedi Mr. Pepper, yüzünü adamakıllı ekşiterek. "Her şeyi ertelerseniz, fosil toplarsanız, mezbele evinize Normandiya kemerleri kondurursanız olacağı bu."

"İtiraf edeyim ki acıyorum ona," dedi Ridley, hüzünlü bir iç çekişle. "Başlayamayan insanlara üzülürüm."

Bir hayat boyu biriktirilenler ziyan oldu," diye devam etti Mr. Pepper. "Bir ahırı dolduracak kadar birikimi vardı."

"Bazılarımızın uzak durduğu kötü bir alışkanlık," dedi Ridley. "Dostumuz Miles'ın bugün çıkan başka bir çalışması var."

Mr. Pepper acı acı güldü. "Benim hesaplarıma göre," dedi, "şimdiye kadar yılda iki buçuk cilt hazırladı, beşikte geçirdiği zamanı filan çıkarırsak, övgüye değer bir çaba sayılır."

"Evet, yaşlı Usta'nın onun hakkında söylediği şey gerçekleşti gibi," dedi Ridley.

"Bir tarzları vardı," dedi Mr. Pepper. "Bruce koleksiyonunu biliyor musunuz? Yayımlamak için değil, elbette."

"Bence de değil," dedi Ridley, anlamlı bir biçimde. "Din adamı olduğunu düşünürsek, epeyce özgürdü."

"Neville's Row'daki tulumba mı örneğin?" diye sordu Mr. Pepper.

"Evet, o," dedi Ambrose.

Her iki hanım da, kendi cinslerinde âdet olduğu üzere, erkeklerin konuşmalarını, kulak vermeksizin destekleme konusunda epeyce eğitimli olduklarından, kendilerini ele vermeden –çocukların

eğitimini, bir operada sis düdükleri kullanılması konusunu– düşünebiliyorlardı. Sadece Helen, Rachel'ın belki de ev sahibi olarak fazla sessiz kaldığını fark etti, ellerine de bir şey yapabilirdi.

"Acaba–?" dedi sonunda, bunun üzerine ikisi kalkıp dışarı çıktılar, erkekler şaşırmış gibiydiler, hanımların ya nezaket gösterdiğini ya da kendilerini tamamen unuttuğunu düşünmüşlerdi.

"Ah, eski günlerle ilgili ne tuhaf hikâyeler var," dediği duyuldu, yeniden koltuğuna gömülen Ridley'nin. Kapıya varınca arkalarına bakan hanımlar Mr. Pepper'ın giysilerinin ansızın üstünden sarkar gibi olduğunu görüp onu neşeli, kötücül, yaşlı bir maymuna benzettiler.

Başlarına birer eşarp saran hanımlar, güvertede yürüdüler. Gemi şimdi düzgün bir seyirle nehir aşağı gidiyor, demir atmış gemilerin karanlık siluetlerinin yanından geçiyordu, Londra ışıklar içindeydi, üstünde sanki uçuk sarı bir tente uzanıyordu. Büyük tiyatroların, uzun sokakların ışıkları görülüyordu, huzurlu evlerle dolu büyük meydanlara işaret eden, havada asılı gibi duran ışıklar da vardı. O lambaların üzerine karanlık çökmeyecekti, yüzlerce yıldır da asla çökmemişti. Şehrin dünya durdukça aynı noktada ışıl ışıl kalması ürkütücü görünüyordu; en azından denizlere açılan ve şehri, sonsuza kadar yanmış, sonsuza kadar yaralanmış ve etrafı kuşatılmış bir tümsek olarak gören insanlar için ürkütücü. Geminin güvertesinden bakınca o büyük şehir korkakça çömelmiş, yere çökmüş sefil bir adama benziyordu.

Yan yana küpeşteye yaslandıklarında Helen, "Üşümeyecek misin?" diye sordu. Rachel, "Hayır..." diye yanıtladı onu, az sonra da "Çok güzel!" diye ekledi. Pek az şey görebiliyorlardı, birkaç direk, şurada gölge gibi bir kara parçası, burada bir dizi ışıltılı pencere. Yüzlerini rüzgâra tuttular.

"Uçuruyor – uçuruyor!" dedi soluk soluğa Rachel, sözcükler gırtlağından aşağı çarpa çarpa indi. Onun yanı başında, ayakta durmak için mücadele etmekte olan Helen'in içinden ansızın hareket etmek geldi, etekleri dizlerine dolanarak birkaç adım attı, iki elini saçlarına götürdü. Ama o ânın sarhoşluğu yavaşça dindi, rüzgâr

sertleşti, üşüttü. Perdenin aralığından bakınca yemek odasında tüttürülen uzun puroları gördüler; Mr. Ambrose sırtını koltuğunun arkalığına sertçe yasladı, Mr. Pepper'ın kırışık yanakları tahta oymasına benziyordu. Patlayan kahkahaların sesi belli belirsiz dışarıya ulaştı ve hemen rüzgâra karıştı. Sarı ışıklı kuru salonda Mr. Pepper ile Mr. Ambrose gürültülerin farkında değillerdi; Cambridge'deydiler ve yıl da büyük olasılıkla 1875'ti.

"Eski arkadaşlar," dedi Helen, onlara bakıp gülümseyerek. "Peki, bizim oturabileceğimiz bir salon var mı?"

Rachel bir kapıyı açtı.

"Salondan çok merdiven sahanlığına benziyor," dedi. Gerçekten de karadaki bir salonun kapalı, yerleşik görünümünden iz yoktu burada. Tam ortaya çakılı bir masa vardı, koltuklar da kenarlara yapıştırılmıştı. Neyse ki tropiklerin güneşi duvarın kumaş kaplamalarını soluk bir mavi-yeşile döndürmüştü, güney denizlerinde geçmek bilmeyen zamanlarda kamarotun sevgiyle yarattığı, çerçevesi midye kabuklarından yapılma aynaya çirkin değil de garip denebilirdi. Tek boynuzlu atın boynuzuna benzeyen kırmızı kenarlı, kıvrık midye kabukları, içinden ponponlar sarkan mor pelüş şöminenin üzeri örtülü rafını süslüyordu. Güverteye açılan iki pencere vardı, gemi Amazonlar'da kavrulurken o pencerelerden içeri vuran ışık karşı duvardaki resimleri soluk sarıya çevirmişti, öyle ki köpekleriyle oynayan Kraliçe Alexandra, Roma'daki Kolezyum'dan neredeyse ayırt edilemiyordu. Şöminenin yanı başındaki bir çift hasır koltuk, oturanı altınsı yongalarla dolu bir ızgarada ellerini ısıtmaya davet ediyordu; masanın üstünde büyük bir lamba sallanıyordu – kırlarda dolaşan birine, karanlık çayırların üzerinde uygarlığın ışığını tutan türden bir lamba.

"Herkesin Mr. Pepper'ın eski bir arkadaşı olması çok tuhaf," dedi Rachel, gergindi, çünkü sıkıntılı bir durumdaydılar, salon soğuktu, Helen de nedense sessizdi.

"Sanırım onu olduğu gibi kabul ediyorsun," dedi Rachel'a.

"Böyle biri," dedi Rachel, bir çanaktaki fosilleşmiş bir balığı alıp Helen'e göstererek.

"Bence fazla haşinsin," dedi Helen.

Rachel, inanmadan söylediği şeyi hemen gerekçelendirmeye girişti.

"Onu gerçekten tanımıyorum," deyip gerçeklere sığındı, yaşı ilerlemiş insanların duygulardan çok gerçeklerden hoşlandıklarına inanıyordu. William Pepper hakkında ne biliyorsa sıraladı. Evde olduklarında, pazarları geldiğini anlattı Helen'e; pek çok konuda bilgi sahibiydi – matematik, tarih, Yunanca, hayvanbilim, ekonomi ve İzlanda Destanları. Farsça şiirleri İngilizce düzyazıya çevirmişti, İngilizce düzyazıları da Yunancaya, bir kısa bir uzun heceli şiirlere; metal paralar konusunda uzmandı; ve –bir başka şey daha vardı– ah, evet, taşıt trafiğiydi galiba.

Ya denizden bir şeyler çıkarmak için buradaydı ya da Odysseus'un olası güzergâhı hakkında yazmak üzere, ne de olsa uğraşlarından biri Yunancaydı.

"Bütün kitapçıkları var bende," dedi Rachel. "Küçük kitaplar. Küçük sarı kitapçıklar." Görünüşe bakılırsa onları okumamıştı.

"Hiç âşık oldu mu?" diye sordu Helen, o arada oturacağı yeri seçmişti.

Sorusu, beklenmedik ölçüde isabetliydi.

"Onun kalbi kösele gibi," dedi Rachel, balığı elinden bırakırken. Ama Helen sorduğunda, Mr. Pepper'a bu konuyu hiç açmamış olduğunu itiraf etti.

"Ben sorarım ona," dedi Helen.

"Seni en son gördüğümde bir piyano satın alıyordun," diye devam etti. "Hatırlıyor musun – piyanoyu, çatıdaki odayı ve dikenli büyük bitkileri?"

"Evet, halaların piyanonun döşemeyi delip geçeceğini söylemişlerdi, ama onların yaşında insan gece öldürülmekten korkmaz, değil mi?"

"Geçenlerde Bessie haladan haber aldım," dedi Helen. "Bu kadar çok idman yaparsan kollarına zarar vereceğinden korkuyor."

"Dirsekten aşağısının kasları – o zaman da evde mi kalırmışım?"

"Tam olarak öyle demedi," dedi Mrs. Ambrose.

"Ah, tabii dememiştir, tabii demez," dedi Rachel, iç geçirerek.

Helen ona baktı. Rachel'ın yüzünde kararlılıktan çok zayıflık okunuyordu, iri, meraklı gözleri özellik katıyordu ona; şimdi kapalı mekândayken, rengin ve kesin hatların yoksunluğu güzelliğini eksiltmişti. Ayrıca, duraksayarak konuşması, ya da daha ziyade yanlış sözcükler kullanmaya yatkınlığı, yaşına göre olması gerekenden daha da yetersiz kılıyordu onu. Aklına geleni söylemiş olan Mrs. Ambrose, gemide üç-dört hafta onunla burun buruna yaşamayı pek de arzulamadığını düşündü, ki kendisini böyle bir tehlike bekliyordu. Kendi akranlarından bile sıkılırdı genellikle, genç kızlarla durumun daha da kötü olacağını tahmin ediyordu. Bir kez daha baktı Rachel'a. Evet! Kızın bocalayacağı, duygusallaşacağı ne kadar da belliydi, ona bir şey söylendiğinde suya yazılmış yazı gibi iz bırakmayacaktı üzerinde. Kızlarda elle tutulur hiçbir şey yoktu – sağlam, kalıcı, tatmin edici hiçbir şey yoktu. Willoughby üç hafta mı demişti, dört hafta mı? Helen anımsamaya çalıştı.

Ne var ki tam o sırada kapı açıldı, içeri uzun boylu, iriyarı bir adam girdi, yaklaşıp Helen'in elini duygusal bir içtenlikle sıktı, Willoughby idi gelen, Rachel'm babası, Helen'in kayınbiraderi. Bu kadar iri yapılı bir adamın şişman sayılması için daha kilolu olması gerekirdi, Willoughby ise kilolu değildi; yüzü ablaktı, yüz hatlarının inceliğine, çökük yanaklarındaki renge bakılırsa o yüzün duyguları ve etkilenmeleri ifade etmek ya da başkalarındaki bu tür şeylere karşılık vermek yerine kötü hava koşullarına karşı koymaya daha uygun olduğu görünüyordu.

"Gelmeniz bizim için büyük bir zevk," dedi, "ikimiz için de."

Babasının bakışını gören Rachel da uysalca bir şeyler mırıldandı.

"Sizi rahat ettirmek için elimizden geleni yapacağız. Ve Ridley. Onun gemimizde olması bizim için büyük onur. Pepper'a karşı çıkacak biri var şimdi – ben cesaret edemiyorum buna. Bu çocuğu büyümüş buldun, değil mi? Genç bir kadın olmuş, ha?"

Helen'in elini bırakmadan kolunu Rachel'ın omzuna attı, böylece iki kadın rahatsız edici şekilde birbirine yaklaşmış oldu, ama Helen bakmaktan kaçındı.

"Sence onunla gurur duyacak mıyız?" diye sordu Willoughby.

"Elbette," dedi Helen.

"Ondan büyük işler bekliyoruz çünkü," diye devam etti adam, kızının kolunu sıktıktan sonra elini çekerken. "Ama gelelim sana." Küçük kanepeye yan yana oturdular. "Bıraktığında iyi miydi çocuklar? Sanırım okula gidiyorlardır. Sana mı çektiler, Ambrose'a mı? Eminim ki kafaları çalışıyordur."

Bu noktada Helen, birden canlandı, oğlunun altı, kızının da on yaşında olduğunu söyledi. Herkes oğlunun kendisine, kızının da Ridley'ye çektiğini söylüyordu. Akıl bakımından ikisi de birer cingöz, diye düşündü Helen ve oğlu hakkında abartmadan bir hikâye anlatmaya girişti –Bir dakika yalnız bırakılınca nasıl bir kalıp tereyağını eline aldığını, elinde yağla odada koştuğunu, onu ateşe oturttuğunu– eğlence olsun diye, ki bu duyguyu anlayabiliyordu Helen.

"Senin de o velede bu numaraların işe yaramayacağını öğretmen gerekti, öyle değil mi?"

"Altı yaşındaki bir çocuğa mı? Bence bunların önemi yok."

"Ben eski kafalı bir babayım."

"Saçmalama, Willoughby; Rachel aklı başında biri."

Willoughby kızı tarafından övülmeyi kuşkusuz çok isterdi ama Rachel böyle bir şey yapmadı; gözleri durgun sular gibiydi, parmaklarının arasındaki balık fosiliyle oynuyordu hâlâ, aklı başka yerdeydi. Büyükler Ridley'yi rahat ettirecek düzenlemeleri konuşmaya devam ettiler, denize bakmadan duramadığı yere bir masa konulacaktı, hem kazanlardan uzakta olacak hem de gelen geçenin göremeyeceği bir yerde duracaktı. Bütün kitapları bavullara konulmuştu, bu durumda bu yolculuğu da bir tatile çeviremezse hiçbir tatil yapamayacaktı; Helen deneyimlerinden biliyordu çünkü, Santa Marina'da bütün gün çalışacaktı Ridley; bavulları kitap doluydu.

"Bana bırak – bana bırak," dedi Willoughby, belli ki Helen'in kendisinden istediğinden daha fazlasını yapmaya niyetliydi. O sırada Ridley ile Mr. Pepper'ın kapıyı kurcaladıkları duyuldu.

"Nasılsın, Vinrace?" dedi Ridley, içeri girerken elini gönülsüzce uzatarak, sanki o buluşma ikisini de, ama daha çok da kendisini üzüyormuşçasına.

Willoughby içtenliğini korudu, saygıydı onu dengeleyen. Bir an kimse konuşmadı.

"İçeri baktık, gülüyordunuz," dedi Helen. "Mr. Pepper çok iyi bir hikâye anlatmış."

"Yo. Anlattığı hikâyelerin hiçbiri iyi değildi," dedi kocası huysuzca.

"Hâlâ ciddi bir yargıç mısın, Ridley?" diye sordu Mr. Vinrace.

"Sizi sıktık ki kalkıp gittiniz," dedi Ridley, doğrudan karısına hitap ederek.

Bu söylenen doğruydu, Helen de itiraz etmeye yeltenmedi, "Ama biz gittikten sonra daha iyi olmadılar mı?" demesi talihsizlik oldu, çünkü kocası omuzlarını sarkıtarak yanıtladı onu: "Olabildiğince kötüye gittiler."

Artık durum ilgili herkes için epeyce rahatsızlık verici olmuştu, bunun kanıtı da araya, herkesin kendini tuttuğu ve sustuğu uzun bir sessizliğin girmesi oldu. Cereyandan ayakları etkilenince koltuğuna tüneyip ayaklarını altına alarak oturan Mr. Pepper ortamı biraz değiştirdi, fare görmüş yaşlı bir kıza benzemişti. Orada öyle, purosunu tüttürerek, kollarını dizlerine dolayarak toparlanmış otururken tıpkı Buda heykeli gibiydi, oturduğu yüksek yerde, okyanusun keşfedilmemiş derinlikleri üzerine nutuk çekmeye başladı, kimseye hitaben değildi, çünkü böyle bir konuşmayı kimse istememişti. Mr. Vinrace'in Londra ile Buenos Aires arasında düzenli sefer yapan on gemisi olmasına rağmen içlerinden hiçbirine alçak suların büyük beyaz canavarlarını araştırmasının teklif edilmediğini öğrenmenin kendisini şaşırttığını söyledi.

"Yo, yo," diye güldü Willoughby, "Dünyadaki canavarlar bana fazla gelir!"

Rachel'm içini çekerek, "Zavallı keçicikler!" dediği duyuldu.

"Keçiler olmasaydı, müzik de olmazdı, canım; müzik keçilere bağlıdır," dedi babası sertçe, Mr. Pepper da denizin dibinde,

kum tümseklerinin üzerinde kıvrılmış yatan beyaz, tüysüz, kör canavarları betimlemeye devam etti, yüzeye çıkarılmaları halinde patlarlardı, iki yanları çatlar, basınçtan kurtulunca iç organları rüzgârla savrulurdu, bunları öyle ayrıntılı ve bilgiçlik taslayarak anlattı ki Ridley tiksindi, susmasını rica etti.

Helen bütün bunlardan kendi sonuçlarını çıkardı, ki epeyce iç karartıcıydı bunlar. Pepper, can sıkıcı adamın biriydi; Rachel naif bir kızdı, hemen güveniyordu karşısındakine, soran olsa, "Görüyor musunuz, babamla geçinemiyorum," diyebilirdi. Willoughby her zamanki gibi işini seviyordu ve imparatorluğunu kurmuştu, bütün bu insanların arasında Helen epeyce sıkılacaktı. Ama harekete geçmeyi seven bir kadın olduğundan ayağa kalktı, gidip yatacağını söyledi. Kapıda durup içgüdüsel olarak Rachel'a baktı, ikisi de kadın oldukları için salondan birlikte ayrılmalarını bekliyordu. Rachel da kalktı, Helen'in yüzüne kararsızca göz attı, hafifçe kekeleyerek, "Ben dışarı çıkıyorum, rüzgârla boğuşayım," dedi.

Mrs. Ambrose'un en derin kuşkuları doğrulanmıştı; koridorda iki yana yalpalayarak, duvara çarpmamak için kâh sağ koluyla kâh sol koluyla kendini destekleyerek; her sendeleyişinde üstüne basa basa, "Lanet olsun!" diyordu. –

2. Bölüm

Sallantılarla ve tuz kokularıyla gece rahatsız geçmiş olsa da, –hatta yatak örtüleri yetersiz kalan Mr. Pepper için kesinlikle öyle oldu– ertesi sabahki kahvaltıda bir güzellik vardı. Yolculuk başlamıştı hem de keyifli başlamıştı, tatlı mavi bir gökyüzü ve durgun bir denizle. Kullanılmamış kaynaklar olduğu, şimdiye dek söylenmemiş sözler bulunduğu duygusu o ânı önemli kıldı, öyle ki gelecek yıllarda bütün yolculuğu belki de bu bir tek sahne temsil edecekti, bir gece önce nehirde duyulan siren sesleri bir biçimde bu sahneye karışacaktı.

Elmalar, ekmek ve yumurtalar masayı renklendirmişti. Helen tereyağını Willoughby'ye uzattı, uzatırken de ona bakıp "Ve o seninle evlendi ve sanırım mutluydu," diye düşündü.

Buna benzer düşüncelere daldı, eskiden beri merak edilen, Theresa'nın neden Willoughby ile evlendiği sorusundan çıkıp her çeşit bildik düşünceye uzanan yollara girdi.

"Elbette bütün bunları görüyor insan," diye düşündü, adamın iriyarı ve cüsseli olduğunu, gürül gürül konuştuğunu, gücünün ve iradesinin yerinde olduğunu kastediyordu; "ancak..." derken "duygusal" diye tanımlanabilecek bir tarzda adamı çözümlemeye girişti, onun kendi duyguları konusunda asla yalın ve dürüst olmadığını söylemek istiyordu. Örneğin, ölülerden pek söz etmezdi, ama yıldönümlerini pek tantanalı kutlardı. Helen onun kızına akıl almaz zulümlerde bulunduğundan kuşkulanıyordu, zaten karısına da zulmettiğinden hep kuşkulanmıştı. Doğal olarak kendi talihini arkadaşının talihiyle kıyaslardı, çünkü Willoughby'nin karısı, Helen'in arkadaşım diyebileceği tek kadındı belki de ve bu kıyaslama sık sık sohbetlerinin temelini oluştururdu. Ridley bir bilimadamıydı, Willoughby ise işadamı. Willoughby ilk gemisini suya

indirirken Ridley, Pindar'ın üçüncü cildini çıkarıyordu. Aristoteles üzerine –o muydu– yorumunun University Press'te çıktığı yıl onlar yeni bir fabrika kurmuşlardı. "Ve Rachel," diyerek kıza baktı, kuşkusuz Rachel'ın kendi çocuklarıyla kıyaslanamayacağını söyleyerek tartışmaya son vermek istiyordu, yoksa tartışma başa baş gidecekti. Bütün söylediği, "Sanki altı yaşında gibi," oldu, bununla birlikte bu hüküm, kızın pürüzsüz, kırışıksız yüzünü kastediyor, onu başka türlü eleştirmiyordu, çünkü Rachel, nasıl damlayacağını görmek amacıyla sütü yüksekten akıtmak yerine düşünecek, hissedecek, gülecek ya da kendini ifade edecek olsaydı ilginç biri sayılabilirdi ama asla tam anlamıyla güzel denemezdi ona. Annesine benziyordu, sakin bir yaz günü bir havuzdaki yansının yukarıdan bakan canlı, kızarmış yüze benzediği kadar.

O arada Helen de inceleniyordu, ama onu inceleyen iki kurbanı da değildi. Mr. Pepper'dı onu gözleyen; kızarmış ekmeğini ince ince kesip güzelce tereyağı sürerken kafasından geçen düşünceler onu özyaşamöyküsünün büyükçe bir bölümünde gezdirdi. Delici bakışları, bir gece önce Helen'in güzel olduğuna dair kararında haklı olduğunu kanıtladı. Kadına reçeli uzattı usulca. Helen incir çekirdeğini doldurmayacak şeyler söylüyordu, ama insanların genellikle kahvaltıda konuştuklarından daha boş değildi sözleri, o saatte beyindeki kan dolaşımının sorun yaratacağını kendi deneyimlerine dayanarak biliyordu Mr. Pepper. Helen'e "Hayır" demeyi sürdürdü, ilkesel olarak, çünkü cinsiyetinden dolayı bir kadının karşısında asla pes etmezdi. Ve bu noktada, gözlerini tabağına eğerek, özyaşamöyküsüne daldı. Saygısını hak eden bir kadınla karşılaşmamış olması, evlenmemesi için yeterli bir nedendi. Kolay âşık olabileceği gençlik yıllarını Bombay'daki bir tren istasyonunda geçirmek zorunda kalması yüzünden sadece esmer kadınlar görmüştü, asker kadınlar, görevli kadınlar; onun ideali, Farsça olmasa bile Yunanca okuyabilen, oldukça güzel olan, üstünü değiştirirken söylediği şeyleri anlayabilen bir kadındı. Aslında alışkanlıkları sınırlıydı ve kendisi de bunlardan hiç utanmıyordu. Her gün birkaç dakikasını bazı şeyleri ezberlemeye ayırırdı; ne zaman bir bilet alsa numarasını

not ederdi; ocak ayını Petronius'la, şubatı Catullus'la, martı belki Etrüsk vazolarıyla geçirirdi; ne olursa olsun Hindistan'da iyi çalışmıştı; aklı başında birinin, hayatın tadını çıkaran birinin, üzerinde durmayacağı temel kusurlar dışında, pişmanlık duyacağı bir şey yoktu hayatında. Bu karara vardıktan sonra ansızın başını kaldırıp gülümsedi. Rachel'la gözleri buluştu.

"Ve sanırım şimdi lokmanızı otuz yedi kez çiğneniniz," diye düşündü Rachel, ama yüksek sesle, kibarca, "Bugün bacaklarınız ağrıyor mu, Mr. Pepper?" diye sordu.

"Kürek kemiklerim mi?" diye sordu Mr. Pepper, onları acı içinde oynatarak. "Bildiğim kadarıyla güzelliğin ürik asit üzerinde bir etkisi yoktur." İçini çekti, karşısındaki, gökyüzünün ve denizin masmavi göründüğü yuvarlak pencere camına dikkatle baktı. Aynı zamanda cebinden parşömen kâğıdından küçük bir kitap çıkarıp masanın üzerine koydu. Yorum beklediği belli olduğundan Helen ona kitabın adını sordu. Öğrendi de; ama aynı zamanda yol inşaatının doğru yöntemi hakkında bir nutuk da dinledi. Mr. Pepper anlatmaya pek çok zorlukla baş eden Yunanlılardan başlayıp Romalılarla devam etti, İngiltere'ye geçti, orada doğru yöntem uygulanmış ama hızla yanlış yönteme dönüşmüştü; sözlerini, genelde günümüzün yol yapımcılarını, özelde, Mr. Pepper'ın her sabah kahvaltıdan önce bisiklete bindiği Richmond Park'ın yollarını yapanları öyle hiddetli kınayarak bitirdi ki, kaşıklar kahve fincanlarına çarpıp zangırdadı ve en az dört küçük ekmeğin içi Mr. Pepper'ın tabağının yanında küçük bir tepecik oluşturdu.

"Çakıltaşları!" diye bitirdi sözünü Mr. Pepper, ekmek öbeğinin üzerine ekmek içinden bir küçük topak daha bırakırken. "İngiltere'nin yollarını çakıltaşlarıyla onarıyorlar! 'İlk şiddetli yağmurda,' dedim onlara, 'yollarınız bataklığa dönüşecek.' Hep haklı çıktım. Ama sanıyor musunuz ki onlara böyle söylediğimde, bu işin sonuçlarına, halkın cüzdanını nasıl etkileyeceğine işaret ettiğimde, Coryphaeus'u okumalarını önerdiğimde bana kulak veriyorlar? Yo, Mrs. Ambrose, bir belediye meclisinde yer almadıkça insanların ne kadar budala olduğu hakkında doğru fikir sahibi

olamazsınız!" Ufak tefek adam vahşi bir enerjiyle dolu gözlerini kadına dikti.

"Hizmetkârlarım vardı benim," dedi Mrs. Ambrose, gözlerini kırpmadan bakarak. "Şimdi bir dadım var. İyi bir kadın ama çocuklarıma dua ettirmekte kararlı. Şimdiye kadar benim gösterdiğim özen sayesinde Tanrı'nın bir tür denizayısı olduğuna inandılar; ama şimdi yanlarında değilim – Ridley," dedi, hışımla kocasına dönerek, "eve döndüğümüzde onları Tanrı'ya dua ederken bulursak ne yapacağız?"

Ridley, 'şişş' diye bir ses çıkardı.

Onları dinlerken duyduğu tedirginlik, bedeninin hafifçe öne arkaya sallanmasından belli olan Willoughby, çekinerek, "Ama Helen, birazcık dindarlığın kimseye zararı olmaz," dedi.

"Çocuklarımın yalancı olmalarını yeğlerim," diye yanıtladı onu Mrs. Ambrose. Willoughby yengesinin hatırladığından da garip olduğunu düşünürken Mrs. Ambrose sandalyesini geriye itti ve yukarı koştu. Bir saniye sonra sesini duydular: "Bakın, bakın! Denize açıldık!"

Onun peşinden güverteye çıktılar. Tüm o duman ve evler görünmez olmuştu, gemi, sabahın bu erken saatinde soluk olsa da çok canlı ve çok berrak görünen açık denizdeydi. Çamurun üzerinde oturan Londra'dan ayrılmışlardı. İncecik bir çizgi halindeki gölgesi ufukta gitgide küçülmekteydi, üzerine binmiş Paris'in yükünü kaldıracak kadar kalın değildi. Sokaklardan, insanlardan uzaktılar, hepsinin damarlarında özgürlüğün verdiği coşku akıyordu. Gemi, bordasına çarpıp köpürerek fışırdayan, her iki yanında kabarcıklardan ve köpükten oluşan ince bir kenar çizgisi bırakan ufak dalgaların arasında sakince ilerliyordu. Ekim ayının solgun göğünde, odun ateşinden çıkan dumanın bıraktığı izi andıran incecik bulutlar diziliydi, havada muhteşem bir tuz kokusu ve tazelik vardı. Aslında hareketsiz durulamayacak kadar soğuktu hava. Mrs. Ambrose kocasının koluna girdi, bulundukları yerden uzaklaşırlarken, yanağını kocasının yanağına yaklaştırmasından ona söyleyeceği özel bir şey olduğu anlaşıldı.

Rachel onların birkaç adım ilerledikten sonra öpüştüklerini gördü.

Sonra denizin derinliklerine baktı. *Euphrosyne* geçerken denizin yüzeyi biraz bulanmıştı ama altı yeşil ve loştu, derinlere doğru daha da loşlaşıyor, dibindeki kumlar silik ve bulanık görünüyordu. Batmış gemilerin kapkara iskeletleri, büyük yılanbalıklarının oyduğu çukurlardan oluşan sarmal kuleler ya da sağdan soldan alazlanarak gelen iki yanı yeşil sakin hayvanlar zorlukla seçilebiliyordu.

"Ve Rachel, beni soran olursa, saat bire kadar meşgulüm," dedi babası, kızıyla konuşurken sıklıkla yaptığı gibi sözcüklerin üzerine basa basa ve onun sırtına küçük bir şaplak indirerek.

"Saat bire kadar," diye yineledi. "Sen de kendine yapacak bir iş bulursun, değil mi? Müzik, Fransızca, birazcık Almanca, ha? Mr. Pepper ayrılabilen fiiller hakkında bütün Avrupalılardan daha çok şey bilir, öyle değil mi?" Bir kahkaha atarak uzaklaştı oradan. Rachel da güldü, kendini bildi bileli gülerdi zaten, söyleneni komik bulduğundan değil, babasına hayran olduğundan.

Kendine bir iş bulmak amacıyla tam arkasına dönüyordu ki, bir kadın çıktı yoluna, kadın enine boyunaydı, önünden kaçmak mümkün değildi. Saygılı, çekingen tavrı ve sırtındaki ağırbaşlı siyah elbise onun alt sınıftan olduğuna işaretti; yine de, söyleyeceğini söylemeden önce sırtını dikleştirdi, etrafta soylular olmasın diye sağa sola bakındı, söyleyeceği son derece önemliydi ve çarşaflarla ilgiliydi.

"Bu yolculuğu nasıl tamamlayabileceğiz, doğrusu bilemiyorum Miss Rachel," diye başladı söze, kafasını iki yana sallayarak. "Değiştirmelik çarşaf yok, patronunkinin de bir yeri incelmiş, parmağınızı sokabilirsiniz delikten. Bir de şu yorganlar. Yorganlara dikkat ettiniz mi? Yoksullar bile utanır onlardan, diye düşündüm kendi kendime. Mr. Pepper'a verdiğim, bir köpeğin üstünü örtmeye bile yetmez. Yo Miss Rachel, onarılacak durumda *değiller*; ancak yataklara örtülebilirler, tozlanmasın diye. Parmaklarımız delinene kadar onları dikip onarsak bile, bir sonraki yıkanışta bütün yaptığımız iş heba olur."

Öfkeli sesi titredi, gözyaşlarına hâkim olamayacak gibiydi.

Aşağı inip bir masanın üzerinde üst üste yığılmış çamaşırları denetlemekten başka yapacak bir şey yoktu. Mrs. Chailey çarşafların her birini, adıyla, kişiliğiyle ve yapısıyla biliyormuşçasına eline aldı. Bazılarında sarı lekeler vardı, bazılarının iplikleri yol yol görünüyordu; ama sıradan bir göz onları ötekilerden farksız çarşaflar olarak görürdü, çok serin, beyaz, soğuk ve tertemiz.

Mrs. Chailey ansızın çarşaf konusunu bir yana bıraktı, tamamıyla kapattı o konuyu, yığının üzerindeki ellerini yumruk yaptı ve "Hiçbir canlıya benim oturduğum yerde oturmasını söyleyemezsiniz!" dedi.

Mrs. Chailey'nin odası geniş sayılırdı, ama kazanlara çok yakındı, beş dakika geçmeden elini kalbinin üzerine koyuyor, kalbinin 'gittiğini' söyleyip sızlanıyordu, Rachel'ın annesi Mrs. Vinrace asla böyle bir duruma izin vermezdi, evindeki her çarşafı bilirdi ve herkesten elinden gelenin en iyisini isterdi, o kadar.

Ona başka bir oda vermek dünyanın en kolay işiydi, lekelere ve yol yol ipliklere çözüm bulunamasa da çarşaf sorunu da aynı anda ve mucizevi bir şekilde çözülmüş oldu, ama...

"Yalanlar! Yalanlar! Yalanlar!" diye bağırdı Rachel içerleyerek, koşarak güverteye çıkarken. "Bana yalan söylemenin ne yararı var?"

Rachel, ellilik bir kadının çocuk gibi davranmasına ve oturmasına izin verilmeyecek bir yere geçmek istediği için genç bir kıza yaltaklanmasına öyle öfkelenmişti ki, durumun özelliğini göz ardı etti, notalarını açtı ve çok geçmeden de yaşlı kadınla çarşafları aklından çıkardı.

Mrs. Chailey çarşafları katladı, ama yüzünün ifadesi içindeki kararlılığı yansıtıyordu. Kimsenin umurunda değildi o artık, bir gemi de yuva değildi. Dün lambalar yakıldığında ve gemiciler güvertede koşuşturduğunda ağlamıştı; bu akşam da ağlayacaktı; yarın da ağlayacaktı. Burası yuva değildi. O arada, kolayca elde ettiği odasında süslerini yerleştiriyordu. Gemi yolculuğuna getirilmeyecek türden tuhaf süslerdi bunlar, küçük porselen köpekler, minik çay takımları, Bristol şehrinin armasıyla süslenmiş fincanlar,

ulusal yonca motifi bulunan saç tokası kutuları, renkli alçıdan antilop kafaları ve bayramlık kıyafetleri içinde işçileri, kucaklarında beyaz tenli bebekler tutan kadınları gösteren bir sürü küçük fotoğraf. Ama yaldız çerçeveli bir fotoğraf için çivi gerekliydi, Mrs. Chailey çivi aramadan önce gözlüğünü taktı, fotoğrafın arkasındaki kâğıt parçasında yazılanı okudu:

"Hanımefendinin bu fotoğrafı Emma Chailey'ye Willoughby Vinrace tarafından otuz yıllık sadık hizmetine teşekkür olarak verilmiştir."

Kelimeler ve çivinin başı, gözyaşları arasında görünmez oldu.

"Aileniz için elimden bir şey geldiği sürece," diyordu kendi kendine, çiviyi çakarken, o sırada koridordan ahenkli bir ses duyuldu:

"Mrs. Chailey! Mrs. Chailey!"

Chailey hemen üstünü başını düzeltti, yüzünün ifadesini değiştirdi ve kapıyı açtı.

"Güç bir durumdayım," dedi Mrs. Ambrose, yanakları kızarmıştı, soluk soluğaydı. "Beylerin nasıl olduğunu bilirsin. İskemleler çok yüksek, masalar çok alçak, zeminle kapı arasında on beş santim var. Bir çekiç istiyorum, eski bir yorgan; bir de sende mutfak masası gibi bir şey var mı? Her neyse, aramızda kalsın..." diyerek kocasının oturma odasının kapısını ardına kadar açtı, içeride bir aşağı bir yukarı yürüyen Ridley göründü, alnını kırıştırmış, ceketinin yakasını da kaldırmıştı.

"Sanki kasten eziyet ediyorlar bana!" diye bağırdı, olduğu yerde durarak. "Ben bu yolculuğa romatizma ve zatürree olayım diye mi çıktım? Gerçekten de Vinrace'in daha sağduyulu olduğunu sanırdım. Hayatım," Helen dörtayak üstünde bir masanın altına girmişti, "üstünü başını kirleteceksin, tam altı hafta korkunç bir sefalete mahkûm olduğumuzu kavrasak iyi olur. Zaten gelmemiz tam bir çılgınlıktı, ama mademki artık buradayız, bir erkek gibi göğüslemeliyim bunu. Rahatsızlıklarım artacak kuşkusuz, daha şimdiden kendimi dünden daha kötü hissetmeye başladım bile, ama kabahat sadece bizde, çocuklar da mutlu..."

"Haydi! Haydi! Haydi!" diye bağırdı Helen, elinde bir iskemleyle onu başıboş bir tavukmuş gibi köşeden köşeye kovalarken. "Çekil yolumdan Ridley, yarım saat sonra burası hazır olur."

Ridley'yi odadan çıkardı, koridorda uzaklaşırken homurdandığını, söylendiğini duydular.

"Pek de güçlü değil, bana sorarsanız," dedi Mrs. Chailey, Mrs. Ambrose'un eşyaları taşımasına ve yerlerini değiştirmesine yardım ederken sempatiyle bakarak.

"Şu kitaplar," diye içini çekti Helen, kucak dolusu iç karartıcı kitabı yerden alıp rafa koyarken. "Sabahtan akşama kadar Yunanca. Eğer Miss Rachel evlenecek olursa, Chailey, dua et de okuması yazması olmayan bir adamla evlensin."

Gemi yolculuğunun ilk günlerinin genellikle keyifsiz geçmesine neden olan, başlangıçtaki sinir bozucu aksaklıklar ve zorluklar bir şekilde geride kalınca sonraki günler oldukça keyifliydi. Ekim ayının ortalarıydı, ama yaz başını çok taze ve enerjik kılan türden bir sıcaklık eksik değildi. Yeryüzünün büyük bir kısmı sonbahar güneşini alıyordu ve çıplak bozkırlardan Cornwall'daki kayalıklara kadar İngiltere'nin tamamı, gün doğumundan gün batımına değin ışık içindeydi, sarı, yeşil ve mor alanlar halinde yayılıyordu. O ışık altında büyük şehirlerdeki çatılar bile ışıl ışıldı. Binlerce ufak bahçede, milyonlarca koyu kırmızı çiçek açmıştı, sonra onlara özenle bakmış olan yaşlı hanımlar ellerinde makaslarıyla patikalardan gelmişler, çiçeklerin özlü saplarını kesmişler, onları köy kilisesindeki soğuk taş raflara koymuşlardı. Güneş batarken evlerine dönen sayısız piknikçi, "Hiç böyle bir gün yaşadınız mı?" diye bağırmışlardı. "Sensin," diye fısıldamışlardı genç adamlar; "Ah, sensin," diye yanıt vermişlerdi genç kadınlar. Açık hava, bütün yaşlıları ve pek çok hasta insanı, bir-iki adımlığına da olsa dışarı çekmişti ve insanlar dünyanın gidişatı hakkında hoş tahminlerde bulunmuşlardı. Sadece buğday tarlalarında değil, lambaların aydınlattığı, pencereleri bahçelere açılan ve purolu erkeklerin kır saçlı kadınları öptüğü odalarda da duyulan sevgi sözcükleri ve sırlara gelince, onlar sayılmazdı. Gökyüzünün, gelecekteki hayatın

bir simgesi olduğunu söyleyenler vardı. Uzun kuyruklu, tüylerinin arasında altın gözleri görünen kuşlar gürültüyle, çığlık çığlığa bağırıyor, ağaçtan ağaca geçiyorlardı.

Karada bütün bunlar olurken, denizi düşünen pek yoktu. Denizin sakin olması doğaldı onlar için ve pek çok evde sarmaşıklar yatak odasının camına çarpınca dendiği gibi, çiftlerin öpüşmeden önce, "Bu gece gemileri düşün," ya da "Çok şükür, deniz fenerindeki kişi ben değilim!" demelerine gerek yoktu. Çünkü ne kadar hayal kurarlarsa kursunlar, ufuk çizgisinde kaybolan gemiler suya düşen kar taneleri gibi erirdi. Büyüklerin gözleri, mayolarını giyip İngiltere sahillerinde köpüklerin içine yürüyen ve kovalarını suyla doldurup kaldıran küçük yaratıkların gözlerinden daha berrak değildi gerçekten de. Ufuktan geçen beyaz yelkenleri ya da öbek öbek dumanları görüyorlardı, eğer bunların hortum ya da beyaz deniz çiçeklerinin taçyaprakları olduğu söylenecek olsaydı inanırlardı.

Gemilerdeki insanlarsa İngiltere'nin aynı şekilde benzersiz bir manzarasını görüyorlardı. Sadece küçücük bir ada olarak görmüyorlardı onu, içindeki insanların tutsak olduğu küçülen bir adaydı aynı zamanda. İnsan onların önce amaçsız karıncalar gibi ortalıkta dolaştığını, neredeyse birbirlerini itip kenardan düşürmeye çalıştıklarını düşünüyordu; sonra, gemi uzaklaşırken, onların beyhude gürültü kopardığını, kimsenin duymadığı bu gürültünün ya kesildiğini ya da kavgaya dönüştüğünü sanıyorlardı. Sonunda, artık kara görünmez olunca, İngiltere halkının tamamıyla sağır olduğu anlaşıldı. Bu hastalık dünyanın başka kısımlarına da sıçradı; Avrupa büzüldü, Asya büzüldü, Afrika ve Amerika büzüldü, geminin o kırışık, küçülmüş kayalıklardan biriyle karşılaşması kuşkulu hale geldi. Ama öte yandan geminin üzerine müthiş bir vakar çökmüştü; pek az sakini bulunan büyük dünyanın bir parçasıydı, bütün gün bomboş bir evrende yolculuk ediyor, önünde ve arkasında gerili tüller oluyordu. Çölden geçen kervanlardan daha yalnızdı; kendi gücüyle hareket ederken ve kendi kaynaklarından beslenirken çok daha fazla gizemliydi. Deniz ona ölüm ya da benzersiz bir neşe sunabilirdi, ama bunu kimse bilmezdi. Kocasına yaklaşan bir

gelindi, erkekleri tanımayan bir bakire; diriliğiyle ve saflığıyla bütün güzel şeylere benzetilebilirdi, çünkü bir gemi olarak kendine ait bir hayatı vardı.

Eğer hava açısından şanslı olmasalardı, sakin, kusursuz ve bulutsuz günler peş peşe birbirini izlemeseydi, Mrs. Ambrose gemiyi çok sıkıcı bulabilirdi. Deyim yerindeyse gergefini güverteye kurmuştu, yanındaki küçük masanın üzerinde siyah kaplı bir felsefe kitabı açık olarak duruyordu. Kucağındaki karmakarışık rengârenk ipliklerin içinden birini seçti, bir ağacın kabuğuna kırmızı kattı ya da taşarak akan nehre sarı. Tropiklerdeki bir ormandan geçen bir nehri işliyordu büyük boyutta, işi bittiğinde benekli geyikler öbek öbek meyveleri, muzları, portakalları ve dev narları yiyecekler, çıplak yerliler havaya oklar atacaklardı. İğnesini saplayıp çıkarırken arada bir yana bakıyor, maddenin gerçeği, iyinin doğası hakkında bir cümle okuyordu. Çevresinde, mavi tulumlu adamlar diz çöküp güvertenin zeminini temizliyorlar ya da küpeşteden eğilip ıslık çalıyorlardı, biraz ötede de Mr. Pepper oturmuş çakısıyla kökleri yontuyordu. Ötekiler geminin başka yerlerinde meşguldüler: Ridley Yunancanın başındaydı – tam hoşlandığı bir yerdi gemi; Willoughby belgeleriyle ilgileniyordu, çünkü gemi yolculuğundan yararlanıp birikmiş işlerini hallederdi; ve Rachel – Helen felsefe kitabından cümleler okurken ara sıra Rachel kendine ne *yapıyor* diye merak ediyordu. Gidip baksam diye geçirdi içinden. O ilk akşamdan bu yana neredeyse hiç konuşmamışlardı; karşılaştıklarında birbirlerine karşı kibardılar ama herhangi bir şey paylaşmıyorlardı. Rachel'ın babasıyla arası iyi görünüyordu –olması gerekenden çok daha iyi, diye düşündü Helen– Helen'in Rachel'ı kendi haline bırakmaya hazır olması gibi o da Helen'i kendi haline bırakmaya hazırdı.

O sırada Rachel odasındaydı ve hiçbir şey yapmıyordu. Geminin dolu olduğu günlerde bu dairenin görkemli bir adı olurdu ve yaşlı hanımların deniz tutunca güverteyi gençlere bırakıp çekildikleri bir yerdi. Piyanodan ve yerde yığılı kitaplardan dolayı Rachel burasını kendi odası sayardı, orada saatlerce oturup

zor parçalar çalar, canı isterse biraz Almanca ya da İngilizce okurdu, ya da şimdi olduğu gibi hiçbir şey yapmazdı.

Bunun nedeni kısmen eğitiliş tarzı ve buna eklenen hafif, doğal tembelliğiydi elbette, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında varlıklı kızların çoğunluğunun aldığı eğitimden geçmişti. Kibar doktorlar ve nazik yaşlı profesörler ona yaklaşık on değişik bilim dalının temel bilgilerini vermişlerdi, ama ha ellerinin kirli olduğunu söylemişler ha ağır ve sıkıcı bir parçanın üzerinden titizlikle geçmesini istemişlerdi. Haftada aldığı bir ya da iki saatlik ders keyifli geçiyordu, bunun nedeni kısmen öteki öğrencilerdi, kısmen odanın penceresinin, kışın kırmızı pencerelerinin gerisinde insanların göründüğü bir dükkânın arkasına bakması, kısmen de aynı odada ikiden fazla kişi bulunduğunda kazaların kaçınılmaz olmasındandı. Ama Rachel'ın eksiksiz bildiği hiçbir konu yoktu dünyada. Zihni, Kraliçe Elizabeth döneminin başındaki zeki bir adamın zihninin düzeyindeydi; kendisine söylenen her şeye inanıyordu neredeyse, kendi söylediği her şeye de gerekçe buluyordu. Yeryüzünün şekli, dünya tarihi, trenlerin nasıl çalıştığı, parayla nasıl yatırım yapıldığı, hangi yasaların yürürlükte olduğu, hangi insanların neler istediği ve neden istediği, çağdaş yaşamdaki bir sistemin en temel fikri – bunların hiçbiri ona eğitmenleri tarafından anlatılmamıştı. Ama bu eğitim sisteminin büyük bir üstünlüğü vardı. Hiçbir şey öğretmiyordu ama öğrencinin sahip olabileceği gerçek yeteneğin önünü de tıkamıyordu. Müziğe yatkın olan Rachel'm sadece müzik öğrenmesine izin verilmişti; müziğin fanatiği oldu. Dil, bilim ya da edebiyat öğrenmeye harcayabileceği, arkadaşlar edinmesine ya da dünyayı tanımasına yardımcı olacak bütün enerjiyi müziğe akıttı. Öğretmenlerini yetersiz buldu ve neredeyse kendi kendini eğitti. Yirmi dört yaşındayken çoğu insanın otuzundayken eriştiği bilgiye sahipti müzik alanında; doğanın izin verdiği ölçüde iyi de çalıyordu, ki günler geçtikçe doğanın bu konuda oldukça cömert davrandığı anlaşıldı. Bu bir tek sınırlı yeteneğin en aşırı, en budalaca denebilecek hayallerle ve fikirlerle çevrili olup olmadığını ise kimse bilmiyordu.

Eğitimi bu denli sıradanken içinde bulunduğu koşullar da sıradanlıktan uzak değildi. Tek çocuktu, erkek ya da kız kardeşler tarafından itilip kakılmamış, alaya alınmamıştı. On bir yaşındayken annesi ölünce onu, havası güzel diye Richmond'da ferah bir evde oturan iki halası büyütmüştü. Elbette büyük bir özenle yetiştirilmişti, çocuk olduğu için de sağlığına yönelikti bu özen; genç kız ve genç bir kadın olduğunda ise söylemesi neredeyse kaba kaçacak ama, ahlakına yöneldi. Yaşı epeyce büyüyene kadar kadınlar için böyle şeylerin var olduğundan haberi olmadı. Bilgi edinmek için eski kitaplara başvurdu ve bu bilgiyi itici sayfalarda buldu, ancak doğal olarak kitaplar ilgisini çekmiyordu, bu yüzden de önce halaları sonra da babası tarafından uygulanan sansür kafasını meşgul etmedi. Arkadaşlarından bir şeyler öğrenebilirdi ama akranları arasında arkadaşı yoktu –Richmond pek yol üstünde sayılmazdı– tanıdığı tek kız aşırı sofu biriydi, baş başa kaldıklarında Tanrı'dan söz ederdi ya da haçını nasıl taşıyacağından, zihni başka zamanlarda başka evrelere geçen biri için ancak ara sıra ilginç olabilecek bir konuydu bu.

Koltuğuna uzanmış, bir eli başının altında, öbürüyle kolçağın topuzunu kavrarken belli ki dikkatle düşüncelerinin peşinden gidiyordu. Eğitimi ona düşünmek için bolca zaman bırakıyordu. Gözlerini geminin korkuluğundaki bir topa öyle dikkatle ve ayırmadan dikmişti ki onu görmesini bir saniye bile engelleyebilecek herhangi bir şey olsa irkilir ve öfkelenirdi. Tam derin düşüncelere dalıyordu ki bir kahkaha patlattı, kahkahasının nedeni de *Tristan*'dan yapılmış şu çeviriydi:

> Korkudan büzülerek
> Gizler gibi utancını
> Akrabası olan krala
> Cesede benzeyen gelini getirirken.
> Bu kadar anlamsız mı dediğim?

Anlamsız diye bağırıp kitabı yere attı. Sonra *Cowper'ın Mektupları*'nı aldı eline, babasının önerdiği bu klasikten çok sıkılıyordu,

örneğin yazarın bahçesindeki katırtırnaklarının kokusundan söz ettiği bir cümle vardı, Rachel onu okuyunca annesinin cenazesinin olduğu gün Richmond'daki, çiçeklerin doldurduğu küçük hol gelmişti gözünün önüne, o çiçeklerin kokusu öyle keskindi ki artık bütün çiçek kokuları yine o korkunç, rahatsız edici duyguyu yaşatıyordu; böylece görüntüler birbirini izledi, onları duyar ya da görür gibiydi. Lucy halası oturma odasında çiçekleri düzenliyordu.

"Lucy hala," demişti, "katırtırnaklarının kokusundan hoşlanmıyorum; bana cenazeleri hatırlatıyor."

"Saçmalama Rachel," diye yanıtlamıştı halası; "böyle saçma şeyler söyleme canım. Ben katırtırnağının özellikle sevimli bir çiçek olduğunu düşünürüm."

Sıcak güneşin altında otururken aklı halalarının karakterlerine, görüşlerine ve nasıl yaşadıklarına takıldı. Gerçekten de bu konu Richmond Parkı'nda yaptığı yüzlerce sabah gezintisinde kafasını meşgul etmiş, ağaçları, insanları, geyikleri görmesini engellemişti. Yaptıkları şeyleri neden yapmışlardı, neler hissetmişlerdi ve mesele neydi? Yine Lucy halasını Eleanor halasıyla konuşurken duyar gibi oldu. Lucy halası o sabah hizmetkârlardan birinin niteliğiyle meşguldü. "Ve elbette ki sabahın on buçuğunda hizmetçinin merdivenleri süpüreceğini varsayıyor insan." Ne garip! Ne kadar garip! Ama halası konuşurken, içinde bulundukları bütün sistemin kendi gözlerine ansızın neden tamamıyla yabancı ve anlaşılmaz bir şey gibi, kendilerinin de anlamsızca şuraya buraya bırakılmış iskemleler ya da şemsiyeler gibi göründüğünü kendine açıklayamamıştı. Sadece hafifçe kekeleyerek, "Eleanor halamı se-sever misin Lucy hala?" diyebilmişti. Bunun üzerine halası, tavuk gıdaklamasına benzeyen sinirli gülüşüyle, "Yavrum, ne biçim sorular soruyorsun sen!" diye yanıtlamıştı onu.

"Ne kadar seviyorsun? Çok mu seviyorsun?" diye üstelemişti Rachel.

"'Ne kadar' seviyorum diye hiç düşünmemiştim," demişti Miss Lucy Vinrace. "İnsan birisini severse 'ne kadar' diye düşünmez,

Rachel." Bu sözü, halalarına asla onların istediği ölçüde içtenlikle 'yaklaşmamış' bir yeğene yönelikti.

"Ama seni sevdiğimi biliyorsun, öyle değil mi canım, çünkü başka bir neden olmasa da sen annenin kızısın, hem daha birçok neden de *var*," diyerek eğilip kızı öpmüştü, biraz da duygulanarak, böylece bu konu tekrar ele alınamayacak şekilde ortalığa saçılmış oldu, tıpkı dökülünce kabına geri konulamayan süt gibi.

Böylelikle Rachel düşünmenin, eğer buna düşünmek denebilirse, başka bir evresine ulaştı, gözlerin bir topa ya da tokmağa dikili, dudakların da kıpırtısız kaldığı evreye. Bir uzlaşmaya varma çabaları halasının duygularını incitmeye yaramıştı sadece, bu yüzden denememenin daha iyi olduğu sonucuna varmıştı. Bir şeyi kuvvetle hissetmek, yine kuvvetle ama belki de daha farklı hisseden başkalarıyla kendimiz arasında bir uçurum yaratmak demekti. Piyano çalmak ve gerisini boşvermek en iyisiydi. Bu karar hoşuna gitti. Bıraksın da o garip erkeklerle kadınlar –halaları, Hunt'lar, Ridley, Helen, Mr. Pepper ve ötekiler– birer simge olsunlardı, niteliksiz ama vakur, yaşın, gençliğin, anneliğin, öğrenmenin simgeleri ve çoğunlukla da sahnede güzel görünen insanlar kadar güzel. Görünüşe göre kimse aklındakini söylemiyordu, ya da duygularından söz etmiyordu, ancak müzik bunun için vardı. Hakikat, hakkında konuşmasa da insanın gördüğünde ve hissettiğinde yattığına göre, her şeyin başkalarını hoşnut kılacak şekilde dönüp durduğu bir sistem kabul edilebilirdi, hatta üzerinde düşünmek bile gerekmezdi, olsa olsa tuhaf sayılacak bir şey olduğu düşünülürdü. Kendini müziğine vererek kaderine boyun eğdi Rachel, belki iki haftada bir öfkelenip patladı ve şimdi olduğu gibi yatıştı. İçinden çıkamadığı, karmakarışık hayallere daldı, zihni bir duygu ortaklığına girmiş gibiydi, keyifle genişleyip güvertenin beyaza çalan tahtalarının ruhuyla, denizin ruhuyla, Beethoven'in Opus 111 sonatıyla, hatta Olney'deki zavallı William Cowper'ın ruhuyla birleşir gibiydi. Bir top devedikeni gibi denizi öpüyor, havalanıyor, yine öpüyor ve bu şekilde bir havalanıp bir öperek sonunda gözden kayboluyordu. Devedikeni topunun havalanıp inmesi, kendi

başının ansızın öne düşmesinde buldu ifadesini, devedikeni gözden kaybolduğunda Rachel uyumuştu bile.

On dakika sonra Mrs. Ambrose kapıyı açıp ona baktı. Rachel'ın sabahlarını böyle geçirdiğini görmek onu şaşırtmadı. Gözlerini odada gezdirdi, piyanoya, kitaplara, dağınıklığa göz attı. İlk önce estetik açıdan inceledi Rachel'ı; orada savunmasız yatarken bir alıcı kuşun pençelerinden bırakılmış ava benziyordu, ama ona bir kadın, yirmi dört yaşındaki bir genç kadın olarak bakınca düşünceler doğuyordu bakanın zihninde. Mrs. Ambrose en az iki dakika düşündü, durduğu yerde. Sonra gülümsedi, uyuyan uyanmasın ve konuşma sıkıntısı çekmesinler diye ses çıkarmadan dönüp gitti.

3. Bölüm

Ertesi sabah erkenden, tepelerinde zincirler sertçe çekiliyormuş gibi bir ses duyuldu; *Euphrosyne*'in düzenli atan kalbi yavaş yavaş durdu; başını güverteye uzatan Helen sabit bir tepenin üzerinde sabit bir şato gördü. Tagus'un ağzında demir atmışlardı, gemi dalgaları yararak ilerleyeceğine, aynı dalgalar durmadan gemiyi iki taraftan yalıyordu.

Kahvaltı biter bitmez Willoughby geminin yan tarafında gözden kayboldu, elinde kahverengi bir evrak çantası vardı, omzunun üstünden bağırarak herkesin dikkatli ve akıllı uslu olmasını, kendisinin o gün akşamüzeri beşe kadar Lizbon'da kalıp işlerini göreceğini söylüyordu.

Aşağı yukarı dediği saatte geri geldi Willoughby, çantası elindeydi, yorgun, canı sıkkın, aç, susuz olduğunu, üşüdüğünü söyledi, hemen çayını istiyordu. Ellerini ovuşturarak oradakilere o gün yaşadıklarını anlattı, zavallı ihtiyar Jackson'ı bürodaki aynanın önünde bıyıklarını tararken yakalamıştı, kendisinin gelmesini beklemiyordu çünkü, onu öyle bir işe koşturmuştu ki, böylesi görülmemişti; arkasından ona şampanyalı, ortolanlı bir öğle yemeği ısmarlamıştı; sonra Mrs. Jackson'ı ziyaret etmişti, kadın her zamankinden de şişmandı, zavallıcık, Rachel'ı sormuştu ama –ve ah Tanrım, küçük Jackson, lanet olsun, bir konuda zayıflık gösterdiğini itiraf etmişti– neyse, kimseye bir zararı olmamıştı, öyle sanıyordu, ama eğer ânında karşı çıkılacaksa talimat vermenin ne anlamı vardı? Bu geziye çıkarken yolcu almayacağını açık seçik söylemişti Willoughby. Bunu derken ceplerini karıştırdı, sonunda bir kart buldu, onu masaya, Rachel'ın önüne koydu. Rachel kartı okudu: "Mr. ve Mrs. Richard Dalloway, 23 Browne Street, Mayfair."

"Mr. Richard Dalloway," diye devam etti Vinrace, "kendisi bir

zamanlar parlamento üyesi ve karısı da bir lord kızı olduğu için ne isterlerse elde edeceklerini sanan bir beyefendi galiba. Zavallı Jackson'cığı kandırmışlar zaten. Yolculuk etmek zorundayız, demişler –Lord Glenaway'den bir mektup göstermişler, benden özel bir ricası varmış– Jackson'ın itirazlarını dinlememişler (pek de fazla itiraz ettiğine inanmıyorum) ama razı olmaktan başka çare yok sanırım."

Ama Willoughby'nin, homurdanır gibi yapsa da, şu ya da bu nedenle seve seve razı olduğu belliydi.

Gerçek şu ki Mr. ve Mrs. Dalloway Lizbon'da sıkışmış hissediyorlardı kendilerini. Birkaç haftadır Avrupa'da seyahat etmekteydiler, temel amaç da Mr. Dalloway'in ufkunu genişletmekti. Siyasi hayatta karşılaşılan kazalardan biri nedeniyle ülkesine parlamentoda hizmet edecek durumda olmayan Mr. Dalloway, parlamento dışında hizmetinin dokunması için elinden geleni yapıyordu. Latin ülkeleri de bu amaca pek uygundu, ama elbette ki Doğu'nun yararı daha çok olurdu.

"Bundan sonra Petersburg'dan ya da Tahran'dan haberlerimi almaya hazır olun," demişti, Travellers'ın merdiveninde, vedalaşırken el sallamak üzere arkasına döndüğünde. Ama Doğu'da bir hastalık patlak vermiş, Rusya'da kolera görülmüştü, Mr. Dalloway'e haberi de, pek romantik olmasa da, Lizbon'da olduğu sırada gelmişti. Fransa'da bulunmuşlardı; üretim merkezlerine uğramış, referans mektuplarını gösterince işletmeleri gezmiş, cep defterine notlar almıştı. İspanya'da Mrs. Dalloway'le birlikte katıra binmişlerdi, köylülerin nasıl yaşadığını anlamak istiyorlardı çünkü. Örneğin isyan edecek hale gelmişler miydi? Mrs. Dalloway Madrid'de bir-iki gün geçirip fotoğraf çekmekte ısrarcı olmuştu. Sonunda Lizbon'a varmışlar ve orada altı gün geçirmişlerdi, daha sonra yayınlanan özel bir güncede o şehri "eşi benzeri yok" diye tanımlamışlardı. Richard bakanlarla resmi görüşmeler yapmış, yakın zamanda bir kriz çıkacağını öngörmüştü, "Hükümetin temelleri çürümüş. Yine de suçlamak, vs."; Clarissa da saray ahırlarını gezmiş, şimdi sürgünde olan adamların ve kırılmış camların

fotoğraflarını çekmişti. Başka şeyler yanında Fielding'in mezarının fotoğrafını da çekmişti, acımasız birinin tuzağa düşürdüğü küçük bir kuşu salıvermişti, "İngilizlerin gömülü olduğu bir yerde herhangi bir şeyin kafeste olduğunu düşünmek çok itici," diye yazıyordu güncede. Gezileri geleneklere hiç uymuyordu, önceden tasarlanmış bir plana göre de değildi. Onların güzergâhına da başka şeylere de karar verenler, *Times*'ın yurtdışı muhabirleriydi. Mr. Dalloway bazı silahlara bakmak istedi, Afrika kıyılarının, kendi ülkesindeki insanların inanmak istediklerinden çok daha az meskûn olduğu görüşüne vardı. Bu nedenlerle ağır giden bir gemi seçmek istediler, kendileri denize pek alışkın olmadıklarından gemi konforlu ama abartılı olmamalıydı, limanlarda birer-ikişer gün durmalıydı, o kömür alırken Dalloway'ler araştırma yaparlardı. Beklerken de Lizbon'da tıkılıp kaldılar, istedikleri gemiyi bir türlü bulamıyorlardı. *Euphrosyne*'i duymuşlardı ama onun aslen yük gemisi olduğunu, özel düzenlemeyle yolcu kabul ettiğini de haber almışlardı, gemi Amazonlar'a kuru yük taşıyordu, dönüş yolunda da kauçuk. "Özel düzenlemeyle" Dalloway'ler için yüreklendirici bir ifade sayılırdı, çünkü onlar neredeyse her şeyin özel düzenlendiği ya da istenirse düzenlenebileceği bir sınıfa aittiler. Bu sefer, Richard'ın bütün yaptığı Lord Glenaway'e, kendi adını taşıyan gemi işletmesinin başkanına, bir not yazmak olmuştu; zavallı ihtiyar Jackson'a gidilecek, Mrs. Dalloway'in filanca falanca olduğu söylenecek, kendisinin de şu bu, ve şöyle şöyle bir şey istenecekti. Yapılmıştı. İki taraf da memnundu, birbirlerine iltifatlar ederek ayrıldılar, ve işte bir hafta sonra kayık alacakaranlıkta Dalloway'leri gemiye taşıdı; üç dakika geçmeden *Euphrosyne*'in güvertesinde yan yana duruyorlardı. Gelişleri ortalığı bir parça karıştırdı elbette, Mrs. Dalloway'in uzun boylu, ince bir kadın olduğunu, kürklere sarınıp başını örttüğünü, Mr. Dalloway'in ise orta boylu, tıknaz yapılı olduğunu, sonbaharda, kırlarda gezen bir centilmen gibi giyindiğini pek çok kişi gördü. Çok geçmeden karı-kocanın etrafına koyu kahverengi birçok sağlam deri çanta sıralandı, ayrıca Mr. Dalloway'in elinde de bir evrak çantası vardı, karısının elindeki

makyaj çantasının içinde elmas bir gerdanlık ve gümüş kapaklı şişeler olduğu anlaşılıyordu.

"Nasıl da Whistler'ı anımsatıyor!" diye bağırdı Mrs. Dalloway, eliyle sahili işaret ederek, bir yandan da Rachel'ın elini sıkıyordu; Rachel ise, Willoughby hanımefendiyi kamarasına götürecek Mrs. Chailey'i onunla tanıştırmadan önce bir yanındaki kurşuni tepelere göz atacak fırsatı ancak buldu.

Bir anlık gibi görünmüş olsa da, araya giren bu olay rahatsız ediciydi; herkes az çok şaşkındı, kamarot Mr. Grice'tan Ridley'ye kadar. Birkaç dakika sonra Rachel sigara salonundan geçerken Helen'in koltukların yerini değiştirdiğini gördü. Kendini iyice kaptırmıştı yaptığı işe, Rachel'ı görünce sır verircesine, "Erkeklere oturabilecekleri bir oda tahsis edebilmek daha iyi," dedi. "Koltuklar önemli..." Koltukları sağa sola oynatmaya başladı. "Söylesene, burası bir tren istasyonundaki meyhaneye benziyor mu hâlâ?"

Masalardan birinin üzerindeki pelüş örtüyü çekip aldı. Salonun görünümü mucizevi bir şekilde güzelleşti.

Yemek saati yaklaşınca, yabancılar geldiği için kıyafetini değiştirmesi gerektiğini hatırladı Rachel; yemek çanı çaldığında kamarasındaki yatağın kenarında oturuyordu, lavabonun üstündeki küçük aynada başı ve omuzları görünüyordu. Aynadaki yüzünde gerginlikle karışık hüzün okunuyordu, çünkü Dalloway'lerin gelişinden beri yüzünün istediği yüz olmadığı ve büyük olasılıkla asla da olmayacağı kararına varmış, canı sıkılmıştı.

Bununla birlikte, dakiklik onun kanına işlemişti, yüzü nasıl görünürse görünsün yemeğe katılacaktı.

O aradaki birkaç dakikadan yararlanan Willoughby, Dalloway'lere tanışacakları kişileri parmaklarıyla sayarak anlatmıştı.

"Kayınbiraderim Ambrose var, bilimadamıdır –adını duymuş olmalısınız– karısı var, eski dostum Pepper ki çok sakin bir adamdır ama her şeyi bilirmiş, öyle diyorlar. Bu kadar. Çok küçük bir grubuz. Onları sahile bırakacağım."

Başını hafifçe yana eğen Mrs. Dalloway, Ambrose adını hatırlamak için kendini zorladı –soyadı mıydı bu?– ama hatırlayamadı.

Duyduklarından biraz tedirgin olmuştu. Bilimadamlarının önüne gelenle evlendiklerini işitmişti –çiftliklerdeki okuma toplantılarında karşılaştıkları kızlarla filan; dış mahallelerde oturan ve ters ters "*Beni* değil kocamı istediğinizi biliyorum elbette," diyen küçük kadınlarla.

Tam o sırada Helen geldi, Mrs. Dalloway onun görünüşü biraz eksantrik olsa da kıyafetinin derli toplu olduğunu, tavırlarının düzgün ve sesinin de bir hanımefendiye yakışır şekilde ölçülü olduğunu görüp rahatladı. Mr. Pepper ise yemeğe gelirken düzgün ama yakışıksız kıyafetini değiştirmemişti.

"Her şeye rağmen," diye düşündü Clarissa, Vinrace'in peşinden yemek salonuna girerken, "hepsi de gerçekten ilginç."

Masaya oturduklarında bu düşüncesinden çok da emin olamadı, başlıca nedeni de yemeğe geç gelen, bakımsız görünen ve insanın içine işleyen bir kederle çorbasını içmeye başlayan Ridley'di.

Karı-koca belli belirsiz işaretleştiler, durumu anladıklarını ve birbirlerinin yanında olacaklarını ima ediyorlardı. Mrs. Dalloway neredeyse nefes almadan Willoughby'ye dönüp konuşmaya başladı:

"Bu denizde bana en sıkıcı gelen şey hiç çiçek olmaması. Denizin ortasında gülhatmiler ve menekşeler olduğunu düşünsenize. Ne muhteşem olurdu!"

"Ama denizcilik açısından tehlikeli sayılır," diye atıldı Richard, kalın sesiyle, sanki karısının gösterişli keman sesine eşlik eden bir fagottu. "Tabii, otlar zararlı olur, öyle değil mi Vinrace? Bir keresinde *Mauretania*'da seyahat ederken kaptana –adı Richards, tanıştınız mı onunla– 'Söylesenize Kaptan Richards, geminiz adına en çok hangi tehlikeden korkarsınız' diye sormuştum; buzdağları ya da gemi enkazı demesini bekliyordum, ya da sis ya da buna benzer bir şey. Hiç de öyle olmadı. Verdiği yanıtı hiç unutamam. '*Sedgius aquatici*,' dedi ki, sanırım bir tür sumercimeği bu."

Mr. Pepper hızla başını kaldırdı, tam bir soru soracaktı ki Willoughby sözüne devam etti:

"İşleri çok zor – şu kaptanların! Gemide üç bin kişi!"

"Haklısınız," dedi Clarissa. Bilge bir tavırla Helen'e döndü. "İnsanı yıpratan iştir diyenlerin haksız olduğuna inanıyorum; insanı yıpratan sorumluluktur. Sanırım işte bu yüzden aşçılara hizmetçilerden daha fazla para öderiz."

"Bu durumda dadımıza iki misli para ödememiz gerekir ama ödemiyoruz," dedi Helen.

"Hayır ama bir düşünsenize, tencereyle tavayla uğraşmaktansa bebeklerle uğraşmak nasıl da keyiflidir," dedi Mrs. Dalloway, Helen'e, anne olduğunu anlayınca daha büyük bir ilgiyle bakarak.

"Ben dadı olmaktansa aşçı olmayı yeğlerim," dedi Helen. "Çocuklarla meşgul olmaya hiçbir güç ikna edemez beni."

"Anneler hep abartırlar," dedi Ridley. "İyi eğitilmiş bir çocuk sorumluluk sayılmaz. Ben kendi çocuğumla bütün Avrupa'da dolaştım. Sıcacık sarıp sarmalıyor, rafa koyuyorsunuz, o kadar."

Helen güldü bu söze. Mrs. Dalloway de, Ridley'ye bakarak, "Tipik baba işte!" dedi. "Benim kocam da tıpkı böyle. Sonra da kalkıp kadın-erkek eşitliğinden söz ediyorlar!"

"Öyle mi?" dedi Mr. Pepper.

"Evet, edenler var!" diye bağırdı Clarissa. "Kocam geçen dönem her gün öğleden sonra öfkeli bir hanımın önünden geçmek zorunda kalmış, sanırım kadın bundan başka bir şey söylemiyormuş."

"Evin önünde oturuyordu; çok sıkıntılı bir durumdu," dedi Dalloway. "Sonunda cesaretimi toplayıp ona, 'Kadıncağızım, oturduğunuz yerde herkesin yolunu tıkıyorsunuz. Bana engel oluyorsunuz, kendinize de bir yararı yok bunun,' dedim,"

"Sonra kadın kocamın yakasına yapışmış, neredeyse gözünü oyuyormuş," diye ekledi Mrs. Dalloway.

"Pöf – abarttın ama," dedi Richard. "Yo, itiraf edeyim ki acıyorum onlara. O basamaklarda oturmak müthiş rahatsızlık veriyordur."

"Hak ediyorlar," dedi Willoughby ters ters.

"A, bakın bu konuda sizinle aynı fikirdeyim," dedi Dalloway. "Böylesi budalaca, böylesi yararsız bir davranışı benim kadar

kimse kınayamaz; bütün bu kışkırtmaların nereye varacağına gelince, eh, İngiltere'de kadınlar oy hakkına sahip olana kadar ben çoktan mezara girmiş olurum! Bütün diyeceğim bu."

Kocasının ifadesinin ciddiyeti Clarissa'yı da ciddileştirdi.

"Düşünemem bile," dedi. "Genel oy hakkına taraftarım demeyin sakın," diyerek Ridley'ye döndü.

"Öyle de olsa böyle de olsa umurumda değil," dedi Ambrose. "Eğer bir yaratık bir oyun kendine yararı dokunacağını düşünecek kadar çılgınsa bırakın düşünsün. Çok geçmeden alır boyunun ölçüsünü."

"Anlaşılan siz politikacı değilsiniz," diyerek gülümsedi Clarissa.

"Tanrı korusun, değilim," dedi Ridley.

"Korkarım ki kocanız benden hoşlanmayacak," dedi Dalloway Mrs. Ambrose'a, belli etmeden. Kadın birden onun eski bir parlamento üyesi olduğunu hatırladı.

"Sıkıcı bulduğunuz olmuyor mu," diye sordu, ne diyeceğini bilememişti aslında.

Richard ellerini öne uzatıp iyice açtı, sanki avuç içlerinde yazılar vardı.

"Bu işi oldukça sıkıcı bulup bulmadığımı soruyorsanız," dedi, "size evet demem gerek; öte yandan bana, meslekler içinde bir erkek için, tümden bakınca, iyi yanıyla, kötü yanıyla, en keyif alınacak ve imrenilesi, ki daha ciddi yanlarını da dile getirmiyorum, hangisini seçersiniz diye sorsanız politikacının mesleği derim."

"Baro ya da politika, haklısınız," dedi Willoughby. "Paranızın karşılığını daha iyi alırsınız."

"İnsanın bütün yetenekleri devreye girer," dedi Richard. "Tehlikeli sularda yüzüyor olabilirim, ama genellikle şairler ve sanatçılar için şöyle hissederim: Kendi çizginizde giderseniz sizi kimse yenemez – tamam; ama çizginizin dışına çıkarsanız, pöf, bazı şeyleri anlayışla karşılamak gerekir. Ama ben bana kimsenin anlayışla yaklaştığını düşünmekten hoşlanmıyorum."

"Ben pek öyle düşünmüyorum, Richard," dedi, Mrs. Dalloway.

"Shelley'yi bir düşün. 'Adonais'de[1] insanın istediği her şeyin bulunduğunu hissediyorum."

" 'Adonais'i mutlaka okuyun," diye ona katıldı Richard. "Ama ne zaman Shelley'nin adını duysam Matthew Arnold'un sözlerini yinelerim kendi kendime, 'Nasıl bir düzen! Nasıl bir düzen!'"

Bu sözler Ridley'nin dikkatini çekti. "Matthew Arnold mu? İğrenç ukalanın teki!" diye atıldı.

"Ukala – tamam," dedi Richard; "ama bence donanımlı bir adam. İşte benim tezim burada devreye giriyor. Biz politikacılar sizin gözünüze kuşkusuz" (Helen'in sanatı temsil ettiğini bir biçimde kavramıştı) "iğrenç, sıradan bir insan grubu olarak görünüyoruzdur; ama biz her iki yanı görürüz; sakar olabiliriz ama her şeyi iyi kavramak için elimizden geleni yaparız. Sizin sanatçılarınız her şeyi karmakarışık *bulurlar*, omuz silkerler ve kendi hayallerine dönerler –kabul ediyorum, çok güzel olabilir bunlar– ve her şeyi karmakarışık *bırakırlar*. Bunu kişinin sorumluluklarından kaçması olarak görüyorum. Hem hepimiz sanatçı yeteneğiyle doğmayız ki."

"Korkunç," dedi Mrs. Dalloway, kocası konuşurken o düşünüyordu. "Sanatçıların yanındayken insanın kendi küçük dünyasına, resimlerle ve müzikle ve güzel şeylerle filan, kapanmasının vereceği zevki derinden hissediyorum, sonra sokağa çıkıyorum, karşıma ilk çıkan yoksul, aç, yüzü kirli çocuğu görünce dönüp 'Hayır, kendimi *kapatamam* – kendi dünyamda *yaşayamam*,' demek geliyor içimden. 'Böyle bir şey ortadan kalkana kadar bütün resimleri ve yazıları ve müziği durdurmak isterdim.' Hissetmiyor musunuz," diye bitirdi sözlerini, "hayat sürekli bir uyuşmazlıktır."

Helen bir an düşündü. "Hayır," dedi. "Ben öyle düşünmüyorum."

Bir sessizlik oldu, kesinlikle tedirgin edici bir sessizlikti. Sonra Mrs. Dalloway hafifçe ürperdi, kürk pelerininin getirilmesini rica etti. Yumuşak kahverengi kürkü boynuna dolarken ansızın aklına yeni bir konu geldi.

1 *Adonais*: İngiliz şair John Keats'in ölümü üzerine Percy Bysshe Shelley'nin 1821'de yazdığı 495 dizelik ağıt. Shelley'nin en iyi ve en tanınmış yapıtlarındandır. (ç.n.)

"İtiraf ediyorum," dedi, "*Antigone*'yi asla unutmayacağım. Yıllar önce Cambridge'de izlemiştim, o zamandan beri aklımdan çıkmadı. Sence de seyrettiğimiz en modern oyun değil mi?" diye sordu Ridley'ye. "Tam yirmi tane Clytemnestra gördüm sanırım. Biri Yaşlı Lady Ditchling'di. Tek bir kelime Yunanca bilmem ama bıkmadan dinleyebilirim–"

Burada Mr. Pepper araya girdi:

πολλὰ τὰ δεινά, κοὐδὲν ἀν-
θρώπου δεινότερον πέλει.
τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν
πόντου χειμερίῳ νότῳ
πωρεῖ, περιβρυχίοιοι
περῶν ὑπ' ὄίδμασι.

Mrs. Dalloway ona dudaklarını sıkarak baktı.

"Yunanca konuşabilmek için ömrümün on yılını verirdim," dedi, Mr. Pepper susunca.

"Size yarım saatte alfabeyi öğretebilirim," dedi Ridley, "bir ayda da Homeros'u okuyabilirsiniz. Size ders vermek benim için bir onurdur."

Mr. Dalloway'le ve Avam Kamarası'nda –şimdi gözden düşmüş olsa da– Yunancadan alıntılarla konuşma alışkanlığıyla meşgul olan Helen, konuşurken yanımızda hep açık duran o büyük basmakalıp laflar kitabına bütün erkeklerin, hatta Ridley gibilerinin bile gerçekten kadınların modaya uygun davranmalarından hoşlandıklarını kaydetti.

Clarissa, bundan daha keyif verici bir şey düşünemediğini haykırdı. Bir an kendini Browne Street'teki evinde görür gibi oldu, kucağında Platon'un bir kitabı açık duruyordu – özgün Yunancasından Platon. Gerçek bir bilimadamının, özellikle ilgileniyorsa, kendi kafasına Yunancayı kolayca sokabileceğine inandı ister istemez.

Ridley, yarın gelmesini söyledi ona.

"Ama eğer geminizde bize hoş davranılırsa!" dedi Clarissa, Willoughby'yi de işin içine katarak. Konukların hatırına, ki seçkin konuklardı hepsi, Willoughby başını eğerek, herkesin, hatta dalgaların bile iyi davranacağına kefil oldu.

"Ben pek kötüyüm, kocam da pek iyi değil," dedi Clarissa.

"Beni asla deniz tutmaz," dedi Richard. "En azından, tek bir defa tuttu," diye düzeltti sözlerini. "Manş'ı geçerken. Çırpıntılı bir deniz, itiraf ediyorum, ya da daha kötüsü, kabaran bir deniz beni epeyce rahatsız eder. Önemli olan, tek bir öğünü bile kaçırmamaktır. Yemeklere bakıp 'Yiyemem' dersiniz; bir lokma alırsınız, nasıl yutacağınızı Tanrı bilir; ama sebat edin, çoğunlukla bu krizi bir daha yaşamamak üzere atlatırsınız. Karım korkağın biridir."

İskemlelerini geriye itiyorlardı. Hanımlar kapının eşiğinde duraksadılar.

"Ben yolu göstereyim," dedi Helen, öne geçerek.

Rachel onu izledi. Konuşmalara katılmamıştı; kimse onunla konuşmamıştı; ama o söylenen her sözü dinlemişti. Mrs. Dalloway'den Mr. Dalloway'e bakmıştı, sonra Mr. Dalloway'den öbür tarafa. Clarissa gerçekten de tam seyirlikti. Sırtında beyaz bir elbise, boynunda ışıltılı bir kolye vardı. Giysileriyle, kırlaşan saçlarının altındaki pespembe, zarif, zeki yüzüyle, şaşırtıcı şekilde on sekizinci yüzyıldan kalma bir başyapıta benziyordu – bir Reynolds ya da Romney'di tıpkı. Onun yanında Helen'le ötekiler kaba ve hırpani kalıyorlardı. Hafifçe dik oturmuş, dünyayla istediği gibi oynuyordu sanki; onun parmaklarının altında kocaman, sağlam yerküre bir o yana bir bu yana dönüyordu. Ve kocası! O dolgun, kararlı sesiyle konuşan Mr. Dalloway karısından daha da etkileyiciydi. Parlak çubukların kaydığı, pistonların gümbürdediği uğultulu, yağlı makine dairesinden gelir gibiydi; her şeyi hem sımsıkı hem de gevşek tutuyordu; ötekiler onun yanında kız kurularının değeri düşen kalıntılarına benziyorlardı. Rachel uyurgezer gibi öbür hanımların peşinden gitti; Mrs. Dalloway'den yayılan tuhaf bir menekşe kokusu eteklerinin tatlı hışırtısıyla, zincirlerinin şıngırtısıyla karışıyordu. Onları izleyen Rachel kendini olabildiğince

aşağılayarak, kendi hayatının ve arkadaşlarının hayatlarının bütün gidişatına baktı, 'Kendimize ait bir dünyada yaşarız, dedi o,' diye düşündü. "Doğru bu. Çok tuhafız."

"Burada oturalım," dedi Helen, salonun kapısını açarken.

"Piyano mu çalıyorsunuz?" dedi Mrs. Dalloway, Mrs. Ambrose'a, masanın üzerinde duran *Tristan*'ın notalarını eline alırken.

"Yeğenim çalıyor," dedi Helen, elini Rachel'ın omzuna koydu.

"Ah, ne kadar imrendim size!" dedi Clarissa Rachel'a, ilk kez hitap ederek. "Bunu hatırlıyor musunuz? Harika değil mi?" Yüzüklü parmaklarıyla sayfanın üzerinde birkaç nota çaldı.

"Ve sonra Tristan böyle gider ve Isolde –ah– çok heyecan verici bunlar! Bayreuth'a gittiniz mi hiç?"

"Hayır, gitmedim," dedi Rachel.

"O zaman gideceksiniz. İlk *Parsifal*'imi asla unutamam – sıcak bir Ağustos günüydü ve o şişko yaşlı Alman kadınları o sıkıcı yüksek yakalı giysileriyle geldiler, sonra o karanlık tiyatro salonu, müzik de başlamıştı, elimde olmadan içimi çeke çeke ağladım. Kibar bir adam gidip bana su getirdi, hatırlıyorum; ben de onun omzunda ağladım. Burama oturdu (eliyle boğazına dokundu). Dünyada bir eşi yok! Ama piyanonuz nerede?"

"Başka bir odada," diye açıkladı Rachel.

"Ama bize çalacaksınız, değil mi?" diye üsteledi Clarissa. "Ay ışığında oturup müzik dinlemekten daha güzel bir şey olabileceğini düşünemiyorum – ama bu da kulağa çocukça bir laf gibi geliyor! Biliyor musunuz," diyerek Helen'e döndü, "Müziğin insana iyi geldiğini düşünmüyorum, korkarım ki değil."

"Çok mu zorluyor?" diye sordu Helen.

"Nedense duyguları etkiliyor," dedi Clarissa. "Bir kız ya da oğlan müziği meslek olarak seçince hemen fark ediyorsunuz bunu. Sir William Broadley de aynı şeyi söyledi. İnsanların Wagner konusunda takındıkları tavırlardan nefret etmiyor musunuz –tıpkı şöyle–" Gözlerini tavana çevirdi, ellerini kavuşturdu ve dikkatle bakar gibi yaptı. "Bu, onun değerini takdir ediyorlar anlamına

gelmez; aslında ben tam tersi olduğunu düşünüyorum. Sanatla gerçekten ilgilenen insanlar en az etkilenenlerdir hep. Ressam Henry Philips'i tanıyor musunuz?" diye sordu.

"Gördüm onu," dedi Helen.

"Ona bakan, çağın en büyük ressamlarından biri değil de başarılı bir borsacı olduğunu sanır. İşte hoşuma giden bu."

"Eğer bakmaktan hoşlanıyorsanız, pek çok başarılı borsacı var," dedi Helen.

Rachel içinden keşke yengem bu kadar aksi olmasa, dedi.

"Uzun saçlı bir müzisyen görünce içgüdüsel olarak onun kötü olduğunu anlamıyor musunuz?" diye sordu Clarissa, Rachel'a dönerek. "Watts ve Joachim – tıpkı size ya da bana benziyorlardı."

"Hele saçları bukleli olsaydı daha da güzel görünürlerdi," dedi Helen. "Mesele, sizin için güzelliğin önemli olup olmadığı."

"Temizlik!" dedi Clarissa, "ben bir erkeğin temiz görünmesini isterim."

"Temizlik derken, aslında biçimli elbiseler demek istiyorsunuz," dedi Helen.

"Bir erkeğin beyefendi olup olmadığını anlayabileceğiniz bir şey var," dedi Clarissa, "ama ne olduğunu bilemiyorum."

"Kocamı ele alalım şimdi, bir beyefendiye benziyor mu?"

Clarissa bu sorunun son derece tatsız olduğunu düşündü. "Söylenemeyecek şeylerden biri," derdi, diyebilecek olsa. Bir yanıt veremedi, sadece güldü.

"Her neyse," dedi, Rachel'a dönerek, "yarın benim için çalmanızda ısrarcıyım."

Clarissa'nın tavrında Rachel'ın onu sevmesini sağlayan bir şey vardı.

Mrs. Dalloway hafifçe esnediğini gizledi, sadece burun delikleri genişlemişti.

"Biliyor musunuz," dedi, "iyice uyku bastırdı. Deniz havasından. Sanırım kaçacağım."

Mr. Pepper'a ait olduğunu sandığı bir erkek sesi yüksek bir tonda tartışarak salona yaklaşırken tehlike işareti vermiş oldu.

"İyi geceler – iyi geceler!" dedi Clarissa. "Ah, yolu bulurum ben – dua edin de deniz sakin olsun! İyi geceler!"

Yalancıktan esnemiş olmalıydı. Ağzını sarkıtmak, tek bir ipe dizilmişler gibi bütün giysilerini toparlayıp yere bırakmak ve yatıp ayaklarını uzatmak yerine, elbisesini çıkarıp sırtına fırfırlı bir sabahlık geçirdi, ayaklarına bir battaniye örttü, bloknotunu kucağına alıp oturdu. Bu daracık, sıkışık kamara seçkin bir hanımefendinin giyinme odası olmuştu bile. İçinde sıvı dolu şişeler vardı; tepsiler, kutular, fırçalar, tokalar vardı. Belli ki bedeninin bir santimi bile uygun gereçten yoksun değildi. Rachel'ın başını döndürmüş olan parfüm kokusu havaya sinmişti. Mrs. Dalloway oturduğu yere iyice yerleşip yazmaya başladı. Elindeki kalem, kâğıdı okşayan bir şeye dönüştü, yazarken sanki bir kedi yavrusunu okşar, gıdıklar gibiydi:

> Hayal edebileceğin en garip gemide yolculuk ederken düşün bizi, canım. Garip olan gemi değil de yolcular aslında. İnsan yolculukta gerçekten tuhaf tiplerle karşılaşıyor. Bunu pek eğlenceli bulduğumu söylemeliyim. Denizcilik şirketinin müdürü var –adı Vinrace– kibar, iri yapılı bir İngiliz, pek konuşmuyor – bilirsin bu tipleri. Ötekilere gelince – hepsi de *Punch*'ın[1] eski bir sayısından peş peşe fırlamış gibiler. Altmışlı yıllardaki kroket oyuncularına benziyorlar. Ne kadar zamandır bu gemiye tıkılıp kalmış olduklarını bilmiyorum –bana kalırsa yıllardır– ama insan küçük, farklı bir dünyaya girmiş gibi hissediyor kendini, sanki bu insanlar asla karaya adım atmamışlar ya da hayatlarında sıradan şeyler yapmamışlar. Edebiyatla uğraşanlar hakkında hep şunu söyledim – geçinmesi en zor kişilerdir. İşin en kötü tarafı şu ki, bu insanlar –bir adamla karısı ve yeğenleri– Oxford ya da Cambridge ya da ona benzer bir yere gömülmüş ve böyle acayipleşmiş olmasalardı, herkes gibi olabilirlerdi, bunu hissediyorum. Adam gerçekten hoş (bir de tırnaklarını kesse), kadının yüzü de oldukça güzel, ama giysileri

1 İngiltere'de 1841-1992 yılları arasında yayımlanan bir mizah dergisi. (ç.n.)

çuval gibi, saçlarını da Liberty mağazasındaki satıcı kızlar gibi tarıyor. Sanattan konuşuyorlar ve bizi de, akşam yemeğine katılırken kıyafet değiştiriyoruz diye itici buluyorlar. Ama elimde değil; akşam yemeğine üstümü değiştirmeden gitmektense ölürüm daha iyi – ya sen? Çorba içmekten bile çok daha önemli bu. (Önemli olması gereken şeylerden daha çok *bu tür şeylerin* önemli olması pek garip. Tenime fanila giyeceğime kafam kesilsin daha iyi.) Sonra bir de utangaç, tatlı bir kız var –zavallıcık– çok geç olmadan biri onu seçip alsa. Gözleri ve saçları oldukça güzel, ama ne var ki o da gülünçleşebiliyor. Gençlerin zihinlerini açmak için bir dernek kurmalıyız –misyonerlerden çok daha fazla yararlı olunurdu, Hester! Ah, Pepper adında korkunç, önemsiz bir tip olduğunu az kalsın unutuyordum. İsmiyle müsemma.[1] Tamamıyla sıradan biri, garip de huyları var, zavallı adam. Sinirli bir teriyer ile yemeğe oturmaya benziyor, tek farkı köpeğimizi tarar gibi tarayamıyoruz onu ve pudralayamıyoruz. Ne yazık ki bazen insanlara köpek muamelesi yapamıyoruz! Tek tesellimiz gazetelerden uzak oluşumuz, böylece Richard bu sefer gerçekten tatil yapmış olacak. İspanya tatil sayılmazdı...

"Seni korkak!" dedi Richard, iri yapılı bedeniyle odayı neredeyse doldurmuştu.

"Yemekte görevimi yerine getirdim!" diye bağırdı Clarissa.

"Ama Yunanca alfabe konusunda başına iş açtın."

"Aman Tanrım! Kim bu Ambrose?"

"Cambridge'in öğretmenlerinden biriydi sanırım; şimdi Londra'da yaşıyor, klasikleri yayma hazırlıyor."

"Sen hiç böyle acayip insanları bir arada gördün mü? Kadın bana kocasının bir beyefendiye benzeyip benzemediğini sordu!"

"Yemeği baştan sona götürmek zor oldu," dedi Richard. "O sınıfa ait kadınlar neden erkeklerden daha tuhaftırlar?"

"Pek kötü görünmüyorlar, gerçekten, sadece çok tuhaflar!"

1 *İng.* Pepper: Biber. (ç.n.)

İkisi de güldüler, aynı şeyleri düşünüyorlardı, bu yüzden izlenimlerini karşılaştırma gereği duymadılar.

"Görüyorum ki Vinrace'e anlatacak epeyce şeyim olacak," dedi Richard. "Sutton'ı ve bütün o ekibi biliyor. Kuzey'de gemi yapımı koşulları hakkında bolca şey anlatabilir bana."

"Ah, sevindim. Erkekler her zaman kadınlardan *çok* daha iyidirler."

"Bir erkeğe söylenecek bir söz her zaman vardır mutlaka," dedi Richard. "Ama eminim ki bebekler konusundaki gevezeliğin çabuk bitecektir, Clarissa."

"Çocuğu var mı? Nedense yok gibi geliyor bana."

"İki tane. Bir oğlan bir kız."

Mrs. Dalloway'in yüreğine bir kıskançlık oku saplandı.

"Bir oğlumuz *olmalı*, Dick," dedi.

"Ulu Tanrım, genç erkeklerin önünde nasıl da fırsatlar var!" dedi Dalloway, çünkü konuşurken düşüncelere dalmıştı. "Pitt'in döneminden beri bu kadar iyi olanaklar olmamıştı sanırım."

"Senin sayende!" dedi Clarissa.

"Erkeklerin önderi olmak," diye kendi kendine konuştu Richard. "Güzel bir kariyer. Ulu Tanrım – nasıl bir kariyer!"

Yeleğinin altından göğsü yavaşça kabardı.

"Biliyor musun Dick, elimde olmadan İngiltere'yi düşünüyorum," dedi karısı dalgın dalgın, başını kocasının göğsüne yaslamıştı. "Bu gemide bulunmak bu düşüncemi, İngiliz olmanın ne anlama geldiğini çok daha canlı kılıyor gibi. Bütün yaptıklarımızı düşünüyorum, donanmalarımızı, Hindistan'daki ve Afrika'daki insanları, yüzyıllar boyunca bunları nasıl sürdürdüğümüzü, küçük köylerden gönderdiğimiz delikanlıları ve senin gibi erkekleri düşünüyorum Dick, o zaman sanki İngiliz *olmamaya* katlanamazmışım gibi geliyor! Meclis'in üstünde yanan ışığı düşün, Dick! Az önce güvertede dururken onu görür gibi oldum. Londra deyince orası geliyor aklıma."

"Süreklilik," dedi Richard, kısa kesercesine. Karısı konuşurken, kralların, başbakanların ve yasaların birbirini izlediği İngiliz

tarihi gözlerinin önünde belirmişti. Lord Salisbury'den Alfred'e istikrarlı bir biçimde geçen ve açılıp bir şeyleri, meskûn küremizin iri parçalarını içine alan bir kementmiş gibi yavaş yavaş kapanan muhafazakâr politikalar silsilesini geçirdi aklından.

"Uzun zaman aldı ama neredeyse bitirdik," dedi; "geriye pekiştirmek kalıyor."

"Ve bu insanlar onu görmüyorlar!" dedi Clarissa.

"Bir dünya kurmak için her türlü şeye ihtiyaç var," dedi kocası. "Eğer muhalefet olmasaydı bir hükümet de asla olamazdı."

"Dick, sen benden daha iyisin," dedi Clarissa. "Sen dört bir yanı görüyorsun, bense sadece *şurayı*." Kocasının elinin üstündeki bir noktaya bastırdı parmağını.

"Yemekte anlatmaya çalıştığım gibi, benim işim bu."

"Sende hoşuma giden şey, Dick," diye devam etti Clarissa, "hiç değişmemen, bense durmadan huy değiştiren bir yaratığım."

"Sen çok güzel bir yaratıksın, ne olursa olsun," dedi Richard, karısına dikkatle bakarak.

"Öyle mi düşünüyorsun? Öyleyse öp beni."

Richard karısını tutkuyla öptü, Clarissa'nın yarım bıraktığı mektup kayıp yere düştü. Richard onu yerden aldı ve izin istemeden okudu.

"Kalemin nerede?" diye sordu; ve sonra erkeksi, küçük harflerle şunları ekledi:

> R.D. *loquitur*[1]: Clarice, yemekte çok güzel göründüğünü sana söylemeyi ihmal etti, birinin gönlünü fethetti ve bunu yaparken de Yunan alfabesini öğrenmeye söz verdi. Bu fırsattan yararlanarak şunu da söyleyeyim ki, ikimiz de bu ücra köşelerde çok eğleniyoruz, tek eksiğimiz eğitici olacağa benzeyen bu geziyi keyifli de kılacak arkadaşlarımızın varlığı (senin ve John'un yani)...

1 *Lat.* Konuşuyor. (yay.n.)

Koridorun sonundan sesler duyuldu. Mrs. Ambrose alçak sesle konuşuyordu; William Pepper kararlı ve oldukça ekşi sesiyle, "Kesinlikle sempati duyamayacağım tipte bir hanım. O..." diyordu.

Ancak ne Richard ne de Clarissa bu karardan yararlandılar, çünkü o konuşmaya kulak misafiri olacaklarını anladığı an Richard elindeki kâğıdı hışırdattı.

Nereye gitse yanma aldığı Pascal'ın küçük beyaz kitabını yatağında okurken "Sık sık merak ediyorum," diye düşündü Clarissa, "Richard'la benim olduğumuz gibi, bir kadının ahlaken kendisinden üstün olan bir erkekle yaşaması gerçekten iyi midir acaba? İnsanı öyle bağımlı kılıyor ki. Sanırım annem ve onun neslinden olan kadınlar İsa Peygamber'e karşı ne hissediyorlarsa ben de Richard'a karşı aynı şeyi hissediyorum. İnsanın *herhangi bir şey* olmadan yapamayacağını gösteriyor." Sonra da, her zamanki gibi deliksiz ve tazeleyici bir uykuya daldı, kocaman Yunanca harflerin odada dolaştığı fantastik rüyalar görünce uyandı, nerede bulunduğunu, Yunanca harflerin de birkaç metre ötede uyumakta olan gerçek insanlar olduğunu hatırlayıp kendi kendine güldü. Sonra, dışarıda, ayın altında çırpınan kapkara denizi düşünerek ürperdi, kocasını, yolculukta kendilerine eşlik eden ötekileri geçirdi aklından. Rüyalar sadece kendisine ait değildi, bir beyinden ötekine geçiyordu. O gece herkes birbirini gördü rüyasında; bölmeleri ayıran duvarların incecik olduğu, okyanusun ortasında yan yana oturmaları için karadan ne kadar tuhaf bir biçimde kaldırılıp getirildikleri, birbirlerinin yüzlerini bütün ayrıntılarıyla gördükleri ve söyledikleri her sözü duydukları düşünülürse, doğaldı bu.

4. Bölüm

Ertesi sabah Clarissa herkesten önce kalktı. Giyindi, güverteye çıktı, sakin bir sabahın temiz havasını içine çekti, ikinci kez gemide turlarken ince, uzun boylu kamarot Mr. Grice'la çarpıştı. Özür dilerken bir sorusuna da yanıt istedi: Yarıdan yukarısı camdan olan o parlak pirinç çubuklar ne işe yarıyordu? Merak ediyordu, nedenini bulamamıştı. Kamarot açıklayınca Clarissa heyecanla bağırdı:

"Bence denizcilik dünyanın en güzel şeyi!"

"Bu konuda ne biliyorsunuz?" dedi Mr. Grice, nedense hırslanmıştı. "Kusura bakmayın. İngiltere'de büyüyen bir erkek ya da kadın denize dair ne bilir? Bildiklerini iddia ederler ama bilmezler."

Sesindeki burukluk bundan sonra olacakların habercisiydi. Clarissa'yı alıp kendi kamarasına götürdü, zayıf, beyaz bedeni, meraklı, ince yüzüyle bir martıyı andıran Mrs. Dalloway pirinç kaplı bir masanın kenarına oturarak fanatik bir adamın nutkunu dinlemek zorunda kaldı. Her şeyden önce, Mrs. Dalloway dünyanın ne kadar küçük bir kısmının karalardan oluştuğunu biliyor muydu bakalım? Karaya kıyasla denizin ne kadar huzurlu, ne kadar güzel, ne kadar şefkatli olduğunu? Eğer dünya yüzündeki bütün hayvanlar yarın bir salgın hastalıktan ölecek olsalar denizler Avrupa'yı tek başına ayakta tutabilirdi. Mr. Grice dünyanın en zengin şehrinde görmüş olduğu korkunç manzaraları hatırlıyordu –bir kâse yağlı çorba alabilmek için erkeklerle kadınlar saatlerce kuyrukta bekliyorlardı. "Ben de burada bizi bekleyen, kendilerini yakalamamızı isteyen nitelikli etleri düşündüm. Protestan sayılmam, Katolik de değilim, ama papalık sistemi yeniden gelsin diye neredeyse dua edecek haldeyim – oruçlar yüzünden."

Bir yandan konuşurken bir yandan da çekmeceleri açıyor, küçük cam kavanozları yerinden oynatıyordu. Büyük denizlerin ona

verdiği hazineler buradaydı –yeşilimsi sıvıların içinde soluk balıklar, uzun saçakları salınan yuvarlak denizanaları, çok derinde yaşadıkları için kafaları ışıklı balıklar.

"Kemiklerin arasında yüzmüşler," diye iç geçirdi Clarissa.

"Shakespeare'i düşünüyorsunuz," dedi Mr. Grice, kitaplarla dolu raftan birini alarak burundan gelen bir sesle, vurgulayarak okudu:

Beş kulaç dipte yatıyor baban

"Büyük adam, Shakespeare," dedi, kitabı yerine koyarken.

Clarissa ondan bunu duyduğuna çok memnun oldu.

"En sevdiğiniz oyunu hangisi? Acaba benim sevdiğimle aynı mı?"

"*Beşinci Henry*," dedi Mr. Grice.

"Yaşasın!" diye bağırdı Clarissa. "Aynı!"

Hamlet, Mr. Grice için fazla iç gözlemci sayılabilirdi, sonelerse fazla tutkulu; Beşinci Henry onun gözünde tipik bir İngiliz beyefendisiydi. Ama en çok Huxley, Herbert Spencer ve Henry George'un yazdıklarını seviyordu; rahatlamak isterse de Emerson ve Thomas Hardy'yi okuyordu. Kahvaltı çanı çaldığında Mrs. Dalloway'e İngiltere'nin o günkü durumuna ilişkin görüşlerini anlatıyordu, çanın sesi öyle keskindi ki Mrs. Dalloway kalkmak zorunda kaldı, yine gelmeye ve deniz yosunlarını görmeye söz verdi.

Önceki gece pek garipsediği grup masanın çevresinde toplanmıştı bile, hâlâ uykuluydular, bu yüzden de pek konuşmuyorlardı, ama Clarissa'nın içeriye girişi hafif bir esinti olmuşçasına salonun havasını titreştirdi.

"Hayatımın en ilginç sohbetini yaptım," dedi, Willoughby'nin yanına otururken. "Adamlarınızdan birinin bir filozof ve şair olduğunu biliyor muydunuz?"

"Çok ilginç bir adamdır – hep derim," dedi Willoughby, Mr. Grice'tan söz edildiğini anlamıştı. "Ama Rachel onu sıkıcı bulur."

"Akıntılardan söz ettiğinde sıkıcı oluyor," dedi Rachel. Göz-

lerinden uyku akıyordu, ama Mrs. Dalloway gözüne hâlâ muhteşem görünüyordu.

"Can sıkıcı biriyle hiç karşılaşmadım," dedi Mrs. Dalloway.

"Bense dünyanın o tiplerle dolu olduğuna inanıyorum!" diye atıldı Helen. Ama sabah ışığında ışıl ışıl parlayan güzelliği, sözlerindeki aksiliği siliyordu.

"Birisi hakkında söylenebilecek en kötü söz bu, katılıyorum size," dedi Clarissa. "Can sıkıcı biri olmaktansa cani olurum daha iyi!" diye ekledi, bilgece bir şey söylercesine. "Bir katilden hoşlanabilir insan. Köpeklerle de aynı şey. Bazı köpekler ne kadar da can sıkıcıdır, zavallıcıklar."

Richard, Rachel'ın yanında oturuyordu. Richard'ın varlığı ve görünüşü kızın dikkatini ve ilgisini çekmişti – iyi kesimli elbisesi, hışırdayan gömleği, mavi çerçeveli kol düğmeleri ve sol elinin küçük parmağında kırmızı taşlı bir yüzük olan ellerinin küt kesimli tertemiz tırnakları.

"Çok can sıkıcı bir köpeğimiz vardı, kendisi de biliyordu bunu," dedi, sakin, rahat bir sesle. "Bir Skye teriyeri idi, şu uzun köpeklerden, hani şu küçük ayakları tüylerinin arasından tıpkı -tırtıl gibi– yo, kanepe bacağı gibi çıkan demek daha doğru. Eh, aynı zamanda bir köpeğimiz daha vardı, siyah, çevik bir hayvan bir Schipperke'ydi, sanırım adları bu. O ikisi kadar birbirine zıt bir şey olamaz. Skye yavaş ve planlı, kulüpteki yaşlı bir beyefendi gibi bakar insana, sanki 'Gerçekten bunu kastetmiyorsun, değil mi?' der gibi; Schipperke ise çakı gibi çevik. En çok Skye'dan hoşlanırdım, doğrusu. İnsana dokunan bir yanı vardı."

Öykü bir yere varmayacak gibiydi.

"Ne oldu ona?" diye sordu Rachel.

"Çok acı bir hikâye bu," dedi Richard, sesini alçaltarak, bir yandan da elmasını soyuyordu. "Bir gün karımın arabasının peşinden gitmiş ve hayvan gibi bir bisikletli ezmiş onu."

"Öldü mü?" diye sordu Rachel.

Masanın öbür ucunda oturan Clarissa konuşulanları duymuştu.

"Ondan söz etmeyin!" diye seslendi. "Hâlâ düşünmeye tahammül edemiyorum."

Gözlerine mutlaka yaşlar dolmuştu.

"Ev hayvanlarının en zor yanı da bu," dedi Mr. Dalloway; "ölüyorlar. Hatırlayabildiğim ilk acı, bir fındıkfaresinin ölümüydü. Ne yazık ki üzerine oturmuştum onun. Ama bu, üzüntümü azaltmadı. Samuel Johnson'un üzerine oturduğu ördek burada yatıyor, ha? Yaşıma göre iriydim."

"Sonra kanaryalarımız vardı," diye devam etti Mr. Dalloway, "bir çift boynu halkalı güvercin, bir lemur, bir ara da bir kırlangıç."

"Şehir dışında mı yaşıyordunuz?" diye sordu Rachel.

"Yılın altı ayı şehir dışında yaşardık. 'Biz' derken dört kız kardeş, bir erkek kardeş ve kendimi kastediyorum. Geniş bir aile gibisi yoktur. Özellikle kız kardeş olması çok keyifli."

"Dick, sen çok şımartılmıştın!" diye bağırdı Clarissa masanın öbür ucundan.

"Yo, yo. Takdir ediliyordum," dedi Richard.

Rachel'ın dilinin ucunda başka sorular vardı; ya da kocaman bir soru, ama sözcüklere nasıl dökeceğini bilmiyordu. Konuşma bunu mümkün kılmayacak kadar neşeli görünüyordu.

"Lütfen anlatın bana – hepsini anlatın." Bunu söylemek istiyordu. Küçük bir çatlağı aralamış ve şaşırtıcı hazineler göstermişti Mr. Dalloway. Onun gibi bir adamın kendisiyle konuşmaya hazır olması inanılır gibi gelmiyordu Rachel'a. Kız kardeşleri vardı, evcil hayvanları olmuştu, bir zamanlar şehir dışında yaşamıştı. Rachel durmadan çayını karıştırıyordu; fincanın içinde yüzen ve bir araya gelen kabarcıklar ikisinin ruhlarının birleşmesi gibi göründü ona.

O arada Richard'ın sözleri yanından hızla geçip gidiyordu, Richard birden neşeli bir sesle, "Eminim ki Miss Vinrace'in şimdi Katolikliğe karşı gizli eğilimleri vardır," deyince Rachel ne diyeceğini bilemedi, Helen de onun irkildiğini görünce elinde olmadan güldü.

Bununla birlikte kahvaltı sona erdi, Mrs. Dalloway ayağa kalkmaya davrandı. "Ben her zaman dinin böcek toplamaya benzedi-

yini düşünürüm," dedi, Helen'le birlikte merdiveni çıkarken bu konuya nokta koyarak. "Birinin siyah böceklere zaafı vardır, birinin yoktur; bu konuda tartışmak anlamsız. *Sizin* siyah böceğiniz ne şimdi?"

"Sanırım çocuklarım," dedi Helen.

"A, bu farklı," diye içini çekti Clarissa. "Anlatsanıza. Sizin bir oğlunuz var, değil mi? Onları bırakmak zor gelmiyor mu size?"

Bir havuzun üzerine mavi bir gölge düşmüş gibi oldu. İkisinin de bakışları derinleşti, sesleri daha samimileşti.

Rachel güvertede gezinenlere katılmadı, kendisini dünyalarının dışında ve öksüz hissettiren zengin kadınlara öfkelenerek hızla arkasını dönüp uzaklaştı yanlarından. Kamarasının kapısını çarparak kapattı, notalarını çıkardı. Hepsi eski parçalardı – Bach ve Beethoven, Mozart ve Purcell – sayfalar sararmıştı, kabartmalar pütürlenmişti. Üç dakika geçmeden la'da çok zor, klasik bir füg'e dalmıştı bile, yüzüne kendini tamamıyla müziğe verdiğini, hevesle tatmin olduğunu gösteren tuhaf, dalgın, tarafsız bir ifade yerleşti. Kâh takılıyor, kâh duraksıyor ve aynı ölçüyü üst üste çalıyordu; ama görünmez bir çizgi sanki notaları birbirine bağlıyor, bir biçim veriyor, bir yapı kuruyordu. Bütün bu seslerin bir arada nasıl duracaklarını bulmak öyle zordu ki bütün yeteneklerini kullanmak zorunda kaldı ve yaptığı işe kendini öyle verdi ki, kapının tıklatıldığını işitmedi. Kapı birdenbire ardına kadar açıldı, Mrs. Dalloway kapıyı açık bırakarak içeri girdi, aralıktan beyaz güvertenin ve mavi denizin bir kısmı görülebiliyordu. Bach'ın füg'ü yere düşüp parçalandı.

"Siz devam edin," diye yalvardı Clarissa. "Çaldığınızı duydum, dayanamayıp girdim. Bach'a bayılırım."

Rachel kızardı, parmaklarını kucağında beceriksizce birleştirdi. Çekinerek ayağa kalktı.

"Çok zor," dedi.

"Ama gerçekten çok güzel çalıyordunuz! Keşke dışarıda kalsaydım."

"Yo," dedi Rachel.

Clarissa oturabilsin diye *Cowper'ın Mektupları*'nı ve *Uğultulu Tepeler*'i koltuktan aldı.

"Ne kadar sevimli bir oda!" dedi Clarissa, çevresine bakınarak. "A, *Cowper'ın Mektupları*! Hiç okumadım onları. Güzel mi?"

"Pek sıkıcı," dedi Rachel.

"Müthiş güzel yazmış, öyle değil mi?" dedi Clarissa; "eğer bu tür şeylerden hoşlanıyorsanız – cümlelerini tamamlamış filan. *Uğultulu Tepeler*! Ah, bu bana daha yakın. Brontë'ler olmadan yaşayamam gerçekten! Siz sevmez misiniz onları? Yine de, aslında onlarsız yaşarım da Jane Austen'sız yaşayamam."

Rahatça, oradan buradan konuşuyordu, dostça davranmak için olağanüstü bir ilgi ve arzu beslediği tavrından okunuyordu.

"Jane Austen mı? Hiç hoşlanmam ondan," dedi Rachel.

"Sizi gidi canavar!" diye bağırdı Clarissa. "Zor bağışlarım sizi. Neden peki?"

"O öyle – öyle – öyle zor ki..." diye debelendi Rachel.

"A – anlıyorum ne demek istediğinizi. Ama aynı fikirde değilim. Yaşınız ilerleyince sizin de fikriniz değişecek. Sizin yaşınızdayken sadece Shelley'den hoşlanırdım. Bahçede onu okurken ağladığımı hatırlıyorum.

Gecemizin gölgesinin üstünden uçtu,
Kıskançlık ve iftira ve nefret ve acı –

Hatırladınız mı?

Dokunamaz ona ve zulmedemez yine
Dünyanın ağır lekesinin bulaşmasıyla.

Ne kadar muhteşem! – ama ne saçmalık!" Odaya göz gezdirdi. "Ben hep ölmenin değil yaşamanın önemli olduğunu düşünürüm. Yaşamı boyunca alt alta dizili rakamları toplayan ve tapındığı yaşlı buldokuyla Brixton'daki villasına giden yaşlı, huysuz bir borsa simsarına hep saygı duyarım, sıkıcı ihtiyar karısı masanın ucunda

oluruyordur, iki haftalığına Mar-gate'e giderler –emin olun, bu tür bir sürü insan tanımışımdır– eh, bunlar benim gözüme herkesin, sırf dâhi oldukları ve erken öldükleri için hayranlık duyduğu şairlerden daha soylu görünürler. Ama benimle aynı fikirde olmanızı bekleyemem sizden!"

Rachel'ın omzuna dokundu.

"Hm-m-m–" diye devam etti alıntılamaya –

İnsanların yanlışlıkla zevk dediği huzursuzluk –

"benim yaşıma geldiğinizde dünyanın zevkli şeylerle dolup taştığını göreceksiniz. Sanırım gençler bu konuda hataya düşüyorlar – yani mutlu olmaya fırsat tanımıyorlar. Bazen en önemli şeyin mutluluk olduğunu düşünürüm. Sizi pek iyi tanımıyorum ama bana kalırsa buna biraz yatkınsınız – insan genç ve güzelken – söylemeden duramayacağım!– her şey ayaklarının altındadır." 'Sadece birkaç sıkıcı kitap ve Bach değil' dercesine etrafına bakındı.

"Soru sormak istiyorum" diye sürdürdü konuşmasını. "Çok ilgimi çekiyorsunuz. Küstahlık edersem kulağımı çekin."

"Ben de – ben de soru sormak istiyorum" dedi Rachel, öyle ciddiydi ki Mrs. Dalloway gülümsemesini bastırmak zorunda kaldı.

"Yürümek ister misiniz?" dedi. "Hava çok güzel."

Kapıyı kapatıp güverteye çıktıklarında bir yarış atı gibi havayı kokladı.

"Hayatta olmak güzel değil mi?" diyerek Rachel'ın koluna girdi.

"Bakın, bakın! Ne kadar enfes!"

Portekiz kıyıları silikleşmeye başlamıştı ama kara, çok uzaklarda olsa da, hâlâ karaydı. Dağların girintilerine serpiştirilmiş kasabaları ve incecik yükselen dumanları seçebiliyorlardı. Arkalarındaki yüksek mor dağlarla kıyaslanınca kasabalar pek küçük görünüyorlardı.

"Dürüst olmam gerekirse," dedi Clarissa, manzaraya baktıktan sonra, "manzaraları sevmem. Hiç insani değiller." Yürümeye devam ettiler.

"Ne kadar da garip!" diye devam etti, içgüdüsel olarak. "Dün bu saatlerde henüz tanışmamıştık. Otelde, daracık bir odada eşyamı topluyordum. Birbirimiz hakkında hiçbir şey bilmiyoruz –yine de– sizi *daha önceden tanıyormuşum* gibi geliyor bana!"

"Çocuklarınız var – kocanız Parlamento'daydı, değil mi?"

"Hiç okula gitmediniz ve oturduğunuz yer –?"

"Richmond'da, halalarımla oturuyorum."

"Richmond'da mı?"

"Halalarım Park'tan hoşlanıyorlar. Sessizliği seviyorlar."

"Sizse sevmiyorsunuz! Anlıyorum!" Clarissa güldü.

"Park'ta tek başıma dolaşmayı seviyorum; ama – köpeklerle değil," diye tamamladı cümlesini Rachel.

"Yo; ve bazı insanlar *köpektir*; öyle değil mi?" dedi Clarissa, sanki bir sırrı keşfetmiş gibi. "Ama herkes değil, yo, yo, herkes değil."

"Herkes değil," dedi Rachel ve sustu.

"Sizi tek başınıza gezinirken gözümde canlandırabiliyorum," dedi Clarissa, "ve kendi küçük dünyanızda düşünürken. Ama ne kadar da hoşlanacaksınız – günün birinde!"

"Bir erkekle gezinmekten hoşlanacağım – bunu mu demek istiyorsunuz?" dedi Rachel, meraklı, iri gözlerini Mrs. Dalloway'e dikerek.

"Özellikle bir erkeği düşünmemiştim" dedi Clarissa. "Ama hoşlanacaksınız."

"Hayır. Asla evlenmeyeceğim ben," diye diretti Rachel.

"Ben olsam o kadar emin olmazdım bundan," dedi Clarissa. Nedense eğleniyordu, ama Rachel onun kendisini çekici bulduğunu yan yan bakışından anladı.

"İnsanlar neden evlenir?" diye sordu Rachel.

"Bunun yanıtını kendiniz bulacaksınız," diyerek güldü Clarissa.

Onun bakışlarını izleyen Rachel, gözünün bir an ayakkabısının tabanında kibrit çakan Richard Dalloway'in iriyarı bedenine takıldığını gördü; o sırada Willoughby de, görünüşe bakılırsa iki erkeğin de büyük ilgisini çeken bir şey anlatıyordu.

"Evlilik gibisi yoktur," diyerek konuyu kapattı Clarissa. "Bana

Ambrose'lardan söz etsenize. Yoksa fazla mı soru soruyorum?"

"Sizinle rahat konuşabiliyorum," dedi Rachel.

Ama Ambrose'ları kısaca, üstünkörü tanıttı, Mr. Ambrose'un davası olduğunun dışında dişe dokunur bir şey anlatmadı.

"Annenizin ağabeyi mi?"

Bir isim kullanılmaz olmuşsa en ufak bir değinme her şeyi söyler Mrs. Dalloway devam etti:

Annenize mi benzersiniz?"

"Hayır, o farklıydı," dedi Rachel.

O güne kadar kimseye anlatmadığı şeyleri Mrs. Dalloway'e anlatmak için büyük bir arzuya kapıldı –o âna kadar kendisinin bile farkında olmadığı şeyleri.

"Yalnızım," diye başladı. "İstediğim –" Ne istediğini bilmiyordu, bu yüzden cümlesini tamamlayamadı; ama dudakları titriyordu.

Ancak Mrs. Dalloway sözcükler olmadan da anlayabilecek gibiydi.

"Biliyorum," dedi, Rachel'ın omzuna sarılarak. "Sizin yaşınızdayken ben de istiyordum. Richard'la karşılaşana kadar kimse anlamadı. O bana bütün istediklerimi verdi. O hem erkek hem de kadın." Gözleri, küpeşteye yaslanmış, konuşmaya devam eden Mr. Dalloway'e takıldı. "Bunu onun karısı olduğum için söylediğimi sanmayın – başkalarının kusurlarını gördüğümden çok daha net görebiliyorum onunkileri. İnsanın birlikte yaşadığı kişide istediği şey, kendisini olabildiğince hoş tutmasıdır. Bu mutluluğu hak etmek için ne yaptım diye şaşırırım sık sık!" diye bağırdı, yanağından aşağı bir gözyaşı yuvarlandı. Eliyle sildi onu, Rachel'ın elini sıkarak, "Hayat ne kadar güzel!" dedi.

Tam o anda, güneş dalgalara vururken, ikisi ferahlatıcı esintide dururken ve Mrs. Dalloway'in eli kolunun üzerindeyken, daha önce adı anılmayan hayat müthiş güzel ve inanılmayacak kadar iyi göründü gerçekten de.

Helen yanlarından geçti, Rachel'ı görece yabancı biriyle kol kola, heyecanlı görünce hem eğlendi hem de biraz sinirlendi. Willoughby ile çok ilginç bir sohbet etmiş olan ve keyifli görünen Richard tam o sırada yanlarına katıldı.

"Panama şapkama dikkatle bakın," dedi şapkasının kenarına dokunarak. "Uygun şapkayı takarak güzel hava yaratmak için ne çok şey yapabileceğinizin farkında mısınız Miss Vinrace? Ben sıcak bir yaz günü olduğuna karar verdim; sizi uyarıyorum, ne söylerseniz söyleyin inancımı sarsamayacaksınız. Bu yüzden oturacağım şimdi. Size de aynısını yapmanızı öneririm." Yan yana dizilmiş üç koltuk onları oturmaya davet ediyordu.

Arkasına yaslanan Richard dalgaları inceledi.

"Çok tatlı bir mavi," dedi. "Ama biraz fazla. Çeşitlilik bir manzarada elzemdir. Dağlar varsa eğer, bir nehir de olmalıdır; nehir varsa da dağlar. Bana kalırsa dünyanın en güzel manzarası, güzel bir günde Boars Hill'den görülendir –ama güzel bir hava olmalı, unutmayın– Battaniye mi? – Ah, teşekkür ederim canım... Bu durumda çağrışımlardan da yararlanırsınız – geçmişten."

"Konuşmak ister misin, Richard, yoksa yüksek sesle kitap mı okuyayım?"

Clarissa battaniyelerle birlikte bir de kitap getirmişti.

"*İkna*," dedi Richard, kitabı incelerken.

"Bu, Miss Vinrace için," dedi Clarissa. "Sevgili Jane'imize tahammül edemiyor."

"İzin verirseniz, onu okumadığınız için hoşlanmıyorsunuz diyeceğim," dedi Richard. "Tartışmasız en büyük kadın yazarımız o."

"En büyüğü," diye devam etti, "bu nedenle de bir erkek gibi yazmaya kalkışmıyor. Öteki kadınlar yapıyorlar bunu; bu yüzden de onları okumuyorum."

"Örnek verin, Miss Vinrace," diye ekledi, parmak uçlarını birbirine değdirerek, "fikir değiştirmeye hazırım."

Bekledi, o arada Rachel da boşuna bir çabayla hemcinslerini Richard'ın suçlamalarından korumaya çalıştı.

"Korkarım ki Richard haklı," dedi Clarissa. "Genellikle de haklıdır – alçak adam!"

"*İkna*'yı getirdim," diye devam etti, "çünkü onun ötekilerden biraz daha az bayat olduğunu düşündüm – ama Dick, *senin* Jane'i

ezbere biliyormuş numarası yapmanın bir yararı yok, unutma ki ne zaman okusan uykun gelir!"

"Yasalarla uğraştıktan sonra uyumaya hakkım var," dedi Richard.

"O silahları düşünmemelisin," dedi Clarissa, Richard'ın düşünceli bakışlarının dalgaların üzerinden aşıp hâlâ karayı araştırdığını görünce, "ya da gemileri ya da imparatorlukları ya da başka bir şeyi." Bunu der demez de kitabı açıp okumaya başladı:

" 'Somersetshire'daki Kellynch Hall'de oturan Sir Walter Elliot, boşça vakit geçirmek için eline *Baronetage*'dan başka kitap almazdı.' –Sir Walter'ı bilmiyor musun?– 'O kitap onu boş zamanlarında oyalar, üzüntülü olduğunda da avuturdu.' İyi yazıyor değil mi? İşte –'" Hafif, neşeli bir sesle okumayı sürdürdü. Sir Walter'ın, kocasının zihnini Britanya'nın silahlarından uzaklaştırması ve onu enfes, ilginç, neşeli ve biraz da komik bir dünyaya götürmesi kararında ısrarcıydı. Bir süre sonra o dünyada güneş batar, sivrilikler yunuşar gibi oldu. Bu değişikliğe neyin yol açtığını görmek isteyen Rachel başını kaldırıp baktı. Richard'ın gözkapakları kapanıp açılıyor, kapanıp açılıyordu. Burnundan gelen gürültülü ses onun artık görünüşe aldırmadığının, derin bir uykuya daldığının habercisiydi.

"Zafer!" diye fısıldadı Clarissa okunan cümle bitince. Ansızın itiraz edercesine kaldırdı elini. Denizcilerden biri duraladı; Clarissa kitabı Rachel'a verdi ve getirilen haberi dinlemek için birkaç adım attı – "Mr. Grice dedi ki, eğer müsaitseniz" filan falan. Hayfanın peşinden gitti. Kimse görmeden sinsice ortalıkta dolaşan Ridley bir adım atacak gibi oldu, durdu ve bezginlik belirten bir el hareketiyle görevinin başına döndü. Uyuyan politikacı Rachel'a emanet edilmişti. Rachel bir cümle okudu, sonra adama göz attı. Uyurken yatağın ayakucunda asılı bir cekete benziyordu. Kırışık içindeydi, içlerinde şimdi kollar ve bacaklar olmasa da ceketinin yenleri ve pantolonun biçimi bozulmamıştı. Ceketin yaşı ve durumu en iyi böyle tahmin edilebilirdi. Rachel baştan ayağa inceledi Mr. Dalloway'i, öyle ki sonunda adamın itiraz edeceğini düşündü.

Kırk yaşlarında görünüyordu; gözlerinin etrafında kırışıklar vardı, yanaklarında da tuhaf çukurluklar. Biraz yıpranmış gibiydi, ama aynı zamanda inatçı ve hayatının en iyi döneminde görünüyordu.

"Kız kardeşler ve fındıkfaresi ve birkaç kanarya," diye mırıldandı Rachel, gözlerini Richard'dan ayırmadan. "Merak ediyorum." Durdu. Çenesini eline dayadı, hâlâ Richard'a bakıyordu. Arkalarında bir çan çaldı, Richard başını kaldırdı. Sonra gözlerini açtı, bir an, gözlüğünü kaybetmiş miyop biri gibi tuhaf tuhaf baktı. Genç bir hanımın önünde horlamış, büyük olasılıkla hırıltılı sesler çıkarmış olmanın yakışıksızlığından kurtulması biraz zaman aldı. Uyanıp da kendini yanında genç bir hanımla yalnız bulmak da biraz rahatsız ediciydi.

"Sanırım uyukladım," dedi. "Herkes nerelerde? Clarissa?"

"Mrs. Dalloway Mr. Grice'ın balıklarına bakmaya gitti," dedi Rachel.

"Tahmin etmeliydim," dedi Richard. "Hep olur. Ve siz bu pırıl pırıl saati nasıl değerlendirdiniz? Fikrinizden döndünüz mü?"

"Bir satır bile okuduğumu sanmıyorum," dedi Rachel.

"Ben de hep böyle düşünürüm. Bakılacak o kadar çok şey var ki. Doğanın kendisini çok canlandırıcı buluyorum. En iyi fikirler aklıma açık havadayken gelmiştir."

"Gezinirken mi?"

"Gezinirken, at binerken, yattayken – sanırım hayatımın en önemli görüşmelerini Trinity'deki büyük avluda gezinirken yapmışımdır. Her iki üniversiteye de gittim. Babamın heveslerinden biriydi. İnsanın zihnini açacağını düşünürdü. Galiba onunla aynı fikirdeyim. Şimdi Hindistan Bakanı olan kişiyle gelecekteki bir devletin temellerini kurduğumuzu –ne kadar eskide kalmış gibi geliyor şimdi bana!– hatırlıyorum. Çok akıllı olduğumuzu sanıyorduk. Olmadığımıza da emin değilim. Mutluyduk Miss Vinrace ve gençtik – bu iki yeti aklı geliştirir."

"Yapacağınızı söylediğiniz şeyi yaptınız mı?"

"Derin bir soru! Yanıtım – hem evet hem hayır. Bir yandan,

gerçekleştirmek üzere yola çıktığım şeyi gerçekleştirmedim –kim becceriyor ki bunu!– öte yandan şunu dürüstçe söyleyebilirim: İdealimin çıtasını düşürmedim."

Kararlılık içinde bir martıya baktı, sanki ideali o kuşun kanatlarında havalanıyordu.

"Peki ama," dedi Rachel, "idealiniz *nedir*?"

"Çok soru soruyorsunuz, Miss Vinrace," dedi Richard eğlenerek.

Rachel sadece öğrenmek istediğini söyleyebildi, Richard da hoşnutlukla yanıtladı onu.

"Eh, nasıl bir yanıt vereyim size? Tek kelimeyle – Birlik. Amaçta birlik, yönetimde birlik, gelişmede birlik. En iyi fikirlerin en geniş alanlara yayılması."

"İngilizler mi?"

"İngilizlerin, genel bir bakışla, çoğu insandan daha beyaz göründüğünü kabul ediyorum, sicilleri de daha temiz. Ama ulu tanrım, bu işin zararlı yanlarını görmediğimi sanmayın –korkutucu yanlarını– ağza alınmayacak şeyler yapıldı tam içimizde. Hayal kurmuyorum. Pek az kimse benim kadar az hayal kurar. Bir fabrikaya gittiniz mi hiç Miss Vinrace? – Hayır, sanırım gitmediniz umarım gitmezsiniz de."

Rachel'ın yoksul bir sokaktan geçtiği bile olmamıştı pek, geçtiyse de her zaman yanında babası, hizmetçisi ya da halaları vardı.

"Çevrenizde olup biteni gördüyseniz benim ve benim gibi erkeklerin neden siyasete atıldıklarını anlarsınız diyecektim. Az önce bana gerçekleştirmek üzere yola çıktığım şeyi gerçekleştirdim mi diye sormuştunuz. Eh, hayatımı gözden geçirdiğimde gurur duyduğum bir şey olduğunu söyleyebilirim; benim sayemde Lancashire'da binlerce genç kız –ve onlardan sonra gelecek binlercesi– her gün bir saatlerini açık havada geçirebiliyorlar, anneleri aynı saatleri tezgâhlarının başında geçirirlerdi. İtiraf edeyim ki, bu iş bana Keats ile Shelley'yi bilmekten daha fazla gurur veriyor!"

Keats ile Shelley'yi yazanlardan biri olmak Rachel'a acı verdi. Richard Dalloway'den hoşlanmış, o canlandıkça kendisi de canlanmıştı. Adamın içi dışı bir gibiydi.

"Hiçbir şey bilmiyorum ben!" dedi Rachel.

"Hiçbir şey bilmemeniz çok daha iyi," dedi Richard, babacan bir tavırla, "hem yanıldığınıza eminim. Çok güzel çalıyormuşsunuz, içi bilgi dolu yığınlarca kitap da okumuşsunuzdur kuşkusuz."

Yaşlıların takılmaları artık Rachel'ı durduramıyordu.

"Birlikten söz ediyorsunuz," dedi. "Yardım edin de anlayayım."

"Karımın siyaset konuşmasına asla izin vermem," dedi Richard, ciddiydi. "Şu nedenden: İnsanın yapısı hem mücadele etmeye hem de ideal sahibi olmaya olanak vermez. Eğer ben ideallerimi koruduysam, ki büyük ölçüde koruduğumu minnetle söyleyebilirim, akşamları eve, karımın yanma döndüğümde onun gününü ziyaretlerde bulunarak, müzikle, çocuklarla oynayarak, ev işleriyle ya da aklınıza ne gelirse onunla geçirdiğini görmem sayesindedir; onun hayalleri yıkılmamıştır. O beni devam etmem için yüreklendirir. Kamu yaşamı insanı çok zorlar," diye ekledi.

Bu sözler onu, her gün, insanlığa hizmet için en güzel altınlarının bir kısmını feda eden hırpalanmış bir azize benzetti.

"İnsanın bunu nasıl yapabildiğini düşünemiyorum!" dedi Rachel.

"Açıklayın Miss Vinrace," dedi Richard. "Bu konuyu açığa kavuşturmak istiyorum."

Nezaketi gerçekti, bunca değerli ve otorite sahibi bir adamla konuşmak Rachel'ı heyecanlandırsa da onun tanıdığı fırsattan yararlanmaya kararlıydı.

"Ben şöyle görüyorum," diye başladı, kendi çekingen kişisel görüşlerini önce hatırlamak sonra da ortaya koymak için elinden geleni yaparak.

"Varsayalım ki bir yerlerde, Leeds'in dış mahallelerinin birindeki evinde bir dul kadın var."

Richard, bu dul kadını kabul ettiğini göstermek istercesine başını öne eğdi.

"Londra'da hayatınızı konuşarak, bazı şeyleri yazarak, yasa tasarılarını onaylatarak geçiriyorsunuz ve doğal görünen şeyleri kaçırıyorsunuz. Bunun sonucu, kadının dolabına gitmesi ve biraz

daha fazla çay, birkaç parça şeker ya da biraz daha az çay ve bir gazete bulmasıdır. Kabul ediyorum ki, ülkenin her yerindeki dullar bunu yapıyorlar. Yine de dul kadının ruhu var, eğilimleri; bunlara dokunmuyorsunuz ama kendinizinkileri ziyan ediyorsunuz."

"Eğer dul kadın dolaba gidip onu bomboş bulursa," dedi Richard, "ruhsal durumunun etkileneceğini kabul edebiliriz. Sizin felsefenizde delik açınama izin varsa, Miss Vinrace, ki erdemli yanları var bunun, bir insanın bölmelerden oluşan bir bütün olmadığına, bir organizma olduğuna işaret etmek isterim. Hayal gücü Miss Vinrace, hayal gücünüzü kullanın; siz genç liberaller bunu beceremiyorsunuz. Dünyayı bir bütün olarak düşünün. İkinci noktanıza gelince; genç kuşağın yararına olsun diye evi düzene sokmaya çalışırken üstün yeteneklerimi ziyan ettiğimi ileri sürüyorsunuz ve ben sizinle tamamıyla aksi fikirdeyim. İmparatorluğun bir yurttaşı olmaktan daha yüce bir amaç olamaz. Şu açıdan bakın Miss Vinrace; devletin karmaşık bir makine olduğunu düşünün; biz yurttaşlar makinenin birer parçasıyız; bazılarımız daha önemli görevdedir; ötekiler (belki ben de onlardan biriyim) sadece makinenin bazı bilinmeyen, halktan gizlenen parçalarını birbirine bağlamaya yarıyorlardır. Ama en basit bir vida görevini yerine getiremezse bütünün düzgün çalışması tehlikeye girmiş olur."

Pencereden bakan ve konuşacak insan arayan kara kuru bir dul kadının imgesini, South Kensington'da görülenlere benzeyen ve gümbür gümbür çalışan devasa bir makinenin imgesiyle bir araya getirmek olanaksızdı. İletişim kurma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştı.

"Birbirimizi anlayamıyoruz galiba," dedi Rachel.

"Sizi çok kızdıracak bir şey söyleyebilir miyim?" diye yanıtladı Richard.

"Kızmam," dedi Rachel.

"İyi öyleyse; hiçbir kadında siyasi içgüdü dediğim şey yoktur. Sizin çok önemli erdemleriniz var; umarım bunu söyleyen ilk kişi benimdir; devlet adamlığıyla neyin kastedildiğini görebilen bir kadına bile rastlamadım. Hatta sizi biraz daha kızdıracağım.

Umarım öyle bir kadına asla rastlamam. Evet, Miss Vinrace, artık can düşmanı olduk mu?"

Kibir, öfke ve anlaşılmak için duyduğu şiddetli arzu Rachel'ı yeni bir girişimde bulunmaya zorladı.

"Sokakların altında, kanalizasyonlarda, kablolarda, telefonlarda canlı bir şey var; bunu mu demek istiyorsunuz? Çöp arabalarında, yolları onaran adamlarda? Londra'da dolaşırken, bir musluğu açtığınızda su akarken hep bunu mu hissediyorsunuz?"

"Elbette," dedi Richard. "Sanırım çağdaş toplumun tamamının işbirliği temeline oturduğunu söylüyorsunuz. Keşke daha fazla kişi bunu anlasaydı Miss Vinrace, o zaman tek başlarına yaşayan dul kadınlarınızın sayısı azalırdı!"

Rachel bu sözleri ölçüp biçti.

"Siz Liberal misiniz yoksa Muhafazakâr mı," diye sordu.

"Âdet yerini bulsun diye Muhafazakârım diyorum," dedi Richard, gülümseyerek. "Ama bu iki partinin insanların sandığından daha fazla ortak yanları var."

Bir sessizlik oldu, Rachel açısından söyleyecek bir şeyler bulamamaktan kaynaklanmıyordu bu; her zamanki gibi söyleyemiyordu onları, ayrıca konuşma süresinin büyük olasılıkla azalmakta olmasından da tedirgin oluyordu. Tuhaf, karışık fikirler üşüşüyordu kafasına – geriye doğru yeterince gidilirse her şeyin belki de anlaşılır olacağı gibi; her şeyin ortak olduğu gibi; Richmond High Street'in çayırlarında otlayan mamutlar, kaldırım taşlarına ve kurdele dolu kutulara ve halalarına dönüşmüşlerdi.

"Çocukken şehir dışında oturduğunuzu mu söylemiştiniz?" diye sordu.

Rachel'ın davranışlarını kaba bulsa da gururu okşanmıştı Richard'ın. Kızın gerçekten ilgi duyduğu kuşkusuzdu.

"Evet, öyle," dedi gülümseyerek.

"Peki, ne oldu?" diye sordu Rachel. "Yoksa çok fazla soru mu soruyorum?"

"Çok hoşuma gidiyor, emin olabilirsiniz. Ama –durun bakayım– ne oldu? Eh, at binme, dersler, kız kardeşler. Büyülü bir çöp

vığını vardı, hatırlıyorum, orada türlü türlü garip şeyler olurdu. Ne tuhaf, çocuklar nelerden de etkileniyorlar! Oranın görüntüsü hâlâ gözlerimin önünde. Çocukların mutlu olduklarını düşünmek bir yanılgı. Değiller; mutsuzlar. Çocukken çektiğim acılar kadarını çekmedim bir daha."

"Neden?" diye sordu Rachel.

"Babamla geçinemiyordum," dedi Richard kısaca. "Çok yetenekli bir adamdı, ama sertti. Eh – bu yüzden insan öyle bir günah işlememeye kararlı oluyor. Çocuklar yapılan haksızlıkları asla unutmazlar. Büyüklerin önem verdiği pek çok şeyi bağışlarlar; ama o günah bağışlanmaz. Dikkat edin – ben yönetilmesi zor bir çocuktum; ama neler vermeye hazırdım! Yo, kendi günahlarım bana karşı işlenen günahlardan azdı. Sonra okula gittim, başarılıydım da; sonra babam beni, söylemiştim ya, iki üniversiteye gönderdi... Beni düşünmeye sevk ettiniz, biliyor musunuz Miss Vinrace? Ne de olsa insan başkalarına kendi hayatı hakkında ne kadar az şey anlatabilir! Burada oturuyorum, siz de orada oturuyorsunuz; ikimiz de kuşkusuz en ilginç deneyimlerle, fikirlerle, duygularla dolup taşıyoruz; ama nasıl iletmeli bunları? Karşılaştığınız her iki kişiden birinin size neler söyleyebileceğini anlattım size."

"Ben öyle düşünmüyorum," dedi Rachel. "Bazı şeyleri söyleme biçimidir önemli olan, şeylerin kendileri değil, öyle değil mi?"

"Doğru," dedi Richard. "Kesinlikle doğru." Durdu. "Geriye dönüp hayatıma baktığımda –kırk iki yaşındayım– öne çıkan önemli olgular neler? Deyim yerindeyse, açığa çıkan şeyler neler? Yoksulların sefaleti ve–" (duraksadı ve sesini alçalttı) "aşk!"

Bunu kısık sesle söylemişti; bu kelime Rachel'ın ufkunu açar gibiydi.

"Bir genç hanıma söylenecek bir söz değil," diye devam etti Richard. "Ama ne demek istediğim hakkında bir fikriniz var mı? Yo, elbette yoktur. Ben bildik anlamda kullanmadım o kelimeyi. Genç erkeklerin kullandığı gibi kullandım. Kızlar pek cahil kalıyorlar, öyle değil mi? Belki de daha akıllıcadır –belki de– *Bilmiyor* musunuz?"

Sanki artık ne söylediğini bilmiyormuş gibi konuşuyordu.

"Hayır, bilmiyorum," dedi Rachel, soluğu sesini bastırıyordu.

"Savaş gemileri, Dick! İşte şurada! Baksana!" Mr. Grice'ın deniz yosunlarına hayranlığını belirttikten sonra onun elinden kurtulan Clarissa el kol hareketleri yaparak onlara yaklaşıyordu.

Sulara gömülmüş durumda, kemik gibi çıplak, iki tane tehditkâr, gri gemi görmüştü, av peşindeki gözsüz bir canavar gibi biri ötekinin tam arkasındaydı. Richard hemen kendini toparladı.

"Aman Tanrım!" diyerek ellerini gözlerine siper edip ayağa kalktı.

"Bizimkiler mi, Dick?"

"Akdeniz Filosu," diye yanıtladı onu Richard.

Euphrosyne bayrağını yavaş yavaş indiriyordu. Richard şapkasını kaldırdı. Kaskatı kesilen Clarissa Rachel'ın elini sıktı.

"İngiliz olmana sevinmiyor musun?" diye sordu.

Savaş gemileri, sularda disiplin ve hüzünden oluşan tuhaf bir iz bırakarak geçip gittiler, onlar gözden kaybolana kadar insanlar birbirleriyle doğal bir biçimde konuşamadılar. Öğle yemeğinde hep kahramanlıktan ve ölümden söz edildi, bir de İngiliz amirallerinin muhteşem niteliklerinden. Clarissa bir şairden alıntılar yaptı, Willoughby bir başkasından. Savaş gemisindeki hayatın harika, karşılaştıkları denizcilerin de özellikle kibar ve kendi halinde olduğunda görüş birliğine vardılar.

Durum böyleyken, Helen, kendisine kalırsa denizci bulundurmanın da hayvanat bahçesinde hayvan bulundurmak gibi yanlış olduğunu söyleyip savaş meydanında ölme konusunda da cesareti övmeye son vermenin zamanı gelmiştir deyince, bu sözler kimsenin hoşuna gitmedi; Pepper da "ya da bu konuda kötü şiirler yazmanın," diye atıldı.

Ancak Helen, Rachel'ın neden öyle tuhaf göründüğünü, hiç konuşmadan, yanakları al al oturduğunu gerçekten merak ediyordu.

5. Bölüm

Gözlemlerinin peşinden gidecek ya da bir sonuca varacak durumda değildi Rachel, denizdeyken başa gelebilecek aksiliklerden biri nedeniyle hayatları rayından çıkmıştı şimdi.

Çay saatinde bile ayaklarının altındaki zemin yükselip iyice alçalıyordu, akşam yemeğinde gemi sanki kamçı yemiş gibi inliyor, geriliyordu. Eskiden soytarıların dans edebileceği kadar geniş sağrılı, iriyarı bir yük beygiriyken çayırda otlayan bir taya dönüşmüştü Rachel. Tabaklar bıçakların altından yana kaçıyordu, tabağına patates alan ve onların sağa sola yuvarlandıklarını gören Mrs. Dalloway'in benzi bir an soldu. Willoughby elbette övdü gemisini, uzmanların ve seçkin yolcuların sözlerini nakletti, çünkü sahip olduğu şeyleri severdi o. Yine de rahatsızlık içinde geçti akşam yemeği, hanımlar yalnız kalır kalmaz Clarissa gidip yatmanın iyi olacağını söyleyip cesurca gülümseyerek ayrıldı yanlarından.

Ertesi sabah fırtınaya yakalandılar ve ne kadar kibar davransalar da onu yok sayamadılar. Mrs. Dalloway odasında kaldı. Richard üç öğün sofraya oturdu, cesaret gösterip bütün yemeklerden tattı; ama üçüncüde, yağda yüzen jöleli kuşkonmaz sonunda pes ettirdi ona.

"Bu artık fazla," deyip masadan kalktı.

"Bir kez daha baş başa kaldık," dedi William Pepper, gözlerini masada gezdirerek; ama kimse onunla sohbete meraklı değildi, böylece yemek sessizlik içinde sona erdi.

Ertesi gün bir araya geldiler – ama havada uçuşurken buluşan yapraklar gibiydiler. Mideleri bulanmıyordu; yine de rüzgâr hızla odalarına, telaşla alt kata kaçışmalarına neden oldu. Güvertede birbirlerinin yanından soluk soluğa geçtiler; masaların iki yanından bağırarak konuştular. Kürk paltolar vardı sırtlarında; Helen'i

başında örtü olmadan gören yoktu. Rahat etmek için kamaralarına çekildiler, gemi sağa sola savrulup sarsılırken onlar ayaklarını sıkı sıkı yere bastırdılar. Dörtnala giden bir atın sırtında duran bir çuvaldaki patatesler ne hissederse onlar da onu hissediyorlardı. Dış dünyada sert, kurşuni bir keşmekeş hüküm sürüyordu. İki gün boyunca eski duygularından arınıp mükemmel dinlendiler. Rachel'ın bilinci ancak, kendini dolu fırtınasında boş bir arazinin en yüksek yerinde duran, derisi rüzgârda yol yol olan bir eşek olduğunu varsayacak kadar yerindeydi; sonra Atlas Okyanusu'ndan esen tuzlu, sert rüzgârla sürekli geriye bükülen, kurumuş bir ağaç oldu.

Helen ise tökezleyerek Mrs. Dalloway'in odasına gitti, kapıyı vurdu ama öteki kapılar çarparken ve rüzgâr uğuldarken sesini duyuramadı, sonra içeri girdi.

Leğenler vardı, elbette. Mrs. Dalloway yarı doğrulmuş durumda bir yastığa başını koymuş yatıyordu, gözlerini açmadı. Sonra "Ah, Dick, sen mi geldin?" diye mırıldandı.

Helen bağırarak –çünkü lavaboya doğru savrulmuştu– "Nasılsınız?" diye sordu.

Clarissa tek gözünü açtı. Böyle yapınca tam bir ayyaşa benzedi. "Berbat!" dedi soluğu kesilerek. Dudaklarının içleri bembeyazdı.

Helen bacaklarını iki yana açıp yere sıkıca basarak içinde diş fırçası duran büyük bir kadehe şampanya koymayı becerdi.

"Şampanya," dedi.

"İçinde diş fırçası var," diye mırıldandı Clarissa ve gülümsedi; ağlar gibi çarpılmıştı yüzü. Şampanyayı içti.

"İğrenç," diye fısıldadı, leğenleri işaret ederek. Şakacılığının izleri hâlâ yüzünde ay ışığı gibi oynaşıyordu.

"Daha ister misiniz?" diye bağırdı Helen. Clarissa yine konuşamayacak durumdaydı. Rüzgâr gemiyi sarsarak yan yatırmıştı. Mrs. Dalloway'in içinden hafif hafif sancılar geçiyordu. Perdeler uçuşunca gri ışıklar vurdu üzerine. Fırtına izin verdikçe Helen perdeleri tutturdu, yastıkları silkeledi, yatak örtülerini düzeltti ve Mrs. Dalloway'in sıcak burun deliklerine ve alnına soğuk kokular sürdü.

"*Çok* iyisiniz!" dedi Clarissa soluk soluğa. "Ne korkunç bir karmaşa!"

Yere dökülüp saçılmış beyaz iç çamaşırları için özür dilemeye çalışıyordu. Bir an tek gözünü açınca odanın derlenip toparlanmış olduğunu gördü. "Çok güzel," diyebildi.

Helen odadan çıktı, uzaklaşırken Mrs. Dalloway'den hoşlanır gibi olduğunu hissetti. Elinde olmadan onun enerjisine ve hastayken bile odasının düzenli olması için gösterdiği arzuya saygı duydu. Ama kombinezonu dizlerinin üzerine kadar sıyrılmıştı.

Ansızın fırtına pençesini gevşetti. Çay saatiydi; fırtına tam doruğa yaklaşıp patlayacakken dindi, söndü ve gemi sulara dalmadı, sarsılmadan yoluna devam etti. Sulara batıp çıktı, gümbürtüler ve sükûnet birbirini kesintilerle, tekdüze izledi, masadaki herkes başını kaldırıp bakınca, içinde bir şeylerin gevşediğini hissetti. Gerilim azaldı, tıpkı tünelin ucunda ışığın görünmesi gibi insani duygular yeniden ortaya çıktı.

"Gel bir deneyelim," diye seslendi Richard, Rachel'a.

"Saçmalık!" diye bağırdı Helen, ama onlar tökezleyerek merdivenden çıktılar. Rüzgâr soluklarını kesse de birden şevklendiler, çünkü o gri keşmekeşin eteklerinde, altından puslu bir nokta vardı. Ansızın dünya şekil aldı; artık boşlukta uçan birer atom değil, denizin sırtına binmiş utkulu bir geminin yolcularıydılar. Rüzgâr da uzam da uzaklaştırılmıştı, dünya bir teknede yüzen elmaydı, insanoğlunun daha önce başıboş dolaşan ruhu bir kez daha eski inançlara bağlandı.

Gemiyi güçlükle iki kez turladıktan ve rüzgârın sert tokadını epeyce yedikten sonra denizcilerden birinin yüzünün altın gibi parladığını gördüler. Bakınca güneşin sapsarı yuvarlağı gözlerini aldı; bir dakika sonra bulut kümeleri güneşin önünden kayarak geçtiler, sonra da tamamıyla kapattılar onu. Ama ertesi sabah kahvaltıda gökyüzü berraktı, dalgalar kabarsalar da maviydiler, hayaletlerin doldurduğu tuhaf yeraltı dünyasını gördükten sonra insanlar çaydanlıkların ve ekmek dilimlerinin arasında, her zamankinden de büyük bir keyifle yaşamaya başladılar.

Richard ile Clarissa ise hâlâ toparlanamamışlardı. Clarissa dik oturmaya kalkışmadı; kocası ayakta durdu, yeleğiyle pantolonunu gözden geçirdi, başını iki yana salladı, sonra yine gidip uzandı. Beyninin içi, tiyatro dekorundaki deniz gibi hâlâ kabarıp alçalıyordu. Saat dörtte uyandı, güneş ışığının kırmızı kadife perdelerin ve gri tüvit pantolonun üzerinde parlak bir açı oluşturduğunu gördü. Dışarıdaki sıradan dünya zihnine sızdı, giyindiğinde artık yeniden tam bir İngiliz beyefendisiydi.

Karısının yanında durdu. Clarissa ceketinin yakasından tutarak onu kendine çekti, öptü ve bir an sıkı sıkı tuttu.

"Gidip biraz hava al, Dick," dedi. "Pek kötü görünüyorsun... Ne güzel kokuyorsun! O kadına karşı da nazik ol. Bana çok iyi davrandı."

Bunu söyler söylemez yastığının, iyice yassılmış olsa da yenilmezliğini koruyan soğuk tarafını çevirdi.

Richard Helen'i içinde sarı pasta ve tereyağlı ekmek duran iki tabağın başında görümcesinin kocasıyla konuşurken buldu.

Onu görünce Helen, "Çok kötü görünüyorsunuz!" diye bağırdı. "Gelin de biraz çay için."

Richard, fincanların arasında gezinen ellerin çok güzel olduklarını belirtti.

"Karıma çok iyi davranmışsınız," dedi. "Çok kötüymüş. Gelip ona şampanya içirmişsiniz. Size bir şey olmadı mı?"

"Bana mı? Yirmi yıldır hastalanmadım ben – deniz tutmadı demek istiyorum."

"İyileşmenin üç evresi vardır," dediği duyuldu Willoughby'nin, neşeli sesiyle. "Süt evresi, tereyağlı ekmek evresi ve rozbif evresi. Sanırım siz tereyağlı ekmek evresindesiniz." Richard'a tabağı uzattı.

"Şimdi güzel bir çay öneririm, sonra da güvertede sıkı bir yürüyüş; akşam yemeği saati geldiğinde biftek diye yaygara koparırsınız, ha?" Kahkahalarını kesmeden, işinin başına dönmesi gerektiğini söyleyerek izin istedi.

"Ne harika bir adam!" dedi Richard. "Hep bir şeylere hevesli."

"Evet," dedi Helen, "her zaman böyleydi o."

"Büyük bir işe kalkışmış burada," diye devam etti Richard. "Sadece gemilerle sınırlı kalmayacak bence. Onu parlamentoda göreceğiz, görmezsek yanılıyorum demektir. Parlamentoda görmek isteyeceğimiz türden biri – bir şeyler başarmış olan türden."

Ama Helen görümcesinin kocasıyla pek ilgilenmiyordu.

"Başınız ağrıyor olmalı, değil mi?" diye sordu, taze çay koyarken.

"Eh, ağrıyor," dedi Richard. "Bu dünyada insanın bedeninin esiri olduğunu anlaması ne kadar aşağılayıcı bir şey. Biliyor musunuz, ocağın üstünde çay kaynamadan çalışamam ben. Pek fazla çay içmem ama canım isterse içebileceğimi hissetmeliyim."

"Çok kötü sizin için," dedi Helen.

"İnsanın ömrünü kısaltıyor, ama korkarım ki Mrs. Ambrose, biz politikacılar daha işin başında bu konuda kararımızı vermeliyiz. Ya canla başla çalışacağız ya da–"

"İşiniz bitik demektir!" dedi Helen, neşeyle.

"Bizi ciddiye almanız için sizi zorlayamayız, Mrs. Ambrose," diye itiraz etti Richard. "Zamanınızı nasıl geçirdiğinizi sorabilir miyim? Okuyarak mı, felsefe mi? (Kara kitabı gördü.) Metafizik ve balıkçılık!" diye bağırdı. "Eğer dünyaya bir daha gelecek olsaydım ya birine ya da ötekine adardım kendimi." Sayfaları çevirmeye başladı.

"'O halde, iyilik tanımlanamaz,'" diye okudu yüksek sesle. "Bunun hâlâ süregittiğini düşünmek ne kadar keyifli! Bildiğim kadarıyla sadece bir tek ahlak yazarı var, Profesör Henry Sidgwick, o bu olguyu açıkça tanımış ve ifade etmiştir. Biz çocukken tam da böyle şeylerden söz ederdik. Duffy ile sabahın beşine kadar tartıştığımızı hatırlıyorum –kendisi şimdi Hindistan Bakanı– kemerli geçitlerde dolaşıp durur, sonunda yatmak için çok geç olduğuna karar verir, gidip at binerdik. Bir sonuca varıp varmadığımız ayrı bir konu. Yine de önemli olan tartışmak. Hayatta öne çıkanlar, bunun gibi şeyler. O günlerden beri hiçbir şey o denli canlı olmadı. Felsefeciler, bilimadamları," diye devam etti, "meşaleyi elden ele

geçirenler onlar, bizi yaşatan ışığı söndürmeyenler onlar. Politikacı olmak bunları görmemek değil, Mrs. Ambrose."

"Değil. Neden olsun ki?" dedi Helen. "Karınızın çaya şeker koyup koymadığını hatırlıyor musunuz?"

Tepsiyi aldı ve Mrs. Dalloway'e götürdü.

Richard atkısını boğazına iki kez doladı ve zorlukla güverteye çıktı. Karanlık bir odada ağarıp yumuşayan bedeni temiz havaya çıkınca tepeden tırnağa ürperdi. Kesinlikle hayatın altın çağını yaşayan bir adam olduğunu hissediyordu. Rüzgârı yerken gözlerine gurur doldu, olduğu yerde sağlamca durdu. Başını hafifçe eğerek bakışlarını köşelerde dolaştırdı, yukarıya çevirdi ve birine çarptı. Bir an çarptığı kişinin kim olduğunu anlayamadı. "Özür dilerim." "Özür dilerim." Özür dileyen, Rachel'dı. İkisi de güldüler, konuşamayacak kadar savrulmuşlardı iki yana. Rachel odasının kapısını açtı ve içerisinin sükûnetine adım attı. Onunla konuşabilmek için Richard'ın da girmesi gerekiyordu. Burgaçlanan rüzgârda durdular; kâğıtlar döne döne uçuşmaya başladı, kapı çarpılarak kapandı, ikisi de gülerek, sendeleyerek kendilerini koltuklara attılar. Richard Bach'ın üzerine oturmuştu.

"Vay canına! Ne biçim fırtına!" dedi.

"Güzel, değil mi?" dedi Rachel da. Mücadelenin ve rüzgârın ona, eksik olan kararlılığı sağladığı kesindi; yanakları kızarmış, saçları dağılmıştı.

"Ah, ne kadar eğlenceli!" diye bağırdı Richard. "Neyin üzerine oturdum ben? Burası sizin odanız mı? Ne kadar keyifli!"

"Şuraya – şuraya oturun," dedi Rachel. *Cowper* bir kez daha yana kaydı.

"Yeniden karşılaşmamız ne kadar hoş," dedi Richard. "Asırlar geçmiş gibi. *Cowper'ın Mektupları* mı?.. Bach mı?.. *Uğultulu Tepeler* mi?.. Burada mı dünyaya dair düşüncelere dalıyorsunuz ve sonra çıkıp zavallı politikacıları sorularınızla şaşırtıyorsunuz? Deniz tutmasından fırsat buldukça sohbetimizi epeyce düşündüm. Emin olun, düşünmeme neden oldunuz."

"Düşünmenize mi neden oldum? Niye ama?"

"Ne kadar da yalnız buzdağlarıyız biz, Miss Vinrace! Ne kadar az iletişim kurabiliyoruz! Size anlatmak, düşüncenizi sormak istediğim pek çok şey var. Burke okudunuz mu hiç?"

"Burke mü?" diye tekrarladı Rachel. "Burke kim?"

"Okumadınız mı? O zaman size bir tane yollayayım. *Fransız İhtilali Üzerine Düşünceler*'i mi, *Amerikan Ayaklanması*'nı mı? Hangisini yollasam acaba?" Cep defterine not aldı. "Sonra bana yazıp bu konuda ne düşündüğünüzü anlatmalısınız. Bu suskunluk –bu soyutlanma– işte modern hayatın derdi bu! Haydi, şimdi bana kendinizden söz edin. Neyle ilgilenirsiniz, neyle meşgul olursunuz? Sizin ciddi ilgi alanlarınız olduğunu tahmin ediyorum. Elbette öylesinizdir! Ulu Tanrım! Yaşadığımız çağı düşününce, sunduğu fırsatlarla ve olanaklarla, yapılacak ve tadı çıkarılacak onca şeyle... Neden bir yerine on tane hayatımız yok ki? Haydi, kendinizden söz edin."

"Görüyorsunuz, bir kadınım," dedi Rachel.

"Biliyorum, biliyorum," dedi Richard, başını geriye atıp parmaklarını gözlerinin üzerinden geçirirken.

"Kadın olmak ne tuhaf! Genç ve güzel bir kadının," diye devam etti, veciz bir konuşma yaparcasına, "dünya ayaklarının altındadır. Doğru bu, Miss Vinrace. Hesaba kitaba sığmayan bir güç var elinizde – iyilik ya da kötülük için. Neler yapamazsınız ki –" deyip sustu.

"Neler?" diye sordu Rachel.

"Güzelsiniz," dedi Richard. Gemi sarsıldı. Rachel öne düşer gibi oldu. Richard ona sarıldı ve öptü. Kızı sımsıkı tutarak tutkuyla öptü, Rachel onun bedeninin sertliğini hissetti, Richard pütürlü yanağını kızın yanağına bastırdı. Rachel gerisingeri koltuğuna devrildi, kalbi deli gibi çarpıyor, her bir çarpıntı gözlerinin üzerinden kapkara dalgalar geçiriyordu. Richard elleriyle alnını kavradı.

"Beni baştan çıkarıyorsunuz," dedi. Sesinin tonu korkutucuydu. Mücadele ederken soluğu boğazına tıkanmış gibiydi. Her ikisi de titriyorlardı. Rachel ayağa kalkıp dışarı çıktı. Başı buz gibiydi, dizleri titriyordu, yaşadığı duygunun fiziksel acısı öyle büyüktü ki

kalbi deli gibi çarparken zorlukla yürüyebiliyordu. Geminin küpeştesine yaslandı ve giderek hissizleşti, çünkü bedeni de ruhu da ürperiyordu. Çok uzaklarda, dalgaların arasında siyah ve beyaz deniz kuşları geziniyordu. Dalgaların çukurluklarında düzgün, zarif hareketlerle yükselip alçalırken görülmemiş derecede özgür ve kaygısız görünüyorlardı.

"Huzurlusunuz," dedi Rachel. O da huzur buldu, aynı zamanda tuhaf bir sevince kapıldı. Hayat, daha önce tahmin bile etmediği sonsuz olanaklar sunuyor gibiydi. Küpeşteden eğilip çırpıntılı gri sulara baktı, güneş ışığı yer yer dalgaların tepelerine vuruyordu, sonunda üşüdü ve mutlak bir sükûnete gömüldü. Ne olursa olsun harika bir şey olmuştu.

Ama yemekte hiç de neşeli değildi, sadece tedirgindi, sanki o ve Richard, günlük hayatta saklı olan bir şeyi birlikte görmüşlerdi, bu yüzden birbirlerine bakmaktan hoşlanmıyorlardı. Richard bir kez gözlerini huzursuzca onun üzerinde gezdirdi ve bir daha hiç bakmadı. Âdet yerini bulsun diye kendilerini zorlayarak, basmakalıp sözler söylediler, oysa Willoughby coşmuştu.

"Mr. Dalloway'e biftek!" diye haykırdı. "Haydi ama – o gezintiden sonra biftek evresine gelmişsinizdir, Dalloway!"

Bright ile Disraeli ve koalisyon hükümetleri hakkında harika erkek öyküleri anlatıldı, bu harika öyküler yemek masasındakileri niteliksiz ve küçük gösterdi. Yemekten sonra Rachel'la birlikte büyük sallanan lambanın altında oturan Helen onun yüzünün ne kadar solgun olduğunu görünce şaşırdı. Kızın tavrında bir tuhaflık olduğu bir kez daha dikkatini çekti.

"Yorgun görünüyorsun. Yorgun musun?" diye sordu.

"Yorgun değilim," dedi Rachel. "Ah, evet, sanırım yorgunum." Helen yatmasını önerdi ona, Rachel da kalkıp gitti, Richard'ı tekrar görmedi. Çok yorgun olmalıydı, hemen uyudu, ilk bir iki saat deliksiz uyuduktan sonra rüya gördü. Uzun bir tünelden geçiyordu, tünel o kadar darlaşıyordu ki Rachel her iki yandaki nemli tuğlalara dokunabiliyordu. Sonunda tünel açıldı ve bir mahzene dönüştü; Rachel onun içinde kıstırılmış buldu kendini, nereye dönse

karşısında tuğlalar vardı, yere çömelmiş, uzun tırnaklı, anlaşılmaz sözler mırıldanan, ufak tefek, çarpık çurpuk bir adamla baş başaydı. Adamın yüzü oyuk oyuktu, bir hayvanın yüzünü andırıyordu. Arkasındaki duvar nem içindeydi, nem damlalara dönüşüp akıyordu. Rachel, hareket etmeye cesaret edemeyerek ölü gibi sessiz ve soğuk yattı orada, sonunda, yatakta çırpınarak bu acıya son verdi, "Ah!" diye bağırarak uyandı.

Işık ona bildik şeyleri gösterdi: sandalyeden yere düşen giysilerini; bembeyaz parıldayan sürahiyi; ama duyduğu dehşetten hemen kurtulamadı. İzlendiğini hissediyordu, kalkıp kapıyı gerçekten kilitledi. Bir ses onun için inliyor, gözler onu arzuluyordu. Gece boyunca barbar erkekler gemiye saldırdılar; koridorlarda itişip kakışarak geldiler, kapısında durup sesli sesli soludular. Yeniden uyuyamadı.

6. Bölüm

"Hayatın trajedisi bu – hep söylerim!" dedi Mrs. Dalloway. "Bir şeylere başlamak ve onları sonlandırmak zorunda olmak. Yine de *bunun* bitmesine izin vermeyeceğim, siz de razıysanız." Sabahtı, deniz sakindi ve gemi bir kez daha bir başka sahilin açığına demir atmıştı.

Mrs. Dalloway kürklü uzun pelerinini sırtına almış, başını sarıp sarmalamıştı ve bir kez daha değerli sandıklar üst üste duruyordu, birkaç gün önceki sahne yinelenir gibiydi.

"Sizce Londra'da bir daha karşılaşır mıyız?" diye sordu Ridley, alaycı bir sesle. "Oraya ayak basana kadar beni tümden unutmuş olursunuz."

Küçük koyun sahilini işaret etti, artık oradaki dalları oynaşan ağaçları tek tek görebiliyorlardı.

"Ne kadar kötüsün!" diye güldü Clarissa. "Rachel nasıl olsa beni görmeye gelecek – döner dönmez," diyerek Rachel'ın kolunu sıktı. "Artık mazeret istemem!"

Gümüş bir kalemle *İkna*'nın başındaki boş sayfaya adını ve adresini yazdı ve kitabı Rachel'a verdi. Tayfalar bavulları yükleniyorlar, insanlar toplanmaya başlıyorlardı. Kaptan Cobbold, Mr. Grice, Willoughby, Helen ve mavi yünlü takım elbise giymiş, kim olduğu belirsiz hoş bir adam oradaydı.

"Ah, vakit geldi," dedi Clarissa. "Eh, hoşça kalın. Sizden *hoşlandım*," diye mırıldandı Rachel'ı öperken. Yollarının üzerinde insanlar vardı, Richard'm Rachel'm elini sıkmasına gerek kalmadı; geminin bordasındaki merdivenden inen karısının peşinden gitmeden önce bir an Rachel'a sert sert bakmayı başardı.

Gemiden ayrılan kayık karaya yöneldi, Helen, Ridley ve Rachel birkaç dakika küpeşteden sarkıp onları izlediler. Mrs. Dalloway bir kez dönüp el salladı; ama kayıkları gitgide ufaldı, sonunda

yükselip alçalmaz oldu, artık dik oturmuş iki sırttan başka bir şey görülmüyordu.

"Eh, bu da bitti," dedi Ridley uzun süren bir sessizliğin ardından. "*Onları* bir daha görmeyeceğiz," diye ekledi, kitaplarının başına gitmek üzere arkasına dönerken. Herkesin üzerine bir boşluk ve hüzün duygusu çöktü; bittiğini ta içlerinde biliyorlardı, hiç görüşmeyeceklerdi artık; bunu bilmek Dalloway'lerle olan tanışıklıklarının süresinin haklı kıldığından daha da büyük bir kederle doldurdu içlerini. Kayık uzaklaşırken bile başka görüntülerin ve seslerin Dalloway'lerin yerini almaya başladığını hissedebiliyorlardı, bu duygu o kadar tatsızdı ki ona karşı koymaya çalıştılar. Yoksa kendileri de unutulurlardı.

Aşağıda Mrs. Chailey'nin tuvalet masasının üzerindeki kurumuş gül yapraklarını temizlemesine benzer şekilde Helen de konuklar gittikten sonra yine her şeyi eski düzenine sokmaya çabalıyordu. Rachel'ın apaçık görünen isteksizliği ve halsizliği onu kolay bir av haline getiriyordu, Helen de tuzağa benzer bir şey hazırlamıştı. Bir şeyler olduğuna artık neredeyse emindi; dahası, yabancılıklarının fazlasıyla uzadığını düşünmeye başlamıştı; Rachel'ın nasıl bir kız olduğunu öğrenmek arzusundaydı, bunun bir nedeni de Rachel'ın tanınmaya yatkın olmamasıydı. Böylece, küpeşteden ayrılırlarken, "Alıştırma yapmak yerine gel de benimle konuş" diyerek kızın önüne düştü, geminin rüzgâr almayan yanma, şezlongların güneşte dizildikleri yere götürdü. Rachel kayıtsızca peşinden gitti onun. Aklı Richard'daydı; yaşadıkları şeylerin aşırı tuhaflığında ve daha önce farkında olmadığı binlerce duyguda. Konuşmaya havadan sudan konularla başlayan Helen'in sözlerini dinlemeye çabalamadı bile. Mrs. Ambrose nakışını hazırlarken, ibrişimini ağzında ıslatıp iğneye geçirirken Rachel uzanıp gözlerini ufka dikti.

"O insanlardan hoşlandın mı?" diye sordu Helen öylesine.

"Evet," dedi Rachel, duygusuzca.

"Richard'la konuştun, değil mi?"

Rachel bir an hiçbir şey söylemedi.

"Beni öptü," dedi, aynı ses tonuyla.

Helen irkildi, Rachel'a baktı, ama onun neler hissettiğini anlayamadı.

"Hmmm," dedi bir süre sonra. "O tür bir adam olduğunu düşünmüştüm."

"Ne tür bir adam?" dedi Rachel.

"Kendini beğenmiş ve duygusal."

"Ondan hoşlanıyorum," dedi Rachel.

"O zaman aldırmadın?"

Helen onu tanıdığından beri Rachel'ın gözleri ilk kez parladı.

"Aldırdım," dedi, heyecanla. "Hayal kurdum. Uyuyamadım."

"Neler olduğunu anlat bana," dedi Helen. Rachel'ın anlattıklarını dinlerken dudaklarının titremesini engellemeye çalışıyordu. Rachel hikâyesini büyük bir ciddiyetle, en ufak bir mizah duygusu olmaksızın bir çırpıda anlattı.

"Politikadan konuştuk. Yoksullar için bir yerlerde yaptıklarını anlattı. Aklıma gelen soruları sordum ona. Bana hayatını anlattı. Evvelki gün, fırtınanın ardından beni görmeye geldi. O zaman oldu işte, ansızın. Beni öptü. Nedenini bilmiyorum." Konuşurken yüzü kızarmıştı. "Epeyce heyecanlanmıştım," diye devam etti. "Ama önceleri aldırmadım; sonra –", sustu, o böbürlenen ufak tefek adamı gördü yeniden – "korktum."

Gözlerindeki bakıştan yine korkmakta olduğu anlaşılıyordu. Helen ne diyeceğini gerçekten bilemedi. Rachel'ın yetiştirilmesi hakkında bildiği üç-beş şeyden, erkeklerle kadınların ilişkileri konusunda epeyce cahil bırakılmış olduğunu tahmin ediyordu. Erkeklerin değil de kadınların yanındayken kapıldığı bir mahcubiyetle bunların neler olduğunu açıklamaktan hoşlanmadı. Bu yüzden de başka bir yol seçti ve olup biteni küçümsedi.

"Eh, peki," dedi, "budalanın biriydi o, senin yerinde olsam bu konuyu kafamdan çıkarırdım."

"Hayır," dedi Rachel, sırtını dikleştirerek, "çıkarmayacağım. Ne anlama geldiğini bulana kadar bütün gün, bütün gece bunu düşüneceğim."

"Kitap okumaz mısın sen?" diye sordu Helen, yoklarcasına.

"*Cowper'ın Mektupları*'nı – onun gibi şeyler. Babam alıyor onları bana ya da halalarım."

Helen, kızını, yirmi dört yaşına geldiği halde erkeklerin kadınları arzuladığını bilmeyecek ve bir öpücükten dehşete düşecek şekilde yetiştiren bir adam hakkında ne düşündüğünü yüksek sesle söylememek için kendini zor tuttu. Rachel'ın kendini gülünç duruma düşürmüş olmasından korkması için yeterince neden vardı.

"Pek fazla erkek tanımıyorsun, değil mi?" diye sordu.

"Mr. Pepper'ı," dedi Rachel, sesi alaycıydı.

"O zaman seninle evlenmek isteyen biri olmadı?"

"Hayır," diye yanıtladı Rachel, açık açık.

Helen, söylediklerinden sonra Rachel'ın mutlaka bu meselenin üzerinde kafa yoracağını düşünüp ona yardımcı olmak istedi.

"Korkmana gerek yok," dedi. "Dünyanın en doğal şeyi bu. Erkekler seni öpmek de isteyeceklerdir, seninle evlenmek de. Ama gözünde büyütmemek gerek. İnsanların yemek yerken çıkardıkları sesleri ya da erkeklerin tükürdüklerini fark etmek gibi; kısacası, insanın sinirine giden herhangi küçük bir şeyi."

Rachel bu hatırlatmalara dikkat etmiyor gibiydi.

"Söylesenize," diye atıldı birden, "Piccadilly'deki o kadınlar kim?"

"Piccadilly'dekiler mi? Fahişe onlar."

"Çok ürkütücü – iğrenç," dedi Rachel, Helen'i de duyduğu nefrete katarcasına.

"Öyle," dedi Helen, "ama–"

"Ondan hoşlandım," dedi Rachel dalgın dalgın, kendi kendine konuşurcasına. "Onunla konuşmak istedim; neler yaptığını öğrenmek istedim. Lancashire'daki kadın–"

Konuşmalarını hatırlayınca Richard'ın sevilesi bir yanı varmış gibi geldi, arkadaşlık girişimleri iyi, ayrılış tarzları tuhaf bir şekilde acıklıydı sanki.

Rachel'ın yumuşadığı Helen'in gözünden kaçmadı.

"Gördün mü," dedi, "her şeyi olduğu gibi kabullenmelisin; erkeklerle arkadaşlık etmek istiyorsan riski göze almalısın. Bana kalırsa," diye devam etti, gülümseyerek, "buna değer; öpül-

mek beni rahatsız etmez; sanırım Mr. Dalloway'in beni değil de seni öpmesini bayağı kıskandım."

"Öte yandan," diye ekledi, "oldukça da sıkıcı bulmuştum onu."

Ancak Rachel, Helen'in gülümsemesine karşılık vermedi, bu meseleyi de, Helen'in dediğinin aksine, kafasından çıkarmadı. Kafası hızlı, düzensiz ve acı vererek çalışıyordu. Helen'in sözleri, zihninde hep var olan kocaman kütükleri parçalamıştı, içeri sızan ışıksa soğuktu. Bir süre sabit bakışlarla oturduktan sonra birden patladı:

"Demek bu yüzden yalnız başıma yürüyemiyorum!"

Bu yeni ışığın altında hayatını ilk kez kuşatılmış bir şey olarak görüyordu, sürünerek ilerliyordu, özenle yüksek duvarların arasına itilmişti, o karanlıkta sonsuza kadar yavan ve güdük bırakılmıştı –hayatı sahip olduğu tek fırsattı– binlerce söz ve eylem anlaşılır oldu.

"Çünkü erkekler kaba! Erkeklerden nefret ediyorum!" diye bağırdı.

"Ondan hoşlandığını söylediğini sanmıştım," dedi Helen.

"Hoşlanmıştım, öpülmekten de hoşlanmıştım," diye yanıtladı Rachel, sanki bu, sorunlarını daha güçleştirmiş gibi.

Onun yaşadığı şokun da meselenin de ne kadar hakiki olduğunu görmek Helen'i şaşırttı, ama bu sıkıntıyı hafifletmek için konuşmaya devam etmekten başka bir yol bulamadı. Yeğenini konuşturmak istiyordu, böylece bu oldukça tatsız, nazik, mantıklı politikacının kızı neden bu kadar etkilediğini anlayabilecekti, çünkü yirmi dört yaşında biri için kuşkusuz bu doğal sayılmazdı.

"Mrs. Dalloway'den de hoşlandın mı?" diye sordu.

Bunu sorarken Rachel'ın kızardığını gördü; çünkü söylediği budalaca şeyler gelmişti aklına, aynı zamanda bu zarif kadına oldukça kötü davrandığını da hatırlamıştı, çünkü Mrs. Dalloway kocasını sevdiğini söylemişti.

"Oldukça iyi biriydi, ama yüksük kafalı bir yaratıktı," diye devam etti Helen. "Hiç öyle bir saçmalık duymamıştım. Vır vır da vır vır –balıklar ve Yunan alfabesi– başkalarının söylediklerine kulaklarını tıkamıştı –çocuk yetiştirme konusunda bir yığın saçma teori– kocasıyla konuşmayı yeğlerim. Kibirliydi ama en azından

kendisine söylenenleri anlıyordu."

Richard ile Clarissa ışıltılarını belli belirsiz yitirdiler. Ne de olsa yetişkin birinin gözünde pek de harika değillerdi.

"İnsanların nasıl olduklarını bilmek ne kadar zor," dedi Rachel, Helen onun daha doğal konuştuğunu görüp sevindi. "Sanırım kendimi kaptırdım."

Helen'e kalırsa bu konuda kuşkuya yer yoktu ama kendini tuttu ve yüksek sesle, "Denemeden anlaşılmıyor," dedi.

"Hem *kibar* insanlardı," dedi Rachel. "Son derece ilginçtiler." Dünyanın imgesini, Richard'ın kendisine vermiş olduğu canlı bir şey olarak hatırlamaya çalıştı, su olukları sinirlere, kötü evler yer yer hastalıklı deriye benziyordu. Richard'ın düsturlarını hatırladı –Birlik– Hayalgücü; o kız kardeşlerinden ve kanaryalardan, çocukluğundan ve babasından söz ederken Rachel fincanında oluşan kabarcıkları, kendi küçük dünyasının harika bir şekilde genişlediğini yeniden gördü.

"Ama herkes aynı derecede ilginç görünmüyor sana, değil mi?" diye sordu Mrs. Ambrose.

Rachel o güne kadar çoğu insanın birer simge olduğunu anlattı; ama birileriyle konuşurken simge olmaktan çıkıyorlardı ve –"Sonsuza kadar dinleyebilirdim onları!" diye bağırdı. Sonra yerinden fırladı, aşağıda bir dakika gözden kayboldu, sonra kalın, kırmızı bir kitapla geri döndü.

"*Kim Kimdir,*" dedi, kitabı Helen'in kucağına koyup sayfaları çevirirken. "İnsanların hayatlarını kısaca anlatıyor... Örneğin 'Sir Roland Beal; doğumu 1852; annesiyle babası Moffatt'lı; Rugby'de eğitim gördü; Kraliyet Mühendisleri'ne birincilikle katıldı, 1878'de T. Fishwick'in kızıyla evlendi; 1884-85 yıllarında Bechuanaland Seferi'nde hizmet verdi (Onur Listesi). Dernekler: Birleşik Hizmet, Donanma ve Ordu. İlgi alanı: İyi bir 'curling' oyuncusu'."

Güvertede Helen'in ayaklarının dibinde otururken sayfaları çevirmeyi, bankerlerin, yazarların, din adamlarının, denizcilerin, cerrahların, yargıçların, profesörlerin, devlet adamlarının, hayırseverlerin, tüccarların ve kadın oyuncuların yaşamöykülerini okumayı

sürdürdü; hangi derneklere üye olduklarını, nerede yaşadıklarını, hangi oyunları oynadıklarını ve kaç dönüm araziye sahip olduklarını.

Rachel kitaba iyice gömüldü.

Helen ise nakışını işliyor, konuştukları şeyler üzerinde düşünüyordu. Sonunda, mümkün olsa yeğenine nasıl yaşanacağını, ya da kendi ifadesiyle, nasıl mantıklı bir insan olunabileceğini öğretmeyi çok istediğine karar verdi. Politikayla politikacıları öpme arasındaki bu karışıklıkta yanlış bir şey olduğunu ve yaşça büyük birinin kıza yardım edebileceğini düşünüyordu.

"İnsanların çok ilginç olduğu fikrine katılıyorum," dedi, "sadece–" parmağını sayfaların arasına koyan Rachel başını kaldırıp merakla baktı ona.

"Sadece senin ayrım yapman gerektiğini düşünüyorum," diye tamamladı Helen sözünü. "Nasıl söyleyeyim, Dalloway'ler gibi ikinci sınıf sayılan insanlarla yakınlaşmak, sonra da öyle olduklarını anlamak pek hoş olmaz."

"Ama nereden bilebilir insan bunu?"

"Açıklamak zor," dedi Helen, dürüstçe, bir an düşündükten sonra. "Bunu kendin bulmalısın. Ama dene – hem sen bana neden Helen demiyorsun?" diye ekledi. "Yenge, korkunç bir sözcük. Ben yengelerimi hiç sevmezdim."

"Size Helen diyebilmeyi isterim," diye yanıtladı onu Rachel.

"Sevimsiz mi buluyorsun beni?"

Rachel, Helen'in mutlaka anlayamamış olduğu noktaları aklından geçirdi; aralarındaki neredeyse yirmi yıllık yaş farkından doğuyordu çoğu, bu fark da böylesine önemli bir meselede Mrs. Ambrose'un fazlasıyla nükteli ve serinkanlı görünmesine neden oluyordu.

"Yo," dedi Rachel, "ama elbette bazı şeyleri anlamıyorsunuz."

"Elbette," diye ona katıldı Helen. "Artık sen de yoluna devam edip kendi başına hareket etmelisin," diye de ekledi.

Rachel'ın zihnine kendi kişiliğinin imgesi doldu birden, kendini gerçek, sağlam, her şeyden farklı, deniz ya da rüzgâr gibi apayrı bir şey olarak gördü ve yaşamayı düşününce büyük bir heyecana kapıldı.

"Ke-ke-kendim olabilirim," diye kekeledi, "size rağmen, Dalloway'lere rağmen, ve Mr. Pepper'a, babama ve halalarıma rağmen, ve bütün bunlara rağmen, değil mi?" diyerek devlet adamları ve askerlerle dolu sayfanın üzerinden geçirdi elini.

"Hepsine rağmen," dedi Helen, sesi ciddiydi. Sonra iğnesini elinden bıraktı, konuşurlarken aklına gelmiş olan bir planı açıkladı. Amazon'da yolculuk edip bütün günü dört duvar arasında yelpazeyle böcek öldürerek geçireceği tropikal, cehennem gibi bir limana varmak yerine en mantıklısı Rachel'ın mevsimi kendileriyle birlikte deniz kıyısındaki villalarında geçirmesiydi, başka yararları yanında Mrs. Ambrose da yakınında olurdu–

"Ne de olsa, Rachel," diye kısa kesti, "aramızda yirmi yaş fark var diye birbirimizle insan gibi konuşamayacak değiliz ya."

"Evet, çünkü birbirimizden hoşlanıyoruz," dedi Rachel da.

"Evet," diye doğruladı Mrs. Ambrose.

Bu gerçek de diğer gerçekler gibi yirmi dakikalık sohbetleri sırasında açığa çıkmıştı, oysa soran olsa bu sonuçlara nasıl vardıklarını söyleyemezlerdi.

Nasıl varmış olurlarsa olsunlar, yeterince ciddiydiler, bir-iki gün sonra Mrs. Ambrose görümcesinin kocasını bulmaya gitti. Onu odasında oturmuş çalışırken buldu, sağlam mavi bir kurşunkalemi otoriter bir tavırla bir tomar ince kâğıdın üzerine bastırıyordu. Sağında solunda kâğıtlar duruyordu, içi tıka basa dolu zarflardaki kâğıtlar masaya taşıyordu. Masanın arkasında bir kadının başını gösteren bir fotoğraf asılıydı. Cockney'li bir fotoğrafçının karşısında kıpırdamadan oturmak zorunda kalması dudaklarının tuhaf bir şekilde büzülmesine neden olmuştu, aynı nedenle gözlerinde de sanki bütün bu olan biteni gülünç bulduğunu gösteren bir bakış vardı. Bununla birlikte özgün ve ilginç bir kadının başıydı, Willoughby ile göz göze gelebilecek olsaydı mutlaka dönüp gülerdi ona; ama Willoughby başını kaldırıp ona bakarken derin derin iç geçirdi. Onun aklında, yaptığı iş, Hull'daki geceleri dağ gibi görünen büyük fabrikalar, düzenli olarak okyanusu kateden gemiler, şunu bunu bir araya getirmek ve sağlam bir sanayi kurmak için yapılan planlar – bunların

hepsi o kadına bir armağandı; Willoughby başarısını onun ayaklarının dibine seriyordu; kızını nasıl eğitirse Theresa'nın memnun olacağını düşünüyordu hep. Çok hırslı bir adamdı; karısı hayattayken ona pek nazik davranmış olmasa da, Helen böyle düşünüyordu, Willoughby şimdi onun kendisini cennetten seyrettiğine ve kendi içindeki iyiliği uyandırdığına inanıyordu.

Mrs. Ambrose onu rahatsız ettiği için özür diledi ve yaptığı bir plan konusunda kendisiyle konuşmak istediğini söyledi. Karaya çıkıldığında acaba kızını alıp Amazonlar'a götürmek yerine kendileriyle gelmesine izin verir miydi?

"Ona çok iyi bakarız," diye ekledi, "hem çok da memnun oluruz."

Willoughby çok ciddi görünüyordu, elindeki kâğıtları dikkatle bir yana bıraktı.

"Çok iyi bir kızdır o," dedi sonunda. "Benziyor mu?" diyerek başıyla Theresa'nın fotoğrafını gösterirken iç geçirdi. Cockney'li fotoğrafçının karşısında dudaklarını büzen Theresa'ya baktı Helen. Tuhaf, insani bir tarzda sunuyordu onu fotoğraf, Helen bir şakayı paylaşmak için yoğun bir arzu duydu.

"Elimde bir tek Rachel kaldı," dedi Willoughby içini çekerek. "Bunları konuşmadan yıllar geçiyor–" Sustu. "Ama böylesi daha iyi. Ne var ki, hayat çok acımasız."

Helen ona acıdı ve omzunu okşadı, ama görümcesinin kocası duygularını açıklamaya başlayınca tedirgin oldu, bundan kurtulmak için Rachel'ı övmeye ve planının neden iyi olduğunu düşündüğünü açıklamaya koyuldu.

"Doğru," dedi Willoughby, Helen sözünü tamamlayınca. "Yaşam koşulları ister istemez basit olacak. Ben sıkça dışarıda bulunacağım. O istediği için kabul ettim. Elbette size de sonsuz güvenim var... Bak Helen," diye devam etti, daha açık konuşarak, "onu annesinin arzu edebileceği şekilde yetiştirmek istiyorum. Şu modern görüşleri beğenmiyorum – sen de öylesindir herhalde, ha? Rachel iyi, sakin bir kız, müziğine düşkün – ama biraz *daha az* düşkün olsaydı keşke. Yine de onu mutlu etti, Richmond'da çok sakin bir yaşam sürüyoruz. İnsan içine biraz daha fazla karışmasını isterim. Eve döndüğümde

onu alıp dolaştırmak isterim. Kız kardeşlerimi Richmond'da bırakıp Londra'da bir ev tutmayı geçiriyorum aklımdan; benim hatırım için ona iyi davranacak bir-iki kişiyle görüştürmek istiyorum. Farkına varmaktayım ki," diye sürdürdü sözünü, "bütün bunlar parlamentoya doğru götürüyor, Helen. İnsanın her şeyi istediği gibi yaptırmasının tek yolu bu. Dalloway'le konuştum bu konuda. Bu durumda Rachel'ın her şeye daha çok katılmasını isterim. Biraz da eğlenmesi gerek – akşam yemekleri, ara sıra akşamları bir davet. Seçmenlerimiz karınlarının doyurulmasını beklerler sanırım. Bütün bu durumlarda Rachel'ın bana büyük yardımı dokunur. Öyleyse," diye toparladı, "şu ziyareti ayarlarsak (unutma ama, temeli iş olacak) kızıma yardım edebilmeyi, onu topluma sokmayı –biraz ürkek şimdi– onu bir kadına, annesinin isteyebileceği türden bir kadına dönüştürmeyi başarabilirsen çok memnun olurum," diye bitirdi sözlerini, başını fotoğrafa doğru sallayarak.

Helen'in gördüğü üzere, Willoughby'nin kızına duyduğu gerçek sevgiyle çelişmeyen bencilliği, kadın zarafeti konusunda eksiksiz bir kurs vermek için vaatte bulunmak zorunda kalmış olsa da Helen'in kızı yanına alma kararlılığını biledi. Rachel'ı Muhafazakâr Partili bir ev sahibesi olarak düşününce gülmekten kendini alamadı, Willoughby'nin yanından ayrılırken bir babanın bu şaşırtıcı cehaletine hayret etti.

Görüşüne başvurduğu Rachel, Helen'in umduğu kadar sevinmedi. Bir an hevesleniyor sonra tereddüt ediyordu. Tropikal güneş altında kâh maviye kâh sarıya dönen, üstünden parlak renkli kuşlar geçen, kâh ay ışığı altında beyazlaşan, kâh kımıldanan ağaçlar ve sarmaşıklı kıyılardan kayarak çıkan kayıklarla gölgelenen büyük bir nehrin imgeleri doldu zihnine. Helen nehir olacağına söz verdi. Ama Rachel babasını bırakmak istemiyordu. Bu duygusu da hakiki görünüyordu, sonunda Helen galip geldi, ama sözünü geçirmiş olsa da kuşkular içindeydi, bir başka kişinin kaderine karışmasına neden olan bu dürtü yüzünden birkaç kez pişmanlık duydu.

7 Bölüm

Uzaktan bakınca *Euphrosyne* çok küçük görünüyordu. Büyük yolcu gemilerinin güvertelerinden ona dürbünler çevriliyor, onun şilep, yük gemisi ya da yolcuların güvertede hayvanlarla bir arada bulunduğu şu küçük sefil buharlı gemilerden biri olduğu söyleniyordu. Karıncalara benzeyen Dalloway'ler, Ambrose'lar ve Vinrace'ler de alaya alınıyordu, hem aşırı ufak tefek olmalarından hem de onların gerçek canlılar mı yoksa geminin donanımındaki küçük parçalar mı olduklarını sadece güçlü dürbünlerin ayırt edebilecek olmasından dolayı. Kültürlü Mr. Pepper bir karabatak sanılmıştı ve sonra, yine haksızlık edilerek inek olduğuna karar verilmişti. Gece, salonda valsler çalınırken ve yetenekli yolcular ezberden okumalar yaparken –karanlık dalgaların arasında küçülüp biri direğin tepesinde olmak üzere birkaç ışıklı boncuğa dönüşen– küçük gemi, danstan yorulup dinlenen hararetli yolculara gizemli ve etkileyici bir şey gibi görünüyordu. Gecenin içinden geçen bir gemi oluyordu – insan yaşamının yalnızlığının simgesi, garip itirafların ve sevilmek için yakarışların sunulacağı bir fırsat.

Yoluna durmaksızın devam etti, rotasını izleyerek gece gündüz gitti, sonunda bir sabah kara göründü. Kara, gölgeyi andıran görünümünü yitirdi, önce çatlak ve devasa oldu, sonra griye ve mora dönüştü, arkasından beyaz bloklar göründü üzerinde ara ara, sonra bunlar ayrıldılar ve gemi ilerledikçe ve insanların gözleri gücü gitgide artan birer dürbüne benzeyince gördükleri evlerle dolu sokaklara dönüştü. Saat dokuzda *Euphrosyne* kocaman bir koyun ortasındaki yerini almıştı; demir attı, muayene isteyen boylu boyunca uzanmış bir devmiş gibi çevresine bir anda, ufak tekneler üşüştü. Çığlıklar inletti gemiyi, adamlar üstüne atladılar; güvertesi ayaklar altında çiğnendi. Issız küçük ada bir

anda dört bir yandan istila edildi, dört haftalık bir sessizlikten sonra insan sesi duymak ürkütücü oldu. Bir tek Mrs. Ambrose önemsemiyordu bu hareketliliği. Posta çuvallarını taşıyan tekne onlara yaklaşırken o gerginlikten bembeyaz kesilmişti. Mektuplarına gömülünce *Euphrosyne*'den ayrıldıklarının farkına varmamıştı, gemi sesini duyurup yavrusundan ayrılan bir inek gibi üç kez böğürünce de hiç üzülmedi.

"Çocuklar iyiymiş!" diye bağırdı Mrs. Ambrose. Karşısında, kucağında bir torba ve battaniye yığınıyla oturan Mr. Pepper "Memnuniyet verici," dedi. Rachel için yolculuğun sonu, bakış açısının tümüyle değişmesi anlamına geliyordu, karaya yaklaşmaları öylesine serseme çevirmişti ki onu hangi çocukların iyi olduğunu ya da bunun neden memnuniyet verdiğini kavrayamadı. Helen okumaya devam etti.

Çok yavaş ilerleyen, her bir dalganın üzerinde tuhaf bir şekilde alabildiğine şahlanan küçük tekne, hilal biçimindeki beyaz kumsala yaklaşmaktaydı. Kumların arkasında, her iki yanında puslu tepeler olan koyu yeşil bir vadi vardı. Sağdaki tepenin yamacına, yuva kuran deniz kuşları gibi kahverengi damlı beyaz evler yerleşmişti, tepede yer yer siyah çubuklara benzeyen serviler vardı. Yamaçları kızıla kesmiş ama dorukları çıplak dağlar, arkalarındaki dağın doruğunu yarı yarıya gizleyerek sivriliyorlardı. Saat henüz çok erken olduğu için manzara son derece berrak ve hafifti; göğün mavisiyle ağaçların yeşilleri yoğundu ama boğucu değildi. Yaklaştıkça ve ayrıntıları seçebildikçe, minik nesneleri ve renkleri ve değişik hayat biçimleriyle dünya, denizde geçirilen dört haftanın ardından şaşkına çevirdi onları, sustular.

"Yaklaşık üç yüz yıl," dedi Mr. Pepper, sonunda, dalgın dalgın.

Hiç kimse "Ne?" diye sormayınca bir şişe çıkarıp bir hap yuttu. Söylenmeden içinde kalan bilgi, üç yüz yıl önce şimdi *Euphrosyne*'nin yüzdüğü yerde Elizabeth döneminin beş tane barkasının demirlemiş olduğuydu. Sahile yarı yarıya çekilmiş beş tane de İspanyol kalyonu vardı, yerleşimsiz, çünkü ülke hâlâ bir tülün gerisindeki bakir bir topraktı. Sularda kayan İngiliz gemileri

külçe külçe gümüş, balya balya keten, sedir ağacı kütükleri, zümrüt kakmalı altın haçlar götürdüler. İspanyollar içmekten dönünce bir kavga çıktı, iki taraf kumları havalara savurdular, birbirlerini dalgaların arasına ittiler. O olağanüstü toprakların meyveleriyle beslenerek yaşayan, karınlarını şişiren İspanyollar öbek öbek öldüler; ama denizlerde gezegeze tenleri kararan, ustura bulamadıkları için sakalları uzayan, kasları yay gibi, sivri dişleri ete aç ve parmakları altın bulmak için karıncalanan dirençli İngilizler yaralıları gönderdiler, ölmekte olanları denize döktüler ve sonunda yerlileri kör inançla beslenen bir şaşkınlığa düşürdüler. Burada bir yerleşim yeri kurdular, kadınlar getirtildi, çocuklar büyütüldü. Herkes Britanya İmparatorluğu'nun genişlemesinden yana görünüyordu, Birinci Charles döneminde Richard Dalloway gibi adamlar olsaydı, haritanın şimdi çirkin bir yeşil olan yeri kuşkusuz kıpkırmızı olurdu. Ancak o dönemin politika anlayışının hayalgücünden yoksun olduğunu varsaymak doğru olur, salt birkaç bin pound ve birkaç bin kişi eksik diye, yangına dönüşmesi gereken kıvılcım söndü. İç taraflardan sinsi zehirleri, çıplak bedenleri ve renkli putlarıyla Kızılderililer geldiler; denizden hınçlı İspanyollar ve haris Portekizliler geldiler; bütün bu düşmanların karşısında kalan İngilizler gitgide azaldılar, neredeyse yok oldular. On yedinci yüzyılın ortalarında tek bir şalopa, havayı kollayıp büyük İngiliz sömürgesinden ne kaldıysa hepsini, birkaç erkeği, birkaç kadını ve bir düzine kadar esmer çocuğu alarak geceleyin denize açıldı. İngiliz tarihinde orasıyla ilgili bilgi yer almaz. Bir amaç ve bir başka uygarlık sayesinde o bölge merkezini dört-beş mil kadar güneye kaydırdı, bugün Santa Marina üç yüz yıl önce olduğundan daha büyük değildir. Halk mutlu bir uzlaşma halindedir, Portekizli babalar Kızılderili annelerle evlenmişlerdir, onların çocukları da İspanyollarla evlenmişlerdir. Pulluklarını Manchester'dan alsalar da paltolarını kendi koyunlarının yünlerinden yaparlar, ipeklerini kendi ipekböceklerinden, mobilyalarını kendi sedir ağaçlarından; böylece sanat ve sanayi açısından orası hâlâ Kraliçe Elizabeth dönemindeki halinde sayılır.

Son on yılda küçük bir sömürge kurmak için İngilizlerin neden deniz aşırı ülkelere gittiklerini anlatmak pek o kadar kolay değildir ve belki tarih kitaplarında asla yer almayacaktır. Sağlanan yolculuk kolaylığı, huzur, iyi ticaret filanın yanında İngilizler arasında eski ülkelere ve onların turistlere büyük miktarlarda sundukları taş oyması, renkli cam ve gösterişli kahverengi resimlere karşı bir hoşnutsuzluk vardı. Yeni bir şey arama yönündeki hareket elbette çok çok küçüktü, sadece bir avuç zengini etkiliyordu. Birkaç öğretmenin, Güney Amerika'ya yaptıkları yolculuğun bilet parasını yük gemilerinde kâtiplik yaparak ödemeleriyle başladı. Okulun yaz dönemine yetişecek şekilde geri döndüler, denizdeki yaşamın güzellikleri ve zorlukları, kaptanların nükteleri, gecenin ve şafak vaktinin ihtişamı ve gittikleri yerin mucizeleri dinleyenlerin hoşuna gitti, bazen de yazıldı. Ülkeyi anlatmak için var güçleriyle uğraşıyorlardı, çünkü orasının İtalya'dan daha büyük, Yunanistan'dan da gerçekten daha soylu olduğunu söylüyorlardı. Yerlilerin tuhaf bir güzelliği olduğunu, iriyarı, koyu tenli, tutkulu olduklarını, bıçağa hızla el attıklarını anlatıyorlardı. Orası yeni görünüyordu ve yeni güzelliklerle doluydu, bunu kanıtlamak için de kadınların başlarına sardıkları mendilleri, parlak yeşillerle mavilere boyalı ilkel oymaları gösteriyorlardı. Öyle ya da böyle hep olduğu gibi moda yayıldı; eski bir manastır hemen otele dönüştürüldü, ünlü bir gemicilik şirketi de gidenlere kolaylık olsun diye güzergâhını değiştirdi.

Tuhaftır ki Helen Ambrose'un erkek kardeşlerinin en az işe yarayanı yıllar önce servet kazanmak üzere, hiç değilse yarış atlarından uzak dursun diye tam da şimdi onca popüler olan yere gönderilmişti. Sık sık, verandadaki sütuna yaslanarak içinde gemi kâtipliği yapan İngiliz öğretmenlerle koya giren İngiliz gemilerini izlemişti.

Tatile gidecek parayı sonunda kazanınca ve bulunduğu yerden de bıkınca dağın yamacındaki villasını kız kardeşine bıraktı. Helen de çevresinde hep sözü edilen, hep güneşli, sis nedir bilmeyen bu yeni dünyadan biraz etkilenmişti, kışı İngiltere'nin dışında geçirmek için planlar yaparlarken karşılarına çıkan bu fırsat kaçırılmayacak

kadar iyiydi. Bu nedenle de Willoughby'nin gemide ücretsiz yolculuk etme önerisini kabul etmeye karar vermiş, çocukları büyükanne ve büyükbabalarına bırakmış, madem başladım, bu işi sonuna kadar götüreyim, demişti.

Kulaklarının arasına dimdik sülün tüyleri yerleştirilmiş uzun kuyruklu atların çektiği bir faytona yerleşen Ambrose'lar, Mr. Pepper ve Rachel limandan tıkır tıkır ayrıldılar. Tepeyi tırmanırlarken sıcak da bastırdı. Yolları kasabadan geçiyordu, görünüşe bakılırsa erkekler pirinç dövüyor, "Su" diye bağırıyorlardı, katırlar yolları tıkamışlardı, kırbaçlanıyor, sövüp sayarak çekilmeye zorlanıyorlardı, kadınlar yalınayak yürüyor, başlarındaki sepetleri dengede tutuyorlardı, kötürümler sakat uzuvlarını hemen açıp gösteriyorlardı; dik yeşil çayırlardan geçiyordu yol, ama yine de toprak görünüyordu. Ulu ağaçların gölgesi sadece yolun ortasına vurmuyordu, dağdan gelen ve kıvrılarak hızla akan sığ bir dere yolun kıyısından süzülüyordu. İyice yükseğe çıktılar, sonunda Ridley ile Rachel arkada kaldılar; sonra yer yer taşlar serpili dar bir yola saptılar, Mr. Pepper bastonunu kaldırdı ve sessizce bir çalılığı işaret etti, seyrek yaprakların arasında gür mor çiçekler açmıştı; titrek ve eşkin bir gidişle yolun son aşaması da tamamlandı.

Villa geniş ve beyaz bir yapıydı, Avrupa kıtasındaki evlerin çoğu gibi İngilizlerin gözüne narin, yıkıldı yıkılacak ve garip bir biçimde ciddiyetten uzak göründü, insanın uyuduğu bir yer değil de daha çok bir çay bahçesindeki pagoda gibiydi. Bahçeye acilen bir bahçıvan elinin değmesi gerekiyordu. Çalılıkların dalları yolları kapatıyor, aralarında geniş boşluklar olan otların sivri, uzun yaprakları sayılabiliyordu. Verandanın önündeki dairesel toprak alanda iki tane çatlak vazo duruyordu, içlerindeki kırmızı çiçekler boyunlarını bükmüştü, aralarında, güneşin çatlattığı taş bir fıskiye vardı. Yuvarlak bahçeden uzun bir bahçeye geçiliyordu, oraya bahçıvanın makası, ara sıra sevgilisi için bir çiçek dalı kesmesi dışında pek değmemişti. Birkaç tane yüksek ağaç gölge veriyordu, muma benzeyen çiçekleriyle bir dizi toparlak çalı kafa kafaya vermişlerdi. Bu kıraç tepenin yamacında, İngiltere'de duvarların arasında yer

alanlara benzeyen, düzgün çimenle kaplı, kalın çitlerle bölünmüş, parlak renkli çiçekler ekili yüksek tarhlar bulunan bir bahçe hiç de uygun düşmezdi. Dışarıda bırakılması gereken bir çirkinlik yoktu, villa zeytin ağaçlarıyla damarlanmış bir yamacın sırtı üzerinden doğruca denize bakıyordu.

Evin baştan aşağı uygunsuz oluşu Mrs. Chailey'yi pek şaşırttı. Ne güneşi engelleyecek panjur vardı ne de güneşin bozabileceği mobilyalar. Çıplak taş holde durup muazzam genişlikte, ama çatlak ve halısız bir merdiveni gözden geçirirken orada, kendi teriyer köpekleri iriliğinde fareler de bulunabileceğini söyledi, hem eğer ayaklarını yere hızla basacak olurlarsa döşemeyi delebilirlerdi de. Sıcak suya gelince – bu konudaki araştırmaları dilinin tutulmasına neden oldu.

Yanında domuzlar ve tavuklarla birlikte onları karşılamaya gelen solgun benizli İspanyol hizmetçi kıza "Zavallı yaratık!" diye mırıldandı, "insana benzememene hiç şaşırmadım!" Maria bu komplimanı İspanyollara özgü bir zarafetle karşıladı. Chailey'ye kalsa bir İngiliz gemisinde kalmalarını yeğlerdi, ama görevinin o evde kalmayı gerektirdiğini herkesten önce o biliyordu.

Yerleştikten sonra, kendilerine gündelik bir meşguliyet ararlarken Mr. Pepper'ın neden orada kaldığı, Ambrose'ların evine hangi nedenlerle yerleştiği üzerine tahminlerde bulundular. Karaya çıkmadan önceki günlerde Amazonlar'ın çekici yanları hakkında onu ikna etmek için çabalamışlardı.

"O büyük nehir!" diye başlardı Helen, hayali bir çağlayan görürcesine gözlerini karşıya dikerek, "seninle gitmeyi çok isterdim Willoughby – ama gidemiyorum. Güneşin doğuşunu, ayın yükselişini bir düşünsene – sanırım renkler inanılmazdır."

"Vahşi tavuskuşları var," diyecek olurdu Rachel.

"Ve suda harika yaratıklar," diye doğrulardı Helen.

"Yeni bir sürüngen keşfedebiliriz," diye devam ederdi Rachel.

"Mutlaka bir devrim olacak diyorlar," diye ısrar ederdi Helen.

Birkaç dakika Pepper'a baktıktan sonra yüksek sesle içini çekerek, "Zavallı adam!" diyen Ridley, kadınların bu hilesinin etkisini

hafifletiyor, içinden de kadınların ne kadar acımasız olduğunu geçiriyordu.

Bununla birlikte Mr. Pepper, hoşlandığını belli ederek altı gün geçirdi orada, pek az döşeli çok sayıdaki oturma odasının birinde elindeki mikroskopla ve not defteriyle oyalanarak oturdu, ama yedinci günün akşamında, yemeğe otururlarken her zamankinden daha huzursuz görünüyordu. Yemek masası, Helen'in talimatıyla perdesiz bırakılan iki yüksek pencerenin arasına kurulmuştu. O iklimde karanlık bıçak kadar keskin iniyordu, o zaman da altlarındaki kasaba parlak noktalardan oluşan çemberler ve çizgiler halinde yayılıyordu. Gündüzleri hiç görülmeyen yapılar gece görünür oluyordu, gemilerin hareket eden ışıklarına bakılırsa deniz tam karanın üstünde akıyordu. Manzara, Londra'daki bir restoranda çalan orkestrayla aynı amaca hizmet ediyordu, sessizliğin dekoru mevcuttu. William Pepper bir süre izledi bunları; manzarayı seyretmek için gözlüğünü taktı.

"Soldaki büyük bloku tanıdım," dedi, birkaç sıra ışıktan oluşan bir dörtgeni çatalıyla işaret etti.

"Sebze pişirebileceklerini düşünebiliriz," diye ekledi.

"Otel mi?" dedi Helen.

"Eskiden manastırmış," dedi Mr. Pepper.

Başka da bir şey söylenmedi o sırada, ama ertesi gün Mr. Pepper öğle vakti çıktığı yürüyüşten dönüp verandada kitap okuyan Helen'in karşısına dikildi.

"Orada bir oda tuttum," dedi.

"Gitmiyorsunuz, değil mi?" diye bağırdı Helen.

"Aslında – evet," dedi. "Özel aşçılar sebze *pişiremiyor*."

Onun soru sorulmasından hoşlanmadığını bilen Helen, ki bu görüşü kendisi de bir ölçüde paylaşıyordu, başka bir şey sormadı. Yine de William'ın gizlediği bir şey olduğu kuşkusu zihnini meşgul etti, tedirginlik duydu. Kendi sözlerinin ya da kocasının ya da Rachel'ın söylediklerinin William'ı incitip üzmüş olabileceğini düşününce yanakları kızardı. Neredeyse, "Dur William, açıkla!" diye bağıracaktı, William pek gizemli ve soğuk görünmese, deniz

yosunlarını didikleyip, aralarında kum bulan, mikroptan kuşkulanan bir adam gibi salata parçalarını çatalının ucuna takıp havaya kaldırmasa yemekte de bu konuya yeniden dönmek isterdi.

"Hepiniz tifodan ölürseniz bunun sorumlusu ben olmayacağım!" dedi Mr. Pepper, sertçe.

"Sen sıkıntıdan ölürsen de sorumlusu ben olmayacağım!" diye yankıladı Helen, içinden.

Hiç âşık olup olmadığını ona hiçbir zaman sormadığını düşündü Helen. Bu konuya yaklaşmak yerine gitgide uzaklaşmışlardı, bütün bilgisiyle, mikroskobuyla, not defterleriyle, gerçek nezaketi ve sağduyusuyla William Pepper vedalaşıp gidince elinde olmadan bir rahatlama hissetti. Arkadaşlıkların bu şekilde sona ermesinin de üzücü olduğunu hissetti ister istemez, oysa bu sefer odanın boşalması rahatlatıcı bir şeydi, başka insanların, hissedecekleri varsayılan şeyleri ne kadar hissettiklerinin asla bilinemeyeceğini düşünerek avunmaya çalıştı.

8. Bölüm

Bunu izleyen birkaç ay, pek çok yılın geçebileceği gibi öne çıkan olaylar olmadan geçti, yine de ansızın karıştırılırsa, o ayların ya da yılların da ötekilere benzemeyen bir niteliği olduğu görülebilirdi. Aradan üç ay geçmiş, mart başına gelmişlerdi. İklim sözünü tutmuş, kıştan ilkbahara geçişte fazla bir fark olmamıştı, oturma odasında elinde bir kalemle oturan Helen, bir yanında yığılı kütükler gürül gürül yanarken pencereleri açarak oturabiliyordu. Aşağıda deniz hâlâ maviydi, hava hızla kararsa da damlar da hâlâ kahverengi ve beyaz görünüyordu. Odanın içine karanlık çökmüştü, her zaman büyük ve boş olan oda şimdi her zamankinden de büyük ve boş görünüyordu. Dallar boyunca ilerleyen, önüne çıkan yeşillikleri yalayıp yutan alevler parlıyor, alçı sıvalı duvarlarda ve Helen'in yüzünde ışık yansımaları oluyor, oturduğu yerde kucağına koyduğu bloknotun üzerinde yazı yazan Helen'in boyutu değişiyor, ayrıntıları siliniyordu. Duvarlarda resim yoktu ama bitkilerin ağır taçyapraklı çiçeklerle yüklü dalları şurada burada duvarlara doğru yayılıyordu. Halısız zemine yayılmış ve büyük masanın üzerine yığılmış kitaplar bu ışıkta ancak birer karartı gibi seçilebiliyordu.

Mrs. Ambrose çok uzun bir mektup yazmaktaydı. "Sevgili Bernard," diye başlayan mektup Villa San Gervasio'da son üç aydır yaşananları anlatıyordu, örneğin İngiltere Konsolosu yemeğe gelmişti, bir İspanyol savaş gemisine götürülmüşlerdi, bir sürü geçit töreni ve dini şenlik görmüşlerdi, bunlar öyle güzeldi ki Mrs. Ambrose eğer insanların mutlaka bir din seçmeleri gerekiyorsa neden hep birden Katolikliği seçmediklerini anlamakta zorluk çekmişti. Birçok geziye katılınışlardı ama hiçbiri uzun değildi. Salt evin yakınında yetişen yabani ağaçların çiçeklenmesi ve denizle

toprağın şaşırtıcı renkleri için bile olsa buraya gelmeye değerdi. Toprak kahverengi değil kırmızı, mor, yeşildi. "Bana inanmayacaksın," diye ekledi, "İngiltere'de bu renklerin bir benzeri yok." Şimdi kuytularda, koruluklarda, kıyıda köşede, pembe yanaklı, boynu atkılı, hep şapkalarına dokunup, dalkavukça eğilerek selam veren yaşlı bahçıvanlar tarafından bakılan soğuk çiğdemler ve budanmış menekşeler yetiştiren o zavallı adaya karşı küçümser bir tavır aldı. Adalılarla da alay etti. Genel seçimlerin telaşına kapılan Londra'yla ilgili söylentiler buraya bile ulaşmıştı. "İnsanların," diye devam etti, "Asquith'in girip Austen Chamberlain'in çıkmasıyla ilgilenmeleri inanılmaz görünüyor, siz politika hakkında bağırıp çağırdıkça iyi bir şeyler yapmak için çırpınan insanları açlığa mahkûm ediyor ya da onlara gülüp geçiyorsunuz. Yaşayan bir sanatçıya destek oldunuz mu hiç? Ya da en iyi eserini satın aldınız mı? Neden hepiniz bu kadar çirkinsiniz, bu kadar aşağılıksınız? Burada hizmetkârlar birer insan. İnsanlarla eşitleriymiş gibi konuşuyorlar. Bildiğim kadarıyla burada soylular yok."

Richard Dalloway ile Rachel'ı aklma getiren belki de soylulardan söz etmesiydi, çünkü hızını kesmeden yeğenini anlatmaya koyuldu.

"Kaderin bir cilvesiyle bir kızın sorumluluğunu üstlendim," diye yazdı, "oysa şimdiye kadar kadınlarla hiçbir zaman geçinemedim ben, ya da onlarla pek bir işim olmadı. Bununla birlikte onlara karşı söylemiş olduğum şeylerden bazılarını geri almam gerek. Düzgün bir eğitim almış olsalardı erkeklerden neden geri kalsınlardı, onların yaptığını kadınlar da yaparlardı; ama çok değişik olurlardı. Mesele kadınların nasıl eğitilmeleri gerektiği. Şimdiki yöntem berbat geliyor bana. Yirmi dört yaşında olmasına karşın bu kız erkeklerin kadınları arzuladıklarını hayatında duymamış, ben kendisine açıklayana kadar, nasıl çocuk doğurulduğundan da haberi yoktu. Aynı derecede önemli başka konulardaki cahilliği de..." (bu noktada Mrs. Ambrose'un mektubunda yazdığı söylenecek gibi değil) "cabası. İnsanları bu türlü yetiştirmek bana sadece budalaca değil, bir suç gibi de geliyor. Çektikleri acılar bir yana,

kadınların neden böyle olduğunu açıklıyor – daha kötü olmamaları bir mucize. Ben bu kızı eğitmeyi kendime görev edindim, hâlâ epeyce önyargılı ve abartmaya eğilimli olsa da az çok mantıklı bir insana dönüştü. Kadınları cahil tutmak kendi amacına zarar veriyor kuşkusuz, anlamaya başladıklarında her şeyi çok ciddiye alıyorlar. Görümcemin kocası bir felaketi hak etmiş ama başına böyle bir şey gelmeyecek. Genç bir adamın yardımıma gelmesi için dua ediyorum şimdi; demek istediğim, kızla açıkça konuşacak, hayat hakkındaki düşüncelerinin çoğunun nasıl saçma olduğunu ona kanıtlayabilecek birinin. Ne yazık ki bu tür adamların sayısı da kadınlar kadar az. İngiltere'nin sömürgelerinde böyleleri bulunmuyor elbette; sanatçılar, tüccarlar, kültürlü kişiler – bunlar budala, geleneklere bağlı ve çapkınlar..." Durdu, kalemini elinden bırakmadan kütükleri mağaralara ve dağlara benzeterek alevleri seyre daldı, artık yazamayacağı kadar kararmıştı içerisi. Ayrıca, yemek saati yaklaştıkça evde hareketlilik başlamıştı; yandaki yemek salonundan tabak çanak tıkırtıları duyuluyordu. Chailey coşkulu İngilizcesiyle İspanyol hizmetçiye her şeyi nereye koyacağını söylüyordu. Çan çaldı, Mrs. Ambrose kalktı, dışarıda Ridley ve Rachel'la karşılaştı, hep birlikte yemek salonuna geçtiler.

Geçen üç ay Ridley'nin de Rachel'ın da görünümünde pek bir değişikliğe yol açmamıştı; ama keskin bir gözlemci kızın tavırlarının eskisine göre daha belirli ve daha özgüvenli olduğunu düşünebilirdi. Teninin rengi koyulmuştu, gözleri kesinlikle daha parlaktı, anlatılanları, karşı çıkabilecekmiş gibi dikkatle dinliyordu. Birbirlerinin yanında kendilerini rahat hisseden insanların huzurlu sessizliği içinde başladı yemek. Sonra Ridley, dirseğine dayanıp pencereden dışarı bakarak, çok hoş bir gece olduğunu söyledi.

"Evet," dedi Helen. Sonra da aşağıdaki ışıklara göz atıp, "Mevsim başladı," diye ekledi. Maria'ya dönüp, İspanyolca, oteli ziyaretçilerin doldurup doldurmadığını sordu. Maria gururla yumurta almanın zorlaşacağı günlerin geleceğini söyledi – dükkâncılar istedikleri fiyatları koyacaklardı; zaten İngilizler bu fiyatları öderlerdi.

"Koyda bir İngiliz gemisi var," dedi Rachel, aşağıdaki üçgen oluşturmuş ışıklara bakıp. "Bu sabah erkenden geldi."

"O zaman belki mektup da getirmiştir, bizimkileri de gönderebiliriz," dedi Helen.

Nedense mektuplardan söz edilince Ridley hep sızlanırdı, karı-koca yemeğin geri kalanında heyecanlanarak, Ridley'nin bütün uygar dünya tarafından görmezlikten gelinip gelinmediğini tartıştılar.

"Son partiyi düşünürsek," dedi Helen, "dayağı hak ediyorsun. Ders vermen istendi, bir unvan verildi sana ve salak kadının biri sadece senin kitaplarını değil yakışıklılığını da övdü –Shelley elli beş yaşına kadar yaşasaydı ve sakal uzatsaydı tıpkı sana benzerdi, dedi. Gerçekten Ridley, tanıdığım en kendini beğenmiş adamın sen olduğunu düşünüyorum," diye bitirdi sözlerini, masadan kalkarken, "bu da yeterince laf ettim demektir."

Mektubunu şöminenin önünde bulup birkaç kelime daha ekledi, sonra da mektupları alıp götüreceğini söyledi –Ridley kendininkileri getirmeliydi– ya Rachel?

"Umarım halalarına yazmışsındır. Geç bile kaldın."

Kadınlar pelerinlerini ve şapkalarını giydiler, Ridley'yi de kendileriyle gelmesi için davet ettiler; Ridley gitmek istemedi, Rachel budala olabilir, ama Helen elbette işini bilir dedi, kadınlar da gitmeye hazırlandılar. Ridley ateşin başında durup aynanın derinliklerine baktı, yüzünü münzevi bir profesörden çok savaş meydanını gözden geçiren bir komutan ya da alevlerin ayak parmaklarını yalamasını seyreden bir şehit gibi büzüştürmüştü.

Helen onun sakalına yapıştı.

"Ben budala mıyım?" diye sordu.

"Bırak beni Helen!"

"Ben budala mıyım?" diye yineledi Helen.

"Rezil kadın," diye bağıran Ridley onu öptü.

"Seni kendini beğenmişliğinle baş başa bırakıyoruz," diye seslendi Helen Rachel'la birlikte kapıdan çıkarken.

Çok güzel bir akşamdı, yıldızlar belirmeye başlamıştı ama hava

yolun ilerisini görebilecekleri kadar aydınlıktı henüz. Posta kutusu dar yolun anayola kavuştuğu yerde yüksek, sarı bir duvarın oyuğuna yerleştirilmişti, Helen mektupları kutuya attıktan sonra geri dönmeye hazırlandı.

"Yo, yo," dedi Rachel, onu bileğinden tutarak. "Hayatı görmeye gideceğiz. Söz vermiştiniz."

"Hayatı görmek" karanlık çöktükten sonra kasabada gezinmelerine verdikleri addı. Santa Marina'daki toplum yaşamı neredeyse tamamıyla lamba ışığında sürdürülüyor ve ılık gecelerle çiçeklerden yayılan rayihalar bu yaşamı yeterince hoş kılıyordu. Saçlarını muhteşem bir biçimde kıvırıp toplamış, kulaklarının arkasına kırmızı bir çiçek takmış genç kadınlar kapıların önündeki basamaklarda oturuyor ya da balkonlara çıkıyor, genç erkekler de caddede bir aşağı bir yukarı yürüyor, ara sıra bağırarak birini selamlıyor, şurada burada durup aşkla ilgili sohbetler ediyorlardı. Açık pencerelerden günün hesabını çıkaran tüccarlar, kavanozları bir raftan ötekine geçiren yaşlı kadınlar görünüyordu. Sokaklar insan kaynıyordu, özellikle de erkekler vardı, yürürken dünya hakkında görüş alışverişinde bulunuyor ya da yaşlı bir sakatın gitarının tellerini tıngırdattığı, yoksul bir kızın da suyolunda tutkulu bir şarkı söylediği köşebaşında şarap masalarının çevresinde toplanıyorlardı. İki İngiliz kadın biraz merak uyandırdılar ama onları taciz eden olmadı.

Helen aylak aylak yürümeyi sürdürdü, perişan kılıklı, kaygısız ve doğal görünen farklı insanlara hoşnutlukla bakıyordu.

"Bu gece Mall'u[1] bir düşünsene!" diye bağırdı sonunda. "Martın on beşi bugün. Belki de bir davet verilmektedir." Büyük atlı arabaların geçişini görmek için soğuk bahar havasında bekleyen kalabalığı düşündü. "Yağmur yağmasa bile hava çok soğuk," dedi. Önce, resimli kartpostal satan adamlar vardır; ikincisi, yuvarlak şapka kutularıyla sefil tezgâhtar kızlar; kuyruklu ceketler giymiş banka memurları ve sonra – bir sürü terzi. South Kensington'lular kiralık arabalarla geliyorlardır; devlet memurlarının bir çift doru

1 Londra'da bir cadde. (ç.n.)

atı vardır; kontların arkasındaysa birer uşak durmasına izin verilir; düklerin iki, kraliyet ailesinden düklerin ise –bana dediklerine göre– üç uşağı vardır; tahmin ediyorum ki kralın istediği kadar uşağı olabilir. Ve insanlar buna inanıyorlar!"

Burada, İngiliz halkı, satranç tahtasındaki şah ve vezir, at ve piyon biçiminde olmak zorundaymış gibi görünüyordu, farklılıkları o kadar tuhaf, o kadar belirgindi, o kadar itirazsız inanılıyordu onlara.

Kalabalık bir grubun çevresinden dolaşmak için ayrılmaları gerekti.

"Tanrı'ya inanıyorlar," dedi Rachel, yeniden bir araya geldiklerinde. Kalabalıktakilerin inandığını kastediyordu; kaldırımların birleştiği yerlerde duran, kanayan alçı heykelciklerle süslü haçları hatırlamıştı, bir de bir Katolik kilisesindeki ayinin anlatılmaz gizemini.

"Asla anlayamayacağız!" diyerek içini çekti.

Bir miktar yürümüşlerdi, artık gece olmuştu, ama sol taraflarında, yolun biraz aşağısındaki büyük demir kapıyı görebiliyorlardı.

"Hemen otele mi gitmek istiyorsun?" diye sordu Helen.

Rachel'ın sertçe ittiği kapı açıldı, etrafta kimseyi görmeyince, bu ülkede hiçbir şeyin kişiye özel olmadığını düşünüp doğruca içeri girdiler. Dümdüz uzanan yolun iki yanı ağaçlıktı. Birden ağaçlar bitti; yol kıvrıldı, kendilerini kocaman dikdörtgen bir yapının karşısında buldular. Otelin çevresinden dolaşan geniş terasa ulaşmışlardı, pencerelerle aralarında sadece kısa bir mesafe vardı. Bir sıra alçak pencere neredeyse zeminle aynı hizadaydı. Hiçbirinde perde yoktu, hepsi ışık içindeydi, bu yüzden içerisini olduğu gibi görebiliyorlardı. Her pencere oteldeki hayatın farklı bir bölümünü ortaya koyuyordu. Pencereleri birbirinden ayıran karanlık geniş sütunlardan birinin yanına sığınıp içeriye baktılar. Tam yemek salonunun önündeydiler. Salon temizleniyordu; garsonlardan biri bacaklarını kaldırıp bir masanın köşesine dayamış, bir salkım üzüm yemekteydi. Yandaki kapı mutfağınkiydi, orada da bulaşık yıkanıyordu; beyaz giysili aşçılar kollarını kazanlara

daldırıyorlar, garsonlar doymak bilmez bir iştahla etleri mideye indiriyorlar, ekmek parçalarını etlerin sosuna batırıyorlardı. İki kadın ilerleyip çalı öbeklerinin arasında kayboldular, sonra ansızın kendilerini oturma odasının dışında buldular, güzel bir yemek yemiş olan hanımefendilerle beyefendiler koltuklara gömülmüşler, ara sıra konuşuyorlar ya da dergilerin sayfalarını çeviriyorlardı. Sıska bir kadın gösterişli hareketlerle piyano çalıyordu.

"Dahabiye[1] nedir, Charles?" diye soran bir dul kadının boğuk sesi duyuldu, pencerenin yanındaki koltukta oturuyordu.

Piyanoda çalınan parçanın bittiği andı, çocuğun yanıtı boğazlarını temizleyenlerin, dizlerine vuranların sesleri arasında duyulmadı.

"Bu salondaki herkes yaşlı," diye fısıldadı Rachel.

Sessizce ilerlediler, bir sonraki pencereden gömlek kollarını sıvamış iki erkeğin iki genç hanımla bilardo oynadığını gördüler.

Başarısız bir hamleden sonra "Kolumu çimdikledi!" diye bağırdı tombul genç kadın.

"Siz ikiniz – şamata yapmayın" diye azarladı onları sayıları yazan kırmızı yanaklı genç erkek.

"Dikkatli ol, yoksa görürler bizi," diye fısıldadı Helen, Rachel'ın kolunu çekerek. Dikkatsiz davranıp başı pencerenin ortasına gelecek kadar doğrulmuştu Rachel.

Köşeyi dönünce otelin en büyük salonunun önünde buldular kendilerini; dört penceresi vardı ve büyük salon deniyordu ama aslında küçük bir salondu. Duvarlarda silahlar ve yerel işlemeler asılıydı, divanlarla ve kullanışlı köşeleri gözden gizleyen paravanlarla süslenmişti, burası öbür salonlar kadar resmi değildi ve belli ki gençlerin rağbet ettiği bir yerdi. Otelin müdürü olduğunu bildikleri Sinyor Rodriguez hemen yakınlarında, kapının eşiğinde durmuş, içeriyi seyrediyordu –koltuklara yayılmış beyefendileri, kahve fincanlarının üzerine eğilmiş çiftleri, salonun ortasında, bol elektrik ışığı altında gruplaşıp oynanan iskambil oyununu.

1 Mısır'da Nil Nehri üzerinde taşımacılıkta kullanılan bir veya iki yelkenli küçük tekne. (yay.n.)

Tezgâhların üzerindeki tencereleriyle soğuk taş bir oda olan yemekhaneyi binanın en rahat odası haline getiren bu girişimi için kendi kendini kutluyordu. Otel tıka basa doluydu, hiçbir otelin geniş bir salonu olmadan gelişemeyeceği kararını vermekle ne kadar akıllılık ettiği belliydi.

İnsanlar salona ikili ya da dörtlü gruplar halinde dağılmışlardı ve ya gerçekten iyi tanışıyorlardı ya da o samimi mekân, davranışlarını da rahatlaştırıyordu. Açık pencereden dışarı, akşam karanlığında çitin içine kapatılmış bir koyun sürüsünden yükselen sesi andıran düzensiz bir mırıltı geliyordu. Ön bölümün tam ortasını iskambil oynayan grup işgal etmişti.

Helen ile Rachel, tek bir kelime anlamadan birkaç dakika seyrettiler onları. Helen gözlerini adamlardan birine dikmişti. Kendi yaşlarında, zayıf, hatta canlı cenaze gibi bir adamdı, yandan görüyorlardı onu, İngiliz kökenli olduğu belli olan gösterişli bir kızla eşleşmişti.

Ansızın, bazı sözcüklerin tuhaf bir biçimde ötekilerden daha belirginleşmesi gibi, adamın açıkça anlaşılır bir sesle, "Sizin tek eksiğiniz idman, Miss Warrington," dediğini duydular, "cesaret ve idman – ikisi de olmalı."

"Hughling Elliot! Elbette!" diye bağırdı Helen. Ve hemen başını eğdi, çünkü adının seslenildiğini duyan adam başını kaldırıp bakmıştı. Oyun birkaç dakika daha sürdü, tekerlekli bir iskemlenin yaklaşmasıyla kesildi, iskemlede oturan iriyarı, yaşlı bir hanım masanın yanında durup, "Bu gece şansın daha açık mı, Susan?" diye sordu.

"Bütün şans bizden yana," dedi o âna kadar sırtı pencereye dönük durmuş olan genç bir adam. Oldukça tıknazdı, kısa ve sık saçları vardı.

"Şans mı, Mr. Hewet?" dedi oyun arkadaşı olan gözlüklü, orta yaşlı hanım. "Sizi temin ederim ki Mrs. Paley, başarımızı sadece muhteşem oyunumuza borçluyuz."

"Erken yatmadıkça uykumu hemen hemen hiç alamıyorum," dediği duyuldu Mrs. Paley'nin, ayağa kalkıp tekerlekli iskemleyi

kapıya doğru götüren Susan'ı kolundan çekmesini haklı çıkarmak istercesine.

"Benim yerime başka birini bulsunlar," dedi Susan neşeyle. Ama yanılıyordu. Başka oyuncu bulmaya kalkışmadılar, genç adam iskambillerden üç katlı bir şato kurdu, şato yıkılınca da oyuncular ayrılıp dağıldılar.

Mr. Hewet yüzünü pencereye döndü. Gözlüğünün arkasında iri gözleri olduğunu görebiliyorlardı; teni pembeydi, yanakları da tertemiz tıraşlıydı; sıradan insanların arasında görülünce suratı ilginç sayılırdı. Doğruca onlara doğru ilerledi ama gözleri içeriye kulak misafiri olanlarda değil, perdenin kıvrımlarla sarktığı bir noktadaydı.

"Uyudun mu?" diye sordu.

Helen ile Rachel, onca zamandır yanlarında kendini göstermeden oturan biri olduğunu düşünmeye başladılar. Gölgede bacaklar vardı. Tepelerinden hüzünlü bir ses duyuldu.

"İki kadın," dedi.

Çakıltaşlarının üzerinde ayak sesleri duyuldu. Kadınlar kaçmışlardı. Hiçbir gözün karanlığa nüfuz edemeyeceğine ve otelin, uzaklarda kaldığına, düzenli aralıklarla kırmızı deliklerin sıralandığı dört köşe bir gölge olduğuna emin olana kadar koştular.

9. Bölüm

Bir saat geçti, otelin alt katındaki salonlar loşlaştı, neredeyse kimse kalmadı, yukarıdaki küçük, kutuya benzeyen kareler pırıl pırıl parlıyordu. Kırk-elli kişi yatmak üzereydi. Üst katta yere konulan sürahilerin gürültüsü, porselenlerin tıkırtısı duyulabiliyordu, çünkü odaları ayıran bölmeler yeterince kalın değildi, briç oynamış olan yaşlı Miss Allan bu yüzden parmaklarının eklem yeriyle duvara kararlı bir şekilde, hafifçe vurdu. Duvarın karton olduğuna karar verdi, büyük bir odayı bölüp birkaç tane küçük oda yapmışlardı. Gri kombinezonunu yere kaydırdı, eğildi, elbiselerini sevgiyle olmasa da düzgünce katladı, saçını ördü, babasının büyük altın saatini kurdu, Wordsworth'ün bütün eserlerini açtı. "Prelüd"ü okuyordu, bunun nedeni kısmen yurtdışındayken hep "Prelüd"ü okumasıydı, kısmen de İngiliz edebiyatı üzerine kısa bir kitap yazmakta oluşuydu –Beowulf'tan Swinburne'e– kitapta Wordsworth üzerine bir bölüm de olacaktı. Beşinci kitaba dalmıştı ki kurşunkalemle not tutmak üzere durduğunda üst katta birbiri ardına bir çift çizme yere atıldı. Başını kaldırıp baktı, düşündü. Acaba kimin çizmeleri, dedi. Sonra yan odadan gelen bir hışırtı duydu – belli ki bir kadın elbisesini kaldırıyordu. Hışırtıyı hafif bir pıtırtı izledi, saçlara şekil verirken duyulan türden. Dikkatini "Prelüd"de toplaması çok zordu. Susan Warrington muydu bu sesleri çıkaran? Yine de kitabı sonuna kadar okumaya zorladı kendini, sonra sayfaların arasına bir işaret koydu, hoşnutlukla iç geçirdi ve ışığı söndürdü.

Duvarın öbür yanındaki oda çok değişikti, ama biçimi yandakinden farksızdı, tıpkı birbirinin aynı olan yumurta kutuları gibi. Miss Allan kitabını okurken Susan Warrington saçlarını fırçalıyordu. Kadınlar asırlar boyunca bu saati aşktan söz etmeye

adamışlardı, evde yapılan işlerin en görkemlisiydi bu; ama tek başına olan Miss Warrington konuşamıyordu; sadece aşırı bir kaygıyla aynadaki yüzüne bakabiliyordu. Başını bir yandan öbür yana çevirdi, dolgun buklelerini bir o yana bir bu yana savurdu; sonra bir-iki adım gerileyip ciddi gözlerle kendini süzdü.

"Hoş görünüyorum," dedi kararlı bir sesle. "Güzel sayılmasam da," diyerek biraz doğruldu olduğu yerde. "Evet –güzel göründüğümü söyleyecek çok kişi vardır."

Arthur Venning'in kendisini nasıl bulacağını gerçekten merak ediyordu. Ona karşı garip duygular içindeydi. Ona âşık olduğunu ya da onunla evlenmek istediğini kendine itiraf etmiyordu, ama yalnızken geçirdiği her dakikayı onun kendisi hakkında ne düşündüğünü merak ederek ve bugün yaptıklarını bir önceki gün yaptıklarıyla karşılaştırarak geçiriyordu.

"Beni oyuna davet etmedi ama peşimden küçük salona geldi," diye düşündü, gecenin bir özetini çıkararak. Otuz yaşındaydı ve kız kardeşlerinin sayısı ve kırsaldaki bir papaz evinde gözlerden uzak sürdürdüğü hayat yüzünden şimdiye dek evlenme teklifi almamıştı. İtiraflar saati çoğunlukla hüzünlü bir saatti, Susan yatağa girer, saçlarına hoyratça davranır, başkalarıyla kıyaslanınca hayatın kendisini ihmal ettiğini hissederdi. İri, sağlam yapılı bir kadındı, yanaklarının pençe pençe kırmızı olduğu iyice belli oluyordu ama kaygılı yüzü ona güzellik katıyordu.

Tam yatak örtüsünü açıyordu ki "Az daha unutuyordum," dedi ve yazı masasına gitti. Orada duran kahverengi ciltli kitabın üzerine bulundukları yıl damgalanmıştı. Pek göz atmasa da, günlük tutarken, yılın her günü yaptığı gibi, büyümüş bir çocuğun düz, çirkin yazısıyla yazmaya başladı.

"Öğleden önce – Mrs. H. Elliot'la kent dışındaki komşular hakkında konuştum. Mann'ları tanıyor; Selby-Carroway'leri de. Dünya ne kadar küçük! Tıpkı bu kadın gibi. E. teyzeye *Miss Appleby'nin Serüvenleri*'nden bir bölüm okudum. – Öğleden sonra Mr. Perrott ve Evelyn ile çim tenisi oynadım. Mr. P.'den *hoşlanmıyorum*. O adamın 'uygun' olmadığına dair bir duygu var içimde ama

akıllı olduğu belli. Yendim onları. Gün harika, manzara şahaneydi. İlk başta göze çok çıplak gelse de insan ağaç olmamasına alışıyor. Yemekten sonra iskambil. E. teyze neşeliydi, ama ağrıları varmış. Unutma: *Nemli çarşafları sor.*"

Dua etmek için diz çöktü, sonra yatağına yattı, yorgana iyice sarındı, birkaç dakika sonraki soluk alıp verişleri uyuduğunu gösterdi. Derin ve huzurlu solukları ve aradaki duraksamaları sabaha kadar uzun otların arasında ayakta dikilen bir ineğinkine benziyordu.

Bir sonraki odaya göz atıldığında yatak örtüsünden taşan bir burundan başka bir şey görülmedi. Gözler karanlığa alışınca –çünkü camlar açıktı ve yıldızların ışığıyla yer yer delinen gri dikdörtgenler görülüyordu– bir cesedi müthiş andıran zayıf bir beden seçilebiliyordu, ki William Pepper idi bu, o da uyumuştu. Otuz altı, otuz yedi, otuz sekiz – üç Portekizli işadamı vardı, uyuyor olmalılardı, çünkü çalar saat gibi düzenli horlamaları duyuluyordu. Otuz dokuzuncu oda, koridorun sonundaki köşe odaydı, ancak saat geç olmasına rağmen –aşağıdaki saat biri vurdu– kapının altından görünen ışık çizgisi birinin hâlâ uyanık olduğunun kanıtıydı.

"Ne kadar geç kaldın, Hugh!" dedi yataktaki kadın gergin, ama kaygılı bir sesle. Kocası dişlerini fırçalıyordu, bir süre yanıt veremedi.

"Uyusaydın keşke," dedi sonra, "Thornbury ile konuşuyordum."

"Ama seni beklerken asla uyuyamadığımı biliyorsun," dedi karısı.

Adam buna yanıt vermedi, "Eh o zaman ışığı söndürelim," demekle yetindi. Sustular.

Şimdi koridorda bir elektrikli zilin hafif ama belirgin zonklaması duyulabiliyordu. Uyanıp acıktığını hisseden yaşlı Mrs. Paley gözlüğünü takmamış, bisküvi kutusunu bulsun diye hizmetçisini çağırıyordu. Bir yağmurluğa sarınıp sarmalanmış olsa da bu saatte bile saygıda kusur etmeyen hizmetçi kendisinden isteneni yerine getirdikten sonra koridor yine sessizleşti. Aşağısı tümüyle boş ve karanlıktı; ama üst katta, Mrs. Allan'ın tepesinde çizmelerin yere fırlatıldığı odanın ışığı hâlâ yanıyordu. Bu odada, birkaç saat önce storun gölgesinde tamamıyla bacaklardan oluşmuş

gibi görünen beyefendi kalıyordu. Bir koltuğa gömülmüş, mum ışığında Gibbon'ın *Roma'nın Çöküşü ve Yıkılışının Tarihi*'ni okuyordu. Okurken, sigarasının külünü ara sıra istemsizce silkeliyor ve sayfaları çeviriyordu; muhteşem cümleler tören alayı gibi peş peşe dizilip enli alnına giriyor, düzenli adımlarla beynine yürüyordu. Eğer kapı açılmasaydı ve kilo almaya yatkın bir genç adam iri, çıplak ayaklarıyla içeri girmeseydi, bütün birlik yer değiştirene kadar bu iş daha bir saat devam edecekti.

"A, Hirst, söylemeyi unuttuğum şey –"

"İki dakika," dedi Hirst, parmağını kaldırarak.

Bölümün son sözcüklerini dikkatle zihnine yerleştirdi.

"Neydi söylemeyi unuttuğun şey?" diye sordu sonra.

"Sence duygulara yeterince yer veriyor musun?" diye sordu Mr. Hewet. Ne söylemek istediği yine aklından çıkmıştı.

Kusursuz Gibbon üzerinde yoğun bir düşünme sürecinin ardından Mr. Hirst arkadaşının sorduğu soruya gülümsedi. Kitabı bir yana bırakıp düşündü.

"Senin zihninin inanılmaz düzensiz olduğunu söyleyebilirim," dedi. "Duygular mı? Biz onlara yer vermiyor muyuz zaten? Aşkı alıp yükseklere koyuyoruz, geriye kalan her şeyi de aşağılarda bir yere." Sol eliyle piramidin tepesini işaret etti, sağ eliyle de dibini.

"Ama bana bunu söylemek için çıkmadın yataktan değil mi?" diye ekledi, ters ters.

"Sırf konuşmak için," dedi Hewet, dalgındı, "çıktım yataktan sanırım."

"Ben soyunayım," dedi Hirst. Sırtında sadece gömleği kalınca leğene eğildi, artık kimseyi sınırsız zekâsıyla etkileyecek durumda değildi, olsa olsa genç ama çirkin bedeninin acınası görünümüyle etkileyebilirdi, çünkü kamburunu çıkararak eğilmişti ve öyle zayıftı ki boynunun ve omuzlarının kemikleri arasında koyu renkli çizgiler oluşmuştu.

"Kadınlar ilgimi çekiyor," dedi Hewet, Hirst'ün soyunmasına aldırmaksızın çenesini dizlerine dayamış, yatağın üzerinde oturuyordu.

"Çok budalalar," dedi Hirst. "Pijamamın üzerinde oturuyorsun."

"Acaba *budalalar mı*?" diye sordu Hewet.

"Âşık olmadığın sürece," dedi Hirst, odanın içinde seke seke dolaşırken, "bu konuda farklı düşünemezsin, sanırım – Warrington denen şu şişko kadın mı?"

"Tek bir şişko kadın değil, bütün şişko kadınlar," diye iç geçirdi Hewet.

"Bu gece gördüğüm kadınlar şişko değildi," dedi Hirst, ayak tırnaklarını keserken Hewet'in arkadaşlığından yararlanıyordu.

"Tarif et onları," dedi Hewet.

"Bir şeyi tarif edemeyeceğimi biliyorsun," dedi Hirst. "Bence hepsi de öbür kadınlar gibiydiler. Hep öyledirler zaten."

"Yo, işte burada ayrılıyoruz birbirimizden," dedi Hewet. "Ben her şeyi farklı söylüyorum. İki insan birazcık bile birbirinin aynısı olamaz. Seninle beni ele al örneğin."

"Ben de bir zamanlar böyle düşünürdüm," dedi Hirst. "Ama şimdi her çeşit insan var. Bizi değil bu oteli ele al. Herkesin çevresine çemberler çizebilirsin, biri bile dışarı çıkmaz."

("Böyle yaparak bir tavuğu öldürebilirsin") diye mırıldandı Hewet.

"Mr. Hughling Elliot, Mrs. Hughling Elliot, Miss Allan, Mr. ve Mrs. Thornbury – bir çember" diye devam etti Hirst. "Miss Warrington, Mr. Arthur Venning, Mr. Perrott, Evelyn M. bir başka çember; sonra bir sürü yerli var; sonunda da biz."

"Hepimiz kendi çemberimizde yalnız mıyız?" diye sordu Hewet.

"Tamamıyla yalnız," dedi Hirst. "Dışarı çıkmaya çabalıyorsun ama çıkamıyorsun. Çıkmaya çabalarken her şeyi karmakarışık ediyorsun sadece."

"Ben çemberin içindeki tavuk değilim," dedi Hewet. "Ben bir ağacın tepesindeki güvercinim."

"Tırnak batması diye buna mı diyorlar acaba?" dedi Hirst, sol ayağının başparmağını inceleyerek.

"Daldan dala uçuyorum," diye devam etti Hewet. "Dünya son derece keyifli." Kollarını başının altında kavuşturarak yatağa sırtüstü uzandı.

"Senin kadar belirsiz konumda olmak iyi bir şey mi diye düşünüyorum," dedi Hirst, ona bakarak. "Sürekliliğin eksikliği – sende tuhaf olan da bu. Yirmi yedi yaşındasın, ki aslında otuzuna yakınsın, hiçbir sonuca varmamış görünüyorsun. Üç-beş yaşlı kadın, sanki hâlâ üç yaşındaymışsın gibi heyecanlandırıyor seni."

Hewet, kestiği ayak tırnaklarını şöminenin içine güzelce silkelemekte olan sıska genç adamı bir an sessizce inceledi.

"Sana saygım var, Hirst," dedi.

"Bense kıskanıyorum seni – bazı şeyleri," dedi Hirst. "Birincisi: Düşünmeme yeteneğini; ikincisi: insanlar benden daha çok senden hoşlanıyorlar. Kadınlar senden hoşlanıyor sanırım."

"Acaba en önemlisi de gerçekten bu değil mi," dedi Hewet. Şimdi yatakta sırtüstü yattığı yerden elleriyle başının üstünde belirsiz daireler çiziyordu.

"Elbette öyle," dedi Hirst. "Ama zorluk burada değil. Zorluk, uygun birini bulmakta, öyle değil mi?"

"Senin çemberinde dişi tavuk yok mu?" diye sordu Hewet.

"Gölgesi bile yok," dedi Hirst.

Birbirlerini üç yıldır tanımalarına rağmen Hirst, Hewet'in aşklarının gerçek hikâyesini o güne kadar hiç duymamıştı. Genel sohbetlerde, bunların sayısının pek çok olduğu varsayılmıştı, ama baş başa görüşmelerde bu konu üstü kapalı geçilmişti. Çalışmasına gerek kalmayacak kadar parasının olması, Cambridge'de iki yarıyıldan sonra, yöneticilerle anlaşmazlığa düşüp ayrılmış ve sonra başıboş gezip dolaşmış olması, arkadaşları düzgün bir hayat sürerlerken onun hayatını pek çok bakımdan tuhaf kılmıştı.

"Senin çemberlerini görmüyorum ben – görmüyorum onları," diye devam etti Hewet. "Topaca benzeyen bir şeyin dönerek içeri dışarı girip çıktığını görüyorum –her şeye çarparak– o yana bu yana yalpalayarak –sayıları biriktirerek– daha da daha da çok, her yer onlarla dolana kadar. Döne döne gidiyorlar –şuradan öteye,

kenardan taşarak– gözden kayboluyorlar."

Parmaklarıyla, dans eden topaçların döne döne yatak örtüsünün kenarına gittiğini ve yataktan sonsuzluğa düştüklerini gösteriyordu.

"Bu otelde tek başına üç hafta kalmayı düşünebilir misin?" diye sordu Hirst, bir anlık bir sessizlikten sonra.

Hewet düşünmeye başladı.

"Gerçek şu ki, insan asla yalnız değildir ve asla bir başkasıyla birlikte de değildir," sonucuna vardı.

"Ne demek bu?" dedi Hirst.

"Ne demek mi? Kabarcıklarla ilgili bir şey –kokularla– ne diyorlar ona? Sen benim kabarcığımı göremezsin; ben de seninkini göremem; birbirimizde gördüğümüz tek şey bir leke, şu alevin orta yerindeki fitil gibi. Alev bizimle birlikte her yere gider; tam olarak biz değildir, hissettiklerimizdir; dünya küçük, ya da çoğunlukla insanlar; her türlü insan."

"Seninkisi güzel, çizgili bir kabarcık olmalı!" dedi Hirst.

"Benim kabarcığımın bir başkasının kabarcığıyla çarpıştığını varsayarsak –"

"Ve ikisi de patlarsa?" diye atıldı Hirst.

"O zaman – o zaman – o zaman –" diye düşündü Hewet, kendi kendine konuşur gibi, "de-va-sa bir dünya olurdu," dedi, sanki bu durumda bile dalga dalga yükselen evreni güçlükle kucaklayabilirmiş gibi, kollarını iki yana gerdi, çünkü Hirst'ün yanındayken kendini olağanüstü iyimser ve kararsız hissediyordu.

"Benim eskiden olduğum kadar budala değilsindir sen, Hewet," dedi Hirst. "Ne demek istediğini bilmiyorsun ama söylemeye çalışıyorsun."

"Ama sen burada eğlenmiyor musun?" diye sordu Hewet.

"Genel anlamda evet," dedi Hirst. "İnsanları gözlemek hoşuma gidiyor. Her şeye bakmak hoşuma gidiyor. Bu ülkenin güzelliği şaşırtıcı. Bu gece dağın tepesinin nasıl sarıya döndüğünü fark ettin mi? Öğle yemeğimizi yanımıza alıp günü dışarıda geçirmeliyiz. İğrenç kilo alıyorsun." Hewet'in çıplak baldırını işaret etti.

"Bir gezi düzenleriz," dedi Hewet hevesle. "Bütün oteli çağırırız. Eşek kiralar ve–"

"Ulu Tanrım!" dedi Hirst, "kes şunu! Miss Warrington'un ve Miss Allan'ın ve Mrs. Elliot'ın taşların üzerine çömelip, 'Ne kadar eğlenceli!' diye öttüklerini görür gibiyim."

"Venning'i, Perrott'u ve Miss Murgatroyd'u çağırırız – kimi bulabilirsek çağırırız," diye devam etti Hewet. "Monokl takan küçük yaşlı çekirgenin adı neydi? Pepper mi? – Pepper yol gösterir bize."

"Bereket eşek filan bulamayacaksın," dedi Hirst.

"Bunu bir kenara yazmalıyım," dedi Hewet, ayaklarını yavaşça yere indirirken. "Hirst, Miss Warrington'a eşlik eder; Pepper beyaz bir eşeğin sırtında yalnız gider; kumanya eşit dağıtılır – yoksa bir katır mı tutalım? Evli hanımlar – Mrs. Paley var, Tanrı aşkına! – bir arabayı paylaşırlar."

"İşte burada hata yapıyorsun," dedi Hirst. "Bakireleri evli kadınların arasına koyuyorsun."

"Böyle bir gezi sence ne kadar sürer, Hirst?" diye sordu Hewet.

"Bana kalırsa on ikiyle on altı saat arası," dedi Hirst. "İlk doğumun genellikle sürdüğü kadar."

"Bayağı bir organizasyon gerekecek," dedi Hewet. Şimdi hafif adımlarla odada dolaşıyordu, durup masada üst üste yığılı kitapları karıştırdı.

"Birkaç tane de şair olmalı," dedi. "Gibbon olmaz; hayır; *Modern Aşk* ya da *John Donne* var mı sende? Gördün mü, insanların manzara seyretmekten bıkacağı zamanları da düşünüyorum, o durumda oldukça zor bir parçayı yüksek sesle okumak güzel olur."

"Mrs. Paley tadını *çıkarır*," dedi Hirst.

"Mrs. Paley bunun tadını çok çıkarır," dedi Hewet. "Beni en çok üzen şeylerden biri – yaşlı hanımların şiir okumaktan vazgeçmesi. Ancak şuna bak, ne kadar da uygun düşüyor:

İskandil eden biri olarak konuşuyorum
Hayatın loş derinliklerini,
Sonunda seslendirebilen

Berrak ve kesin görüşlerini.
Ama – Ne gelir aşktan sonra?
Kararan bir sahne,
Birkaç boş, kederli saat,
Ve sonra, perde.[1]

"Bana kalırsa aramızda bunu gerçekten anlayabilen tek kişi Mrs. Paley."

"Ona soralım," dedi Hirst. "Lütfen, Hewet, yatacaksan storu aşağı çek. Ay ışığı kadar içimi sıkan şey azdır."

Hewet, Thomas Hardy'nin şiirlerini kolunun altına kıstırarak çıktı, iki genç adam bitişik odalardaki yataklarında çok geçmeden uykuya daldılar.

Hewet'in mumunun sönmesiyle sabahın erken saatinde otelin ne kadar ıssız olduğunu gözden geçirmek isteyen esmer bir İspanyol oğlanın kalkması arasında birkaç saatlik bir sessizlik hüküm sürdü. Yüz kişinin derin solukları neredeyse duyuluyordu, insan ne kadar uyanık ve huzursuz olsa da bunca uyuyanın arasında uykudan kaçmak zor olurdu. Pencereden bakıldığında karanlıktan başka bir şey görülmüyordu. Dünyanın karanlıkta kalan yarısında insanlar yüzükoyun yatıyorlardı, boş sokaklarda titreşen birkaç ışık, şehirlerin kurulu olduğu yerleri gösteriyordu. Sarı ve kırmızı otobüsler Piccadilly'de birbirini sıkıştırıyordu; fiyakalı kadınlar durdukları yerde iki yana sallanıyorlardı; ama buradaki karanlıkta baykuşun biri ağaçtan ağaca uçuyor, meltem dalları oynattığında ay, bir fener gibi parlayıp sönüyordu. Herkes uyanana kadar sokak hayvanları dışarıdaydı, kaplanlar ve erkek geyikler, su içmek için karanlıkta göllere inen filler. Geceleyin tepelerin ve ormanların üzerine esen rüzgâr gündüz rüzgârından daha temiz ve daha tazeydi ve ayrıntılardan arındırılmış toprak da yolların ve tarlaların renklendirdiği ve böldüğü topraktan çok daha gizemliydi. Altı saat boyunca bu yoğun güzellik var oldu, sonra, doğu tarafı gitgide beyazlaşırken derindekiler yüzeye çıktı, yollar belirginleşti, dumanlar yükseldi, insanlar kıpırdadı,

1 Thomas Hardy'nin *He Abjures Love* (Aşkı Reddediyor) adlı şiirinden. (ç.n.)

güneş Santa Marina'daki otelin camlarına vurdu, sonunda storlar açıldı ve kahvaltı saatini duyuran gong bütün binada öttü.

Kahvaltı biter bitmez hanımlar her zamanki gibi salona dağıldılar, gazeteleri ellerine alıp bıraktılar.

"Ne yapacaksın bakalım bugün?" diye sordu Mrs. Elliot, Miss Warrington'a doğru salına salma yürürken.

Oxford'un öğretmenlerinden Hughling'in karısı olan Mrs. Elliot, kısa boylu bir kadındı, yüzünde de genellikle ağlamaklı bir ifade olurdu. Gözleri, uzunca bir süre üzerinde durmaya değer güzellikte bir şey bulamazmış gibi oradan oraya giderdi.

"Emma teyzeyi kasabaya götürmeye çalışacağım," dedi Susan. "Daha hiçbir şey görmedi."

"Yaşına göre çok enerjik," dedi Mrs. Elliot, "şöminesinin başından kalkıp ta buraya gelmesine bakılırsa."

"Evet, ona hep gemi güvertesinde öleceğini söyleriz," diye yanıtladı Susan. "Zaten gemide doğmuş," diye ekledi.

"Eskiden pek çok kişi orada doğardı," dedi Mrs. Elliot. "Zavallı kadınlara hep acırım! Yakınacağımız pek çok şey var!" Başını iki yana salladı. Gözleri masanın çevresinde dolaştı, durup dururken, "Zavallı Hollanda Kraliçesi!" dedi. "Gazete muhabirleri neredeyse yatak odasının önündeler!"

"Hollanda Kraliçesi'nden mi söz ediyordunuz?" diye duyuldu Miss Allan'ın tatlı sesi, karmakarışık duran ince, yabancı gazetelerin arasında *The Times*'ın kalın sayfalarını arıyordu.

"Bu kadar engebesiz bir ülkede yaşayanları hep kıskanmışımdır," dedi.

"Ne kadar tuhaf," dedi Mrs. Elliot. "Bense engebesiz bir ülkeyi çok iç karartıcı bulurum."

"Korkarım ki o zaman burada pek mutlu olamazsınız, Miss Allan," dedi Susan.

"Tam tersine," dedi Miss Allan, "ben dağları pek severim." *The Times*'ın biraz uzakta durduğunu görünce onu almak üzere o tarafa yöneldi.

"Eh, gidip kocamı bulayım," diyen Mrs. Elliot kalkıp gitti.

"Ben de teyzemin yanına gideyim," dedi Miss Warrington; günlük görevlerini üstlenip oradan ayrıldılar.

Yabancı gazetelerin inceliğinin ve harflerinin iriliğinin ciddiyetsizliklerinin ve cehaletlerinin kanıtı olmasından mı bilinmez, İngilizlerin orada okudukları haberleri pek haber saymadıklarına kuşku yok, tıpkı sokaktaki bir adamdan satın alınan programda yazılanların güven uyandırmayacağı gibi. Son derece saygın yaşlı bir çift, uzun masalardaki gazeteleri inceledikten sonra başlıklardan ötesinin okunmaya değmeyeceğine karar verdi.

"On beşindeki tartışmanın artık kulağımıza gelmiş olması gerekirdi," diye mırıldandı Mr. Thornbury, pırıl pırıldı, yakışıklı ama yorgun yüzü, hava koşullarından yıpranmış tahta bir heykelin üzerinde yer yer kalan boya gibi al aldı, gözlüğünün üzerinden bakınca Miss Allan'ın *The Times*'ı almış olduğunu gördü.

Bu yüzden karı-koca koltuklara oturup beklediler.

"A, Mr. Hewet geliyor," dedi Mrs. Thornbury. "Mr. Hewet," diye devam etti, "gelin yanımıza oturun. Bana çok sevdiğim eski bir arkadaşımı hatırlattığınızı anlatıyordum kocama – Mary Umpleby'yi. Emin olun, çok hoş bir kadındı. Gül yetiştirirdi. Eskiden onunla birlikte çok zaman geçirirdik."

"Hiçbir genç adam yaşlı bir kocakarıya benzetilmekten hoşlanmaz," dedi Mr. Thornbury.

"Tam tersine," dedi Mr. Hewet, "insanlara birini hatırlatmanın bir kompliman olduğunu düşünürüm. Ama şu Miss Umpleby – neden gül yetiştirirdi?"

"Ah zavallıcık," dedi Mrs. Thornbury. "Uzun bir hikâye bu. Büyük üzüntüler geçirmişti. Bir ara, bahçesi olmasaydı aklını kaçırırdı diye düşünmüştüm. Toprak ona çok direniyordu –öyle görünmese de kendisi için bir lütuftu bu; şafakta kalkıyordu– hava nasıl olursa olsun dışarı çıkıyordu. Sonra gülleri kemiren böcekler var. Ama o üstesinden geldi. Hep gelirdi. Cesur biriydi." Derin derin ama aynı zamanda tevekkülle iç geçirdi.

"Gazeteyi tekelime aldığımın farkında değildim," dedi Miss Allan, yanlarına gelince.

"Tartışmayı okumayı merakla bekliyorduk," dedi Mrs. Thornbury, gazeteyi kocasının adına alırken.

"İnsanın donanmada oğlu olmadıkça bir tartışmanın ne kadar ilginç olabileceği aklına gelmiyor. Ama benim ilgi alanlarım dengede; orduda da oğullarım var; bir oğlum da sendikada konuşma yapıyor – bebeğim benim!"

"Sanırım Hirst tanır onu," dedi Hewet.

"Mr. Hirst'ün ne kadar ilginç bir yüzü var," dedi Mrs. Thornbury. "Ama onunla konuşacak kişinin çok zeki olması gerektiğini hissediyorum. Ee, William?" diye sordu, çünkü Mr. Thornbury homurdanmıştı.

"Her şeyi karmakarışık ediyorlar," dedi Mr. Thornbury. Haberin ikinci sütununa gelmişti, daldan dala konan bir yazıydı, İrlandalı milletvekilleri üç hafta önce donanmadaki bir yeterlilik meselesi konusunda Westminster'da tartışma çıkarmışlardı. Bir-iki paragraf bozuk gittikten sonra yazı yeniden düzeliyordu.

"Okudun mu?" diye sordu Mrs. Thornbury, Miss Allan'a.

"Utanarak söylüyorum ki, sadece Girit Adası'ndaki keşifleri okudum," dedi Miss Allan.

"Ama ben, o kadim dünyayı anlayabilmek için neler vermezdim!" diye bağırdı Mrs. Thornbury. "Biz ihtiyarlar artık yalnız kaldığımıza göre –ikinci balayımızdayız– ben yeniden okula başlayacağım. Ne de olsa temelimiz geçmişin üzerine *kurulu*, öyle değil mi, Mr. Hewet? Ordudaki oğlum, Anibal'den öğrenecek çok şeyimiz olduğunu söylüyor. İnsan bildiğinden çok daha fazlasını öğrenmelidir. Nedense, gazeteyi okumaya önce tartışmalarla başlıyorum ve okumamı bitirmeden hep kapı açılıyor –evde oldukça kalabalığız– bu nedenle eski çağlardaki kişiler ve bizim için neler yaptıkları konusunda yeterince düşünemiyoruz. Ama siz en baştan başlıyorsunuz, Miss Allan."

"Yunanlılar aklıma geldiğinde, onların çıplak, siyah insanlar olduğunu düşünüyorum," dedi Miss Allan, "eminim ki bu düşüncem tamamıyla yanlıştır."

"Ya siz Mr. Hirst?" dedi Mrs. Thornbury, o sıska genç adamın yakında olduğunun farkına varınca. "Eminim ki siz her şeyi okuyorsunuzdur."

"Ben zamanımı krikete ve suça ayırıyorum," dedi Hirst. "Üst tabakadan gelmenin en kötü yanı," diye devam etti, "insanın arkadaşları hiçbir zaman demiryolu kazalarında ölmüyor."

Mr. Thornbury elindeki gazeteyi bıraktı, monoklünü indirdi, Hirst'ün duygularını paylaşıyordu. Gazetenin sayfaları oturanların ortasına düştü, hepsinin gözü oraya kaydı.

"İyi gitmemiş mi?" diye sordu karısı, kaygıyla.

Hewet sayfalardan birini alıp okudu: "Dün Westminster sokaklarında yürüyen bir hanımefendi metruk bir evin penceresinde bir kedi gördü. Aç kalmış hayvan–"

"Ben zaten konunun dışında kalacağım," diye araya girdi Mr. Thornbury, ters ters.

"Kediler genellikle unutulurlar," dedi Miss Allan.

"Unutma ki William, Başbakan yanıtını saklı tutmuş," dedi Mrs. Thornbury.

"Broadway, Eeles Park'lı Mr. Joshua Harris'in seksen yaşındayken bir oğlu olmuştu," dedi Hirst.

"... aç kalmış hayvan, ki işçiler birkaç gündür onun farkındaydılar, kurtarıldı, ancak – ulu Tanrım! Adamın elini ısırıp parçalamış!"

"Açlıktan gözü dönmüş olmalı," diye görüş belirtti Miss Allan.

"Yurtdışında olmanın esas yararını gözden kaçırıyorsunuz," dedi, gruba yeni katılan Mr. Hughling Elliot. "Haberleri Fransızca okuyabilirsiniz, bu da hiç haber okumamak demektir."

Mr. Elliot antik Mısır dilini iyi biliyordu ama bunu olabildiğince gizli tutuyordu; Fransızca cümleleri öylesine mükemmel alıntılıyordu ki sıradan bir dil konuştuğuna inanmak güçtü. Fransızcaya müthiş saygısı vardı.

"Geliyor musunuz?" diye sordu, iki genç adama. "Sıcak bastırmadan yola çıksak iyi olur."

"Ne olur, sıcakta yürüme, Hugh," diye yalvardı karısı, içinde yarım tavuk ve biraz üzüm bulunan kutu şeklinde bir paketi ona verirken.

"Hewet bizim barometremiz olacak," dedi Mr. Elliot. "Ben erimeden önce o erir." Gerçekten de, onun sıska kaburgalarından bir

damla eriyip düşse bütün kemikleri ortaya çıkardı. Hanımlar, yerde duran *The Times*'ın çevresinde yalnız kalmışlardı şimdi. Miss Allan babasının saatine baktı.

"On bire on var," dedi.

"Çalışacak mısın?" diye sordu Mrs. Thornbury.

"Çalışacağım," dedi Miss Allan.

"Ne zarif bir yaratık bu!" diye mırıldandı Mrs. Thornbury. "Bekâr kadınlar –kendi hayatlarını kazananlar– en zor hayat bu işte."

"Yine de çok neşeli görünüyor," dedi Mrs. Elliot.

"Çok ilginç olmalı," dedi Mrs. Thornbury. "Bildiklerinden dolayı imreniyorum ona."

"Ama kadınların istediği bu değil ki," dedi Mrs. Elliot.

"Büyük çoğunluk ancak bu kadarına sahip olmayı umabilir korkarım ki," diyerek içini çekti Mrs. Thornbury. "Şimdi sayımızın eskisinden de çok olduğuna inanıyorum. Geçenlerde Sir Harley Lethbridge bana donanmaya katılacak genç bulmakta zorlanıldığını anlatıyordu – kısmen dişleri yüzünden olduğu doğru. Genç hanımların da açık açık konuştuklarını–"

"Korkunç, korkunç!" diye bağırdı Mrs. Elliot. "Deyim yerindeyse bir kadının hayatının tacı. Çocuksuz olmanın ne demek olduğunu bilen ben–" içini çekerek sustu.

"Ama katı olmamalıyız," dedi Mrs. Thornbury. "Benim gençliğimden bu yana koşullar epey değişti."

"*Annelik* değişmiyor kuşkusuz," dedi Mrs. Elliot.

"Bazı bakımlardan gençlerden çok şey öğrenebiliriz," dedi Mrs. Thornbury. "Kendi kızlarımdan çok şey öğreniyorum."

"Sanırım Hughling gerçekten aldırmıyor," dedi Mrs. Elliot. "Ama ne de olsa onun işi var."

"Çocuksuz kadınlar başkalarının çocukları için öyle çok şey yapabilirler ki," dedi Mrs. Thornbury, nazikçe.

"Ben epey resim yapıyorum," dedi Mrs. Elliot, "ama bu meşgale sayılmaz. Yeni başlayan kızların benden daha iyi şeyler yaptıklarını görmek çok şaşırtıcı. Ve doğa zor – çok zor!"

"Yardımcı olabileceğiniz kurumlar – dernekler yok mu?" diye sordu Mrs. Thornbury.

"Çok yorucu onlar," dedi Mrs. Elliot. "Rengimden dolayı güçlü görünüyorum; ama değilim; on bir çocuğun en küçüğü asla güçlü olamaz."

"Anne önceden dikkatli olursa," dedi Mrs. Thornbury, hüküm verircesine, "ailenin büyüklüğü neden bir fark yaratsın ki? Kız ve erkek kardeşlerin birbirini eğitmelerinden daha iyi bir eğitim de yoktur. Buna eminim. Kendi çocuklarımda gördüm. En büyük oğlum Ralph'ı ele alalım–"

Ancak Mrs. Elliot, dikkatini yaşlı hanımın deneyimine vermiyordu, gözleri salonda gezindi.

"Annemin iki kez düşük yaptığını biliyorum," dedi birden. "İlki, şu kocaman dansçı ayılardan biriyle karşılaştığında – izin verilmemeli onlara; ikincisi –korkunç bir hikâyeydi bu– aşçımızın bir çocuğu vardı ve bir akşam yemeği daveti veriliyordu. Ben sindirim güçlüğü çekmemi buna bağlıyorum."

"Çocuk düşürmek hapse kapatılmaktan çok daha kötü," diye mırıldandı Mrs. Thornbury, dalgın dalgın, bir yandan gözlüğünü burnuna oturtup *The Times*'ı yerden alırken. Mrs. Elliot ayağa kalkıp telaşla uzaklaştı.

Gazetede yazan milyonlarca sesten birinin söylediklerini duyduktan ve kuzinlerinden birinin Minehead'de bir rahiple evlendiğini öğrendikten sonra, sarhoş kadınlara, Girit'in altın hayvanlarına, kıtaların hareketine, akşam yemeklerine, reformlara, yangınlara, öfkelilere, okumuşlara ve iyilikseverlere boş verip postaya atabileceği bir mektup yazmak için üst kata çıktı Mrs. Thornbury.

Gazete saatin tam altında duruyordu, bu ikisi değişen bir dünyada değişmezliğin simgesi gibiydiler. Mr. Perrott geçti oradan; Mr. Venning bir an masalardan birinin yanında durakladı. Tekerlekli iskemlesindeki Mrs. Paley'yi hızla götürdüler. Susan da peşinden gitti. Mr. Venning onu izledi. Kıyafetleri, akla dağınık yatak odalarında geç saatte yataktan kalkanları getiren Portekizli asker aileleri, yanlarında gürültülü çocuklarla ilgilenen güvenilir dadılar

olduğu halde salondan geçtiler. Öğlen yaklaştıkça ve güneş çatıya diklemesine vurdukça iri sinekler vızıldayarak fırıl fırıl döndüler; palmiyelerin altında buzlu içkiler servis edildi; gıcırdatılarak indirilen uzun storlar, ışıkları sarıya döndürdü. Saatin tiktakları artık uyuklayan üç-beş tüccar dışında kimsenin kalmadığı bir salonda duyulacaktı. Gölgeli şapkalarıyla beyazlı insanlar birer birer geldiler kapıya, sıcak yaz gününden bir kesik saldılar içeri ve sonra kapıyı kapatıp onu dışarıda bıraktılar. Loşlukta bir an dinlendikten sonra yukarı çıktılar. Aynı anda saat homurdanarak 1'i duyurdu, gong sesi işitildi, önce usulca başladı, sonra çıldırmışçasına çaldı, arkasından da duruldu. Bir sessizlik oldu. Sonra, yukarı çıkmış olan herkes aşağı indi; sakatlar, kaymamak için basamaklara iki ayaklarıyla bastılar; dadılarının parmağını tutmuş, güzel giyimli küçük kızlar geldi; yeleklerini ilikleyerek yaşlı, şişman erkekler. Gong sesi bahçede duyulmuştu, arkasına yaslanarak oturanlar yavaş yavaş ayağa kalkıp yemek yemek için içeri girdiler, çünkü yine beslenme saatleri gelmişti. Öğle saatinde bile bahçede dairesel ya da yol yol gölgeler vardı, iki-üç konuk oralarda uzanıp keyiflerince çalışabilir ya da sohbet edebilirlerdi.

Günün sıcağı yüzünden öğle yemeği genelde sakince yendi, insanlar komşularını gözlemliyor, aralarındaki yeni yüzleri değerlendiriyor, onların kim olabileceğini, ne iş yaptıklarını tahmin etmeye çalışıyorlardı. Yetmişini çoktan aşmasına ve kötürüm olmasına rağmen Mrs. Paley yemeğinin de, yanındakilerin özelliklerinin de tadını çıkarıyordu. Susan'la birlikte ufak bir masada oturmaktaydı.

"*Onun* ne olduğunu söylemek istemem!" diye kıkırdadı, hep geç kalan ve yanında sürekli kılıksız bir kadınla dolaşan göz alıcı beyaz bir elbise giymiş, çukura kaçmış yanakları boyalı, uzun boylu bir kadını süzerken; bunu duyan Susan kızardı, teyzesinin neden böyle şeyler söylediğini merak etti.

Öğle yemeği düzenli bir şekilde sürdü, sonunda yedi kap yemeğin her biri yarım bırakıldı, meyveler ise ellerde birer oyuncak oldu, bir çocuğun papatyanın yapraklarını tek tek koparması gibi soyuldular ve dilimlendiler. Yemek, insan ruhundaki, öğle sıcağını

atlatabilecek herhangi bir cılız alevi söndürmeye yarıyordu, ama Susan daha sonra odasında oturdu, Mr. Venning'in bahçede yanma gelmesinden, kendisi teyzesine yüksek sesle kitap okurken onun orada yarım saat kadar oturmasından duyduğu zevki düşünüp durdu. Erkeklerle kadınlar gözlerden uzak kalabilecekleri değişik köşeler aradılar, otelin saat iki ile dört arasında, ruhu olmayan bedenler tarafından doldurulduğunu söylemek abartı sayılmaz. Eğer bir yangın ya da ölüm nedeniyle insan doğasından ansızın kahramanca bir şey beklenseydi sonuç felaket olurdu, ama trajediler insanın karnının aç olduğu saatlerde yaşanır. Saat dörde doğru insanın ruhu bedenini tekrar yalamaya başlar, tıpkı bir alevin siyah, sivri köşeli bir kömürü yalaması gibi. Mrs. Paley, yakınında kimse olmasa da dişsiz ağzını alabildiğine açmanın yakışık almayacağını hissetti, Mrs. Elliot, kızarmış, toparlak yüzünü aynada kaygıyla seyretti.

Yarım saat sonra, uykunun izlerinden sıyrılınca, salonda buluştular, Mrs. Paley çay içeceğini söyledi.

"Siz de çay alırsınız değil mi?" diyerek, kocası hâlâ dışarıda olan Mrs. Elliot'ı bir ağacın altına özel olarak yerleştirdiği masada kendisine katılmaya davet etti.

"Bu ülkede bir parça gümüş oldukça işe yarıyor," diye kıkırdadı.

Bir fincan daha getirsin diye Susan'ı yolladı.

"Burada harika kurabiyeler var," dedi, dolu bir tabağa gözlerini dikerek. "Şekerli kurabiye değil, pek hoşlanınam ondan – sade kurabiye... Resim mi yapıyordunuz?"

"Ah, iki-üç karalama yaptım," dedi Mrs. Elliot, her zamankinden daha yüksek sesle konuşmuştu. "Ama bolca ağaç bulunan Oxfordshire'dan sonra öyle zor ki. Burada ışık çok güçlü. Hayran olanlar var, biliyorum, ama ben çok yorucu buluyorum."

"Pişmeye ihtiyacım yok, Susan," dedi Mrs. Paley, yeğeni geri gelince. "Sana zahmet olacak ama yerimi değiştir." Her şeyin yerinin değişmesi gerekti. Sonunda yaşlı hanım, başının üstündeki ışığın titreştiği bir yere yerleştirildi, o ışık altında ağa düşmüş bir

balığa benziyordu. Susan çayları koydu, tam Wiltshire'da havanın sıcak olduğunu söylüyordu ki Mr. Venning onlara katılmak için izin istedi.

"Çaydan nefret etmeyen bir genç adam bulmak ne kadar hoş," dedi Mrs. Paley, keyfi yerine gelmişti. "Geçen gün yeğenlerimden biri bir kadeh likör istedi – saat beşte! Köşebaşındaki meyhanede gidip içebilirsin onu, dedim, benim oturma odamda olmaz."

"Öğle yemeği yemesem de olur, çaysız yapamam," dedi Mr. Venning. "Yo, doğru söylemedim. İkisini de isterim."

Mr. Venning otuz iki yaşında esmer bir genç adamdı, tavırları pek lakayt ve özgüvenliydi, ama o sırada biraz heyecanlı görünüyordu. Arkadaşı Mr. Perrott avukattı, Mr. Perrott hiçbir yere Mr. Venning olmadan gitmediğinden, Mr. Perrott'un bir şirket işi için Santa Marina'ya gitmesi gerekince Mr. Venning de gelmişti zorunlu olarak. O da avukattı, ama kendisini dört duvar arasında, kitapların başında tutan bir meslekten nefret ediyordu, dul annesi ölür ölmez, diye içini döktü Susan'a, uçma işini ciddi olarak ele alacak ve uçak yapımıyla uğraşan büyük bir şirkete ortak olacaktı. Oradan buradan konuştular. O yöredeki güzelliklerden ve olağandışı şeylerden söz edildi, sokaklardan, insanlardan, sahipsiz sarı köpeklerin sayısından.

"Bu ülkede köpeklere çok zalimce davranıldığını düşünmüyor musunuz?" diye sordu Mrs. Paley.

"Ben olsam hepsini vururdum," dedi Mr. Venning.

"Ah, o tatlı yavrular," dedi Susan.

"Şirin küçük şeyler," dedi Mr. Venning. "Baksanıza, yiyecek bir şey yok önünüzde." Titreyen bir bıçağın ucunda Susan'a kocaman bir dilim kek uzatıldı. Keki alırken Susan'ın da eli titredi.

"Evde çok tatlı bir köpeğim var," dedi Mrs. Elliot.

"Benim papağanım köpeklere tahammül edemiyor," dedi Mrs. Paley, sır verir gibi. "Ben yurtdışındayken bir köpeğin onu kızdırdığından kuşkulanıyorum hep."

"Bu sabah pek ilerleyememişsiniz Miss Warrington," dedi Mr. Venning.

"Hava sıcaktı," diye yanıtladı Susan. Sohbet ikisi arasında devam etti, hem Mrs. Paley'nin kulaklarının ağır işitmesi hem de Mrs. Elliot'ın amcalarından birine ait olup intihar eden, bir tek siyah benek dışında bembeyaz olan, kıvırcık tüylü bir teriyere dair anlatmaya başladığı uzun hikâye yüzünden. "Hayvanlar da intihar eder," diyerek içini çekti, acı veren bir gerçeği doğrularcasına.

"Bu akşam şehirde gezemez miyiz?" diye teklif etti Mr. Venning.

"Teyzem–" diye başladı Susan.

"Bir tatili hak ediyorsunuz," dedi Mr. Venning. "Hep başkaları için çalışıyorsunuz."

"Ama hayatım böyle benim," dedi Susan, çaydanlığı yeniden doldurma bahanesine sığınarak.

"Hiç kimsenin hayatı böyle olmaz," diye atıldı Mr. Venning, "hele gençlerin hiç olmaz. Gelecek misiniz?"

"Gelmek isterdim," diye mırıldandı Susan.

O sırada Mrs. Elliot başını kaldırıp baktı, "A, Hugh!" diye bağırdı, "birini getiriyor," diye ekledi.

"Çay içmek ister," dedi Mrs. Paley. "Susan koş da birkaç fincan getir – iki genç adam var."

"Çay diye ölüyoruz," dedi Mr. Elliot. "Mr. Ambrose'u tanıyor musun, Hilda? Tepede karşılaştık."

"Beni sürükledi," dedi Ridley, "yoksa utanırdım gelmeye. Üstüm başım toz içinde, kirli, sevimsiz." Tozdan bembeyaz kesilmiş çizmelerini işaret etti, yakasındaki solup boynunu bükmüş, bir kapıya yaslanmış yorgun bir hayvana benzeyen çiçek de sürenin ve perişanlığının etkisini artırıyordu. Ötekilere de tanıştırıldı. Mr. Hewet ile Mr. Hirst koltuk getirdiler ve çay faslı yeniden başladı, Susan neşesini eksiltmeden ve uzun zamandır bu işi yapmanın verdiği beceriklilikle çaydanlıktan çaydanlığa durmadan su boşaltıyordu.

"Karımın erkek kardeşinin," diye açıkladı Ridley, Hilda'ya, onu hatırlayamamıştı, "burada bir evi var, bize kiraladı. Elliot şişedeki cin gibi birden ortaya çıktığında hiçbir şey düşünmeden bir kayanın üzerinde oturuyordum."

"Pilicimiz tuza bulanmıştı," dedi Hewet Susan'a, keyifsizce. "Muzun hem su içerdiği hem de besleyici olduğu da doğru değil."

Hirst çayını içmeye başlamıştı.

"Size söyleniyorduk," dedi Ridley, nazikçe karısını soran Mrs. Elliot'ı yanıtlarken. "Siz turistlerin bütün yumurtaları yiyip bitirdiğinizi söylüyor Helen bana. Şurası da insanın gözünü rahatsız ediyor–" diye başıyla oteli işaret etti. "İğrenç bir lüks, derim ben buna. Bizse oturma odasında domuzlarla birlikte yaşıyoruz."

"Fiyatına bakılırsa yemekler hiç de olması gerektiği gibi değil," dedi Mrs. Paley, ciddi ciddi. "Ama otele gidemeyeceksek nereye gideceğiz?"

"Evde kalın," dedi Ridley. "Keşke ben kalsaydım diyorum, sık sık! Herkes evinde kalmalı. Ama kalmazlar, elbette."

Tanışalı daha beş dakika olmasına karşın alışkanlıklarını eleştiren Ridley'ye hınçlanmaya başlamıştı Mrs. Paley.

"İnsan ancak kendi ülkesini tanıdıysa," dedi, "ki ben tanıdığımı açıkça söyleyebilirim, yurtdışına seyahat edilmesinden yanayım. Kent'i ve Dorsetshire'ı görmemiş kişilerin yurtdışına çıkmasına izin vermem bana kalsa, Kent'in şerbetçiotları var, Dorsetshire'ın da eski taş kulübeleri. Eşi benzeri yok onların."

"Evet – bazı insanların düzlükleri, bazılarının da ağaçsız tepeleri sevdiğini düşünürüm hep," dedi Mrs. Elliot, tavrı muğlaktı.

Durmaksızın yiyip içmiş olan Hirst bir sigara yaktı ve "Doğanın kusurlu olduğunda şu ana kadar hepimiz hemfikiriz," dedi. "Ya çok çirkin, iticilik derecesinde rahatsızlık veriyor, ya da kesinlikle ürkütüyor. Hangisinin beni daha çok korkuttuğunu bilmiyorum –bir ineğin mi yoksa bir ağacın mı. Bir keresinde geceleyin bir çayırda bir inekle karşılaşmıştım. Hayvan bana bakmıştı. Emin olun korkudan dudağım uçukladı. Hayvanların böyle serbestçe dolaşmasına izin verilmesi rezillik."

"Ya inek onun hakkında ne düşündü?" diye mırıldandı Venning, Susan'a, Susan hemen Mr. Hirst'ün berbat biri olduğuna karar verdi içinden, akıllıymış gibi bir havası olsa da herhalde önemli konularda Arthur kadar akıllı davranmıyordu.

"Doğanın kalça kemiklerini hesaba katmadığını keşfeden Wilde değil miydi?" diye sordu Hughling Elliot. Hirst'ün hangi konularda bilgi sahibi olduğunu, üstünlüklerini artık öğrenmişti, onun üstün yetenekleri var diye düşünüyordu.

Ancak Hirst dudaklarını büzmekle yetindi, yanıt vermedi.

Ridley artık veda edip ayrılma zamanının geldiğini tahmin etti. Nezaket gereği Mrs. Elliot'a çay için teşekkür etti, elini şöyle bir sallayarak, "Gelip bizi ziyaret edin," diye de ekledi.

Bu el hareketine Hirst ile Hewet da dahildi, Hewet, "Çok hoşuma gider," diye yanıtladı onu.

Grup dağıldı, hayatında kendini hiç bu kadar mutlu hissetmemiş olan Susan, Arthur'la birlikte kasabada gezintiye çıkmaya hazırlanıyordu ki Mrs. Paley onu geriye çağırdı. Tek kişilik Çifte Şeytan adlı iskambil oyununun nasıl oynandığını kitaba bakarak anlayamamıştı; eğer oturup birlikte üzerinde çalışırlarsa akşam yemeğine kadar olan boş zamanlarını güzelce doldururlardı.

10. Bölüm

Mrs. Ambrose'un yeğenine verdiği sözler arasında, eğer kalacak olursa, evin geri kalanından kopuk, geniş, kendine ait bir oda da vardı – o odada piyano çalabilir, okuyabilir, düşünebilir, dünyaya meydan okuyabilirdi, hem bir kale hem de bir inzivaydı orası. Yirmi dört yaşındayken odalar, oda olmaktan çıkıp bir dünyaya dönüşürdü, bunu biliyordu. Doğru hüküm vermişti, Rachel kapıyı kapattığında büyülü bir yere adım attı, orada şairler şarkı söylüyor, nesneler doğru orantılarını buluyorlardı. Gece oteli gördükten birkaç gün sonra, koltuğuna gömülerek tek başına oturmuş, sırtında *Henrik İbsen'in Eserleri* yazan parlak kırmızı kapaklı bir kitabı okuyordu. Piyanonun üzerindeki nota defteri açıktı, yerde girintili çıkıntılı iki sütun halinde müzik kitapları yığılıydı; ama o anda müzik bir kenara bırakılmıştı.

Ne sıkılmış görünüyordu ne de dalgın, gözlerini neredeyse hiç ayırmadan sayfaya dikmişti, ağır ama bastırılmış soluklarından, zihninin çalışmasının bütün bedenini zorladığı görülebiliyordu. En sonunda kitabı sertçe kapattı, arkasına yaslandı, hayal dünyasından gerçek dünyaya geçişi kanıtlayan şaşkınlığı ifade eden derin bir soluk aldı.

"Bilmek istediğim," dedi yüksek sesle, "şu: Gerçek nedir? Bütün bunların altındaki gerçek nedir?" Kısmen kendi olarak konuşuyordu, kısmen de az önce okuduğu oyunun kahramanı olarak. Son iki saattir yazıdan başka bir şey görmediği için dışarıdaki manzara şimdi şaşırtıcı derecede sağlam ve berrak görünüyordu, tepelerde, zeytin ağaçlarının gövdelerini beyaz bir sıvıyla yıkayan adamlar vardı ama o anda o manzaranın içindeki en canlı şey kendisiydi – ön planın ortasında, manzaraya hâkim bir kahraman heykeli. İbsen'in oyunları onu hep bu hale sokardı. Onları hiç ara

vermeden günlerce canlandırır, Helen'i de pek eğlendirirdi; sonra sıra Meredith'e gelir, Rachel, *Kavşaktaki Diana* olurdu. Ama Helen bunun sadece rolden ibaret olmadığını, insanın içinde bir değişimin yer aldığını bilirdi. Rachel, koltuğun arkasında kaskatı durmaktan yorulunca arkasına döner, kendini rahatça koltuğa bırakır, mobilyaların üstünden, bahçeye açılan pencereden dışarı bakardı. (Zihni Nora'dan uzaklaştı, ama kitabın aklına getirdiği şeyleri, kadınları ve hayatı düşünmeye devam etti.)

Burada kaldığı üç ay boyunca, Helen'in da istediği üzere, duvarla çevrili bahçelerdeki sonu gelmeyen gezintilerde ve halalarının evindeki dedikodularda geçirdiği zamanı epeyce telafi etmişti. Ancak, Mrs. Ambrose, bunda kendisinin herhangi bir etkisi olduğunu, ya da kendinde böyle bir etkileme gücü olduğuna dair bir inancı reddedecek ilk kişiydi. Rachel'ı daha az utangaç, daha az ciddi görüyordu, ki bu da çok olumluydu, bu sonuca giderken nerelere sıçranacağını, hangi sonu gelmeyen dolambaçlı yollardan geçileceğini genellikle kendisi bile tahmin edemiyordu. Onun güvendiği ilaç konuşmaktı, her şeyden konuşmak, serbestçe, rahatça ve kendi örneğinde olduğu gibi, erkeklerle konuşma alışkanlığının doğal kıldığı kadar açık yüreklilikle konuşmak. Kadınlarla erkeklerin bir arada yaşadığı evlerde büyük değer verilen, samimiyetsizlik üzerine kurulu özveri ve cana yakınlık gibi alışkanlıkları da teşvik etmiyordu. Rachel'ın düşünmesini istiyordu, bu amaçla ona kitaplar verdi, tamamıyla Bach, Beethoven ve Wagner'e bağlı kalmaktan vazgeçirmeye çalıştı. Ama Mrs. Ambrose, Defoe, Maupassant ya da bol bol aile hayatından söz eden tarihi kitapları önerecek olsa da Rachel çağdaş kitapları seçiyordu, parlak sarı kapaklı, sırtı adamakıllı yaldızlı olanları, bunlar halasının gözünde, modernlerin iddia ettiği kadar önem taşımayan sert kavgaların ve gerçeklerle ilgili tartışmaların simgesiydiler. Ama karışmıyordu Rachel'a. Rachel ne isterse onu okuyordu, yazılı cümlelere aşina olmayan birinin meraklı gerçekçiliğiyle okuyordu, kelimelerin ayrı ayrı büyük önemleri vardı, tahtadan yapılmışlar gibi, masa ya da sandalye türünden birer eşya gibi ele alıyordu onları.

Bu yolla, o gün yaşadıklarına göre yeniden biçimlendirilmesi gereken sonuçlara varıyordu ve bunlar, istendiği gibi serbestçe yeniden kalıba dökülüyor, arkalarında her zaman küçük bir inanç kırıntısı bırakıyorlardı.

İbsen'in arkasından, Mrs. Ambrose'un nefret ettiği bir romana geçti, romanın amacı bir kadının düşüşünün suçunu doğru kişilerin sırtına yüklemekti; okurun rahatsızlığı bir kanıt sayılırsa bu amaca ulaşılmış olurdu. Kitabı elinden attı, pencereden dışarı baktı, arkasına döndü ve bir koltuğa çöktü.

Sıcak bir sabahtı, okuma idmanı zihninin bir saatin zembereği gibi daralıp genişlemesine neden olmuştu. Dışarıdaki bahçede duyulan sesler saatle ve öğle vaktinin, hiçbir kesin nedene bağlanamayan küçük gürültüleriyle düzenli bir tempoda birleşiyordu. Her şey çok gerçek, çok büyük, kişisellikten çok uzaktı, bir-iki dakika sonra, kendi varlığının bilincine varmak istercesine işaretparmağını kaldırıp koltuğun koluna bırakmaya başladı. Sabah saatlerinde, dünyanın ortasında, bir koltukta oturmakta olmanın tarifsiz tuhaflığı sindi üzerine. Evde hareket eden insanlar kimlerdi – eşyaları oradan oraya çekenler? Ve hayat, neydi o? Tıpkı kendisinin kaybolacağı gibi, sadece yüzeyden geçip kaybolan bir ışık, oysa odadaki eşya kalacaktı. Öylesine dağılmıştı ki, artık parmağını kaldıramıyordu, kıpırdamadan oturdu, etrafa kulak veriyor, gözlerini hep aynı noktaya dikiyordu. Gitgide tuhaflaştı. Nesnelerin var oluşu karşısında huşuya kapıldı... Kaldıracak parmakları olduğunu unuttu... Var olan şeyler öyle büyük ve öyle haraptı ki... Uzun süre, bu kocaman kütlelerin farkında olmayı sürdürdü, evrenin sessizliğinin ortasında saatin tiktakları hâlâ duyuluyordu.

"Girin," dedi mekanik bir şekilde, çünkü kapının ısrarla tıklatılmasıyla beynindeki bir ip çekilir gibiydi. Kapı ağır ağır açıldı, uzun boylu biri ona doğru geldi, kolunu uzatıp, "Ne demeliyim ben buna?" dedi.

Bir kadının elinde bir kâğıt parçasıyla odaya girmesinin garipliği Rachel'ı şaşkına çevirdi.

"Ne yanıt vereceğimi de bilmiyorum, Terence Hewet'in kim

olduğunu da," diye devam etti Helen, hayalet gibi ruhsuzdu sesi. Rachel'ın önüne koyduğu kâğıtta şu inanılmaz kelimeler yazılıydı:

> SEVGİLİ MRS. AMBROSE – Gelecek Cuma günü bir piknik planlıyorum, hava güzelse saat on bir buçukta yola çıkmayı ve Monte Rosa'ya tırmanmayı öneriyoruz. Biraz zaman alır ama manzara muhteşem olacaktır. Siz ve Miss Vinrace de grubumuza katılırsanız büyük memnuniyet duyacağım. – Saygılarımla,
>
> TERENCE HEWET

Yazılanlara inanabilmek için Rachel kelimeleri yüksek sesle okudu. Aynı nedenle elini Helen'in omzuna koydu.

"Kitaplar – kitaplar – kitaplar," dedi Helen, dalgın dalgın. "Daha çok yeni kitap – onlarda ne bulduğunu merak ediyorum..."

Rachel pusulayı ikinci kez okudu, ama içinden. Bu defa, hayaletler gibi müphem görünmedi kelimeler gözüne, her bir sözcük apaçık göze çarpıyordu; dağların sisin içinden beliren dorukları gibi ortaya çıkmışlardı. *Cuma –on bir buçuk– Miss Vinrace.* Kanı damarlarında akmaya başladı; gözlerinin parladığını hissetti.

"Gitmeliyiz," dedi, verdiği kararla Helen'i epeyce şaşırtarak. "Kesinlikle gitmeliyiz." – Bazı şeylerin gerçekleşmeye devam ettiğini anlamak içini ferahlatmıştı, gerçekten de o şeyler kendilerini kuşatan pusa rağmen daha da parlak görünüyorlardı.

"Monte Rosa – şuradaki dağ o, değil mi?" dedi Helen; "ama Hewet – o da kim? Sanırım Ridley'nin tanıştığı genç adamlardan biri. Evet mi diyeyim? Son derece sıkıcı olabilir."

Pusulayı geri alıp gitti, haberi getiren onun yanıtını beklemekteydi.

Birkaç gece önce Mr. Hirst'ün yatak odasında önerilen grup şekil almış, pratik yeteneklerini seyrek kullanmış olan, kullanınca da onların gerilimle baş edebileceğini gören Mr. Hewet'i de epeyce memnun etmişti. Davetini herkes kabul etmişti, Hirst'ün tavsiyesinin aksine çok sıkıcı, birbiriyle tamamıyla uyumsuz ve

gelmeleri olasılık dışı insanlar davet edildiğinden, davetin kabul edilmiş olması daha da cesaret vericiydi.

"Kuşkusuz," dedi, altında Helen Ambrose'un imzası olan bir notu elinde evirip çevirerek, "insanı büyük bir komutan yapacak yeteneklere saçma bir şekilde gereğinden fazla değer verilmiş. Bir çağdaş şiir kitabını gözden geçirmek için gereken zihinsel çabanın yarısıyla karşı cinsten yedi-sekiz kişiyi aynı noktada aynı saatte aynı günde bir araya getirmeyi başardım. Generallik başka nedir ki, Hirst? Wellington, Waterloo alanında bundan öte ne yaptı ki? Bir yoldaki çakıltaşlarını saymak gibi bir şey, yorucu ama zor değil."

Yatak odasında, bir bacağını koltuğun kolundan aşırtarak oturmuştu, Hirst de karşısında bir mektup yazıyordu. Hirst, hemen geriye kalan güçlüklere işaret etti.

"Örneğin senin asla görmediğin iki kadın var burada. Ya birinde yükseklik korkusu, benim kız kardeşim gibi, öteki de–"

"Ah, kadınlar senin için," diye onun sözünü kesti Hewet. "Senin için çağırdım onları. Senin istediğin Hirst, biliyorsun, akranın olan genç kadınlarla birlikte olmak. Kadınlara nasıl davranılacağını bilmiyorsun, dünyanın yarısının kadınlardan oluştuğunu düşünürsen bu da büyük bir kusur."

Bunun pekâlâ farkında olduğunu söyledi Hirst, homurdanarak.

Herkesin katılacağı toplantının düzenlendiği yere Hirst ile birlikte giderken Hewet'in keyfi biraz kaçtı. Bu insanları durup dururken neden davet ettiğini ve onları böyle bir araya toplamakla ne beklediğini kendine sorup duruyordu.

"İnekler," diye düşündü, "bir çayırda bir araya gelirler; gemiler de dingin sularda; yapacak işimiz olmadığında biz de öyleyiz. Ama neden yapıyoruz bunu? Her şeyin dibini görmekten kendimizi alıkoymak için mi," (bir derenin kenarında durdu, bastonuyla suları karıştırınca, dipteki çamur suyu bulandırdı), "şehirleri, dağları ve koca koca evrenleri yoktan var etmek için mi, yoksa birbirimizi gerçekten seviyor muyuz, ya da öte yandan, sürekli bir güvensiz-

lik durumunda mı yaşıyoruz, hiçbir şey bilmeden, bir dünyadan ötekine sıçrar gibi bir andan ötekine sıçrayarak? Tümden bakıldığında ben bu görüşe yatkınım."

Derenin üstünden atladı; Hirst ise çevresinden dolaşıp ona katıldı, insanların eylemlerinin nedenini aramaktan çoktandır vazgeçtiğini söyledi.

Yarım mil kadar ötede bir grup çınar ağacının olduğu yere geldiler, toplantı yeri olarak seçilen somon rengi çiftlik evi de ırmağın kıyısındaydı. Gölgelik bir yerdi burası, tam tepenin düz araziden yükselmeye başladığı yerde uygun bir şekilde yayılıyordu. Genç erkekler, çınar ağaçlarının ince gövdelerinin arasında otlayan eşekleri küçük birer topak halinde görüyorlardı, uzun boylu bir kadın onların burunlarını okşuyordu, bir başka kadınsa ırmağın kıyısında diz çökmüş, avucundan su içiyordu.

Onlar gölgeliğe girerken Helen başını kaldırıp baktı, sonra da elini uzattı.

"Kendimi tanıtmalıyım size," dedi. "Ben Mrs. Ambrose."

Tokalaştıktan sonra, "Bu da yeğenim," dedi.

Rachel çekinerek yaklaştı. Elini uzattı, ama hemen geri çekti. "Çok ıslak," dedi.

Tam konuşurlarken arabalardan ilki yaklaştı.

Eşekler hemen dürtülerek hazırola geçirildi, arabalardan ikincisi de geldi. İnsanlar yavaş yavaş koruluğu doldurdular – Elliot'lar, Thornbury'ler, Mr. Venning ve Susan, Miss Allan, Evelyn Murgatroyd ve Mrs. Perrott. Mr. Hirst boğuk sesli, enerjik çoban köpeği rolündeydi. Latince birkaç sert sözcüğün yardımıyla hayvanları düzene soktu, omzunu zarifçe eğerek hanımları kaldırdı. "Hewet'in anlayamadığı," dedi, "öğlen olmadan doruğa tırmanmamız gerektiği." Konuşurken bir yandan da genç bir hanım olan Evelyn Murgatroyd'a yardım ediyordu. Kız bir sabun köpüğü gibi kolayca çıktı oturacağı yere. Geniş kenarlı şapkasından sarkan bir tüyle, tepeden tırnağa beyazlara bürünmüş olarak, I. Charles döneminden kalma, kralın taburlarının başına geçmiş kibar bir hanımefendiye benziyordu.

"Benimle gelin," diye buyurdu; Hirst bir katırın sırtına atlar atlamaz ikisi birlikte süvari alayının başına geçip yola çıktılar.

"Bana Miss Murgatroyd demeyin lütfen, bundan nefret ediyorum," dedi. "Adım Evelyn. Sizinki nedir?"

"St. John," dedi Hirst.

"Hoşuma gitti," dedi Evelyn. "Arkadaşınızın adı ne?"

"Adının baş harfleri R.S.T., biz ona Keşiş diyoruz," dedi Hirst.

"A, hepiniz pek akıllısınız," dedi Evelyn. "Ne taraftan? Bana bir dal koparın. Haydi, eşkin gidelim."

İnce bir dalla eşeğine sertçe vurup öne atıldı. Evelyn Murgatroyd'un eksiksiz ve romantik kariyerini en iyi kendi sözü ortaya koyar: "Bana Evelyn deyin, ben de size St. John derim." Birazcık kışkırtılınca böyle derdi –soyadı yeterliydi–, pek çok genç adam ona zaten hatırı sayılır bir neşeyle yanıt vermiş olsa da Evelyn bunu söylemeye devam ediyordu, hiçbirini de seçmiyordu. Eşeği tökezleyerek ağır aksak yürümeye başladı, Evelyn de tek başına önden gitmek zorunda kaldı, çünkü patika dikleşmeye başladığında tepenin sırtlarından biri daralıyordu, orasına burasına taşlar serpilmişti. Süvari alayı, hanımların beyaz şemsiyeleriyle, beylerin panama şapkalarıyla kabararak eklemli bir tırtıl gibi kıvrılarak ilerledi. Arazinin birden yükseldiği bir noktada Evelyn M. yere atladı, yuları yerli çocuğa verdi, St. John Hirst'ten de eşekten inmesini rica etti. Kollarını bacaklarını uzatma ihtiyacı duyanlar da onları izledi.

"İnmeye gerek görmüyorum," dedi Miss Allan tam arkasındaki Mrs. Elliot'a, "ne kadar zor bindiğim düşünülürse."

"Bu küçük eşekler her şeye dayanabiliyorlar, *n'est-ce pas*?"[1] dedi Mrs. Elliot, rehbere, o da uysalca başını eğdi.

"Çiçekler," dedi Helen, şurada burada seyrekçe yetişmiş küçük parlak çiçekleri koparmak için eğilirken. "Yapraklarını koparınca kokuyorlar," dedi, bir tanesini Miss Allan'ın kucağına koydu.

"Daha önce karşılaşmadık mı sizinle?" diye sordu Miss Allan, Helen'e bakarak.

1 Fr. Değil mi? (ç.n.)

"Tanıştığımızı varsayıyordum," dedi Helen gülerek, çünkü toplanma sırasındaki kargaşada tanıştırılmamışlardı.

"Ne kadar makul!" diye cıvıldadı Mrs. Elliot. "İnsan hep böyle olsun ister – ne yazık ki mümkün değil."

"Mümkün değil mi?" dedi Helen. "Her şey mümkündür. Gece olmadan neler olabileceğini kim bilir?" diye devam etti, kadıncağızın ürkekliğini taklit ederek; Mrs. Elliot'ın her şeyin birbirini izlemesine güveni o kadar tamdı ki, akşam yemeğine boş verilebilen, ya da masanın alışıldık yerinden birkaç santim oynatıldığı bir dünyayı şöyle bir görmenin bile kendi dengesini bozmasından korkuyordu.

Gitgide yükseklere çıktılar, dünyadan koptular. Arkalarına dönüp baktıklarında, dünya yassılaştı, incecik yeşil ve gri dikdörtgenlerle bezendi.

"Kasabalar pek küçük," dedi Rachel, Santa Marina'nın tamamını ve banliyölerini tek eliyle kapatarak. Deniz, sahilin bütün kuytularını düzgünce dolduruyor, sahilde beyaz bir farbela gibi çatlıyordu, şurada burada gemiler maviliğin içine demir atmıştı. Denizde mor ve yeşil lekeler vardı, gökle birleştiği yer parlak bir çizgi halindeydi. Hava çok berrak ve sessizdi, sadece çekirgelerin keskin gürültüleri ve arıların vızıldamaları duyuluyor, hızla geçip giderlerken yüksek sesleri kulaklara doluyordu. Grup durdu ve bir süre tepenin yamacındaki bir taşocağında oturdu.

"Şaşırtıcı derecede temiz," dedi St. John, topraktaki yarıkları birbiri ardına saptarken.

Evelyn M., çenesini eline dayamış, onun yanında oturuyordu. Manzarayı muzaffer bir edayla inceledi.

"Sizce Garibaldi buraya hiç çıkmış mıdır?" diye sordu Mr. Hirst'e. Ah, onun eşi olmuş olsaydı! Bulunduğu grup, pikniğe katılanlar yerine vatanseverlerden oluşan bir grup olsaydı ve kendisi de, ötekiler gibi kırmızı bir gömlekle, zalim adamların arasında, çayırda uzanıp yatsaydı, silahını aşağılarındaki küçük, beyaz kulelere doğrultsaydı, dumanların arasından ileriyi görmek için ellerini gözlerine siper etseydi! Böyle düşünürken, ayağını huzursuzca oynattı ve, "Ben buna hayat *demem*, ya siz?" diye bağırdı.

"Neye hayat dersiniz peki?" dedi St. John.

"Dövüşmeye – devrime," dedi, gözleri hâlâ mahkûm şehirdeydi. "Siz sadece kitaplarla ilgileniyorsunuz, biliyorum."

"Çok yanılıyorsunuz," dedi St. John.

"Açıklayın," diye ısrar etti, çünkü karşısındakine doğrultabileceği bir silahı yoktu, o da başka türlü bir mücadeleye girişti.

"Neyle mi ilgileniyorum? İnsanlarla," dedi Hirst.

"Eh, *şaşırdım* öyleyse," diye bağırdı Evelyn. "Çok ciddi görünüyorsunuz. Gelin arkadaş olalım ve birbirimize nasıl olduğumuzu anlatalım. Ben ihtiyatlı olmaktan nefret ederim, ya siz?"

Ama St. John oldukça ihtiyatlıydı, Rachel bunu dudaklarının aniden büzülmesinden görebiliyordu, ruhunu genç bir hanıma açmaya hiç de niyeti yoktu.

"Eşek şapkamı yiyor," dedi ve kıza yanıt vermek yerine şapkasına uzandı. Evelyn hafifçe kızardı, sonra aceleyle Mr. Perrott'a döndü, yeniden tırmanmaya başladıklarında onu kaldırıp eşeğine oturtan Mr. Perrott oldu.

"Yumurtaları kırınca omleti de yemek gerek," dedi Hughling Elliot, kusursuz bir Fransızcayla, yeniden yola devam etmeleri için ötekilere bir işaretti bu.

Hirst'ün geleceğini tahmin ettiği öğle sıcağı iyice bastırmaya başlamıştı. Yükseldikçe gökyüzü daha da ortaya çıkıyordu, sonunda dağ, devasa mavi bir fon önünde küçücük bir toprak parçası olarak kaldı. İngilizler sustular; eşeklerin yanında yürüyen yerliler tuhaf, titrek şarkılar söylemeye, birbirleriyle şakalaşmaya başladılar. Yol iyice dikleşti, her binici gözlerini tam önünde hoplayarak yürüyen eşekle binicisinin bükülmüş gövdelerinden ayırmıyordu. Keyif için çıkılan bir geziye uygun düşenden çok daha fazla zorlanıyordu herkes. Hewet'in kulağına homurtular geldi.

"Bu kadar sıcakta geziye çıkmak belki de pek akıllıca değil," diye mırıldandı Mrs. Elliot, Miss Allan'a.

Ama Miss Allan, "Tepeye çıkmaktan ben hep hoşlanırım," diye yanıtladı onu; iriyarıydı, eklemleri de pek kıvrak değildi, eşek sırtındaki gezilere alışkın sayılmazdı, ama dediği doğruydu, pek az

tatil yaptığından şimdi iyice tadını çıkarmak istiyordu.

Beyaz giysili, neşeli Evelyn epeyce önde gidiyordu; nereden bulduysa elindeki bol yapraklı bir dalı çelenk gibi şapkasının çevresine dolamıştı. Birkaç dakika sessizce yol aldılar.

"Manzara harika olacak," diye herkese güvence verdi Hewet, eyerinde dönüp cesaret verircesine gülümseyerek. Rachel onunla göz göze geldi ve gülümsedi. Bir süre daha zahmetle ilerlediler, gevşek taşlarda tıkırdayan nalların sesinden başka bir ses duyulmuyordu. Sonra Evelyn'in eşeğinden inmiş olduğunu gördüler, Mr. Perrott da Parlamento Meydanı'ndaki taştan kolunu manzaraya doğru uzatmış, bir devlet adamı edasıyla durmuştu. Biraz sollarında alçak bir duvar yıkıntısı vardı, Elizabeth döneminden kalma bir gözetleme kulesinin kaidesi.

"Daha fazla tahammül edemezdim," dedi Mrs. Elliot Mrs. Thornbury'ye, sır verircesine, ama bir an sonra tepeye ulaşacak ve manzarayı görecek olmanın verdiği heyecan yüzünden kimseden yanıt alamadı. Tepedeki düzlüğe birer birer çıktılar ve şaşkınlık içinde durdular orada. Önlerinde devasa bir alan yayılıyordu, ormanın içine uzanan gri kumlar, dağların içinde eriyen orman ve gökyüzünün yaladığı dağlar, Güney Amerika'nın sonsuz boşlukları. Ovadan bir ırmak geçiyordu, o da arazi kadar düzdü ve onun kadar sabit görünüyordu. Boşluğun bu kadar çok olmasının ilk başta ürpertici bir etkisi oldu. Kendilerini ufacık hissettiler, bir süre hiç kimse konuşmadı. Sonra Evelyn, "Muhteşem!" diye bağırdı. Yanı başındaki eli tuttu; Miss Allan'ın eliydi tuttuğu.

"Kuzey – Güney – Doğu – Batı," dedi Miss Allan, başını hafifçe pusulanın yönlerine doğru sallayarak.

Biraz önden yürümüş olan Hewet, herkesi oraya getirdiği için kendini haklı çıkarmak istercesine başını kaldırıp baktı onlara. Sıraya dizilerek, bedenlerini hafifçe öne eğerek, giysileri rüzgârla üstlerine yapışarak orada duranların ne kadar garip bir şekilde çıplak heykellere benzediklerini fark etti. Toprak kaideleri üzerinde yabancı ve soylu görünüyorlardı, ama bir an sonra bu hallerinden sıyrıldılar, Hewet'in de yiyecekleri hazırlaması gerekti. Hirst yar-

dımına geldi, ikisi birlikte tavuklu sandviçleri elden ele geçirdiler.

St. John Helen'e paketini verirken Helen onun yüzüne bakıp "Hatırlıyor musun –iki kadını?" dedi.

St. John ona sertçe baktı.

"Hatırlıyorum," dedi.

"Demek iki kadın sizdiniz!" diye bağırdı Hewet, Helen'den Rachel'a dönerek.

"Işıklarınız bizi kışkırttı," dedi Helen. "Sizi iskambil oynarken seyrettik, ama biz gözetlendiğimizi bilmiyorduk."

"Bir oyunun parçası gibiydi," diye ekledi Rachel.

"Ve Hirst sizi tarif edemedi," dedi Hewet.

Helen'i görüp de onun hakkında söyleyecek bir şey bulamamak gerçekten tuhaftı.

Hughling Elliot gözlüğünü taktı, duruma el koydu.

"İnsanın farkında değilken gözlenmesinden," dedi, bir tavuk butunu koparmaya çalışarak, "daha korkunç bir şey düşünemiyorum. Gülünç bir şey yaparken yakalandığınızı hissediyorsunuz – örneğin bir faytonda dilinize bakarken."

Ötekiler manzarayı seyretmekten vazgeçmişlerdi, sepetlerin çevresinde toplanıp oturdular.

"Faytonlardaki şu aynaların büyülü bir yanı var," dedi Mrs. Thornbury. "Yüzümüzün sadece bir kısmını görürken yüz hatlarımız ne kadar farklı görünüyor."

"Yakında pek az kiralık fayton kalacak," dedi Mrs. Elliot. "Ve dört tekerlekli arabalar – emin olun ki Oxford'da bile dört tekerlekli kiralık araba bulmak neredeyse olanaksız."

"Acaba o atlara ne oluyor," dedi Susan.

"Etli börek," dedi Arthur.

"Atların soyunun tükenmesi zamanı geldi geçiyor zaten," dedi Hirst. "Çirkinlikleri insanın içini karartıyor, hem de çok tehlikeliler."

Ama atın, Tanrı'nın yarattığı en soylu yaratık olduğu inancıyla yetiştirilmiş olan Susan aynı fikirde değildi, Venning de Hirst'ün tam bir eşek olduğuna karar verdi, yine de konuşmayı sürdürmemeyi düşünmeyecek kadar nazikti.

"Bizi uçaklardan düşerken gördüklerinde, umarım biraz olsun öçlerini almış oluyorlardır," dedi Venning.

"Uçuyor musunuz?" dedi yaşlı Mr. Thornbury, ona bakmak için gözlüğünü takarak.

"Uçmayı umuyorum, bir gün," dedi Arthur.

Uzun uzadıya uçmaktan söz edildi, Mrs. Thornbury de düşüncesini açıkladı, neredeyse nutuk çekmişti; savaş zamanında uçaklara çok ihtiyaç duyulacağı ve İngiltere'de insanların korkunç derecede geri kafalı olduğu sonucu çıktı konuşmasından. "Eğer genç bir erkek olsaydım," diye bitirdi sözlerini, "mutlaka askere yazılırdım." Gri etek-ceketi, elinde sandviçiyle, kendini bir uçağın içindeki genç bir adam olarak hayal ederken gözleri hevesle parlayan o yaşını başını almış ufak tefek hanımefendiye bakmak tuhaftı. Nedense konuşmanın bundan sonrası kolay geçmedi, sadece içkilerden, tuzdan ve manzaradan söz edildi. Sırtını yıkık duvara dayayıp oturmuş olan Miss Allan ansızın sandviçini elinden bıraktı, ensesinden bir şey aldı ve "Küçücük yaratıklar dolmuş üstüme," dedi. Doğruydu dediği, bu keşfi çok olumlu karşılandı. Yıkıntının taşlarının arasında birikmiş gevşek topraktan aşağı üşüşüyordu karıncalar, parlak gövdeli, kocaman kahverengi karıncalar. Miss Allan, Helen görsün diye bir tanesini elinin tersine koyup uzattı.

"Ya ısırırlarsa?" dedi Helen.

"Isırmazlar, ama yiyeceklere üşüşebilirler," dedi Miss Allan ve hemen karıncaların gidiş yolunu değiştirmek için önlem alındı. Hewet'in önerisi üzerine, istilacı bir orduya karşı modern savaş yöntemlerinin uygulanmasına karar verildi. Sofra örtüsü, istila edilen ülkeyi temsil ediyordu, çevresinde sepetlerle barikatlar kurdular, şarap şişelerinden siper yaptılar, ekmeklerle güçlendirip tuzdan çukurlar kazdılar. Geçmeyi başaran karınca olursa, ekmek kırıntılarıyla bombardımana tutuluyordu, sonunda Susan bunun acımasızlık olduğunu söyledi ve o cesur ruhları dil biçimindeki bir ganimetle ödüllendirdi. Bu oyunu oynarken iyice rahatladılar, hatta olağanüstü cüretkârlaştılar, çünkü epeyce utangaç biri olan Mr. Perrott, "İzin verin," dedi ve Evelyn'in ensesindeki karıncayı aldı.

"Karıncalardan biri fanilamızın altına girseydi," dedi Mrs. Elliot Mrs. Thornbury'ye usulca, "hiç de gülmezdik bu duruma."

Gürültü birden arttı, çünkü uzun bir sıra halindeki karıncaların arka taraftaki bir boşluktan sofra örtüsünün üstüne çıktıklarının farkına varılmıştı ve eğer başarının ölçüsü gürültüyse bu toplantının bir başarı olduğunu düşünmesi için her türlü gerekçesi vardı Hewet'in. Bununla birlikte, ortada hiçbir neden yokken, epeyce kederlendi.

"Tatmin edici değil bunlar; hepsi bayağı," diye düşündü, konuklarının biraz uzağında, tabakları topladığı yerden onları gözlerken. Sofra örtüsünün çevresinde eğilen, iki yana sallanan, el kol hareketleri yapanlara baktı. Cana yakın ve mütevazıydılar, pek çok bakımdan saygındılar, hatta gönül rahatlıkları ve nazik olma arzuları içinde sevimli bile sayılırlardı, ama ne kadar da sıradandılar ve birbirlerine karşı acımasız davranmaya ne kadar da yatkındılar! İşte Mrs. Thornbury, tatlı ama anaç bencilliği içinde önemsiz; Mrs. Elliot, sürekli kaderinden yakınıyor; kocasının da ondan farkı yok; ve Susan – kişiliksizdi, hiçbir işe yaramazdı; Venning bir öğrenci kadar dürüst, bir öğrenci kadar gaddardı; zavallı ihtiyar Thornbury dolap beygiri gibi dönüp duruyordu; ve Evelyn'in kişiliği ne kadar az incelenirse o kadar iyi, diye düşündü. Ama bunlar paralı insanlardı ve dünyanın yönetimi başkalarının değil de onların ellerine verilmişti. Daha önemli birini koyun onların arasına, hayatı ya da güzelliği önemseyen birini, nasıl da acı çekmesine, nasıl da yıkımına neden olurlardı, o kişi onları cezalandırmayı değil de sahip olduklarını onlarla paylaşmayı deneseydi!

"İşte Hirst," dedi Hewet, arkadaşına sıra gelmişti; dikkatini topladığında hep yaptığı gibi alnını kırıştırarak bir muzun kabuğunu soyuyordu. "Günah kadar çirkin." St. John Hirst'ün çirkinliği ve bu çirkinliğin getirdiği sınırlamalar için, bir bakıma ötekileri sorumlu tutuyordu. Yalnız yaşaması onların suçuydu. Sonra Helen'e döndü, onun kahkahasının sesi Hewet'i kendine çekmişti. Helen, Miss Allan'a gülüyordu. "Bu sıcakta kombinezon mu giyiyorsun?" dedi, sesini alçaltmaya çalışarak. Hewet onun

görünüşünden çok hoşlanıyordu, güzelliği değildi esas olarak onu çeken, iriliği ve sadeliğiydi, bu da onu, büyük, taş bir kadın gibi diğerlerinden ayrı kılıyordu; sonrakilere daha keyifli geçti Hewet. Gözü Rachel'a takıldı. Öbürlerinden epeyce geride yere uzanmış, bir dirseğine dayanmıştı; o da Hewet'le aynı şeyleri düşünüyor olabilirdi. Gözlerini oldukça üzüntülü bir ifadeyle ama dikkatini vermeden karşısındakilere dikmişti. Hewet dörtayak üzerinde ona yaklaştı, elinde bir parça ekmek vardı.

"Nereye bakıyorsunuz?" diye sordu.

Rachel hafifçe irkildi, ama dürüstçe yanıt verdi: "İnsanlara."

11. Bölüm

Peş peşe ayağa kalktılar ve gerindiler, birkaç dakika sonra da aşağı yukarı iki ayrı gruba bölündüler. Gruplardan birinde Hughling Elliot ve Mrs. Thornbury baskındı, aynı kitapları okumuş, aynı meselelerle meşgul olmuş olduklarından şimdi altlarındaki yerlerin adını söylemeye, onlara donanmalar ve ordular, siyasi partiler, yerliler ve mineral ürünler hakkında bilgiler eklemeye hevesliydiler – bütün bunlar birleşince, diyorlardı, Güney Amerika'nın geleceğin ülkesi olduğu kanıtlanıyordu.

Evelyn M. parlak mavi gözlerini kâhinlere dikmiş dinliyordu.

"İnsan nasıl da erkek olmayı istiyor!" diye bağırdı.

Gözleriyle vadiyi tarayan Mr. Perrott, bir ülkenin geleceği olması çok iyidir, diye yanıt verdi.

"Sizin yerinizde olsaydım," dedi Evelyn, ona dönüp eldivenini parmaklarına sertçe geçirirken, "bir tabur asker toplayıp büyük bir toprağı fethederdim ve orayı mükemmel bir duruma getirirdim. Bu iş için kadınlara ihtiyacınız olacaktır. Hayata ta başından başlamak isterdim; olması gerektiği gibi bir hayata –sefil olmayan– büyük salonlar ve bahçeler ve harika erkekler ve kadınlarla. Ama siz – siz sadece mahkemelerden hoşlanıyorsunuz!"

"Peki, siz o şık elbiseler ve tatlılar ve genç hanımların hoşlandığı bütün o şeyler olmadan mutlu olur muydunuz?" diye sordu Mr. Perrott, ironik tavrının altında bir miktar acı gizliydi.

"Ben genç bir hanım değilim," diye parladı Evelyn; alt dudağını ısırdı. "Güzel şeylerden hoşlanıyorum diye alay ediyorsunuz benimle. Neden şimdi Garibaldi gibi erkekler yok ki?"

"Baksanıza," dedi Mr. Perrott, "bana fırsat vermiyorsunuz. Her şeye baştan başlamamız gerektiğini düşünüyorsunuz. Tamam. Ama iyi anlayamadım – bir toprağı fethetmek mi? Bütün topraklar

zaten fethedilmediler mi?"

"Belli bir toprak değil," diye açıkladı Evelyn. "Görmüyor musunuz, önemli olan fikir. Hayatlarımız çok sakin. Eminim ki içinizde harika şeyler gizlidir."

Hewet, Mr. Perrott'un zeki yüzündeki çizgilerin ve çukurlukların dokunaklı bir şekilde yumuşadığını gördü. O anda bile onun kafasından neler geçtiğini hayal edebiliyordu, baroda yılda beş yüz pounddan fazla kazanmadığına göre acaba bir kadına evlenme teklif etmesi doğru olur muydu, bir serveti de yoktu, üstelik bakması gereken yatalak bir kız kardeşi vardı. Mr. Perrott, Susan'ın günlüğüne yazdığı gibi, "uygun" biri olmadığını bir kez daha anladı; tam bir beyefendi değil, demişti Susan, çünkü Perrott Leeds'li bir bakkalın oğluydu, hayata sırtında bir sepetle başlamıştı ve şimdi, doğuştan beyefendi olan birinden pratikte ayırt edilemese de, keskin gözler, kusursuz giyiminden, tutuk hareketlerinden, aşırı temiz oluşundan ve çatalıyla bıçağını tanımlayamayan bir ürkeklik ve titizlikle kullanmasından – bu, etin ender bulunduğu ve pek de ihtiyatla muamele edilmediği günlerden kalma bir alışkanlık olabilirdi– kökenini anlıyorlardı.

Çevrede dolaşırken birbirinden kopan iki grup yeniden buluştu, yan yana durup altlarındaki sıcak manzaranın sarılı yeşilli beneklerini uzun uzun seyretti. Sıcak hava görüntünün içinden oynaşarak geçiyor, vadideki bir köyün damlarını açık seçik görmeyi olanaksızlaştırıyordu. Hafif bir esinti olsa da dağın tepesi bile çok sıcaktı ve sıcak, yemek, devasa alan ve belki de tanımlayamadıkları bir neden, içlerinde rahatlatıcı bir rehavet doğuruyordu, onları gevşetip neşelendiriyordu. Fazla konuşmuyorlar ama sessiz kalmaktan rahatsızlık duymuyorlardı.

"Gidip şurada görülecek bir şey var mı diye bakalım mı?" dedi Arthur Susan'a; birlikte uzaklaştılar, onların gidişi kuşkusuz ötekilerin içlerinde bir duygu kıpırtısı doğurdu.

"Tuhaf bir grup, değil mi?" dedi Arthur. "Hepsini yukarıya kadar çıkartamayız diye düşünmüştüm. Ama iyi ki geldik, ulu Tanrım! Bunu kaçırmak istemezdim."

"Mr. Hirst'ten *hoşlanmıyorum*," dedi Susan, durup dururken.

"Sanırım oldukça zeki, ama zeki insanlar neden böyle – çok nazik biri olmalı, gerçekten," diye ekledi, kaba kaçabilecek bir sözü içgüdüsel olarak sınırlandırmıştı.

"Hirst mü? A, şu eğitimli tiplerden biri," dedi Arthur kayıtsızca. "Halinden hoşnut gibi görünmüyor. Elliot'la konuşmasını duymalısınız. Onları zar zor izleyebiliyorum. Kitaplarla aram hiç olmadı."

Kâh konuşup kâh susarak küçük bir tepeye vardılar, orada birkaç tane ince, uzun ağaç vardı.

"Buraya oturmamızda sakınca var mı?" dedi Arthur, çevresine bakınarak. "Göl çok hoş –manzara da." Oturdular ve bir süre hiç konuşmadan doğruca karşıya baktılar.

"Ama bazen o akıllı adamları kıskanıyorum," dedi Arthur. Sanmam ki onlar hiç..." Cümlesini tamamlamadı.

"Neden kıskandığınızı anlayamıyorum," dedi Susan, içtenlikle.

"İnsanın başına tuhaf şeyler geliyor," dedi Arthur. "Yeterince düzgün gidiyor hayatınız, her şey birbirini izliyor, her şey çok keyifli, çok kolay, her şeyi bildiğinizi sanıyorsunuz, ve birden nerede olduğunuzu hiç anlamıyorsunuz, her şey eskisinden çok farklı görünüyor. Bugün de o patikadan yukarı çıkarken, sizin arkanızdan eşekle giderken, her şeyi sanki–" durdu, bir otu kökünden söküp kopardı. Köklere yapışmış toprak topaklarını etrafa dağıttı – "bir anlamı varmış gibi gördüm. Bu fark sizden kaynaklandı," dedi birden, "neden söylemeyeyim bunu size. Sizi tanıdığımdan beri böyle hissediyorum... Çünkü sizi seviyorum."

Sıradan şeyler konuşurlarken bile Susan, sadece kendi içindeki değil, ağaçlardaki ve gökyüzündeki bir şeyi de ortaya çıkarır gibi olan yakınlaşma heyecanının farkına varmıştı, Arthur'un kaçınılmaz görünen konuşmasının devam etmesi gerçekten acı veriyordu Susan'a, çünkü daha önce kendisine bu kadar yakınlaşan olmamıştı.

Arthur konuşmaya devam ederken Susan taş gibi kaskatı kaldı, son sözcüklerde yüreği peş peşe hopladı. Otururken parmaklarıyla bir taşı sıkıca kavramıştı, gözlerini tam karşıya, vadinin geri-

sindeki dağın aşağısına dikmişti. Gerçekten başına gelmişti işte, evlenme teklifi almıştı.

Arthur dönüp baktı ona; yüzünü tuhaf bir şekilde buruşturmuştu. Susan öyle güç soluk alıyordu ki yanıt vermekte zorlandı.

"Bilebilirdiniz." Kızı kollarına aldı; anlaşılmaz sözcükler mırıldanarak birbirlerine tekrar tekrar sarıldılar.

"Eh," diye iç geçirdi Arthur, yere çökerken, "başıma gelen en harika şey bu." Rüyada gördüklerini gerçek şeylerin yanına koyarmış gibi bir hali vardı.

Uzun bir sessizlik oldu.

"Dünyadaki en mükemmel şey," dedi Susan, yumuşak bir sesle ve tamamıyla inanarak. Artık bu sadece bir evlilik teklifi değildi, âşık olduğu Arthur'un evlenme teklifiydi.

Bu anı izleyen sessizlikte Arthur'un elini sıkı sıkı tutarken ona iyi bir eş olabilmek için Tanrı'ya dua etti.

"Ya Mr. Perrott ne diyecek?" diye sordu sonunda.

"Sevgili eski dostum," dedi Arthur, ilk şoku atlattıktan sonra rahatlamış, büyük bir zevk ve memnuniyet duymaya başlamıştı. "Ona çok nazik davranmalıyız, Susan."

Perrott'un nasıl zor bir hayat sürdüğünü, kendisine nasıl da mantıksızca bağlı olduğunu anlattı Susan'a. Mr. Perrott'un annesinden de söz etti, sağlam kişilikli dul bir kadındı. Bunun karşılığı olarak Susan da kendi ailesinin portrelerini çizdi Arthur'a – özellikle en küçük kız kardeşi olan Edith'inkini, en çok onu seviyordu, "Senin dışında, Arthur... Arthur," diye devam etti, "en önce neyimden hoşlandın benim?"

"Bir gece denizdeyken taktığın bir tokadan," dedi Arthur, biraz düşündükten sonra. "Senin bezelye yemediğini de fark etmiştim –bunu fark etmek ne saçma!– çünkü ben de bezelye sevmem."

Sonra da birbirlerinin daha önemli zevklerini karşılaştırmaya koyuldular, ya da daha ziyade Susan Arthur'un nelerden hoşlandığını öğrendi, kendisinin de aynı şeylerden çok hoşlandığını öne sürdü. Londra'da oturacaklardı, belki şehir dışında, Susan'ın ailesine yakın bir de kır evleri olurdu, çünkü Susan'ın olmayışı ilk

başta ailesine tuhaf gelebilirdi. İlk önce sersemlemişti, ama sonradan nişanlanmasının yol açacağı çeşitli değişikliklere gitti aklı –evli kadınların arasına karışmak ne kadar da keyifli olacaktı– kendisinden yaşça epey küçük genç kızların yanında durmayacaktı – bir kızkurusunun sürüp giden yalnızlığından kurtulacaktı. Zaman zaman, şaşırtıcı derecede iyi olan talihinin verdiği coşkuyla Arthur'a dönüp aşkını dile getiren bir şey söylüyordu.

Birbirlerine sarılmış durumdayken gözetlendiklerinin farkında değillerdi. Üst taraflarındaki ağaçların arasında ansızın iki kişi belirdi. Hewet, "Burası gölge," derken Rachel olduğu yerde kaldı. Aşağıda, bir erkekle bir kadının yerde yattıklarını, kucaklaşmalarını sıkılaşıp gevşerken hafifçe bir o yana bir bu yana yuvarlandıklarını gördüler. Sonra erkek doğrulup oturdu, Susan Warrington olduğu anlaşılan kadın ise yerde sırtüstü yattı, gözleri kapalıydı, yüzünde dalgın bir ifade vardı, sanki bilinci tamamıyla yerinde değildi. Yüzündeki ifadeden mutlu mu mutsuz mu olduğu anlaşılmıyordu. Arthur yeniden Susan'a dönüp erkek koyunun dişi koyunu dürtmesi gibi dürtünce Hewet ile Rachel hiç konuşmadan geri çekildiler. Hewet rahatsızlık derecesinde mahcup hissediyordu kendini.

"Hiç hoşlanmam bundan," dedi Rachel, biraz sonra.

"Hatırladığım kadarıyla ben de hoşlanmam," dedi Hewet. "Hatırladığım kadarıyla–" ama fikrini değiştirdi ve sakin bir sesle devam etti, "Eh, nişanlandıklarını varsayabiliriz. Arthur'un uçacağını sanıyor musunuz, yoksa Susan bu işe bir son verdirir mi?"

Oysa Rachel hâlâ telaşlıydı; az önce gördüklerinin etkisinden kurtulamıyordu. Hewet'e yanıt vermek yerine ısrarcı oldu.

"Aşk tuhaf bir şey değil mi, insanın kalbini çarptırıyor."

"Gördüğün gibi son derece önemli," diye yanıtladı Hewet. "Artık hayatları sonsuza kadar değişti."

"İnsan onlara acıyor da," diye sürdürdü Rachel, sanki duygularının akışını izliyordu. "Her ikisini de tanımıyorum, ama neredeyse ağlayabilirim. Saçma bir şey, değil mi?"

"Çünkü birbirlerine âşıklar," dedi Hewet. "Evet," diye ekledi

biraz düşündükten sonra, "haklısınız, müthiş dokunaklı bir yanı var bu durumun."

Koruluktan biraz uzaklaşıp kendilerini sırtlarını dayamaya davet eder gibi görünen yuvarlak bir oyuğa gelince oturmaya hazırlandılar, âşıkların bıraktığı izlenim biraz zayıfladı, ancak o görüntü zihinlerinde yoğun bir şekilde kaldı, büyük olasılıkla gördüklerinin etkisiydi bu. Bir duygunun izini taşıyan herhangi bir günün ötekilerden farklı olması gibi, bugün de artık farklıydı, çünkü başka insanların hayatlarını bir dönüm noktasında görmüşlerdi.

"Çadırların kurulduğu büyük bir kamp alanı olabilir," dedi Hewet, karşıdaki dağlara bakarak. "Suluboya tablo gibi değil mi –suluboyaların kâğıdın yüzeyinde kabarık şeritler halinde nasıl kuruduğunu bilirsiniz– nasıl göründüklerini merak ediyordum."

Gözleri daldı, sanki bir şeyleri birbirine uyduruyordu, o gözlerin rengi Rachel'a bir yılanın yeşil gövdesini hatırlattı. Hewet'in yanına oturup dağlara baktı. Daha fazla bakamayacak kadar zorlandığında yere baktı; çünkü manzaranın genişliği gözlerini doğal sınırlarının dışına çıkarır gibiydi, Güney Amerika toprağının bu santimetrelerini titizlikle incelemek öyle hoşuna gidiyordu ki, toprağın her zerresini görüyor, kendisinin üstün güce sahip olduğu bir dünya kuruyordu orada. Otların arasındaki sivri bir yaprağı büktü, bir böceği otun en üstteki püskülüne oturttu, böcek bu tuhaf serüvenin farkına vardı mı diye merak etti, milyonlarca püskül arasından bu püskülü bükmüş olmasının ne kadar garip olduğunu düşündü.

"Bana adınızı hiç söylemediniz," dedi Hewet, ansızın. "Bayan Filanca Vinrace... İnsanların ilk adlarını öğrenmek isterim."

"Rachel," dedi genç kız.

"Rachel," diye yineledi Hewet. "Rachel adında bir halam var, Peder Damien'ın hayatını şiir biçiminde yazmıştı. Dindar bir bağnaz –Northamptonshire'da, hiç kimseyi görmeden yetiştirilme tarzından dolayı. Sizin halanız var mı?"

"Onların yanında kalıyorum," dedi Rachel.

"Acaba şimdi ne yapıyorlar?" diye sordu Hewet.

"Herhalde yün satın alıyorlardır," dedi Rachel, emindi buna. Halalarını tarif etmeye çalıştı. "Ufak tefekler, oldukça solgun benizliler," diye söze başladı, "çok temizler. Richmond'da yaşıyoruz. Yaşlı bir köpekleri de var, sadece kemik iliği yer. Halalarım hep kiliseye giderler. Çekmecelerini sık sık temizlerler." Bu noktada, insanları tarif etmenin zorluğu engelledi onu.

"Bütün bunların hâlâ devam ettiğine inanamıyorum!" diye bağırdı.

Güneş arkalarındaydı, ansızın önlerindeki zemine iki uzun gölge düştü, biri bir eteğin gölgesi olduğu için titrekti, diğeriyse sabitti, çünkü bir çift pantolonlu bacağa aitti.

"Pek rahat görünüyorsunuz!" dedi Helen'in sesi tepelerinden.

"Hirst," dedi Hewet, makasa benzeyen gölgeyi işaret ederek; sonra gelenlere bakmak için yana döndü.

"Burada hepimize yer var," dedi.

Hirst rahatça oturduktan sonra, "Genç çifti kutladınız mı?" dedi.

Belli ki, Hewet ile Rachel'dan birkaç dakika sonra aynı yerden geçen Helen ile Hirst de aynı şeyi görmüşlerdi.

"Hayır, onları kutlamadık," dedi Hewet. "Pek mutlu görünüyorlardı."

"Eh," dedi Hirst, dudaklarını büzerek, "onlardan biriyle evlenmek zorunda kalmadığım sürece–"

"Biz çok duygulandık," dedi Hewet.

"Duygulanacağınızı düşündüm," dedi Hirst. "Ne duygulandırdı seni, Keşiş? Ebedi tutkuları düşünmek mi, yoksa Katolikleri uzak tutacak yeni doğmuş erkek bebekleri düşünmek mi? Emin olun ki," dedi Helen'e, "her ikisinden de duygulanabilir o."

Hirst'ün şakası Rachel'ı epeyce rahatsız etmişti, şakanın her ikisini de hedef aldığını hissediyordu, ama yeterince hazırcevap değildi.

"Hirst'ü hiçbir şey etkilemez," diyerek güldü Hewet; hiç rahatsız olmuşa benzemiyordu. "Sonlu bir sayıya âşık olan sonsuz bir sayı olmadıkça – sanırım böyle şeyler matematikte bile vardır."

"Tam tersine," dedi Hirst, kızmış gibiydi, "ben güçlü tutkuları

olan biri olduğuma inanıyorum." Konuşma tarzından ciddi olduğu belliydi; elbette hanımefendilere yaranmak için böyle konuşuyordu.

"Aklıma gelmişken, Hirst," dedi Hewet, kısa bir sessizlikten sonra, "korkunç bir itirafta bulunacağım. Kitabın – Wordsworth'ün şiirleri, hatırlarsan yola çıkmak üzereyken masandan almıştım ve cebime koyduğuma emindim–"

"Kayboldu," diye cümleyi Hirst tamamladı.

"Belki de," diye ısrar etti Hewet, sağına soluna eliyle vurarak, "o kitabı hiç almamışımdır."

"Almadın," dedi Hirst. "Burada işte." Eliyle göğsünü işaret etti.

"Çok şükür," diye bağırdı Hewet. "Çocuk katiliymişim gibi hissetmeme gerek yok artık."

"Sizin sürekli bir şeyleri kaybettiğinizi düşünüyorum," dedi Helen, düşünceli düşünceli Hewet'e bakarak.

"Hiçbir şeyi kaybetmem," dedi Hewet. "Yanlış yere koyarım. İşte bu yüzden bu yolculukta Hirst benimle aynı kamarayı paylaşmak istemedi."

"Birlikte mi yola çıktınız?" diye sordu Helen.

"Bu gruptaki herkesin kendisini kaba hatlarıyla, kısaca tanıtmasını öneriyorum," dedi Hirst, doğrulup oturarak. "Miss Vinrace, siz başlayın, haydi."

Rachel yirmi dört yaşında olduğunu, babasının gemi sahibi olduğunu, doğru dürüst bir eğitim almadığını, piyano çaldığını, hiçbir kardeşi olmadığını ve annesi ölmüş olduğu için Richmond'da halalarıyla birlikte oturduğunu anlattı.

"Bir sonraki," dedi Hirst, bu anlatılanları dikkatle dinledikten sonra eliyle Hewet'i işaret ederek. "Ben bir İngiliz beyefendisinin oğluyum. Yirmi yedi yaşındayım," diye söze başladı Hewet. "Babam, toprak ağasıydı, tilki avlardı. Ben on yaşındayken av sahasında öldü. Ölüsünün eve getirilişini hatırlıyorum, sanırım bir kepengin üzerinde getirilmişti, ben tam o sırada çay için alt kata iniyordum, çayda reçel olduğunu görünce acaba bana izin verirler mi diye düşünmüştüm–"

"Tamam, ama konudan uzaklaşma," diye araya girdi Hirst.

"Winchester ve Cambridge'de eğitim gördüm, bir süre sonra ayrılmak zorunda kaldım oradan. O tarihten beri pek çok şey yaptım–"

"Mesleğiniz?"

"Yok –en azından–"

"Zevkleriniz?"

"Edebiyat. Bir roman yazıyorum."

"Erkek ya da kız kardeşiniz?"

"Üç kız kardeşim var, erkek kardeşim yok; bir de annem var."

"Sizin hakkınızda duyacaklarımız bu kadar mı?" diye sordu Helen. Sıra ondaydı, çok yaşlı olduğunu söyledi, geçen ekimde kırkına basmıştı, babası şehirde avukattı, ama iflas etmişti, bu nedenle kendisi de pek eğitim alamamıştı –durmadan ev değiştirmişlerdi– ama ağabeyi ona kitaplarını vermişti okuması için.

"Size her şeyi anlatacak olsaydım–" deyip sustu ve gülümsedi. "Epey zaman alırdı," diye bağladı cümlesini. "Otuz yaşındayken evlendim, iki çocuğum var. Kocam bilimadamı. Şimdi de sıra sizde," diye başıyla Hirst'ü gösterdi.

"Pek çok şeyi söylemediniz," diye Helen'e sitem etti Hirst. "Adım St. John Alaric Hirst," diye başladı sonra, neşeli bir sesle. "Yirmi dört yaşındayım. Norfolk'taki Great Wappyng'in papazı olan Rahip Sidney Hirst'ün oğluyum. Aa, her yerden burs kazandım –Westminster– King's. Şimdi King's'te öğretim üyesiyim. Ürkütücü gelmiyor mu kulağa? Annemle babam hayattalar (heyhat). İki erkek, bir kız kardeşim var. Çok seçkin bir genç adamım," diye de ekledi.

"İngiltere'nin en seçkin üç, yoksa beş miydi, erkeğinden biri," dedi Hewet.

"Çok doğru," dedi Hirst.

"Bütün bunlar çok ilginç," dedi Helen kısa bir aradan sonra. "Ama en önemli konulardan hiç söz etmedik. Örneğin, Hıristiyan mıyız?"

"Değilim", "değilim" diye atıldı her iki genç adam da.

"Ben Hıristiyanım," dedi Rachel.

"Kişisel bir tanrıya mı inanıyorsunuz?" Soran Hirst'tü, dönmüş, Rachel'ı gözlüğünün arkasından süzüyordu.

"İnanıyorum ki – inanıyorum ki," diye kekeledi Rachel, "hakkında hiçbir şey bilmediğimiz şeyler var, dünya bir anda değişebilir ve herhangi bir şey ortaya çıkabilir."

Bunu duyan Helen açıkça güldü. "Saçmalık," dedi. "Sen Hıristiyan değilsin. Ne olduğunu hiç düşünmedin. Hem başka birçok soru var," diye devam etti, "ama belki de onları henüz soramayız." Bu kadar açık konuşmuş olmalarına rağmen aslında birbirleri hakkında hiçbir şey bilmediklerinin farkına varıp rahatsız olmuşlardı.

"Önemli sorular," dedi Hewet, düşünceliydi, "gerçekten ilginç olanlar. Onları soracağımızdan kuşkuluyum."

Birbirlerini iyi tanıyan insanların bile pek az şeyi söyleyebileceği gerçeğini pek yavaş kabullenen Rachel, Hewet'in ne demek istediğini öğrenmekte ısrarcıydı.

"Hiç âşık olup olmadığımız mı?" diye sordu. "Sizin kastettiğiniz bu tür bir soru mu?"

Helen yine güldü ona, bu kadar cesur ve bu kadar budala olduğu için Rachel'ın üzerine uzun püsküllü otlardan serpti sevecenlikle.

"Ah, Rachel," diye bağırdı. "Seninle olmak, evde yavru köpek bulunması gibi, insanın iç çamaşırlarını aşağıdaki salona getiren bir yavru köpek."

Önlerindeki güneşli araziden yine tuhaf, titrek şekiller geçti, erkek ve kadın gölgeleriydi.

"İşte buradalar!" diye bağırdı Mrs. Elliot. Aksilenir gibiydi. "Biz de sizi *arayıp* duruyorduk. Saatin kaç olduğunu biliyor musunuz?"

Mrs. Elliot'la Mr. ve Mrs. Thornbury karşılarındaydı; Mrs. Elliot saatini çıkarmış, parmağıyla camına vuruyordu. Hewet'e bu davetten kendisinin sorumlu olduğu hatırlatılınca, herkesi alıp hemen saat kulesine götürdü, eve dönmeden önce orada çay içeceklerdi. Duvarın üstünde parlak kızıl renkte bir eşarp dalgalandı, ötekiler yukarı çıkarken Mr. Perrott ile Evelyn onu bir taşa bağ-

lıyorlardı. Sıcak, ancak onların gölgede değil de güneşin altında oturmalarına yetecek kadar azalmıştı, güneş yüzlerini kızartıp sarartacak, altlarındaki arazinin büyük bölümlerini renklendirecek kadar ısıtıyordu hâlâ.

"Çayın yarısı kadar bile güzel bir şey yoktur," dedi Mrs. Thornbury, fincanını eline alırken.

"Hiçbir şey," dedi Helen. "Hatırlamıyor musun, çocukken samanları keser ve çaymış gibi yapardık, dadılarımız bizi azarlardı – neden olduğunu hiç anlamam, dadılar gaddardır, hiçbir zararı olmamasına rağmen tuz yerine karabiber kullanmamıza da izin vermezler. Sizlerin dadıları da aynı böyle değil miydi?"

Bu konuşma sırasında Susan onlara katıldı, Helen'in yanına oturdu. Birkaç dakika sonra Mr. Venning ağır adımlarla karşı yönden geldi. Neşesi yerinde gibiydi ve kendisine ne söylenirse söylensin şen şakrak yanıtlayacak havadaydı.

"O yaşlı adamın mezarına ne yaptınız?" diye sordu, taşların tepesinde dalgalanan kırmızı bayrağı işaret ederek.

"Üç yüz yıl önce ölmüş olmasının talihsizliğini unutturmaya çalıştık ona," dedi Mr. Perrott.

"Çok korkunç olurdu – ölmek!" diye atıldı Evelyn M.

"Ölmek mi?" dedi Hewet. "Korkunç olacağını düşünmüyorum ben. Hayal etmesi zor değil. Bu akşam yatmaya gittiğinizde ellerinizi kavuşturun böyle –yavaş soluk alıp verin–" Ellerini göğsünde kavuşturarak geriye yaslandı, gözlerini kapattı, "Şimdi," diye mırıldandı inişsiz çıkışsız, tekdüze bir sesle, "bir daha asla, asla, asla kıpırdamayacağım." Ötekilerin arasında dümdüz uzanan bedeni bir an ölümü çağrıştırdı.

"Bu korkunç bir tablo, Mr. Hewet!" diye bağırdı Mrs. Thornbury.

"Biraz daha pasta!" dedi Arthur.

"Emin olun ki korkunç bir yanı yok," dedi Hewet, doğrulup oturdu, elini pastaya uzattı.

"Öyle doğal ki," diye yineledi. "Çocuklu aileler bu alıştırmayı her gece yaptırmalılar çocuklarına... Ölmek istediğimi sanmayın ama."

"Mezarı ima ettiğinize göre," dedi Mr. Thornbury, neredeyse

ilk kez konuşuyordu, "şu yıkıntıya mezar diyebilir misiniz? Orayı Elizabeth döneminden kalma bir gözetleme kulesinin yıkıntısı sayanlara ben de katılmıyorum sizin gibi – İngiltere'nizin güneyindeki tepelerde bulunan tümseklerin ya da höyüklerin konaklama yeri olduğuna inanmadığım gibi. Antika meraklıları her şeye konaklama yeri diyorlar. Onlara hep şunu soruyorum, söyleyin bakalım, atalarımız sürülerini nerede tutuyorlardı, diyorum. İngiltere'deki konaklama yerlerinin yarısı kadim ağıllar ya da çiftlik avluları, benim yaşadığım bölgelerde dendiği gibi. Hiç kimsenin sürüsünü böyle dört bir yanı açık ve ulaşılması zor yerlerde tutmayacağı tezinin hiçbir geçerliliği yok, o günlerde bir adamın sürüsünün sermayesi, mal mevcudu, kızının çeyizi olduğunu hatırlarsanız. Sürüsü olmayan, köle olurdu, bir başkasının adamı olurdu..." Gözlerindeki parıltı yavaş yavaş kayboldu, ağzının içinden mırıldandığı birkaç kelimeyle cümlesini tamamladı, nedense yaşlı ve üzgün görünüyordu.

Yaşlı beyefendiyi bir tartışmaya çekebilecek olan Hughling Elliot o sırada orada değildi. Ama şimdi kendi elini solgun gösterecek kadar güzel parlak renklerde zarif bir deseni bulunan, kare biçiminde geniş bir pamuklu bezi almış geliyordu.

"Ucuza aldım," dedi, bezi örtünün üzerine koyarken. "Kulağı küpeli, iriyarı adamdan aldım az önce. Güzel, değil mi? Herkese yakışmaz elbette, ama Mrs. Raymond Parry'ye –değil mi Hilda?– tam uyar."

"Mrs. Raymond Parry!" diye bağırdılar Helen ile Mrs. Thornbury bir ağızdan.

Sanki o âna kadar yüzlerini kapatan bir sis perdesi kalkmış gibi birbirlerine baktılar.

"Ah – o harika davetlere siz de mi katıldınız?" diye sordu Mrs. Elliot, merakla.

Binlerce kilometre uzakta, suların geniş bir kavis çizdiği yerin gerisinde, küçücük bir arazi parçasının üzerinde olsa da Mrs. Parry'nin salonu gözlerinin önünde canlandı. Daha önce sağlam ve sabit değilken şimdi bir biçimde o salona tutunmuş gibiydiler

ve bir anda daha sağlamlaşmışlardı. Belki de aynı anda o salonda bulunmuşlardı; belki de merdivende birbirlerinin yanından geçmişlerdi; her ne olursa olsun aynı insanlardan bazılarını hepsi tanıyordu. Birbirlerini yeni bir merakla tepeden tırnağa süzdüler. Ama bakışmaktan başka bir şey yapamadılar, çünkü keşiflerinin meyvelerini tadacak zaman yoktu. Eşekler yaklaşıyordu, hemen aşağı inmeye başlamalıydılar, gece öyle hızlı çöküyordu ki onlar eve dönmeden karanlık bastırmış olacaktı.

Böylece sırayla eşeklere binerek peş peşe tepeden aşağı indiler. Birinden ötekine bölük pörçük konuşmalar aktarılıyordu. Şakalar yapılıyor, kahkahalar atılıyordu; kimileri yolun bir kısmını yürüdü, çiçek topladı, önlerindeki taşları yuvarladı.

"Sizin okulunuzda en iyi Latince şiiri kim yazar, Hirst?" diye sordu Mr. Elliot, durup dururken, Mr. Hirst de hiçbir fikri olmadığını söyledi.

Yerlilerin uyardığı gibi, alacakaranlık aniden çöktü, dağın her iki yanındaki çukurlar karanlıkla doldu, patika öyle loşlaştı ki eşeklerin sert kayalara çarpan nal seslerini duymak şaşırtıcıydı. İçlerinden biri sessizleşti, sonra bir ikincisi, sonunda hepsi sustular, zihinlerindekini derin mavi havaya boşalttılar. Karanlıkta yol, gündüz olduğundan daha kısa görünüyordu; çok geçmeden kasabanın ışıkları çok aşağılardaki düzlükte belirdi.

Birden biri "Ah!" diye bağırdı.

Bir anda aşağıdaki vadiden yine ağır bir sarı damla göründü; yükseldi, durdu, bir çiçek gibi açıldı ve yağmur damlaları gibi yere aktı.

"Havai fişekler," diye bağırdılar.

Bir tane daha hızla fırladı havaya, sonra bir tane daha; kıvrıldığını ve gürlediğini duyar gibi oldular.

"Azizlerden birinin günü sanırım," dedi bir ses.

Fişeklerin havaya hızla fırlamaları ve kucaklaşmaları, kendilerine bembeyaz, gergin yüzlerle bakan kalabalığın önünde ansızın ateşli bir şekilde ayağa fırlayıp kucaklaşan âşıklara benziyordu. Ama tepeden inen Susan ile Arthur birbirleriyle hiç konuşmadılar ve uzak durdular.

Havai fişekler seyreldi, sonunda hepsi bitti, yolun geri kalanını hemen hemen karanlıkta gittiler, arkalarındaki dağ kocaman bir gölge gibiydi, çalılıklarla ağaçlar da yola karanlıklarını düşüren gölgecikler. Çınar ağaçlarının arasında birbirlerinden ayrıldılar, arabalara doluştular ve iyi geceler dilemeden ya da sadece ağızlarının içinden mırıldanarak yola koyuldular.

Saat o kadar ilerlemişti ki, otele varmalarıyla yataklarına girmelerinin arasında sohbete zaman kalmamıştı. Ama Hirst elinde bir yakayla Hewet'in odasına daldı.

"Eh, Hewet," dedi, ağzını ardına kadar açıp esnerken, "bence bu büyük bir başarıydı." Esnedi. "Ama dikkat et de o genç kadın sana sahip çıkmasın... Genç kadınlardan pek hoşlanmam da..."

Açık havada saatlerce kalan Hewet öyle çarpılmıştı ki yanıt veremedi. Aslında gruptaki herkes on dakika geçmeden derin bir uykuya dalmıştı bile, tek uyumayan Susan Warrington'du. Uzunca bir süre karşısındaki duvara boş boş baktı, ellerini kalbinin üzerinde kavuşturmuştu, başucundaki ışık yanıyordu. Net bir şekilde düşünemiyordu çoktandır, kalbi sanki güneş kadar irileşmişti, bütün bedenini aydınlatıyor, güneş gibi sürekli ısı dalgası yayıyordu.

"Mutluyum, mutluyum, mutluyum," diye yineledi Susan. "Herkesi seviyorum. Mutluyum."

12. Bölüm

Susan'ın nişanlanması, baba evinde onaylanıp otelde de konuyla ilgilenen herkese duyurulunca –otelde kalanlar artık, Mr. Hirst'ün anlattığı gibi, görünmeyen tebeşir çizgileriyle birbirlerinden ayrılmışlardı– bu haberin bir kutlamayı hak ettiği hissedildi; bir geziye mi çıkılmalıydı? Çıkmışlardı zaten. O zaman bir dans. Dansın üstünlüğü, ister istemez can sıkıcı olan ve briç oynanmasına rağmen saçma sapan bir şekilde sabahlara kadar ayakta kalınmasına yol açan o uzun gecelerden birini ortadan kaldırmasıydı.

Holdeki doldurulmuş leoparın dimdik gövdesinin altında duran iki-üç kişi çok geçmeden bu konudaki kararı verdiler. Evelyn sağa sola birkaç adım attı ve zeminin kusursuz olduğunu söyledi. Sinyor Rodriguez, düğünlerde keman çalan yaşlı bir İspanyol'dan söz etti – öyle bir keman çalıyordu ki kaplumbağalar bile dans edebilirdi; kapkara gözlü kızı da iyi bir piyanistti. Söz konusu gecede oturup kalmayı, fırıl fırıl dönmeye ve başkalarını dönerken seyretmeye yeğleyecek kadar hasta ya da huysuz olanlar varsa salonla bilardo odası emirlerine amadeydi. Hewet, gruplarının dışında kalanların da olabildiğince gönüllerini almayı kendine iş edindi. Hirst'ün görünmeyen tebeşir çizgileri kuramına hiç aldırış etmeyecekti. Bir-iki kişi başından savdı onu ama ödülü, kendilerine denk olan kişilerle bu fırsattan yararlanarak konuşmaktan zevk alacak, kimsenin tanımadığı, yalnız beyefendiler bulmak oldu, kuşkulu tipteki bir hanımefendi de, yakın bir gelecekte ona içini dökeceğinin bütün işaretlerini verdi. Akşam yemeğiyle yatma zamanı arasındaki iki-üç saat içinde mutsuz insanlar tanıdı, ki epeyce acınası bir durumdu bu, ne kadar çok insan arkadaşlık kurmayı başaramamıştı.

Dansın cuma günü yapılması kararlaştırıldı, nişandan bir hafta sonra, akşam yemeğinde de Hewet memnun olduğunu belirtti.

"Herkes geliyor!" dedi Hirst'e. "Pepper!" diye seslendi, William Pepper'ın çorbanın peşinden kolunun altında bir broşürle yanlarından süzülüp geçtiğini görünce, "Balöyu senin açmanı bekliyoruz."

"Uyumayı aklımdan çıkaracaksın herhalde," oldu Pepper'ın yanıtı.

"Miss Allan ile dans edeceksin," diye devam etti Hewet, bir kâğıda kurşunkalemle tutulmuş notlara göz atarak.

Pepper durdu, döne döne yapılan danslarla ilgili nutuk çekmeye başladı, halk dansları, bahar dansları, kadriller; bunların hepsi, günümüzün gözdesi olan ve onları haksız yere tahtlarından indiren düzmece valsten ve uydurma polkadan kat kat üstün, dedi – o sırada garsonlar gelip onu nazikçe köşedeki masasına doğru yönelttiler.

O anda yemek salonu, tuhaf bir biçimde, yerlere tahıl taneleri serpilmiş, parlak renkli güvercinlerin sürekli konduğu bir çiftlik avlusunu andırıyordu. Hanımların hemen hepsi o güne kadar giymedikleri giysiler içindeydiler, saçları da dalga dalga, büklüm büklüm kabarıyor, saçtan çok gotik kiliselerdeki tahta oyınalara benziyordu. Yemek her zamankinden daha az resmi ve daha kısaydı, garsonlar bile herkesi saran heyecana kapılmış görünüyorlardı. Saat dokuzu vurmadan on dakika önce komite balo salonunda bir tur attı. Mobilyaları çıkarılınca, pırıl pırıl aydınlatılınca, kokuları havayı saran çiçeklerle süslenince salon, göksel bir şenliği yansıtan harika bir görünüm almıştı.

"Bulutsuz bir gecede yıldızlı bir gökyüzü gibi," diye mırıldandı Hewet, havadar, boş salonda çevresine bakınarak.

"Ne olursa olsun, muhteşem bir pist," diye ekledi Evelyn, koşup altmış-yetmiş santim kadar kayarken.

"Ya şu perdeler?" diye sordu Hirst. Koyu kırmızı perdeler uzun pencereleri kapatıyordu. "Dışarıda mükemmel bir gece var."

"Evet, ama perdeler insana güven aşılıyor," oldu Miss Allan'ın kararı. "Balo hızını alınca perdeleri açmanın zamanı gelir. Hatta pencereleri bile aralayabiliriz... Eğer bunu şimdi yaparsak yaşlılar salonda esinti olduğunu sanırlar."

Miss Allan'ın akıllılığı zaten herkesçe kabul edilmişti, saygı duyuluyordu. Onlar ayakta durmuş konuşurlarken çalgıcılar çalgılarını kutularından çıkarmışlardı, keman da piyanoda çalman bir notayı yineleyip duruyordu. Her şey başlamaya hazırdı.

Birkaç dakikalık bir aradan sonra baba, kızı ve korno çalan damadı uyum içinde çalmaya başladılar. Kavalcının peşinden giden fareler gibi bir anda kapıda kafalar belirdi. Müzik bir kez daha coştu, sonra da üç çalgıcı valsin utkulu ritmini aynı anda tutturdu. Sanki salon hızla suyla dolmuştu. Anlık bir tereddütten sonra önce bir çift, sonra bir ikincisi akıntının ortasına atladı, anafora kapılarak fırıl fırıl döndü. Dans edenlerin ritmik hışırtısı bir havuzun içinde burgaçlanarak akan suyun sesine benziyordu. Salon yavaş yavaş ısındı. Oğlak derisi eldivenlerin kokusu çiçeklerin rayihasına karıştı. Burgaçlar gitgide hızlanarak dönüyor gibiydi, sonunda müzik yükselip çatladı, kesildi, ve burgacın halkaları küçük küçük parçalanıp dağıldı. Çiftler, duvarların dibine sinmiş yaşlıları incecik bir sıra halinde geride bırakarak farklı yönlere uçuştu, zeminin şurasında burasında bir aksesuvar parçası, bir mendil ya da bir çiçek kaldı. Bir sessizlik oldu, sonra müzik yeniden başladı, burgaçlar döndü, çiftler burgaçların içinde kıvrılıp büküldü, sonunda bir çatlama oldu, halkalar birbirinden ayrıldı.

Yaklaşık beş kez aynı şey yaşandıktan sonra garip bir heykel gibi bir pencerenin pervazına yaslanan Hirst, Helen Ambrose ile Rachel'ın kapının eşiğinde durduklarını fark etti. Öyle kalabalıktı ki hareket edemiyorlardı, ama Hirst Helen'in omzunun bir kısmını görünce ve Rachel başını çevirince iki kadını tanıdı. Onlara doğru yürüdü; kadınlar içleri rahatlayarak Hirst'ü selamladılar.

"Lanetlenmişlerin azabını çekiyoruz," dedi Helen.

"Bence cehennem böyle bir yer," dedi Rachel.

Gözleri parlıyor, şaşkın görünüyordu.

Zorlukla vals yapar gibi görünen Hewet ile Miss Allan durup yeni gelenleri selamladılar.

"Çok hoş," dedi Hewet. "Ama Mr. Ambrose nerede?"

"Pindaros," dedi Helen. "Ekim ayında kırkına basmış olan evli

bir kadın dans edebilir mi? Yerimde duramıyorum." Hewet'in içinde yiter gibiydi, ikisi birlikte kalabalığa karıştılar.

"Onları izlemeliyiz," dedi Hirst, Rachel'a ve kararlı bir şekilde kızın kolundan tuttu. Rachel bu işin uzmanı olmasa da iyi dans ediyordu, iyi bir müzik kulağı vardı, ama Hirst'ün müzik zevki yoktu, Cambridge'de aldığı birkaç dans dersi ona sadece dansın anatomisini öğretmiş, ruhunu katmamıştı. Tek bir dönüş onlara yöntemlerinin bağdaşmayacağını gösterdi; kemikleri birbirlerine uyum sağlayacağına köşeli çıkıntılar oluşturuyor, kayarak dönmeyi olanaksızlaştırıyor, üstelik öbür dansçıların döne döne ilerlemelerini engelliyordu.

"Duralım mı?" dedi Hirst. Yüzüne bakan Rachel onun öfkelendiğini anladı.

Tökezleyerek köşedeki koltuklara gittiler, oradan bütün salonu görebiliyorlardı. Salon hâlâ mavili sarılı dalgalar halinde kabarıyor, beylerin siyah elbiseleri dalgaları yol yol çiziyordu.

"Muhteşem bir manzara," dedi Hirst. "Londra'da çokça dans eder misiniz?" İkisi de hem soluk soluğa, hem de heyecanlı olmalarına karşın heyecanlarını belli etmemeye kararlıydılar.

"Pek nadir. Ya siz?"

"Ailem her Noel'de danslı davet verir."

"Bu dans pisti hiç fena değil," dedi Rachel. Hirst onun bu boş konuşmasına yanıt vermeye çalışmadı. Gözlerini dans edenlere dikerek sessizce oturdu. Üç dakika sonra sessizlik Rachel için öyle dayanılmaz oldu ki gecenin güzelliği hakkında beylik bir laf daha etmeye kalkıştı. Hirst acımasızca sözünü kesti onun.

"Geçen gün laf olsun diye mi Hıristiyan'ım ve eğitim almadım dediniz?" diye sordu.

"Aslında doğruydu," diye karşılık verdi Rachel. "Ama ben çok da güzel piyano çalarım, hatta bu salondaki herkesten daha iyi. Siz İngiltere'nin en seçkin kişisisiniz, değil mi?" diye sordu, utanarak.

"Üçünden biriyim," diye düzeltti Hirst.

Yanlarından dönerek geçen Helen, Rachel'ın kucağına bir yelpaze attı.

"Çok güzel bir kadın," dedi Hirst.

Yine sessizleştiler. Rachel, Hirst'ün kendisini de güzel bulup bulmadığını merak ediyordu; St. John, hayat deneyimi olmayan kızlarla konuşmanın ne büyük bir sıkıntı yarattığını geçiriyordu aklından. Belli ki Rachel hiçbir şey düşünmemiş ya da hissetmemiş ya da görmemişti, zeki de olabilirdi, bütün ötekiler gibi de. Ama Hewet'in iğnelemesi zihnini kurcalıyordu –"kadınlara nasıl davranılacağını bilmiyorsun," demişti– Hirst bu fırsattan yararlanmaya kararlıydı. Rachel'ın gece kıyafeti ona, kendisiyle konuşmayı romantik kılacak, onunla konuşma arzusu doğuracak bir gerçekdışılık ve farklılık katmıştı, bu da Hirst'ü rahatsız ediyordu, çünkü nasıl başlayacağını bilemiyordu. Rachel'a baktı, kız ona çok uzak ve anlaşılmaz göründü, çok genç ve iffetliydi. Hirst içini çekip söze başladı.

"Kitaplara gelelim. Neler okudunuz? Sadece Shakespeare'i ve İncil'i mi?"

"Fazla klasik okumadım," dedi Rachel. Hirst'ün neşeli ve epeyce yapmacık tavrı sinirine dokunuyordu, öte yandan onun erkeksi nitelikleri karşısında kendi gücünü de çok mütevazı buluyordu.

"Yani yirmi dört yaşına gelene kadar Gibbon'ı okumadığınızı mı söylüyorsunuz?" diye sordu Hirst.

"Evet, öyle," dedi Rachel.

"*Mon Dieu!*" diye bağırdı Hirst, ellerini iki yana açarak. "Yarın başlamalısınız. Size bendeki kopyayı göndereyim. Bilmek istediğim–" kıza eleştirircesine baktı. "Görüyor musunuz, mesele şu, sizinle gerçekten konuşulabilir mi? Kafanız çalışıyor mu yoksa öbür hemcinsleriniz gibi misiniz? Akranınız olan erkeklerle kıyaslayınca gözüme son derece genç görünüyorsunuz."

Rachel ona baktı ama bir şey söylemedi.

"Gibbon'a gelince," diye devam etti Hirst. "Onu anlayabilecek misiniz acaba? O bir sınamadır, elbette. Kadınlarda ne kadarının eğitim eksikliğine ne kadarının doğuştan gelen yeteneksizliğe bağlı olduğunu anlamak çok güç. Neden anlamayacağınızı ben de bilemiyorum –tek aklıma gelen bugüne kadar anlamsız bir hayat

sürmüş olduğunuz– az önce saçlarınızı sırtınızdan aşağı salarak ötekilerle birlikte tek sıra halinde içeri girmiş olmalısınız."

Müzik tekrar başlıyordu. Hirst, gözlerini salonda gezdirip Mrs. Ambrose'u aradı. Ne kadar iyimser olsa da Rachel'la anlaşamadıklarının farkındaydı.

"Size ödünç kitap vermeyi çok isterim," dedi, eldivenlerini iliklleyip yerinden kalkarken. "Tekrar görüşeceğiz. Şimdi yanınızdan ayrılıyorum."

Kalktı ve Rachel'ın yanından uzaklaştı.

Rachel çevresine bakındı. Bir partideki çocuk gibi, hepsi de kendisine düşman, karga burunlu, sinsi bakışlı, umursamaz yabancıların suratlarıyla kuşatıldığını hissediyordu. Bir pencerenin yanındaydı, bir çekişte açtı onu. Bahçeye çıktı. Gözlerine öfke gözyaşları dolmuştu.

"Lanet olsun o adama!" diye bağırdı, Helen'in kelimelerinden bazılarını kapmıştı, "lanet olsun onun küstahlığına!"

Açmış olduğu pencereden çimenlerin üzerine vuran soluk ışık karesinin tam ortasında duruyordu. Büyük siyah ağaçların siluetleri, önünde devasa yükseliyordu. Sessizce durup baktı onlara, öfkeden ve heyecandan hafifçe titriyordu. Arkasında dans edenlerin ayaklarını yere vurduklarını, iki yana sallandıklarını, vals müziğinin ritmik salınımlarını duydu.

"Ağaçlar var," dedi yüksek sesle. Ağaçlar St. John Hirst'ü telafi eder miydi? Uygarlığın uzağında bir Acem prensesi olacaktı, dağlarda tek başına at binecekti, akşamları nedimeleri ona şarkı söyleyeceklerdi, bütün bunlardan, didişmelerden ve erkeklerden ve kadınlardan uzak – gölgelerin arasından biri çıktı; karanlığın yukarılarında küçük bir kırmızı ışık yandı.

"Miss Vinrace, değil mi?" dedi Hewet, ona bakarak. "Hirst'le dans mı ediyordunuz?"

"Beni öfkelendirdi!" diye bağırdı Rachel, sertçe. "Hiç kimsenin bu kadar küstah olmaya hakkı yoktur!"

"Küstah mı?" diye yineledi Hewet, şaşkınlık içinde ağzındaki puroyu çekip alırken. "Hirst mü küstah?"

"Küstahlık bu–" dedi Rachel ve sustu. Neden bu kadar öfkelendiğini tam olarak bilemiyordu. Kendini güçlükle toparladı.

"Aslında," diye ekledi, Helen ve alayları gözünün önüne gelmişti, "budalalık ettim." Balo salonuna geri dönecekmiş gibi yaptı ama Hewet onu durdurdu.

"Lütfen anlatın bana," dedi. "Hirst'ün sizi incitmek istemediğine eminim."

Rachel anlatmaya kalktığında zorlandı. Saçlarını sırtına salarak tek sıra halinde yürüyerek içeri girmesinin imgesini tuhaf bir biçimde haksız ve berbat bulduğunu söyleyemedi, ayrıca Hirst'ün kendi doğasını ve deneyimini üstün saymasını –sanki suratına bir kapı çarpılmış gibi– neden sadece incitici değil aynı zamanda korkunç bulduğunu da açıklayamadı. Terasta Hewet'in yanında bir aşağı bir yukarı yürürken buruk bir sesle, "Yararı yok," dedi, "birbirimizden uzak durmalıyız; anlaşamıyoruz; içimizde kötü ne varsa ortaya çıkarıyoruz sadece."

Hewet onun iki cinsin doğasıyla ilgili genellemesini bir kenara itti, çünkü böyle genellemeler canını sıkardı ve genelde doğru bulmazdı. Ama Hirst'ü tanıdığı için neler olduğunu tahmin edebiliyordu, içten içe eğlense de Rachel'ın bu olayı zihninde, hayata dair görüşünün bir parçası olacak şekilde saklamasını istemiyordu.

"Şimdi ondan nefret edeceksiniz ki," dedi, "yanlış olur bu. Zavallı Hirst, elinde değil, tarzı bu. Ve gerçekten Miss Vinrace, elinden geleni yapıyordu o; size iltifat ediyordu –deniyordu– deniyordu–" gülmesi gelince sözünü bitiremedi.

Rachel aniden döndü ve o da bir kahkaha attı. Hirst'ün, hatta kendi halinin gülünç bir yanı olduğunu düşünmüştü.

"Sanırım onun arkadaş edinme tarzı bu," diyerek güldü Rachel. "Eh – bana düşeni yapacağım. 'Sizin gibi bedeni çirkin, aklı sevimsiz biri, Mr. Hirst–' diye başlayacağım–"

"Hele hele!" diye bağırdı Hewet. "İşte böyle davranmalısınız ona. Bakın Miss Vinrace, Hirst'e hoşgörüyle yaklaşın. Deyim yerindeyse hayatını ayna önünde geçirdi, duvarları güzel lambri kaplı, Japon baskıları asılı, şık eski koltuklar ve masalarla dona-

tılmış, sadece doğru yerde –sanırım pencerelerin arasında– azıcık renk kullanılmış bir odada geçirdi; orada ayaklarını şöminenin paravanına dayayarak saatlerce oturur, felsefeden, Tanrı'dan, karaciğerinden, kalbinden ve arkadaşlarının kalbinden söz edip durur. Kalplerin hepsi kırıktır. Bir balo salonunda formunda olmasını bekleyemezsiniz ondan. Bacaklarını uzatabileceği ve ancak söyleyeceği bir şey varsa konuşacağı samimi, dumanlı, erkeksi bir yer arzuluyor. Bana kalırsa, oldukça kasvetli bir durum. Ama saygı duyuyorum. Bu tipler o kadar ciddiler ki. Ciddi şeyleri öylesine ciddiye alıyorlar ki."

Hirst'ün yaşam tarzının tarifi Rachel'ı öyle ilgilendirdi ki, ona karşı duyduğu hınzı neredeyse unuttu, saygısı yeniden canlandı.

"O zaman çok zeki kişiler onlar, öyle değil mi?" diye sordu.

"Elbette zekiler. Zekâ söz konusu olduğunda geçen gün söylediğinin doğru olduğunu düşünüyorum; İngiltere'nin en zeki insanları onlar. Ama – onu ele alıp uğraşmak gerek," diye ekledi. "görünenden çok daha fazlası var içinde. Birinin kendisiyle dalga geçmesini istiyor... Size hiçbir deneyiminiz olmadığını söylediğini düşününce! Benim zavallı Hirst'üm!"

Konuşurken terasta bir aşağı bir yukarı yürümüşlerdi, o sırada karanlık pencerelerin perdeleri görünmeyen bir el tarafından birer birer açıldı, ışık kareleri düzenli, eşit aralıklarla çimenlere vurdu. Durup salona baktılar ve Mr. Pepper'ın tek başına bir masada oturmuş yazı yazdığını gördüler.

"Pepper teyzesine mektup yazıyor," dedi Hewet. "Saygıdeğer bir yaşlı hanımefendiymiş, seksen beşinde olduğunu söylüyor Hirst, onu alıp New Forest'ta yürüyüşe çıkarıyormuş... Pepper!" diye bağırdı, camı tıklatarak. "Haydi, görev başına. Miss Allan seni bekliyor."

Balo salonunun pencerelerine geldiklerinde dans edenlerin sallanmalarına ve müziğin kıvraklığına karşı koyamadılar.

"Ne dersiniz?" dedi Hewet, el ele tutuştular, dönen kalabalığın arasına muhteşem bir şekilde karıştılar. Sadece ikinci karşılaşmalarıydı oysa; ilkinde öpüşen bir erkekle bir kadını görmüşlerdi, ikincisinde de Mr. Hewet öfkeli bir genç hanımın çocuğa

benzediğini düşünmüştü. Dans ederken elleri buluştuğunda kendilerini olması gerekenden daha rahat hissettiler.

Geceyarısıydı, dans bütün hızıyla sürüyordu. Hizmetkârlar pencerelerden içerisini gözetliyorlardı; dışarıda oturan çiftlerin beyaz gölgeleri bahçeyi yer yer beneklemişti. Mrs. Thornbury ile Mrs. Elliot, ellerinde yelpazeleri, mendilleri, heyecanlı genç kızların kucaklarına bıraktıkları broşlarla bir palmiyenin altında, yan yana oturuyorlar, ara sıra konuşuyorlardı.

"Miss Warrington *gerçekten* mutlu görünüyor," dedi Mrs. Elliot; ikisi de gülümsediler; ikisi de iç geçirdiler.

"Sağlam kişilikli birisi," dedi Mrs. Thornbury, Arthur'u kastederek.

"Arzulanan da kişiliktir," dedi Mrs. Elliot. "Şu genç adam da epeyce *becerikli*," diye ekledi, kolunda Miss Allan'la yanlarından geçen Hirst'ü başıyla işaret ederek.

"Pek güçlü görünmüyor," dedi Mrs. Thornbury. "Benzi solgun. Koparayım mı?" diye sordu, arkasından uzun bir şey sürüklendiğini fark ederek durmuş olan Rachel'a.

"Umarım eğleniyorsunuzdur?" Hanımlara bunu soran Hewet'ti.

"Bu benim çok alışık olduğum bir durum!" diyerek gülümsedi Mrs. Thornbury. "Beş kız büyüttüm – hepsi de dans etmeyi severdi! Siz de sever misiniz, Miss Vinrace?" diye sordu, Rachel'a anaç gözlerle bakarak. "Sizin yaşınızdayken ben severdim. Kalayım diye anneme nasıl da yalvarırdım –şimdiyse zavallı anneleri anlıyorum– ama kızları da anlıyorum!"

Rachel'a sevecenlikle gülümsedi, bir yandan da merakla inceledi onu.

"Birbirlerine söyleyecek çok şeyleri var gibi," dedi Mrs. Elliot, çift yanlarından ayrılırken onların arkasından anlamlı anlamlı bakarak. "Piknikte dikkatinizi çekti mi? Kızı konuşturabilen tek kişi oydu."

"Kızın babası pek ilginç bir adam," dedi Mrs. Thornbury. "Hull'daki en büyük gemicilik şirketlerinden birinin sahibi. Hatırlarsınız, son seçimlerde Mr. Asquith'e verdiği yanıt ne kadar

yerindeydi. Onun deneyimine sahip birinin koyu bir Muhafazakâr olduğunu görmek pek ilginç."

İnsanlardan çok politika ilgisini çektiği için bu konuda konuşmak isterdi, ancak Mrs. Elliot İmparatorluk'tan söz etmekten yanaydı, hem de fazla soyut olmadan.

"İngiltere'den farelere dair korkunç raporlar geldiğini duyuyorum," dedi Mrs. Elliot. "Norwich'te yaşayan bir görümcem, güvenerek kümes hayvanı alınamadığını anlatıyor. Veba yani. Farelere bulaşıyor, onlardan da başka yaratıklara."

"Yerel yetkililer yeterli önlemleri almıyorlar mı?" diye sordu Mrs. Thornbury.

"Bunu söylemiyor. Ama eğitimli insanların tavrını anlatıyor –akıllı olması gereken kişilerin– aşırı vurdumduymazmışlar. Tabii benim görümcem şu kıpır kıpır modern kadınlardan biri, hani bilirsiniz hep bir şeylere girişirler –insanın hayran olduğu ama hissetmediği türden, en azından ben hissetmiyorum– ama ne de olsa bünyesi demir gibi."

Kendi narinliği aklına gelen Mrs. Elliot içini çekti.

"Ne kadar enerjik bir yüz," dedi Mrs. Thornbury, göğsüne kızıl bir çiçek iliştirmek üzere yakınlarında durmuş olan Evelyn M.'e bakarak. Çiçek yerinde durmayınca Evelyn sabırsız bir hareketle onu yanındaki erkeğin ceketinin yakasına taktı. Yanındaki, uzun boylu, melankolik görünümlü bir gençti, kendisine verileni, sevgilisinin verdiği hatırayı alan bir şövalye gibi kabullendi.

"Gözleri çok yoruyor," oldu Mrs. Elliot'ın bir sonraki gözlemi, içinde dönenlerin pek azını adıyla ya da kimliğiyle tanıdığı sarı burgacı birkaç dakika izledikten sonra. Kalabalığın arasından fırlayan Helen onlara yaklaştı, boş bir koltuğa gitti.

"Yanınıza oturabilir miyim?" dedi, gülümseyerek, soluk soluğaydı. "Sanırım kendimden utanmam gerek," diye devam etti, otururken, "benim yaşımda."

Yanakları kızarmışken, böyle heyecanlıyken güzelliği her zamankinden de çok göz alıyordu, iki hanım da uzanıp ona dokunmayı arzuladılar.

"*Eğleniyorum,*" dedi soluk soluğa. "Hareket etmek – müthiş değil mi?"

"İnsan iyi dans ediyorsa, dansla hiçbir şey yarışamaz diye duyarım hep," dedi Mrs. Thornbury, Helen'e gülümseyerek bakarken.

Helen, ip üzerinde oturur gibi hafifçe iki yana sallanıyordu.

"Hiç durmadan dans edebilirim! Daha da serbest bırakmalılar kendilerini!" diye bağırdı. "Sıçramalılar, sallanmalılar. Bakın! Nasıl da kırıtıyorlar!"

"O harika Rus dansçıları gördünüz mü?" diye başladı Mrs. Elliot. Ama Helen partnerinin geldiğini görmüştü, ayın yükselişi gibi kalktı ayağa. Hanımlar gözlerini ondan ayıramadan Helen salonun ortasına ulaşmıştı bile, onun yaşında bir kadının danstan zevk almasını biraz tuhaf bulsalar da ona hayran olmamak ellerinde değildi.

Helen bir dakika yalnız kalır kalmaz bir fırsat kollamakta olan St. John Hirst yanına geldi.

"Dışarıya çıkıp benimle birlikte oturur musunuz?" diye sordu. "Dans etmeyi hiç beceremem de." Helen'i alıp iki koltuk bulunan bir köşeye götürdü, böylece neredeyse baş başa kalmış olacaklardı. Oturdular, Helen birkaç dakika konuşamadı, hâlâ dansın etkisi altındaydı.

"Hayret verici!" diyebildi sonunda. "Bedeninin nasıl bir biçime sahip olduğunu sanıyor ki o?" Bu sözünün hedefi yanlarından geçen bir hanımdı, yürümek değil de paytak paytak adım atmak denirdi gidişine, tombul, beyaz yüzlü, yuvarlak yeşil gözlü, şişman bir adamın koluna yaslanmıştı. Destek alması gerekiyordu, çünkü kendisi de çok şişmandı ve öyle şişirilmiş gibiydi ki belden yukarısı ayaklarından epeyce öndeydi, ayak bileklerine kadar dar inen eteği yüzünden ancak minik adımlar atabiliyordu. Elbisesi küçük bir parça sarı satenden oluşuyordu, şurasında burasında süs niyetine bir tavuskuşunun göğsündeki renklere öykünen mavi ve yeşil boncuklar gelişigüzel daireler halinde işlenmişti. Köpükten bir şato gibi yükselen saçlarının tepesine mor bir tüy sokulmuştu, güdük boynuna kıymetli taşlar dizili siyah kadifeden bir kurdele

dolamıştı, altın bilezikleri eldivenli tombul kollarının etine gömülmüştü. Yüzü küstah ama neşeli küçük bir domuzun suratına benziyordu, pudra tabakasının altından kırmızı lekeler görünüyordu.

St. John, Helen'in kahkahalarına katılamadı.

"Midemi bulandırıyor," dedi. "Bütün bunlar midemi bulandırıyor... O insanların kafalarının içini bir düşünün – duygularını. Haksız mıyım?"

"Hangisi olursa olsun hiçbir davete gitmeyeceğim diye yemin ediyorum hep," oldu Helen'in yanıtı, "ve hep bozuyorum yeminimi."

Koltuğunda arkasına yaslandı ve genç adama gülerek baktı. St. John'un, hem biraz heyecanlandığını hem de gerçekten öfkelendiğini görebiliyordu.

"Bununla birlikte," dedi St. John, yine umursamaz havalar takınmıştı, "sanırım bu konuda karar vermeli insan."

"Ne konuda?"

"Dünyada konuşmaya değecek beş kişiden fazlasının asla bulunmayacağı konusunda."

Helen'in yüzünün rengi soldu, donuklaştı, her zamanki sakin ve dikkatli haline döndü.

"Beş kişi mi?" dedi. "Bana kalırsa beşten fazla olmalı."

"O zaman siz çok şanslıymışsınız," dedi Hirst. "Ya da ben fazla şanssızmışım." Sustu.

"Sizce ben geçinilmesi zor biri miyim?" dedi sonra, durup dururken.

"Zeki insanların çoğu gençken öyledir," dedi Helen.

"Ve kuşkusuz ben – çok zekiyim," dedi Hirst. "Hewet'ten çok daha zekiyim. Çok mümkündür ki," diye devam etti o tuhaf, soğuk tavrıyla, "gerçekten hatırı sayılır kişilerden biri olacağım. Bu, zeki olmaktan çok farklıdır, ama ailemizin bunu fark etmesini bekleyemeyiz," diye ekledi buruk bir sesle.

Helen, "Ailenizle geçinmenin zor olduğuna mı inanıyorsunuz?" diye sormakta haklı olduğunu düşündü.

"Tahammül dışılar... Benim bir asilzade olmamı, saraya danışman olmamı istiyorlar. Buraya kısmen bu konuyu çözmek için

geldim. Çözülmeli de. Ya baroya gireceğim ya da Cambridge'de kalacağım. Kuşkusuz her ikisinin de sakıncaları olduğu belli, ama gerekçelere bakınca Cambridge'i yeğlemem daha doğru görünüyor bana. Şunlara bakın!" diyerek eliyle kalabalık balo salonunu gösterdi. "İtici. İçimde büyük bir sevme gücü olduğunun da farkındayım tabii. Ama Hewet gibi kaptırmam kendimi. Pek az kişiden hoşlanıyorum. Örneğin annem hakkında olumlu şeyler söylenebilir, oysa pek çok bakımdan öyle acınacak halde ki... Tabii Cambridge'e gidersem, oranın en önemli kişisi olmam kaçınılmaz, ama Cambridge'den ürkmemin başka nedenleri var–" Birden sustu.

"Beni çok mu can sıkıcı buluyorsunuz?" diye sordu. Tuhaf bir şekilde, arkadaşına içini döken biriyken birden bir davetteki sıradan genç adamlardan birine dönüşmüştü.

"Hiç de değil," dedi Helen. "Çok hoşlanıyorum."

"Konuşacak birini bulmanın," dedi St. John, neredeyse duygulanarak, "nasıl da önemli olduğunu bilemezsiniz! Sizi görür görmez beni anlayabileceğinizi hissettim. Hewet'i pek severim, ama benim nasıl biri olduğum hakkında en ufak bir fikri yok. Tanıdığım kadınlar arasında, ben bir şey söylerken ne demek istediğimi birazcık anlayan tek kadın sizsiniz."

Bir sonraki dans başlamak üzereydi; Hoffman'ın Masalları'ndan Barcarolle çalıyordu, Helen ayağının ucuyla tempo tuttu; ama aldığı iltifattan sonra ayağa kalkıp gitmesinin mümkün olmadığını hissediyordu, ayrıca hem eğlenmiş, hem de koltukları kabarmıştı, genç adamın kendini beğenmişliğindeki dürüstlüğe de hayran kalmıştı. Onun mutsuz olduğunu tahmin ediyordu, kendisiyle sırların paylaşılmasını isteyecek kadar da kadınsıydı.

"Çok yaşlıyım ben," diyerek içini çekti Helen.

"İşin tuhafı ben sizi hiç de yaşlı bulmuyorum. İkimizin aynı yaşta olduğunu hissediyorum. Hem–" tereddüt etti, ama Helen'in yüzüne bakınca cesaretlendi, "sizinle erkek erkeğe konuşur gibi açıkça konuşabileceğimi hissediyorum – karşı cinsler arasındaki ilişkilerden, ilişkilerden... ve..."

Kendinden emin olmasına rağmen, son kelimeleri söylerken yüzü hafifçe kızarmıştı.

Helen hemen bir kahkaha atarak onun güvenini tazeledi, "Umarım öyledir!" diye bağırdı.

St. John ona içtenlikle baktı, burnunun ve dudaklarının kenarındaki çizgiler ilk kez gevşedi.

"Çok şükür!" dedi. "Artık uygar insanlar gibi davranabiliriz."

Sağlam duran bir engelin ortadan kalktığı belliydi, bir kadınla bir erkek arasındaki konuşmalarda, ancak yanlarında doktor varsa ya da ölümün gölgesi düştüğünde ima edilebilen konulardan söz edilebilirdi. Beş dakika geçmeden St. John Helen'e hayat hikâyesini anlatmaya başlamıştı. Uzundu bu hikâye, çünkü son derece karmaşık olaylarla doluydu, ahlakın temelindeki ilkelerin tartışılmasına kadar götürdü, oradan da, şişinerek dolaşan güvercinlere benzeyen hanımefendilerden ya da muhteşem tüccarlardan biri duyar da oradan kalkıp gitmelerini ister diye bu balo salonunda bile fısıldaşarak tartışılması gereken birçok ilginç konuya. Konuşmalarının sonuna gelince, daha doğrusu Helen, orada yeterince uzun oturmuş olduklarını dikkatinin hafifçe dağılmasıyla belli edince Hirst ayağa kalktı, "O zaman bütün bu gizem için hiçbir neden yok!" diye bağırdı.

"Tek bir neden var, bizim İngiliz olmamız," dedi Helen. Hirst'ün koluna girdi, balo salonundan geçtiler, dönüp duran ve üstleri başları artık gözle görülür derecede dağılmış olan, eleştiren gözlere kesinlikle güzel görünmeyeccek çiftlerin arasından kendilerine zorlukla yol açtılar. Bir arkadaşlık başlatmanın ve uzun uzun konuşmanın verdiği heyecanla acıkmışlardı, yiyecek bir şeyler bulmak üzere yemek salonuna geçtiler, içerisi ayrı masalara oturmuş yemek yiyen insanlarla doluydu. Kapıda Rachel ile karşılaştılar, yine Arthur Venning ile dans etmeye gidiyordu. Yüzü kızarmıştı, çok mutlu görünüyordu, bu haldeyken onun genç kadınların çoğundan kesinlikle çok daha çekici göründüğünü fark etti Helen. Daha önce hiç bu kadar açık seçik görmemişti bunu.

"Eğleniyor musun?" diye sordu, bir saniyeliğine durduklarında.

"Miss Vinrace," diye onun adına yanıt verdi Arthur, "az önce bir itirafta bulundu; dans etmenin bu kadar zevk vereceğini hiç bilmezmiş."

"Evet!" diye bağırdı Rachel. "Hayata bakışım tamamıyla değişti!"

"Ne diyorsun!" diye alay etti Helen. Sonra yollarına devam ettiler.

"Tam Rachel'a özgü, hayata bakışı gün aşırı değişiyor. Biliyor musunuz, tam aradığım adamsınız," dedi Helen, oturduklarında, "onun eğitimini tamamlamama yardımcı olursunuz. Neredeyse bir manastırda büyütülmüş. Babası çok garip. Elimden geleni yapıyorum – ama çok yaşlıyım, hem de kadınım. Onunla konuşsanıza –ona bazı şeyleri açıklayın– benimle konuştuğunuz gibi konuşun onunla demek istiyorum."

"Bu akşam bir girişimde bulundum bile," dedi St. John. "Başarılı olduğumdan kuşkuluyum. Çok genç ve deneyimsiz görünüyor bana. Ona Gibbon'ı ödünç vermeye söz verdim."

"Gibbon pek olmaz," dedi Helen. "Hayatın gerçekleri üzerine bir kitap olmalı, diye düşünüyorum – ne demek istediğimi anlayabiliyor musunuz? Neler olup bittiği, insanların, genellikle saklamaya çalışsalar da, neler hissettikleri. Korkacak bir şey yok. Aldatmacalardan çok daha güzel bunlar –her zaman daha ilginç, *o tür* şeylerden, her zaman daha iyi diyebilirim."

Yakındaki bir masayı işaret etti başıyla, iki kızla iki genç adam çok yüksek sesle şakalaşıyorlar, görünüşe göre bir çift çorap ya da bir çift bacak hakkında sevimli sözcükler kullanarak, sataşmalı, imalı bir diyaloğu sürdürüyorlardı. Kızlardan biri yelpazesini sallıyor ve dehşete düşmüş gibi yapıyordu, kızların kısmen birbirlerine düşmanlık besledikleri açıkça belli olduğundan manzaraları hiç de hoş değildi.

"Bu yaşımda," diye içini çekti Helen, "insanın yaptıklarının uzun vadede bir önemi olmadığını düşünmeye başlıyorum; insanlar kendi çizdikleri yolda ilerliyorlar, onları hiçbir şey etkilemiyor." Başıyla yemekli daveti işaret etti.

Ama St. John onunla aynı görüşte değildi. İnsanın, bakış açısıyla, kitaplarla filan gerçekten epeyce farklılık yaratabileceğini düşünüyordu o, yaşadıkları günlerde pek az şeyin kadınların aydınlanması kadar önemi olduğunu da ekledi. Bazen hemen hemen her şeyin eğitime bağlı olduğunu düşünüyordu.

O arada balo salonunda dans edenler kadril için kare biçiminde toplanıyorlardı. Arthur ile Rachel, Susan ile Hewet, Miss Allan ile Hughling Elliot bir araya geldiler.

Miss Allan saatine baktı.

"Bir buçuk olmuş," dedi. "Yarın Alexander Pope'u bitirmeliyim."

"Pope!" diye homurdandı Mr. Elliot. "Kim okur ki Pope'u? Onun hakkında yazılanları okumaya gelince – Yo, yo, Miss Allan; emin olun ki yazmaktansa dans ederek dünyadan daha çok yararlanırsınız." Dünyada hiçbir şeyin dans etmenin verdiği zevkle kıyaslanamayacağını söylemek, Mr. Elliot'ın yapmacıklı tavırlarından biriydi – dünyada edebiyat kadar sıkıcı bir şey yoktu ona kalırsa. Böyle yaparak, gençlerin gözüne girmek ve onlara, budala bir kadınla evli olsa da, öğrenmenin yüküyle epeyce solgun, kambur ve bitkin bir hale gelmiş olsa da, onların en gencinden bile daha hayat dolu olduğunu hiçbir kuşkuya yer vermeyecek şekilde kanıtlamak için acınası bir çaba gösteriyordu.

"Geçim meselesi," dedi Miss Allan sakince. "Her neyse, sanırım beni bekliyorlar." Dans konumunu aldı ve siyah ayakkabısının küt burnunu öne uzattı.

"Mr. Hewet, siz benim önümde eğileceksiniz." Aralarında dansın figürlerini iyi bilen tek kişinin Miss Allan olduğu çok geçmeden belli oldu.

Kadrilden sonra vals başladı; ondan sonra da polka; sonra da korkunç bir şey oldu; beş dakikalık aralarla düzgün bir tempoyla çalan müzik ansızın sustu. İri kara gözlü hanım kemanını ipek kılıfına soktu, beyefendi de kornosunu dikkatle kutusuna yerleştirdi. Çevrelerini alan çiftler İngilizce, Fransızca, İspanyolca konuşarak bir dans daha, bir tanecik daha çalmaları için rica ediyorlardı; saat

henüz erkendi. Ama piyanodaki yaşlı adam saatini çıkarıp başını iki yana sallamakla yetindi. Ceketinin yakasını kaldırdı, kırmızı ipek atkısını çıkardı, atkı onun bayramlık görünümünü tamamıyla bozdu. Göze tuhaf gelse de çalgıcıların bakışları solgun ve yorgundu, canı sıkkın ve sıradan görünüyorlardı, sanki tek arzuları soğuk et ve biraymış ve hemen arkasından da yatmaya gideceklermiş gibi.

Onların çalmaya devam etmesini isteyenlerden biri de Rachel'dı. Çalgıcılar kabul etmeyince piyanonun üzerinde duran dans müziği notalarının sayfalarını çevirmeye başladı. Nota defterlerinin kapakları genellikle renkliydi, üzerlerine de romantik sahneler resmedilmişti – hilal şeklindeki ayın üzerine oturmuş gondolcular, bir manastırın penceresinin parmaklıklarından bakan rahibeler, ya da ellerindeki silahı yıldızlara doğrultmuş, saçlarını çözmüş genç kadınlar. Eşliğinde neşeyle dans ettikleri müziğin bıraktığı genel izlenimin bitmiş aşklara ve gençliğin masum yıllarına duyulan tutkulu bir özlem olduğunu hatırladı; derin kederler dans edenleri her zaman geçmişteki mutluluklarından ayırırdı.

"Bu tür müziği çalmaktan bıkmalarına şaşmamalı," dedi bir iki ölçü okuduktan sonra; "aslında ilahi bunlar, hızlı çalınıyorlar, Wagner'den ve Beethoven'den ufak parçalar da var."

"Siz çalıyor musunuz? Çalar mısınız? Ne olursa olsun, dans etmemize yarasın da!" Her taraftan piyano çalması konusunda ısrarlar gelince kabul etmek zorunda kaldı. Aklında kalan birkaç dans müziği parçasını çaldıktan sonra Mozart'ın sonatlarından biriyle devam etti.

"Ama bu dans müziği değil ki," dedi piyanonun yanına gelip duran biri.

"Dans müziği," diye yanıt verdi Rachel, kendinden emin bir şekilde başını sallayarak. "Siz adımlarınızı uydurun." Çaldığı müzikten emindi, dansı kolaylaştırmak için ritmi cesurca vurguladı. Helen onun ne yapmak istediğini anlamıştı; Miss Allan'ı kolundan yakaladı, salonda fır döndürdü, kâh eğilip selam veriyor, kâh dönüyor, kâh çayırlardan seke seke geçen bir çocuk gibi oraya

buraya sıçrıyordu.

"Dans etmesini bilmeyenlere uygun bir dans bu!" diye bağırdı. Müzik menüete dönüştü; St. John inanılmaz bir hızla önce sol sonra da sağ bacağının üzerinde zıpladı; parça ahenkle akıyordu; kollarını sallayan, ceketinin eteklerini tutan Hewet, Hintli bir genç kızın racanın karşısındaki şehvetli ve düşsel dansına öykünerek salonda süzüldü. Müzik devam etti; Miss Allan eteklerini yayarak ilerledi, nişanlı çiftin önünde yerlere kadar eğildi. Onların ayakları tempoyu yakalayınca kendilerini tamamıyla kaybetmiş gibi oldular. Rachel, Mozart'tan doğruca eski İngiliz av türkülerine geçti, halk şarkılarına, ilahilere; iyi bir parçanın biraz çabalanırsa dans edilebilecek bir parçaya dönüşebildiğini fark etmişti. Yavaş yavaş salondaki herkes tek başına ya da çiftler halinde sıçramaya, dönmeye başladı. Mr. Pepper buz pateninden edindiği sert adımları ustalıkla sergiledi, bir zamanlar bu alanda kendi yöresinde aldığı bir şampiyonluğu vardı; Mrs. Thornbury ise geçmiş günlerde babasının Dorsetshire'daki kiracılarında gördüğü eski bir halk dansını hatırlamaya çabalıyordu. Mr. ve Mrs. Elliot'a gelince, salonda öyle bir telaşla döne döne koşturuyorlardı ki onların yaklaştığını gören diğer dansçılar ürküyordu. Bütün bunların kudurmak olduğunu söyleyip eleştirenler de vardı; kimileriyse bunun, gecenin en eğlenceli kısmı olduğu görüşündeydi.

"Haydi bakalım, şimdi de büyük halka dansı!" diye bağırdı Hewet. Hemen kocaman bir halka yapıldı, dans edenler el ele tutuşup "John Peel'i tanıyor musun"[1] diye bağırarak gitgide hızlanıp döndüler, sonunda dayanamadılar, zincirin bir halkası –Mrs. Thornbury– koptu, gerisi de dört bir yana savruldu, ya yere düştüler ya da koltuklara ya da birbirlerinin kollarına, artık hangisi uygunsa.

Bulundukları yerden, soluk soluğa ve saçı başı dağılmış durumda kalkarlarken elektrik ışığının içeriyi artık pek aydınlatmadığını ilk kez fark ettiler ve içgüdüsel olarak gözlerin pek çoğu pencerelere çevrildi. Evet – şafak söküyordu. Onlar dans ederken gece sona

1 John Peel (1776-1854): 19. yüzyılda söylenen, aynı adlı şarkının konusu olan ünlü İngiliz avcı. (ç.n.)

ermiş, sabah olmuştu. Dışarıda dağlar çok belirgin ve çok uzak görünüyordu; çimenlerin üzerinde çiğ parlıyordu, doğudaki soluk sarılar ve pembeler dışında gökyüzü masmaviydi. Dans edenler pencerelere üşüştüler, açtılar, bazıları da çimenlere çıktı.

"Bu zavallı ışıklar ne kadar da saçma görünüyor!" dedi Evelyn M., nedense sesini alçaltmıştı. "Ve bizler; bize de hiç yakışmıyor." Doğruydu; dağılmış saçlar, yarım saat önce pek görkemli görünmüş olan, şimdiyse ucuz ve adi duran yeşil ve sarı değerli taşlar. Yaşları ilerlemiş hanımefendilerin ciltleri berbattı, kendilerine soğuk bakışların çevrildiğini fark etmişler gibi iyi geceler dilemeye ve yataklarına yollanmaya başladılar.

Dinleyicisiz kalmış olsa da Rachel kendi kendine çalmaya devam etti. John Peel'den Bach'a geçti, o sıralarda Bach'a yoğun bir ilgi duymaktaydı, dans edenlerin genç olanları birer birer bahçeden içeri girdiler, piyanonun çevresinde boşalmış olan yaldızlı koltuklara oturdular, salon artık o kadar aydınlıktı ki ışıkları söndürdüler. Orada oturup dinlerlerken sinirleri yatıştı; durmadan gülüp konuşmaktan kızışmış, sızlamış dudakları gevşedi. Uzamda peş peşe boşluklar ve sütunlarla yükselen bir yapıyı seyredercesine kımıldamadan oturdular. Sonra da kendilerini ve kendi hayatlarını görmeye başladılar, müziğin eşliğinde soylu bir biçimde yaklaşan bütün insanlığı da. Kendilerini yücelmiş hissettiler, Rachel çalmaya son verdiğinde uyumaktan başka bir şey istemiyorlardı.

Susan ayağa kalktı. "Sanırım hayatımın en mutlu gecesiydi bu!" diye bağırdı. "Müziğe bayılıyorum," dedi, Rachel'a teşekkür ederken. "Kendimizin söyleyemediği her şeyi söylüyor sanki." Sinirli, kesik bir kahkaha attı, herkese teker teker sevecenlikle baktı, sanki bir şey söylemek istiyor, ama doğru sözcükleri bulamıyordu. "Herkes o kadar iyiydi ki – öyle iyiydi ki," dedi. Sonra da yatmaya gitti.

Bu parti de bütün partiler gibi birden sona erince Helen ile Rachel, sırtlarında pelerinleriyle kapıda durup bir araba arandılar.

"Sanırım farkındasınızdır, hiç araba kalmamış," dedi St. John, bakmak için dışarı çıkmıştı. "Burada kalın."

"A, olmaz," dedi Helen; "yürürüz."

"Biz de gelebilir miyiz?" diye sordu Hewet. "Gidip yatamıyoruz. Böyle bir sabahta uzun yastıkların arasında yatıp odanızdaki lavaboya baktığınızı düşünsenize – Burada mı oturuyorsunuz?" Yoldan aşağı yürümeye başlamışlardı, Hewet dönüp tepenin yamacındaki, gözleri kapalı gibi duran beyazlı-yeşilli villayı işaret etti.

"Şu görünen ışık değil, değil mi?" diye sordu Helen, kaygıyla.

"Güneş o," dedi St. John. Üst kattaki pencerelerin hepsinin üzerinde bir altın leke vardı.

"Hâlâ Yunanca okumakta olan kocamdır diye korktum," dedi Helen. "Bunca zamandır *Pindaros*'u yayına hazırlıyor."

Kasabadan geçtiler ve dik yokuşa saptılar, iki yanı gölgeli olmasa da tertemiz bir yoldu. Kısmen yorgun oldukları, kısmen de sabahın erken saatlerinin ışığının hükmüne girdiklerinden pek az konuşuyorlar, ama öğle saatinin havasından daha farklı bir yaşam durumuna aitmiş gibi görünen nefis taze havayı içlerine çekiyorlardı. Patikanın yoldan ayrıldığı noktadaki yüksek sarı duvara vardıklarında Helen iki genç adamı serbest bırakmak istedi.

"Yeterince uzaklaştınız," dedi. "Haydi gidip yatın."

Ama genç adamlar yerlerinden kıpırdayacak gibi görünmüyorlardı.

"Oturalım biraz," dedi Hewet. Ceketini yere serdi. "Oturup düşünelim." Oturdular, koya baktılar. Çok sakindi, deniz ufak ufak çırpınıyordu, yüzeyinde yeşil ve mavi çizgiler belirmeye başlamıştı. Henüz yelkenliler görünmüyordu, ama koyda demirli bir gemi vardı, pusun içinde bir hayalet gibiydi; gemiden tüyler ürpertici bir ses yükseldi, sonra ortalık sessizleşti.

Rachel gri taşları peş peşe toplayıp küçük bir yığın oluşturmakla meşguldü; çok sessizce ve özenle yapıyordu bu işi.

"Demek hayat görüşünü değiştirdin Rachel?" dedi Helen.

Rachel yığına bir taş daha ekledi ve esnedi. "Hatırlamıyorum," dedi, "kendimi denizin dibindeki bir balık gibi hissediyorum." Yine esnedi. Burada, gün doğarken bu insanların hiçbiri onu

korkutacak güce sahip değildi, Mr. Hirst'e bile son derece yakın hissetti kendini.

"Benim beynimse, tam tersine," dedi Hirst, "anormal hızlı çalışıyor." En sevdiği pozisyonda oturuyordu, kollarıyla bacaklarını sarmış, çenesini dizlerine dayamıştı. "Her şeyin içini görüyorum – ama her şeyin. Hayatın hiçbir gizemi kalmadı benim için." İnanarak konuşuyordu, ama yanıt bekler gibi görünmüyordu. Yan yana otursalar da, kendilerini birbirlerine yakın hissetseler de birbirlerine birer gölge gibi görünmekteydiler.

"Ve şu aşağıda uyumaya hazırlanan bütün o insanlar," diye başladı Hewet, dalgın dalgın, "ne kadar farklı şeyler düşünüyorlar – Miss Warrington'ın şu anda dizlerinin üzerine çökmüş olduğunu tahmin ediyorum; Elliot'lar biraz ürkmüşlerdir, ne de olsa her zaman böyle soluksuz kalmazlar, olabildiğince çabuk uyumak istiyorlardır; sonra bir de bütün gece Evelyn ile dans etmiş olan o ince uzun genç adam var; çiçeğini suya koyup 'Bu aşk mı?' diye soruyordur kendine –ve zavallı Perrott'cık, bence uyuyamıyordur ve sakinleşmek için en sevdiği Yunanca kitabını okuyordur– ve ötekiler – yo, Hirst," diye toparladı, "bütün bunlar hiç de basit gelmiyor bana."

"Bir anahtarım var," dedi Hirst gizemli bir havayla. Çenesi hâlâ dizlerinin üzerindeydi, gözlerini karşıya dikmişti.

Bir sessizlik oldu. Sonra Helen ayağa kalkıp iyi geceler diledi. "Ama," dedi, "unutmayın, bizi ziyaret etmelisiniz."

Birbirlerine iyi geceler dileyip ayrıldılar, ama iki genç adam otele dönmediler; yürüyüşe çıktılar, pek fazla konuşmadılar ve iki kadının adlarını da ağızlarına almadılar, oysa düşüncelerinin temelinde onlar vardı. İzlenimlerini paylaşmak istemediler. Otele döndüklerinde kahvaltı saatiydi.

13. Bölüm

Villanın pek çok odası vardı, ama odalardan sadece biri kendine özgü bir kişiliğe sahipti, çünkü onun kapısı hep kapalıydı, içeriden de ne bir müzik sesi ne de kahkaha duyuluyordu. Evdeki herkes o kapının arkasında bir şeyler döndüğünün az buçuk farkındaydı, ne olduğunu hiç bilmeseler de ne zaman önünden geçseler kapının kapalı olacağını ve eğer gürültü ederlerse içerdeki Mr. Ambrose'un rahatsız olacağını biliyorlardı, bu da onların düşüncelerini etkiliyordu. Bu yüzden bazı faaliyetler değer kazanıyordu, ötekilerse kötüydü, böylece hayatları, Mr. Ambrose'un *Pindaros*'u yayma hazırlamaktan vazgeçip evdeki bütün odalara girip çıkarak göçebe gibi yaşaması durumunda olacağından daha ahenkli ve daha az tutarsız hale gelmişti. Öyle ki, dakik ve sessiz olurlarsa, lezzetli yemek pişirirlerse ve kurallara uyarak bazı ufak tefek işleri yerine getirirlerse, kasidelerin sırayla dünyaya kazandırılacağının herkes farkındaydı, bilimadamının hayatının kesintisiz sürmesinde onların payı vardı. Ne yazık ki yaş, insanların arasına bir engel koyuyordu, öğrenmek ikinci bir engeldi, cinsiyetse üçüncü, bu nedenle Mr. Ambrose, çalışma odasında en yakın insandan binlerce kilometre uzaktaydı, bu insansa bu evde kaçınılmaz olarak bir kadındı. Beyaz yapraklı kitapların arasında saatlerce, boş bir kilisedeki ikona gibi tek başına oturuyor, sayfanın bir yanından öte yanına kayan eli dışında bir hareket yapmıyor, ara sıra soluksuz kalınca piposunu bir an havaya kaldırması dışında sesi çıkmıyordu. Şairin yüreğine doğru yol aldıkça koltuğunun çevresinde, yerde açık duran, ancak dikkatlice adım atarak öbür tarafına geçilen ve ziyaretçilerinin bu nazik durum karşısında genellikle durup onunla kenarından konuşabildikleri kitapların arasına iyice gömülüyordu.

Ama dansı izleyen sabah Rachel dayısının odasına girdi ve onun dikkatini çekene kadar iki kez, "Ridley dayı," diye seslendi.

Sonunda adam gözlüğünün üzerinden ona baktı.

"Evet?" dedi.

"Bir kitap istiyorum," dedi Rachel. "Gibbon'ın *Roma İmparatorluğu'nun Tarihi*'ni. Alabilir miyim?"

Bu sorunun üzerine dayısının yüzündeki çizgilerin ağır ağır değiştiğini gördü. Oysa kendisi konuşmadan önce yüzü bir maske gibi donuktu.

"Lütfen tekrarla söylediğini," dedi dayısı, ya duymamıştı ya da anlamamıştı.

Rachel aynı sözcükleri yineledi, söylerken de hafifçe kızardı.

"Gibbon mu! Ne diye istersin ki onu?" diye sordu Mr. Ambrose.

"Biri bana onu okumamı salık verdi," diye kekeledi Rachel.

"Yolculuğa çıkarken yanıma on sekizinci yüzyıl tarihçilerinin kitaplarını almıyorum ki!" diye bağırdı dayısı. "Gibbon'muş! En azından on koca cilt."

Rachel onu rahatsız ettiği için özür dileyerek gitmeye hazırlandı.

"Dur!" diye bağırdı dayısı. Piposunu elinden bıraktı, kitabını yana koydu, ayağa kalkıp kızın koluna girdi, onu ağır ağır odada dolaştırdı. "Platon," dedi, parmağını bir dizi küçük, siyah kitaptan ilkinin üzerine koyarak, "ve yanı başında Jorrocks, ki doğru değil bu. Sofokles, Swift. Sanırım Alman eleştirmenlerle ilgilenmiyorsun. O zaman Fransızca. Fransızca okuyor musun? Balzac'ı okumalısın. Sonra Wordsworth ve Coleridge'e geliyoruz, Pope, Johnson, Addison, Wordsworth, Shelley, Keats'e. Biri ötekine götürüyor. Marlowe neden burada? Mrs. Chailey, sanırım. Ama Yunanca okuyamıyorsan okumanın ne yararı var? Ne de olsa, Yunanca okursan başka bir şey okumana gerek kalmaz, salt zaman israfıdır – salt zaman israfı," diye, ellerini hızlı hızlı hareket ettirerek, yarı Rachel'a, yarı kendine konuştu; dönüp tekrar yerde kümelenmiş kitapların yanına gelmişlerdi, daha fazla ilerleyemediler.

"Evet," dedi Ridley, "hangisi olsun?"

"Balzac," dedi Rachel, ya da *Amerikan Devrimi Hakkında Söylev*

de var mı, Ridley dayı?"

"*Amerikan Devrimi Hakkında Söylev* mi?" diye sordu Mr. Ambrose. Kıza yine dikkatle baktı. "Dansta yeni bir genç adam mı vardı?"

"Hayır. Mr. Dalloway söyledi," diye itiraf etti Rachel.

"Ulu Tanrım!" Mr. Dalloway'i hatırlayınca başını geriye attı Mr. Ambrose.

Rachel rastgele bir kitap seçti, dayısına uzattı, kitabın *Kuzin Bette* olduğunu gören dayısı, onu dayanılmaz bulursa fırlatıp atmasını söyledi kıza, Rachel tam oradan ayrılmak üzereydi ki dayısı danstan hoşlanıp hoşlanmadığını sordu ona.

Sonra da insanlar dansta ne yapıyorlar diye sordu, otuz beş yıl önce gitmişti dansa ve o zaman da dans kadar saçma ve anlamsız bir şey olmadığını düşünmüştü. Bir kemanın cızırtısı eşliğinde dönüp durmaktan zevk alıyorlar mıydı? Tatlı tatlı konuşuyorlar mıydı, eğer öyleyse neden makul koşullar altında yapmıyorlardı bunu? Kendisine gelince – içini çekti ve çevresini alan, çok çalıştığını kanıtlayan işaretleri gösterdi eliyle, içini çekmiş olsa da, yüzünü kaplayan memnuniyet ifadesi yüzünden yeğeni oradan ayrılmasının iyi olacağını düşündü. Bir öpücük verdikten sonra dayısı gitmesine izin verdi, ama Rachel önce Yunan alfabesini öğrenmeye ve işi bitince Fransızca romanı iade etmeye söz verdi, ondan sonra kendisine daha uygun düşen bir şey bulunacaktı.

İnsanların yaşadığı mekânlar, tıpkı ilk kez görülen yüzleri gibi şaşırtıcıdır, Rachel bu nedenle aşağıya ağır ağır indi, dayısına, kitaplarına, dansla ilgilenmemesine, garip, tamamıyla anlaşılmaz ama görünüşe bakılırsa memnun edici hayat görüşüne hayret ediyordu ki holde duran ve üzerinde kendi adı olan bir not kâğıdına ilişti gözü. Adres tanımadığı, kararlı, küçük bir elyazısıyla yazılmıştı, not da şöyleydi:

> Söz verdiğim gibi Gibbon'ın ilk cildini gönderiyorum. Kişisel olarak modernler hakkında söyleyecek pek az şey buluyorum, ama ben bitirince size Wedekind'ı göndereceğim.

Donne? Webster'ı ve bütün o takımı okumuş muydunuz? İlk kez okuduğunuz için kıskanıyorum sizi. Dün geceden sonra yorgunluktan ölüyorum. Ya siz?

St. J.A.H. olarak çözümlediği kavisli baş harflerle kapanıyordu mektup. Mr. Hirst'ün onu hatırlaması ve verdiği sözü bu kadar çabuk tutması Rachel'ın gururunu okşamıştı.

Öğle yemeğine daha bir saat vardı, bir elinde Gibbon, diğerinde Balzac'la bahçe kapısından çıktı, tepenin yamacındaki zeytin ağaçlarının arasındaki ezilmiş çamurlu yoldan aşağı yürüdü. Tepeye tırmanılamayacak kadar sıcaktı hava, ama vadi boyunca ağaçlar vardı, çimenli bir yol da nehir yatağının yanından geçiyordu. Halkın kasabalarda toplandığı bu ülkede çok kısa zamanda uygarlığı gözden kaybetmek mümkündü, ara sıra kadınların avluda kırmızı köklerle uğraştıkları bir çiftlik evinin önünden geçiliyordu; ya da çevresini alan kötü kokulu bir siyah keçi sürüsüyle yamaçta dirseklerine dayanarak yatan küçük bir oğlanın. Yatağındaki incecik bir su şeridi dışında nehir, kuru sarı taşların doldurduğu derin bir kanaldan başka bir şey değildi. Nehrin kıyısında, Helen'in sadece görmek için bile oraya gitmeye değer dediği ağaçlar yetişmişti. Nisan ayıyla birlikte sürgün vermişler, parlak yeşil yapraklarının arasında, balmumundan yapılmışa benzeyen taçyapraklarıyla olağanüstü krem ya da pembe ya da koyu kızıl renkte iri çiçekler açmıştı. Ama Rachel, genellikle nedensizce başlayan, bütün ülkeleri ve gökyüzünü kucaklayan anlaşılmaz bir coşkuyla, görmeyen gözlerle yürüyordu. Gece güne sokuluyordu. Kulaklarında bir gece önce çaldığı melodiler uğulduyordu; şarkı söyledi, söyledikçe de adımları giderek hızlandı. Nereye gittiğini açık seçik göremiyordu, ağaçlar ve manzara sadece iri yeşil ve mavi kütleler olarak görünüyordu, gökyüzü yer yer farklı renkte göze çarpıyordu. Dün gece gördüğü insanların yüzleri geliyordu gözlerinin önüne; onların seslerini duyuyordu; şarkı söylemeyi kesti, her şeyi yinelemeye başladı ya da farklı bir şekilde söylemeye, ya da söylenmiş olabilecek şeyler uydurmaya. Uzun, ipek

bir giysi içinde yabancıların arasında bulunmanın verdiği sıkıntı karşısında böyle tek başına yürümek olağanüstü heyecan vericiydi. Hewet, Hirst, Mr. Venning, Miss Allan, müzik, ışıklar, bahçedeki karanlık ağaçlar, şafak – Rachel yürürken bütün bunlar başının içinden dalga dalga dolanıyordu, bu karmaşalı arka plan, canının istediğini yapma fırsatı veren şimdiki ânın dışına bir gece öncekinden de görkemli bir canlılıkla fışkırıyordu.

Eğer yoluna bir ağaç çıkmasaydı, artık nereye gittiğini bilemeden böylece yürüyebilirdi, ağaç tam yolunun üstünde değildi ama dalları yüzüne çarpmışçasına durdurdu onu. Sıradan bir ağaçtı, ama Rachel'ın gözüne öyle tuhaf göründü ki, sanki dünya yüzünde ondan başka ağaç yoktu. Gövdesinin orta kısmı koyu renkliydi, şurasından burasından dallar fışkırıyor, dalların arasında sanki ağaç o saniye topraktan çıkmış gibi belirgin bir şekilde ara ara girintili çıkıntılı ışıklar görülüyordu. Hayatı boyunca aklından çıkmayacak ve hayatı boyunca unutmayacağı bir manzarayı gördükten sonra ağaç yeniden sıradan konumuna geri döndü, Rachel da onun gölgesine oturabildi, altında yetişen ince yeşil yapraklı kırmızı çiçekleri kopardı. Başlarını başlarına, saplarını saplarına denk getirip yan yana koydu ve okşadı, çünkü insan tek başına yürürken, topraktaki çiçeklerin, hatta çakıltaşlarının kendi hayatları ve yapıları vardır, daha önce eşlik ettikleri bir çocuğun duygularını yeniden canlandırırlar. Başını kaldırınca kıvrılan bir kamçının şaklayışı gibi gökyüzünü dipdiri kateden dağların silueti çarptı gözüne. Uzaktaki soluk gökyüzüne, güneşin altındaki dağların yüksek doruklarındaki çıplak alanlara baktı. Otururken kitaplarını ayaklarının dibine bırakmıştı, şimdi otların üzerinde düzgünce duran o kitaplara baktı, uzun bir ot eğilmiş, Gibbon'ın pürüzsüz kahverengi kapağını okşuyordu, benekli mavi Balzac ise güneşin altında çıplak yatıyordu. Açıp okumanın kesinlikle şaşırtıcı bir deneyim olacağını hissederek tarihçinin sayfalarını çevirdi ve şunları okudu –

> Hükümdarlığının ilk döneminde onun generalleri Etiyopya ile Arabia Felix'i[1] küçültmeye çalıştılar. Tropiklerin güneyine kadar neredeyse bin millik bir yolu yürüdüler; ama sıcak iklim çok geçmeden istilacıları geri püskürttü ve o kuytu bölgelerin savaş yanlısı olmayan yerlilerini korudu... Avrupa'nın kuzeyindeki ülkeler fethin giderlerine ve zahmetlerine pek değmiyordu. Almanya'nın ormanlarını ve bataklıklarını, özgürlüksüz yaşamaktan nefret eden gözüpek bir barbar ırk doldurmuştu.

Kelimeler hiçbir zaman bu kadar canlı ve bu kadar güzel olmamıştı –Arabia Felix– Etiyopya. Ama bunlar ötekilerden, gözüpek barbarlardan, ormanlardan ve bataklıklardan daha soylu değildiler. Her iki yanındaki ağaçlıklı yollarda bütün zamanların ve bütün ülkelerin halklarının durduğu yollardan geriye, ta dünyanın kuruluşuna gider gibiydiler, o yollardan geçerken bütün bilgiler Rachel'ın olacaktı ve dünyanın kitabının sayfaları en başına çevrilecekti. Şimdi önünde açılacak olan bilgi fırsatları karşısında öyle heyecanlanmıştı ki, okumaya ara verdi, bir esinti sayfayı çevirdi, Gibbon'ın kapağı hafifçe kırıştı ve kapandı. Rachel yeniden ayağa kalkıp yürüdü. Zihni yavaş yavaş karışıklığından sıyrıldı, coşkusunun kökenini aradı, bu köken iki türlüydü ve biraz çabayla Mr. Hirst ve Mr. Hewet'e indirgenebiliyordu. Onları sis gibi içine alan mucize yüzünden açık seçik çözümlenemiyorlardı. Kendisininkilerle benzer duygulara sahip kişilerle olduğu gibi onlar hakkında bir yargıya varamıyordu, onları düşünürken güneş altında asılı olan parlak şeyleri düşünürken duyduğu fiziksel zevke benzer bir şey duyuyordu. Sanki bütün hayat onlardan fışkırıyordu; kitaplardaki kelimeler ışığa boğulmuştu. Sonra bir kuşkuya kapıldı, ama yüzleşmek istemedi, bu nedenle tökezleyip çimenlere

1 Arabia Felix (kelime anlamıyla Mutlu Arabistan). Eski çağlarda coğrafya bilginlerinin Arap Yarımadası'nın güney kısımlarını tanımlamak için kullandıkları Latince ad. Mutlu Arabistan, Latince Arabia Felix'in yanlış çevirisidir, "Felix" Latincede hem verimli, bitek anlamına gelir hem de mutlu, kutlu, kutsanmış anlamına. Aslında söz konusu bölge bitek olduğundan, Verimli Arabistan olarak çevrilmeliydi. (ç.n.)

düşmesini fırsat bildi, böylece dikkati dağılmış oluyordu, ama hemen sonra tekrar topladı dikkatini. Adımları bilinçsizce, gitgide hızlanmıştı, bedeni zihninin önüne geçmeye çalışıyordu; şimdi nehrin yukarısında kalan ve vadiyi gözler önüne seren küçük bir tümseğin tepesindeydi. Artık birkaç düşünceyle birden meşgul olamıyordu, ancak en ısrarcı olanlarla ilgilenebiliyordu, heyecanının yerini bir tür melankoli aldı. Yere çöktü, kollarını dizlerine doladı, boş gözlerle önüne baktı. Bir süre, küçük, yassı bir taşın üzerinde kanatlarını ağır ağır açıp kapayan büyük, sarı bir kelebeğe takıldı gözleri.

"Âşık olmak nedir?" diye sordu, uzun bir sessizliğin ardından; oluşmakta olan her kelime bilinmeyen bir denize sürüklenir gibiydi. Kelebeğin kanatlarından büyülenerek, hayattaki korkunç bir olasılığı keşfetmenin verdiği korkuyla bir süre daha oturdu orada. Kelebek uçup gidince ayağa kalktı, kolunun altında iki kitapla eve döndü, tıpkı savaşa hazırlanmış bir asker gibiydi.

14. Bölüm

Aynı gün güneş batarken, her zaman olduğu gibi karanlığın çökmesiyle birlikte otelde elektrik ışıkları hemen parlamaya başladı. Akşam yemeğiyle uyku arasındaki zamanı öldürmek hep zor olmuştu, ayrıca dansı izleyen gece o saatler güç kaybının yol açtığı huysuzlukla donandı. Holün orta yerinde yanlarında kahve fincanları, ellerinde sigaralarıyla şezlonglara uzanmış olan Hirst ve Hewet'e kalırsa akşam çok sıkıcı, kadınlar son derece kötü giyimli, erkekler son derece ahmaktı. Üstelik, yarım saat önce mektuplar dağıtılmış ama her ikisine de bir şey çıkmamıştı. Ötekilerin hepsi İngiltere'den gönderilmiş iki-üç şişkin zarf alırken ve şimdi mektuplarını okumaktayken, onların durumu zordu, bu yüzden Hirst, hayvanlar beslendi diye iğneleyici bir söz etti. İnsanların sessizliğinin, her hayvanın pençelerinin arasında bir parça çiğ et tuttuğu aslan yuvasındaki sessizliği hatırlattığını söyledi. Bu karşılaştırmadan hevese gelerek kimilerini hipopotamlara, kimilerini kanaryalara, kimilerini domuzlara, kimilerini papağanlara ve kimilerini de koyunların yarısı çürümüş gövdelerine dolanmış iğrenç sürüngenlere benzetmeyi sürdürdü. Kesik kesik duyulan sesler –kâh bir öksürük, kâh korkunç bir hırıltı ya da gırtlak temizlenmesi, ya da mırıltılar– dedi, sadece aslan yuvasında, kemikler ezilirken duyduğunuz seslerdir. Ama bu karşılaştırmalar Hewet'i harekete geçirmedi, bakışlarını salonda şöyle bir gezdirdikten sonra gözlerini bir öbek yerli mızrağına dikti, mızraklar öyle zekice yerleştirilmişlerdi ki hangi yönden gelirseniz gelin uçları size bakıyordu. Hewet çevresinin farkında değildi; onun zihninin boşaldığını anlayan Hirst, öbür insanların üzerindeki dikkatini daha da yoğunlaştırdı. Ancak ne dediklerini duyamayacak kadar uzaklarındaydı, yine de el-kol hareketlerine ve görünüşlerine bakarak onlar hakkında

küçük kuramlar geliştirmek hoşuna gidiyordu.

Mrs. Thornbury'ye pek çok mektup gelmişti ve kadın onlara gömülmüştü. Sayfanın birini bitirince kocasına veriyordu, ya da gırtlağının gerisinden çıkardığı sesin eşlik ettiği kısa alıntılarla, neler okuduğunu hissettiriyordu. "Evie, George'un Glasgow'a gittiğini yazıyor. 'George, Mr. Chadbourne'un çok rahat çalışılan biri olduğunu düşünüyor, Noel'i birlikte geçirmeyi umuyoruz, ama Betty ile Alfred'i o kadar uzaklara götürmek istemem (yo, çok doğru), bu sıcakta soğuk havayı hayal etmek zor olsa da... Eleanor ile Roger iki tekerlekli yaylı arabalarıyla geldiler... Kışın gördüğümden beri Eleanor kendini epeyce toparlamış. Bebeğe artık üç şişe veriyormuş, bence bu akıllıca (eminim buna), böylece geceleri zorluk çekmiyor... Saçlarım hâlâ dökülüyor. Yastıkta buluyorum. Tottie Hall Green'den haber alınca sevindim... Muriel Torquay'de, danslarda pek eğleniyormuş. Sonunda o siyah buldokunu *gösterebilecek*.' Herbert'tan bir satır – çok meşgulmüş, zavallıcık! Aa, Margaret diyor ki, 'Zavallı Mrs. Fairbank ayın sekizinde ansızın öldü, limonlukta, evde bir tek hizmetçi varmış, kafasını çalıştırıp kadıncağızı kaldırmamış, kaldırsaymış kurtarılabilirmiş, ama doktor bu her an olabilirdi demiş, sokakta değil de evde olduğuna şükretmek gerek (ben de öyle düşünüyorum!). Güvercinler öyle çoğalmışlar ki, beş yıl önce tavşanların olduğu gibi...'" O okurken kocası başını onaylarcasına hafifçe ama ara vermeden sallamayı sürdürdü.

Yakınlarındaki Miss Allan da mektuplarını okuyordu. Onları okuyup bitirdikten sonra düzgünce zarflarına koyarken ablak, güzel yüzünün hafifçe kasılması mektupların hepsinde hoş şeyler yazılmadığını belli etti. Yüzünün kaygı ve sorumlulukla kırışması onu kadından çok yaşlı bir erkeğe benzetmişti. Mektuplarda Yeni Zelanda'da geçen yıl kötü geçen meyve hasadının haberleri vardı, ciddi bir meseleydi bu, çünkü tek erkek kardeşi olan Hubert geçimini bir meyve çiftliğinden sağlıyordu, eğer yine kötü bir sonuç alırsa elbette oradan ayrılacak, İngiltere'ye dönecekti, o zaman onu ne yapacaklardı? Bir dönem çalışmama anlamına gelen bu yolculuğu, tam on beş yıl aksatmadan ders

vermesinin ve İngiliz edebiyatı üzerine yazılmış denemeleri düzeltmesinin ardından hak ettiği harika bir tatil değil de bir savurganlık olmuştu. Kendisi gibi öğretmen olan kız kardeşi Emily de mektubunda, 'Hazırlıklı olmalıyız, ama Hubert'ın bu sefer daha akıllı davranacağından kuşkum yok,' diye yazmıştı. Sonra da mektubuna, kendi pratik tarzıyla, Lakes'te çok güzel vakit geçirdiğini söyleyerek devam etmişti. 'Şu anda gerçekten güzel görünüyorlar. Yılın bu zamanında ağaçları böyle serpilmiş gördüğüm pek olmamıştı. Birkaç gün öğlenleri dışarıda yedik. İhtiyar Alice her dem taze, herkesin hatırını tek tek soruyor. Günler çok hızlı geçiyor, yakında yarıyıl başlar. Bana kalırsa siyasi beklentiler pek iyi *değil*, ama Ellen'ın hevesini kırmak istemiyorum. Lloyd George yasa taslağını ele aldı, ama ondan önce başkaları da yapmıştı bunu, olduğumuz yerde sayıyoruz; umarım yanılıyorumdur. Her neyse, bizim işimiz var... W.W.'de hoşumuza giden *insani* ton kuşkusuz Meredith'te yok, değil mi?' diye bitiriyordu bu konuyu ve Miss Allan'ın geçen mektubunda İngiliz edebiyatıyla ilgili olarak ortaya attığı bazı hususları tartışarak mektubunu sürdürüyordu.

Miss Allan'ın biraz uzağında, sık palmiye ağaçlarının yarı yarıya gizlediği, gölgelik bir yerde oturan Arthur ile Susan birbirlerinin mektuplarını okuyorlardı. Wiltshire'da hokey oynayan genç kadınların iri, geniş elyazıları Arthur'un kucağındaydı, Susan ise hukukçuların tek sayfayı pek geçmeyen, sıkışık, küçük bir elyazısıyla yazdıkları ve hep şakacı ve teklifsiz bir izlenim bırakan mektupları çözmeye çalışıyordu.

"Umarım Mr. Hutchinson benden hoşlanır, Arthur," dedi Susan, başını kaldırıp.

"Senin sevgili Flo'n kim?" diye sordu Arthur da.

"Flo Graves –sana sözünü ettiğim kız, şu korkunç Mr. Vincent'la nişanlı olan," dedi Susan. "Mr. Hutchinson evli mi?"

Kafasında çoktan arkadaşları için iyicil planlar yapmaya başlamıştı bile, daha doğrusu bir tek iyicil plan –ki basitti– hepsi evlenecekti –bir an önce– kendisi geri döner dönmez. Evlilik, tek doğru şey evlilikti, tanıdığı herkesin ihtiyacı olan çözümdü, erkeklerin

ve özellikle de kadınların sıkıntısını, yalnızlığını, sağlıksızlığını, karşılanamamış arzusunu, huzursuzluğunu, aşırılığını, ellerine aldıklarını yere düşürmelerini, kalabalık karşısında konuşma ve kamu yararına çalışmalarını gösteren her bir örneğin üzerinde uzun uzun düşünüyor ve bunları onların evlenmek istemelerine, evlenmeye çalışmalarına ve evlenmeyi başaramamış olmalarına bağlıyordu. Eğer bu belirtiler, kabullenmek zorunda kaldığı gibi, evlendikten sonra bile devam ederse, nedenini sadece bir tek Arthur Venning ve onunla evlenebilecek bir tek Susan olacağına hükmeden o uyumsuz doğa yasasında arardı. Kuşkusuz bu kuramını kendi durumu tümüyle destekliyordu. İki-üç yıldır evde rahatsız sayılırdı, onun biletini ödeyen ama hem hizmetçi hem de arkadaş muamelesi yapan bencil yaşlı halasıyla çıktığı böyle bir yolculuk, insanların ondan beklediği şeylere örnek oluşturuyordu. Susan nişanlanır nişanlanmaz Mrs. Paley ona içgüdüsel bir saygıyla davranır olmuş, Susan her zamanki gibi ayakkabılarını bağlamak üzere yere diz çöktüğünde itiraz etmiş, Susan ona bir saat eşlik edince minnettar görünmüştü, oysa eskiden onun iki-üç saatini işgal etmeyi kendine hak görürdü. Bu nedenle Susan alıştığı hayattan çok daha konforlusunu süreceğini tahmin ediyordu, bu değişiklik başkalarına karşı duygularının çok daha içtenlikli olmasını sağlamıştı.

Mrs. Paley ayakkabılarının bağcıklarını kendisi bağlayamayalı, hatta onları göremeyeli neredeyse yirmi yıl olmuştu, ayaklarının gözden kaybolması bir işadamı olan kocasının ölümüyle aşağı yukarı aynı zamana rastlamıştı, o olaydan hemen sonra Mrs. Paley şişmanlamaya başlamıştı. Bencil, başına buyruk bir yaşlı kadındı, Lancaster Gate'te, bakımı için yedi hizmetkâr ve bir gündelikçi kadın gerektiren bir eve harcadığı hatırı sayılır bir gelire sahipti, bir de Surrey'de, koşum atları bulunan, bahçeli bir evi daha vardı. Susan'ın nişanlanması onu hayatının en büyük sıkıntısından kurtarmıştı – oğlu Christopher'ın kuziniyle "bir ilişkiye girmesinden" korkuyordu. Aile içi bu ilgi kaynağı artık ortadan kalktığına göre, biraz daha mütevazı davranıyor, Susan'ı eskisinden daha fazla

tanımaya çalışıyordu. Ona dolgun bir düğün hediyesi vermeye kararlıydı, iki yüz, iki yüz elli, hatta belki de –rakam bahçıvan yardımcısının ve oturma odasını yenileyecek Huths'ın faturasına bağlıydı– üç yüz sterlinlik bir çek.

Üzerinde iskambil kâğıtlarının yayıldığı masanın yanında, tekerlekli sandalyesinde otururken bu konu üzerinde düşünüyor, rakamları kafasında evirip çeviriyordu. Pasyans falı her nasılsa içinden çıkılmaz bir hal almıştı, Susan'ı yardıma çağırmak da istemiyordu, çünkü görünüşe göre Susan Arthur'la meşguldü.

"Benden cömert bir hediye beklemekte çok haklı kuşkusuz," diye düşündü, arka ayaklarının üzerinde oturan leopara dalgın dalgın bakarken, "hakkı da bu, eminim! Para herkesin işine yarar. Gençler pek bencil. Ölecek olsam Dakyns'ten başka kimse özlemez beni, onu da vasiyetim avutur! Yine de şikâyet etmem için bir neden yok... Hâlâ eğlenebiliyorum. Kimseye yük olmuyorum... Bacaklarıma rağmen pek çok şeyden fazlasıyla zevk alıyorum."

Bununla birlikte, biraz karamsarlaşmıştı, tanımış olduğu, kendisine hiç de bencil ya da para düşkünü görünmeyen, ortalama insanlardan nedense daha zarif bulduğu yegâne kişileri düşünmeye devam etti; gönülden benimsediği, kendisinden daha zarif olan insanları. Sadece iki kişi vardı böyle. Biri, gözlerinin önünde boğulmuş olan erkek kardeşiydi, öbürü de en yakın arkadaşı olan bir kız, o da ilk çocuğunu doğururken ölmüştü. Bunlar elli yıl kadar önce olmuştu.

"Ölmemeliydiler," diye düşündü. "Ama öldüler – biz bencil ihtiyarlar da yaşamaya devam ediyoruz." Gözlerine yaşlar doldu; onlar için içi sızladı, gençliklerine ve güzelliklerine saygıya benzer bir şey hissetti, kendine karşı da bir tür utanç; ama gözyaşları yuvarlanmadı, iyi ya da kötü, ya da oldukça vasat ya da gerçekten harika ilan ettiği o sayısız romandan birini açtı. "İnsanların böyle şeyleri nasıl hayal ettiklerini aklım almıyor," dedi, gözlüğünü çıkarıp kenarları beyazlaşan o yaşlı, soluk gözleriyle bakarken.

Doldurulmuş leoparın hemen arkasında Mr. Elliot, Mr. Pepper'la satranç oynuyordu. Elbette yeniliyordu, çünkü Mr. Pepper gözlerini satranç tahtasından pek ayırmazken Mr. Elliot

koltuğunda arkasına yaslanıyor ve bir gece önce gelmiş bir beyefendiye laf yetiştiriyordu, başı entelektüel bir koçun başını andıran, uzun boylu, yakışıklı biriydi bu bey. Havadan sudan konuştuktan sonra aynı kişileri tanıdıklarını keşfettiler, zaten birbirlerini görür görmez hallerinden belli olmuştu.

"A, evet, yaşlı Truefit," dedi Mr. Elliot. "Oxford'da bir oğlu var. Sık sık kaldım onların evinde. I. James dönemi tarzında eski, güzel bir yapı. Birkaç tane olağanüstü Greuze – ihtiyarın bodrumda sakladığı bir-iki Hollanda tablosu. Sonra yığınlarca taşbaskı vardı. Ah, ne pisti o ev! Adam pintinin tekiydi işte. Oğlu, Lord Pinwell'in kızlarından biriyle evlendi. Ben de tanırım onları. Biriktirme hastalığı ailelerde görülüyor. Bu çocuk da ayakkabı tokaları topluyor, 1580-1660 yılları arasında kullanılan erkek ayakkabılarının tokaları olmalı; tarihler doğru olmayabilir ama olay doğru. Gerçek bir koleksiyonerin hep böyle garip bir hevesi olur. Başka hususlarda bir kısa boynuzlu sığır üreticisi kadar sağduyuludur ki zaten o işi yapar. Sizin de herhalde bildiğiniz gibi Pinwell'ler de az ayrıksı değildir. Lady Maud, örneğin–" Bunu derken, yapacağı hamleyi ölçüp biçme ihtiyacı onu durdurdu– "Lady Maud kedilerden ve din adamlarından çok korkar, bir de ön dişleri büyük kimselerden. Onun bir masanın karşı tarafına, 'Ağzınızı kapayın Miss Smith; dişleriniz havuç gibi sapsarı!' diye bağırdığını duydum. Benim gözümde tam bir uygarlık örneğiydi. Edebiyatla yüzeysel olarak ilgileniyor, salonuna birkaç kişi toplamayı seviyor, ama bir din adamından, hatta bir piskopostan, yo, başpiskoposun kendisinden söz et, o zaman babahindi gibi sesler çıkarıyor. Kan davası dediler bana – I. Charles zamanındaki atalarından biriyle ilgiliymiş. Evet," diye devam etti, taşlarını sürekli verirken, "modaya uyan genç erkeklerin büyükanneleri hakkında bir şeyler bilmek isterim hep. Bana kalırsa on sekizinci yüzyılda beğendiğimiz ne varsa hepsini koruyor onlar, bir avantajları var, vakaların çoğunda kişisel olarak temizler. Ama kendisine temiz diyerek Lady Barborough'ya hakaret etmek filan istemiyoruz. Hilda," diye seslendi karısına, "sence leydi hazretleri ne sıklıkta yıkanıyordur?"

"Söylemesem daha iyi, Hugh," diye kıkır kıkır güldü Mrs. Elliot, "ama Ağustos'un en sıcak gününde bile koyu mor kadife giydiği için hiç belli olmuyor."

"Pepper, yendin beni," dedi Mr. Elliot. "Hatırladığımdan da kötü oynuyorum satrancı." Yenilgisini büyük bir sükûnetle kabullendi, çünkü gerçekten de konuşmak istiyordu.

Koltuğunu, yeni gelen Mr. Wilfrid Flushing'in yanına çekti.

"Bunlarla ilgileniyor musunuz hiç?" diye sordu, önlerindeki, cilalı haçların, mücevherlerin ve yerlilerin elinden çıkma işlemelerin ziyaretçileri cezbetmek için sunulduğu bir kutuyu işaret ederek.

"Hepsi de taklit," diye kesip attı Mr. Flushing. "Ama bu halı hiç de fena değil." Durup ayaklarının dibindeki bir halıyı aldı. "Eski değil elbette, ama tasarımı eski tarza uygun. Alice, broşunu versene bana. Eski işle yenisi arasındaki farkı görün."

Tüm dikkatiyle kitap okumakta olan bir hanım broşunu çıkardı ve kocasına verdi, ne ona bakmış ne de Mr. Elliot'ın büyük bir hevesle verdiği belli belirsiz selamı görmüştü. Eğer onlara kulak vermiş olsaydı, büyük büyük teyzesi yaşlı Lady Barborough'dan söz edildiğini duyarak eğlenirdi, ama etrafın farkında olmaksızın okumaya devam etti.

Birkaç dakikadır, öksürmeye hazırlanan yaşlı bir adam gibi hırıldayıp duran saat dokuzu vurdu. Sesi uykulu birkaç tüccarı, hükümet görevlilerini ve koltuklarında arkalarına yaslanıp gevezelik eden, sigara içen, gözleri yarı kapalı durumda işlerini düşünen adamları rahatsız eder gibi oldu; sesi duyunca gözkapaklarını bir an kaldırdılar, sonra yeniden indirdiler. Son yemeklerini tıka basa yiyip dünyanın geleceğinden hiç korkusu olmayan krokodillere benziyorlardı. O sakin, aydınlık salonu tek rahatsız eden, ışıktan ışığa uçan, kabarık saçların çevresinde vızır vızır dolanan, birkaç genç kadının başlarını sinir içinde kaldırıp, "Biri şunu öldürmeli!" diye bağırmasına neden olan iri bir pervaneydi.

Kendi düşüncelerine dalmış olan Hewet ile Hirst uzunca bir süredir konuşmuyorlardı.

Saat vurunca Hirst, "A, yaratıklar kıpırdamaya başlıyor..." dedi. Onların yerlerinden kalkmalarına, çevrelerine bakınmalarına ve yeniden yerlerine dönmelerine baktı. "En nefret ettiğim şey," dedi, "kadın göğsü. Venning olduğunu ve Susan'la yatağa girdiğini düşünsene! Ama en iğrenci de hiçbir şey hissetmemeleri – sıcak bir banyo aldığımda ne yaptığım hakkında. İğrençler, anlamsızlar, tahammül edilir gibi değiller!"

Bunları söyledikten sonra Hewet'ten yanıt alamayınca kendisi üzerine, bilim, Cambridge, baro, Helen ve Helen'in kendisiyle ilgili ne düşündüğü üzerine fikir yürütmeye başladı, sonunda yorgunluktan başı göğsüne düşüp uyukladı.

Birden Hewet onu uyandırdı.

"İnsan neler hissettiğini nasıl bilir, Hirst?"

"Âşık mısın sen?" diye sordu Hirst. Monoklünü gözüne yerleştirdi.

"Saçmalama," dedi Hewet.

"Eh, oturup üzerinde düşünürüm," dedi Hirst. "Düşünmek de gerekir. Eğer şu insanlar her şey üzerinde düşünselerdi, dünya hepimiz için daha iyi bir yer olurdu. Düşünmeye çalışıyor musun?"

Hewet'in son yarım saattir yaptığı da buydu, ama o anda Hirst ile aynı duyguları paylaşmıyordu.

"Yürüyüşe çıkacağım," dedi.

"Unutma, dün gece hiç uyumadık," dedi Hirst, ağzını iyice açarak esnerken.

Hewet ayağa kalkıp gerindi.

"Dışarı çıkıp biraz hava almak istiyorum," dedi.

Akşam boyunca tuhaf bir duygu rahatsız etmişti onu, bu yüzden düşüncelerini toparlayamıyordu. Sanki kendisini çok ilgilendiren bir konuşmanın ortasındaydı da birden biri gelmiş ve işine engel olmuştu. Konuşmasını bitiremiyordu, orada oturdukça da konuşmasını bitirmeyi daha da çok istiyordu. Bölünen konuşmasını Rachel'la yapmakta olduğundan neden böyle hissettiğini ve neden Rachel'la konuşmaya devam etmek istediğini kendine sormak zorundaydı. Hirst'e sorsa Rachel'a âşıksın da ondan

derdi. Ama ona âşık değildi. Aşk böyle mi başlardı, konuşmaya devam etme arzusuyla? Hayır. Kendisi söz konusu olduğunda hep kesin fiziksel duygulanımlarla başlardı, bunlar ise şimdi yoktu, Rachel'ı fiziksel olarak çekici bile bulmuyordu. Kuşkusuz tuhaf bir yanı vardı kızın – gençti, deneyimsizdi ve meraklıydı, genellikle mümkün olduğundan daha fazla açılmışlardı birbirlerine. Kızlarla konuşmak Hewet'e hep ilginç gelmişti ve bu da Rachel'la konuşmaya devam etmeyi arzulamasının nedeni sayılırdı; dün gece o kalabalık ve karmaşa yüzünden sadece bir başlangıç yapabilmişti. Acaba Rachel şimdi ne yapıyordu? Belki de kanepeye uzanmış tavanı seyrediyordu. Bu durumda hayal edebiliyordu onu, Helen de bir koltuğa oturmuş, kollarını kolçaklara dayamıştı herhalde, ama yo, konuşuyorlardı kuşkusuz, danstan söz ediyorlardı. Ama ya Rachel bir-iki gün sonra gidecekse, ya ziyaretinin sonu gelmişse, babası limanda demirli gemilerden birindeyse – bu kadar az şey bilmek dayanılır gibi değildi. Bu yüzden, daha fazla düşünmemek için "Neler hissettiğini nasıl biliyorsun, Hirst?" diye bağırdı.

Ama Hirst ona yardımcı olmadı, amaçsızca hareket eden, yaşamlarını bilmediği diğer insanlardan da rahatsız oluyordu, bu yüzden bomboş karanlığı arzuladı. Holün kapısından çıkar çıkmaz arandığı ilk şey Ambrose'ların villasının ışığı oldu. Ötekilerin uzağında, tepenin yukarılarındaki ışığın onlarınki olduğuna karar verdikten sonra içi epeyce rahatladı. Bütün bu tutarsızlıkta aynı zamanda biraz da denge var gibiydi. Belli bir planı olmaksızın sağa saptı, kasabadan geçti, iki yolun kesiştiği yerdeki duvara gelince durdu. Denizin uğultusu duyulabiliyordu. Dağların lacivert kütlesi gökyüzünün soluk mavi fonunun önünde yükseliyordu. Ay yoktu ama sayısız yıldız vardı, çepeçevre, etrafını dalga dalga saran karanlık arazinin dibinde ve tepelerinde ışıklar demir atmıştı. Aslında geri dönmeyi düşünmüştü, ama Ambrose'ların villasındaki tek ışık şimdi üç ayrı ışığa dönüşmüştü, içinden yoluna devam etmek geldi. Rachel'm hâlâ orada bulunduğundan emin olsa iyi olurdu. Hızlı hızlı yürüdü, az sonra villanın demir bahçe kapısına varmıştı, itip açtı. Evin silueti ve soluk bir ışıkla aydınlanan

bahçe yolunun çakıltaşlarını bir uçtan bir uca kesen verandanın ince gövdesi birden karşısına çıktı. Duraksadı. Evin arka tarafında biri tenekeleri takırdatıyordu. Hewet ön tarafa yaklaştı; bahçe yolundaki ışık, oturma odalarının o tarafta olduğunu belli ediyordu. Evin köşesinde, olabildiğince ışığa yakın durdu, bir sarmaşığın yaprakları yüzüne sürtünüyordu. Biraz sonra bir ses geldi kulağına. Sürekli bir sesti; konuşma değildi, kesintisiz sürmesinden yüksek sesle kitap okuyan birine ait olduğu anlaşılıyordu. Hewet biraz daha yaklaştı; kulaklarının yanında hışırdayıp durmasınlar diye yaprakları eliyle toparladı. Rachel'ın sesi olabilirdi. Gölgeden çıkıp ışık dairesine girdi, o anda söylenen bir cümleyi açık seçik duydu.

"Orada 1860'tan 1895'e kadar yaşadık, annemle babamın hayatlarının en mutlu yıllarıydı, erkek kardeşim Maurice 1862 yılında orada doğdu ve annesiyle babasını çok mutlu etti, tıpkı onu tanıyan herkesi çok mutlu edeceği gibi."

Ses hızlandı, bu sözler bölümün sonundaymış ve okuma bitiyormuş gibi hafifçe tizleşti. Hewet yeniden gölgelerin arasına çekildi. Uzun bir sessizlik oldu. İçerde sandalyelerin çekildiğini duyabiliyordu sadece. Tam geri dönmeye karar vermişti ki, olsa olsa bir buçuk-iki metre kadar uzağındaki pencerede ansızın iki kişi belirdi.

"Annenin nişanlandığı kişi Maurice Fielding'di elbette," dedi Helen'in sesi. Dalgın konuşuyor, karanlık bahçeye bakıyordu, söylediklerini olduğu kadar gecenin manzarasını da düşündüğü belliydi.

"Annem mi?" dedi Rachel. Hewet'in kalbi hop etti, durumun farkındaydı. Rachel'ın sesi alçak ama iyice şaşkındı.

"Bilmiyor muydun?" dedi Helen.

"Başka birinin olduğunu hiç bilmiyordum," dedi Rachel. Şaşkınlığı belliydi, ama alçak sesle konuşmuştu, ne dediği anlaşılmıyordu, serin, soğuk gecenin içine doğru konuşuyorlardı.

"Tanıdıklarım arasında hiç kimseye ona olunduğu kadar âşık olunmamıştı," dedi Helen. "Öyle bir güce sahipti – her şeyden zevk alırdı. Çok güzel değildi, ama – dün gece dansta onu düşünüyordum. Herkesle iyi geçinirdi, her şeyi öyle eğlenceli hale getirirdi ki."

Helen'in geçmişe dönmekte olduğu belliydi, sözcükleri maksatlı seçiyor, Theresa'yı, onun ölümünden sonra tanıdığı insanlarla karşılaştırıyordu.

"Nasıl becerdiğini bilemiyorum," diye devam etti, sonra sustu, uzun bir sessizlik oldu, o sırada küçük bir baykuş bahçede ağaçtan ağaca geçerken şurada burada öttü.

"Tıpkı Lucy halamla Eleanor halamın dediği gibi," dedi Rachel sonunda. "Onlar da hep onun hem çok hüzünlü hem de çok iyi biri olduğunu söylerler."

"O zaman Tanrı aşkına neden Theresa hayattayken onu eleştirmekten başka bir şey yapmadılar?" dedi Helen. Sesleri, denizdeki dalgaların içinden geçercesine yumuşacıktı.

"Yarın ölecek olsam..." diye başladı.

Kesik cümleler Hewet'in kulaklarına olağanüstü bir güzellik ve özgürlükle geliyordu, uykusunda konuşanların sesleri gibi biraz da gizemliydiler.

"Yo, Rachel," diye devam etti Helen'in sesi. "Bahçede dolaşmam; nem var – mutlaka nem vardır; hem en azından bir düzine kurbağa görüyorum."

"Kurbağa mı? Onlar taş, Helen. Haydi gel. Dışarısı daha güzel. Çiçekler mis gibi," oldu Rachel'ın yanıtı.

Hewet biraz daha geriye çekildi. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Görünüşe göre Rachel, Helen'i bahçe yoluna çıkarmak istiyordu, Helen de direniyordu. İkisi arasında epeyce itişkakış, yalvarış, direniş ve kahkahalar oldu. Sonra bir erkek belirdi. Neler konuştuklarını Hewet duyamıyordu. Bir dakika sonra içeri girdiler; kapıların sürgülendiğini duydu; sonra koyu bir sessizlik çöktü, bütün ışıklar söndürüldü.

Hewet arkasına döndü, duvardan kopardığı bir avuç yaprağı hâlâ avucunun içinde yoğurup duruyordu. Benzersiz bir haz ve rahatlama sarmıştı içini; onlara âşık olsun olmasın, oteldeki balodan sonra her şey çok sağlam ve çok huzurluydu, ve onlara âşık da değildi; ama hayatta olmaları iyiydi.

Bir-iki dakika olduğu yerde kaldıktan sonra dönüp bahçe kapı-

sına doğru yürümeye başladı. Bedeninin hareket etmesiyle birlikte hayatın heyecanı, romantizmi ve zenginliği beynine doldu. Bir şiir dizesi söyledi yüksek sesle, ama sözcükler aklına gelmiyordu, sözcüklerin güzelliği dışında hiçbir anlamı olmayan kırık dökük dizelerin arasında bocaladı. Bahçe kapısını kapadı, iki yana yalpalayarak, aklına gelen saçmalıkları avaz avaz bağırarak yamaçtan aşağı koştu. "Buradayım işte," diye bağırıyordu tempolu bir sesle, ayaklarıyla bir sağa bir sola kuvvetle basarken, "cengeldeki bir fil gibi dalıyorum her yere, yürürken dallara sürtünüyorum (yol kenarındaki bir çalılığın dallarını yakaladı), sayısız kelime kükrüyorum, sayısız şey hakkında güzel kelimeler, yokuş aşağı koşuyor ve kendi kendime yüksek sesle yollar ve yapraklar ve ışıklar ve karanlığa çıkan kadınlar hakkında saçma sapan şeyler söylüyorum, kadınlar hakkında, Rachel hakkında, Rachel hakkında." Durdu, derin bir soluk aldı. Gece devasa ve ılımlı görünüyordu, çok karanlık olmasına rağmen limanda hareket eden şeyler, denizde kıpırtılar olduğu görülebiliyordu. Karanlıktan uyuşana kadar baktı onlara, sonra hızlı adımlarla yoluna devam etti, "Yatağımda olmalıyım, horlayarak, rüya görerek, rüya, rüya. Rüyalar ve gerçekler, rüyalar ve gerçekler, rüyalar ve gerçekler," diye mırıldanıyordu bir yandan. Yol boyunca yineledi bunları, ne dediğinin pek farkında değildi, sonunda ön kapıya vardı. Orada bir an durdu, kapıyı açmadan önce kendini toparladı.

Gözleri kamaşmış, elleri buz gibi olmuştu, kafası çalışıyordu ama yine de yarı uykuluydu. Kapının arkasında her şey bıraktığı gibiydi, sadece hol boştu artık. İnsanların oturup sohbet ettiği sandalyeler şimdi birbirlerine dönüktüler, sehpaların üzerinde boş bardaklar, yerde gazeteler vardı. Kapıyı kapatırken dört köşe bir kutuya hapsolmuş gibi hissetti kendini ve hemen büzüldü. Her şey çok parlak ve çok küçüktü. Okumak istediği bir gazeteyi bulmak için uzun masanın başında bir an durdu, ama hangi gazete olduğunu ya da onu nerede gördüğünü dikkatle düşünüp taşınamayacak kadar karanlığın ve temiz havanın etkisi altındaydı.

Gazeteleri dalgınca karıştırırken gözünün ucuyla merdivenden

birinin indiğini gördü. Eteklerin hışırtısını duydu, Evelyn M.'nin kendisine doğru geldiğini görünce şaşırdı; Evelyn gazetelerden birini almasını engellemek istercesine elini masaya koyup, "Tam konuşmak istediğim kişisiniz," dedi. Sesi biraz tatsız ve madeni çıkmıştı, pırıl pırıl parlayan gözlerini Hewet'e dikmişti.

"Benimle konuşmak mı?" diye yineledi Hewet. "Ama uyumak üzereyim."

"Ama ben sizin çoğu kişiden daha iyi anladığınızı düşünüyorum," diye yanıt verdi Evelyn, büyük bir deri koltuğun yanındaki küçük bir koltuğa yerleşince Hewet da onun yanma oturmak zorunda kaldı.

"Eee?" dedi. Göstere göstere esnedi, sonra bir sigara yaktı. Bunun kendi başına geldiğine gerçekten inanamıyordu. "Ne vardı?"

"Gerçekten ilgileniyor musunuz yoksa numara mı yapıyorsunuz?" diye sordu Evelyn.

"Siz söyleyin," diye yanıtladı onu Hewet. "İlgileniyorum, sanırım." Hâlâ bütün bedeni uyuşmuş gibiydi ve sanki Evelyn kendisine fazla yaklaşmış gibi hissediyordu.

"Herkes ilgilenebilir!" diye bağırdı Evelyn, sabırsızca. "Arkadaşınız Mr. Hirst ilgilenir, sanırım. Ama ben size inanıyorum. Tatlı bir kız kardeşiniz varmış gibisiniz." Sustu, elbisesinin dizindeki payetlerle oynadı, sonra kararını vermişçesine konuşmaya başladı. "Her neyse, size akıl danışacağım. Kendi zihninizde neler olduğunu bilemediğiniz bir duruma düşer misiniz hiç? İşte ben böyle bir durumdayım. Dün geceki dansta Raymond Olivier –öyle bir şey yok diyor ama, hani şu Kızılderili kanı taşıyor gibi duran uzun boylu esmer çocuk– eh işte onunla birlikte oturuyorduk, bana kendinden söz etti, evde ne kadar mutsuz olduğundan, burada bulunmaktan nefret ettiğinden. Onu berbat bir maden işine koymuşlar. Çok berbat diyor – ben hoşlanabilirdim o işten, biliyorum, ama ne buradayım ne de orada. Ona pek acıdım, acımamak elde değil, beni öpmek için izin istedi, ben de verdim. Bunda bir sakınca görmedim, ya siz? Sonra bu sabah benim tavrımda daha fazla

bir anlam olduğunu düşündüğünü söyledi, ben kendisini kimseye öptürecek biri değilmişim. Uzun uzun konuştuk. Galiba budalalık ettim ama insan birisine acıyınca elinde olmadan hoşlanıyor da ondan. Ondan çok hoşlanıyorum–" Durdu. "Ona söz verdim sayılır ve sonra, bakın işte, bir de Alfred Perrott var."

"A, Perrott," dedi Hewet.

"Geçen gün piknikte tanıştık onunla," diye devam etti Evelyn. "Öyle yalnız görünüyordu ki, özellikle de Arthur Susan'la birlikte gittikten sonra, aklından neler geçtiğini tahmin ettim elimde olmadan. Siz yıkıntılara bakarken biz onunla uzun uzun konuştuk, bana hayatını anlattı, mücadelelerini, ne kadar zorluk çekmiş olduğunu. Biliyor musunuz, bir bakkalın yanında çırakmış, sepetle evlere sipariş götürürmüş. Bu benim çok ilgimi çekti, çünkü hep derim ki, eğer içinizde doğru malzeme varsa nasıl doğduğunuzun önemi yoktur. Felçli kız kardeşinden de söz etti bana, zavallı kızcağız, görünüşe göre ona çok bağlı, ama kızın epeyce sıkıntı verdiği belli. Böyle insanlara hayran olduğumu söylemeliyim. Sizden böyle bir şey beklemiyorum, çünkü siz çok zekisiniz. Eh işte, dün gece bahçede oturduk, onun ne söylemek istediğini anladım elbette, onu biraz avuttum, üzüldüğümü söyledim –gerçekten üzülüyorum– ama sonra işte Raymond Oliver var. Bana şunu söylemenizi istiyorum, insan aynı anda iki kişiye birden âşık olabilir mi, olamaz mı?"

Sustu, çenesini ellerine dayayarak oturdu, sanki aralarında konuşmaları gereken büyük bir sorunla karşı karşıyaydı.

"Sanırım sizin ne tür bir insan olduğunuza bağlı bu," dedi Hewet. Kıza baktı. Ufak tefek ve sevimliydi, yirmi sekiz-yirmi dokuz yaşlarında olmalıydı, ama yüz hatları gösterişli ve keskin olsa da açıkça bir şey belli olmuyordu, sadece epeyce canlı ve sağlıklı olduğu anlaşılıyordu.

"Kimsiniz, nesiniz; görüyor musunuz, sizin hakkınızda hiçbir şey bilmiyorum," diye devam etti Hewet.

"Ben de oraya geliyordum," dedi Evelyn M. Ellerini çenesinden çekmedi, gözleri de karşıya dikiliydi. "Bir annem var, ama

babam yok, eğer ilginizi çekerse bu," dedi. "Pek hoş bir durum değil. Kırsalda sık sık olur böyle şeyler. Annem bir çiftçinin kızıymış, babamsa oldukça züppeymiş –büyük evdeki genç adam. Hiçbir şeyi doğru düzgün yapmamış– annemle evlenmemiş – ama bize epey bir para verdi. Ailesi izin vermemiş. Zavallı babam! Elimde değil, seviyorum onu. Annem onu yola getirebilecek türden bir kadın değilmiş zaten. Savaşta ölmüş babam. Sanırım adamları ona taparlarmış. Kocaman süvarilerin yere çöküp savaş alanında onun cesedinin başında ağladıklarını söylerler. Keşke tanısaydım onu. Annem yaşamaktan vazgeçmiş. Dünya–" yumruğunu sıktı. "Ah, insanlar onun gibi bir kadına çok kötü davranabiliyorlar!" Hewet'e döndü.

"Eh, benim hakkımda başka bir şey öğrenmek istiyor musunuz?"

"Ya siz?" diye sordu Hewet, "kim baktı size?"

"Çoğunlukla kendi kendime baktım," diyerek güldü Evelyn M. "Harika arkadaşlarım oldu. İnsanları severim! Sorun da bu. İki insanı severseniz, ikisini de muazzam severseniz, hangisini daha çok sevdiğinizi bilemezseniz ne yaparsınız?"

"Onları sevmeye devam ederim – beklerim ve görürüm. Neden olmasın?"

"Ama insan karar vermeli," dedi Evelyn. "Yoksa siz evliliğe filan inanmayanlardan mısınız? Bakın – doğru değil bu, hep ben anlatıyorum, sizse hiçbir şey anlatmıyorsunuz. Belki siz de arkadaşınız gibisinizdir–" Hewet'e kuşkulu gözlerle baktı; "belki de benden hoşlanmıyorsunuzdur?"

"Sizi tanımıyorum," dedi Hewet.

"Bir insanı görür görmez ondan hoşlanıp hoşlanmayacağımı bilirim! Daha ilk gece yemekte sizden hoşlandığımı biliyorum. Ah Tanrım," diye devam etti, sabırsızca, "insanlar kafalarından geçenleri açıkça söyleseler ne çok sıkıntıdan kurtulurlardı. Benim yaradılışım böyle. Elimde değil."

"Ama bunun sıkıntı doğurabileceğini düşünmüyor musunuz?" diye sordu Hewet.

"Erkeklerin suçu bu," diye yanıtladı Evelyn. "Hep işin içine sokuyorlar– aşkı demek istiyorum."

"Demek peş peşe evlenme teklifleri aldınız," dedi Hewet.

"Pek çok kadından daha fazla teklif aldığımı sanmam," dedi Evelyn, ama söylediğinden pek emin değildi.

"Beş, altı, on?" diye atıldı Hewet.

Evelyn doğru sayının belki de on olduğunu ama yine de yüksek bir sayı sayılmayacağını ima eder gibiydi.

"Benim kalpsiz çapkının biri olduğumu düşünüyorsunuz bana kalırsa," diye itiraz etti Evelyn. "Düşünseniz de umurumda değil. Kimsenin düşüncesi umurumda değil. İnsan erkeklerle ilgileniyor diye, onlarla arkadaşlık ediyor diye, onlarla kadınlarla konuşur gibi konuşuyor diye çapkın diyorlar."

"Ama Miss Murgatroyd–"

"Bana Evelyn demenizi tercih ederim," diye Hewet'in sözünü kesti.

"On evlenme teklifi aldıktan sonra erkeklerin kadınlarla aynı olduğuna içtenlikle inanıyor musunuz?"

"İçtenlikle, içtenlikle – nasıl da nefret ediyorum bu sözcükten! Ukalalar kullanır bunu hep," diye bağırdı Evelyn. "İçtenlikle öyledirler diye düşünüyorum. Hayal kırıklığı yaratan da bu. Her seferinde olmayacak diye düşünüyorsunuz, her seferinde de oluyor."

"Dostluk Peşinde," dedi Hewet. "Bir komedinin başlığı."

"Korkunçsunuz," diye bağırdı Evelyn. "Hiç umurunuzda değil. Mr. Hirst'ten farkınız yok."

"Pekâlâ," dedi Hewet, "bir düşünelim. Düşünelim bakalım–" Durdu, çünkü ne düşüneceklerini o anda hatırlayamamıştı. Kızın hikâyesinden çok kendisi ilgisini çekiyordu, çünkü kız konuşmasına devam ederken Hewet'in uyuşukluğu kaybolmuştu, hoşlanma, acıma ve güvensizlik karışımı bir duygu içindeydi. "Hem Oliver'a hem de Perrott'a mı evlenme sözü verdiniz?" dedi sonunda.

"Tam söz vermiş sayılmam," dedi Evelyn. "Hangisinden daha çok hoşlandığıma karar veremiyorum. Ah, nasıl da nefret ediyorum

şu modern hayattan!" diye kükredi. "Elizabeth döneminde yaşayanlar için çok daha kolaydı herhalde bunlar! Geçen gün o dağda, insanı sadece güzel, genç bir hanım olarak gören bu insanlarla vaktimi boşa harcamaktansa o sömürgecilerden biri olmak nasıl da hoşuma giderdi diye düşündüm, ağaçları kesmek ve yasalar koymak filan. Oysa öyle değilim de. Gerçekten bir şeyler *yapabilirim*." Sessizce düşündü bir an. Sonra, "Ta yürekten hissediyorum ki, Alfred Perrott'la *yürümez* bu iş," dedi, "güçlü biri değil o, öyle değil mi?"

"Belki bir ağacı kesip deviremez," dedi Hewet. "Gönlünüze giren kimse olmadı mı şimdiye kadar?"

"Bir sürü insan girdi, ama evlenecek kadar değil," dedi Evelyn. "Sanırım fazlasıyla müşkülpesentim. Hayatım boyunca başımı kaldırıp bakacağım birini arzuladım, büyük ve iri ve muhteşem birini. Erkeklerin çoğu öyle ufak tefek ki."

"Muhteşem derken neyi kastediyorsunuz?" diye sordu Hewet. "İnsanlar – oldukları kadardır."

Evelyn şaşkındı.

"İnsanları nitelikleri yüzünden sevmeyiz ki," diye açıklamaya çalıştı Hewet. "Kendilerini severiz," –bir kibrit çaktı– "Sadece şu," dedi, alevi göstererek.

"Ne demek istediğinizi anlıyorum," dedi Evelyn, "ama aynı görüşte değilim. İnsanları neden sevdiğimi biliyorum, pek yanıldığımı da sanmam. Nasıl biri olduklarını hemen görürüm. Şimdi sizin epeyce muhteşem olduğunuzu düşünüyorum; ama Mr. Hirst öyle değil."

Hewet başını salladı.

"Bencil değil diyemem ona, ya da canayakın ya da iri ya da anlayışlı diyemem," diye devam etti Evelyn.

Hewet konuşmadan oturuyor, sigarasını içiyordu.

"Ağaçları kesmekten nefret ederdim herhalde," dedi.

"Siz öyle sanıyor olabilirsiniz ama sizinle flört etmeye çalışmıyorum!" diye patladı Evelyn. "Benim hakkımda iğrenç şeyler düşüneceğinizi bilseydim asla gelmezdim yanınıza!" Gözlerine yaşlar doldu.

"Flört etmez misiniz hiç?" diye sordu Hewet.

"Elbette etmem," diye çıkıştı Evelyn. "Size söylemedim mi? Arkadaşlık istiyorum ben; kendimden daha büyük ve daha soylu birini sevmek istiyorum, bana âşık oluyorlarsa bu benim suçum değil ki; ben istemiyorum bunu; gerçekten nefret ediyorum bundan."

Hewet bu konuşmayı sürdürmenin pek yararı olmadığını görebiliyordu, çünkü Evelyn'in arzusunun, özel bir şey söylemek değil, Hewet'in üzerinde, açıklamayacağı bir nedenle kendisinin mutsuz ya da güvensiz olduğu imgesi yaratmak olduğu belliydi. Hewet çok yorgundu, soluk benizli bir garson fiyakalı bir tavırla salonun ortasında dolaşıp duruyor, onlara anlamlı anlamlı bakıyordu.

"Kapatmak istiyorlar," dedi Hewet. "Benim tavsiyem, yarın Oliver ile Perrott'a kararınızı verdiğinizi, her ikisiyle de evlenmeyeceğinizi söylemeniz. Evlenmek istemediğinize eminim. Fikrinizi değiştirecek olursanız onlara her zaman söyleyebilirsiniz bunu. Her ikisi de mantıklı adamlar; anlayacaklardır. O zaman da bütün bu sıkıntı sona erer." Ayağa kalktı.

Ama Evelyn yerinden kıpırdamadı. Orada oturup parlak, meraklı gözleriyle ona bakmayı sürdürdü, o gözlerin derinliklerinde bir hayal kırıklığı ya da hoşnutsuzluk görür gibi oldu Hewet.

"İyi geceler," dedi.

"Size söylemek istediğim daha yığınla şey var," dedi Evelyn. "Ve söyleyeceğim de bir ara. Sanırım yatmaya gideceksiniz şimdi?"

"Evet," dedi Hewet. "Ayakta uyuyorum." Kızı boş salonda tek başına otururken bıraktı.

"Neden dürüst *olmazlar* ki?" diye mırıldandı kendi kendine, yukarı çıkarken. Farklı insanlar arasındaki ilişkiler neden böyle yetersiz, böyle bölük pörçük, böyle riskliydi, neden kelimeler böyle tehlikeliydi, öyle ki insanın içinden karşısındakine sempati duymak gelirse, bu dürtünün dikkatle gözden geçirilmesi ve büyük olasılıkla yok edilmesi şart oluyordu. Evelyn ona aslında ne söylemek istemişti? O boş salonda tek başına bırakılınca neler

hissetmişti? Odasına giden koridorda yürürken hayatın gizemi ve duygularının bile gerçekdışılığı Hewet'i hükmü altına aldı. Koridor loştu ama parlak sabahlıklı birinin önünden hızla geçtiğini görmesine yetti, bir odadan diğerine geçen bir kadındı.

15. Bölüm

Geceyarısı bir otelde tesadüfen karşılaşan insanları birleştiren bağlar çok ince ya da çok zayıf olsa da, bir kez birlikte yaşadıkları için sonsuza kadar böyle yaşamak zorunda olan yaşlıları birleştiren bağlardan en azından bir açıdan üstündürler. Çok ince olabilirler ama canlı ve hakikidirler, çünkü koparılabilirler, devam etmesinin gerçekten arzulanması dışında devam etmeleri için neden de yoktur. İki insan yıllardır evlilerse birbirlerinin bedensel varlıklarını artık fark etmez olurlar, tek başınaymış gibi hareket ederler, yanıtlanmasını beklemedikleri şeyler söylerler yüksek sesle ve genellikle yalnız kalmadan yalnızlığın bütün keyfini sürerler. Ridley ile Helen'in ortak yaşamları bu evreye gelmişti ve birinin ya da ötekinin, bir şeyin söylendiğini mi yoksa sadece düşünüldüğünü mü, paylaşıldığını mı yoksa hayal mi edildiğini hatırlaması çoğunlukla çaba gerektiriyordu. İki-üç gün sonra, öğleden sonra saat dörtte Mrs. Ambrose ayakta durmuş saçlarını fırçalıyordu, kocası da yatak odasından geçilen soyunma odasındaydı, ara sıra, akan suyun sesinin arasından –kocası yüzünü yıkamaktaydı– Mrs. Ambrose'un kulağına bazı kelimeler geliyordu: "Böyle sürüp gidiyor yıllardır; keşke, keşke, keşke bir son verebilsem buna." Ama Mrs. Ambrose bu söylenenlere hiç dikkat etmedi.

"Beyaz mı? Yoksa hepsi kahverengi mi?" Kahverengi saçlarının arasında kuşku verici bir şekilde parlayan bir teli incelerken kendi kendine mırıldanıyordu. Teli koparıp aldı ve tuvalet masasının üzerine koydu. Aynanın biraz uzağında durup yüzüne müthiş bir gurur ve kederle bakarken kendi görünümünü eleştirdiği, daha doğrusu beğendiği sırada kocası gömleğiyle kapıda göründü, havlusu yüzünü yarı yarıya kapatıyordu.

"Hiçbir şeyi fark etmediğimi söylersin bana sık sık," dedi.

"O zaman söyle bakalım, bu saç teli beyaz mı?" diye yanıtladı onu karısı. Saçı kocasının avucuna bıraktı.

"Senin başında bir tek beyaz tel yok," diye bağırdı Mr. Ambrose.

"Ah Ridley, kuşkulanmaya başlıyorum," diyerek iç geçirdi Mrs. Ambrose; kocası görüp karar verebilsin diye başını eğdi, ama kocasının incelemesi saçının ayrım çizgisine kondurulan bir öpücükle sonuçlandı, sonra karı-koca odanın içinde, ara sıra mırıldanarak dolaşmaya başladılar.

"Ne diyordun sen?" dedi Helen, üçüncü kişilerin asla anlayamayacağı bu sohbetin ardından.

"Rachel – gözünü ondan ayırmamalısın," dedi kocası ciddi bir tavırla, Helen de saçlarını fırçalamaya ara vermeden ona baktı. Kocasının gözlemleri doğru çıkardı.

"Genç beyler nedensiz yere genç bir hanımın eğitimiyle ilgilenmezler," dedi Mr. Ambrose.

"Ah, Hirst," dedi Helen.

"Hirst ve Hewet, ikisi de aynı benim gözümde – ikisi de suçlu," diye yanıtladı onu kocası. "Gibbon'ı okumasını salık veriyor Rachel'a. Biliyor muydun?"

Helen bilmiyordu, ama gözlem gücünde kocasının altında kaldığını kabul edemezdi. "Hiçbir şey şaşırtmıyor beni," demekle yetindi. "Dansta karşılaştığımız şu korkunç uçan adam bile –Mr. Dalloway bile– hatta–"

"Dikkatli olmanı öneririm," dedi Ridley. "Willoughby var, hatırlasana –Willoughby"; eliyle bir mektubu işaret etti.

Helen içini çekerek tuvalet masasının üzerinde duran zarfa baktı. Evet, orada duran Willoughby'ydi, kaba, ifadesiz, sürekli espri yapan, koca bir kıtayı gizemden yoksun bırakan, kızının tavırlarını ve ahlakını soruşturan Willoughby –kızının kimsenin canını sıkmadığını umuyor ve eğer sıkıyorsa onu ilk gelen gemiye bindirmelerini istiyordu– sonra duygularını bastırıp minnettar ve sevgi dolu oluyor, arkasından da yarım sayfa boyunca, grev yapan ve onun gemilerine mal yüklememekte direnen sefil küçük yerlileri nasıl yendiğini anlatıyordu; sonunda onlara İngilizce sö-

vüp saymıştı, "öylece, olduğum gibi, sırtımda gömleğimle başımı pencereden uzattım. Serseriler akıllılık edip dağıldılar."

"Eğer Theresa, Willoughby ile evlendiyse," dedi Helen, sayfayı saç tokasıyla çevirirken, "Rachel'ı kim bilir ne engeller–"

Ama Ridley'nin aklı gömleklerinin yıkanmasına gitmişti, oradan da her nasılsa Hughling Elliot'ın sık ziyaretlerine uzandı; can sıkıcı, bilgiçlik taslayan, odun gibi biriydi o adam, ama Ridley yine de ona kapıyı gösterip gitmesini söyleyemiyordu. Aslında çok fazla insanla görüşüyorlardı. Karı-koca arasındaki konuşmalar sürdü böylece, usulca, anlaşılmaz mırıltılarla; sonunda ikisi de aşağıya çay için inmeye hazır oldular.

Aşağıya indiklerinde Helen'in gözüne ilk çarpan, kapıdaki, içi etekler ve tepesi tüylü şapkalarla dolu araba oldu. İspanyol hizmetçinin yanlış telaffuz ettiği iki isim duyulduğunda ancak oturma odasına kadar gidebilmişti, Mrs. Wilfrid Flushing'in hemen önünden Mrs. Thornbury girdi içeri.

"Mrs. Wilfrid Flushing," dedi Mrs. Thornbury, elini sallayarak. "Ortak arkadaşımız Mrs. Raymond Parry'nin bir arkadaşı."

Mrs. Flushing ellerini sertçe sıktı. Yaklaşık kırk yaşlarındaydı, sağlam ve dik duruşluydu, güçlü kuvvetliydi, ama dik duruşunun akla getirdiği kadar uzun boylu değildi.

Helen'in yüzüne gözlerini kaçırmadan baktı ve "Çok hoş bir eviniz var," dedi.

Yüz hatları çok keskindi, insanın gözlerinin içine bakıyordu, doğuştan buyurgan tavırlıydı, aynı zamanda sinirliydi de. Mrs. Thornbury aracılık yaptı, peş peşe sıraladığı sevimli beylik sözlerle durumu tam anlamıyla düzeltti.

"Nezaket göstereceğinize ve Mrs. Flushing'in sizin deneyimlerinizden yararlanmasını sağlayacağınıza dair sizin adınıza söz verdim," dedi. "Burada hiç kimsenin bu toprakları sizin kadar tanımadığına eminim. Hiç kimse öyle uzun, harika yürüyüşlere çıkmıyor. Her konuda sizin gibi ansiklopedik bilgiye sahip kimsenin olmadığına eminim. Mr. Wilfrid Flushing bir koleksiyoner. Zaten gerçekten güzel şeyler keşfetmiş. Köylülerin bu kadar

sanatkâr olduklarını hiç bilmezdim –ama elbette geçmişte–"

"Eski şeyler değil – yeni şeyler," diye onun sözünü kesti Mrs. Flushing, kabaca. "Yani, eğer sözümü dinlerse."

Londra'da bunca yıldır yaşayan Ambrose'lar pek çok insan tanımışlardı, en azından ismen, Helen de Flushing'lerden söz edildiğini duyduğunu hatırlıyordu. Mr. Flushing'in eski eşya satan bir dükkânı vardı; kadınların çoğunun yanakları kırmızı olduğu için hiç evlenmeyeceğini söylerdi hep, ev de satın almayacaktı, çünkü genellikle evlerin merdivenleri dardı, hayvanların çoğu kesilirken kanadığı için et de yemezdi; sonra da tuhaf, soylu bir kadınla evlenmişti, kadın hiç de solgun benizli değildi, et yermiş gibi duruyordu, en sevmediği işleri yapmaya zorlamıştı adamı – işte karşılarındaki o hanımefendiydi. Helen ona ilgiyle baktı. Bir ağacın altında çay servisi yapılan bahçeye çıkmışlardı, Mrs. Flushing vişne reçelinden alıyordu. Konuşurken bedeni tuhaf bir şekilde sarsılıyordu, şapkasındaki kanarya sarısı tüy de aynı şekilde sallanıyordu. Ufak ama narin ve sağlıklı hatlarıyla dudaklarının ve yanaklarının koyu kırmızısı birleşince akıllara iyi yetiştirilmiş ve iyi beslenmiş ataları geliyordu.

"Yirmi yıldan eski hiçbir şey ilgimi çekmez," diye devam etti sözüne. "Küflü eski resimler, kirli eski kitaplar, yakılmaktan başka bir şeye yaramayacakken müzelerde koruyorlar onları."

"Aynı fikirdeyim," diyerek güldü Helen. "Ama benim kocam hiç kimsenin istemediği elyazmalarını bulup ortaya çıkarmakla geçiriyor günlerini." Ridley'nin irkilip onaylamadığını gösteren yüz ifadesi eğlendirdi onu.

"Londra'da John adında zeki bir adam var, eski ustalardan daha iyi tablolar yapıyor," diye devam etti, Mrs. Flushing. "Onun tabloları beni heyecanlandırıyor – eski olan hiçbir şey heyecanlandırmaz beni."

"Ama onun tabloları bile eskiyecek," diye araya girdi Mrs. Thornbury.

"O zaman yaktırırım onları, ya da yakılmasını vasiyet ederim," dedi Mrs. Flushing.

"Ve Mrs. Flushing İngiltere'nin en güzel eski evlerinden birinde yaşardı – Chillingley'de," diye açıkladı Mrs. Thornbury, oradakilere.

"Bana kalsa yarın yakardım onu," diye güldü Mrs. Flushing. Kahkahası alakarga çığlığı gibiydi, hem irkiltici hem neşesizdi.

"Aklı başında olan kim ister o koskocaman evleri?" diye sordu. "Karanlık bastığında aşağıya inseniz üstünüze başınıza kara böcekler dolar, elektrik de durmadan kesilir. Sıcak su musluğunu açtığınızda musluktan örümcekler çıksa ne yaparsınız?" dedi, gözlerini Helen'e dikerek.

Mrs. Ambrose gülümseyerek omuz silkti.

"İşte bundan hoşlanıyorum," dedi Mrs. Flushing. Başını villaya doğru salladı. "Bahçe içinde küçük bir ev. Bir zamanlar İrlanda'da böyle bir evim vardı. İnsan sabahları yatakta yatarken ayak parmaklarıyla pencerenin önündeki gülleri toplayabilirdi."

"Ya bahçıvanlar, şaşırmazlar mıydı?" diye sordu Mrs. Thornbury.

"Bahçıvan yoktu ki," diyen Mrs. Flushing kıkır kıkır güldü. "Benden ve dişsiz bir ihtiyar kadından başka kimse yoktu. Bilirsiniz, İrlanda'daki yoksulların yirmi yaşını geçince dişleri dökülür. Ama bir politikacının bunu anlamasını bekleyemezsiniz – Arthur Balfour bunu anlayamaz."

Ridley, hiç kimsenin, hele bir politikacının hiçbir şeyi anlamasını beklemediğini söyleyerek içini çekti.

"Bununla birlikte," dedi sonra, "yaşlılıkta benim gördüğüm bir yarar var – yemekten ve sindirimden başka hiçbir şeyin zerre kadar önemi kalmıyor. Bıraksınlar tek başıma, yalnızlık içinde çürüyeyim. Dünyanın son hızla çukurun en dibine doğru gittiği belli, elimden tek gelen sessizce oturup kendi dumanımı olabildiğince çok tüketmek." İnledi, kederli gözlerle ekmeğine reçel sürdü, bu aksi hanımın havasını açıkça sevimsiz buluyordu.

"Kocam bunu söylediğinde hep karşı çıkarım," dedi Mrs. Thornbury, tatlı tatlı. "Siz erkekler! Kadınlar olmasaydı haliniz ne olurdu!"

"*Şölen*'i okuyun," dedi Ridley, acımasızca.

"*Şölen* mi!" diye bağırdı Mrs. Flushing. "Latince mi Yunanca mı o? Söylesenize, iyi bir çevirisi var mı?"

"Yok," dedi Ridley. "Yunanca öğrenmeniz gerek."

Mrs. Flushing, "Ah, ah, ah!" diye bağırdı, "canıma okunmasını yeğlerim. Canlarını çıkarıp bütün gün gözlerinde gözlüklerle o küçük yığınların başında oturan erkeklere hep imrenmişimdir. Canıma okunmasını kümesleri temizlemeye ya da inekleri beslemeye bin kez yeğlerim, ya da–"

O sırada Rachel aşağıdaki bahçeden elinde bir kitapla geldi.

"Nedir o kitap?" diye sordu Ridley, Rachel herkesin elini sıktıktan sonra.

"Gibbon," dedi Rachel, otururken.

"*Roma İmparatorluğu'nun Düşüşü ve Çöküşü* mü?" diye sordu Mrs. Thornbury. "Harika bir kitap, biliyorum. Sevgili babam bize hep o kitaptan alıntılar aktarırdı, biz de sonunda tek bir satır bile okumamaya karar verdik."

"Tarihçi Gibbon mu?" diye sordu Mrs. Flushing. "Hayatımın en mutlu saatlerinden birkaçını ona borçluyum. Yataklarımıza uzanıp Gibbon okurduk –Hıristiyanların kıyımını, hatırlıyorum– uyumamız gerekirken. İnanın bana, gece lambasının ışığında ve kapıdaki bir çatlaktan sızan ışıkta çift sütunlu kocaman bir kitabı okumak hiç de kolay değil. Bir de pervaneler vardı – kaplan pervaneleri, sarı pervaneler ve korkunç mayısböcekleri. Kız kardeşim Louisa pencerenin açık durmasını isterdi. Bense kapanmasını. O pencere yüzünden hayatımız boyunca kavga ettik. Gece ışığında ölen bir pervane gördünüz mü hiç?" diye sordu.

Yine araya bir şey girdi. Hewet ile Hirst oturma odasının penceresinde göründüler ve çay masasına yaklaştılar.

Rachel'ın kalp atışları hızlandı. Her şeyde olağanüstü bir yoğunluk olduğunun farkındaydı, sanki o iki erkeğin varlığı her şeyin üzerindeki örtüyü çekip almıştı; ama selamlaşmaları dikkat çekecek derecede sıradandı.

"Bağışlayın," dedi Hirst, oturur oturmaz koltuğundan kalkarak. Oturma odasına girdi, elinde bir yastıkla döndü ve onu

dikkatle koltuğuna koydu.

"Romatizma," dedi, ikinci kez yerine otururken.

"Dans yüzünden mi?" diye sordu Helen.

"Ne zaman yorgunluktan bitap düşsem romatizmam azar," dedi Hirst. Bileğini sertçe geriye büktü. "Kireç parçacıklarının birbirine sürtündüğünü duyuyorum!"

Rachel ona baktı. Hem eğlenmiş hem de saygı duymuştu; sanki yüzünün üst kısmı gülüyor, alt kısmı da bu gülüşü engelliyordu.

Hewet yerde duran kitabı aldı.

"Beğendiniz mi bunu?" diye sordu, alçak sesle.

"Hayır, beğenmiyorum," dedi Rachel. Bütün öğle sonrasında onu okumaya çalışmıştı, nedense ilk başta hissettiği görkem kaybolmuş ve ne kadar okursa okusun kitabın anlamını kavrayamaz olmuştu.

"Bir top amerikanbezi gibi dönüp duruyor," demeyi göze aldı Rachel. Belli ki bunu sadece Hewet duysun diye söylemişti, ama Hirst, "Ne demek istiyorsunuz?" diye sordu.

Söylediği mecazdan utanıverdi Rachel, çünkü fikrini ılımlı eleştiri sözcükleriyle açıklayamamıştı.

"Üslup açısından kuşkusuz bugüne kadar yaratılmış en kusursuz üslup," diye devam etti Hirst, "her cümle mükemmel ve zekâ–"

"Beden çirkin, zihin iğrenç," diye düşündü Rachel, Gibbon'ın üslubunu düşünecek yerde. "Evet, ama güçlü, araştırıcı, ısrarcı bir zihin." Hirst'ün iri kafasına baktı, orantısız alnına ve dürüst, ciddi bakışlı gözlerine.

"Çaresizlik içinde sizden umudumu kesiyorum," dedi Hirst. Üstünde durmadan söylemişti bunu ama Rachel ciddiye aldı ve Gibbon'm üslubunu beğenmediği için bir insan olarak kendi değerinin azaldığına inandı. Ötekiler şimdi bir araya gelmiş, Mrs. Flushing'in ziyaret etmesi gereken köylerden söz ediyorlardı.

"Ben de umutsuzum," diye atıldı Rachel. "İnsanları salt zihinlerine bakarak nasıl yargılayacaksınız?"

"Kızkurusu teyzemle aynı görüştesiniz, sanırım," dedi St. John,

fütursuzca, konuştuğu kişinin ziyadesiyle beceriksiz ve ciddi görünmesine yol açtığı için onun bu tavrı karşısındakini hep rahatsız ederdi. " 'İyi ol, tatlı kız' – Mr. Kingsley ile teyzemin modasının geçtiğini sanırdım."

"İnsan kitap okumadan da çok nazik olabilir," dedi Rachel, inançla. Sözleri çok budalaca ve basit geliyordu kulağa, onu alay konusu yapıyordu.

"Ben aksini söyledim mi hiç?" diye sordu Hirst, kaşlarını kaldırarak.

Mrs. Thornbury hiç beklenmedik bir anda araya girdi, ya her şeyin düzgün gitmesini sağlamayı görev edindiğinden ya da genç erkekleri kendi oğulları gibi gördüğünden uzun zamandır Mr. Hirst ile konuşmak istiyordu.

"Ömrüm boyunca sizin teyzeniz gibi insanlarla yaşadım, Mr. Hirst," dedi, koltuğunda öne eğilerek. Kahverengi sincap gözleri her zamankinden de parlaktı. "Gibbon'ın adını bile duymamışlardı. Sadece sülünleriyle ve köylüleriyle ilgilenirlerdi. Büyük savaşlar döneminde yaşayanlar gibi at sırtında çok güzel görünen büyük adamlardı onlar. Onların aleyhinde ne isterseniz söyleyin – vahşi deyin, cahil deyin; kendileri okumazlar, başkalarının okumasını da istemezler, deyin, ama yeryüzündeki en zarif ve en nazik insanlardan sayılır onlar! Size öyle şeyler anlatırım ki şaşırırsınız. Ülkenin göbeğinde yaşanan aşk serüvenlerini tahmin bile etmemişsinizdir belki de. Shakespeare yeniden dünyaya gelecek olsaydı, öyle hissediyorum ki, oradaki insanların arasında doğardı. Yukarıda, tepelerin arasındaki o eski evlerde–"

"Teyzem," diye onun sözünü kesti Hirst, "hayatını East Lambeth'te, düşkün yoksulların arasında geçirir. 'Entelektüel' diye nitelediği insanlara eziyet etmeye meyilli olduğu için teyzemin sözlerini aktardım size, sanırım Miss Vinrace de aynı şeyi yapıyor. Şimdi moda bu. Eğer akıllı biriyseniz sizin duygudaşlıktan uzak, anlayışsız, sevgisiz biri olduğunuz varsayılır – gerçekten önemli olan şeyler yani. Ah siz Hıristiyanlar! Siz krallıktaki en kibirli, en zorba, en ikiyüzlü sahtekârlarsınız! Elbette," diye devam etti,

"taşra beyefendilerinin büyük erdem sahibi olduğunu teslim eden ilk kişi benim. Bir kere, tutkuları konusunda son derece dürüstler, ama biz değiliz. Norfolk'ta din adamı olan babam memleketteki toprak ağaları arasında hiçbirinin–"

"Ama ya Gibbon?" diye araya girdi Hewet. Herkesin yüzüne yerleşmiş bulunan sinirli gergin ifade, onun araya girmesiyle yumuşadı.

"Sanırım onu yavan buluyorsunuzdur. Ama bilirsiniz–" Kitabı açtı, yüksek sesle okuyabileceği paragraflar aradı, az sonra da uygun olduğunu düşündüğü iyi bir bölüm buldu. Ama Ridley'yi dünyada kendisine yüksek sesle kitap okunmasından daha çok sıkan bir şey yoktu, üstelik hanımların giyimleri ve tavırları konusunda kuruntu derecesinde müşkülpesentti. On beş dakika geçmeden Mrs. Flushing hakkında olumsuz kararını vermişti, turuncu tüyler tenine uymuyordu, çok yüksek sesle konuşuyordu, bacak bacak üstüne atıyordu ve sonunda onun Hewet'in ikram ettiği sigarayı aldığını görünce yerinden fırladı, içki salonu diye bir şeyler geveleyip yanlarından ayrıldı. Onun gitmesinin Mrs. Flushing'i rahatlattığı belli oluyordu. Sigarasını tüttürdü, bacaklarını uzattı, ortak arkadaşları Mrs. Raymond Parry'nin karakteri ve hakkında söylenenler konusunda Helen'i sıkı sıkı sorguya çekti. Ufak tefek kurnazlıklarla onun Mrs. Parry'yi betimlemesini sağladı, yaşı geçkin, kesinlikle güzel olmayan, epeyce süslü –kısacası, tuhaf insanlarla karşılaşıldığı için davetleri eğlenceli geçen edepsiz bir cadalozdu, ama Helen, karısı salonda eğlenirken kendisi aşağıda mücevher dolu sandıklarla bir odaya kapatılan zavallı Mr. Parry'ye hep acırdı. "İnsanların o kadının aleyhinde söylediklerine inanıyor değilim –aslında kendisi bunu ima etse de–" Bunun üzerine Mrs. Flushing keyifle haykırdı:

"O benim kuzinim! Devam edin – devam edin!"

Mrs. Flushing gitmek üzere ayağa kalktığında yeni tanıdığı bu kişilerden hoşlandığı belliydi. Arabasına doğru giderken birileriyle buluşmak ya da geziye çıkmak ya da satın aldıkları şeyleri Helen'e göstermek için üç-dört farklı plan yaptı. Hepsini belirsiz ama muhteşem bir davetin içine kattı.

Helen yeniden bahçeye döndüğünde aklına Ridley'nin uyarıcı sözleri geldi, bir an duraklayıp Hirst ile Hewet'in arasında oturmakta olan Rachel'a baktı. Ama bir sonuç çıkaramadı, çünkü Hewet hâlâ yüksek sesle Gibbon'dan okuyordu, Rachel da, yüzünde ne ifade olursa olsun, bir deniz kabuğuydu sanki, Hewet'in sözleri de, bir kayanın ucundaki deniz kabuğunu yalayan sular gibi kulaklarını yalıyordu.

Hewet'in sesi çok tatlıydı. Cümlenin sonuna gelince durdu, eleştirmeye kalkışan olmadı.

"Soylulara bayılıyorum!" diye bağırdı Hewet, bir an durduktan sonra. "Müthiş vicdansızlar. O kadın gibi davranmaya hiçbirimiz cesaret edemezdik."

"Onların hoşuma giden tarafları," dedi Helen, yerine otururken, "kendilerini çok iyi toparlamaları. Soyunuk olsa Mrs. Flushing muhteşem olurdu. Bu kıyafetlerle çok gülünç tabii."

"Evet," dedi Hirst. Yüzünden bir keder bulutu geçti. "Hayatım boyunca altmış üç kiloyu geçmedim," dedi, "ama gülünç bu, boyumu düşünürseniz, buraya geldiğimizden beri de kilo kaybettim. Sanırım romatizmamın nedeni de bu." Kireçlenen yerlerin gıcırdamasını Helen duyabilsin diye bileğini yine sertçe geriye büktü. Helen elinde olmadan gülümsedi.

"Gülünecek bir şey yok bunda, emin olun," diye itiraz etti Hirst. "Annem kalıcı sakat, ben de bana her an kalbimin rahatsız olduğunun söylenmesini bekliyorum. Romatizma sonunda kalbe vurur."

"Tanrı aşkına, Hirst," diye itiraz etti Hewet, "insan da seni seksenlik kötürüm bir ihtiyar sanır. İş oraya varacaksa, benim de kanserden ölen bir teyzem vardı, ama ben hiç etkilenmedim bundan–" Ayağa kalktı, sandalyesini arka ayakları üzerinde öne arkaya kaykıltmaya başladı. "Burada canı yürümek isteyen var mı?" dedi. "Evin arkasında harika bir yürüyüş yolu var. Bir kayalığa çıkıyorsunuz ve deniz hemen ayaklarınızın altına seriliyor. Kayalar kıpkırmızı; suyun içinden görülebiliyorlar. Geçen gün gördüğüm manzara soluğumu kesti – yirmi kadar denizanası, yarı saydam, pembe renkte, uzun kollarıyla dalgaların üzerinde yüzüyorlardı."

"Denizkızları olmadığına emin misiniz?" dedi Hirst. "Tepeye tırmanılamayacak kadar sıcak hava." Helen'e baktı, ama o hareket geçecek gibi görünmüyordu.

"Evet, çok sıcak," oldu Helen'in kararı.

Kısa bir sessizlik girdi araya.

"Ben gelmek isterim," dedi Rachel.

"Rachel zaten sorulmasa da bunu söylerdi," diye düşündü Helen, Hewet Rachel ile birlikte uzaklaşırken; Helen de St. John'la baş başa kalmıştı, St. John bundan pek memnun görünüyordu.

Sonunda, "Lanet olsun! Her şeye lanet olsun!" diye bağırdı St. John. "Herkese lanet olsun! Cambridge'de konuşabileceğim insanlar var."

"Cambridge'de konuşabileceğim insanlar var," diye yankıladı Helen onu, ritmik bir sesle, dalgınca. Sonra ayıldı. "Ne yapacağınıza karar verdiniz mi – Cambridge mi olacak baro mu?"

St. John dudaklarını büzdü, ama hemen yanıt vermedi, çünkü Helen hâlâ dikkatini ona vermiyor gibiydi. Rachel'ı ve iki genç adamdan hangisine âşık olacağını düşünüyordu, şimdi Hirst'ün karşısında otururken, "Çirkin bu. Ne yazık ki çok çirkinler," diye düşündü.

Bu eleştirisine Hewet'i katmamıştı. Tanıdığı zeki, dürüst, ilginç genç adamları geçiriyordu aklından, ki Hirst bunlara iyi bir örnekti; düşünmenin ve bilimin onların bedenlerine bu kadar eziyet etmesi ve akıllarını, aşağıdaki insan ırkının onların gözlerine fareler ve sıçanlar gibi gözükecek derecede yükseklere çıkartması gerekli mi diye merak ediyordu.

"Ya gelecek?" diye düşündü, gitgide Hirst'e benzeyen bir erkek cinsini ve gitgide Rachel'a benzeyen bir kadın cinsini belli belirsiz gözünün önüne getirerek. "Ah, hayır," diye karar verdi, Hirst'e bakarak, "kimse evlenmez sizlerle. Eh o zaman ırkımızın geleceği Susan ile Arthur'un ellerinde; yo – korkunç bu. Çiftlik işçilerinin; yo – İngilizlerin hiç değil, ama Rusların ve Çinlilerin." Bu düşünce silsilesi onu hiç memnun etmedi, yeniden konuşmaya başlayan St. John düşüncelerini böldü:

"Keşke Bennett'ı tanısaydınız. Dünyadaki en önemli adam."

"Bennett mı?" diye sordu Helen. Rahatlayan St. John adamakıllı kaba olan tavrından vazgeçti, Bennett'ın Cambridge'in üç kilometre kadar uzağında, eski bir yel değirmeninde yaşayan bir adam olduğunu anlattı. St. John'un fikrine göre kusursuzdu hayatı, çok yalnız, çok yalındı, sadece her şeyin hakikatiyle ilgileniyordu, konuşmaya hazırdı hep ve müthiş bir akla sahip olmasına rağmen olağanüstü mütevazıydı.

Onu betimlemesi bitince, "O tür şeylerin bu tür şeyleri epeyce sudan kıldığını düşünmüyor musunuz?" dedi St. John. "Çay saatinde zavallı Hewet'in sohbetin yönünü nasıl değiştirmek zorunda kaldığını fark ettiniz mi? Ahlaksızca bir şey söyleyeceğimi sandıkları için nasıl da üstüme çullanmaya hazırdılar? Hiç de bir şey yoktu aslında. Eğer Bennett orada olsaydı, aklından geçeni olduğu gibi söylerdi, ya da kalkıp giderdi. Ama bu, kişilik açısından hiç de iyi değil – yani insanın karakteri Bennett'ınki gibi değilse demek istiyorum. Sivri dilli oluyor insan. Ben sivri dilli miyim sizce?"

Helen yanıt vermeyince St. John devam etti:

"Kuşkusuz iğrenç derecede sivri dilliyim ve bu da çok berbat bir şey. Ama en kötü yanım kıskanç olmam. Herkesi kıskanıyorum. Benden daha becerikli olanlara tahammül edemiyorum –saçma sapan şeyleri becerenlere de– tabakları dengede tutan garsonlara – Arthur'a bile, çünkü Susan ona âşık. İnsanların benden hoşlanmalarını istiyorum, ama hoşlanmıyorlar. Sanırım çoğunlukla görünüşüm yüzünden," diye devam etti, "oysa Yahudi kanı taşıdığımı söylemek koca bir yalan olur – aslında en azından üç yüz yıldır Norfolk'tayız, Hirstbourne Hall'lu Hirst'ler olarak. Sizin gibi olmak insanı çok rahatlatır herhalde – herkesin sizi hemen sevmesi."

"Emin olun ki sevmiyorlar," diye güldü Helen.

"Seviyorlar," dedi Hirst, inanarak. "Bir kere, gördüğüm en güzel kadınsınız; ikincisi, olağanüstü güzel bir mizacınız var."

Eğer Hirst gözlerini çay fincanına dikmeyip Helen'e bakmış olsaydı onun kızardığını görebilirdi, kısmen zevkten, kısmen de onca

çirkin, onca yetersiz görünmüş ve görünecek olan genç adama karşı içinden gelen sevgiyle. Ona acıyordu, çünkü onun acı çektiğini düşünüyordu, ona ilgi de duyuyordu, çünkü söylediği şeylerin pek çoğu doğru görünüyordu Helen'e; gençliğin dürüstlüğüne hayrandı, yine de kendini tutsak hissediyordu. İçinden elinde tutacağı, parlak renkli ve kişisel olmayan bir şeye sığınmak gelmiş gibi eve girdi ve elinde nakışıyla geri döndü. Ama Hirst onun nakışıyla ilgilenmiyordu, hatta ona bakmadı bile.

"Miss Vinrace'e gelince," diye söze başladı– "a, baksanıza, St. John ve Helen olalım, Rachel ve Terence –Rachel nasıl biri? Akıl yürütür mü, hisseder mi, yoksa sadece ayakaltında paspas mı?"

"Ah, hayır," dedi Helen, kararlılıkla. Çay saatindeki gözlemlerine dayanarak Hirst'ün Rachel'ı eğitecek doğru kişi olup olmadığından kuşku duyuyordu. Zamanla yeğenine ilgi duymaya, ondan hoşlanmaya başlamıştı Helen; bazı özelliklerinden hiç hoşlanmıyor, bazıları onu eğlendiriyordu; ama genelde onun biçim almamış olsa da hayat dolu bir insan olduğunu hissediyordu, deneyciydi, denemelerinde her zaman şanslı değildi, ama bir gücü vardı, sezgileri vardı. Helen ta derinde bir yerde, kendi cinsinin açıklanamayan ama sağlam bağlarıyla Rachel'a bağlıydı da. "Anlaşılmaz görünüyor ama iradesi sağlam," dedi, sanki o arada Rachel'ın niteliklerini aklından geçirmiş gibi.

Helen'in nakışa aklını vermesi gerekiyordu, motif zordu, renklere de dikkat etmeliydi, ibrişimleri seçerken ya da başını biraz geriye atıp gözlerini kısarak nakışın bütününün bıraktığı etkiyi gözden geçirirken konuşmaya zaman zaman ara verildi. Bu yüzden Helen, St. John'un, "Benimle gezintiye çıkmasını isteyeceğim ondan," demesine, "Hmmm," demekle yetindi.

St. John Helen'in dikkatinin bölünmesine kızmış olabilirdi. Onu dikkatle izleyerek sessizce oturdu.

"Çok mutlusunuz," dedi sonunda.

"Öyle mi?" diye sordu Helen, iğnesini batırırken.

"Evlilik, sanırım," dedi St. John.

"Evet," dedi Helen, iğnesini usulca çekip çıkarırken.

"Çocuklar mı?" diye sordu St. John.

"Evet," dedi Helen, iğnesini yeniden saplarken. "Neden mutlu olduğumu bilmiyorum," diyerek güldü ansızın, gözlerini St. John'a dikmişti. Uzun süren bir sessizlik oldu.

"Aramızda bir uçurum var," dedi St. John. Sesi, sanki kayaların içindeki bir mağaranın derinliklerinden gelir gibiydi. "Siz benden çok daha yalın birisiniz. Kadınlar zaten hep öyledir. Zorluk da burada. İnsan bir kadının bu konuma nasıl vardığını hiç bilemez. Onca zaman 'Ah, ne kadar korkunç bir genç adam!' diye düşündüğünüzü varsayın."

Helen elinde iğnesiyle oturup baktı ona. Oturduğu yerden onun başını bir manolya ağacının koyu renkli piramidinin önünde görüyordu. Bir ayağını iskemlenin ayaklarındaki çubuğa dayamış, dirseğini dikiş diker gibi kaldırmıştı, kaderin ağlarını ören, kadim dünyanın bir kadını gibi yüceydi bedeni, – yerleri silmenin ya da dikiş dikmenin gerektirdiği konumda günümüz kadınlarından pek çoğunun sahip olduğu yücelik.

"Bana kalırsa hayatınız boyunca hiç kimseye kompliman yapmadınız," dedi St. John durup dururken.

"Ridley'yi epeyce şımartırım," dedi Helen biraz düşündükten sonra.

"Lafı dolaştırmadan soracağım size – benden hoşlanıyor musunuz?"

Biraz duraklayıp, "Evet, tabii," dedi Helen.

"Çok şükür!" diye bağırdı St. John. "Bir lütuf bu. Anlıyor musunuz," diye devam etti, duygulanmıştı, "tanıştığım herkesten çok sizin benden hoşlanmanızı isterim."

"Ya beş filozof," dedi Helen, gülerek, kanaviçesine iğneyi sertçe ve hızla saplayarak. "Keşke anlatsanız onları bana."

Hirst onları anlatmayı pek istemiyordu, ama onları düşünmeye başlayınca kendini sakinleşmiş ve güçlenmiş hissetti. Dünyanın öbür ucunda, dumanlı salonlarda ve gri Ortaçağ mahkemelerinde, dikkat çekici birer figürdü onlar, insanın yanında kendini rahat hissedebileceği açıksözlü insanlardı; buradaki insanlardan

kıyas kabul etmeyecek derecede çok daha ince duyguluydular. St. John'a hiçbir kadının, Helen'in bile veremeyeceği şeyleri veriyorlardı. Onları düşünürken içi ısınınca kafasındaki konuyu Mrs. Ambrose'la konuşmaya devam etti. Cambridge'de mi kalmalıydı, baroya mı girmeliydi? Bir gün öyle düşünüyordu, bir gün böyle. Helen dikkatle dinledi. Sonunda, lafı uzatmadan kararını bildirdi.

"Cambridge'den ayrılın ve baroya girin," dedi. St. John, kararının gerekçesini açıklaması için ısrar etti ona.

"Bence Londra'yı daha çok seveceksiniz," dedi Helen. Pek de zekice bir neden değildi bu, ama Helen bunu yeterli buluyor gibiydi. Çiçek açan manolyanın önünde oturan St. John'a baktı. Bu manzarada bir tuhaflık vardı. Belki balmumundan yapılmışa benzeyen ağır çiçeklerin çok pürüzsüz ve katı görünmelerinden, genç adamın yüzünün –şapkasını çıkarmıştı, saçları karmakarışıktı, gözlüğünü eline almıştı, burnunun iki yanında kırmızı birer iz vardı– çok kaygılı görünmesinden, çenesi düşük olmasındandı. Çok güzel bir bitkiydi manolya, epeyce yayılmıştı, Helen orada oturup konuştuğu sürece yer yer gölgelenen bitkinin ve yapraklarının, kocaman beyaz çiçeklerin yeşilliğin tam ortasında nasıl oturduğunun farkındaydı. Pek bilinçli fark etmemişti, ama bu motif, sohbetlerinin bir parçası haline gelmişti. Nakışını elinden bıraktı, bahçede dolaşmaya başladı, Hirst de ayağa kalkıp onunla birlikte yürüdü. Hirst oldukça huzursuzdu, rahatsızdı, düşünceliydi. İkisi de konuşmuyordu.

Güneş batmak üzereydi, dağlarda bir değişiklik olmuştu, sanki dünyevi özlerinden arınmış, sadece yoğun mavi bir pustan ibaretmiş gibiydiler. Kenarları kıvrık tavuskuşu tüylerine benzeyen, pembe renkli, ince uzun bulutlar gökyüzünün çeşitli tabakalarında yayılıyordu. Kasabanın damları her zamankinden daha aşağıda gibiydi; damların arasındaki serviler kapkaraydı, damlar da kahverengi ve beyazdılar. Akşamları hep olduğu gibi aşağıdan tek tük çığlıklar ve çan sesleri duyuluyordu.

St. John ansızın durdu.

"Eh o zaman, sorumluluk sizde," dedi. "Kararımı verdim; baroya gireceğim."

Çok ciddi konuşuyordu, neredeyse duygulanmıştı; bir anlık duraksamadan sonra Helen kendine geldi.

"Doğru karar verdiğinize eminim," dedi, sesi yumuşaktı, St. John'un uzattığı eli sıktı. "Eminim ki büyük bir adam olacaksınız."

Sonra, onun etrafa bakmasını istercesine, elini havada gezdirerek daire şeklindeki geniş manzarayı gösterdi. Denizden başlayarak, kasabanın damlarının üstünden, dağların doruklarından geçirdi elini, sonunda villaya ulaştı, bahçeye, manolya ağacına, yan yana duran Hirst'le kendine, sonra eli yanma düştü.

16. Bölüm

Hewet ile Rachel kayalığın ucuna, aşağıdaki denize bakılınca denizanaları ve yunusların görülebileceği o belli noktaya çoktan varmışlardı. Öbür yana doğru bakıldığında, oradaki uçsuz bucaksız topraklar, ne kadar geniş olurlarsa olsunlar İngiltere'deki hiçbir manzaranın veremeyeceği bir duygu veriyorlardı; oradaki köylerin ve dağların isimleri vardı, ufuktaki en uzak tepeler sık sık alçalır, deniz bir sis çizgisi gibi görünürdü; burada görülense, güneşte kavrulmuş uçsuz bucaksız, kocaman engeller oluşturacak şekilde yığılmış, sivrileşip yükselen, denizin devasa zemini gibi genişleyen ve yayılıp uzayan topraklardı; gece ve gündüzün değişiklik kattığı, ünlü kentlerin kurulduğu, insan ırklarının kara derili vahşilerden beyaz uygar insanlara dönüştüğü sonra yine kara derili vahşiler olduğu farklı alanlara bölünüyordu. Belki de İngiliz kanından olmaları bu manzarayı rahatsız edici derecede kişisellikten uzak ve düşman kılıyordu, çünkü bir kez o yana baktıktan sonra yüzlerini denize doğru çeviriyorlar, sonra da hep denize bakarak oturuyorlardı. Deniz burada coşup taşamadan incecik, ışıl ışıl akıyor, sonunda daralıyor, berrak rengi grileşiyor, daracık kanallardan döne döne geçiyor, suları yarılıp titreyerek devasa granit kayalara çarpıyordu. Thames'in ağzına kadar akan bu denizdi; ve Thames Nehri Londra şehrinin temellerini yalıyordu.

Hewet'in düşünceleri buna benzer bir yol izlemiş olmalıydı ki kayalığın ucunda durduklarında ilk söylediği, "İngiltere'de olmak isterdim!" oldu.

Rachel yere uzanıp dirseklerine dayandı, manzarayı kesintisiz görebilmek için kayalığın kenarındaki uzun otları eliyle araladı. Deniz çok sakindi; kayalığın dibinde yükselip alçalıyordu, ve öyle berraktı ki dibindeki kırmızı taşlar görülebiliyordu. Dünya ku-

rulalı beri böyleydi. Büyük olasılıkla o sulara hiçbir insan evladı tekneyle ya da yüzerek girmemişti. Rachel içinden gelen dürtüye uyarak o sonsuz huzuru bozmak istedi, eline geçirdiği en büyük taşı suya fırlattı. Taş suya çarptı, küçük dalgacıklar uzaklara kadar yayıldı. Hewet da aşağıya baktı.

"Harika," dedi, dalgacıklar genişleyip sonra da silinirken. Dirilik ve tazelik gözüne muhteşem görünüyordu. O da bir taş attı sulara. Neredeyse çıt çıkmıyordu.

"Ama İngiltere," diye mırıldandı Rachel, bütün dikkatini toplayarak manzaraya bakan biri gibiydi sesi. "İngiltere'den istediğiniz nedir?"

"Öncelikle arkadaşlarım," dedi Hewet, "ve yaptığım her şey."

Rachel'a belli etmeden ona bakabiliyordu. Rachel hâlâ bütün dikkatini sulara vermiş, kayaları yalayan sığ suların doğurduğu olağanüstü zevkli duygulara kapılmıştı. Rachel'm üzerinde, ince, yumuşak pamukludan, bedenini iyice saran koyu mavi bir elbise olduğunu gördü Hewet. Rachel'ın bedeni henüz tam gelişmemiş, ama kesinlikle düzgün, bu yüzden de ilginç, hatta sevimli bir genç kadın bedeni gibi girintili çıkıntılıydı. Gözlerini kaldırıp Rachel'ın başına baktı; genç kadın şapkasını çıkarmış, yüzünü ellerine dayamıştı. Aşağıdaki denize bakarken dudakları hafifçe aralanmıştı. Yüzünde çocuksu bir dikkat okunuyordu, sanki berrak kırmızı kayaların üzerinden yüzerek geçecek bir balığı görmeyi bekliyordu. Yine de yirmi dört yıllık yaşamı ona ihtiyatlı bir görünüm katmıştı. Yerde duran, parmakları hafifçe içe kıvrılmış eli biçimli ve yetenekliydi; uçları küt, sinirli parmakları müzisyen parmaklarıydı. Hewet, neredeyse acı çekerek, Rachel'ın bedeninin itici değil, tam tersine çok çekici olduğunu fark etti. Rachel ansızın başını kaldırıp baktı. Gözlerinde merak ve ilgi okunuyordu.

"Roman mı yazıyorsunuz?" diye sordu.

Bir an ne söyleyeceğini bilemedi Hewet. Rachel'ı kollarına alma arzusuyla yanıp tutuşuyordu.

"Ah, evet," dedi. "Yani yazmak istiyorum."

Rachel iri, gri gözlerini onun yüzünden çekmedi.

"Romanlar," diye yineledi. "Neden roman yazıyorsunuz? Müzik yazmalısınız. Bakın, müzik–" gözlerini kaçırdı, beyni çalışmaya başlayıp yüzü değişince çekiciliği azaldı – "Müzik her şeyi dolaysız ele alır. Ne söylenecekse hemen söyler. Yazarken ise bana kalırsa o kadar çok–" Söyleyeceği sözü bulmak için durakladı, parmaklarını toprağa sürttü– "tırmalamak gerekir ki kibrit kutusunu. Bu gün öğleden sonra Gibbon'ı okurken çoğunlukla müthiş sıkıldım, ah, hem de çok!" Kahkahalarla güldü, Hewet'e bakınca o da güldü.

"*Ben* size kitap ödünç vermem," dedi Hewet.

"Neden," diye devam etti Rachel, "sizin yanınızda Mr. Hirst'e gülebiliyorum da onun yüzüne karşı gülemiyorum? Çay içerken müthiş etkilenmiştim, çirkinliğinden değil, zekâsından." Elleriyle havada bir daire çizdi. Hewet ile ne kadar kolay konuşabildiğini anlayınca rahatladı, bir ilişkinin yüzeyini yırtan dikenler ve girintili çıkıntılı köşeler artık yumuşatılmıştı.

"Ben de fark ettim bunu," dedi Hewet. "Beni hep şaşırtır bu durum." Kendini iyice toparlamıştı, bir sigara yakabildi, Rachel'ın rahatladığını hissedince kendisi de mutlu oldu ve rahatladı.

"Kadınların, hatta iyi eğitim almış, yetenekli kadınların erkeklere gösterdiği saygıya gelince," diye devam etti. "Bana kalırsa sizin üzerinizde, atların üzerinde sahip olduğumuz söylenen güce sahip olmamız gerek. Atlar bizi olduğumuzdan üç kat büyük görürler, öyle olmasa itaat etmezler bize. İşte bu sebepten sizin, oy verme hakkınız olsa bile bir şey yapacağınızı sanmıyorum." Düşünceli düşünceli baktı Rachel'a. Kız çok yumuşak, çok duyarlı ve genç görünüyordu. "Sizlerin mahkemelere ve işyerlerine gidecek kadar rahat olmanız en azından altı kuşak ister. Sıradan erkeğin nasıl da zorba olduğunu düşünsenize," diye devam etti, "bakması gereken bir ailesi, koruması gereken bir mevkii olan çalışkan, oldukça hırslı, sıradan bir avukat ya da işadamının. Elbette kızların da erkek evlatlara öncelik tanıması gerekir; oğullar eğitim almalıdır; karıları ve aileleri için mücadele etmeleri, çalışıp çabalamaları gerekir ve böylece her şey baştan başlar. Bu arada geri planda da kadınlar

vardır... Oy verme hakkının size bir yararı olacağına gerçekten inanıyor musunuz?"

"Oy mu?" diye yineledi Rachel. Hewet'in sorusunu anlamadan önce oyu bir kutunun içine atılan bir kâğıt parçası olarak gözünün önüne getirmesi gerekmişti, birbirlerine bakarak sorudaki tuhaflığa gülümsediler.

"Bana yararı olmaz," dedi Rachel. "Ama ben piyano çalıyorum... Erkekler gerçekten öyle mi?" diye sordu, ilgisini çekmiş olan soruya dönerek. "Sizden korkmuyorum ben." Hewet'e rahatsızlık duymadan baktı.

"A, ben farklıyım," dedi Hewet. "Kendime ait yıllık altı-yedi yüz pound arasında gelirim var. Hem bereket hiç kimse romancıları ciddiye almıyor. Eğer bir erkek herkes tarafından fazlasıyla ciddiye alınıyorsa, – randevuları olursa, bürosu ve bir unvanı varsa, adının arkasına bir sürü harf sıralanmışsa ve kurdeleleriyle rütbeleri varsa, bütün bunlar mesleğinin angaryalarının telafi edilmesine yarar kuşkusuz. Garezim yok bunlara, ama bazen deli ediyor beni – ne kadar tuhaf bir karışım! Erkeklerin hayata bakışları ne tuhaf – yargıçlar, devlet memurları, ordu, donanma, meclis binaları, belediye başkanları – nasıl da bir dünya yarattık o bakıştan! Hirst'e baksanıza. Emin olun," dedi, "buraya geldiğimizden beri, Cambridge'de kalmaya mı devam etsin yoksa baroya mı girsin diye tartışmadığımız tek bir gün geçmedi. Kariyeri – kutsal kariyeri. Ben bunu yirmi kez duymuşsam, annesiyle kız kardeşinin beş yüz kez duyduklarına eminim. Aile meclisini gözünüzün önüne getiremiyor musunuz, kız kardeşine dışarı fırlayıp tavşanları beslemesi söylenir, çünkü St. John çalışma odasında yalnız kalmalıdır – 'St. John çalışıyor', ' St. John çayını götürmemizi istiyor' Bilmez misiniz böyle şeyleri? St. John'un bunların çok önemli olduğunu düşünmesinde şaşılacak bir şey yok. Önemli de. Hayatını kazanması gerek. Ama St. John'un kız kardeşi–" Hewet sessizce sigarasından bir nefes çekti. "Zavallıcığı kimse ciddiye almıyor. O, tavşanları besliyor."

"Evet," dedi Rachel. "Yirmi dört yıl tavşanları besledim ben.

Şimdi tuhaf geliyor bana." Düşünceli görünüyordu, gelişigüzel konuşmuş ve içgüdüsel olarak kadının bakış açısını benimsemiş olan Hewet, Rachel'ın şimdi kendisinden söz edeceğini anladı, o da bunu istiyordu zaten, çünkü bu yolla birbirlerini tanıyabilirlerdi.

Rachel dalgın dalgın geçmiş hayatına baktı.

"Gününüzü nasıl geçiriyorsunuz?" diye sordu Hewet.

Rachel hâlâ dalgındı. Günlerini düşününce dört öğünle dörde bölünmüş gibi göründü gözüne. Bu bölünmeler kesindi, günün içeriği dört katı çizginin arasına yerleşmek zorundaydı. Geri dönüp kendi hayatına baktığında gördüğü buydu.

"Kahvaltı dokuzda; öğle yemeği birde; çay beşte; akşam yemeği sekizde," dedi.

"Peki," dedi Hewet, "sabahları ne yaparsınız?"

"Saatlerce piyano çalardım."

"Ya öğle yemeğinden sonra?"

"Halalarımdan biriyle alışverişe çıkardım. Ya da birini ziyaret ederdik, ya da bir haber alırdık; ya da yapılması gereken bir şey yapardık – musluklar su akıtır örneğin. Yoksulları da çokça ziyaret ederler – bacakları rahatsız yaşlı gündelikçi kadınları, hastanelere girmek için belge isteyen kadınları. Ya da parkta tek başıma gezerdim. Çaydan sonra bazen konuklar gelirdi; ya da yazın bahçede otururduk ya da kriket oynardık; kışın onlar çalışırken ben yüksek sesle kitap okurdum; akşam yemeğinden sonra ben piyano çalardım, onlar mektup yazarlardı. Babamın evde olduğu günler arkadaşları akşam yemeğine gelirdi, ortalama ayda bir de tiyatroya giderdik. Ara sıra dışarıda yemek yerdik; bazen Londra'da dansa giderdim, ama geri dönüş yüzünden zor olurdu bu. Görüştüklerimiz eski aile dostlarıydı ve akrabalar, ama fazla kişiyle görüşmezdik. Rahip Mr. Pepper vardı, bir de Hunt'lar. Babam eve döndüğünde genellikle sükûnet isterdi, çünkü Hull'daki işi çok ağır. Halalarım da pek sağlıklı değiller. Eğer doğru dürüst yaparsanız ev işleri epey zaman alır. Hizmetkârlarımız hep kötüydü, bu yüzden Lucy halam mutfakta epey iş görürdü, sanırım Eleanor halam da sabahın büyük kısmında oturma odasında toz alır, çarşafları ve gümüşleri

elden geçirirdi. Köpekler de vardı. Yıkanmaları ve tüylerinin fırçalanması dışında bir de onlara idman yaptırmak gerekirdi. Sandy öldü artık, ama Eleanor halamın Hindistan'dan gelen çok yaşlı bir kakadusu var. Evimizdeki her şey," dedi, "bir yerden gelme! Eski mobilya dolu, gerçekten eski değil, Viktorya tarzı, annemin ya da babamın ailesinden kalma, ellerinden çıkarmak istememişler sanırım, aslında evde pek yer yok onlara. Oldukça güzel bir ev," diye devam etti, "sadece biraz iç karartıcı – sıkıcı demeliyim." Gözlerinin önüne evdeki oturma odasını getirdi; büyük dikdörtgen bir odaydı, bahçeye bakan kare şeklinde bir penceresi vardı. Duvarın önünde yeşil kadife koltuklar dururdu; kapıları camlı, oymalı bir kitaplık vardı, solmuş kanepe örtüleri, soluk yeşil geniş boşluklar, içlerinden yün örgü işleri taşan sepetlerdi genel görünüm. Duvarlarda eski İtalyan ustaların tabloları asılıydı, bir de aile üyelerinin yıllar önce görmüş oldukları Venedik'teki köprülerin ve İsveç'teki çağlayanların resimleri. Babaların ve büyükannelerin bir-iki portresi, Watts'ın resmine göre yapılmış John Stuart Mill'in bir gravürü de vardı. Kişilik sahibi bir oda değildi, ne açıkça berbattı, ne de tam anlamıyla sanatkâraneydi, gerçekten rahat da sayılmazdı. Rachel bu bildik görüntüyü düşünmekten vazgeçti.

"Ama bu sizin için pek ilginç değil," dedi, başını kaldırıp bakarak.

"Ulu Tanrım!" diye bağırdı Hewet. "Hayatımda hiç bu kadar ilgi duymamıştım." Rachel, kendisi Richmond'u düşünürken Hewet'in gözlerini onun üzerinden hiç ayırmamış olduğunu fark etti. Bunu anlayınca heyecanlandı.

"Devam edin, lütfen devam edin," diye ısrar etti Hewet. "Çarşamba günü olduğunu hayal edin. Hepiniz öğle yemeğindesiniz. Siz burada oturuyorsunuz, Lucy hala şurada, Eleanor hala da burada"; aralarındaki otların üzerine üç tane çakıltaşı yerleştirdi.

"Eleanor hala koyunun boynunu dilimliyor" diye devam etti Rachel. Gözlerini çakıltaşlarına dikti. "Karşımda çok çirkin, sarı bir tabak-çanak masası duruyor, servis masası dediklerinden, üzerinde üç tabak var, biri kurabiyeler için, biri tereyağı, biri de

peynir için. Bir eğreltiotu saksısı var. Sonra hizmetçi Blanche, konuşurken burnu tıkanıyor. Konuşuyoruz, ah, evet, Lucy hala Walworth'e gidecek öğleden sonra, bu yüzden yemeği hızlı yiyoruz. Halam gidiyor. Mor bir torbası var, bir de siyah defteri. Çarşamba günü Eleanor halamın oturma odasında Kadın Dostluk Derneği dedikleri toplantısı var, bu nedenle ben köpekleri dışarı çıkarıyorum. Richmond Hill'e çıkıyorum, yüksekteki düzlük boyunca ilerliyorum, parka giriyorum. Nisan'ın 18'i – buradakiyle aynı gün. İngiltere'de ilkbahar. Toprak oldukça nemli. Bununla birlikte yolun karşısına geçiyor, çimenlere basıyorum, yürüyoruz, tek başıma olduğumda hep yaptığım gibi şarkı söylüyorum, sonunda bulutsuz bir günde bütün Londra'yı ayaklarınızın altında görebileceğiniz açıklığa geliyoruz. Şurada Hampstead Kilisesi'nin kulesi, orada Westminster Katedrali, çevrede fabrika bacaları. Londra'nın çukur kısımlarında genellikle pus olur; ama Londra pusluyken parkların üstünde gökyüzü mavidir. Hurlingham'a giden balonlar bu açıklıktan geçerler. Renkleri soluk sarı. Eh, ortalık güzel kokar, özellikle de şuradaki bekçi kulübesinde tesadüfen odun yakılırsa. Bir yerden bir yere nasıl gideceğinizi, hangi ağaçların yanından geçeceğinizi, yolun karşısına nereden geçeceğinizi size şimdi söyleyebilirim. Küçükken orada oynardım. İlkbahar iyidir ama sonbaharda, geyikler bağırırken en iyisidir; o zaman karanlık olur, sokaklardan geçerek geri dönerim, insanları doğru dürüst göremezsiniz; hızla geçerler yanınızdan, yüzlerini bir görür bir kaybedersiniz –işte bundan hoşlanıyorum– sizin ne yaptığınızı hiç kimse bilemez–"

"Ama sanırım çay saatinde dönmeniz gerekir?" diye yokladı onu Hewet.

"Çay mı? Ah, evet. Saat beşte. O zaman neler yaptığımı anlatırım, halaların da neler yaptıklarını anlatırlar ve belki biri girer içeri, örneğin Mrs. Hunt. Bir bacağı aksayan yaşlı bir hanım. Sekiz çocuğu var, ya da bir zamanlar varmış; onların hatırını sorarız. Bütün dünyaya dağılmışlar; nerede olduklarını sorarız, bazen hasta olurlar ya da bir kolera bölgesinde sıkışıp kalmışlardır, ya da

beş ayda bir yağmur yağan bir yerde. Mrs. Hunt'ın," dedi gülümseyerek, "bir oğlunu bir ayı öldüresiye kucaklamış."

Burada susup, kendisiyle aynı şeylerden hoşlanıp hoşlanmadığını anlamak için Hewet'e baktı. İçi rahat etti. Ama yeniden özür dilemenin gerekli olduğunu düşündü; çok fazla konuşmuştu.

"Nasıl ilgimi çektiğini bilemezsiniz," dedi Hewet. Gerçekten de sigarası yanıp bitmişti, yenisini yakması gerekti.

"Neden ilginizi çekiyor?" diye sordu Rachel.

"Kısmen kadın olmanızdan," diye yanıtladı onu Hewet. Bunu söylediğinde, her şeye karşı kayıtsızlaşmış, çocuksu bir ilgi ve zevk duymaya başlamış olan Rachel rahatlığından sıyrıldı, sıkılganlaştı. Kendini birden tuhaf hissetti, gözlem altındaymış gibiydi. St. John'un yanındayken olduğu gibi. İkisini de gücendirecek bir tartışma başlatmak ve amacını aşacak şekilde duygularını dile getirmek üzereydi ki Hewet onun düşüncelerini farklı bir yöne çevirdi.

"İnsanların sıraya dizilip yaşadığı ve bütün evlerin birbirine benzediği sokaklardan geçtim sık sık, o evlerin içindeki kadınların neler yaptığını merak ettim," dedi. "Bir düşünün: yirminci yüzyılın başı, birkaç yıl öncesine kadar hiçbir kadın tek başına sokağa çıkamaz ve konuşamazdı. Binlerce yıldır bu tuhaf, sessiz, temsil edilmeyen hayat, arka planda sürüp gidiyordu. Elbette kadınlar hakkında hep yazarız – onları kötüye kullanır ya da onlarla dalga geçeriz, ya da tapınırız onlara; ama kadınlar asla kendileri hakkında yazmamışlardır. Onların nasıl yaşadıklarını, ya da neler hissettiklerini ya da tam olarak neler yaptıklarını hâlâ bilmiyoruz sanırım. İnsan erkekse, sadece genç kadınların gönül meseleleri hakkında anlattıklarını dinler. Ama kırk yaşındaki kadınların, evlenmemiş kadınların, çalışan kadınların, dükkân işleten, çocuk yetiştiren, sizin halalarınız gibi ya da Mrs. Thornbury ya da Miss Allan gibi kadınların hayatları hakkında – onlar hakkında en ufak bir bilgimiz yok. Anlatmazlar. Ya korkuyorlardır ya da erkeklere karşı belli bir davranış tarzları vardır. Temsil edilen, erkeğin görüşüdür, anlıyorsunuz ya. Bir tren düşünün: sigara içen erkekler için on beş kompartıman. Kanınız beyninize sıçramıyor mu? Kadın

olsaydım birinin kafasını kırardım. Bizimle epeyce dalga geçmiyor musunuz? Bunun koca bir sahtekârlık olduğunu düşünmüyor musunuz? Yani siz, bütün bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Hewet'in öğrenmekte kararlı oluşu, konuşmalarına anlam katsa da, Rachel'ı köstekledi; Hewet ısrarını sürdürür gibiydi, her şey çok önemli görünmeye başladı. Rachel yanıt vermekte acele etmedi, o sürede de yirmi dört yıllık yaşamını gözden geçirdi, kâh şu noktaya ışık tuttu, kâh ötekine – halalarına, annesine, babasına; sonunda zihni halalarıyla babasında odaklandı, onları bu mesafeden kendisine göründükleri şekliyle anlatmaya çalıştı.

Babasından çok korkarlardı. Evde kocaman, müphem bir güçtü o, o gücün sayesinde her sabah *The Times* gazetesinde temsil edilen koca dünyaya tutunuyorlardı. Ama evdeki gerçek hayat ondan çok farklıydı. Mr. Vinrace'den bağımsız olarak sürüyordu ve kendini ondan gizlemeye meyilliydi. Babası kendilerine karşı güler yüzlü ama aşağılayıcı davranıyordu. Babasının bakış açısının hep doğru olduğunu, bu bakış açısının bir insanın hayatının bir diğerininkinden kesinlikle daha önemli olduğu ideal bir ölçüye oturduğunu varsaymıştı, o ölçüye göre kendileri, babalarından çok daha az öneme sahiptiler. Ama Rachel buna gerçekten inanıyor muydu? Hewet'in sözleri onu düşündürmüştü. Ötekiler gibi o da her zaman babasına boyun eğmişti, ama Rachel'ı asıl etkileyen halalarıydı; evdeki hayatlarının narin, sık dokulu özünü kuran halaları. Babası kadar harika değildiler ama daha doğaldılar. Rachel'ın bütün öfkesi onlara karşıydı; Rachel'ın yakından incelediği ve paramparça etmek için yanıp tutuştuğu, dört öğün yemeğiyle, dakikliğiyle, saat on buçukta merdivene dikilen hizmetkârlarıyla onların hayatıydı. Bu düşüncelerden sonra başını kaldırdı ve "İçinde bir güzellik var," dedi. "Tam şu anda Richmond'da bir şeyler hazırlıyorlar. Belki de tamamıyla hatalılar, ama bir güzelliği var bunun," diye yineledi. "Çok bilinçsiz, çok mütevazı. Yine de bazı şeyleri hissediyorlar. İnsanlar ölünce üzülüyorlar. Kızkuruları hep bir şeyler yaparlar. Neler yaptıklarını tam olarak bilmiyorum. Sadece onların yanında kalırken hissettiklerim bunlar. Çok gerçekti."

Onların kısa ziyaretlerini aklından geçirdi, Walworth'e, bacakları hasta gündelikçi kadınlara, şunun ya da bunun için yapılan toplantılara gidişlerini; ne yapmaları gerektiği hususundaki kesin görüşlerinden doğan hayırseverlik ve diğerkâmlık içeren küçük eylemlerini, arkadaşlıklarını, zevklerini ve alışkanlıklarını; bütün bunları yere akan kum taneleri gibi gördü, sayısız günün içinden geçerek akan, bir atmosfer yaratan ve katı bir kütle, bir arka plan oluşturan. Rachel aklından bunları geçirirken Hewet onu gözlemliyordu.

"Mutlu muydunuz?" diye sordu.

Rachel yine bir şeye dalmıştı, Hewet'in sorusu onu kendine getirdi. Kendini her hücresiyle hissettirdi.

"İkisi de," diye yanıtladı Rachel onu. "Hem mutluydum hem de berbat bir halde. Genç bir kadın olmanın nasıl bir şey olduğunu bilemezsiniz." Gözlerini Hewet'e dikmişti. "Korkular ve acılar vardır," dedi, en ufak bir gülme izi görmek istercesine gözlerini ondan ayırmadan.

"İnanırım," dedi Hewet. Kızın bakışlarına kusursuz bir dürüstlükle karşılık verdi.

"Sokakta gördüğümüz kadınlar," dedi Rachel.

"Fahişeler mi?"

"Onları öpen erkekler."

Hewet başıyla doğruladı.

"Hiç anlatmamışlar mıydı size?"

Rachel başını iki yana salladı.

"Ve sonra," diye başladı Rachel ve sustu. Burada, henüz hiç kimsenin içine girmemiş olduğu kocaman hayat devreye giriyordu. Babasıyla, halalarıyla, Richmond Park'taki gezintilerle, saat saat yaptıklarıyla ilgili anlattıkları sadece yüzeydekilerdi. Hewet'in gözleri kızın üzerindeydi. Rachel'ın onu da mı betimlemesini istiyordu? Neden bu kadar yakınında oturup gözlerini kendisinden ayırmıyordu? Bu araştırmaya ve sıkıntılara neden son vermemişlerdi? Neden sadece öpüşmüyorlardı? Rachel onu öpmek istiyordu. Ama yaptığı sadece lafı döndürüp dolaştırmaktı.

"Bir kız, bir oğlandan daha yalnızdır. Onun ne yaptığıyla kimse ilgilenmez. Ondan hiçbir şey beklenmez. Çok güzel değilseniz insanlar sizi dinlemezler... Ben de bundan hoşlanıyorum," diye ekledi, heyecanla, sanki hatırlamak onu mutlu etmiş gibi. "Richmond Park'ta dolaşmaktan, kendi kendime şarkı söylemekten, kimsenin buna aldırmayacağını bilmekten hoşlanıyorum. Her şeyin devam ettiğini görmekten hoşlanıyorum –sizin bizi görmediğiniz o gece bizim sizi görmemiz gibi– bunun verdiği özgürlükten hoşlanıyorum – rüzgâr ya da deniz olmak gibi bir şey bu." Ellerini tuhaf bir şekilde sallayarak dönüp denize baktı. Hâlâ çok maviydi, göz alabildiğine oynaşarak yayılıyordu, ama üzerindeki ışık daha sarıydı, bulutlar da flamingo pembesiydi.

Rachel konuşurken Hewet'in zihnini yoğun bir kasvet duygusu yaladı. Rachel'ın birini ötekine asla yeğlemeyeceği açıkça görülüyordu; belli ki Hewet'e karşı tamamıyla kayıtsızdı; birbirlerine yaklaşır gibi oluyorlar, sonra eskisi gibi uzaklaşıyorlardı birbirlerinden; Rachel'ın öbür tarafa dönüşünde tuhaf bir güzellik vardı.

"Saçmalık," dedi Hewet birden. "Siz insanlardan hoşlanırsınız. Hoşlanılmayı istersiniz. Hirst'e garez duymanızın nedeni size hayran olmaması."

Rachel bir süre yanıt vermedi. Sonra, "Belki de doğrudur bu," dedi. "Elbette severim insanları – tanıdığım hemen hemen herkesi severim."

Denize sırtını döndü ve Hewet'e dostça olsa da eleştirel gözlerle baktı. Yakışıklı görünüyordu, şu anlamda: Her zaman yiyecek yeterli et ve ciğerlerine çekecek temiz hava bulmuştu. Kafası büyüktü; gözleri de iriydi; genellikle bulanık baksalar da etkili olabiliyorlardı; dudakları da duyarlıydı. Epeyce tutkulu ve değişken enerjiye sahip biri denebilirdi, huyu ansızın değişebilirdi ve bu değişiklik gerçeklerle ilintili olmazdı; aynı anda hem hoşgörülü hem de müşkülpesent olabilirdi. Alnının genişliği düşünme yeteneğini gösteriyordu. Rachel ona bakarken duyduğu ilgi sesine yansıdı.

"Ne tür romanlar yazıyorsunuz?" diye sordu.

"Sessizlik hakkında bir roman yazmak istiyorum," dedi Hewet; "insanların söylemedikleri şeyler hakkında. Ama müthiş zor." İç geçirdi. "Ama siz aldırmazsınız," diye devam etti sözlerine. Rachel'a neredeyse sertçe baktı. "Kimsenin umurunda değil. Roman okumanızın tek nedeni, yazarın nasıl biri olduğunu ve onu tanıyorsanız hangi arkadaşlarını romana kattığını anlamak. Romanın kendisine gelince, kavramın bütününü, insanın bir şeyi nasıl gördüğünü, ona dair neler hissettiğini, onunla başka şeyler arasında bağ kurmasını filan milyonda bir kişi bile umursamaz. Yine de bazen merak ederim, dünyada yapmaya değer başka bir şey var mı diye. Şu ötekiler," diyerek eliyle oteli işaret etti, "hep elde edemeyecekleri bir şeyi isterler. Ama yazmak insanı olağanüstü tatmin ediyor, hatta yazmaya çalışmak bile. Az önce söylediğiniz doğru: İnsan bir şey olmak istemez, onları görmesine izin verilmesini ister."

Denize doğru bakarken sözünü ettiği tatmin duygusunun bir kısmı yüzüne yansıdı.

İç sıkıntısı sırası Rachel'daydı. Hewet yazmaktan söz ederken ansızın kişisellikten uzaklaşmıştı. Hiç kimseye hiçbir zaman ilgi duyamayabilirdi; Hewet'in Rachel'a neredeyse canını acıtarak hissettirdiği onu tanıma, ona yakınlaşma arzusu tamamıyla yok olmuştu.

"İyi bir yazar mısınız?" diye sordu Rachel.

"Evet," dedi Hewet. "Birinci sınıf bir yazar değilim, elbette; iyi bir ikinci sınıfım; Thackeray kadar iyiyim, diyebilirim."

Rachel şaşkındı. Bir kere, Thackeray'e ikinci sınıf denmesi şaşırtmıştı onu; sonra da yaşadığı dönemde büyük yazarlar bulunabildiğine inanacak kadar genişletemiyordu bakış açısını, bulunsalar bile tanıdığı birinin büyük bir yazar olabileceğine de inanmıyordu, Hewet'in özgüveni onu şaşırtmıştı, Hewet gitgide uzaklaştı Rachel'dan.

"Öbür romanım," diye devam etti Hewet, "bir beyefendi olma fikrine saplanan bir genç adam hakkında. Yılda yüz sterlinle Cambridge'de yaşamayı başarıyor. Bir ceketi var; bir zamanlar çok

iyi bir ceketmiş. Ama pantolonu – pek iyi değil. Eh, bu genç adam Londra'ya gidiyor, bir sabah Serpentine Gölü kıyısında yaşadığı bir olay sayesinde seçkin insanların arasına katılıyor. Yalanlara başvuruyor –benim amacım insan ruhunun yavaş yavaş nasıl kokuştuğunu göstermek– kendisinin Devonshire'da büyük bir arazi sahibinin oğlu olduğunu söylüyor. O arada ceketi iyice eskiyor, pantolonu giymeyi ise göze alamıyor. O zavallıyı, sefahata daldığı harika bir akşamın ardından bu giysilere bakıp düşünürken, yatağının ayakucuna asıp, kâh ışığın altına kâh karanlığa çekerek onlar mı benden uzun yaşayacak ben mi onlardan diye merak ederken hayal edemiyor musunuz? Aklından intihar düşüncesi geçiyor. Bir arkadaşı da var, nedense küçük kuşları yakalayıp satmayı kafasına koyan, bunun için de Uxbridge yakınlarında kapan kuran biri. Her ikisi de bilimadamı. Bunlar gibi bir-iki tane açlıktan ölen sefil yaratık tanıyorum, kızarmış ringa balığıyla siyah biranın karşısında Aristoteles'in sözlerini alıntılarlar. Kahramanımı her türlü koşulda gösterebilmek için dünyasını da uzun uzadıya sunmam gerekiyor. Kahramanımın şansının rast gidip doru atını durdurabildiği Lady Theo Bingham Bingley çok kibar, eski bir Tory asilzadesinin kızı. Bir zamanlar katıldığım davetleri de anlatacağım – şık entelektüeller, bilirsiniz, en son çıkan kitabı masalarında bulundurmaktan hoşlananlar. Nehir kıyılarında parti verirler, oyunlar oynanan partiler. Olayları kurgulamakta zorluk yok; zorluk onların elinizden kaçıp gitmemesinde – Lady Theo'da olduğu gibi. Kitapta zavallı kadının sonu felaket oldu, aslında kitap tam anlamıyla saygıdeğer bir sona ulaşacaktı. Lady Theo babası tarafından evlatlıktan reddedilir, kahramanımla evlenir, Croydon'ın dışında küçük, rahat bir villada yaşarlar, kocası da o kasabada emlakçılık yapar. Ama gerçek bir beyefendi olmayı asla başaramaz. İlginç yanı da burası. Sizin okuyacağınız türde bir kitap mı?" diye sordu; "ya da belki benim Stuart tragedyamı daha çok beğenirsiniz," diye devam etti, Rachel'ın yanıtını beklemeden. "Eski günlerin bir güzelliğini, tarihi romanlar yazan sıradan bir romancının saçma sapan usulleriyle mahvettiğini düşünüyorum. Ay'a

Göklerin Temsilcisi diyorlar. İnsanlar atlarını mahmuzluyorlar filan. Ben bizim gibi insanları yazacağım. Bunun şöyle bir yararı var, onları modern koşullardan sıyırırsak bizim gibi yaşayanlardan daha yoğun ve daha soyut sunabiliriz."

Rachel bütün bunları dikkatle, ama biraz da şaşkınlıkla dinlemişti. Her ikisi de kendi düşüncelerine gömülerek oturdular.

"Ben Hirst'e benzemem," dedi Hewet bir süre sonra; dalgındı; "insanların ayaklarının arasında tebeşirle çizilmiş daireler görmem. Keşke görseydim derim bazen. Bana inanılmaz karmaşık ve karışık geliyor. İnsan hiçbir karara varamıyor; hüküm vermekten âciz kalıyor gitgide. Size de böyle oluyor mu? Hem insanların ne hissettiğini de asla bilemiyoruz. Hepimiz karanlıktayız. Bulmaya çalışıyoruz, ama bir insanın bir başkası hakkındaki fikrinden daha anlamsız bir şey olabilir mi? Bildiğimizi sanırız ama aslında bilmeyiz."

Bunları söylerken dirseğine dayanarak otların arasında, yemek yiyen Rachel ile halalarını temsil eden taşların yerini değiştirip duruyordu. Sadece Rachel'a değil kendine de anlatır gibiydi. Rachel'ı kollarına alma, dolaylı davranmaya nokta koyma, duygularını eksiksiz açıklama arzusunu yine ve daha yoğun hissediyor, ama bu arzuya direniyordu. Söyledikleri inandıklarına ters düşüyordu; Rachel hakkındaki önemli şeylerin hepsini biliyordu; kendilerini kuşatan havada hissediyordu; ama hiçbir şey söylemedi; taşların yerini değiştirmeyi sürdürdü.

"Sizden hoşlanıyorum; siz de benden hoşlanıyor musunuz?" diye sordu Rachel ansızın.

"Sizden çok hoşlanıyorum," dedi Hewet, söylemek istediğini söylemesi için kendisine beklenmedik anda fırsat tanınmış birinin duyduğu ferahlıkla. Taşları oynatmaktan vazgeçti.

"Birbirimize Rachel ve Terence diyemez miyiz?" diye sordu.

"Terence," diye yineledi Rachel. "Baykuş çığlığı gibi."

Rachel ansızın zevk duyarak başını kaldırdı, duyduğu hoşnutlukla irileşen gözlerle Terence'a bakarken arkalarındaki gökyüzünde gördüğü değişiklik onu şaşırttı. Masmavi gün solmuş,

yerini daha soluk ve daha ince bir mavilik almıştı; bulutlar pembeydi, uzaktaydılar, birbirlerine sokulmuşlardı; gezintiye başladıklarında, güneye özgü öğle sonrası sıcağı vardı, şimdi onun yerini akşamın huzuru almıştı.

"Çok geç olmalı!" diye bağırdı Rachel.

Saat sekize geliyordu.

"Ama burada saat sekizin önemi yok, değil mi?" diye sordu Terence, ayağa kalkıp yeniden kasabaya yönelirlerken. Zeytin ağaçlarının arasındaki küçük bir patikada, yamaçtan aşağıya epeyce hızlı adımlarla yürüdüler.

Richmond'da saat sekizin ne anlama geldiğini ikisi de bildiklerinden kendilerini birbirlerine daha yakın hissediyorlardı. Terence önden gidiyordu, patika yan yana yürüyecekleri kadar geniş değildi.

"Roman yazarken yapmak istediğim şey, senin piyano çalarken yapmak istediğin şeyin aynısı," diye söze başladı, arkasına dönüp omzunun üstünden konuşarak. "Her şeyin gerisinde ne olduğunu bulmak istiyoruz, öyle değil mi? Şu aşağıdaki ışıklara bak, sağa sola dağılmışlar. Hissettiğim şeyler ışıklar gibi geliyorlar üstüme... Onları birleştirmek istiyorum... Şekiller oluşturan havai fişekler gördün mü hiç? Ben şekiller çizmek istiyorum... Sen de bunu mu yapmak istiyorsun?"

Şimdi yola çıkmışlardı, artık yan yana yürüyebilirlerdi.

"Piyano çalarken mi? Müzik farklıdır... Ama senin ne demek istediğini anlıyorum." Kuramlar uydurmaya ve kuramlarını birbiriyle örtüştürmeye çalıştılar. Hewet'in müzik bilgisi olmadığı için Rachel onun bastonunu aldı, ince beyaz tozda şekiller çizerek Bach'ın füg'lerini nasıl yazdığını açıkladı.

"Benim müzik yeteneğim mahvedildi," dedi Hewet, bu tanıtımların birinin ardından yeniden yürümeye başladıklarında, "bizim köydeki orgcu tarafından; bana ders verirken kendi icat ettiği bir notalama yöntemini kullanmaya çalışıyordu, sonunda şarkı çalınayı hiç öğrenemedim. Annem müziğin erkeklere uygun olmadığını düşünürdü; fare ve kuş avlamamı isterdi – kırsalda yaşama-

nın en kötü yanı bu. Devonshire'da yaşıyoruz. Dünyanın en güzel yeri. Sadece – insan büyüyünce evde işler zorlaşıyor. Kız kardeşlerimden birini tanımanı isterdim... A, işte sizin bahçenizin kapısı–" İtip açtı kapıyı. Bir an durdular. Rachel onu içeriye davet edemedi. Yeniden buluşmayı umduğunu da söyleyemedi; söylenecek bir şey yoktu, böylece tek söz etmeden kapıdan geçti, az sonra da gözden kayboldu. Rachel gider gitmez Hewet eski huzursuzluğunu yeniden hissetti, hatta eskisinden de güçlü olarak. Konuşmaları yarıda kesilmişti, tam da söylemek istediklerini söylemeye başlamışken. Zaten neler söyleyebilmişlerdi ki? Konuştukları şeyleri geçirdi aklından, rastgele, gereksiz şeylerdi, dönüp durmuş ve tüketilmişlerdi hep, onları birbirine yaklaştırmış ve yeniden uzaklara savurmuşlardı, sonunda Hewet tatmin olamamış, Rachel'ın neler hissettiğini, nasıl biri olduğunu öğrenememişti. Konuşmanın, sadece konuşmanın ne yararı vardı ki?

17 Bölüm

Mevsim ortasıydı, İngiltere'den gelen bütün gemiler Santa Marina sahillerine birkaç kişi indiriyor, onlar da arabalarla otele gidiyorlardı. Ambrose'ların, bir otelin insanlık dışı sayılabilecek atmosferinden bir an kaçıp sığınabileceği bir evleri olması, sadece Hirst ve Hewet için değil, Elliot'lar, Thornbury'ler, Flushing'ler, Miss Allan, Evelyn M. ve kimlikleri az gelişmiş, bu yüzden de birer adları olduğunu Ambrose'ların keşfetmediği başka insanlar için de gerçek bir memnuniyet kaynağıydı. Biri büyük biri küçük iki bina arasında bir ölçüde bir tür iletişim kuruldu, günün büyük kısmında birinde neler olup bittiği ötekinde tahmin edilebiliyordu, "villa" ve "otel" sözcükleri akla iki farklı yaşama biçimini getiriyordu. Tanışıklıklar arkadaşlığa dönüşeceğe benziyordu, Mrs. Parry'nin oturma odasıyla olan tek bir bağ kaçınılmaz olarak İngiltere'nin farklı kısımlarına uzanan pek çok bağa bölünmüştü ve bu bağlar, bazen olumsuzca narin, bazen de düzenli İngiliz yaşamının destekleyici arka alanından yoksun oldukları için son derece hassas görünüyorlardı. Dolunayın ağaçların arasında göründüğü bir gece Evelyn M., Helen'e hayat hikâyesini anlattı ve ondan ömür boyu dostluk talep etti; bir başka sefer, bir iç çekiş ya da bir duraklama ya da düşüncesizce sarf edilmiş bir söz yüzünden zavallı Mrs. Elliot gözyaşları içinde villadan ayrıldı, kendisine hakaret eden, küçük gören soğuk kadınla asla yüz yüze gelmemeye yeminler etti, gerçekten de bir daha karşılaşmadılar. Bu kadar üstünkörü bir arkadaşlığı ayakta tutmaya değmezdi.

Hewet ise adını "Sessizlik, ya da İnsanların Söylemediği Şeyler" koyacağı romanının bazı bölümleri için villada harika malzeme bulabilirdi. Helen ile Rachel iyice sessizleşmişlerdi. Ortada bir sır olduğunu sezen ve Rachel'ın bunu kendisinden gizlemek

istediğine karar veren Mrs. Ambrose bu karara saygı gösterdi, ama tam da bu nedenle, kasıtsız olsa da, ikisinin arasında tuhaf, ihtiyatlı bir hava oluştu. Her konuda fikirlerini paylaşmak ve nereye götürürse götürsün bir fikrin peşine takılmak yerine gördükleri insanlar hakkında yorum yapmakla yetindiler; aralarındaki sır kendini, Thornbury'ler ve Elliot'lar hakkında konuşurlarken bile hissettirdi. Her zaman sakin olan, kararlarında duygusal davranmayan Mrs. Ambrose şimdi kesinlikle karamsarlığa meyilliydi. İnsanlara karşı haşin değildi, daha ziyade kaderin lütufkârlığına, alınyazısına, uzun vadede olacaklara pek inancı yoktu, bütün bunların daha iyiyi hak eden insanlara karşı genellikle olumsuz işlediğinde ısrarlıydı. Kaosu yücelten, durup dururken ortaya birtakım şeylerin çıktığı, herkesin hayaller ve cehalet içinde körlemesine etrafta dolaştığı bir kuram uğruna bu kuramından vazgeçmeye bile hazırdı. Memleketten gelen bir mektubu kullanarak ve belirgin bir zevk duyarak bu görüşlerini yeğenine anlattı: Mektupta iyi haberler vardı, ama kötü haber de verebilirdi pekâlâ. Tam o anda iki çocuğunun da motorlu taşıtlar altında kalarak ölmediklerini nereden biliyordu? "Başkasının başına geliyor. Benim başıma neden gelmesin" diyebilirdi, yüzünde keder beklentisiyle acılara katlanacak bir ifade belirmişti. Bu görüşler ne kadar içtenlikli olursa olsun kuşkusuz yeğeninin zihninin karışıklığı yüzünden ortaya çıkıyorlardı. Onun zihni o kadar değişkendi ki ve neşeyle keder arasında öyle hızla gidip geliyordu ki, karşısına sağlam bir fikirle çıkmak gerekli görünüyordu, ancak doğal olarak bu fikir sağlam olduğu kadar gizemli de olmalıydı. Belki de Mrs. Ambrose, konuşmayı bu yöne çekmekle Rachel'ın aklındakileri öğrenebileceğini düşünüyordu, ama karar vermek zordu, çünkü Rachel bazen söylenen en kasvetli şeyle hemfikir oluyor bazen de dinlemek istemiyor, kahkahalar atarak, gevezelik ederek, çılgınca alay ederek, hatta "kuzgunun çamurlarda bağırması" dediği şeye karşı bile öfke patlamalarıyla Helen'in kuramlarını boğazına tıkıyordu.

"O olmadan da yeterince güç," dedi Rachel.

"Güç olan ne?" diye sordu Helen.

"Hayat," diye yanıt verdi Rachel, sonra ikisi de sessizleştiler.

Helen, hayatın neden güç olduğuna ya da belki bir saat sonra, Rachel'ın hayatı gören gözlerinin, neden onu seyreden kişiye neşeli görünmesini sağlayacak kadar güzel ve canlı olduğuna dair kendince sonuçlar çıkarabilirdi. Kendisi kadar vicdanlı olmayan birinin kızı sıkıştırıp her şeyi öğrenmesini çok kolaylaştıracak zayıf karamsarlık anları yeterince bulunmasına rağmen yapısı gereği karışmaya kalkışmadı, Helen bu yolu yeğlemediği için belki Rachel da üzülüyordu. Bütün bu ruh halleri genel bir etkide birleştiler, Helen onu akan bir nehre benzetti, hızlı, daha hızlı, daha da hızlı gidiyor, bir çağlayana doğru koşuyordu. İçinden "Dur!" diye bağırmak geldi, ama "Dur!" diye bağırmanın bir yararı olsaydı bile kaçınırdı bundan, her şeyin kendi yoluna gitmesinin daha iyi olacağını düşünürdü, sular coşarak akardı, çünkü yeryüzü suların böyle akmasını sağlayacak şekilde biçimlendirilmişti.

Rachel gözetlendiğinden ya da tavrında dikkatleri kendi üzerine çekecek bir şey olduğundan kuşkulanmıyor gibiydi. Kendisine ne olduğunu bilmiyordu. Zihni Helen'in benzettiği gibi, coşa taşa akan suların durumundaydı. Terence'ı görmek istiyordu; Terence yanında yokken sürekli onu görmeyi arzuluyordu; onu görme arzusu acı veriyordu; Terence yüzünden bütün günü acılarla doluyordu, ama Rachel hayatının içinden geçen bu gücün nereden kaynaklandığını kendine hiç sormuyordu. Artık işin nereye varacağını düşünmüyordu, tıpkı rüzgârın sürekli yere doğru eğdiği bir ağacın rüzgâr tarafından yere bastırılmanın sonuçlarını düşünmediği gibi.

Gezintilerinden bu yana geçen iki-üç hafta zarfında Rachel'ın çekmecesinde Terence'tan gelen yarım düzine pusula birikmişti. Onları okuyor, bütün sabahı mutluluktan sarhoş geçiriyordu; pencerenin dışındaki güneşli arazi kendi rengini ve ısısını çözümlemekten ne kadar âcizse o da kendini o kadar çözümleyemiyordu. Böyle bir ruh hali içindeyken ne okumaya, ne piyano çalmaya hatta ne de hareket etmeye gücü oluyordu. Zamanın akışının farkında değildi. Hava kararınca, otelin ışıkları onu pencerenin yanına

çekiyordu. Yanıp sönen bir ışık Terence'ın penceresininkiydi: orada oturmuş kitap okuyordu belki, ya da odada dolaşıyor, kitabın birini bırakıp ötekini alıyordu eline; işte şimdi yine koltuğuna oturmuştu, onun ne düşündüğünü kafasında canlandırmaya çalıştı Rachel. Sürekli yanık olan ışıklar, Terence'ın etrafında dolaşan insanlarla birlikte oturduğu odaları gösteriyordu. Otelde kalan herkesin kendine özgü bir çekiciliği, ilginçliği vardı. Mrs. Elliot'a bilgeliği yakıştırdı Rachel, Susan Warrington'a güzelliği, Evelyn M.'e ise muhteşem bir canlılık, çünkü Terence onlarla konuşuyordu. Karamsarlığı ise derin düşünmesini engelliyor, iyice içine işliyordu. Zihni dışarıdaki bulutların altındayken kararan, rüzgârın ve dolunun sertçe kamçıladığı manzara gibiydi. Koltuğunda hiçbir şey yapmadan, acı çekerek oturuyordu, Helen'in garip ya da kasvetli sözleri içine ok gibi saplanıyor, hayatın acımasızlığı karşısında bağırmak istiyordu. Duyguların yol açtığı bu gerilim bazen nedensizce gevşiyor, hayat eskisi gibi, sadece daha önce bilinmeyen bir neşeye ve renge sahip olaylarla devam ediyor, o zaman keyfi yerine geliyordu; Rachel'ın bir ağaçta gördüğüne benzer bir önemi vardı bunların: geceler, onu gündüzden ayıran birer kara parmaklıktı; elinde olsa bütün günleri upuzun, sürekli bir duygulanıma dönüştürürdü. Bütün bu ruh hallerinin doğrudan ya da dolaylı nedeni Terence'm varlığı ya da Rachel'ın onu düşünmesi olmasına rağmen, Rachel ona âşık olduğunu asla itiraf etmiyordu kendine, ya da böyle şeyler hissetmeye devam ederse neler olacağını aklından geçirmiyordu, böylece Helen'in çağlayana doğru akan nehir imgesiyle gerçekler arasında büyük bir benzerlik doğuyordu, Helen'in zaman zaman telaşlanmasını da haklı çıkarıyordu.

Rachel, çözümlenememiş duygulanımlarının doğurduğu garip durum içindeyken ruh hali üzerinde herhangi bir etkisi olacak bir plan yapamıyordu. Kendini rastlantıların akışına bıraktı, bir gün Terence'ı özlüyor, ertesi gün onunla buluşuyordu, mektupları onu hep şaşırtıyordu. Flörtün nasıl işlediğini bilen bir kadın bütün bunlardan bazı fikirler edinebilir ve en azından uygulayabileceği bir kuram çıkarabilirdi; ama o güne kadar ne kimse Rachel'a

âşık olmuştu, ne de o kimseye. Ayrıca, *Uğultulu Tepeler*'den *İnsan ve Üstün İnsan*'a kadar okuduğu kitapların ve İbsen'in oyunlarının hiçbirinde, aşk çözümlenirken, oradaki kahramanın hissettiklerinin kendisinin şimdi hissettikleriyle aynı olduğunu sezmemişti. Kendi duygularının bir adı olmadığını düşünüyordu.

Terence'la sık sık buluşuyordu. Buluşmadıkları zaman Terence bir kitaptan söz eden bir pusula ya da pusulayla birlikte bir kitap gönderiyordu, ne de olsa o yakınlaşma girişimini göz ardı etmeyi başaramamıştı. Bazen de birkaç gün boyunca ne geliyor ne de bir şey yazıyordu. Sonra buluştuklarında bu buluşmaları neşelendirebiliyordu da, onları karamsarlığa da düşürebiliyordu. Her vedalaşmalarının üstünde kesintiye uğrama duygusu asılı oluyordu, ikisi de tatminsiz kalıyorlar ama ötekinin de aynı duyguyu paylaştığından habersiz oluyorlardı.

Rachel kendi duygularından habersizse, Terence'ın duygularından daha da habersizdi. İlk başta Terence bir tanrı gibi hareket ediyordu; Rachel onu daha iyi tanıdıkça Terence ışığın merkezi olmayı sürdürdü ama bu güzellikle birleşen harika bir kuvvet, Rachel'ı cüretkâr ve özgüvenli kıldı. Rachel kendinde daha önce hiç sezmediği duyguların ve güçlerin, dünyada o güne kadar bilmediği bir derinliğin farkındaydı artık. İlişkilerini düşündüğünde akıl yürütmekten çok görüyordu, Terence'ın ne hissettiği hakkındaki kendi görüşünü, odanın karşı tarafında duran Terence'ı kendi yanında gösteren bir görüntüyle ifade ediyordu. Görüntünün odayı bu şekilde kat etmesi fiziksel bir duyarlıktı, ama Rachel bunun anlamını bilemiyordu.

Zaman böylece akıp gitti, yüzeyi sakin ve parlaktı. İngiltere'den mektuplar geldi, Willoughby'den mektuplar geldi, günler kendi küçük olaylarını biriktirdiler, onlar da yılı biçimlendirdiler. Dıştan bakıldığında Pindaros'un kasidelerinden üçü onarılmış, Helen nakışında on iki santim ilerlemiş, St. John da bir oyunun ilk iki sahnesini tamamlamıştı. Artık Rachel ile iyi arkadaş olduklarından o sahneleri kıza yüksek sesle okudu, Rachel onun ustalıkla kotardığı ahenkten, kullandığı sıfatların çeşitliliğinden, ayrıca Terence'm

arkadaşı olmasından o kadar etkilendi ki, St. John, acaba hukuk yerine edebiyata mı yatkınım diye kuşkulanmaya başladı. Birden çok çift ve birkaç bekâr için derin düşüncelerin ve ani aydınlanmaların zamanıydı bu.

Villada Rachel ile İspanyol hizmetçi dışında kimsenin umursamadığı bir pazar günüydü. Rachel hâlâ kiliseye gidiyordu, çünkü Helen'e göre, bu konuda düşünme zahmetine asla girişmemişti. Ayin otelde yapıldığından bahçeden ve otelin giriş holünden geçmekten keyif alacağını düşünerek oraya gitti, oysa Terence'ı görüp görmeyeceği, görse de onunla konuşma fırsatı bulup bulamayacağı kuşkuluydu.

Oteldeki konukların büyük kısmı İngiliz olduğundan, pazar günüyle çarşamba arasındaki fark ancak İngiltere'de olduğu kadardı, pazar günü orada da burada da, telaşlı hafta içi günlerinin dilsiz siyah hayaleti ya da tövbekâr ruhu olarak görünüyordu. İngilizler güneşin ışığını solduramazlardı, ama mucizevi bir biçimde saatleri yavaşlatabilir, olayları yavanlaştırabilir, öğünleri uzatabilir, uşakların ve yamakların yüzlerine bile sıkıntılı ve terbiyeli bir ifade oturtabilirlerdi. Herkesin en iyi elbisesini giymesinin genel izlenime katkısı oluyordu; görünüşe göre hanımlar tertemiz kolalı kombinezonlarını bükmeden oturamıyor, beyler de kaskatı gömleklerinden ani bir çıtırtı duyulmadan soluk alamıyorlardı.

Bu pazar gününde, akreple yelkovan on bire yaklaşırken çeşitli kişiler, ellerinde kırmızı kapaklı küçük kitaplarla holde bir araya geldiler. On bire birkaç dakika kalmıştı ki holden iriyarı, siyahlı biri geçti, yüzünde dalgın bir ifade vardı, sanki kendisine selam verenleri, onların farkına varsa da, görmek istemiyor gibiydi, sonra holden çıkılan koridorda gözden kayboldu.

"Mr. Bax," diye fısıldadı Mrs. Thornbury.

O zaman küçük kalabalık o iriyarı adamın gittiği yöne doğru ilerlemeye başladı. Onlara katılmayı düşünmeyen insanların tuhaf bakışları altında, bir kişi eksik, merdivenlere doğru ağır ağır ve kararlı bir şekilde yürüdüler. O kişi, Mrs. Flushing'di. Merdivenden koşarak indi, salondan geçip soluk soluğa gruba katıldı, Mrs.

Thornbury'ye, "Nereye, nereye?" diye fısıldadı kaygıyla.

"Hepimiz gidiyoruz," dedi Mrs. Thornbury, tatlılıkla, az sonra da merdivenden ikişer ikişer indiler. İlk inenlerden biri Rachel'dı. Terence ile Hirst'ün arkadan gelip içeri girdiklerini görmedi, ellerinde siyah kaplı kitap yoktu, yalnızca St. John kolunun altına açık mavi bez ciltli ince bir kitap sıkıştırmıştı.

Şapel, keşişlerin eski şapeliydi. Yüzlerce yıldır ayinlerin yapıldığı, soğuk ay ışığı altında tövbe edilen, eski kahverengi resimlere ve duvarların oyuklarındaki, ellerini kutsamak için kaldırmış aziz yontularına tapınılan derin, serin bir yerdi. Katoliklikten Protestan inancına geçiş sürecinde bir süre atıl kalmış, ayin yapılmamış, şapel yağ kavanozlarının, içkilerin ve şezlongların depolanması için kullanılmıştı; otel gelişince dini inancı olan biri burasını ele almıştı, cilalı sarı sıralarla kırmızı tabureler yerleştirilmişti, küçük bir kürsüsü ve sırtında İncil taşıyan pirinçten bir kartal vardı; sofu kadınlar oraya çirkin dikdörtgen halılar ve bol simli monogramlar işlenmiş, nakışlı uzun örtüler getirmişlerdi.

İçeri giren topluluğu küçük bir orgdan yükselen yumuşak, tatlı nağmeler karşıladı, tül bir perdeyle gözlerden gizlenen Miss Willett tereddütlü parmaklarla akortları vurgulayarak çalıyordu. Orgun sesi düşen bir taşın suda yaydığı halkalar misali şapelin içinde yayılıyordu. Topluluktaki yirmi-yirmi beş kişi önce başlarını eğdiler sonra oturup çevrelerine bakındılar. İçerisi çok sessizdi, aşağıdaki ışık yukarıdakinden daha soluktu. Alışıldık selamlaşmalar ve gülümsemeler olmadı ama birbirlerini tanıdılar. Göklerdeki Babamız duası okundu. Çocukların anlaşılmaz konuşmasına benzer sesler yükselirken, içlerinden pek çoğu merdivende tanışmış olan topluluk, kendilerini dokunaklı bir şekilde birleşmiş ve birbirlerine karşı sevecen duygular içinde hissetti. Dua edilirken, benzine meşale tutulmuş gibi kendiliğinden bir duman yükseldi ve o mekânı memleketteki sayısız pazar sabahının sayısız ayininin hayaletiyle doldurdu. Özellikle Susan Warrington ellerini yüzüne kapatıp parmaklarının arasından eğilmiş sırtları seyrederken tatlı bir kardeşlik duygusu tadıyordu. Duygulanımları sakince, telaş-

sızca kabarıyor, hem kendini hem de hayatı onaylıyordu. Her şey çok huzurlu, çok iyiydi. Bu huzurlu havayı sağladıktan sonra Mr. Bax ansızın sayfayı çevirdi ve bir mezmur okudu. Okurken sesinin tonu değişmemiş olsa da şapelin havası bozulmuştu.

"Bana merhamet et, Tanrım," diye okudu, "çünkü insanoğlu beni yutmaya çalışıyor: her gün bana karşı savaşıyor, beni üzüyor... Sözlerimi her gün yanlış anlıyorlar: Tek düşündükleri bana kötülük etmek. Birleşiyorlar ve yakınlaşıyorlar... Kır onların dişlerini Tanrım, ağızlarındaki; aslanların çene kemiklerini parçala, Tanrım; hızla akan sular gibi dökülsünler; oklarını fırlattıklarında bırak yönlerini şaşırsınlar."

Susan'ın deneyimlerinin hiçbiri bununla örtüşmüyordu, Lear'ın konuşmalarını dinlerken düşünmeden gösterdiği saygıyı onlara da gösterse bile dil sevgisi olmadığından bu tür sözlerle ilgilenmekten çoktan vazgeçmişti. Zihni hâlâ sakindi, kendi yapısına ve Tanrı'ya, yani dünyanın ağırbaşlı ve tatmin edici düzenine övgüler düzüyordu.

Ama o insanların yüzüne bir göz atmak, ötekilerin çoğunun, özellikle erkeklerin bu ihtiyar vahşinin ansızın araya girmesinden rahatsızlık duyduklarını görmeye yetiyordu. Çöldeki bir kamp ateşinin yanında elini kolunu sallayarak lanetler okuyan, kasıklarına bir bez dolamış bu ihtiyar siyahın zırvalarına kulak verirken daha dünyevi ve daha ciddi görünüyorlardı. Bundan sonra, sanki derstelermiş gibi çevrilen sayfaların sesi duyuldu, arkasından da Tevrat'tan kuyu açmakla ilgili bir bölüm okudular, Fransızca gramer kitaplarını kapattıktan sonra *Onbinlerin Dönüşü*'nden[1] kolay bir paragraf çeviren öğrencilere benziyorlardı. Sonra İncil'e ve İsa'nın hüzünlü ve güzel suretine geçtiler. İsa konuşurken onun hayatla ilgili yorumunu kendi hayatlarına uydurmak için yeniden bir girişimde bulundular, ama hepsi birbirinden farklı olduğu için, kimi becerikli, kimi hırslı, kimi budala, kimi çılgın ve deneysel, kimi âşık ve kimileri de rahatlık dışında bütün duygulardan uzaklaşmış

1 *Anabasis/Onbinlerin Dönüşü*: Helen tarihçi Ksenofon tarafından MÖ 400 yıllarında kaleme alınmış olan ünlü düzyazı yapıt. (ç.n.)

olduğundan, İsa'nın sözleri hepsini de farklı yönlere götürdü.

Yüzlerine bakınca çoğunlukla hiçbir çaba göstermedikleri görülebiliyordu, kuşkusuz şu nakış işleyen, gayretli kadınlardan birinin örtüsündeki parlak, çirkin deseni güzellik diye benimsemesine benzer şekilde, onlar da adeta arkalarına yaslanıp, kelimelerin iyiliği temsil ettiğini kabul ettiler.

Nedeni ne olursa olsun hayatında ilk kez, dikkate alınmayacak kadar tanıdık, tuhaf, zevkli bir duygu bulutunun içine kaymak yerine söylenenleri ciddiyetle dinledi Rachel. Düzensiz bir biçimde duadan mezmura, mezmurdan tarihe, tarihten şiire atlandığı sırada ve Mr. Bax metnini dağıtırken Rachel son derece huzursuzdu. Kötü çalınan, yetersiz müzik parçası boyunca oturmak zorunda kaldığından rahatsızlık duyuyordu. Yanlış yerleri vurgulayan bir orkestra şefinin beceriksizliğine ve duyarsızlığına nasıl öfkelenirse, nasıl eziyet çekerse, bilmeden, umursamadan, uysalca beğenen ve kabullenen kalabalık seyircilere nasıl kızarsa, şimdi de öyle eziyet çekip öfkeleniyordu, ama burada böyle gözleri kısılmış, dudakları büzülmüş durumda, zorlama ciddiyet havasının öfkesini artırdığını hissediyordu. Çevresindeki insanlar hissetmedikleri şeyleri hissediyormuş gibi yapıyorlardı, başının tepesinde oradakilerin hiçbirinin anlayamayacağı ama anlamış gibi yaptığı, ellerinden hep kaçan bir fikir, harika bir fikir, kelebek gibi süzülüyordu. Birbiri peşi sıra, geniş, sert ve soğuk olarak, bu beceriksizce çabanın ve yanlış anlamanın sürekli yaşandığı dünyadaki bütün kiliseler göründü gözüne, açık seçik göremeyen, sonunda görmeye çalışmaktan vazgeçen, uysalca övgülere ve kabullenişe yönelen, gözleri yarı aralık, dudakları büzülmüş sayısız kadın ve erkeğin doldurduğu büyük yapılar. Bu duygunun doğurduğu fiziksel huzursuzluk, insanın gözleriyle, yazılı sayfa arasına giren bir pus tabakasının verdiği huzursuzlukla aynıydı. Ayin sürerken Rachel o tabakayı silip atmak ve dikkatini verebileceği bir şey bulmak için elinden geleni yaptı ama başaramadı, Mr. Bax'ın fikirleri yanlış sunan sesi ve koyun melemesine benzeyen, hızlı hızlı konuşan ve nemli yapraklar gibi çevresine dökülen, anlamsız insan sesleri

aklını karıştırdı. Çabası yorucu ve cesaret kırıcıydı. Dinlemekten vazgeçti, gözlerini yakınındaki bir kadına dikti, bir hemşireydi kadın, yüzündeki dindarca dikkat ifadesi onun ne olursa olsun tatmin olduğunu kanıtlar gibiydi. Ama Rachel ona dikkatlice bakınca o hastane hemşiresinin bir köle gibi boyun eğdiğine karar verdi, tatminkâr görünümü Tanrı fikrini kendi içinde muhteşem bir biçimde kavramasından doğmuyordu. Değersiz görevlerin ve değersiz garezlerin kırıştırdığı özelliksiz, küçük, kırmızı, toparlak suratlı, soluk mavi gözlerinin etrafa sığ ve kişiliksiz baktığı, yüz hatları bulanık, duyarsız ve şefkatsiz bir kadın kendi yaşadıklarının çok dışında kalan bir şeyi kavrayabilir miydi? Yüzeysel ve kibirli bir şeye tapıyordu, kararlı ağzından da belli olduğu gibi, bir denizminaresi gibi gayretle tutunuyordu ona; kendi üstünlüğüne ve dininin üstünlüğüne olan sakin inancından hiçbir şey ayıramazdı onu. Bir denizminaresiydi o, duyarlı yanıyla bir kayaya tutunmuştu, yanından geçip giden taze ve güzel şeylere kesinlikle kayıtsızdı. Tapman bu kadının yüzü Rachel'ın zihninde derin bir dehşet gibi iz bıraktı, Hıristiyanlıktan nefret ettiğini açıklayan Helen'in sözlerinin, St. John'un sözlerinin ne anlama geldiğini ansızın kavradı. Şiddetlenen duygularıyla, itirazsız inanmış olduğu her şeyi reddetti.

O arada Mr. Bax ikinci bölümün ortasına gelmişti. Rachel ona baktı. Yumuşak dudaklı, hoş tavırlı, görmüş geçirmiş bir adamdı, zeki denemese de gerçekten de çok sevecen ve iddiasızdı, ama Rachel kimseye bu tür nitelikler için övgüler yağdıracak bir ruh halinde değildi, onu ayinin bütün kusurlarının simgesiymiş gibi inceledi.

En arkada Mrs. Flushing, Hirst ve Hewet yan yana oturuyorlardı ve bambaşka bir ruh hali içindeydiler. Hewet bacaklarını öne uzatmış, tavana bakıyordu, hiçbir zaman ayinle kendi duyguları ya da fikirleri arasında bir uyum sağlamaya çalışmış olmadığından, dilin güzelliğinin tadını hiç engellenmeden çıkarabiliyordu. Aklını önce gelişigüzel şeyler meşgul etti, önündeki kadınların saçları örneğin, yüzlere vuran ışık, sonra muhteşem

bulduğu sözcükler, sonra da, belli belirsiz öteki ibadetçilerin kişilikleri. Ama ansızın Rachel'ı görünce bütün bu düşünceleri zihninden kovdu ve sadece onu düşündü. Mezmurlar, dualar, ayin ve vaaz ufaldı, bir tek ezgiye dönüştü, ezgi sustu, sonra kâh tiz kâh pes yinelendi. Hewet bir Rachel'a bir tavana bakıyordu, ama yüzündeki ifadeyi o esnada gördükleri değil, zihnindeki bir şey doğuruyordu. Hewet'e kendi kafasındaki düşünceler acı veriyordu, tıpkı Rachel'a da kendi düşüncelerinin acı verdiği gibi.

Ayinin başlarında Mrs. Flushing yanma dua kitabı yerine İncil aldığını fark etmişti, Hirst'ün yanında oturduğu için onun omzunun üstünden gizlice baktı. Hirst ara vermeksizin ince, mavi ciltli kitabı okuyordu. Anlayamadığı için daha yakından baktı Mrs. Flushing, bunun üzerine Hirst kitabı nazikçe onun önüne koydu, Yunanca bir şiirin ilk dizesini işaret etti, sonra da karşı sayfadaki çevirisini.

"Nedir bu?" diye fısıldadı Mrs. Flushing merakla.

"Sappho," diye yanıtladı Hirst. "Swinburne'ün çevirisi – bugüne kadar yazılmış en güzel şey."

Mrs. Flushing böyle bir fırsata karşı koyamayacaktı. Ayin sırasında "Afrodit'e Yakarış"ı yalayıp yuttu, Sappho'nun ne zaman yaşadığını, okunmaya değer başka neler yazdığını sormamak için kendini güç tutarken, "Günahların bağışlanması, bedenin dirilişi ve ebedi hayat. Amin," diyerek duanın bitimine yetişmeye çabalıyordu.

O arada Hirst bir zarf çıkardı ve arkasına bir şeyler çiziktirmeye başladı. Mr. Bax kürsüye tırmandığında o da zarfı arasına koyarak Sappho'sunu kapadı, gözlüğünü taktı, gözlerini din adamına dikti. Kürsüdeyken çok iri ve çok şişman görünüyordu Mr. Bax; yeşilimsi, vitraysız camlardan vuran ışık yüzünün kocaman bir yumurta gibi pürüzsüz ve beyaz görünmesine neden oluyordu.

Kendisine yumuşak bir ifadeyle dönmüş yüzlerde gezdirdi gözlerini, kadınlarla erkeklerin bazıları onun büyükannesi ve büyükbabası olacak yaştaydılar oysa, sonra önündeki metni önemini vurgulayarak okudu. Vaazın konusu, bu güzel ülkeyi ziyaret

edenlerin, tatilde olsalar bile, yerlilere karşı bir görevleri olduğuydu. Aslında haftalık gazetelerdeki, herkesi ilgilendiren konularda yazılmış bir başmakaleden pek farkı yoktu. Sevimli bir laf kalabalığıyla bir konudan ötekine geçiyor, bütün insanların aslında yüzeyin altında aynı olduklarını iddia ediyor, bu dediğini küçük İspanyol çocuklarının oynadıkları oyunların Londra sokaklarında küçük İngiliz çocuklarının oynadığı oyunlara benzerliğiyle açıklıyor, insanları, özellikle de yerlileri çok küçük şeylerin etkilediğine işaret ediyordu; aslında, Mr. Bax'ın çok sevdiği bir arkadaşı Hindistan'daki, o uçsuz bucaksız ülkedeki hâkimiyetimizin başarısının büyük ölçüde İngilizlerin kibarlık kuralını yerliler karşısında kesin bir biçimde uygulamalarına bağlı olduğunu anlatmıştı ona, bunun arkasından küçük şeylerin mutlaka küçük olması gerekmediğini söyleyip duygudaşlık göstermenin erdemlerine geçmişti, bu erdeme bugün, bu deneyimler ve karışıklık günlerinde olduğu kadar ihtiyaç duyulmamıştı hiç –tanıtı uçaklar ve telgraflardı– babalarımızın pek karşılaşmadığı ama kendine insanım diyen hiç kimsenin çözümsüz bırakmayacağı sorunlar da vardı bugün. Bu noktada Mr. Bax adeta tam bir rahip kesildi, bütün bunların inançlı Hıristiyanlara özel bir görev yüklediğini söylerken –böyle demek doğruysa– masumca bir kurnazlıkla konuşur gibiydi. İnsanların içinden şimdi "Ah, o adam – bir rahip o," demek gelebilirdi. Bizse onların, "İyi bir adam o," demelerini isteriz. Başka bir deyişle, "O benim kardeşimdir." Modern insanlarla temaslarını sürdürmelerini öğütledi onlara; ancak böyle yaparlarsa, neler keşfedilmiş olursa olsun, yeri doldurulamayacak, babalarına olduğu gibi aslında kendi aralarındaki en başarılı ve en parlak olanlara da gereken bir tek keşif olduğunu göz önünde tutabilmek için onların ilgilendikleri çeşitli konulara anlayış göstermelilerdi. En mütevazı olanların yardımı dokunabilirdi; en önemsiz şeyler etkili olabilirdi (bu noktada tavrı kesinlikle bir rahibe yakışır bir hal aldı, sözleri de kadınlara yönelik gibiydi, çünkü Mr. Bax'ın cemaati çoğunlukla kadınlardan oluşuyordu, din adamlığının gerektirdiği basit kampanyalarda onlara görev vermeye alışkındı). Daha kesin talimatları bir yana

bırakıp sözlerine devam etti, konuyu genişletip sıkıcı bir konuşmaya çevirdi, uzun bir soluk alıp sırtını dikleştirdi, "Nasıl ki bağımsız, tek başına, ötekilerden ayrı bir su damlası buluttan kopup büyük okyanusa düşerken, değişirse, bilimadamlarının dediğine göre, sadece kendisinin okyanusta düştüğü nokta değil, birleşip engin suları oluşturan çok büyük sayıdaki bütün damlaları ve bu yolla yerkürenin oluşumunu ve milyonlarca deniz yaratığının hayatını, nihayet kıyılarda geçimlerini sağlamaya çalışan erkeklerin ve kadınların hayatlarını da değiştirir – bütün bunların tek bir su damlasının gücü dahilinde olduğu gibi, tıpkı sağanak yağmurların toprağın içinde kaybolacak milyonlarca damla yağdırması gibi –kaybolacak diyoruz; ama biliyoruz ki toprağın meyveleri onlarsız gelişemez– her birimizin elinin altında olan bir mucize de bununla kıyaslanabilir, koca evrene küçük bir kelime ya da küçük bir iş bırakan herkes onu değiştirir; evet, ciddi bir düşüncedir bu, onu *değiştirir* iyi ya da kötü yönde, bir an için değil, tek bir yerde de değil, ama bütün insanlığın içinde ve sonsuza kadar." Alkışlardan kaçınmak istercesine hızla döndü, aynı solukla ama farklı bir ses tonuyla devam etti: "Şimdi de, Göklerdeki Babamız..."

Herkesi kutsadı, sonra perdenin arkasındaki armonyumdan ağırbaşlı notalar yükselirken insanlar ayaklarını sürümeye, tutunarak, yalpalayarak, ama doğruca kapıya doğru yürümeye başladılar. Merdivenlerin yarısında, yukarıdaki dünyanın ışığının ve seslerinin, aşağısının loşluğu ve ayinin silinmekte olan müziğiyle karıştığı yerde Rachel omzuna bir elin konduğunu hissetti.

"Miss Vinrace," diye fısıldadı Mrs. Flushing hükmedercesine, "öğle yemeğine kalın. Çok kasvetli bir gün. Öğle yemeğinde bir biftek bile vermiyorlar. Kalın lütfen."

O sırada salona çıkmışlardı, orada küçük grup bir kez daha, neredeyse kiliseye gidecek gibi giyinmiş olmaları pazar ayinini onayladıklarının kanıtı olsa da kiliseye gitmemiş olanların meraklı, saygılı bakışlarıyla karşılaştı. Rachel bu havaya artık dayanamayacağını hissetti, geri dönmesi gerektiğini söylemek üzereydi ki Evelyn M. ile konuşa konuşa Terence geçti yanlarından. Bunun

üzerine Rachel insanların çok saygıdeğer olduklarını söylemekle yetindi, bu ifade olumsuz olsa da Mrs. Flushing onu Rachel'ın orada kalacağı şeklinde yorumladı.

"Yurtdışındaki İngilizler!" diye karşılık verdi, kötü niyetli konuştuğu apaçık belliydi. "Korkunç değiller mi? Ama burada kalmayalım," diye devam etti, Rachel'm kolunu çekerek. "Benim odama gidelim."

Rachel'ı alıp Hewet'in, Evelyn'in, Thornbury'lerin ve Elliot'ların yanından geçirdi. Hewet öne doğru bir adım attı.

"Öğle yemeği–" diye söze başladı.

"Miss Vinrace öğle yemeğini benimle yemeye söz verdi," dedi Mrs. Flushing ve merdivenden ayaklarını vura vura çıkmaya başladı, sanki peşinden İngiltere'nin orta sınıfı geliyordu. Yatak odasının kapısını arkalarından çarparak kapatana kadar da durmadı.

"E, ne düşündün bakalım bu olanlar hakkında?" diye sordu, soluk soluğaydı biraz.

Rachel, içinde birikmiş olan bütün nefret ve dehşeti tutamayıp kustu.

"Hayatımda gördüğüm en iğrenç gösteriydi bence!" diye haykırdı. "Nasıl yapabilirler – nasıl cesaret ederler – ne demek istiyorlar – Mr. Bax, hastane hemşireleri, yaşlı adamlar, fahişeler, iğrenç–"

Hatırladığı noktaları olabildiğince hızlı bir şekilde sıraladı, ama durup kendi duygularını çözümleyemeyecek kadar öfkeliydi. Rachel odanın ortasında dikilip başıyla ve elleriyle sözlerini vurgulayarak bunları kusarken Mrs. Flushing onu büyük bir zevkle seyretti.

"Devam edin, devam edin, devam edin," diye güldü, ellerini çırparak. "Sizi dinlemek büyük zevk!"

"Ama neden oraya gidiyorsunuz?" diye sordu Rachel.

"Kendimi bildim bileli her pazar giderim," diyerek kıkır kıkır güldü Mrs. Flushing, sanki bu dediği başlı başına bir nedenmiş gibi.

Rachel ansızın pencereye döndü. Kendisini böyle coşturanın ne olduğunu bilmiyordu; Terence'ı salonda görmek düşüncelerini allak bullak etmiş, öfkelendirmişti. Dağın yamacının orta yerin-

deki villalarına dikti gözlerini. En tanıdık manzara bile, çerçevesinin içinde, camın arkasından görüldüğünden nedense farklıdır. Rachel da manzaraya bakarken sakinleşti. Sonra iyi tanımadığı birinin yanında olduğunu hatırladı, dönüp Mrs. Flushing'e baktı. Mrs. Flushing hâlâ yatağın kenarında oturuyordu, dudaklarını aralamış, başını kaldırmış bakıyordu, sağlam beyaz dişleri iki sıra halinde görünüyordu.

"Söylesenize," dedi, "hangisinden daha çok hoşlanıyorsunuz, Mr. Hewet'ten mi, Mr. Hirst'ten mi?"

"Mr. Hewet'ten," diye yanıtladı Rachel, ama sesi doğal çıkmamıştı.

"Kilisede Yunanca okuyan hangisi?" diye sordu Mrs. Flushing.

Her ikisi de olabilirdi, Mrs. Flushing ikisini de tarif etmeye ve her ikisinin de kendisini korkuttuğunu ama birinin ötekinden daha çok korkuttuğunu söylemeye girişince Rachel oturacak bir koltuk arandı. Oda, otelin en büyük ve en konforlu odalarından biriydi. Kalın ketenle kaplanmış pek çok koltuk ve kanepe vardı, ama bunların her birinin üzerinde kare şeklinde büyük, sarı kartonlar duruyordu, bütün kartonların üzerinde de parlak renkte yağlıboyayla kondurulmuş benekler, noktalar ya da kısa çizgiler görülüyordu.

"Ama onlara bakmamalısın," dedi Mrs. Flushing, Rachel'ın gözlerinin kartonlara kaydığını görünce. Ayağa fırladı, olabildiğince, yere ters çevirdi hepsini. Rachel birini yakalamayı başardı, Mrs. Flushing ise bir sanatçı gibi kibirle, endişeyle, "Eeee?" diye sordu.

"Bir tepe bu," dedi Rachel. Mrs. Flushing'in havaya şiddetle ve aniden savrulan toprağı resmettiği kuşku götürmüyordu; döne döne savrulan toprağın tanecikleri neredeyse görülebiliyordu.

Rachel bir resimden ötekine geçti. Hepsinin üzerinde onları yapanın ani hareketlerinin ve kararlılığının izi vardı; bir tepenin ya da ağacın akla getirdiği, yarım yamalak kavranmış bir fikir üzerine fırçanın tamamıyla hazırlıksız saldırılarıydı bunlar; ve hepsi de bir bakıma Mrs. Flushing'e özgüydüler.

"Nesnelerin hareket ettiğini görüyorum," diye açıkladı Mrs. Flushing. "Böyle–" diyerek elini havada bir metre kadar savurdu. Sonra, Rachel'ın kenara koyduğu kartonlardan birini aldı, bir tabureye oturup bir kömür parçasını abartıyla kullanmaya başladı. Konuşmak başkalarına nasıl zevk verirse ona da bu darbeler zevk verir gibiydi, o bunlarla meşgulken, huzursuzluk içindeki Rachel da çevresine bakındı.

"Gardırobu aç," dedi Mrs. Flushing bir süre sonra, fırçayı ağzında tuttuğu için sözleri zor anlaşılıyordu, "ve içindekilere bak."

Rachel tereddüt edince Mrs. Flushing kalktı, resim fırçasını ağzından almadan gardırobun kapaklarını sertçe açtı, kucak dolusu şalı, kumaşı, pelerini, işlemeleri yatağın üzerine fırlattı. Rachel onları ellemeye başladı. Mrs. Flushing yine gardıroba döndü, boncukları, yaka iğnelerini, küpeleri, bilezikleri, püsküllleri ve tarakları kumaşların arasına bıraktı. Sonra taburesine gitti, sessizce resim yapmaya başladı. Kumaşlar alacalı, koyu renkli ve soluktular; yatak örtüsünün üzerinde, aralarındaki kırmızımsı taş parçaları ve tavuskuşu tüyleri ve berrak, soluk renkli sedef taraklarla, çizgilerden ve renklerden oluşan ilginç bir yığın oluşturmuşlardı. "Kadınlar yüzlerce yıl önce giyerlermiş bunları, hâlâ giyiyorlar," dedi Mrs. Flushing. "Kocam etrafta dolaşıp bulur bunları; insanlar değerini bilmedikleri için ucuza alıyoruz. Londra'daki güzel kadınlara satacağız," diyerek kıkır kıkır güldü, sanki o hanımları ve tuhaf görünümlerini düşünmek onu pek eğlendirmişti. Birkaç dakika resim yaptıktan sonra ansızın fırçasını bıraktı, gözlerini Rachel'a dikti.

"Ne yapmak istediğimi söyleyeyim size," dedi. "Oraya gidip kendi gözlerimle göreceğim her şeyi. Sanki İngiltere'de deniz kıyısındaymışız gibi burada yaşlı kadınlarla kalmak çok aptalca. Nehrin yukarısına gidip yerlileri kendi köylerinde görmek istiyorum. Çadırda on gün kalmak yeter. Kocam planladı onu. Geceleri ağaçların altında yatabiliriz, gündüzleri de nehrin aşağılarına götürürler bizi tekneyle, güzel bir şey görürsek seslenip durdururuz tekneyi." Ayağa kalktı, önerisinin Rachel'ı nasıl etkilediğini

görmek için kızı süzerken uzun, altın bir iğneyi art arda yatağa saplamaya başladı.

"Bir grup oluşturmalıyız," diye devam etti. "On kişi bir tekne kiralayabiliriz. Siz gelirsiniz, Mrs. Ambrose gelir, Mr. Hirst ve öbür beyefendi gelir mi acaba? Bir kurşunkalem var mı?"

Planını geliştirirken kararlılığı ve heyecanı gitgide arttı. Yatağın kenarına oturup soyadlarını listeledi ama elbette yanlış yazarak. Rachel da heveslenmişti çünkü bu fikir ona büyük bir zevk vermişti. Nehri görmek için hep yanıp tutuşmuştu, Terence'ın adı bu beklentiye ışık saçmış, neredeyse gerçek olamayacak kadar güzel kılmıştı. Mrs. Flushing'e yardımcı olmak için elinden geleni yaptı, isimleri doğru yazmasına yardımcı oldu, haftanın günlerini parmaklarıyla saydı. Bu iş epeyce uzun sürdü, çünkü Mrs. Flushing önerdiği herkesin soyu sopu, işi gücü hakkında Rachel'ın bildiği her şeyi anlatmasını istiyor, sanatçıların huyları ve alışkanlıkları, eskiden Chillingley'e gelenler arasında aynı adı taşıyan ama Mısırbilime meraklı zeki insanlar olsalar da, kuşkusuz aynı olmayan kişiler hakkında kendi uydurduğu çılgın hikâyeleri araya sokuyordu.

Sonunda, parmaklarıyla tarihleri hesaplaması yetersiz kaldı, Mrs. Flushing de ajandasının yardımına başvurmak istedi. Yazı masasının bütün çekmecelerini açıp kapadı, sonra da öfkeyle, "Yarmouth! Yarmouth!" diye haykırdı. "Lanet olsun bu kadına! Ne zaman ihtiyacım olsa, ortadan yok olur!"

Tam o anda öğle yemeğine çağıran gonkun her zamanki çılgın sesi duyuldu. Mrs. Flushing çıngırağını alıp var gücüyle çaldı. Neredeyse hanımefendisi kadar dik duruşlu güzel bir hizmetçi kız kapıyı açtı.

"Ah, Yarmouth," dedi Mrs. Flushing, "ajandamı bul da on gün sonra nerede olacağımıza bir bak, salonun kapısındaki görevliye sekiz kişiyi bir haftalığına nehrin yukarısına götürmek için kaç adam gerekeceğini sor, bir de kaça çıkacağını, sonra bunları bir kâğıda yazıp tuvalet masamın üzerine bırak. Şimdi–" Muhteşem bir işaretparmağıyla kapıyı gösterince Rachel öne düşmek zorunda kaldı.

"Ah, Yarmouth, bir de..." diye seslendi Mrs. Flushing arkaya doğru, omzunun üstünden. "Şunları kaldır, hepsini yerine as kızım, yoksa Mr. Flushing söylenir."

Bütün bu söylenenlere Yarmouth'un yanıtı sadece, "Peki, madam," oldu.

Uzun yemek salonuna girerlerken, ortam yavaş yavaş durulsa da o günün hâlâ pazar olduğu belliydi. Flushing'lerin masası kenarda, pencerenin girintisindeydi, böylece Mrs. Flushing içeri giren herkesi tek tek inceleyebiliyordu, epeyce de meraklı görünüyordu.

"İhtiyar Mrs. Paley," diye fısıldadı, Arthur'un ittiği tekerlekli iskemle ağır ağır kapıdan geçerken. "Thornbury'ler" oldu bir sonraki anonsu. "Şu hoş kadın," diye dürttü Rachel'ı, Miss Allan'a baksın diye. "Adı ne onun?" Her zaman geç gelen, sahneye çıkar gibi yüzüne yapay bir gülümseme oturtarak salona ufak adımlarla giren yüzü boyalı kadının, Mrs. Flushing'in boyalı kadınların tümüne duyduğu düşmanlığı yansıtan bakışlarının karşısında cesareti kırılabilirdi. Arkadan, Mrs. Flushing'in topluca Hirst'ler dediği iki genç adam girdi içeri. Karşı tarafa, ara koridorun öbür yanına oturdular.

Mr. Flushing'in karısına davranışı hayranlıkla hoşgörü karışımıydı, onun konuşmasının kabalığını kendi tatlı diliyle ve akıcı konuşmasıyla telafi ediyordu. Mrs. Flushing sağa sola atılıp bağıra bağıra konuşurken o Rachel'a Güney Amerika sanatının tarihini özetliyordu. Karısının söylediği bir şeyle ilgileniyor, sonra son derece yumuşak bir şekilde konuştuğu konuya dönüyordu yine. Can sıkıcı ya da fazla samimi olmadan bir öğle yemeğini hoş geçirtmenin yolunu biliyordu. En değerli şeylerin, dedi Rachel'a, ülkenin içlerinde bulunduğu kararına vardım; Rachel'ın gördükleri kısa bir ziyaret sırasında toplanan ıvır zıvırdan başka bir şey değildi. Dağın yan yüzünde taştan oyulma dev tanrılar olabileceğini düşünüyordu; yerliler dışında kimsenin ayak basmadığı geniş yeşil çayırların ortasında tek başlarına duran dev heykeller olabilirdi. Avrupa sanatının doğuşundan önce ilkel avcıların ve rahiplerin

büyük yassı taşlardan tapınaklar inşa ettiklerine, siyah kayalardan ve büyük servi ağaçlarından tanrıların ve canavarların muhteşem heykellerini, içinde yaşadıkları ormanlarla su ve hava gibi büyük güçlerin simgelerini yaptıklarına inanıyordu. Yunanistan ve Asya'daki gibi, ağaçların arasındaki açıklıklarda kurulmuş, bu eski ırkın elişleriyle dolu, tarihöncesi kasabalar olabilirdi. Kimse gitmemişti oralara; hemen hemen hiçbir şey bilinmiyordu. Böyle konuşarak ve varsayımlarının en güzellerini sergileyerek Rachel'ın dikkatini kendi üstüne çekmeyi başarmıştı.

Hewet'in ara boşluğun öbür yanından, ellerinde tepsilerle koşuşturan garsonların arasından sürekli kendisine baktığını görmemişti Rachel. Hewet dalgındı, Hirst de onu çok ters ve tatsız buluyordu. Her zamanki konuların tümüne değinmişlerdi, politikaya ve edebiyata, dedikoduya ve Hıristiyanlığa. Hewet'in gözünde Sappho kadar güzel olan ayini tartışmışlardı; Hirst'ün dinsizliği gösterişten başka bir şey değildi. Salt Sappho okumak için mi gideceğiz kiliseye, diye soruyordu; Hewet kendisinin ayinin her kelimesini dinlemiş olduğunu fark etti, öyle ki Hirst ayini tekrarlamasını istese bunu yapabilirdi; Hewet kiliseye Yaradan'ının doğasını anlamak için gidiyordu, ki İngiliz edebiyatındaki, Tanrı'ya dua şeklindeki en mükemmel üç dizeyi yazması için ilham vermiş olan Mr. Bax'ın sayesinde büyük bir enerjiyle bu sabah da bunu yapmıştı.

"Halamdan gelen son mektubun zarfının arkasına yazdım onları," dedi ve zarfı Sappho'nun sayfalarının arasından çekip aldı.

"Eh, dinleyelim bakalım," dedi Hewet, edebi bir tartışma beklentisiyle sakinleşir gibi olmuştu.

"Sevgili Hewet, Thornbury ve Elliot'lardan oluşan öfkeli bir kalabalık tarafından otelden atılmamızı mı istiyorsun?" diye sordu Hirst. "En ufak bir fısıltı beni sonsuza kadar suçlu durumuna düşürmeye yeter. Tanrım!" diye bağırdı, "dünyayı böyle lanet olası budalalar doldurduğu sürece yazmaya çalışmanın ne yararı var ki? Ciddiyim, Hewet, vazgeç edebiyattan. Ne işe yarıyor? İşte senin dinleyicilerin."

Avrupa'nın çeşitli yerlerinden bir araya gelmiş insanların

garip, lifli kümes hayvanlarını yemekte ya da kemirmekte oldukları masaları işaret etti başıyla. Hewet baktı ve her zamankinden de çok çileden çıktı. Hirst de baktı. Gözleri Rachel'a ilişince eğilip selam verdi.

"Rachel'ın bana âşık olduğunu düşünüyorum," dedi Hirst, gözlerini tabağına çevirirken. "Genç kadınlarla arkadaşlığın en kötü yanı budur – insana âşık oluveriyorlar."

Hewet buna yanıt vermedi ve konuşmaksızın oturdu. Hirst yanıtsız kalmaya aldırmıyor gibiydi, çünkü lafı yeniden Mr. Bax'a getirdi, söylevinin sonundaki, su damlasına dair sözü yineledi; Hewet bu sözlere de pek yanıt vermeyince Hirst dudaklarını büzdü, bir incir seçti ve halinden hoşnut halde kendi düşüncelerine gömüldü, ki her zaman da bolca düşünce olurdu dağarcığında. Yemek bitince ayrıldılar, ellerinde kahveleriyle salonun farklı köşelerine çekildiler.

Hewet palmiyenin altındaki sandalyesinde otururken Rachel'm yemek salonundan Flushing'lerle birlikte çıktığını, koltuk bulmak için çevrelerine bakındıklarını ve rahatça konuşabilecekleri bir köşedeki üç koltuğu seçtiklerini gördü. Mr. Flushing kendini verdiği söyleve kaptırmıştı. Konuşmasına devam ederken bir kâğıt çıkarıp üzerine bir şeyler çizdi. Hewet, Rachel'ın eğilip baktığına, şurayı burayı parmağıyla işaret ettiğine dikkat etti. Sıcak iklime göre bir hayli şık giyinmiş ve özenli tavırlar içindeki Mr. Flushing'i ikna yeteneği olan bir dükkâncıyla kıyasladı. Hewet oturduğu yerden onlara bakarken, bir-iki dakika ortalıkta dikildikten sonra ellerinde fincanlarıyla onun etrafındaki koltuklara yerleşen Thornbury'lerle Miss Allan'dan kurtulamadı. Mr. Bax hakkında anlatacak bir şey var mı diye merak ediyorlardı. Mr. Thornbury her zamanki gibi, konuşmadan oturuyor, boş boş karşıya bakıyor, ara sıra takacak gibi gözlüğünü kaldırıyor, her defasında son dakikada vazgeçiyor, elini indiriyordu. Biraz konuştuktan sonra hanımlar Mr. Bax'm Mr. William Bax'ın oğlu olmadığına emin oldular. Bir sessizlik yaşandı. Sonra Mr. Thornbury kendisinin Ulusal Marş okunurken hâlâ Kral yerine Kraliçe demekten vazgeçemediğini

söyledi. Bir sessizlik daha oldu. Miss Allan, düşünceli bir tavırla yurtdışında kiliseye gidince hep bir denizcinin cenazesine gidiyormuş gibi hissettiğini söyledi.

Bitmek bilmeyen bir sessizlik daha oldu, bereket saksağan iriliğinde, metalik mavi renkte bir kuş terasın onların oturduğu yerden görülebilen bir yerinde ortaya çıktı. Mrs. Thornbury, bütün ekinkargaları mavi olsa hoşumuza gider miydi, diye sordu, "Ne düşünüyorsun William?" dedi sonra, kocasının dizine dokunarak.

"Eğer bütün ekinkargalarımız mavi olsaydı," dedi kocası –gözlüğünü kaldırdı, aslında burnuna oturttu– "Wiltshire'da ömürleri uzun olmazdı," diye tamamladı cümlesini: gözlüğünü yeniden indirdi. Yaşça büyük üç kişi şimdi düşünceler içinde kuşa bakıyorlardı, kuş manzaranın ortasında epeyce uzun durduğundan yeniden konuşmalarına gerek kalmadı. Hewet, acaba Flushing'lerin oturduğu köşeye geçsem mi diye düşünmeye başlamıştı ki arka taraftan Hirst göründü, Rachel'ın yanındaki koltuğa oturdu ve kızla son derece büyük bir samimiyet içinde konuşmaya başladı. Hewet artık dayanamadı. Ayağa kalktı, şapkasını alıp dışarı fırladı.

18. Bölüm

Gördüğü hiçbir şeyden hoşlanmadı. Güneyin mavisinden ve beyazından, yoğunluğundan ve kesinliğinden, uğultusundan ve sıcağından nefret ediyordu; sahnedeki karton bir dekor ne kadar katı ve ne kadar romantikse karşısındaki manzara da ona öyle görünüyordu, dağ ise maviye boyanmış bir çarşafın önündeki tahta bir perdeydi sadece. Güneş yakmasına rağmen hızlı adımlarla yürüyordu.

Doğu tarafında, iki yol kasabanın dışına çıkıyordu; bir tanesi Ambrose'ların villasına doğru gidiyor, öteki kırlara sapıyor, sonunda düzlükteki bir villaya ulaşıyordu, ama toprak ıslakken ezilince zeminde yer etmiş patikalar yoldan ayrılıyor, geniş, kuru çayırların içinden geçip sağdaki soldaki çiftlik evlerine ve varlıklı yerlilerin villalarına gidiyordu. Hewet, neşeli köylüleri ya da bir ağın altında şişirilmiş toplar gibi yamru yumru kabaran hindileri ya da yeni evli bir çiftin pirinç karyola başını ve siyah tahta sandıklarını taşıyan at arabalarının ya da köhne kiralık arabaların toz kaldırdığı ana yolun zorluğundan ve sıcağından kaçmak için yoldan ayrılıp bu patikalardan birine saptı.

Bu idman, sabahın sığ öfkelerini silmeye yetti aslında, ama Hewet'in mutsuzluğu yok olmadı. Rachel'ın kendisine ilgi duymadığı kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanıtlanmıştı, çünkü kendisine hemen hemen hiç bakmamış, kendisiyle konuşurken gösterdiği ilgiyi, Mr. Flushing'le konuşurken de göstermişti. Nihayet, Hirst'ün iğrenç sözleri de kırbaç gibi şaklıyordu zihninde, Rachel'ı Hirst ile konuşurken bıraktığı geldi aklına. Şu anda onunla konuşuyordu, belki de ona âşık olduğu doğruydu, Hirst'ün dediği gibi. Bu varsayımın lehindeki bütün kanıtları aklından geçirdi – Hirst'ün yazdıklarına aniden ilgi duyması, onun sözlerini saygı

duyarak, ya da yarı gülerek yinelemesi; Hirst'e taktığı isim, "büyük adam", ciddi bir anlam barındırıyor olabilirdi. İkisinin arasında bir anlaşma olduğu varsayılırsa, o zaman bu kendisi için ne demek olacaktı?

"Hepsine lanet olsun!" dedi, "âşık mıyım ona?" Bu soruya verecek bir tek yanıtı vardı. Kesinlikle âşıktı Rachel'a, eğer aşkın ne demek olduğunu biliyorsa. İlk gördüğü andan beri ilgi duymuştu ona, çekimine kapılmıştı, sonunda Rachel'dan başka bir şey düşünemez olmuştu. Ama tam her ikisine dair uzun düşüncelerden birine dalıp tadını çıkarmak üzereydi ki, onunla evlenmek isteyip istemediğini sorarak frenledi kendini. Asıl mesele buydu, çünkü bu ıstıraba ve acılara katlanamazdı, kararını vermesi gerekiyordu. Hiç kimseyle evlenmek istemediğine karar verdi bir çırpıda. Evlilik düşüncesinin onu sinirlendirmesinin bir nedeni de Rachel'ın onu sinirlendirmesiydi. Evlilik düşüncesi aklına hemen şöminenin karşısında tek başlarına oturan iki insanı getiriyordu; erkek kitap okuyor, kadın dikiş dikiyordu. İkinci bir görüntü daha vardı. Bir adamın sıçrayıp kalktığını, iyi geceler dediğini, oradakilerin yanından ayrılıp, mutluluk verecek bir şeye doğru usulca giden biri gibi sessizce, gizlice kaçtığını görüyordu. Her iki görüntü de hoş değildi, kocanın, karısının ve arkadaşın bulunduğu üçüncü bir görüntü de öyleydi; evli çift, kendileri nasılsa hakikati bildiklerine göre, bir şeyi sorgulamadan geçiştirmeye razılarmış gibi bakışıyordu. Başka görüntüler de –sin rlendiği için hızlı hızlı yürüyordu, bu görüntüler, bir sayfada yer alan resimler gibi bilinçli bir çaba göstermeden geliyordu gözlerinin önüne– bunları izliyordu. İşte bitkin koca ve karısı çocuklarının arasında oturuyorlardı, çok sabırlı, hoşgörülü ve anlayışlıydılar. Ama bu tablo da hoş değildi. Arkadaşlarının hayatlarından alarak her çeşit görüntüyü sırayla denedi, tanıdığı pek çok evli çift vardı çünkü; ama onları hep şömineli, sıcak bir odada, duvarların arasında görüyordu. Öte yandan, evli olmayan insanları düşününce onları sınırsız bir dünyada hareket halinde görüyordu; hem de, korunmasız ve önceliksiz durumda, ötekilerle aynı zemine basarken. Arkadaşlarının içinde en

özgün ve en insancıl olanlar bekârlar ve yaşlı kızlardı; gerçekten de en hayran olduğu, en iyi tanıdığı kadınların hiç evlenmemişler olduğunu fark edince şaşırdı. Onlar için evlilik, erkekler için olduğundan daha kötü görünüyordu. Bu genel görüntülerden uzaklaşıp son zamanlarda otelde gözlemlediği insanları düşündü. Susan ile Arthur'u ya da Mr. ve Mrs. Thornbury'yi ya da Mr. ve Mrs. Elliot'ı izlerken bu soruları aklından sık sık geçirmişti. Nişanlı çiftlerin mahcubiyetle karışık mutluluklarının ve şaşkınlıklarının yerini, sanki samimileşme serüvenini tamamlamışlar da artık rollerini üstlenmektelermiş gibi, yavaş yavaş rahat, hoşgörülü bir ruh halinin aldığını görmüştü. Arthur, erkek kardeşlerinden birinin zatürreeden öldüğünü bir gün ağzından kaçırdı diye Susan elinde bir süveterle onun peşinde dolanıyordu. Bu manzara Hewet'i eğlendirse de Arthur'la Susan'ın yerine Terence ile Rachel'ı koyunca hiç de hoş olmuyordu; hem Arthur insanı bir köşeye çekip, uçmak ve uçakların mekaniği hakkında konuşmaya o kadar da hevesli değildi. Durulacaklardı. Sonra, yıllardır evli olan çiftlere baktı. Doğru, Mrs. Thornbury'nin bir kocası vardı, çoğunlukla da onu sohbete katmayı çok da güzel beceriyordu, ama yalnız kaldıklarında neler konuştuklarını doğrusu hayal etmek zordu. Elliot'larda da aynı sıkıntı yaşanıyordu, sadece onlar baş başayken açıkça tartışıyor olmalılardı. Bazen herkesin içinde de tartışıyorlardı, ancak bu anlaşmazlıkların üzerini karısı küçük, yapmacık tavırlarla güçlükle örtüyordu, bunun nedeni de herkesin ne diyeceğinden korkmasıydı, çünkü kocasından çok daha aptaldı ve onu elinde tutmak için çaba harcaması gerekiyordu. Bu çiftler ayrılsa dünya çok daha iyi bir yer olur kuşkusuz diye karar verdi Hewet. Takdir ettiği ve derin bir saygı beslediği Ambrose'ların bile –aralarındaki aşka rağmen– onların evliliği de bir uzlaşma değil miydi? Kadın kocasına öncelik tanıyordu; onu şımartıyordu; her şeyi onun için ayarlıyordu; o ki başkalarına karşı tamamıyla içtenlikliyken kocasına karşı öyle değildi, kocasıyla anlaşmazlığa düşerlerse arkadaşlarına karşı da içtenlikli olmuyordu. Bu onun yapısındaki tuhaf ve acınası bir kusurdu. Belki de Rachel, o gece

bahçede, "Birbirimizin içindeki en kötü şeyleri açığa çıkarıyoruz – ayrı yaşamalıyız," derken haklıydı.

Yo, Rachel kesinlikle yanılmıştı! Rachel'ın, saçmalığı apaçık görünen görüşüne gelene kadar Hewet'in gözünde bütün görüşler evlilik yükünü sırtlanmaya karşı gibiydi. Kovalananken kovalayan durumuna düşmüştü Hewet. Evliliğe karşı çıkma konusunu bir yana bırakıp Rachel'ı bu sözü söylemeye iten kişilik özellikleri üzerinde düşünmeye başladı. Rachel gerçekten de samimi miydi söylediğinde? İnsan, bütün bir ömrü birlikte geçireceği insanın kişiliğini tanımak isterdi kuşkusuz; madem romancıydı, Rachel'ın nasıl biri olduğunu keşfetsindi o zaman. Rachel'ın yanındayken onun niteliklerini çözümleyemiyordu, çünkü onları içgüdüsel olarak bilir gibiydi, ama Rachel'ın uzağındayken bazen onu hiç tanımadığını hissediyordu. Gençti Rachel, ama aynı zamanda yaşlıydı da; özgüveni eksikti, ama insanlar hakkında doğru hükümler veriyordu. Mutluydu, ama onu mutlu eden neydi? Yalnız kaldıklarında, heyecanları dindiğinde, gündelik sıradan meselelerle ilgilenmeleri gerektiğinde neler olacaktı? Gözlerini kendi kişiliğine çevirince iki şey gördü: hiç dakik değildi ve pusulalara yanıt vermekten hoşlanmıyordu. Bildiği kadarıyla Rachel dakikliğe yatkındı, ama Hewet onu elinde kalemle gördüğünü hatırlayamıyordu. Örneğin Crooms'taki bir yemekli daveti düşünebilirdi Hewet, Rachel'ı oraya götürmüş olan Wilson, Liberal Parti'nin durumundan söz edebilirdi. Rachel da derdi ki – elbette siyasetten hiç anlamıyordu. Yine de zekiydi mutlaka, dürüsttü de. Ne yapacağı belli olmazdı – bunun farkına varmıştı Hewet – evcimen de değildi, kolay biri değildi, ne sakindi ne de güzel, bazı ışıklar altında bazı giysiler içinde olduğu durumlar dışında. Ama en büyük yeteneği, kendisine söylenenleri anlamasıydı; hiç kimseyle onunla konuşulduğu gibi konuşulamıyordu. Ne isterseniz söyleyebilirdiniz –her şeyi söyleyebilirdiniz, yine de asla yaltakçılık yapmazdı. Bu noktada durdu Hewet, ansızın Rachel hakkında başkaları hakkında bildiklerinden daha az şey biliyormuş gibi geldi. Bütün bu düşüncelere zaten kaç kez kapılmıştı; sık sık bunları tartışmaya ve

üzerlerinde akıl yürütmeye çalışmıştı; sonra yine eski kuşkularına dönmüştü. Rachel'ı tanımıyordu, ne neler hissettiğini biliyordu ne de birlikte yaşayıp yaşayamayacaklarını, onunla evlenmek isteyip istemediğini; yine de âşıktı ona.

Varsayalım ki Rachel'a gidip şunları söylüyor (adımlarını yavaşlattı, Rachel'la konuşurcasına sesini yükseltti):

"Sana tapıyorum, ama evlilikten nefret ediyorum, evliliğin kendini beğenmişliğinden, güvenliğinden, uzlaşmacılığından ve senin benim işime karışman, bana engel olman düşüncesinden; yanıtın ne olur?"

Durdu, bir ağaca sırtını dayadı, kurumuş nehir yatağındaki dağınık taşlara görmeyen gözlerle baktı. Rachel'ın yüzünü açık seçik görüyordu, gri gözlerini, saçlarını, ağzını; kaç değişik şekil alan yüzünü –yalın, boş, neredeyse anlamsız ya da vahşi, tutkulu, neredeyse güzel, ama bu yüz, Rachel ona olağanüstü bir özgürlükle baktığı, hissettiklerini söylediği için Hewet'in gözünde hep aynıydı. Ne yanıt verirdi Rachel? Ne hissederdi? Hewet'i seviyor muydu, yoksa o öğle sonrasında söylediği gibi rüzgâr ya da deniz gibi özgür olduğundan, ne kendisi için ne de başka bir erkek için hiçbir şey hissetmiyor muydu?

"Ah, özgürsün!" diye bağırdı, onu düşünmenin verdiği coşkuyla, "ben de seni özgür bırakırdım. Birlikte özgür olurduk. Her şeyi paylaşırdık. Hiç kimse bizim kadar mutlu olmazdı. Hiçbir hayat bizimkiyle karşılaştırılamazdı." Rachel'ı ve dünyayı birlikte kucaklamak istercesine kollarını iki yana açtı.

Artık evliliği aklından geçiremez olmuştu, ne Rachel'ın doğasını sakince tartıp biçebiliyor, ne de birlikte yaşamanın nasıl bir şey olacağını bilebiliyordu, yere çöktü, Rachel'lı düşüncelere daldı, çok geçmeden de yine onun yanında olma arzusuyla kıvranmaya başladı.

19. Bölüm

Ama Hewet'in, Hirst'ün hâlâ Rachel'la konuştuğunu hayal ederek çektiği eziyeti çoğaltmasına gerek yoktu. Parti çok geçmeden dağılmış, Flushing'ler bir tarafa, Hirst öbür tarafa gitmişti, Rachel ise salonda kalmış, resimli gazeteleri yanına çekmiş, birini bırakıp birini almıştı eline, hareketleri, zihnindeki biçim almamış, huzursuz arzuyu ifade ediyordu. Mrs. Flushing çay saatinde gelmesini söylemiş olmasına rağmen gitmesi mi kalması mı gerektiğini bilemiyordu. İlahilerin bulunduğu bir sayfanın üzerinde parmaklarıyla tempo tutturan Miss Willett ve ayakkabılarının bağcıkları bağlı olmadığı ve yeterince neşeli görünmediği için kızdan hoşlanmayan –dolaylı bir düşünceyle, kızın kendilerinden hoşlanmayacağını düşünmüşlerdi– zengin Carter çifti dışında salonda kimse yoktu. Rachel onları görmüş olsaydı, kesinlikle hoşlanmazdı, bunun da başlıca nedeni Mr. Carter'ın bıyığını yağlaması, Mrs. Carter'ın da bilezik takması olurdu, onlar da Rachel'dan hoşlanmayacak türde insanlardı; ancak Rachel kendi huzursuzluğuyla öyle meşguldü ki ne düşünüyor ne de bakıyordu.

Bir Amerikan dergisinin parlak sayfalarını çeviriyordu ki salonun kapısı açıldı, yere üçgen bir ışık vurdu, ışığın üzerinde odaklanmış göründüğü ufak, beyaz bir suret salondan geçip doğruca yanına geldi.

"Ne! Burada mısınız!" diye bağırdı Evelyn. "Yemekte gözüme iliştiniz; ama *siz* tenezzül edip bana bakmadınız."

Evelyn'in hiçe sayıldığını hayal ettiği olsa da ya da gerçekten hiçe sayılsa da tanışmak istediği insanların peşinden ayrılmamak onun kişiliğinin bir parçasıydı ve uzun vadede genellikle başarırdı tanışmayı, hatta kendini onlara beğendirmeyi.

Etrafına bakındı. "Nefret ediyorum buradan. Bu insanlardan

nefret ediyorum," dedi. "Keşke benimle odama gelseniz. Sizinle konuşmak istiyorum."

Rachel ne gitmek ne de orada kalmak istediğinden Evelyn onu bileğinden yakaladı, salondan çekerek geçirip merdivenlerden çıkardı. Basamakları ikişer ikişer çıkarak yukarıya giderlerken Rachel'ın elini bırakmayan Evelyn insanların ne söylediğine aldırmadığı yönünde kırık dökük cümleler sıralıyordu. "İnsan haklı olduğunu biliyorsa, neden aldırsın ki? Hepsinin canı cehenneme! İşte böyle düşünüyorum!"

Son derece heyecanlıydı, kol kasları sinirden seğiriyordu. Rachel'a her şeyi anlatmak için kapının kapanmasını zor beklediği belliydi. Gerçekten de içeri girer girmez yatağın ucuna oturdu ve "Sanırım delirdiğimi düşünüyorsunuz," dedi.

Rachel kimsenin ruh hali üzerinde doğru dürüst düşünecek havada değildi. Ama sonuçlarına aldırmadan aklına geleni söyleyecek durumdaydı.

"Biri size evlenme teklif etmiş," dedi.

"Nereden bildiniz?" diye bağırdı Evelyn, şaşkınlığına biraz da keyif karışmıştı. "Az önce evlenme teklifi almış gibi mi duruyorum?"

"Sanki her gün evlenme teklifi alıyormuşsunuz gibi duruyorsunuz," diye yanıtladı Rachel.

"Ama bana kalırsa sizin aldığınız kadar değil," diyerek güldü Evelyn, oldukça samimiyetsizdi.

"Bir tane bile almadım."

"Alacaksınız ama – hem de bir sürü – dünyanın en kolay şeyi – Ama bugün öğleden sonra olanlar tam da böyle sayılmaz. Bir – bir karmaşa, iğrenç, korkunç, berbat bir karmaşa!"

Lavaboya giderek yanaklarına süngerle soğuk su bastırdı; alev alev yanıyorlardı çünkü. Süngeri bastırmaya devam ederek, hafifçe titreyerek döndü, sinirden ve heyecandan tizleşen sesiyle açıklama yaptı: "Alfred Perrott ona evlenme sözü verdiğimi söylüyor, ben de asla söz vermedim diyorum. Sinclair kendisiyle evlenmezsem kendini vuracağını söylüyor, ben de, 'Vur o zaman!' diyorum. Ama

vurmuyor elbette – asla vurmazlar. Bugün öğleden sonra Sinclair beni yakaladı ve yanıt vermem için sıkıştırdı, Alfred Perrott'la flört ediyorum diye suçladı, kalpsiz olduğumu söyledi, bir sirensin sen, dedi, bunun gibi bir sürü boş şey. Sonunda ona, 'Pekâlâ Sinclair, yeterince konuştun,' dedim. 'Bırak da gideyim.' O zaman yakalayıp öptü beni –o itici, kaba adam, iğrenç kıllı yüzünü hâlâ şuramda hissediyorum– söylediği onca şeyden sonra beni öpmeye hakkı varmış gibi sanki!"

Sol yanağındaki bir noktaya süngeri sıkı sıkı sürttü.

"Bir kadınla kıyaslayabileceğim bir erkeğe hiç rastlamadım!" diye bağırdı; "ne onurları var, ne cesaretleri, hayvani tutkularından ve kaba güçlerinden başka bir şeyleri yok! Hangi kadın böyle davranır ki – bir erkek ona kendisini istemediğini söylediğinde? Bizim özsaygımız yüksek; biz onlardan çok daha inceyiz."

Islak yanaklarına havlu bastırarak odada dolaştı. Şimdi soğuk su damlalarına gözyaşları karışıyordu.

"Öfkeleniyorum," dedi, gözlerini kurularken.

Rachel oturduğu yerden onu seyretti. Evelyn'in konumunu düşünmüyordu, sadece dünyanın acı çeken insanlarla dolu olduğunu düşünüyordu.

"Burada gerçekten hoşlandığım bir tek erkek var," diye devam etti Evelyn; "Terence Hewet. İnsan ona güvenebileceğini hissediyor."

Bu sözleri duyan Rachel tarifsiz şekilde ürperdi; sanki buzdan eller kalbini sıkıştırıyordu.

"Neden?" diye sordu. "Neden ona güvenebiliyorsunuz?"

"Bilmiyorum," dedi Evelyn. "İnsanlara karşı duygularınız olmaz mı? Doğru olduğunu düşündüğünüz duygular? Dün gece Terence ile uzun uzun konuştuk. Sonunda gerçekten arkadaş olduğumuzu hissettim. Onun içinde kadınsı bir yan var–" Terence'ın anlattığı çok gizli şeyleri düşünüyormuş gibi sustu, en azından Rachel onun bakışını öyle yorumladı.

"Size evlenme mi teklif etti?" diye sormak için kendini zorlamak istedi, ama bu çok muazzam bir soruydu; az sonra Evelyn

en nazik erkeklerin kadınlara benzediğini, kadınların erkeklerden daha soylu olduklarını söyledi – örneğin Lillah Harrison gibi bir kadının kötü bir şey düşündüğü ya da aşağılık bir yanı olduğu hayal edilemezdi.

"Onu tanımanızı ne kadar isterdim!" diye bağırdı.

Artık sakinleşiyordu, yanakları da neredeyse kurumuştu. Gözlerine eskisi gibi belirgin bir canlılık gelmişti, Alfred'i de, Sinclair'i de, duygularını da unutmuş görünüyordu.

"Lillah, Deptford Road'da alkolik kadınlar için bir bakımevi işletiyor," diye devam etti, "Orasını kurdu, yönetti, her şeyi kendi olanaklarıyla yaptı, şimdi orası İngiltere'de kendi türünün en büyüğü. O kadınların nasıl olduklarını aklınız almaz – ve evlerinin. Ama günün ve gecenin her saatinde onların yanına gidiyor. Sık sık katıldım ona... İşte bizim sorunumuz bu... Bir şeyler *yapmıyoruz*. Siz ne *yapıyorsunuz*?" diye sordu, yarı alaylı bir gülümsemeyle Rachel'a bakarak. Rachel bütün bunları pek dinlememişti, yüzünde boş ve mutsuz bir ifade vardı, ne Lillah Harrison ve Deptford Road'daki çalışmalarından hoşlanmıştı ne de Evelyn M. ve çok sayıdaki aşk meselelerinden.

"Piyano çalarım," dedi, duygusuz bir şekilde kendine hâkim olarak.

"İşte bu!" diyerek güldü Evelyn. "Hiçbirimiz oyun oynamaktan başka bir şey yapmıyoruz. Bu yüzden sizin ve benim gibi yirmi kadına bedel Lillah Harrison gibi kadınlar ölesiye çalışıyorlar. Ama ben oynamaktan bıktım," diye devam etti, yatağa sırtüstü yatıp kollarını başının üstüne kaldırırken. Böyle uzanmış yatarken her zamankinden de küçük görünüyordu.

"Bir şey yapacağım. Harika bir fikrim var. Buraya bakın, siz de katılmalısınız. Sizde – eh, bütün hayatınızı bir bahçede geçirmiş gibi görünseniz de eminim ki epeyce iş var sizde." Doğrulup oturdu, heyecanlı heyecanlı açıklamaya girişti. "Londra'da bir kulübe üyeyim. Her cumartesi toplanırız, bu yüzden adı Cumartesi Kulübü. Aslında sanattan söz etmemiz gerek, ama ben sanattan konuşmaktan bıktım – ne işe yarar ki? Çevremizde bunca gerçek

şey olup biterken? Sanki sanat konusunda söyleyecekleri bir şey varmış gibi. Ben de onlara artık sanattan konuştuğumuz yeter, değişiklik olsun diye hayattan söz edelim diyeceğim. İnsanların hayatında gerçekten önemi olan meseleler, Beyaz Köle Ticareti, Kadınların Seçme Hakkı, Sigorta Yasa Tasarısı filan. Ne yapmak istediğimize karar verince de bunu gerçekleştirmek için bir ekip kurarız... Bizim gibi insanlar polislere ya da yargıçlara bırakmak yerine işleri kendi ellerine alsalar eminim ki –fahişeliğe–" bu kötü kelimeyi söylerken sesini alçalttı– "altı ayda son verebiliriz. Erkeklerle kadınların bu konularda birleşmeleri gerektiği düşüncesindeyim. Piccadilly'ye gitmeli ve bu zavallı sefillerden birini durdurup şöyle demeliyiz: 'Buraya bakın, sizden daha iyi değilim, daha iyiymişim gibi de yapmıyorum, ama siz hayvanca olduğunu bildiğiniz bir şeyi yapıyorsunuz, ben de sizin hayvanca şeyler yapmanızı istemiyorum, çünkü hepimiz tenimizin altında aynıyız ve siz hayvanca bir şey yaparsanız ben bunu umursarım.' Mr. Bax bu sabah böyle söylüyordu ve doğru da, ama siz akıllı insanlar –siz de akıllısınız, öyle değil mi?– buna inanmazsınız."

Evelyn konuşmaya başlayınca –sık sık pişmanlık duyardı bundan– düşünceleri aklına öylesine akın ederdi ki başkalarının fikirlerini dinlemeye asla zaman bulamazdı. Soluk almak dışında hiç ara vermeden konuşurdu.

"Cumartesi kulübündekilerin neden böyle gerçekten önemli bir iş yapmayacaklarını anlayamıyorum," diye devam etti. "Kuşkusuz organizasyon gerekir, canla başla çalışacak insanlar da, ama ben bunu yapmaya hazırım. Benim düşüncem önce insanlarla ilgilenmek, soyut fikirler de kendi başlarının çaresine baksınlar. Lillah'm kusuru –eğer bir kusur varsa– önce içkiden uzak durmayı sonra kadınları düşünmesi. Şimdi kendimi öven bir şey söyleyeceğim," diye sürdürdü sözünü, "Aydın ya da sanatçı filan değilim, ama tam anlamıyla insanım." Yataktan kayıp yere oturdu, Rachel'a baktı. Onun yüzünün gerisinde nasıl bir kişilik saklandığını anlamak istercesine araştıran gözlerle bakıyordu. Elini kızın dizine koydu.

"Önemli olan insan *olmak*, öyle değil mi?" diye devam etti. "Hakiki olmak, Mr. Hirst ne derse desin. Siz hakiki misiniz?"

Rachel da Terence'ın hissettiği gibi Evelyn'in kendisine fazla yaklaştığını, pek hoşuna gitmese de bu yakınlığın heyecan verici bir yanının da olduğunu hissediyordu. Soruya bir yanıt bulmasına gerek kalmadı, çünkü Evelyn devam etti: "*İnandığınız* bir şey var mı?"

Bu parlak mavi gözlerin incelemesine bir son verebilmek ve kendi bedensel huzursuzluğunu hafifletmek için Rachel iskemlesini geriye itti ve "Her şey!" diye bağırdı, sonra da değişik nesneleri ellemeye koyuldu, masadaki kitapları, fotoğrafları, pencerede, büyük toprak bir saksıdaki yeni yaprak açmış, sert dikenli bitkileri.

"Yatağa inanıyorum, fotoğraflara, saksıya, balkona, güneşe, Mrs. Flushing'e," dedi, hâlâ pervasızca konuşuyordu, zihninin gerisindeki bir şey genellikle söylenmeyenleri söylemeye zorluyordu onu. "Ama Tanrı'ya inanmıyorum, Mr. Bax'a inanmıyorum, hastane hemşiresine inanmıyorum. İnanmıyorum–" diyerek eline bir fotoğraf aldı, ona bakarken cümlesini tamamlamadı.

"O benim annem," dedi Evelyn, hâlâ yerde oturmuş, dizlerini kollarıyla sarmıştı, merakla Rachel'a bakıyordu.

Rachel portreyi inceledi. "Eh, ona pek inanmıyorum," dedi bir süre sonra, alçak sesle.

Mrs. Murgatroyd, gerçekten de kanı çekilmiş gibi görünüyordu; koltuğunda öne eğildi, korunmak istercesine yanağına bastırdığı bir Pomeranya köpeğinin arkasından acıklı gözlerle baktı.

"Bu da babam," dedi Evelyn, çünkü aynı çerçevede iki fotoğraf vardı. İkinci fotoğrafta yüz hatları düzgün, gür siyah bıyıklı, yakışıklı bir asker görülüyordu; eli kılıcının kabzasındaydı; Evelyn'e çok benziyordu.

"Onların yüzünden," dedi Evelyn, "yardım edeceğim öteki kadınlara. Sanırım benim hakkımda bir şeyler duymuşsunuzdur? Evli değildiler senin anlayacağın; özel biri değilim ben. Hiç de utanmıyorum bundan. Ne olursa olsun birbirlerini seviyorlardı, çoğu kişi annesiyle babası hakkında bu kadarını bile söyleyemez."

Rachel iki fotoğrafı elinde tutarak yatağın üzerine oturdu ve onları karşılaştırdı – birbirlerini, Evelyn'in dediğine bakılırsa, sevmiş olan o kadınla erkeği. Bu gerçek onu, Evelyn'in bir kez daha anlatmaya başladığı, talihsiz kadınlar için düzenlenecek kampanyadan daha çok ilgilendirmişti. Gözlerini birinden öbürüne çevirdi yine.

"Sizce âşık olmak nasıl bir şey?" diye sordu, Evelyn sözlerine bir an ara verince.

"Siz hiç âşık olmadınız mı?" diye sordu Evelyn. "Tabii ya – bunu anlamak için yüzünüze bakmak yeter," diye ekledi sonra. Durup düşündü. "Bir keresinde gerçekten âşık olmuştum," dedi. Düşüncelere daldı, gözleri parlak canlılığını yitirmeye, yerine şefkate benzer bir ifade gelmeye başlamıştı. "Muhteşemdi! – sürerken tabii. İşin kötü yanı, sürmüyor, bende sürmüyor. Sorun da bu."

Rachel'dan akıl soracakmış gibi yaptığı, Alfred ile Sinclair konusundaki sorunu düşünmeye koyuldu. Ama akıl almak istemiyordu, yakınlaşmak istiyordu. Yatağın üzerinde oturup gözlerini fotoğraflardan ayırmayan Rachel'a baktığında ister istemez onun kendisini düşünmediğini görebiliyordu. Ne düşünüyordu öyleyse? İçinde yanan, başkalarına ulaşmaya çalışan ve hep reddedilen küçük hayat kıvılcımı Evelyn'e acı çektiriyordu. Sessizce ziyaretçisine baktı, sanki her ayrıntıyı yakalarsa onun içindeki hayata yaklaşabilecekmiş gibi Rachel'ın ayakkabılarına, çoraplarına, saçındaki taraklara, kısacası kıyafetinin her ayrıntısına baktı.

Rachel sonunda fotoğrafları elinden bıraktı, pencereye gitti ve, "Ne tuhaf," dedi. "İnsanlar aşk hakkında da din hakkında konuştukları kadar çok konuşuyorlar."

"Keşke oturup konuşsanız," dedi Evelyn sabırsızca.

Ama Rachel pencerenin iki uzun kanadını açtı ve aşağıdaki bahçeye baktı.

"İlk gece burada kaybolmuştuk," dedi. "Şu çalılıkların arasında olmalı."

"Aşağıda tavukları kesiyorlar," dedi Evelyn. "Bıçakla gırtlaklarını kesiyorlar – iğrenç! Ama söylesenize –ne–"

"Oteli gezmek isterim," diye onun sözünü kesti Rachel. Pencereden çekildi, hâlâ yerde oturmakta olan Evelyn'e baktı.

"Başka otellerden bir farkı yok," dedi Evelyn.

Öyle olabilirdi, her odanın ve koridorun ve koltuğun Rachel'ın gözünde kendine özgü bir kişiliği olsa da; aynı yerde uzun süre kalamayacaktı Rachel. Ağır ağır kapıya doğru yürüdü.

"İstediğiniz ne?" dedi Evelyn. "Hep bir şey düşünüyormuşsunuz ve söylemiyormuşsunuz gibi geliyor bana... Söylesenize!"

Ama Rachel bu çağrıya da karşılık vermedi. Kendisinden bir duyuru beklendiğini hatırlamış gibi eli kapının tokmağındayken durdu.

"Sanırım ikisinden biriyle evleneceksiniz," dedi, sonra tokmağı çevirdi, kapıyı arkasından kapattı. Elini yanındaki duvardan kaydırarak koridordan ağır ağır geçti. Nereye gittiğini düşünmüyordu, bu yüzden bir ucunda bir pencereyle balkon olan koridorda yürüdü. Mutfak bölümüne, otel yaşamının olumsuz tarafına baktı, birbirine girmiş çalılıklar orasını otelin doğru tarafından ayırıyordu. Zemin çıplaktı, sağa sola eski teneke kutular atılmıştı, çalıların tepelerine kurusun diye havlular ve önlükler serilmişti. Ara sıra beyaz önlüklü bir garson dışarı çıkıyor, bir yığının üzerine çöp atıyordu. Pamuklu elbise giymiş, iri yapılı iki kadın önlerinde kan bulaşmış kalaylı tepsiler, kucaklarında sarı hayvan bedenleriyle bir bankta oturuyorlardı. Kuşların tüylerini yoluyor, bir yandan da konuşuyorlardı. Ansızın, yarı uçarak yarı koşarak debelenen bir tavuk göründü, peşinde de yaşı seksenin altında görünmeyen bir kadın vardı. Bacaklarının üzerinde zorlukla duran pörsümüş bir kadın olsa da, ötekilerin kışkırtıcı kahkahalarının eşliğinde kovalamacayı sürdürüyordu; yüzünde büyük bir öfke okunuyordu, koşarken İspanyolca küfrediyordu. Şurada alkışlardan burada peçetelerden ürken tavuk, sert açılarla bir oraya bir buraya atılıyordu, sonunda kanat çırparak yaşlı kadının üstüne gitti doğruca, kadın dar, gri eteklerini açarak onu yakaladı, üzerinde dertop oldu, sonra tavuğun kafasını tutup kesti, yüzünde intikam enerjisiyle zafer karışımı bir ifade okunuyordu. Akan kan ve o çirkin

boğuşma Rachel'ı büyüledi, arkasından birinin gelip yanı başında durduğunu bilmesine rağmen yaşlı kadın banka, ötekilerin yanma oturana kadar arkasına dönmedi. Sonra, gördüğü şeyin çirkinliği yüzünden başını hızla kaldırıp baktı. Yanında duran Miss Allan'dı.

"Hoş bir manzara değil," dedi Miss Allan, "öte yandan bizim yöntemimizden daha insani olduğunu söyleyebilirim... Benim odama hiç gelmediniz sanırım," diye ekledi ve Rachel'ın peşinden gelmesini beklercesine arkasını döndü. Rachel onun peşinden gitti, çünkü kendisine sıkıntı veren bilinmezliği yeni karşılaştığı her kişinin kaldırmasını olası görüyordu.

Oteldeki odalar birbirinin benzeriydi, tek fark kiminin büyük, kiminin daha küçük olmasıydı; zeminleri koyu kırmızı taş döşeliydi; cibinlikli yüksek bir yatak vardı; her birinde bir yazı masası bir de tuvalet masası bulunuyordu, birkaç da koltuk. Ama bavullar açılır açılmaz odalar farklılaşıyordu, bu yüzden Miss Allan'ın odası Evelyn'inkine hiç benzemiyordu. Onun tuvalet masasının üzerinde değişik renkte şapka iğneleri yoktu; ne parfüm şişeleri, ne ince kıvrık makaslar, ne çeşit çeşit ayakkabılar ve botlar, ne de koltukların üzerine yayılmış ipek kombinezonlar vardı. Oda aşırı derli topluydu. Her şeyden iki çift var gibiydi. Ama yazı masasının üzerine elyazmaları yığılmıştı, koltuğun yanına çekilen bir sehpanın üzerinde iki ayrı küme halinde kütüphaneden alınmış koyu renk ciltli kitaplar duruyordu, kitapların içlerinden, değişik aralıklarla sokulmuş kâğıt parçaları görünüyordu. Miss Allan, Rachel'ın yapacak bir şey bulamadığını düşünerek nezaketen içeri davet etmişti. Hem pek çok genç kadına ders vermiş olduğundan onları severdi, Ambrose'lar da kendisine onca konukseverlik gösterdikleri için biraz da olsa buna karşılık verebilmekten mutluydu. Rachel'a gösterebileceği bir şey bulmak için etrafına bakındı. Ama odada vakit geçirtecek fazla bir şey yoktu. Elyazmasına dokundu. "Chaucer Dönemi; Elizabeth Dönemi; Dryden Dönemi," dedi; "bereket daha fazla dönem yok. Hâlâ on sekizinci yüzyılın ortasındayım. Oturmaz mısınız, Miss Vinrace? Koltuk küçük olsa da sağlamdır... Euphues. İngiliz romanının mücevheri," diye devam

etti, başka bir sayfaya göz atarak. "Bu tür bir şeyle mi ilgileniyorsunuz?"

Rachel'a büyük bir sevecenlik ve sadelikle baktı, sanki o ne isterse yerine getirmek için elinden geleni yapacaktı. Aslında kaygıların ve düşüncelerin izleri görünen bir yüze bu ifade dikkat çekici bir sevimlilik katmıştı.

"O, yo, siz müzik seviyordunuz, öyle değil mi?" diye devam etti sözlerine, hatırlayarak, "ben de genellikle bu ikisinin bir arada yürümediğini düşünürüm. Bazen dâhiler çıkar elbette–" Bir şey aranarak çevresine bakındı, şöminenin rafında duran bir kavanoza uzanıp aldı, Rachel'a verdi. "Parmağınızı bu kavanoza sokarsanız bir parça konserve zencefil çıkarabilirsiniz. Siz dâhi misiniz?"

Ama zencefil dipteydi, ulaşılamıyordu.

"Sorun değil," dedi Rachel, Miss Allan onu çıkaracak başka bir şey bulmak için bakınırken. "Zaten zencefil konservesini pek sevmem."

"Hiç tatmadınız mı?" diye sordu Miss Allan. "O zaman şimdi mutlaka tatmalısınız. Hayatınıza yeni bir zevk katabilirsiniz, çok da genç olduğunuzdan–" Düğme kancası işe yarar mı diye düşündü. "Ben her şeyi denemeyi kural edindim," dedi. "Ölüm döşeğindeyken zencefilin tadına ilk kez baktığınızı ve bu kadar tat aldığınız başka bir şey olmadığını anladığınızı düşünün bir, çok sinir bozucu olmaz mı? Ben olsam öyle öfkelenirdim ki, salt bu yüzden iyileşebilirdim bile."

Bu kez başardı ve bir parça zencefil düğme kancasının ucunda kavanozdan çıktı. O düğme kancasını temizlerken Rachel da zencefili ısırdı ama hemen, "Tükürmeliyim bunu!" diye haykırdı.

"Gerçekten tadına baktığınızdan emin misiniz?" diye sordu Miss Allan.

Rachel'ın yanıtı zencefili camdan dışarı atmak oldu.

"Denemiş oldunuz," dedi Miss Allan, sakince. "Bir bakalım – size ikram edecek başka bir şeyim yok, bunun tadına bakmak istemezseniz tabii." Yatağın üstünde küçük bir dolap asılıydı, Miss Allan onun içinden içi parlak yeşil bir sıvıyla dolu dar, zarif bir şişe çıkardı.

"Crême de Menthe," dedi. "İçki, bilirsiniz. Ben içki içiyormuşum gibi görünüyor, değil mi? Aslında benim içkiyi nasıl ölçülü içtiğimi kanıtlıyor. Bu şişe bende yirmi altı yıldır duruyor," diye ekledi, ona gururla bakarak, şişeyi yan yatırdı, içindeki sıvının miktarından ona el sürülmemiş olduğu görülebiliyordu.

"Yirmi altı yıl mı?" diye bağırdı Rachel.

Miss Allan sevindi, Rachel'ı şaşırtmayı amaçlamıştı çünkü.

"Yirmi altı yıl önce Dresden'e gittiğimde," dedi, "bir arkadaşım bana bir hediye vermek istediğini söyledi. Bir deniz kazasında ya da başka bir kazada uyarıcı bir şey işe yarar diye düşünüyordu. Ama kullanmama gerek olmadı, ben de dönüşte geri verdim ona. Yurtdışına yapacağım her yolculuğun öncesinde, bu şişe, yanında aynı pusulayla yine çıkar ortaya; salimen geri döndüğümde de hep geri verilir. Ben bunun kazalara karşı bir nazarlık olduğunu düşünüyorum. Bir keresinde önümdeki trenin kaza yapması sonucu yirmi dört saat yolda kalmam dışında başıma hiçbir kaza gelmedi. Evet," diye devam etti, şişeye dönmüştü şimdi, "birlikte pek çok diyar, pek çok dolap gördük, değil mi?" dedi. "Yakında üzerine bir yazı yazdıracağım gümüş bir etiket hazırlatmayı düşünüyorum. Bir beyefendi o, fark etmişsinizdir, adı da Oliver... Eğer Oliver'ımı kırarsanız sizi bağışlayabileceğimi sanmıyorum, Miss Vinrace," dedi. Rachel şişeyi boynundan tutmuş sallıyordu. Miss Allan öyle ilgisini çekmişti ki şişe neredeyse tamamen aklından çıkmıştı. Miss Allan şişeyi Rachel'ın elinden kararlı bir hareketle alıp dolaptaki yerine koydu.

"Eh," dedi Rachel, "bence çok tuhaf; yirmi altı yıldır bir arkadaşınızın olması ve bir şişenizin ve –yaptığınız bütün bu yolculuklar."

"Hiç de değil; tuhaf değil, tam tersi bence," dedi Miss Allan. "Benim kadar sıradan biri yoktur diye düşünürüm hep. Benim kadar sıradan olmak oldukça ayrıcalıklı bir durumdur. Unutmuşum, dâhi miydiniz siz, yoksa dâhi olmadığınızı mı söylemiştiniz?"

Tatlı tatlı gülümsedi Rachel'a. Odanın içinde hantal hantal dolaşırken pek çok şey öğrenmiş, başından pek çok şey geçmiş gibi

görünüyordu ki, onları dile getirmeye ikna edilebilse sözlerindeki onca kedere merhem bulunurdu mutlaka. Ama o sırada dolabı kilitlemekte olan Miss Allan yıllardır altında ezildiği suskunluğunu bozacak gibi görünmüyordu. Huzursuzluk duyarak sustu Rachel; bir yandan fırlayıp döne döne yükselmek, o dingin pembe tende bir kıvılcım çaktırmak istiyordu, öte yandan birbirlerinin yanından sessizce geçip gitmek dışında yapacak bir şey olmadığını anlıyordu.

"Ben dâhi değilim. Aklımdakileri söylemekte çok zorlanıyorum–" dedi sonunda.

"Bence bu insanın yaradılışına bağlı," diye destekledi Miss Allan. "Hiç zorluk çekmeyen insanlar var; kendim de dile getiremediğim pek çok şey olduğunu düşünüyorum. Ama sonra çok yavaş buluyorum kendimi. Meslektaşlarımdan biri, birisinden hoşlanıp hoşlanmadığını biliyor –durun bakayım, nasıl yapıyordu?– sabahları kahvaltıya geldiğinde günaydın demesinden. Bazen kararımı vermem yıllar sürüyor. Ama gençlerin çoğuna pek kolay geliyor bu, değil mi?"

"Yo, yo," dedi Rachel, "çok zor!"

Miss Allan sessizce baktı Rachel'a, hiçbir şey söylemedi, birtakım güçlükler olduğunu tahmin ediyordu. Sonra elini başının arkasına götürdü, başına doladığı kır saçlarının bir kısmının gevşediğini fark etti.

"Bana biraz izin vermenizi rica edeceğim," dedi, ayağa kalkarken, "saçımı düzelteceğim. İşime yarayan bir firkete bulamadım şimdiye kadar. Elbisemi de değiştirmeliyim aslına bakarsanız; yardım ederseniz de çok memnun olurum, kendi başıma kapatabildiğim bir dizi kanca var, ama on-on beş dakikamı alıyor; siz yardım ederseniz..."

Ceketini, etekliğini ve bluzunu çıkardı, aynanın önünde durup saçlarını düzeltti, iriyarı, gösterişsiz bir kadındı, kombinezonu o kadar kısaydı ki kayağantaşı rengi, kalın bacakları görünüyordu.

"Gençlik güzeldir diyorlar; bence orta yaş çok daha güzel," dedi, saçındaki firketeleri ve tarakları çıkarıp fırçasını eline alırken. Saçları açıkken ancak boynuna dek iniyordu.

"İnsan gençken," diye devam etti, "her şey çok ciddi görünebilir, insanın yapısı buna yatkınsa... Şimdi de elbisem."

Şaşılacak kadar kısa bir sürede saçını her zamanki gibi toplamıştı. Belden yukarısı şimdi üzeri siyah çizgili koyu yeşile bürünmüştü; etekliğinin ise çeşitli yerlerinden kancalanması gerekiyordu, Rachel yere diz çöküp kancaları iliklerine geçirdi.

"Şu bizim Miss Johnson'ın hayatı tatsız bulduğunu hatırlıyorum," diye konuşmaya devam etti Miss Allan. Işığa arkasını döndü. "Sonra da benekleri yüzünden hintdomuzu yetiştirmeye merak saldı, iyice de verdi kendini bu işe. Geçenlerde sarı hintdomuzunun kara bir yavru doğurduğunu duydum. Bu konuda altı peniye bahse tutuşmuştuk. Pek sevinecek buna."

Etekliğin kancaları tutturulmuştu. Genellikle aynaya baktığında hep yaptığı gibi yüzünü tuhaf bir şekilde buruşturarak baktı yansımasına.

"İnsanların karşısına çıkacak durumda mıyım?" diye sordu. "Hangisi olduğunu unutuyorum –ama kara renkli hayvanların nadiren renkli yavruları olduğunu söylerler– tersi de olabilir. Bunu bana öyle çok açıkladılar ki yine unutmuş olmam tam bir budalalık."

Odada dolaşıp küçük nesneleri sessiz bir güçle topladı ve onları üzerine taktı – bir madalyon, bir saat ve zincir, ağır bir altın bilezik, bir seçme hakkı derneğinin rengârenk rozeti. Sonra, pazar çayı için baştan aşağı donanmış durumda Rachel'ın karşısına dikildi, tatlı tatlı gülümsedi ona. Düşünmeden hareket eden bir kadın değildi, hayatı da ona dilini tutmasını öğretmişti. Aynı zamanda başkalarına karşı da oldukça iyi niyetliydi, özellikle de gençlere karşı, o zaman da konuşmanın kendisine bu kadar güç gelmesine esef ederdi.

"Aşağıya inelim mi?" dedi.

Bir elini Rachel'ın omzuna koydu, eğilip öbür eline bir çift yürüyüş ayakkabısı aldı, düzgün bir şekilde, yan yana kapının önüne bıraktı. Koridorda pek çok bot ve ayakkabının yanından geçtiler, kimi siyahtı, kimi kahverengi, hepsi yan yanaydı ve hepsi farklıydı, hatta yan yana duruşları bile farklıydı.

"İnsanlarla botlarının birbirlerine ne kadar çok benzediklerini düşünürüm hep," dedi Miss Allan. "Şunlar Mrs. Paley'ninkiler–" O konuşurken kapı açıldı ve Mrs. Paley tekerlekli sandalyesinde dışarı çıktı, o da çay için hazırlanmıştı.

Miss Allan ile Rachel'a selam verdi.

"Az önce insanların botlarına ne kadar benzediklerini söylüyordum," dedi Miss Allan. Mrs. Paley onu duymadı. Bir kez daha, daha yüksek sesle söyledi Miss Allan. Mrs. Paley duymadı. Üçüncü kez yineledi. Mrs. Paley duydu ama anlamadı. Görünüşe bakılırsa Miss Allan dördüncü kez yineleyecekti ki Rachel ansızın anlaşılmaz bir şey söyleyip koridorda uzaklaştı. Koridoru tamamıyla tıkayan bu yanlış anlaşılma dayanılmaz gelmişti ona. Hızlı adımlarla, körlemesine tam tersi yönde yürüdü ve kendini çıkmaz bir yerde buldu. Bir pencere vardı karşısında, önünde de bir masa, bir de sandalye; masanın üzerinde paslı bir mürekkep hokkası, bir kül tablası, Fransızca bir gazetenin eski bir sayısı ve ucu kırık bir kalem. Rachel Fransızca gazeteyi okumak ister gibi oturdu, ama bulanık Fransızca harflerin üzerine bir gözyaşı düştü, kâğıt hafifçe kabardı. Başını sertçe kaldırdı, "Dayanılır gibi değil!" diye bağırdı. Gözyaşlarıyla perdelenmiş olmasalar bile bir şey görmeyecek olan gözlerle pencereden dışarı baktı, sonunda bütün güne şiddetle sövüp saymaya girişti. Baştan sona feciydi; ilk başta şapeldeki ayin; sonra öğle yemeği; sonra Evelyn; sonra Miss Allan; sonra koridoru tıkayan yaşlı Mrs. Paley. Gün boyunca boşuna umutlandırılmış, boşuna oyalanmıştı. Şimdi bir krizin sonucunda ulaşılan doruklardan birine varmıştı, o noktada dünya sonunda gerçek orantılarıyla gözler önüne seriliyordu. O manzaradan hiç hoşlanmadı Rachel –kiliseler, politikacılar, uygunsuzlar ve büyük sahtekârlıklar– Mr. Dalloway gibi, Mr. Bax gibi erkekler, Evelyn ve gevezelikleri, koridoru tıkayan Mrs. Paley. Kendi nabzının düzgün atışları alttan akan sıcak duyguları temsil ediyordu; zonklayarak, çabalayarak huzursuzca. O an için bedeni dünyadaki bütün hayatın kaynağıydı, bütün dünyanın yükü binmişti üzerine. O kaynak orada ya da şurada patlayıp fışkırmaya çalışıyor, kâh Mr. Bax kâh Evelyn ya

da bir başkasının ağır budalalığı üzerine bastırıyor, koca dünyanın yükü sırtına biniyordu. Bu acılar içinde ellerini ovuşturdu, her şey yanlıştı, herkes ahmaktı. Aşağıdaki bahçede insanlar olduğunu hayal meyal gördü, şuraya buraya süzülen, kendisini engellemekten başka amacı olmayan başıboş maddelerin simgesi saydı onları. Ne yapıyorlardı dünyadaki öbür insanlar?

"Kimse bilmiyor," dedi. Öfkesi gücünü yitirmeye başlamıştı, dünyanın görüntüsü öncesinde canlıyken şimdi kararıyordu.

"Bir düş bu," diye mırıldandı. Paslı mürekkep hokkasını, kalemi, kül tablasını ve eski Fransızca gazeteyi inceledi. Bu küçük ve değersiz nesneler insan hayatlarının simgeleriymiş gibi geldi ona.

"Uykudayız ve düş görüyoruz," diye yineledi. Ama o figürlerden birinin Terence'a ait olabileceğini düşününce Rachel melankolik uyuşukluğundan sıyrıldı. Oturmadan önceki kadar huzursuzdu şimdi yine. Artık dünyayı ayaklarının altında uzanan bir kasaba olarak göremiyordu. Kıpkırmızı bir pusla kaplıydı orası. Bütün gün ne durumdaysa yine öyle olmuştu Rachel. Düşünmek bir kaçış yolu değildi. Tek sığınağı hareket etmekti, odalara girip çıkmak, insanların zihinlerine girip çıkmak, ne olduğunu bilmediği bir şey aramak. Bu yüzden ayağa kalktı, masayı geriye itti, alt kata indi. Salonun kapısından çıktı, otelin köşesini döndü, kendini pencereden gördüğü insanların arasında buldu. Ama loş koridorlardan sonra çıktığı parlak güneş ışığı ve düşlerden sonra gördüğü canlı insanlar yüzünden herkes irkiltici bir yoğunlukta göründü, sanki tozlu yüzey her şeyden arındırılmıştı ve geriye sadece gerçek ve o an kalmıştı, beyazlı, grili ve morlu figürler yeşilliğe, hasır koltukların çevresine dağılmıştı, ortadaki çaydanlığın alevi havayı kusurlu bir cam levha gibi titreştiriyordu, devasa bir yeşil ağaç hareket halindeyken durdurulmuş gibi tepeden onlara bakıyordu. Gruba yaklaşırken Evelyn'in aynı şeyi tekdüze yineleyen sesini duydu: "Gel buraya – buraya – tatlı köpekçik, gel buraya"; bir an hiçbir şey olmadı sanki; hiçbir şey kıpırdamadı, sonra Rachel siluetlerden birinin Helen Ambrose olduğunu anladı, toz yeniden çökmeye başladı.

Grup gerçekten de dağınıktı; çay masalarından biri ötekine yanaştırılmıştı, şezlonglar grupları birleştiriyordu. Ama dimdik ve buyurgan Mrs. Flushing'in herkese hükmettiği uzaktan bile görülebiliyordu. Masanın karşı tarafındaki Helen'le hararetli hararetli konuşuyordu.

"Çadırda on gün," diyordu. "Konforsuz. Konfor istiyorsanız gelmeyeceksiniz. Ama söyleyeyim size, gelmezseniz ömür boyu pişman olursunuz. Evet diyor musunuz?"

O anda Mrs. Flushing Rachel'ı gördü.

"A, işte yeğeniniz. O söz verdi. Geliyorsunuz değil mi?" Planını benimsemişti, şimdi de yerinde duramayan bir çocuk gibi uyguluyordu onu.

Rachel rolünü hevesle üstlendi.

"Elbette geliyorum. Sen de geliyorsun, Helen. Mr. Pepper da geliyor." Otururken çevresinde tanıdığı insanlar bulunduğunun farkına vardı, ama aralarında Terence yoktu. Sağdan soldan insanlar önerilen gezi hakkındaki düşüncelerini söylemeye başladılar. Kimilerine göre hava sıcak olacaktı, ama geceler soğuk geçecekti; başkaları içinse esas zorluk tekne bulmakta ve yörenin dilini konuşmaktaydı. Mrs. Flushing kocasının her şeyi halledeceğini söyleyerek bütün itirazları, insana dair olsun, dile dair olsun, savuşturdu.

O arada Mr. Flushing Helen'e alçak sesle, gezinin sorun yaratmayacağını söyledi; en fazla beş gün sürecekti ve orayı –bir yerli köyünü– İngiltere'ye dönmeden önce görmesine değerdi. Helen ağzının içinde bir şeyler geveledi, olumlu ya da olumsuz kesin bir yanıt vermedi.

Çok değişik türde insanlar bir araya gelmiş olduğundan çay partisinde genel bir sohbet geliştirilemedi; Rachel'ın bakış açısından bunun büyük bir yararı oldu, kendisinin konuşmasına gerek kalmamıştı. Karşı tarafta Susan ile Arthur, Mrs. Paley'ye bir gezi düzenlendiğini anlatıyorlardı; meseleyi anlayan Mrs. Paley eski bir gezgin olarak onlara öğüt veriyor, yanlarına konserve sebze, kürk palto ve haşarat tozu almalarını söylüyordu. Mrs. Flushing'e doğru

eğilip bir şeyler fısıldadı, gözlerindeki pırıltıya bakılırsa herhalde böceklerden söz ediyordu. Helen de St. John Hirst'e "Kahramanlar İçin Çanlar Çalıyor"u okuyordu ezberden, görünüşe bakılırsa amacı masanın üzerindeki altı peniyi kazanmaktı; Mr. Hughling Elliot ise kendi bulunduğu yerdeki dinleyicileri Lord Curzon ve üniversite öğrencisinin bisikletiyle ilgi harika anekdotu anlatarak susturmuştu. Mrs. Thornbury, okumaları gereken bir kitap yazan ve yeni bir Garibaldi olabilecek bir adamın adını hatırlamaya çalışıyordu; Mr. Thornbury ise herkesin hizmetine sunabileceği bir dürbünü olduğunu hatırlamıştı. Miss Allan, kızkurularıyla köpekler arasında sıklıkla görülen tuhaf bir yakınlıkla, Evelyn'in en sonunda kandırıp yanına çağırdığı foks-teriyere bir şeyler mırıldanıyordu. Ara sıra, üst taraftaki dallar soluk alınca tabakların üzerine toz zerrecikleri ya da çiçekler dökülüyordu. Rachel her şeyden bir parça görüyor ve duyuyor gibiydi, tıpkı bir nehre düşen küçük dalları hissetmesi ve üstteki gökyüzünü görmesi gibi, ama Evelyn onun gözlerindeki belirsizlikten hoşlanmadı. Rachel'ın yanına geldi, yere, ayaklarının dibine oturdu.

"Eee?" diye sordu ansızın. "Neler düşünüyorsun?"

"Miss Warrington'u," dedi Rachel, aceleyle, bir şey söylemesi gerekiyordu çünkü. Gerçekten de Susan'ı Mrs. Elliot'a bir şey mırıldanırken görmüştü, o arada Arthur da aşkının verdiği eksiksiz bir güvenle ona dikmişti gözlerini. Rachel ve Evelyn, Susan'ı dinlemeye başladılar.

"Verilecek siparişler var ve köpekler ve bahçe ve ders almaya gelen çocuklar," diyen sesi, liste kontrolü yapar gibi ritmik bir tempoda sürüp gidiyordu, "ve benim tenisim ve köy ve babam için yazacağım mektuplar ve fazlaymış gibi görünmeyen bin tane küçük iş; ama kendime ayıracak bir dakikam bile yok, yatağa girdiğimde o kadar uykum oluyor ki daha başım yastığa değmeden uyuyakalıyorum. Ayrıca halalarımla çokça zaman geçirmeyi de seviyorum – çok can sıkıcıyım, öyle değil mi Emma hala?" (başı hafifçe öne düşerek pastayı düşünceli bir ilgiyle seyretmekte olan yaşlı Mrs. Paley'ye gülümsedi), "babam da kışın soğuğuna dikkat etmeli,

bu da benim epeyce ortalıkta koşuşturmam anlamına geliyor, çünkü babam kendine bakamıyor, tıpkı senin gibi Arthur! Böylece işler yığılıyor!"

Sesi de yükseldi, kendi hayatından ve kendi doğasından aldığı tatminle hafifçe coşmuştu. Rachel birden, Susan'da nazik, alçakgönüllü, hatta acınası ne varsa göz ardı ederek müthiş nefret etti ondan. İçtenliksiz ve acımasız görünüyordu; Rachel onun tombullaşıp doğurganlaştığını gördü, tatlı mavi gözleri artık sığ bakışlı ve suluydu, yanaklarının pembesi pıhtılaşmış, kuru, kırmızı damarlardan oluşan bir ağa dönüşmüştü.

Helen ona döndü. "Kiliseye gittin mi?" diye sordu. Altı peniyi kazanmıştı, gitmeye hazırlanır gibi görünüyordu.

"Evet," dedi Rachel. "Son kez," diye ekledi.

Eldivenlerini giymeye hazırlanan Helen bir tekini yere düşürdü.

"Gitmiyorsunuz ya?" diye sordu Evelyn, eldivenin tekini onu vermeyecekmiş gibi eline alarak.

"Gitme vakti geldi," dedi Helen. "Baksanıza herkes ne kadar sessizleşti?"

Herkesin üzerine bir sessizlik çökmüştü, kısmen konuşmanın tıkanmasından kısmen de birinin yaklaştığını gördüklerinden. Kim olduğunu göremiyordu Helen, ama gözlerini Rachel'a dikince, 'Gelen Hewet' dedirtecek bir şey gördü. O ânın önemini tuhaf bir biçimde hissederek eldivenlerini ellerine geçirdi. Sonra ayağa kalktı, çünkü Hewet'i Mrs. Flushing de görmüştü, nehirler ve tekneler hakkında bilgi istiyordu, bu da bütün konuşmaların baştan başlayacağını gösteriyordu.

Rachel Helen'in arkasından gitti, hiç konuşmadan ağaçlıklı yol boyunca yürüdüler. Helen'in gördüğü ve anladığı şeylere rağmen şimdi içinde nedense bir aksilik hissediyordu; bu geziye giderse banyo yapamayacaktı, bu zorlanma ona büyük ve kabul edilemez görünüyordu.

"İnsanın pek tanımadığı kişilerle aynı yere tıkılması hiç hoş değil," dedi. "Çıplak görünmekten hoşlanmayan kişilerle."

"Gitmek istemiyorsun, değil mi?" diye sordu Rachel.

Bu sorunun vurgulanarak sorulması Mrs. Ambrose'u sinirlendirdi.

"Gitmem de giderim de," diye yanıt verdi. İyice rahat ve umursamaz bir hal alıyordu.

"Ne de olsa görülecek ne varsa gördük diyebilirim; üstelik oraya gitmek zahmetli, ne derlerse desinler mutlaka adamakıllı rahatsız olacağız."

Rachel bir süre karşılık vermedi; ama Helen'in ağzından çıkan her cümle öfkesini çoğaltıyordu. Sonunda patladı.

"Tanrı'ya şükür ki senin gibi değilim, Helen! Bazen senin var olmaktan başka bir şey düşünmediğini ya da hissetmediğini, umursamadığını ya da yapmadığını düşünüyorum! Mr. Hirst gibisin tıpkı. Her şeyi kötü görüyor ve bunu dile getirmekten gurur duyuyorsun. Sen dürüstlük diyorsun buna; aslında tembellik, sıkıcılık, hiçbir şey olmamak. Yardım etmiyorsun; her şeye son veriyorsun."

Helen bu saldırıdan hoşlanıyormuş gibi gülümsüyordu.

"Eee?" diye sordu.

"Bana kötü görünüyor – hepsi bu," dedi Rachel.

"Olabilir," dedi Helen.

Başka zaman olsa yengesinin açıksözlülüğü Rachel'ı sustururdu herhalde; ama bu öğle sonrasında hiç kimse tarafından susturulacak havada değildi. Kavga etmekten çekinmiyordu.

"Yarı canlısın sen," diye devam etti.

"Mr. Flushing'in davetini kabul etmedim diye mi?" diye sordu Helen, "yoksa hep mi böyle düşünüyorsun?"

O anda Rachel, *Euphrosyne*'deki ilk gecelerinden başlayarak, güzelliğine rağmen, yüce gönüllülüğüne ve aralarındaki sevgiye rağmen Helen'de hep aynı kusurları görmüş olduğunu düşündü.

"Ah, herkesin derdi neyse bu da sadece o!" diye haykırdı. "Hiç kimse bir şey hissetmiyor, hiç kimse başkasını incitmekten başka bir şey yapmıyor. Dünya kötü diyorum sana, Helen. Yaşamak, arzulamak ıstırap sadece–"

Bunu söylerken bir çalılıktan bir avuç yaprak kopardı ve kendine hâkim olabilmek için yaprakları elinde ezdi.

"Bu insanların hayatları," diye açıklamaya çalıştı, "amaçsızlıkları, yaşama biçimleri. Birinden ötekine gidiyorsunuz, hiçbir şey değişmiyor. Hiçbirinden istediğinizi alamıyorsunuz."

Helen tartışmak ya da onun sırlarını elde etmek isteseydi, duygusal durumu ve kafa karışıklığı yüzünden Rachel'ı kolay bir av haline getirebilirdi. Ama yürürlerken konuşmadı, koyu bir sessizliğe gömüldü. Amaçsız, değersiz, anlamsız, ah, hayır – çayda gördükleri buna inanmasını olanaksız kılıyordu. Öğle sonrasındaki küçük şakalar, gevezelikler, saçma sapan konuşmalar gözlerinin önünde kuruyup gitmişti. Hoşlanmaların ve garezlerin, buluşmaların ve ayrılmaların altında büyük şeyler oluyordu – korkunç şeyler, çünkü çok büyüktüler. Küçük dalların ve kuru yaprakların altında bir yılanın hareket ettiğini görmüşçesine güvenlik duygusu sarsılmıştı. Soluk almasına inanmış gibi yapmasına, bir an izin verilmiş gibi geliyordu ona, sonra yine o derin ve anlamsız kural geçerli olacaktı, herkesi istediği gibi yoğuracak, istediği şekli verecek ve mahvedecekti.

Yanında yürüyen Rachel'a baktı, hâlâ yaprakları parmaklarının arasında eziyordu, düşüncelerine gömülmüştü. Âşıktı ve Helen ona çok acıyordu. Ama bu düşüncelerden sıyrılıp özür diledi. "Çok özür dilerim," dedi, "can sıkıcıysam yapım böyle, elimde değil." Yine de, bu dediği doğal bir kusur olsa bile kolay bir çare buldu, Mr. Flushing'in planını çok beğendiğini söyledi, sadece biraz üzerinde düşünmek gerekiyordu, görünüşe bakılırsa eve varana kadar da düşünmüştü zaten. Vardıklarında, ısrar edilirse daveti kabul edecekleri konusunda anlaşmışlardı.

20. Bölüm

Mr. Flushing ve Mrs. Ambrose geziyi ayrıntılarıyla düşününce ne tehlikeli buldular ne de güç. Hatta sıra dışı bile gelmedi onlara. Her yıl bu mevsimde İngilizler gruplar halinde nehrin yukarısına doğru kısa yolculuklar yapar, karaya çıkar, yerli köylerine bakar, yerli halktan bazı şeyler satın alır, ne bedensel ne de zihinsel bir zarara uğramadan geri dönerlerdi. Altı kişinin aynı şeyi gerçekten arzuladıkları öğrenilince gerekli hazırlıklar hemen tamamlandı.

Kraliçe Elizabeth döneminden beri pek az insan nehri görmüştü ve o devirdeki gezginlerin gördüğü manzarayı değiştirmek için de hiçbir şey yapılmamıştı. Elizabeth dönemiyle şimdiki dönem arasındaki mesafe, suların o iki kıyı arasında akmaya başladığı, kıyıların yeşil çalılıklarla kaplandığı, küçücük ağaçların büyüyüp yalnız, kocaman, buruşuk ağaçlara dönüştüğü günden bu yana geçen çağlarla karşılaştırıldığında uzamda bir an kadardı. Sadece güneşin ve bulutların değişmesiyle birlikte değişen o dalgalı yeşil kütle yüzyıllar boyunca durmuştu orada, sular iki kıyısı arasında durmaksızın akmıştı, bazen toprağı alıp sürüklemişti, bazen de ağaçların dallarını, aynı anda dünyanın bir başka yerinde bir kasabanın yıkıntılarının üzerinde bir başka kasaba yükselmiş, kasabalardaki insanlar gitgide daha konuşkanlaşmış, birbirlerine benzememeye başlamışlardı. Birkaç hafta önce oteldeki bir grubun piknik yaptığı dağın tepesinden bakınca nehrin birkaç kilometresi görülebiliyordu. Susan'la Arthur öpüşürken nehri görmüşlerdi, Terence ile Rachel oturup Richmond'dan söz ederlerken ve Evelyn ile Perrott dünyayı sömürgeleştirmek üzere gönderilmiş büyük kaptanlar olduklarını hayal ederek dolaşırlarken görmüşlerdi. Kumların üzerinde, nehrin denize döküldüğü yerdeki geniş mavi lekeyi görmüşlerdi, daha yukarılarda yeşil bir bulut gibi nehrin

çevresinde birikmiş ağaçları, sonunda sularının gözlerden gizlenmesini. Yaklaşık ilk otuz kilometre boyunca kıyıda tek tük evler vardı; giderek evler kulübelere dönüştü, daha da sonra ne kulübe kaldı ne de ev, sadece yürüyerek ya da teknelerle geçen ama oralara yerleşmeyen avcıların, kâşiflerin ya da tüccarların gördüğü ağaçlar ve otlar vardı.

Sonunda altı İngiliz'den oluşan grup Santa Marina'dan sabah erkenden ayrılarak, otuz kilometreyi arabayla, on iki kilometreyi at sırtında gittikten sonra karanlık çökerken nehrin kıyısına ulaştı. Tırıs giden atların sırtında ağaçların arasından çıktılar – Mr. ve Mrs. Flushing, Helen Ambrose, Rachel, Terence ve St. John. Yorulan ufak atlar kendiliklerinden durdular, İngilizler atlarından indiler. Mrs. Flushing neşeyle nehrin kıyısına yürüdü. Uzun ve sıcak bir gün olmuştu, ama o hızdan ve açık havadan zevk almıştı; nefret ettiği otelden çıkmıştı, gruptakilerden hoşlanıyordu. Nehir karanlıkta döne döne geçiyordu önlerinden; hareket halindeki pürüzsüz yüzeyini zorlukla seçebiliyorlardı, suların sesi havayı doldurmuştu. İri gövdeli ağaçların ortasındaki boş bir alanda durdular, biraz uzakta, hafifçe inip kalkan küçük bir yeşil ışık onlara binecekleri teknenin yerini gösteriyordu.

Güverteye çıktıklarında çok küçük bir teknede olduklarını gördüler, tekne birkaç dakika ayaklarının altında tatlı tatlı titreşti, sonra sularda kayarak ilerledi. Gecenin tam göbeğine gider gibiydiler, önlerindeki ağaçlar birbirinin üzerine kapandı, dört bir yanda hışırdayan yaprakların sesini duyabiliyorlardı. Devasa karanlıkta sözcükler incelip küçülünce her zamanki etki kendini gösterdi, konuşma arzuları silinip gitti; güvertede üç-dört kez tur attıktan sonra bir araya toplandılar, bol bol esnediler, gözlerini kıyıdaki karanlık bir noktaya diktiler. Mrs. Flushing havadan bunalmış gibi ritmik bir ses tonuyla mırıldanarak nerede uyuyacaklarını sormaya başladı, aşağıda, yağ kokulu bir fare deliğinde yatamazlardı, güvertede yatamazlardı, şeyde de uyuyamazlardı– Ağzını açarak esnedi. Helen'in tahminleri doğru çıkmıştı; yarı uykulu olsalar da, birbirlerini neredeyse göremeseler de soyunuk olma sorunu baş

göstermişti bile. St. John'un yardımıyla bir tente gerdi, elbiselerini o tentenin arkasında çıkarabileceğini, eğer kazara kırk beş yıldır gözlerden uzak kalan bedeninin bir parçası görünecek olursa hiç kimsenin fark etmeyeceğini söyleyerek Mrs. Flushing'i ikna etti. Yere şilteler serildi, kilimler getirildi, üç kadın ılık açık havada yan yana yattılar.

Birkaç tane sigara içen beyler izmaritleri nehre fırlattılar, bir süre altlarındaki kara suları kırıştıran küçük dalgaları seyrettiler, sonra onlar da soyunup teknenin öbür ucunda yere uzandılar. Çok yorgundular, karanlık aralarında perde gibiydi. Bir fenerin ışığı birkaç halatın, güverte tahtalarının ve teknenin parmaklığının ya da nehrin iki kıyısındaki ağaç kümelerinin üzerine vuruyordu.

Çok geçmeden Wilfrid Flushing uyudu, Hirst de uyudu. Sadece Hewet uyanık kaldı, gözlerini gökyüzüne dikmişti. Teknenin usul usul sallanması ve durmaksızın gözlerinin önünden geçen siyah şekiller, düşünmesini olanaksız kılıyordu. Rachel'ın bu kadar yakınında olması, düşüncelerini uyuşturuyordu. Bu kadar yakınında, sadece birkaç adım ötede, teknenin öbür ucunda olması, onun hakkında düşünmesini olanaksızlaştırıyordu, tıpkı yanı başında durmuş, alnını alnına dayamış olsaydı onu görmenin olanaksızlaşacağı gibi. Tuhaf bir biçimde tekne Hewet'le özdeşleşiyordu, ayağa kalkıp tekneyi yönetmesi ne kadar yararsızsa kendi duygularının dayanılmaz gücüne daha fazla karşı koyması da o kadar yararsızdı. Bildiği her şeyden gitgide uzaklaşıyordu, tekne nehrin pürüzsüz yüzeyinde süzülürken o da engelleri aşıp, sınır işaretlerini geçip yabancı sulara kayıyordu. Derin bir huzur içinde, kaç gecedir içinde bulunduğu bilinçsizlik daha da yoğunlaşarak güvertede yattı, gökyüzüne karşı konumlarını hafifçe değiştiren, kavislenen, eğilip dimdik yükselen ağaçların tepelerini seyretti, sonunda onları seyretmekten vazgeçti, ulu ağaçların gölgesinde yatıp gökyüzüne baktığını gördüğü düşlere gömüldü.

Ertesi sabah uyandıklarında nehrin oldukça yukarılarına ulaşmışlardı; sağ taraflarında, üstleri ağaçlı, yüksek sarı kum tepeleri vardı, solda da içinde titreşen uzun sazları ve uzun kamışlarıyla bir

bataklık, kamışların üzerine canlı yeşil ve sarı renkte kuşlar tünemişler, hafif hafif sallanıyorlardı. Sıcak ve sakin bir sabahtı. Kahvaltıdan sonra pruvada koltuklarını birbirine yanaştırdılar, düzgün olmayan bir yarım daire çizerek oturdular. Tepelerindeki tente onları güneşin sıcağından koruyor, teknenin yol alırken oluşturduğu esinti biraz ferahlatıyordu. Mrs. Flushing tuvalinin üzerine benekler, çizgiler oturtmaya başlamıştı bile, ürkerek darı gagalayan bir kuş gibi başını sertçe bir o yana bir bu yana atıyordu; ötekilerin ellerinde kitap ya da birer kâğıt vardı, ya da dizlerindeki nakışlarına ara sıra göz atıp sonra gözlerini yine önlerindeki nehre çeviriyorlardı. Bir ara Hewet yüksek sesle bir şiirden bir bölüm okudu, ama o kadar çok şey hareket halindeydi ki kelimeler duyulmaz oldu. Okumaktan vazgeçti, kimse de konuşmadı. Ağaçların gölgesinde yollarına devam ettiler. Kâh soldaki küçük adacıkların birinde yemlenen ufak bir kırmızı kuş sürüsü görüyorlardı, ya da mavili-yeşilli bir papağan bağırarak ağaçtan ağaca uçuyordu. İlerledikçe bölge gitgide vahşileşti. Ağaçlar ve diplerinde büyüyen otlar, toprağın üzerinde toplanıp boğuşur, birbirini boğazlar gibiydiler; şurada burada görkemli bir ağaç ötekilerin üzerine yükseliyor, ince yeşil şemsiyelerini havada hafifçe silkeliyordu. Hewet yeniden kitaplarına baktı. Sabah da geceki gibi huzurluydu, ama bir tuhaftı, çünkü hava aydınlıktı, Rachel'ı görebiliyordu, sesini duyabiliyor, yakınında durabiliyordu. Beklermiş gibi hissetti kendini, üstünden ve çevresinden geçen şeylerin, seslerin, insanların bedenlerinin, kuşların arasında her nasılsa sabitti sanki, ama Rachel da yanında beklemekteydi. Birlikte beklediklerini, direnemeden birlikte sürüklendiklerini Rachel'ın bilmesi gerekirmiş gibi ara sıra kıza bakıyordu. Yeniden kitaptan okumaya başladı:

> Her kimsen şimdi beni elinde tutan,
> Yararı yok hiçbir şeyin, bir tek şey olmadan.[1]

Kuşun biri vahşi bir kahkaha attı, bir maymun soru sorarcasına hain hain kıkırdadı, sıcak güneşin altında ateşin rengini yitirmesi gibi Hewet'in kelimeleri titreşip söndü.

1 Walt Whitman'ın aynı adlı şiirinden. (ç.n.)

Nehir daraldıkça ve kum tepeleri alçalıp sık ağaçlıklı zeminle aynı düzeye geldikçe ormanın sesleri duyulmaya başladı. Boş bir salondaymış gibi yankılandı sesler. Ani çığlıklar geldi kulaklarına; sonra araya uzun sessizlikler girdi, tıpkı bir katedralde bir erkek çocuk sustuğunda sesinin yankısının çatının en uzak köşelerinde hâlâ dolaşması gibi. Bir ara Mr. Flushing ayağa kalkıp mürettebattan biriyle konuştu, hatta öğle yemeğinden sonra teknenin duracağını, ormanda biraz yürüyebileceklerini duyurdu.

"Şu ağaçların arasında patikalar var," diye açıkladı. "Uygarlıktan henüz uzaklaşmış sayılmayız."

Karısının yaptığı resmi inceledi. Açıkça övmeyecek kadar nazik biriydi, bir eliyle resmin yarısını kapatıp öteki eliyle havada gösterişli bir hareket yapmakla yetindi.

"Tanrım!" diye bağırdı Hirst, gözlerini karşıya dikerek. "Sizce de muhteşem bir güzelliği yok mu?"

"Güzel mi?" diye sordu Helen. Tuhaf, küçük bir dünya gibi görünüyordu onun gözüne, kendisiyle Hirst de o kadar ufaktılar ki Helen onu yanıtlamayı unuttu.

Hewet konuşması gerektiğini hissetti.

"Elizabeth dönemindekiler üsluplarını buradan almışlar," diye mırıldandı, yaprakların ve ağaçlardaki çiçeklerin ve olağanüstü meyvelerin bolluğuna bakarak.

"Shakespeare mi? Nefret ederim Shakespeare'den!" diye bağırdı Mrs. Flushing; Wilfrid hayranlıkla karşıladı bu sözü. "Sanırım bunu söyleme cesareti gösteren tek kişi sensin Alice." Ama Mrs. Flushing resim yapmayı sürdürdü. Kocasının iltifatına pek değer veriyor gibi görünmüyordu, ara sıra yarı duyulur bir şey söyleyerek ya da homurdanarak resmine devam etti.

Çok sıcak bir sabahtı.

"Hirst'e bakın!" diye fısıldadı Mr. Flushing. Kâğıt parçası Hirst'ün elinden kayıp güverteye düşmüştü, başı arkaya kaykılmıştı, horultulu uzun soluklar alıyordu.

Terence kâğıdı kaldırdı, Rachel'ın önüne koydu. Şapelde okumaya başladığı, Tanrı konulu şiirin devamıydı, öyle edepsiz bir

şeydi ki Rachel edepsiz olduğunu görse de yarısını bile anlamamıştı. Hirst'ün boş bıraktığı yerlere kelimeler oturtmaya başladı Hewet, ama çok geçmeden durdu; kurşunkalemi güverteye yuvarlandı. Yavaş yavaş sağ tarafta kıyıya yaklaşmaya başladılar, üzerlerini kaplayan, yeşil yaprakların gölgelerinin arasından süzülen ışık koyu yeşile dönüştü, Mrs. Flushing eskizini bıraktı, sessizce karşıya baktı. Hirst uyandı; öğle yemeğine çağrıldılar, yemeklerini yerken tekne kıyının biraz açığında durdu. Teknenin arkasına bağlı sandal yan tarafa getirildi, hanımların sandala binmesine yardım ettiler.

Can sıkıntısına karşı önlem olarak Helen kolunun altına bir anı kitabı sıkıştırdı, Mrs. Flushing de boya kutusunu aldı, böylece donanmış durumda, ormanın başladığı yerde kıyıya indirilmeye razı oldular.

Nehre koşut giden patikada ancak birkaç yüz metre ilerlemişlerdi ki Helen havayı dayanılmaz derecede sıcak bulduğunu söyledi. Nehirdeki esinti kesilmişti, ormandan doğru güzel kokularla dolu sıcak, buharlı bir hava geliyordu.

"Ben buraya oturacağım," dedi, uzun zaman önce devrilmiş ve şimdi çaprazlama uzamış sarmaşıklar ve yol yol dikenlerle kaplı bir kütüğü göstererek. Oturdu, şemsiyesini açtı, kütüklerin tıkadığı nehre baktı. Arkasında, kara gölgelerin içinde görünmez olan ağaçlara sırtını çevirdi.

"Aynı fikirdeyim," dedi Mrs. Flushing ve boya kutusunu açmaya girişti. Kocası ona ilginç bir görüş açısı seçmek için etrafta dolaştı. Hirst Helen'in yanındaki bir yeri temizledi, düşünüp taşınarak oturdu, sanki Helen'le uzun uzun konuşmadan oradan kalkmaya niyetli değildi. Terence ile Rachel, yapacak bir şeyleri olmadan ayakta tek başlarına kaldılar. Terence kaderin öngördüğü zamanın gelmiş olduğunu anladı, bunu anlamasına rağmen sükûnetini bozmadı, kendine hâkimdi. Birkaç dakika Helen'le konuşmayı yeğledi, onu yerinden kalkmaya ikna etti. Rachel da Terence'a katılarak Helen'in kendileriyle gelmesini önerdi.

"Tanıdığım insanlar içinde," dedi Terence, "sizin kadar maceraperest olmayanını görmedim. Hyde Park'ta yeşil sandalyelerde

oturun öyleyse. Bütün öğleden sonra orada oturacak mısınız? Yürüyüşe çıkmayacak mısınız?"

"Ah, hayır," dedi Helen, "gözümüzü kullanmak yeterli. Burada her şey var – her şey," diye yineledi, uyuşuk bir sesle. "Yürümek size ne kazandıracak?"

"Çay saati geldiğinde siz sıcaklamış ve huysuz olacaksınız, bizse serinlemiş ve sevimli," diye atıldı Hirst. Başını kaldırıp onlara baktı, gözlerinc gökyüzünden ve dallardan sarı ve yeşil yansımalar vurmuş, o gözlerdeki niyeti silmişti, Hirst söylemediği bir şeyi düşünür gibiydi. İkisi de Rachel ile Terence'ın ormana birlikte gitmek istediğini varsaydılar. Birbirlerine bakıp arkalarını döndüler.

"Hoşça kalm," diye seslendi Rachel.

"Hoşça kalın. Yılanlardan sakının," diye yanıtladı Hirst. Ağaç kütüğünün ve Helen'in gölgesinin altına iyice yerleşti. Rachel ile Terence giderlerken Mr. Flushing arkalarından seslendi. "Bir saate kadar yola çıkacağız. Hewet, unutma lütfen. Bir saat."

Ya insan eliyle yapılmış ya da her nasılsa doğanın koruduğu geniş bir patika, dik açılar oluşturarak ormanın içinden geçip nehre kadar iniyordu. İngiltere'deki ormanlarda görülen araba yollarına benziyordu, tek farkı iki yanında yetişen, kılıcı andıran yapraklarıyla tropikal çalılıklardı, zemin de çimen yerine yıldız yıldız küçük sarı çiçeklerin beneklediği, lekesiz, yumuşak yosunla kaplıydı. Ormanın içlerine girdikçe ışık azaldı, normal dünyanın seslerinin yerini ormanda gezinen birine denizin dibinde yürüyormuş duygusu veren gıcırtılar ve iniltiler aldı. Patika daralıp kıvrıldı; ağaçları birbirine düğümleyen, şurasında burasında yıldız biçiminde kızıl çiçeklerin patladığı sık sarmaşıklarla çevrildi. Tepelerindeki gıcırtıları ve iniltileri ara sıra ürkmüş bir hayvanın kulak tırmalayan çığlığı bölüyordu. Atmosfer bunaltıcıydı, hava üstlerine bitkin, güzel kokulu soluklarla geliyordu. Tepelerindeki devasa yeşil şemsiyenin bir yerindeki boşluktan giren sapsarı, dairesel güneş ışığı yer yer geniş yeşil ışığı kesiyordu, bu sarı alanlarda mor ve siyah kelebekler daireler çiziyor, sağa sola konuyorlardı. Terence ile Rachel pek konuşmuyorlardı.

Üzerlerine çöken sadece sessizlik değildi, her ikisi de düşüncelerini ifade edemiyorlardı. Aralarında kelimelere dökülmesi gereken bir şey vardı. Biri başlamalıydı, ama hangisi? Sonra Hewet kırmızı bir meyve kopardı ve olabildiğince yükseğe fırlattı. Meyve yere düştüğünde konuşacaktı. Büyük kanatların çırpıldığını duydular; meyvenin yaprakların arasından çarparak geçtiğini, sonunda yere düştüğünü duydular. Yeniden derin bir sessizlik çöktü.

"Seni korkuttu mu?" diye sordu Terence, yere düşen meyvenin çıkardığı ses tamamıyla kesilince.

"Hayır," dedi Rachel. "Hoşuma gidiyor."

"Hoşuma gidiyor," diye yineledi. Hızlı yürüyor, sırtını her zamankinden dik tutuyordu. Yeniden sessizlik oldu.

"Benimle olmaktan hoşlanıyor musun?" diye sordu Terence.

"Evet, seninle," oldu Rachel'ın yanıtı.

Terence bir an konuşmadı. Dünyaya sessizlik çökmüş gibiydi.

"Seni tanıdığımdan beri ben de böyle hissettim," dedi Terence. "Birlikte mutluyuz." Terence konuşuyor gibi değildi, Rachel da dinliyor gibi değildi.

"Çok mutlu," dedi Rachel.

Bir süre konuşmadan yürüdüler. Adımları farkında olmaksızın hızlandı.

"Birbirimizi seviyoruz," dedi Terence.

"Birbirimizi seviyoruz," diye yineledi Rachel.

Alışıldık olmayan, tuhaf tonlarla birleşen ve kelime oluşturmayan sesleri sessizliği böldü. Adımları gitgide hızlandı; aynı anda durdular, birbirlerine sarıldılar, sonra ayrıldılar, yere çöktüler. Yan yana oturdular. Arka taraftan sesler yükseliyor, onların sessizliğinin üzerinde bir köprü kuruyordu; ağaçların hışırtısını, uzaktaki bir dünyada öten bir hayvanı duydular.

"Birbirimizi seviyoruz," diye tekrarladı Terence, Rachel'ın yüzünü araştırarak. Her ikisinin de yüzü bembeyaz ve sakindi, hiç konuşmadılar. Terence onu yine öpmeye korkuyordu. Rachel yavaş yavaş yanma yaklaştı, başını ona yasladı. Bu konumda bir süre

oturdular. "Terence," dedi Rachel bir kez; Terence da "Rachel," diye karşılık verdi.

"Korkunç – korkunç," diye mırıldandı Rachel bir aradan sonra, ama bunu söylerken düşündüğü sadece kendi duyguları değil, sürekli çalkalanan sulardı da. Uzaklarda çalkalanıp duruyordu sular, anlamsızca, acımasızca. Terence'ın yanaklarından aşağı gözyaşlarının yuvarlandığını gördü.

Bir sonraki hareket Terence'tan geldi. Aradan çok uzun bir süre geçmiş gibiydi. Terence cebinden saatini çıkardı.

"Flushing bir saat demişti. Biz ayrılalı yarım saatten fazla oldu."

"Geri dönmek de bir o kadar sürecek," dedi Rachel. Ağır ağır ayağa kalktı. Ayağa kalkarken gerindi, derin bir soluk aldı, yarı iç çeker yarı esner gibiydi. Çok yorgun görünüyordu. Yanakları solmuştu. "Hangi yoldan?" diye sordu.

"Şuradan," dedi Terence.

Yosunlu patikadan geri dönmeye başladılar. Çok yukarılarda gıcırtılar ve iniltiler, hayvanların kulak tırmalayan bağırtıları devam ediyordu. Kelebekler hâlâ sarı güneş ışığının vurduğu alanlarda dönüp duruyorlardı. İlk başta gittikleri yoldan emindi Terence, ama ilerledikçe kuşkuya düştü. Durup düşünmek zorunda kaldılar, sonra geri dönüp baştan başladılar, Terence nehrin hangi yönde olduğuna emindi ama ötekilerden ayrıldıkları noktayı kestiremiyordu. Rachel onun peşinden gitti, durduğu yerde durdu, döndüğü yerde döndü, ne yolu biliyordu ne de Terence'ın neden durduğunu ya da neden döndüğünü.

"Gecikmek istemiyorum," dedi Terence, "çünkü–" Rachel'ın eline bir çiçek koydu ve parmaklarını sessizce çiçeğin üzerine kapattı. "Çok geç kaldık –çok– feci geç kaldık," diye yineledi, uykusunda konuşur gibi. "Ah – doğru yerdeyiz. Buradan sapacağız."

Kendilerini yine, İngiltere ormanlarındaki araba yoluna benzeyen geniş patikada buldular, ötekilerden burada ayrılmışlardı. Uyurgezer gibi sessizce yürüdüler, zaman zaman tuhaf bir şekilde bedenlerinin ağırlığının farkına varıyorlardı. Sonra Rachel ansızın, "Helen!" diye bağırdı.

Ormanın kıyısındaki güneşli alanda Helen'i gördüler, hâlâ ağaç kütüğünün üzerinde oturuyordu, elbisesi güneşte bembeyaz görünüyordu, Hirst de hâlâ onun yanında dirseklerine dayanmış durumdaydı. İçgüdüsel olarak durdular. Başkalarını görünce ilerleyememişlerdi. Bir-iki dakika el ele, konuşmadan beklediler. Başkalarıyla karşılaşmaya dayanamayacaklardı.

"Ama devam etmeliyiz," diye ısrar etti Rachel sonunda, konuşurken ikisinin de seslerine çökmüş olan o tuhaf, yavan tonla; büyük bir çaba harcayarak kendileriyle ağaç kütüğünün üzerinde oturmakta olan çiftin arasındaki kısa mesafeyi aştılar. Yaklaşırlarken Helen dönüp onlara baktı. Bir süre hiç konuşmadan baktı, iyice yaklaştıklarında sakince, "Mr. Flushing'e rastladınız mı?" diye sordu. "Sizi aramaya gitti. Kaybolduğunuzu sandı, oysa ben ona kaybolmadığınızı söyledim."

Hirst yarım dönüp başını geriye attı, tepelerinde çaprazlama kavuşan ağaç dallarına baktı.

"Eh, çabanıza değdi mi bari?" diye sordu, dalgın dalgın.

Hewet, onun yanına, çimenlerin üzerine oturdu, yelpazelenmeye başladı.

Rachel da kütüğün ucuna, denge tutturarak Helen'in yanına oturmuştu.

"Çok sıcak," dedi.

"Bitkin görünüyorsun zaten," dedi Hirst.

"O ağaçların arası korkunç sıkışık," dedi Helen, kitabını aldı, yaprakların arasından üzerine düşmüş olan kuru otları silkeledi. Sonra hepsi sustu, Mr. Flushing gelene kadar önlerinden döne döne akıp geçmekte olan nehre ağaç gövdelerinin arasından baktılar. Mr. Flushing yüz metre kadar soldan, ağaçların arasından çıktı, tiz sesiyle:

"Ah, demek sonunda yolu buldunuz. Ama geç oldu – kararlaştırdığımızdan çok daha geç, Hewet," diye seslendi.

Sinirlenmiş görünüyordu, gezi grubunun lideri olarak da hükmetmeye meyilliydi. Tuhaf kaçan sert, anlamsız kelimeler kullanarak hızlı hızlı konuştu.

"Başka zaman olsa gecikmenin önemi olmazdı elbette," dedi, "ama meselc herkesin verilen saate uymasını sağlamaksa–"

Herkesi topladı, kendilerini tekneye götürecek sandalın beklemekte olduğu nehir kıyısına indirdi.

Günün sıcağı azalmaktaydı, çaylarını içerlerken Flushing'lerin çeneleri açıldı. Onların konuşmalarını dinlerken Terence hayatın şimdi iki farklı tabakada sürdüğünü düşündü. İşte Flushing'ler konuşuyorlardı, kendisinden çok yukarıda bir yerde, havada konuşuyorlardı, kendisiyle Rachel ise birlikte dünyanın dibine çökmüşlerdi. Ama Mrs. Flushing, büyüklerin bir şey gizlediğinden kuşkulanan çocuklar gibi bir içgüdüye sahipti. Canlı mavi gözlerini Terence'a dikti ve doğrudan ona hitap etti. Tekne bir kayaya bindirip batsa ne yapacağını sordu ona.

"Kendinizi kurtarmaktan başka bir şey düşünür müydünüz? Ben düşünür müydüm? Yo, yo," diyerek güldü, "zerre kadar düşünmezdim – hiç inanmam. Sıradan bir kadın sadece iki yaratığı önemser," diye devam etti, "çocuğunu ve köpeğini; bana kalırsa erkeklerin umursadığı şeylerin sayısı iki bile değildir. Aşka dair pek çok şey okuruz – bu yüzden şiirler pek sıkıcıdır. Ama gerçek hayatta neler olur, ha? Aşk değil!" diye bağırdı.

Terence anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı. Mr. Flushing ise yeniden kibarlığını takınmıştı. Sigara içiyordu, karısına yanıt verdi.

"Hiç unutmamalısın, Alice," dedi, "sen hiç de normal olmayan bir şekilde yetiştirildin – alışıldık olmayan demeliyim. Anneleri yoktu," diye açıkladı, sesindeki resmiyet azalmıştı; "ve babaları – çok tatlı bir adamdı, kuşkum yok, ama aklında yarış atlarından ve Yunan heykellerinden başka bir şey yoktu. Banyoyu anlat onlara, Alice."

"Ahırların olduğu avludaydı," dedi Mrs. Flushing. "Kışın buz tutardı. İçine girmek zorundaydık, girmezsek kırbaçlanırdık. Güçlü olanlar hayatta kaldılar – ötekiler öldüler. Tam anlamıyla hayatta kalmaktı – muhteşem bir plan diyebilirim, eğer on üç çocuğunuz varsa!"

"Ve bütün bunlar İngiltere'nin göbeğinde oluyordu, on dokuzuncu yüzyılda!" diye bağırdı Mr. Flushing, Helen'e dönerek.

"Çocuklarım olsaydı ben de onlara aynen öyle davranırdım!" dedi Mrs. Flushing.

Her bir kelime Terence'ın kulaklarında açık seçik yankılandı; ama ne diyorlardı onlar, kiminle konuşuyorlardı, kimdi bu herkesten uzak, yükseklerde bir yerde duran acayip kişiler? Çaylarını içtikten sonra ayağa kalkıp teknenin ön tarafından eğildiler. Güneş batıyordu, sular koyulmuş, kızıllaşmıştı. Nehir yeniden genişlemişti, nehrin ortasında karanlık bir üçgene benzeyen küçük bir adanın yanından geçiyorlardı. Üzerlerinde kırmızı ışıklar olan iki büyük beyaz kuş orada, uzun bacaklarının üzerinde duruyordu, adanın sahilinde kuşların ayaklarının incecik izleri dışında tek bir iz yoktu. Kıyıdaki ağaçların dalları hiç olmadığı kadar kıvrık ve köşeli görünüyordu, yaprakların yeşili parlaktı, altın rengi benekler vardı üzerlerinde. Sonra Hirst pruvaya yaslanıp konuşmaya başladı:

"İnsan kendini çok tuhaf hissediyor, öyle değil mi?" diye sızlandı. "Bu ağaçlar sinirime dokunuyor – her şey o kadar saçma ki. Kuşkusuz Tanrı deli. Hangi aklı başında insan bunun gibi bir vahşi doğa yaratır ve içini maymunlar ve timsahlarla doldurur? Burada yaşasaydım aklımı kaçırırdım – çıldırırdım."

Terence onu yanıtlamaya çalıştı ama Mrs. Ambrose önce davrandı. Nesnelerin nasıl bir araya toplandığına bakmasını istedi, harika renklere, ağaçların biçimlerine bakmasını söyledi. Terence'ı ötekilerden uzak tutmak ister gibiydi.

"Evet," dedi Mr. Flushing. "Bana kalırsa en önemli nokta, Hirst'ün itiraz ettiği gibi, insanların olmaması. Kabul etmelisin Hirst, küçük bir İtalyan köyü bile manzarayı bayağılaştırırdı, bu geniş görünümün değerini düşürür, doğanın görkemini hissettirmezdi." Ellerini ormana doğru salladı, sessizleşmekte olan büyük yeşil kütleye bakarak bir an durdu. "Bizim oldukça küçük görünmemize yol açıyor, doğru – bizim, onların değil." Yan taraftan sarkarak nehre tüküren bir denizciyi işaret etti başıyla. "Ve sanırım, karım bunu hissediyor, köylünün temel üstünlüğünü–"

St. John'u tatlı tatlı inandırıp ikna ederek konuşmasını sürdü-

ren Mr. Flushing'in sözlerini kendine siper eden Terence Rachel'ı bir kenara çekti, sözümona devrilmiş ve yarı yarıya suya gömülmüş iri, yamru yumru bir kütüğü gösterdi. Ne olursa olsun kızın yanında olmak istiyordu, ama hiçbir şey söyleyemeyeceğini anladı. Mr. Flushing'in konuşmaya devam ettiğini duyabiliyorlardı, kâh karısından söz ediyordu, kâh sanattan, ülkenin geleceğinden, havada uçuşan bir sürü anlamsız söz. Hava soğuyordu, Hirst'le birlikte güverteyi adımlamaya başladı. Geçerlerken konuşmalar bölük pörçük, anlaşılır şekilde kulaklarına geldi – sanat, duygular, doğruluk, gerçek.

"Gerçek mi, yoksa rüya mı?" diye mırıldandı Rachel, onlar yanlarından geçip gittikten sonra.

"Gerçek, gerçek," diye yanıtladı Terence.

Esinti yeniden hissedilince herkes harekete geçmek istedi. Grup battaniyelerle pelerinlerin altına sığınarak toparlandığında Terence ile Rachel yarım dairenin iki ucunda kaldılar, birbirleriyle konuşamıyorlardı. Ama karanlık çökerken ötekilerin konuşmaları yanık kâğıdın külleri gibi kıvrılarak yükseldi ve kayboldu sanki, Terence ile Rachel dünyanın dibinde hiç ses çıkarmadan oturur gibiydiler. Ara sıra sevinçle ürperiyor sonra yeniden sakinleşiyorlardı.

21. Bölüm

Mr. Flushing'in disiplini sayesinde nehrin doğru kademelerine doğru saatlerde ulaşıldı, ertesi sabah kahvaltıdan sonra koltuklar yeniden yarım daire oluşturacak şekilde dizildiğinde tekne, yolculuğun sınırı olan yerlilerin yerleşim biriminin birkaç kilometre uzağındaydı. Mr. Flushing yerine oturken gözlerini sol kıyıdan ayırmamalarını önerdi, az sonra ağaçlıksız bir yerden geçeceklerdi, oradaki kulübede, uygarlığın burnunun dibinde ünlü kâşif MacKenzie on yıl kadar önce hummadan ölmüştü – MacKenzie diye yineledi Mr. Flushing, hiç kimsenin gitmediği kadar içlerine girmişti ülkenin. Herkes söz dinleyerek gözlerini o yöne çevirdi. Rachel'ın gözleri hiçbir şey görmedi. Evet, sarı ve yeşil nesneler geçiyordu gözlerinin önünden, ama Rachel sadece birinin iri ötekinin ufak olduğunu anlayabiliyordu; onların ağaç olduklarını bilemiyordu. Daldığı düşüncelerin kesilmesine sinirlenen biri gibi oraya ya da buraya bakın diye verilen talimatlar onu sinirlendiriyordu, oysa Rachel hiçbir şey düşünmüyordu. Söylenen her şey onu kızdırıyordu, insanların bedenlerinin amaçsızca hareket etmesi de, çünkü onlar kendisini engelleyip Terence ile konuşmasına fırsat vermez gibiydiler. Az sonra Helen onun dalgın dalgın bir kangal halata baktığını ve dinlemek için çaba harcamadığını gördü. Mr. Flushing ile St. John siyasi açıdan ülkenin geleceği ve ne dereceye kadar keşfedildiği hakkında kesintisiz denebilecek bir sohbete dalmışlardı; ötekiler bacaklarını uzatarak ya da çenelerini ellerine dayayarak sessizce seyrediyorlardı.

Mrs. Ambrose teslimiyet içinde bakıyor ve dinliyordu, ama içten içe nedeni belli olmayan bir huzursuzluğun pençesindeydi. Mr. Flushing'in isteği üzerine sahile bakarken ülkenin çok güzel olduğunu düşündü, ama aynı zamanda bunaltıyor, tedirgin ediyordu.

Kendini karışık duyguların kurbanı gibi hissetmekten hoşlanmıyordu, sıcak sabah güneşinde tekne durmadan kayarken nedensizce etkilendiğini hissediyordu. Bunun, ormanın yabancı gelmesinden mi, yoksa o kadar belirgin olmayan bir şey yüzünden mi olduğuna karar veremiyordu. Zihni o sahneden ayrıldı, Ridley için, çocukları için, yaşlılık ve yoksulluk ve ölüm gibi kendisine uzak şeyler için kaygılanmaya başladı. Hirst de karamsarlık içindeydi. Bu geziyi tatil bekler gibi hevesle beklemişti, çünkü bir kez otelden uzaklaşınca harika şeyler yaşayacaklarını sanmıştı, ama hiçbir şey olmamıştı, burada her zamanki kadar rahatsız, baskı altında ve içine kapanıktılar. Bir şeyi dört gözle beklemenin sonucuydu bu elbette, insan hep hayal kırıklığına uğrardı. Son derece iyi giyimli ve ciddi olan Wilfrid Flushing'i suçladı; Hewet ile Rachel'ı suçladı. Neden konuşmuyorlardı? Gördüklerinden rahatsız oldu. Onların nişanlandıklarını tahmin etti, ya da nişanlanmak üzereydiler, ama romantik ya da heyecan verici olmak yerine bu iş de başka şeyler kadar sıkıcıydı; onların birbirlerine âşık olduklarını düşünmek de kızdırdı onu. Helen'e yaklaştı ve ne kadar rahatsız bir gece geçirdiğini anlatmaya koyuldu, güvertede yatmıştı, bazen çok sıcak bazen çok soğuk olmuştu, yıldızlar da öyle parlıyorlardı ki uyuyamamıştı. Bütün gece uyanık yatıp düşünmüştü, ortalık aydınlanınca da Tanrı üzerine yazdığı şiire yirmi dize eklemişti, işin korkunç yanı, Tanrı'nın var olmadığını neredeyse kanıtlamış olmasıydı. Helen'i kızdırmakta olduğunun farkına varmadı, Tanrı var olsaydı ne olurdu diye merak etmeyi sürdürdü – "mavi bir sabahlık giymiş sakallı, yaşlı bir beyefendi, son derece aksi ve sevimsiz midir? Bir uyak önerebilir misin? Tanrı, çağrı, bağrı – hepsi kullanılmış, başka var mı?"

Her zamanki gibi konuşmasına rağmen, Helen eğer bakmış olsaydı onun sabırsız ve tedirgin olduğunu görebilirdi. Ama yanıt vermesine zaman kalmadı, Mr. Flushing "İşte!" diye bağırdı. Kıyıdaki kulübeye baktılar, damında kocaman bir yarık olan ıssız bir yapıydı, çevresindeki toprak sarıydı, sağda solda yakılan ateşlerin izleri ve açılmış paslı konserve kutuları görülüyordu.

"Ölüsünü orada mı bulmuşlar?" diye bağırdı Mrs. Flushing, kâşifin öldüğü noktayı görmek için merakla öne eğilerek.

"Cesedini ve tulumlarını bulmuşlar, bir de not defteri," dedi kocası. Ama tekneleri çok geçmeden alıp götürdü onları, o nokta da geride kaldı.

Hava o kadar sıcaktı ki, ayak değiştirmek ya da bir kibrit çakmak dışında neredeyse kıpırdamıyorlardı. Kıyıya dikili gözleri aynı yeşil yansımalarla doluydu, sanki yanlarından geçtikleri manzaralar kafalarında düşünceler üretiyormuş gibi dudaklarını hafifçe birbirine bastırıyorlardı, yarı bilinçli halde Tanrı için uyaklar arayan Hirst'ün dudakları küçük küçük kıpırdıyordu. Ötekilerin düşünceleri ne olursa olsun uzunca bir süre hiç kimse konuşmadı. İki taraftaki ağaçtan duvarlara öylesine alışmışlardı ki, ışık birden genişleyince ve ağaçların sonu gelince irkilerek başlarını kaldırıp baktılar.

"Neredeyse İngiltere'deki bir parkı getiriyor akla," dedi Mr. Flushing.

Gerçekten de bundan daha büyük bir değişiklik olamazdı. Nehrin her iki kıyısında çayıra benzer birer açık alan vardı, çimenlikti ve ekiliydi, orasının güzelliği ve düzeni akla insan elinin değdiğini getiriyordu, küçük tepelerin üzerinde zarif ağaçlar yer alıyordu. İngiltere'deki eski bir parkta olduğu gibi bu çayır göz alabildiğine kıvrılıyor, yükselip alçalıyordu. Manzaranın değişmesi doğal olarak akıllarına konumlarını değiştirmelerini getirdi, çoğu da buna minnettar kaldı. Ayağa kalkıp küpeşteden sarktılar.

"Arundel ya da Windsor olabilir," diye devam etti Mr. Flushing, "şu sarı çiçekli çalılığı kesip atarsanız; a, Tanrı aşkına, şuna bakın!"

Bir dizi kahverengi sırt bir an durdu sonra dalgaların üstünden atlar gibi sıçrayıp gözden kayboldu.

Bir an hiçbiri o açık alanda canlı hayvanlar, böyle bir vahşi geyik sürüsü gördüğüne inanamadı – bu manzara içlerinde çocuksu bir heyecan uyandırdı, kasvetlerini dağıttı.

"Ben hayatımda tavşandan daha büyük bir şey görmemiştim!" diye bağırdı Hirst, heyecanı gerçekti. "Ne kadar eşeklik ettim Kodak makinemi getirmemekle!"

Çok geçmeden tekne yavaşlayıp durdu, kaptan da Mr. Flushing'e sahilde gezintiye çıkmanın yolcuların hoşuna gideceğini söyledi; bir saat içinde dönebilirlerse onları köye götürebilirdi; yürümeyi yeğlerlerse –sadece bir-iki kilometre ötedeydi– onları iskelede karşılayabilirdi.

Karar verilince bir kez daha sahile çıkarıldılar; kuru üzümleriyle tütünlerini çıkaran denizciler parmaklığa yaslanıp paltoları ve elbiseleri yeşilliğin üzerinde pek tuhaf görünen altı İngiliz'in uzaklaşmasını seyrettiler. Pek de edepli olmayan bir şaka hepsini güldürdü, sonra arkalarına dönüp güverteye rahatça yerleştiler.

Karaya ayak basar basmaz Rachel ile Terence ötekilerin biraz önünde yan yana geldiler.

"Tanrı'ya şükür!" dedi Terence, derin bir soluk alarak. "Nihayet baş başa kalabildik."

"Önden yürürsek konuşabiliriz," dedi Rachel da.

Ancak ötekilerin birkaç metre önünde yürümeleri istedikleri gibi konuşmalarına fırsat verse de her ikisi de sessizliğini korudu.

"Beni seviyor musun?" diye sordu Terence sonunda, büyük bir çabayla sessizliği bölerek. Konuşmak da susmak da çaba gerektiriyordu, susarlarken ikisi de ötekinin mevcudiyetinin kesinlikle farkındaydı, ama sözcükler ya çok önemsiz kalıyordu ya da fazla geliyordu.

Rachel anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı ve "Ya sen?" diyerek bitirdi.

"Evet, evet," diye yanıtladı Terence; ama söylenecek pek çok şey vardı, artık baş başa olduklarına göre daha da yakınlaşmaları ve son konuşmalarından bu yana ortaya çıkan bir engeli aşmaları gerekiyor gibiydi. Güç bir durumdu, hatta ürkütücüydü, garip bir şekilde zora sokuyordu. Bir an her şeyi berrak görüyor, hemen arkasından kafası karışıyordu.

"Şimdi en baştan başlayacağım," dedi kararlılıkla. "Çok önceden söylemiş olmam gereken şeyi söyleyeceğim sana. İlk başta, daha önce başka bir kadına âşık olmadığımı söyleyeyim, ama başka kadınlar oldu hayatımda. Büyük hatalar yaptım. Çok

tembelim, huysuzum–" Rachel bağırdı ama Terence ısrarla devam etti, "En kötü yanlarımı bilmelisin. Şehvetliyim. Yararsız hissediyorum kendimi – yetersiz. Sanırım sana hiç evlenme teklif etmemeliydim. Kendini beğenmiş sayılırım; hırslıyım–"

"Ah, kusurlarımız!" diye bağırdı Rachel. "Ne önemleri var?" sonra da "Ben âşık mıyım –âşık olmak böyle bir şey midir– birbirimizle evlenecek miyiz?" diye sordu.

Rachel'm sesinin ve varlığının büyüsüne kapılan Terence, "Ah, sen özgürsün, Rachel," diye bağırdı. "Zamanın da, evliliğin filan da hiçbir önemi yok senin için."

Arkalarındakilerin sesleri, kâh uzaktan, kâh daha yakından havada süzülüyordu, Mrs. Flushing'in kahkahası ötekilerden sıyrılıp açıkça duyuldu.

"Evlilik mi?" diye yineledi Rachel.

Arkadan yine bağırdılar, sola doğru çok fazla gittikleri için uyarıyorlardı onları. Yönlerini düzelttikten sonra Terence devam etti. "Evet, evlilik." Rachel kendisi hakkındaki her şeyi bilmeden bir araya gelemeyecekleri duygusu Terence'ı bir kez daha açıklamak için çaba göstermeye zorladı.

"İçimde kötü ne varsa, katlandığım şeyler –kötünün iyisi–"

Rachel mırıldandı, kendi hayatını aklından geçirdi, ama o hayatın şimdi kendisine nasıl göründüğünü tarif edemedi.

"Ve yalnızlık!" diye sürdürdü sözünü Terence. Londra sokaklarında Rachel'la yürüdüğünü getirdi gözlerinin önüne. "Birlikte gezintiye çıkarız," dedi. Bu düşüncenin basitliği sıkıntılarını hafifletti, ilk kez güldüler. El ele tutuşmaya cesaret edebilmek hoşlarına giderdi, ama arkalarından üzerlerine dikilen gözlerin hâlâ farkındaydılar.

"Kitaplar, insanlar, manzaralar – Mrs. Nutt, Greeley, Hutchinson," diye mırıldandı Hewet.

Bir gün öncesinin ikindisinden beri onları kuşatmış, birbirlerinin gözünde gerçekdışı kılmış olan pus biraz daha eridi, ilişkileri gitgide doğallaştı. Güneyin bunaltıcı manzarasının arasından yukarı baktıklarında bildikleri dünyayı daha önce hiç olmadığı kadar

berrak ve çok daha canlı gördüler. Otelin, penceresinde oturduğu zaman olduğu gibi dünya bir kez daha Rachel'ın bakışları karşısında çok canlı ve gerçek boyutlarında şekillendi. Rachel ara sıra merakla Terence'a göz atıyor, onun gri ceketine, mor kravatına bakıyordu; hayatının geri kalanını birlikte geçireceği erkeği gözlüyordu.

Böyle bakışlarının birinin arkasından "Evet, âşığım," diye mırıldandı. "Kuşku yok; sana âşığım."

Yine de rahatsızlık duyarak birbirlerinden uzak durdular; Rachel konuşurken aralarında hiç mesafe yokmuş gibi yan yana gelmişlerdi, ama hemen ayrılmış ve birbirlerinden uzaklaşmışlardı. Bunu ıstırap çekerek hisseden Rachel, "Mücadele olacak," diye bağırdı.

Ama Terence'a, onun gözlerinin biçimine, ağzının çevresindeki çizgilere ve başka özelliklerine bakarken ondan hoşlandığını hissetti.

"Benim mücadele etmek istediğim yerde sen şefkat gösteriyorsun. Sen benden daha yumuşaksın; çok daha yumuşak," dedi.

Rachel'ın bakışlarına karşılık verdi ve gülümsedi, tıpkı Rachel'ın yaptığı gibi o da genç kızda hoşuna giden çok ufak, bireysel şeyleri algıladı. Rachel sonsuza kadar onundu. Bu engel de aşıldığına göre, her ikisini de sayısız hazlar bekliyordu.

"Daha yumuşak değilim," diye yanıtladı Terence. "Sadece yaşça senden büyüğüm, daha tembelim; kadın değil, bir erkeğim."

"Bir erkek," diye yineledi Rachel, tuhaf bir sahiplik duygusuna kapıldı, birden aklına artık Terence'a dokunabileceği geldi; elini uzatıp hafifçe onun yanağına dokundu. Terence'ın parmakları onun parmaklarının değdiği yerlerde gezindi ve yüzünde dolaşan kendi eli, gerçekdışılığı baskın şekilde hatırlattı ona. Kendi bedeni gerçek değildi; dünyanın tamamı gerçek değildi.

"Ne oldu?" diye söze başladı. "Neden evlenme teklif ettim sana? Nasıl oldu bu?"

"Bana evlenme teklif ettin mi?" diye sordu Rachel. Birbirlerinden uzaklaştılar, ikisi de neler söylenmiş olduğunu hatırlayamadı.

"Yerde oturuyorduk," diye hatırladı Terence.

"Yerde oturuyorduk," diye doğruladı Rachel. Yerde oturduklarını hatırlamak onları tekrar birleştirir gibiydi, sessizce yürüdüler, zihinleri bazen güçlükle çalışıyor bazen duruyordu, sadece gözleri çevrelerindekileri algılıyordu. Terence yine kusurlarını ve onu neden sevdiğini anlatmaya çabalıyordu; Rachel da şu ya da bu zamanda neler hissetmiş olduğunu; sonra da birlikte Rachel'ın duygularını yorumluyorlardı. Seslerinin tınısı o kadar güzeldi ki yavaş yavaş o seslerin çerçevelediği sözcüklere pek kulak vermez oldular. Sözlerinin arasına uzun sessizlikler girdi, bunlar mücadeleyle, akıl karışıklığıyla geçirilen sessizlikler değildi artık, içlerinde önemsiz düşüncelerin rahatça dolaştığı, tazeleyici sessizliklerdi. Doğallıkla sıradan şeylerden söz etmeye başladılar, çiçeklerden ve ağaçlardan, kendi yaşadıkları yerdekiler gibi şuradakilerin nasıl kırmızı olduklarından, buradakilerin yaşlı bir adamın kolu gibi nasıl yamuk ve çarpık göründüklerinden.

Usul usul, sakin sakin, sanki damarlarındaki kan şarkı söylermiş gibi, ya da ırmağın sularının taşların üzerinden akması gibi, Rachel içinde yeni bir duygunun uyandığını sezdi. Bir an ne olduğunu merak etti, sonra kendi kendine, bunca bilinen bir şeyi kendisinde keşfetmenin küçük şaşkınlığıyla, "Mutluluk bu, sanırım," dedi. Yüksek sesle Terence'a, "Mutluluk bu," dedi.

O sözünü bitirir bitirmez Terence da, "Mutluluk bu," diye yanıt verdi, bunun üzerine o duygunun ikisinin içinde aynı zamanda doğduğunu tahmin ettiler. Şunu ya da bunu nasıl hissettiklerini, nasıl da hem benzer hem farklı olduğunu –çünkü birbirlerinden çok farklıydılar– anlatmaya koyuldular.

İçine battıkları sularda, artık arkalarındakilerin seslenmeleri onlara ulaşmıyordu. Hewet'in adının kısa, kopuk hecelerle yinelenmesi, bir dalın çıtırtısı ya da bir kuşun cıvıltısı gibi geliyordu kulaklarına. Çevrelerinde uğuldayan, mırıldanan çimenler ve esintiler yüzünden otların hışırtısının gitgide arttığını, esintinin dinmesinin bu sesleri azaltmadığını fark etmediler. Rachel'ın omzuna demir gibi ağır bir el kondu; gökten inen bir yıldırım

olabilirdi. Elin altında çöktü Rachel, otlar gözlerine çarptı, ağzına, kulaklarına doldu. Sallanan sapların arasından, göğe karşı duran biçimsiz, iri bir siluet gördü. Helen tepesindeydi. Bir o yana bir bu yana yuvarlandı Rachel, kâh yeşil ağaçları kâh yukarıdaki masmavi göğü gördü; dili tutulmuş, kendinden geçmiş gibiydi. Sonunda sakinleşti, sağındaki solundaki çimenler onun soluklarıyla savruluyordu. Tepesinde iki büyük kafa belirdi, bir kadınla bir erkeğin, Terence'la Helen'in kafaları.

İkisinin de yanakları al aldı, ikisi de gülüyordu, dudakları kıpırdıyordu; birbirlerine yaklaştılar ve Rachel'ın başının üstünde öpüştüler. Yerde yatarken kulağına kopuk kopuk konuşmalar geliyordu. Onların aşktan ve evlilikten söz ettiklerini duyar gibi oldu. Doğrulup oturunca Helen'in yumuşak bedeninin, güçlü ve kucaklayan kollarının, kabarıp kocaman bir dalga gibi çatlayan mutluluğun farkına vardı. Her şey durulunca, çimenler eski düzenini alınca, gökyüzü yataylaşınca, her iki yanındaki zemin düzelip ağaçlar dikleşince, uzakta dizilmiş, sabırla bekleyen küçük bir grubu ilk gören o oldu. Bir an kim olduklarını hatırlayamadı.

"Kim onlar?" diye sordu, sonra hatırladı.

Mr. Flushing'in arkasında tek sıra olurken, onun çizmesinin burnuyla Rachel'ın eteğinin kenarı arasında en azından üç metre mesafe bırakmaya özen gösterdiler.

Mr. Flushing onları nehir kıyısındaki yeşil bir alandan geçirdi, sonra da bir ağaçlıktan; insan yerleşimine dair işaretlere, kararmış çimenlere, kömürleşmiş ağaç kütüklerine dikkat etmelerini söyledi; karşıda, ağaçların arasında, ağaçların seyreldiği bir yerde yay şeklinde bir araya toplanmış tuhaf ahşap kulübeler vardı: gezilerinin hedefi olan köy.

İhtiyatlı adımlarla yaklaştılar, üçgen alana çömelmiş kadınları gördüler, başlarını oynatarak ya hasır örüyorlar ya da çanakların içinde bir şey yoğuruyorlardı. Bir an fark edilmeden seyrettiler ama sonra görüldüler, açıklığın ortasına yürüyen Mr. Flushing ince uzun, heybetli bir adamla konuşmaya başladı, adamın bedenindeki girinti ve çıkıntılar yüzünden İngiliz'in bedeni bir anda çirkin

ve doğallıktan uzak gözüktü. Kadınlar yabancılara aldırmadılar, sadece bir an elleri durdu, yayvan, kısık gözlerini devirdiler, kelimelerin ulaşamayacağı kadar birbirinden uzak kişilerin sabit, boş bakışıyla gelenlere diktiler. Elleri yeniden harekete geçti, ama gözleri aynı yerdeydi. Gruptakiler yürürken, duvara dayalı tüfekleri, yerdeki çanakları, üst üste yığılı hasırları gördükleri kulübelerin içlerine göz atarken o bakışlar onları izledi; loşlukta bebeklerin ciddi gözleri üzerlerine dikildi, yaşlı kadınlar da dik dik baktılar. Ağır ağır dolaşırlarken o bakışlar yine onları izledi, bir kış sineği gibi bacaklarında, bedenlerinde, başlarında dolaştı, tuhaftır ki düşmanlık yok değildi o bakışlarda. Omuzlarındaki şalı aralayıp memesini bebeğine uzatan bir kadının gözleri onların yüzünden hiç ayrılmadı, oysa onlar kadının bakışlarının altında tedirgince hareket ediyorlardı, sonunda orada dikilerek kadını seyretmekten vazgeçip arkalarına döndüler. Kendilerine şekerleme ikram edilince iri, kırmızı ellerini uzatıp aldılar ve içgüdüleriyle hareket eden bu yumuşak insanların arasında, dar ceketli askerler gibi hantal hantal yürüdüklerini hissettiler. Ama çok geçmeden köydeki yaşam onlara aldırmaz oldu; özümsenmişlerdi. Kadınların elleri yeniden hasırlarla meşgul olmaya başladı; gözleri yere eğildi. Sadece kulübeden bir şey almak, uzaklaşan bir çocuğu gidip getirmek ya da başlarının üzerinde dengeledikleri bir çömlekle alandan geçmek için yerlerinden kalkıyorlardı; sadece sert, anlaşılmaz bir şeyler bağırmak için açıyorlardı ağızlarını. Çocuklardan biri dayak yediğinde sesler yükseliyor, sonra kesiliyordu; şarkı söylerken sesler biraz yükseliyor, biraz alçalıyor, sonra yine aynı alçak ve hüzünlü tonda karar kılıyordu. Birbirlerini gören Terence ile Rachel bir ağacın altında yan yana geldiler. Onlara bakmaktan vazgeçen kadınların manzarası ilk başta huzurlu, hatta çok güzel görünmüş olsa da şimdi kendilerini çok soğuk ve kederli hissetmelerine neden oluyordu.

"Eh," dedi Terence sonunda, "önemsiz görünmemize neden oluyor, değil mi?"

Rachel ona hak verdi. Böylece sürüp gidecek, dedi, ağaçların altında oturan o kadınlar, ağaçlar ve nehir. Arkalarına dönüp ağaçla-

rın arasından yürümeye başladılar, birinin görmesinden korkmadan birbirlerinin kollarına yaslanmışlardı. Fazla uzaklaşmamışlardı ki birbirlerine âşık olduklarını, mutlu olduklarını, memnun olduklarını söyleyip birbirlerini yeniden ikna etmeye giriştiler; ama âşık olmak neden bu kadar ıstıraplıydı, mutluluğun içinde neden bu kadar acı vardı?

Köydeki manzara hepsini tuhaf bir şekilde, ama farklı farklı etkilemişti. St. John gruptakilerden ayrılmıştı, kendini yalnız hissettiğinden acı ve mutsuzluk veren düşünceler içinde, ağır adımlarla nehre doğru gidiyordu; güneşli alanda, kadınların arasında tek başına duran Helen felaket önsezilerinin pençesindeydi. Ağaçların gövdelerinden tepelerine doğru koşan bilinçsiz hayvanların yükseklerde ve alçaklarda duyulan çığlıkları kulaklarında çınlıyordu. Ağaçların arasında gezinen küçük suretler ne kadar da ufak görünüyordu! Erkeklerin ve kadınların küçük kol ve bacaklarının, ince damarlarının, bu ulu ağaçlarla ve derin sularla karşılaştırılınca kolayca kırılan ve içindeki hayatı dışarı salan narin tenlerini algıladı. Bir dalın kırılması, bir ayağın kayması toprağın altında kalmalarına ya da sularda boğulmalarına yeterdi. Bu düşüncelerle gözlerini sevgililere dikti, sanki böyle yaparak onları alınyazılarından koruyabilecekti. Arkasına dönünce Flushing'leri yanıbaşında buldu.

Satın aldıkları şeylerden söz ediyor ve gerçekten çok eski mi, şurasında burasında Avrupa'nın işaretleri var mı yok mu diye tartışıyorlardı. Helen'e de danıştılar. Önce bir yaka iğnesine, sonra da bir çift küpeye bakmasını istediler. Ama Helen bu geziye çıkmış, bu kadar uzaklara gelmeyi göze almış ve kendilerini tehlikeye atmış oldukları için onları sürekli suçluyordu. Sonra canlandı, konuşmaya çabaladı, ama çok geçmeden gözlerinin önüne İngiltere'deki nehirde, öğle vakti alabora olmuş bir teknenin görüntüsü geldi. Bunları hayal etmenin hastalıklı bir şey olduğunu biliyordu; yine de ağaçların arasında ötekileri aradı gözleriyle, gördükçe de, bir felaket olursa onları koruyabilmek için gözlerini onlardan ayırmadı.

Ama güneş batınca, tekneleri dönüp uygarlığa doğru yol almaya başlayınca korkuları yatıştı. Yarı karanlıkta, güvertedeki koltuklar ve onlarda oturan insanlar çöp gibi görünüyorlardı, ağızlarının olduğu yeri minik bir ateş noktası, kollarını da sigaralarını ya da purolarını dudaklarına götürürken kalkıp inen, aynı ateşli nokta imliyordu. Kelimeler karanlığı deliyor, ama nereye düştüklerini bilemediklerinden enerjiden ve özden yoksun görünüyorlardı. Mrs. Flushing'i temsil eden iri, beyaz kütleden düzenli aralıklarla, biraz bastırmaya çalışılsa da, derin soluklar duyuluyordu. Uzun ve çok sıcak bir gün geçirilmişti, artık bütün renkler silinmiş olduğu için gecenin serin havası gözkapaklarına yumuşak parmaklarını bastırıyor, sanki onları mühürlüyordu. Görünüşe göre St. John Hirst'e yöneltilmiş felsefi bir laf hedefini bulamadı, bir esnemenin içine hapsolana kadar havada asılı kaldı ve hayat bulmamış sayıldı, bu da bacakların oynatılması ve uyumaya dair mırıltıların başlaması işaretini vermiş oldu. Beyaz kütle hareketlendi, gerinip uzadı ve ortadan kayboldu, St. John ile Mr. Flushing de sağa sola dönüp, bir-iki adım attıktan sonra çekildiler, geride üç koltuğu işgal eden üç sessiz beden kaldı. Direğin tepesindeki bir lambadan ve yıldızların soldurduğu bir gökyüzünden gelen ışık onların biçimlerine dokunmadı ama yüz hatlarını sildi; bu karanlıkta bile, ötekilerin çekilip gitmesi kalanları birbirlerine iyice yakın hissettirdi, çünkü hepsi aynı şeyi düşünüyordu. Bir süre hiçbiri konuşmadı, sonra Helen iç geçirerek, "Demek ikiniz de pek mutlusunuz?" dedi.

Sesi havayla yıkanmışçasına her zamankinden daha ruhani ve daha yumuşak çıkmıştı. Biraz uzağındaki sesler, "Evet," dediler.

Helen karanlığın içinden ikisine de bakıyor ve Terence'ı seçmeye çalışıyordu. Söylenecek ne vardı? Rachel artık onun korumasından çıkmıştı. Sesi onun kulaklarına erişebilirdi ama yirmi dört saat öncesinde olduğu kadar ileriye gidemezdi. Yine de Helen'in yatmaya gitmeden önce bir şeyler söylemesi gerekir gibi görünüyordu. Konuşmak istiyordu ancak kendini nedense yaşlı ve karamsar hissediyordu.

"Ne yaptığınızın farkında mısınız?" diye sordu. "Rachel genç, ikiniz de gençsiniz ve evlilik–" Bu noktada tereddüt etti. Ama gençler devam etmesini istediler, sesleri öylesine ciddiydi ki sanki öğüt almak için yanıp tutuşuyorlardı, bunun üzerine Helen eklemek zorunda kaldı:

"Evlilik! Eh, kolay bir şey değil."

"Biz de bunu bilmek istiyoruz," diye yanıtladılar, Helen onların bakıştıklarını tahmin etti.

"İkinize de bağlı," dedi. Yüzünü Terence'a döndürmüştü, Terence Helen'i güçlükle görebilse de onun sözlerinde kendisi hakkında daha çok şey öğrenme arzusunun saklı olduğuna inanıyordu. Yarı uzanmış durumdayken doğruldu, öğrenmek istediklerini Helen'e anlatmaya koyuldu. Onun üzerindeki karamsarlığı gidermek için elinden geldiğince rahatlatıcı konuşuyordu.

"Yirmi yedi yaşındayım, yılda yaklaşık yedi yüzlük bir gelirim var," diye başladı. "Genelde iyi huyluyumdur, Hirst bende gut hastalığına eğilim görse de sağlığım mükemmel. Eh, sanırım zekiyim de." Onay beklercesine sustu.

Helen başıyla doğruladı.

"Ama ne yazık ki oldukça tembelim. Rachel akılsızlık etmeyi yeğliyorsa hiç itiraz etmeyeceğim ve – Başka bakımlardan beni genelde yeterli buluyor musunuz?" diye sordu utanarak.

"Evet, sizinle ilgili bildiklerim hoşuma gidiyor," oldu Helen'in yanıtı. "Ama fazla bir şey bilmiyorum."

"Londra'da oturacağız," diye devam etti Terence, "ve–" Ansızın iki genç bir ağızdan Helen'e gördüğü en mutlu çiftin kendileri olup olmadığını sordular.

"Şişşt," diye susturdu onları Helen, "Mrs. Flushing'i unutmayın. Arkamızda."

Sonra sustular, Terence ile Rachel kendi mutluluklarının Helen'i üzdüğünü içgüdüsel olarak hissettiler, kendileri hakkında konuşmaya hevesli olsalar da konuşmak istemediler.

"Kendimizden çok söz ettik," dedi Terence. "Anlatın–"

"Evet, anlatın," diye yankıladı Rachel da. Herkesin çok önemli

bir şeyler söyleyebileceğine inanacak bir ruh halindeydiler.

"Ne anlatabilirim size?" dedi Helen, bir haber getirmiş bir peygamber gibi değil de çok dağınık sözlerle kendi kendine konuşur gibiydi. Kendini konuşmaya zorladı.

"Rachel'ı azarlıyor olsam da ben de ondan daha akıllı değilim, ne de olsa. Yaşım daha büyük elbette, yolun yarısına geldim, sizse başındasınız. Şaşırtıcı – bazen hayal kırıklığı yarattığını düşünüyorum; büyük şeyler insanın umduğu kadar büyük olmuyor belki de –ama ilginç– ah, evet, siz mutlaka ilginç buluyorsunuzdur – böylece sürüp gidiyor." O sırada sıra sıra karanlık ağaçların farkına vardılar, görebildikleri kadarıyla Helen o ağaçlara bakıyordu, "insanın ummadığı yerlerde de zevk alacağı şeyler oluyor (babana yazmalısın), çok mutlu olacaksınız, buna eminim. Ama gidip yatmalıyım, aklınız varsa siz de on dakika sonra beni izlersiniz, işte böyle," diyerek kalktı ve önlerinde durdu, neredeyse silik ve çok iri görünüyordu. "İyi geceler." Perdenin arkasına geçti.

Helen'in kendilerine tanıdığı on dakikanın büyük bölümünde konuşmaksızın oturduktan sonra ayağa kalktılar ve küpeşteden aşağı sarktılar. Altlarındaki pürüzsüz kara sular hızla ve sessizce geçip gidiyordu. Arkalarında bir sigaranın ateşi karanlığa karıştı. "Harika bir ses," diye mırıldandı Terence.

Rachel doğruladı. Helen'in sesi çok güzeldi.

Bir sessizlik oldu, sonra Rachel, gökyüzüne bakarak, "Güney Amerika'da bir teknenin güvertesinde miyiz? Ben Rachel mıyım? Sen de Terence misin?" diye sordu.

Kocaman kara dünya onları kuşatmıştı. İçinde sürüklendikleri o dünya sanki muhteşem bir kalınlığa ve dayanıklılığa sahipmiş gibiydi. Sivri uçlu, yuvarlak ve küt tepeli ağaçları görebiliyorlardı. Gözlerini ağaçların yukarısına kaldırarak yıldızlara ve ağaçların üst tarafındaki gökyüzünün soluk kıyılarına diktiler. Çok çok uzaklardaki donuk ışığın küçük noktalarına gitti gözleri ve orada takılı kaldı, küpeşteyi kavrayan ellerinin ve yan yana ve ayrı duran bedenlerinin yeniden farkına vardıklarında sanki orada uzun süredir durmuş ve büyük bir yükseklikten düşmüş gibi oldular.

"Beni tamamıyla unuttun," diye sitem etti Terence, Rachel'ın koluna girip güvertede yürümeye başlarken. "Bense seni hiç unutmuyorum."

"Ah, hayır," diye fısıldadı Rachel, unutmamıştı, sadece yıldızlar – gece – karanlık –

"Yuvasında, yarı uyur durumdaki bir kuş gibisin Rachel. Uyuyorsun. Uykunda konuşuyorsun."

Yarı uyur yarı uyanık, kopuk kopuk konuşarak teknenin baş tarafının bir köşe oluşturduğu yerde durdular. Tekne nehir aşağı süzülüyordu. Köprüde bir çan çaldı, dalgacıklar çıkararak teknenin her iki yanına çarpıp geçen suların sesini duydular, uykusunda irkilen bir kuş acı acı öttü, yandaki ağaca uçtu ve yine sustu. Karanlık üzerlerine çöktü, sadece orada, karanlıkta yan yana duruyor olmaları dışında hayata dair bir şey hissedemez oldular.

22. Bölüm

Hava karardı, ama yeniden aydınlandı, günler birbiri ardına dünyaya iyice yayılıp onları, birbirlerine arzularını açıklamak zorunda kaldıkları ormandaki o tuhaf günden uzaklaştırdıkça, niyetlerini başkaları da öğrendi ve bu sürede kendilerine de biraz tuhaf gelmeye başladı. Görünüşe bakılırsa olanlar hiç de alışılmadık değildi; evlenmek üzere nişanlanmışlardı. Çoğunlukla otel ve villadan oluşan dünya, iki insanın evlenecek olmasına genelde memnun olmuştu, ve bu dünya, kendisinin devam etmesi için yapılması gereken işlere katılmalarının beklenmediğini, bir süreliğine ortalıktan çekilebileceklerini anlamalarına izin vermişti. Büyük bir kilisede oynarlarken kapı üstlerine kapatıldığında doğacak sessizliğe benzer bir sessizliği hissedene kadar yalnız bırakıldılar. Baş başa gezinmeye, baş başa oturmaya zorlandılar, çiçeklerin hiç koparılmamış olduğu, ağaçlardan başka bir şey bulunmayan gizli köşelere gönderildiler. Başka erkeklerle kadınların kulaklarını rahatsız edecek o güzel ama fazlasıyla derin arzuları yalnızken ifade edebileceklerdi – kendi iki kişilik dünyaları onlara nasıl gözüküyorsa öyle bir dünyaya, insanların birbirini yakından tanıdığı, birbirlerini iyi şeylerle yargıladığı, zaman kaybı sayılacağı için asla kavga etmediği bir dünyaya duyulan arzuları.

Bu tür konuları, kitapların arasındayken ya da dışarıda güneşin altındayken ya da bir ağacın gölgesinde rahatsız edilmeden oturduklarında konuşuyorlardı. Artık mahcup olmuyorlardı, ya da kendini ifade edemeyen anlamların içinde boğulur gibi de değillerdi; birbirlerinden korkmuyorlardı, ya da kıvrıla kıvrıla akan bir nehirdeki yolcular gibi dönemecin öbür tarafında ansızın karşılarına çıkan güzelliklerden başları dönmüyordu; beklenmeyen şey oldu, ama sıradan olan bile sevimliydi, coşkulu ve gizemli olana pek çok

bakımdan yeğlenirdi de, çünkü ferahlatıcı bir bütünlüğü vardı, çaba gerektiriyordu ve bu koşullar altında buna çaba değil zevk denirdi.

Rachel piyano çalarken Terence ona yakın oturuyordu, ara sıra kurşunkalemle yazdığı bir kelimenin kanıtladığı üzere, artık Rachel ile evleneceklerine göre, dünyayı kendi gördüğü gibi şekillendiriyordu. Kesinlikle farklıydı dünya. *Sessizlik* denen kitap şimdi artık o eski kitap olmayacaktı. Kalemini elinden bırakıp önüne bakıyordu, dünyanın hangi bakımlardan farklı olduğunu merak ediyordu – belki de daha dayanıklı, daha tutarlı, daha önemliydi, daha derindi. Toprak bile ona bazen daha derin görünüyordu; kazılıp tepeler ve kentler ve düzlükler oluşturulmamıştı, büyük öbekler halinde yığılmıştı. Pencereden dışarıya on dakika bakıyordu; ama yo, insanlardan arındırılmış bir dünya istemiyordu. İnsanlardan hoşlanıyordu –hem de Rachel'ın hoşlandığından daha fazla hoşlandığını tahmin ediyordu. İşte oradaydı Rachel, müziğini çalarken hevesle iki yana sallanıyordu, kendisini unutmuştu – ama Terence ondaki bu niteliği seviyordu. Bu niteliğin Rachel'ın içinde doğurduğu kişiliksizliği seviyordu. Sonunda, peş peşe kısa cümleler yazdıktan ve yanlarına sorular ekledikten sonra yüksek sesle, "'Kadınlar–'" diye okudu, "'Kadınlar' başlığının altına şunları yazdım:

"'Gerçekten erkeklerden daha kibirli değiller. Önemli kusurların çoğunun altında özgüven eksikliği yatıyor. Hemcinslerinden hoşlanmamaları geleneksel gerçeklere mi dayanıyor? Her kadın, iyimserdir, kötü alışkanlıkları yoktur, çünkü düşünmez.' Ne diyorsun Rachel?" Kalemi elindeydi, kâğıdı dizine koydu.

Rachel hiçbir şey söylemedi. Beethoven'in son dönem sonatlarından birinin dimdik sarmalının yukarılarına tırmanıyordu, yıkık dökük bir merdivenden çıkan biri gibiydi, ilk başta enerjik, sonra adımlarını daha da zahmetle atarak, ta ki sonunda artık tırmanamayana ve merdivenin dibinde tekrar başlamak için koşarak geri dönene kadar.

"'Şu da var, kadınların erkeklerden daha pratik ve daha az idealist olduklarını söylemek moda oldu, ileri derecede düzen

kurma yetenekleri var ama onur duyguları yok' – soru şu, erkekçe bir sözcük olan onurla ne denmek isteniyor? – Kadınlarda bunun karşılığı ne? Ha?"

Merdivenine yeniden saldıran Rachel hemcinslerinin sırlarını açıklama fırsatını bir kez daha elinden kaçırdı. Aslında bilgelik arayışında o kadar ilerlemişti ki, bu sırlara hiç el sürmüyordu; onları felsefi açıdan tartışmak bir sonraki kuşağa kalmış görünüyordu.

Sol eliyle son bir akoru çalıp gürültüyle bitirdikten sonra hızla Terence'a dönüp bağırdı:

"Hayır, Terence, boşuna bu; işte, bırak Avrupa ve Asya'yı, Güney Amerika'daki en iyi müzisyen olan ben, sen bu odada beni durmadan rahatsız ettiğin için tek bir nota bile çalamıyorum."

"Son yarım saattir amacının bu olduğunu fark etmemiş gibisin," dedi Terence. "Basit, güzel ezgilere bir diyeceğim yok – aslında benim edebiyat çalışmalarıma çok yararlı olduklarını düşünüyorum, ama şu çaldığın, yağmurda arka ayaklarının üzerinde dolaşan zavallı, yaşlı bir köpeğe benziyor."

Terence, masanın üzerine dağılmış olan ve arkadaşlarının tebriklerini ileten küçük kâğıtları evirip çevirmeye koyuldu.

mümkün olan bütün mutlulukları yaşamanız dileğiyle," diye okudu; "doğru bir söz ama pek de canlı değil, ne dersin?"

"Baştan aşağı saçmalık!" diye bağırdı Rachel. "Kelimelerin seslerle karşılaştırıldığını düşünsene!" diye devam etti. "Romanları ve oyunları ve tarihçeleri düşün–" Masanın kenarına tüneyip kırmızı ve sarı ciltleri küçümseyerek karıştırdı. Kendini insana ait bütün bilgileri hor görebilecek bir konumda görüyordu. Terence da baktı kitaplara.

"Aman Tanrım, Rachel, süprüntü bu okudukların!" diye bağırdı Terence. "Hem de zamanın gerisindesin, canım. Bu tür şeyleri okumak kimsenin aklına bile gelmez artık – modası geçmiş meseleleri işleyen oyunlar, doğu tarafındaki hayatın sinir bozan betimlemeleri – ah, hayır, bütün bunları kaldırıp attık artık. Şiir oku Rachel, şiir, şiir, şiir!"

Kitaplardan birini eline alıp yüksek sesle okumaya başladı,

amacı yazarın kısa, keskin bir havlamaya benzeyen İngilizcesiyle alay etmekti; ama Rachel ona aldırış etmedi, bir süre düşündükten sonra, "Sana hiç öyle geldiği olur mu, Terence," dedi, "dünyanın bütünüyle kocaman madde bloklarından oluştuğu, bizim de ışık parçalarından başka bir şey olmadığımız–" Halının ve duvarın üzerinde tatlı tatlı oynaşan güneş beneklerine baktı, "şunlar gibi?"

"Hayır," dedi Terence, "kendimi katı hissediyorum; hem de çok katı; koltuğumun ayakları yeryüzünün derinliklerinde kök salmış bile olabilir. Ama Cambridge'de, hatırlayabiliyorum, bazen aşağı yukarı sabah saat beşte gülünesi bir halde neredeyse komaya girdiğimiz oluyordu. Bence Hirst şimdi o durumda – ah hayır, Hirst öyle olmaz."

Rachel devam etti. "Pusula gönderdiğin gün, hani pikniğe gider miyiz diye sormuştun, şimdi senin oturduğun yerde oturmuş bunu düşünüyordum; acaba yine düşünebilir miyim? Acaba dünya değişti mi? Değiştiyse ne zaman vazgeçecek değişmekten ve gerçek dünya hangisi?"

"Ben seni ilk gördüğümde," diye başladı Terence, "bütün hayatını incilerin ve eski kemiklerin arasında geçirmiş bir yaratığa benzediğini düşünmüştüm. Ellerin ıslaktı, hatırlıyor musun, sana bir parça ekmek verene kadar tek söz etmemiştin, sonra da, 'İnsanlar!' demiştin."

"Ben de senin – tutucu bir ukala olduğunu düşünmüştüm," diye anımsadı Rachel. "Yo, tam olarak öyle değil. Dili aşıran karıncalar vardı, ben de senin ve St. John'un o karıncalara benzediğinizi düşünmüştüm – çok iri, çok çirkin, çok enerjik, bütün o erdemlerinizle. Bununla birlikte seninle konuştuğum zaman hoşlanmıştım senden–"

"Bana âşık olmuştun," diye düzeltti Terence. "Başından beri âşıktın bana, sadece bilmiyordun."

"Hayır, ben sana hiçbir zaman âşık olmadım," diye ısrar etti Rachel.

"Rachel –nasıl bir yalan bu– burada oturup pencereme bakmadın mı – güneşteki baykuş gibi otelin çevresinde dolaşmadın mı?"

"Hayır," diye yineledi Rachel, "asla âşık olmadım, eğer âşık

olmak insanların söyledikleri şeyse, bütün dünya yalan söylüyor, ben de doğruyu söylüyorum. Ah, ne biçim yalanlar – ne biçim yalanlar!"

Evelyn M.'den, Mr. Pepper'dan, Mrs. Thornbury'den, Miss Allan'dan ve Susan Warrington'dan gelen bir avuç mektubu elinde buruşturdu. Bu insanların birbirlerinden ne kadar farklı oldukları düşünülürse, nişanlanmalarını yazılı olarak kutlarken hemen hemen aynı cümleleri kullanmış olmaları tuhaftı.

Bu insanlardan herhangi birinin kendisinin hissettiklerini hissetmiş olması, ya da hissedebilecek olması ya da bir an için bile hissedebilecekmiş gibi yapma hakkına sahip olması, kilisedeki ayin kadar, hastane hemşiresinin yüzü kadar itici geliyordu Rachel'a; eğer bir şey hissetmiyorlarsa neden hissediyormuş gibi yapıyorlardı? Rachel'ın gençliğinin, Terence'a duyduğu aşkta olduğu gibi bir tek kıvılcımda toplanmış basitliği ve kibri ve sertliği genç adamı şaşırtıyordu; nişanlanmak onun üzerinde aynı etkiyi yaratmamıştı; dünya farklıydı ama o biçimde değil; her zaman arzuladığı şeyleri arzuluyordu hâlâ ve özellikle başkalarının arkadaşlığını da her zamankinden çok istiyordu. Mektupları Rachel'ın elinden alıp itiraz etti:

"Elbette, hepsi de saçma, Rachel; elbette başkaları söylüyor diye söylüyorlar böyle şeyleri, öyle bile olsa Miss Allan çok zarif bir kadın; bunu yadsıyamazsın; Mrs. Thornbury de öyle; çok fazla çocuğu var, haklısın, bunların yarım düzinesi bir işe yarayacakları yerde kötüyü seçmiş olsalar da – bir güzelliği yok mu o kadının – Flushing olsa temel sadelik derdi, değil mi? Ay ışığında mırıl mırıl konuşan yaşlı, iri bir ağaca benzemiyor mu, ya da durmaksızın akan bir nehre? Ralph, Carroway Adaları'na vali olmuş – devletin en genç valisi, çok iyi değil mi?"

Ama o sırada Rachel dünyada olup bitenlerin büyük çoğunluğunun, kendi yazgısına tek bir iplikle bile bağlı olmadan sürüp gittiğini anlayacak durumda değildi.

"On bir çocuk istemiyorum," dedi kararlılıkla; "yaşlı kadınlar gibi bakmayacağım; ata bakar gibi süzüyorlar insanı tepeden tırnağa, tepeden tırnağa."

"Bir oğlumuz olmalı, bir de kızımız," dedi Terence, mektupları

elinden bırakarak, "bizim çocuklarımız oldukları için sahip olacakları sayısız avantaj bir yana öyle iyi yetiştirilecekler ki." İdeal eğitimi kabataslak çizmeye koyuldular – kadınlar fazlasıyla pratik fikirli olarak yetiştirildiklerinden, kızlarının bebekliğinden başlayarak, sonsuzluk düşüncesini geliştirmesi açısından maviye boyalı kocaman bir kartona bakmasını isteyeceklerdi; oğullarına da – ona da büyük adamlarla alay etmesi öğretilecekti, yani seçkin, başarılı adamlarla, şeritler takan, seçtikleri yolda doruğa ulaşan adamlarla. Asla St. John Hirst'e benzememeliydi (diye ekledi Rachel).

Terence bunu duyunca, St. John Hirst'e büyük hayranlık duyduğunu dile getirdi. Onun erdemlerini ölçüp biçmiş ve ciddi biçimde ikna olmuştu bu konuda; torpil gibi işler onun zihni, dedi, yalanı hedef alır. O ve onun gibiler olmasaydı halimiz ne olurdu? Yabanotlarının arasında boğulurduk; Hıristiyan, yobaz olurduk – tabii ya, Rachel bile, uykuları bastırdığında elinde yelpazeyle erkeklere şarkılar söyleyen bir köle olurdu.

"Ama sen bunu asla görmeyeceksin!" diye bağırdı Terence; "onca erdemine rağmen, bütün varlığınla hakikatin peşinde koşmazsın, koşmayacaksın! Senin olgulara saygın yok, Rachel; sen özünde kadınsın."

Rachel bu sözleri yadsımaya kalkışmadı, Terence'm hayran olduğu erdemlere karşı çürütülemeyecek tek kanıtı ortaya koymayı da akla yakın bulmadı. St. John Hirst, Rachel'ın kendisine âşık olduğunu söylemişti; asla bağışlamayacaktı bunu; ama bu, bir erkeğin hoşuna gidecek türden bir kanıt değildi.

"Ama ondan hoşlanıyorum," dedi Rachel, içinden de ona aynı zamanda acıdığını geçirdi, içinde kendimizin dolaştığı, değişiklikler ve mucizelerle dolu o sıcak, gizemli kürenin dışında kalan şanssız insanlara acındığı gibi; St. John Hirst olmak çok sıkıcı olmalı diye düşündü.

Eğer St. John isterse, ki pek olası görünmüyordu bu, onu öpmeyeceğini söyleyerek ona karşı neler hissettiğini özetledi.

Rachel'ın Hirst'e verdiği öpücük yüzünden ondan özür dilenmesi gerekiyormuş gibi Terence itiraz etti:

"Hirst'le kıyaslanınca tam bir budalayım ben."

O sırada saat on bir yerine on ikiyi vurdu.

"Sabahı boşa geçiriyoruz – ben kitabımı yazıyor olmalıydım, sen de şunları yanıtlamalıydın."

"Sadece yirmi bir sabahımız kaldı," dedi Rachel. "Babam da bir-iki güne kadar gelir."

Yine de bir kalemle kâğıt çekip özene bezene yazmaya başladı.

"Sevgili Evelyn–"

O arada Terence başka birinin yazmış olduğu bir romanı okumaktaydı, kendisininkini kurmadan önce bu işlemi gerekli görüyordu. Uzunca bir süre saatin tıkırtısından ve Rachel'ın kaleminin beğenmediği cümlelere epeyce benzeyen cümleler yazarken çıkardığı kesintili cızırtıdan başka bir ses duyulmadı. Kendisi de bunu fark etmiş olmalı ki, yazmayı bıraktı, başını kaldırıp koltuğuna gömülmüş Terence'a baktı; değişik mobilyalara baktı; köşedeki yatağına, gökyüzünün doldurduğu bir ağacın dallarının göründüğü pencereye baktı, saatin tıkırtısını duydu, bütün bunlarla kendi önündeki kâğıdın arasındaki uçuruma şaşırdı. Dünyanın bir bütün ve bölünmez olacağı bir zaman gelecek miydi? Terence'la bile – ne kadar da uzak olabiliyorlardı birbirlerinden, onun aklından şu anda geçenlerin ne kadar azını biliyordu! Cümlesini tamamladı, garip ve çirkin olmuştu, her ikisinin de "çok mutlu olduklarını, büyük olasılıkla sonbaharda evleneceklerini, Londra'da oturmayı umduklarını, dönünce gelip onları ziyaret etmelerini beklediklerini" yazdı. Biraz düşündükten sonra, "saygılarımla" yerine, "sevgilerimle"yi seçti, altını imzaladı, kararlı bir şekilde bir başkasına başlamak üzereydi ki Terence elindeki kitabın bir yerinden alıntı yaptı:

"Dinlesene Rachel. 'Yeteneği ve hayalgücü olan bir genç erkek, erkeğin ihtiyaçlarını ve arzularını bir kadının ihtiyacından ve arzularından ayıran uçurumun doğasını ne kadar anlarsa Hugh da (romanın kahramanı, edebiyatla uğraşıyor) evlenirken o kadar anlamıştı. İlk başta çok mutluydular. İsviçre'de yürüyerek yaptıkları gezi, her ikisi için de keyifli bir arkadaşlık dönemi olmuş,

ikisini de hevese getiren fikirler çıkmıştı ortaya. Betty ideal bir arkadaş olduğunu kanıtlamıştı. Riffelhorn'un karlı yamaçlarında, bir uçtan öbür uca, birbirlerine *Vadide Aşk* diye seslenmişlerdi' (filan falan, tasvirleri atlıyorum)... 'Ama Londra'da, oğullarının doğumundan sonra, her şey değişti. Betty mükemmel bir anneydi; ama üst orta sınıftan bir annenin anladığı şekildeki anneliğin, enerjisinin tamamını tüketmeye yetmediğini anlaması uzun sürmedi. Genç ve güçlüydü, sağlam uzuvları ve bedeni, acilen çalışmak isteyen bir beyni vardı...' (Kısacası çay davetleri vermeye başladı.)... 'Bob Murphy ile onun sigara dumanlı, kitaplarla dolu odasında baş başa yaptığı ve her ikisinin de ötekine içini döktüğü görüşmeden geç vakit, kulaklarında trafiğin gürültüsü uğuldayarak, Londra'nın sisli göğü feci şekilde zihnine dolarak eve dönen Hugh kâğıtlarının arasına dağılmış kadın şapkaları buldu. Holde kadınların şalları, garip küçük ayakkabıları ve şemsiyeleri duruyordu. Sonra faturalar gelmeye başladı... Karısıyla açıkça konuşmayı denedi. Onu yatak odalarında, büyük kutup ayısı derisinin üzerinde yatarken buldu, yarı giyinikti, çünkü Green'lerle Wilton Crescent'te yemek yiyeceklerdi, şöminedeki kıpkırmızı ışık elmaslara göz kırptırıyor, karısının çıplak kollarında ve göğüslerinin nefis kavisinde oynaşıyordu – tapılası bir dişilik görüntüsü. Karısını tamamıyla bağışladı.' (Eh, gitgide kötüleşir bu, sonunda, elli sayfa kadar sonra Hugh Swanage'e bir hafta sonu bileti satın alır ve 'Corfe Şatosu'nun üstündeki tepelerde kendi kendisiyle hesaplaşır.' Burada on beş sayfa kadar bir yeri atlayacağım. Sonuçta...) 'Farklıydılar. Belki de, uzak gelecekte, onun şimdi mücadele edip yenik düşeceği gibi, birkaç kuşak boyunca erkekler mücadele edip yenik düştükten sonra kadınlar, erkeklerin düşmanı ve asalağı değil, gerçekten de şimdi öyleymiş gibi yaptıkları şey olacaklardır, onların arkadaşı ve yoldaşı.'

"İşte sonunda Hugh karısına döndü, zavallı adam. Evli bir erkek olarak göreviydi bu. Tanrım, Rachel," diye bitirdi sözlerini, "evlendiğimizde biz de böyle mi olacağız?"

Yanıt vermek yerine soru sordu Rachel.

"İnsanlar neden hissettikleri şeyleri yazmazlar?"

"Ah, işte zorluk burada!" diye içini çekti Terence, kitabı bir kenara atarken.

"Biz evlendiğimizde nasıl olacak o zaman? İnsanlar gerçekten neler hissediyorlar?"

Rachel kuşkulu görünüyordu.

"Yere otur da bakayım sana," diye talimat verdi Terence. Rachel çenesini onun dizine dayadı, gözlerini yüzüne dikti.

Terence onu merakla inceledi.

"Çok güzel değilsin," diye başladı söze, "ama yüzün hoşuma gidiyor. Saçlarının aşağıya doğru incelerek uzaması hoşuma gidiyor, gözlerin de – hiçbir şey görmüyorlar. Ağzın çok büyük, keşke yanakların daha renkli olsaydı. Ama senin yüzünde en hoşlandığım şey, aklından neler geçirdiğini merak ettirmesi – şunu yapmak geçiyor içimden–" Yumruğunu sıktı ve Rachel'ın öyle yakınına savurdu ki kız irkildi, "çünkü şimdi kafamı patlatacakmışsın gibi görünüyorsun. Öyle anlar var ki," diye devam etti, "yan yana bir kayanın üzerinde dursak beni denize atarsın."

Gözlerine dikili gözlerden büyülenmiş olan Rachel, "Yan yana bir kayanın üzerinde dursak–" diye yineledi.

Oraya buraya savrulmak, dünyanın köklerinin çevresinde dolaşmak – bu düşünce tutarsız ama zevkliydi. Ayağa fırladı, odada dolaşmaya başladı, eğiliyor, gerçekten sulardan geçiyormuş gibi sandalyelerle sehpaları kenara fırlatıyordu. Terence keyifle seyrediyordu onu; Rachel kendine yol açıyor gibiydi, hayatın içinden geçerlerken önlerine çıkabilecek engellerin üstesinden geliyordu.

"Mümkün görünüyor!" diye bağırdı Terence, "oysa en olmayacak şey diye düşünürdüm – hayatım boyunca seveceğim seni, evliliğimiz de görüp görülecek en heyecan verici şey olacak. Bir an bile durmayacağız–" Rachel yanından geçerken onu tutup kollarına aldı, bir kayada durduklarını, altlarında denizin kabardığını hayal ederek üstünlük sağlamaya çalıştılar. Sonunda Rachel yere fırlatıldı, merhamet dilenerek soluk soluğa yattı orada.

"Denizkızıyım ben! Yüzebilirim," diye bağırdı, "oyun bitti."

Elbisesi baştan başa yırtılmıştı, barış sağlanınca bir iğneyle iplik buldu ve yırtığı onarmaya başladı.

"Şimdi de," dedi, "sakinleş de bana dünyayı anlat; ne olduysa hepsini anlat bana, – dur bakayım, ben sana ne anlatabilirim? – Sana Miss Montgomery ile nehirdeki partiyi anlatabilirim. Bir ayağı teknede, bir ayağı karada öylece kalmıştı orada."

Geçmişteki yaşamlarında olanları, arkadaşlarının ve ilişkilerinin niteliklerini birbirlerine anlatarak öyle çok zaman harcamışlardı ki çok geçmeden Terence sadece Rachel'ın halalarının her olayda ne söylemelerinin beklendiğini değil, yatak odalarının nasıl döşendiğini, başlarına ne tür boneler taktıklarını bile öğrendi. Terence, Mrs. Hunt'la Rachel arasındaki bir konuşmayı sürdürebiliyor, saygıdeğer rahip William Johnson ve Miss Macquoid'un, Hıristiyan bilimadamlarının da hazır bulundukları bir çay davetini, gerçeğine olağanüstü benzeterek devam ettirebiliyordu. Ama Rachel'dan çok daha fazla insan tanımıştı ve hikâyeleme sanatında da ondan çok daha fazla beceriliydi, Rachel'm deneyimleri çoğunlukla tuhaf bir biçimde çocuksu ve gülünçtü, bu yüzden onun payına genellikle dinlemek ve soru sormak düşüyordu.

Terence ona olup biteni anlatmakla kalmadı, düşündüklerini ve hissettiklerini de anlattı, başka erkeklerle kadınların neler düşünebileceği ve hissedebileceği konusunda büyüleyen portreler de çizdi ona, böylece Rachel, insanlarla dolup taşan, sokaklarda durup o insanlara bakabileceği İngiltere'ye geri dönmeye epeyce heveslendi. Terence'a göre de orada bir düzen vardı, hayatı mantıklı kılan bir motif, ya da bu kelime budalacaysa, çok ilginç kılan diyelim, çünkü bazen bazı şeylerin, daha yaşanırken, neden yaşandığını anlamak mümkün görünüyordu. Ayrıca insanlar Rachel'ın sandığı kadar yalnız ve iletişimsiz de değillerdi. Kibir aramalıydı o –çünkü ortak özellikti kibir– önce kendinde, sonra Helen'de, Ridley'de, St. John'da, hepsi de payını almıştı bundan – ve Rachel karşılaştığı her on iki kişiden onunda rastlayacaktı bu niteliğe; böyle bir bağla bir kez bağlandıktan sonra, onları ayrık ve korkunç değil, pratikte birbirinden ayırt edilemez bulacaktı, onların da kendine benzediğini

anlayınca da sevecekti hepsini. Bunu yadsıyacak olursa, insanların da hayvanat bahçesindeki çizgili ve yeleli, boynuzlu ve hörgüçlü hayvanlar kadar çeşitli olduğu inancını savunması gerekecekti; tanıdıklarının listesi üzerinde uğraştıktan, anekdotlara ve kuramlara ve tahminlere daldıktan sonra birbirlerini tanıdılar. Saatler hızla geçti, hatta onlara doluluktan patlayıp dışarı sızacakmış gibi göründü. Bir gecelik yalnızlığın peşinden yeniden başlamaya hep hazırdılar.

Mrs. Ambrose'un bir zamanlar erkekle kadın arasındaki özgür konuşmalarda var olduğuna inandığı erdemler, tam onun sözünü ettiği ölçüde olmasa da ikisi için gerçekten de geçerliydi. Cinselliğin doğasından çok daha fazla şiirin doğası üzerinde zaman geçiriyorlardı, ancak sınırsız konuşmaların bir genç kızın garipsenecek ölçüde küçük parlak bakış açısını derinleştirdiği ve genişlettiği doğruydu. Terence'ın ona anlatabildiklerinin karşılığında Rachel da ona öyle bir merak ve algılama duyarlılığı sundu ki genç adam çok okuyarak ve yaşayarak edinilen bir yeteneğin, haz ve ıstırap yeteneğinin birebir dengi olup olmadığından kuşkulanmaya başladı. Sokaktaki eğitilmiş bir köpeğinki gibi bir tür gülünç, düzgün denge dışında deneyim Rachel'a ne kazandırırdı ki? Rachel'ın yüzüne bakıp yirmi yıl sonra nasıl görüneceğini düşündü, bakışları donuklaşmış, alnında, gençlerin görmediği zor bir şeyle orta yaşlıların yüz yüze olduğunu gösteren o küçük, kalıcı kırışıklar belirmiş olacaktı. Kendileri için bu zor şeyin ne olacağını merak etti. Sonra düşünceleri İngiltere'deki yaşamlarına döndü.

İngiltere'yi düşünmek zevkliydi, çünkü ikisi birlikte eski şeyleri yeni bir gözle göreceklerdi; haziranı yaşıyor olacaktı İngiltere, kent dışında haziran geceleri geçireceklerdi; evin içi sıcaklaştığında kaçabilecekleri dar sokaklarda bülbüller şakıyacaktı; suların parıldadığı, ağırkanlı ineklerin dolaştığı, bulutların alçalıp yeşil tepelerden geçtiği İngiliz çayırları olacaktı. Odada Rachel ile birlikte otururken sık sık yeniden hayatın içinde olmayı, Rachel ile bir şeyler yapmayı arzuladı.

Pencereye gidip, "Tanrım, dar sokakları, hani şu ısırganotu ve böğürtlenli çamurlu sokakları düşünmek ne güzel, gerçek çayır-

ları, domuzların ve ineklerin olduğu çiftlikleri, ellerinde tırmıklarıyla at arabalarının yanında yürüyen erkekleri –bununla hiçbir şey kıyaslanamaz– şu taşlı, kırmızı toprağa, masmavi denize, gözalıcı beyazlıktaki evlere bak – nasıl da bıkıyor insan bunlardan! Gökyüzü de öyle, en ufak bir leke ya da çizgi yok. Denizde pus görmek için neler vermezdim!"

Rachel da İngiltere'nin kırlıklarını düşünüyordu: denize doğru uzanan düzlükler, ormanlar ve hiç kimseyi görmeden kilometrelerce yürüyebileceğiniz dümdüz, upuzun yollar, kiliselerin uzun kuleleri, vadilerde toplanmış tuhaf evler ve kuşlar ve alacakaranlık ve camlara vuran yağmur.

"Ama Londra, esas yer Londra," diye devam etti Terence. Sanki Londra, dumanların arasından yükselen bütün sivrilikleri ve kuleleriyle yerde görülebilecekmiş gibi ikisi birlikte halıya baktılar.

"Genelde, şu anda en çok istediğim şey," dedi Terence, "Kingsway'de yürümek olurdu, hani şu büyük afişlerin önünden, sonra da Strand'e yönelmek. Belki Waterloo Köprüsü'ne gidip şöyle bir bakardım. Sonra Strand boyunca yeni kitaplarla dolu dükkânların önünden geçer, küçük kemerin altından Temple'a girerdim. Onca gürültü patırtıdan sonra sessizlik hep hoşuma gider. Kendi ayak seslerin ansızın duyulur olur. Temple çok hoştur. Sanırım gidip yaşlı Hodgkin'i aramalıyım – hani şu Van Eyck hakkında kitaplar yazan adamı. Ben İngiltere'den ayrılırken evcil saksağanı için pek üzülüyordu. Birinin onu zehirlemiş olmasından kuşkulanıyordu. Russell da bir üst katta oturuyor. Sanırım hoşlanırsın ondan. Händel'e bayılır. Evet, Rachel," diye tamamladı sözünü, Londra'nın hayalini bir kenara bırakarak, "altı hafta sonra bunları yapacağız, o zaman haziran ortası olur –ve Londra'da haziran– Tanrım! Ne kadar zevkli bütün bunlar!"

"Kesinlikle yapacağız hepsini," dedi Rachel. "Çok fazla şey bekliyor değiliz zaten – sadece dolaşıp her şeye bakacağız."

"Yılda sadece bin sterlin ve eksiksiz özgürlük," diye yanıtladı onu Terence. "Sence Londra'da kaç kişi buna sahiptir?"

"Şimdi bozdun her şeyi," diye sızlandı Rachel. "Şimdi kötü

şeyleri düşünmek zorundayız." Bir zamanlar belki de bir saat huzursuzluk vermiş olan ve bu yüzden bir daha kapağını açmadığı, Ortaçağ'da bir keşişin bedenin kırılganlığını kendisine hatırlatsın diye bir kafatasını ya da haçı tuttuğu gibi masasının üzerinde tutup ara sıra göz attığı romana baktı hınçla.

"Kadınların öldüğünde yüzlerinde böceklerin süründüğü doğru mu Terence?" diye sordu Rachel.

"Bence çok olası," dedi Terence. "Ama kabul et ki Rachel, kendimizden başka pek bir şey düşünmediğimiz için ara sıra azap çekmek gerçekten de iyi olur."

Terence'ı duygusallık kadar kötü olan alaycılıkla suçlayan Rachel onun yanından ayrıldı ve pencerenin pervazında diz çöktü, perdenin saçaklarını parmaklarının arasında bükmeye başladı. İçini belli belirsiz bir hoşnutsuzluk kapladı.

"Bu ülkede itici olan şey," dedi, "mavi renk – hep mavi olan gök ve mavi deniz. Bir perde gibi – insanın istediği her şey o perdenin gerisinde. Perdenin arkasında neler olup bittiğini bilmek istiyorum. Bu bölünmelerden nefret ediyorum, ya sen Terence? İnsanlar başkaları hakkında hiçbir şey bilmiyor. Dalloway'lerden hoşlanmıştım, ama gittiler," diye devam etti. "Onları bir daha görmeyeceğim. Bir gemiye binince kendimizi dünyanın geri kalanından tamamıyla koparıyoruz. İngiltere'yi görmek istiyorum şurada – şurada Londra'yı – her çeşit insanı – niye görmeyeyim ki? İnsan neden bir odaya tek başına tıkılsın ki?"

Böylece, neredeyse kendi kendine konuşurken ve gözü koya yeni giren bir gemiye takıldığı için ne dediği iyice anlaşılmaz olduğundan, Terence'ın halinden hoşnut olarak önüne bakmaktan vazgeçtiğini, dikkatle ve keyifsizce kendisine baktığını görmedi. Rachel, Terence'tan kopup başıboş kalabilecek, ona gereksinim duymayacağı bilinmedik topraklara geçebilecek gibi görünüyordu. Bu düşünce Terence'ın kıskançlığını kabarttı.

"Bazen bana âşık olmadığını ve asla olmayacağını düşünüyorum," dedi sesi sert çıkmıştı. Rachel bu sözleri duyunca irkildi ve ona döndü.

"Senin beni tatmin ettiğin gibi ben seni tatmin etmiyorum," diye devam etti Terence. "Sende ele geçiremediğim bir şey var. Benim seni istediğim gibi istemiyorsun beni – sen hep başka bir şey istiyorsun."

Odada bir yukarı bir aşağı dolaşmaya başladı.

"Belki de çok fazla şey istiyorum," diye devam etti. "Belki de istediğim şeyi elde etmek mümkün değildir. Erkeklerle kadınlar çok farklılar. Anlayamazsın –anlamazsın–"

Rachel'ın konuşmadan durup kendisine baktığı yere gitti.

Terence'ın sözleri çok doğruymuş gibi geliyordu Rachel'a şimdi, bir insanın aşkından çok daha fazla şeyler arzuladığını hissediyordu – denizi, göğü. Arkasına dönüp uzaktaki maviliklere baktı yeniden, gökyüzüyle denizin birleştiği yerde o mavilik çok pürüzsüz ve sakindi; sadece bir tek insanla yetinemezdi.

"Yoksa bu lanet olası nişan mı?" diye sürdürdü sözünü Terence. Haydi, gel burada evlenelim, geri dönmeden önce – yoksa büyük bir riske mi girmiş oluruz? Birbirimizle evlenmek istediğimize emin miyiz?"

Odayı adımlamaya başladılar, ama yürürken birbirlerine iyice yaklaşmış olsalar da birbirlerine değmemeye özen gösteriyorlardı. Durumlarının umutsuzluğunu ikisi de hissediyordu. Ellerinden bir şey gelmiyordu; asla bütün bu engelleri aşacak kadar yeterince sevemezlerdi birbirlerini, daha azıyla da tatmin olmazlardı. Bunu dayanılmaz bir kesinlikle anlayan Rachel, Terence'ın önünde durup, "Bozalım nişanı öyleyse," diye bağırdı.

Bu söz onları bütün tartışmalardan daha fazla bağladı birbirlerine. Bir uçurumun kıyısında dururcasına kucaklaştılar. Ayrılamayacaklarını biliyorlardı; ne kadar acı verse de, korkunç olsa da sonsuza kadar bağlanmışlardı birbirlerine. Sessizliğe gömüldüler, bir süre sonra da sessizce birbirlerine sokuldular. Salt böyle yakın olmak bile yatıştırdı onları, yan yana otururlarken ayrılıklar ortadan kalktı, sanki dünya yeniden sağlam ve bütündü, sanki tuhaf bir şekilde onlar da büyümüşler ve güçlenmişlerdi.

Çok sonra kıpırdadılar, hem de büyük bir isteksizlikle kıpırdadılar.

Aynanın karşısında yan yana durdular ve bir fırça darbesiyle bütün sabah hiçbir şey hissetmemiş gibi görünmeye çabaladılar, ne acı ne de mutluluk. Ama aynada kendilerini seyrederken ürperdiler, çünkü uçsuz bucaksız ve bölünmez değil, aslında çok küçük ve ayrıydılar, aynanın boyutu başka şeylerin de yansımasına epeyce yer bırakıyordu.

23. Bölüm

Ama mutluluğun ifadesini hiçbir fırça tümüyle silemezdi, bu yüzden aşağıya indiklerinde Mrs. Ambrose onlara bütün sabahı üzerinde doğallıkla konuşulabilecek şekilde geçirmişler gibi davranamadı. Böylece, duygularının yoğunluğu yüzünden hayata karşı düşmanlık duymalarından etkilenip dünyayla işbirliği yaptı, onları bir süre için hayatın işlerinden bağışık saydı ve ikisini de neredeyse aklından çıkarmayı başardı.

Pratik konularda ne gerekiyorsa yapmış olduğunu düşündü. Bir sürü mektup yazmıştı, Willoughby'nin onayını almıştı. Mr. Hewet'in konumu, mesleği, ailesi, dış görünümü ve huyu üzerinde o kadar durmuştu ki, onun neye benzediğini neredeyse unutmuştu. Ona bakıp bilgilerini tazeleyince nasıl biri olduğunu yine merak etmeye başlıyordu, sonra da, o ikisinin ne olursa olsun mutlu olduklarına karar verip bu düşünceleri kafasından çıkarıyordu.

Üç yıl sonra neler olacağını düşünse daha kazançlı çıkardı, ya da Rachel dünyayı babasının rehberliğinde keşfetmeye bırakılsaydı neler olacağını. Sonuç daha iyi olabilirdi –kim bilebilir?– bunu kabul edecek kadar dürüsttü. Terence'ın kusurları olduğunu kendisinden gizlemiyordu. Onun fazlasıyla kolay ve hoşgörülü olduğunu düşünmeye eğilimliydi, tıpkı Terence'ın da onun biraz sert olduğunu düşünmeye eğilimli olması gibi – yo, daha çok uzlaşmasız biriydi Mrs. Ambrose. Bazı bakımlardan St. John'u yeğliyordu; ne var ki kesinlikle Rachel'a uygun biri değildi o. Rachel, St. John'la arkadaşlık kurmuştu, yaradılışındaki içtenliğe uygun şekilde öfkeyle ilgi duyma arasında gidip gelse de, tümden bakıldığında onun arkadaşlığından hoşlanıyordu. St. John onu aşk ve duyguların bu küçük dünyasından çekip çıkarıyordu. Gerçeklere egemendi o. Örneğin İngiltere'nin ansızın Fas sahillerinde bilinmedik

bir limana saldırdığını varsaysak, St. John bu işin gerisinde ne olduğunu bilirdi, onun kocasıyla mali işler ve güç dengesi konusunda bir tartışmaya giriştiğini duymak, Mrs. Ambrose'a tuhaf bir istikrar duygusu veriyordu. Her zaman kulak vermese de onların tartışmalarına saygı duyuyordu, tıpkı sağlam bir tuğla duvara ya da kentlerimizin büyük bölümünü oluştursalar da bilinmedik eller tarafından gün gün üstüne, yıl yıl üstüne inşa edilmiş şu devasa belediye binalarından birine saygı duyduğu gibi. Oturup dinlemeyi seviyordu, hatta nişanlı çifti, en ufak bir ilgi duymadıklarını belli edip odadan dışarı süzüldükten sonra, bahçede çiçeklerin yapraklarını yolarken görünce biraz da ferahladı. Onları kıskanıyor değildi, ama önlerinde açılan büyük, bilinmedik geleceği kuşkusuz kıskanıyordu. Bu tür düşüncelerle, elinde meyveleriyle yemek salonunun kapısına vardı. Ara sıra durup sıcaktan yamulmuş bir mumu düzeltiyor, ya da sımsıkı dizilmiş sandalyeleri yerinden oynatıyordu. Kendileri orada değilken Chailey'nin elinde ıslak bir toz beziyle, dengesini tutturmaya çalışarak bir merdivenin tepesine çıktığından kuşkulanması için nedeni vardı, o zamandan beri de salon kendisi olmaktan çıkmıştı. Üçüncü kez yemek salonundan dönerken koltuklardan birini St. John'un işgal ettiğini gördü. Arkasına yaslanmıştı, gözleri aralıktı, her zaman olduğu gibi, üzerinde düğmeleri nedense baştan aşağı iliklenmiş gri, şık bir elbise vardı, her an ona canının istediğini yapabilecek yabancı bir iklimin taşkınlıklarını püskürtmeye hazırdı. Mrs. Ambrose tatlılıkla baktı ona ve sonra bakışlarını başının üstünden aşırdı. Sonunda onun karşısındaki koltuğa oturdu.

"Buraya gelmek istemiyordum," dedi St. John, sonunda, "ama karşı koyamadım... Evelyn M.," diye inledi.

Doğrulup oturdu ve sözümona ciddi bir tavırla o iğrenç kadının nasıl kafasına kendisiyle evlenmeyi koymuş olduğunu açıklamaya girişti.

"Peşimden ayrılmıyor. Bu sabah sigara odasında bitiverdi. Elimden sadece şapkamı kapıp kaçmak geldi. Gelmek istemiyordum ama orada kalıp bir kez daha onunla yemek yemeyi göze alamadım."

"Eh o zaman, bundan yararlanalım," diye yanıt verdi Mrs. Ambrose, filozof gibi. Hava çok sıcaktı, sessizlik ne kadar sürerse sürsün umurlarında değildi, koltuklarında arkalarına yaslandılar ve bir şeyler olmasını beklediler. Öğle yemeğini duyuran çan çaldı, ama evde hiçbir hareket olmadı. Bir haber var mı, diye sordu Helen, gazetelerde bir şey var mı? St. John başını salladı. A, evet, evden mektup almıştı, annesinden, hizmetçinin intiharını anlatıyordu. Susan-Jane'di kızın adı, bir öğleden sonra mutfağa gitmiş, aşçıya parasını kendisi için saklamasını söylemişti; yirmi altın sterlini vardı. Sonra kendisine bir şapka almaya gitmişti. Saat beş buçukta geri gelmiş ve zehir içtiğini söylemişti. Kız ölmeden önce ancak onu yatağa yatıracak ve doktor çağıracak zaman bulmuşlardı.

"Eee?" dedi Helen.

"Soruşturma yapılacak," dedi St. John.

Neden yapmıştı bunu? St. John omuzlarını silkti. İnsanlar neden kendilerini öldürürler? Alt sınıftan insanlar neden yaptıkları şeyleri yaparlar? Kimse bilmiyor. Sessizce oturdular.

"Çan çalalı on beş dakika oldu, aşağıya kimse inmedi," dedi Helen sonunda.

Herkes geldiğinde St. John onlara neden öğle yemeğine gelmek zorunda kaldığını anlattı. Sigara salonunda karşısında duran Evelyn'in hevesli tavrını taklit etti. "Matematik *kadar* heyecan verici bir şey bulunmadığını düşünüyor, ben de ona iki ciltlik büyük bir kitabı ödünç verdim. Bakalım nasıl yararlanacak."

Rachel şimdi ona gülebilmeyi başardı. St. John'a Gibbon'ı hatırlattı; ilk cildi bir yerlerde duruyordu hâlâ; Evelyn'in eğitimini üstlendiyse, onu bununla sınayabilirdi kesinlikle; ya da Burke'ü duymuştu Rachel, Amerikan İsyanı hakkında söylediklerini – Evelyn ikisini aynı anda okumalıydı. St. John onun başlattığı tartışmadan kurtulup açlığını da giderince otelin skandallarla çalkalandığını anlatmaya girişti, bazıları iyice rezilceydi, onların yokluğunda ortaya çıkmıştı bunlar; St. John kendini iyice hemcinslerinin araştırmasına vermişti.

"Evelyn M., örneğin – ama bu bana sır diye anlatılmıştı."

"Saçmalık!" diye araya girdi Terence.

"Zavallı Sinclair'i de duymuşsundur, değil mi?"

"Ah, evet, Sinclair'i duydum. Eline bir revolver alıp maden ocağına çekilmiş. Her gün Evelyn'e mektup yazıp intihar edeceğini söylüyormuş. O adamın hayatında hiç bu kadar mutlu olmadığını söyledim Evelyn'e, genelde o da benimle aynı görüşü paylaşacak gibi."

"Ama sonra da Perrott'la başı derde girmiş," diye devam etti St. John; "koridorda gördüğüm bir şeye dayanarak Arthur'la Susan arasında da her şeyin gerektiği gibi olmadığını düşünmek için haklı nedenlerim var. Manchester'dan geçenlerde genç bir kadın geldi. Bana kalırsa, onların ayrılması iyi olacak. Onların evlilik hayatı tasavvur edilemeyecek kadar dehşet verici olur. Ah bir de yaşlı Mrs. Paley'nin yatak odasının önünden geçerken ağız dolusu sövüp saydığını açıkça duydum. Hizmetçisine kimseye göstermeden eziyet ettiği söyleniyor – hemen hemen kesin böyle bir şey yaptığı. Gözlerine bakınca anlaşılıyor."

"Seksenine gelip de gut hastalığı canını yakarsa galiz küfürleri savurursun," dedi Terence. "Çok şişman, çok asabi, çok huysuz olursun. Onu gözünde canlandıramıyor musun – kafası kel, ayağında torba gibi bir pantolon, küçük, lekeli bir kravat ve şiş bir göbekle?"

Bir sessizlikten sonra Hirst en büyük rezaleti henüz anlatmadığını söyledi. Helen'e hitap ediyordu.

"Fahişeyi tekme tokat dışarı attılar. Bir gece, biz dışarıdayken şu yaşlı mankafa Thornbury geç saatte koridorlarda dolaşıyormuş. (Kafasından neler geçtiğini kimse sormamış ona anlaşılan.) Kendisine Sinyora Lola Mendoza dedirten kadının geceliğiyle koridordan geçtiğini görmüş. Kuşkularından ertesi sabah Elliot'a söz etmiş, bunun sonucunda Rodriguez kadına gidip oradan çekip gitmesi için yirmi dört saati olduğunu söylemiş. Bu hikâyenin doğruluğunu kimse araştırmamış görünüşe bakılırsa, ya da Thornbury ile Elliot'a bu işe neden burunlarını soktuklarını sormamış; kafalarına eseni yapmışlar. Hepimizin bir dilekçe imzalayıp hep birlikte

Rodriguez'e gitmemizi ve eksiksiz bir araştırma yapılmasını istememizi öneriyorum. Bir şeyler yapılmalı, öyle değil mi?"

Hewet, o hanımın mesleği konusunda kimsenin kuşkusu olamayacağını söyledi.

"Yine de," diye ekledi, "rezillik bu, zavallı kadın; ama ne yapılabilir ki–"

"Sizinle tamamıyla aynı görüşteyim, St. John," diye patladı Helen. "Korkunç bu. İngilizlerin ikiyüzlü kendini beğenmişliği sinirimi bozuyor. Mr. Thornbury gibi ticaretten bir servet elde eden bir adam bir fahişeden iki kat daha kötüdür."

St. John'un ahlakına saygı duyuyordu ve başkalarından çok daha fazla ciddiye alıyordu, şimdi de neyin doğru olduğu hakkında kendisiyle onun özgün görüşlerini başkalarına kabul ettirebilmek için atılacak adımları tartışmaya başlamıştı. Tartışma genel nitelikte, son derece iç sıkıcı ifadelere doğru ilerledi. Ne de olsa kimdi onlar –hangi yetkileri vardı– hangi güce sahiptiler onca kör inanç ve cehalet karşısında? Sorun İngilizlerdi kuşkusuz; İngiliz kanında doğru olmayan bir şey vardı. Orta sınıftan bir İngilizle karşılaşır karşılaşmaz tanımlanamayan bir tiksinme hissettiğinizin farkına varırdınız; Dover'ın üst tarafındaki, yarım ay şeklinde dizilmiş kahverengi evleri görür görmez aynı duyguya kapılırdınız. Ama ne yazık ki, diye ekledi St. John, bu yabancılara da güven olmazdı–

Masanın öbür ucunda tartışanların sesleri konuşmalarını böldü. Rachel halasıyla konuşuyordu.

"Terence, bize çok nazik davrandığı için Mrs. Thornbury ile çaya gitmemiz gerektiğini söylüyor ama ben aynı fikirde değilim: aslında çaya gideceğime sağ elimin koparılmasını yeğlerim – bir düşünsene! Bütün o kadınların gözleri üzerimde!"

"Saçmalama, Rachel," oldu Terence'ın yanıtı. "Kim bakmak ister sana? Kibirden başın dönmüş! Kendini beğenmişlikten öleceksin! Helen, sen ona şimdiye kadar önemsiz bir insan olduğunu öğretmiş olmalıydın – ne güzelliği var, ne iyi giyiniyor, ne de zarafetiyle, zekâsıyla ve tavırlarıyla öne çıkıyor. Senden bile daha az

dikkat çekici," diye bitirdi sözlerini, "öte yandan senin elbisendeki boydan boya yırtık daha önce görülmemiş bir şey. Her neyse, istersen sen evde kal. Ben gidiyorum."

Rachel yeniden halasına döndü. Kendisine bakılması değildi önemli olan, insanların mutlaka söyleyecekleri şeylerdi. Özellikle de kadınların. Kadınları severdi, ama işin içine duygular girince bala üşüşen arı gibiydiler. Mutlaka onu soru yağmuruna tutacaklardı. Evelyn M, "Âşık mısın, âşık olmak güzel bir şey mi?" diye soracaktı. Mrs. Thornbury de -gözlerini devirip duracaktı- bunu düşününce ürperdi. Gerçekten de nişanlandıklarından bu yana daha münzevi bir yaşam sürmeleri onu öyle hassaslaştırmıştı ki, söyledikleri abartı değildi.

Helen'in şahsında kendine bir müttefik buldu, Helen masanın ortasındaki çeşitli meyvelerden oluşan piramidi kayıtsızca seyrederken bir yandan da insanlık hakkındaki görüşlerini açıklamaya girişti. İnsanlar acımasız değildi, ya da zarar vermek istemiyorlardı, hatta budala bile denemezdi onlara; ama ortalama insanın hayatında pek az duygu tattığını, bu yüzden başkalarının hayatlarındaki duyguların kokusunu, iz süren tazıların burun deliklerindeki kan kokusuna benzettiğini düşünmüştü hep. Bu konuya ısınınca devam etti:

"Bir şey olur olmaz - evlilik olabilir, bir doğum ya da bir ölüm -genelde ölüm olması yeğlenir- herkes seni görmek ister. Israrla görmek isterler. Söyleyecekleri bir şey yoktur; sen umurlarında değilsindir; ama öğle yemeğine ya da çaya ya da akşam yemeğine gitmek zorundasındır, eğer gitmezsen lanetlerler seni. Kan kokusu," diye devam etti, "onları kınamıyorum, sadece bildiğim bir şey varsa, benimkini alamazlar!"

Bir tabur insanı hatırlamış gibi etrafına bakındı, hepsi düşman, hepsi uyumsuz, kana susamış ve masanın çevresini alıp orasını düşman ülkesinin ortasında küçük bir tarafsız bölge gibi gösteren insanları.

Helen'in sözleri, konuklarını ve yemekleri ve karısını, söylediği baladdaki kadının kaderine uygun olarak kâh hüzünlü kâh vahşi

gözlerle incelerken ağzının içinden mırıldanıp duran kocasını kızdırdı. İtiraz ederek Helen'in sözünü kesti. Kadınlarda alaycılığın izinden bile nefret ederdi. "Saçmalık, saçmalık," diye kesip attı.

Terence ile Rachel, evlenince böyle davranmayacaklarını ima ederek masanın karşısından bakıştılar. Ridley'nin sohbete katılmasının tuhaf bir etkisi oldu. Konuşma birden resmileşti, kibarlaştı. Akıllarına gelen her şeyden artık rahatça söz edemeyeceklerdi, fahişe sözcüğünü de herhangi bir sözcükmüş gibi kolayca söyleyemeyeceklerdi. Konuşma edebiyata ve politikaya döndü, Ridley gençliğinde tanımış olduğu seçkin insanlarla ilgili hikâyeler anlattı. Sanatsal bir konuşmaydı bu, gençlerin kişilikleri ve teklifsizlikleri susturulmuştu. Gitmek için kalktıklarında Helen bir an durdu, dirseklerini masaya dayadı.

"Neredeyse bir saattir," dedi, "hepiniz burada oturuyorsunuz ve ne incirimi fark ettiniz ne çiçeklerimi ne de ışığın içeriye nasıl vurduğunu, ne de başka bir şeyi. Dinlemiyordum, çünkü sizi seyrediyordum. Çok güzel görünüyordunuz, keşke sonsuza kadar böyle oturabilseydiniz."

Öne düşüp onları oturma odasına götürdü, nakışını eline aldı ve bu sıcakta oteline yürümemesi için Terence'ı ikna etmeye çalıştı. Ama o vazgeçirmeye çalıştıkça Terence'ın gitmek yönündeki kararlılığı artıyordu. Öfkelendi Terence, hırçınlaştı. Birbirlerinden neredeyse nefret ettikleri anlar oldu. Başka insanları istiyordu Terence; Rachel'ın de kendisiyle birlikte onları görmesini istiyordu. Mrs. Ambrose'un şimdi Rachel'ı gitmekten vazgeçirmeye çalışacağını tahmin ediyordu. Bütün bu boşluktan ve gölgeden ve güzellikten sıkılmıştı, arkasına yaslanırken elindeki dergiyi düşüren Hirst'ten de.

"Ben gidiyorum," diye yineledi. "Rachel istemiyorsa gelmesin."

"Eğer gideceksen Hewet," dedi Hirst, "o zaman o fahişeyi araştırmanı isterim. Baksana," diye ekledi, "yolun yarısına kadar gelirim seninle."

Yerinden doğrulunca herkes şaşırdı, saatine baktı, öğle yemeğinin üzerinden yarım saat geçtiğini, mide asitlerinin sızmak için

yeterince zaman bulmuş olduklarını söyledi; kısa idmanların arasına uzun dinlenme araları sokarak bir yöntem denediğini açıkladı.

"Saat dörtte dönerim," dedi Helen'e, "dönünce de kanepeye uzanıp bütün kaslarımı dinlendiririm."

"Demek gidiyorsun Rachel?" diye sordu Helen. "Yanımda kalmıyor musun?"

Gülümsedi ama üzülüyor da olabilirdi.

Üzgün müydü yoksa gerçekten memnun muydu? Rachel anlayamadı, o anda kendisini Helen ile Terence'ın arasında çok rahatsız hissetti. Sonra arkasını döndü, Terence ile gideceğini söylemekle yetindi, tek şartı Terence'ın konuşmasıydı.

Yol boyunca ince bir şerit gibi uzanıyordu gölge, iki kişinin yürüyeceği kadar genişti, ama üç kişiye yetmiyordu. Bu yüzden St. John çiftin biraz gerisinde kaldı, aralarındaki mesafe giderek büyüdü. Yürürken bir gözü özümseyeceği manzarada, bir gözü saatindeydi, ara sıra önünde yürüyen çifte bakıyordu. Yan yana herkes gibi yürüyorlardı ama çok mutlu, çok samimi görünüyorlardı. Ara sıra hafifçe birbirlerine dönüyorlar, St. John'un özel olduğunu düşündüğü bir şey söylüyorlardı. Aslında Helen'in kişiliği konusunda tartışıyorlardı, Terence onun kendisini zaman zaman neden o kadar kızdırdığını açıklamaya çalışıyordu. St. John ise onların, kendisinin duymasını istemedikleri şeyler söylediklerini sanıyor ve aklı kendi yalnızlığına gidiyordu. Bu insanlar mutluydu, böyle kolayca mutlu oldukları için bir açıdan onlardan nefret ediyordu, başka bir açıdansa imreniyordu onlara. Onlardan çok daha dikkat çekici biriydi, ama mutlu değildi. İnsanlar kendisinden hoşlanmıyordu, bazen Helen'in bile kendisinden hoşlandığından kuşkulanıyordu. Basit biri olmak, hissettiğini rahatça söylemek, kendisine hükmeden, bir aynada kendi yüzünü ve sözcüklerini sürekli gösteren korkunç özbilinçten sıyrılmak öteki yeteneklerin hepsine bedeldi, çünkü insanı mutlu ederdi. Mutluluk, mutluluk, neydi bu mutluluk? O hiçbir zaman mutlu değildi. Hayatın küçük zaaflarını, aldatmacalarını ve hatalarını açıkça görüyordu ve gördüğü için de onları fark etmenin dürüstlük olduğunu düşünüyordu.

İnsanların genellikle kendisinden hoşlanmamalarının, onun kalpsiz ve gaddar olduğundan yakınmalarının nedeni kuşkusuz buydu. Kendisine söylenmesini istediği şeyleri, nazik ve kibar olduğunu, ondan hoşlandıklarını asla söylemiyorlardı. Onlar hakkında ettiği sert sözlerin yarısını mutsuz olduğu ya da incindiği için söylediği doğruydu. Birisine onu sevdiğini nadiren söylemişti, bunu kabul ediyordu, düşüncesini dışa vurmuş olsa bile genellikle sonradan pişman olmuştu. Terence ile Rachel'a karşı duyguları öyle karmaşıktı ki evlenecekleri için sevindiğini bir türlü söyleyememişti. Onların kusurlarını ve birbirlerine karşı olan duygularının büyük kısmının değersiz olduğunu açıkça görüyor, aşklarının uzun sürmeyeceğini tahmin ediyordu. Tekrar baktı onlara ve ne tuhaftır ki, çünkü düşünmeye öylesine alışmıştı ki bir şey gördüğü olmazdı pek, onların görünümleri içini acımayla karışık basit bir sevgi duygusuyla doldurdu. İnsanların içindeki iyi şeylerle kıyaslanınca kusurlarının ne önemi vardı ki? Ne hissettiğini şimdi onlara söylemeye karar verdi. Adımlarını hızlandırdı, dar yolun anayolla birleştiği köşede onlara yetişti. Öndekiler durdular ve ona gülmeye başladılar, mide suyunun – ama St. John onları susturdu, hızlı hızlı ve ciddiyetle konuşmaya başladı.

"Dansın ertesindeki sabahı hatırlıyor musunuz?" diye sordu. "Burada oturmuştuk, sen saçma sapan konuşmuştun, Rachel da taşları üst üste yığıyordu. Bana gelince, hayatın bütün anlamı bir anda gözlerimin önüne serilmişti." Bir an durdu, dudaklarını sımsıkı büzdü. "Aşk," dedi. "Her şeyi açıklar gibi geliyor bana. Genelde, ikinizin evlenecek olması beni çok sevindiriyor." Sonra hızla arkasına döndü, onlara bakmaksızın villaya doğru yürüdü. Kendini hem coşkulu hissediyor hem de hissettiklerini bu şekilde açıkladığı için kendinden utanıyordu. Herhalde arkasından gülüyorlardı, herhalde onun budala olduğunu düşünüyorlardı, bununla birlikte ne hissettiğini gerçekten söylemiş miydi?

O gittikten sonra güldükleri doğruydu; ama Helen konusundaki iyice sertleşmiş tartışma kesildi, iki genç sakinleştiler ve samimileştiler.

24. Bölüm

Otele öğle sonrasının erken saatlerinde vardılar, öyle ki insanların çoğu hâlâ yataklarındaydı ya da yatak odalarında konuşmaksızın oturuyorlardı, onları çaya davet etmiş olmasına rağmen Mrs. Thornbury de ortalıkta görünmüyordu. Böylece, kocaman, neredeyse bomboş bir mekânda dolaşan havanın hafif, hışırtılı sesleriyle dolan loş salonda oturdular. Bu koltuk, o gün öğle sonrasında Evelyn çıkageldiğinde Rachel'ın oturduğu aynı koltuktu, bu dergi bakmış olduğu dergiydi, bu aynı resimdi, sokak lambalarının aydınlattığı New York'un resmi. Ne kadar tuhaf görünüyordu – hiçbir şey değişmemişti.

Yavaş yavaş birkaç kişi merdivenlerden inmeye ve salondan geçmeye başladı, hiçbirini tanımasalar da bu loş ışıkta zarif ve güzel görünüyorlardı. Bazen doğruca geçip gidiyorlar, sallanır kapılardan bahçeye çıkıyorlardı, bazen birkaç dakikalığına duruyor, masaların üzerine eğilip gazetelerin sayfalarını çeviriyorlardı. Terence ile Rachel oturdukları yerden, yarı kapalı gözkapaklarının ardından onları seyrediyorlardı – Johnson'lar, Parker'lar, Simmons'lar, Leelem'ler, Morley'ler, Campbell'ler, Gardiner'ler. Bazıları beyaz fanila giymişlerdi, kollarının altında raket taşıyorlardı, kimi uzun boyluydu, kimi kısa, bazıları çocuk yaştaydı, bazıları da belki hizmetkârdı, ama hepsinin de mevkileri ve salondan peş peşe geçmelerinin bir nedeni vardı, paraları olabilirdi, herhangi bir konumları ya da. Çok geçmeden Terence onlara bakmaktan vazgeçti, yorulmuştu çünkü; gözlerini kapattı, koltuğunda uyuklamaya başladı. Rachel bir süre daha izledi insanları; onların kararlılıklarından ve zarif hareketlerinden, birbirlerinin peşinden kaçınılmaz bir biçimde gidişlerinden, biraz oyalanıp sonra yollarına devam ederek gözden kayboluşlarından büyülenmişti. Ama bir süre sonra başka

düşüncelere yöneldi, bu salonda yapılmış olan dansı düşünmeye koyuldu, ancak o zaman salon gözüne daha farklı görünmüştü. Etrafına bakınınca orasının aynı salon olduğuna neredeyse inanamadı. O gece, karanlıktan çıkıp girdikleri salon çok boş, çok parlak ve çok resmi görünüyordu; kıpır kıpır küçük, kırmızı, heyecanlı yüzlerle doluydu, insanlar da öyle parlak giysiler içindeydiler ve öyle hareketliydiler ki gerçek insanlara hiç benzemiyorlardı, onlarla konuşacak gibi de hissetmiyordu kişi kendini. Şimdiyse salon loş ve sessizdi, içinden güzel, sakin insanlar geçiyordu, onların yanına gidip istediğinizi söyleyebilirdiniz. Koltuğunda otururken kendini şaşılası bir güven içinde hissetti, sadece dans gecesini değil, bütün bir geçmişi, tatlı tatlı ve eğlenerek aklından geçirebilirdi, sanki uzun süredir bir sisin içinde dönüp duruyormuş da nereye döndüğünü ancak şimdi tam olarak görebiliyormuş gibi. Şimdiki konumuna onu getiren yöntemler çok tuhaf görünüyordu, en tuhafı da onların kendisini nereye götürdüklerini bilmemiş olmasıydı. İşte tuhaf olan buydu, insanın nereye gittiğini ya da ne istediğini bilmemesi ve körlemesine izlemesiydi, gizlice acılar çekerek, hep hazırlıksız ve şaşkın durumda ve hiçbir şey bilmeden; ama bir şey ötekine götürüyordu ve azar azar hiçlikten bir şey doğmuştu, sonunda insan bu sükûnete, bu sessizliğe, bu kesinliğe ulaşıyordu, insanların yaşamak dedikleri de işte bu süreçti. Belki, şimdi onun da bildiği gibi herkes nereye gittiğini gerçekten biliyordu; nesneler bir motif oluşturuyordu, sadece onun için değil, ötekiler için de, ve bu motifte tatmin ve anlam vardı. Rachel geriye baktığında halalarının hayatlarında, bir daha asla göremeyeceği Dalloway'lerin kısa ziyaretlerinde ve babasının hayatında bir tür anlam olduğunu görebiliyordu.

Derin soluklar alarak uyuyan Terence'ın çıkardığı sesler, Rachel'ın sakinliğini çoğaltıyordu. Etrafını bulanık görse de uykusu yoktu, salondan geçenler gitgide daha da silikleşiyor ama Rachel onların nereye gittiklerini kesinlikle bildiklerine inanıyor, böyle kararlı oluşları içini rahatlatıyordu. O an, hayatta artık bir payı kalmamış gibi ilgisiz ve tarafsızdı, üzerine gelen her şeyi,

o şeyin büründüğü şekle şaşırmaksızın kabul edebileceğini düşünüyordu. Yaşamın görünümünde insanı ürkütecek ya da aklını karıştıracak ne vardı? Bu içgörü kendisini neden yine terk etsindi ki? Dünya çok genişti, her şeye kucak açıyordu, her şeye rağmen basitti de. "Aşk," demişti St. John, "her şeyi açıklar gibi." Ama bu, erkeğin kadına, Terence'ın Rachel'a duyduğu aşk değildi. Bu kadar yakın oturmalarına rağmen birer küçük, ayrı beden değildiler artık; mücadele etmekten, birbirlerini arzulamaktan vazgeçmişlerdi. Aralarında huzur olduğu söylenebilirdi. Aşk denebilirdi buna, ama erkeğin kadına duyduğu aşk değildi.

Yarı aralık gözkapaklarının arasından, koltuğunda arkaya yaslanmış olan Terence'ı gözlüyordu, ağzının ne kadar büyük olduğunu görünce gülümsedi, çenesi küçücüktü, burnu da ucunda yumru olan bir dönemeç gibi kavisliydi. Doğal olarak, böyle bakınca tembeldi, hırslıydı, huysuzluklar ve kusurlarla doluydu. Kavgalarını hatırladı Rachel, özellikle de Helen konusunda o gün öğleden sonra nasıl tartıştıklarını, aynı evde birlikte geçirecekleri, birlikte trenlere yetişecekleri, o kadar farklı oldukları için öfkelenecekleri otuz, kırk ya da elli yıl boyunca ne sıklıkta kavga edeceklerini düşündü. Ama bütün bunlar yüzeyseldi, gözlerin ve ağzın ve çenenin altında sürüp giden hayatla bir ilgisi yoktu, çünkü o hayat Rachel'dan bağımsızdı, başka her şeyden de bağımsızdı. Terence'la evlenecek ve onunla otuz, kırk ya da elli yıl birlikte yaşayacak ve ona çok yakınlaşacaktı, ama yine de ondan bağımsızdı Rachel; başka her şeyden de bağımsızdı. Bununla birlikte, St. John'un dediği gibi, bunu anlamasını sağlayan aşktı, çünkü daha önce, Terence'a âşık olana kadar, böyle bir bağımsızlığı, bu sakinliği ve bu kesinliği hiç hissetmemişti, belki bu da aşktı. Başka bir şey de istemiyordu.

Miss Allan belki iki dakika kadar biraz uzakta durup huzur içinde koltuklarında arkalarına yaslanmış oturan çifte baktı. Onları rahatsız edip etmemeye karar veremedi, sonra, bir şey hatırlamış gibi salonun öbür tarafına geçti. Ayak sesleri Terence'ı uyandırdı, genç adam doğrulup oturdu, gözlerini ovuşturdu. Miss Allan'ın Rachel ile konuştuğunu duydu.

"Ah," diyordu Miss Allan, "çok hoş bu. Gerçekten çok hoş. Nişanlanmak çok moda galiba. Birbirlerini daha önce hiç görmemiş iki kişinin bir otelde karşılaşmaları ve evlenmeye karar vermeleri sık rastlanan bir şey değil." Sonra susup gülümsedi, başka diyecek bir şeyi yok gibiydi, Bunun üzerine Terence ayağa kalktı, kitabı bitirdiğinin doğru olup olmadığını sordu Miss Allan'a. Biri onun kitabını gerçekten bitirdiğini söylemişti. Miss Allan'ın gözleri parladı; yüzünde her zamankinden daha canlı bir ifadeyle Terence'a döndü.

"Evet, kitabı bitirdiğimi söylersem yalan söylemiş olmam," dedi. "Yani Swinburne dışında –Beowulf'tan Browning'e kadar– o iki B'den hoşlanıyorum. Beowulf'tan Browning'e kadar," diye yineledi, "tren istasyonlarındaki kitap stantlarında insanın dikkatini çekebilecek kitap adı böyledir diye düşünüyorum."

Kitabı bitirdiği için gerçekten gurur duyuyordu, çünkü onu bitirmek için nasıl da büyük bir azim gerektiğini hiç kimse bilmiyordu. Aynı zamanda iyi bir çalışma ortaya çıkardığını da düşünüyordu, onu yazarken bir yandan da erkek kardeşi için nasıl kaygılandığını dikkate alınca oradakilere kitaptan biraz daha fazla söz etmeden duramadı.

"İtiraf etmeliyim ki," dedi, "İngiliz edebiyatında kaç tane klasik eser olduğunu, en iyilerinin nasıl da gereksiz sözlerle dolu olduğunu bilseydim bu işe asla kalkışmazdım. Sadece yetmiş bin kelimeye izin veriyorlar işte!"

"Sadece yetmiş bin kelime demek!" diye bağırdı Terence.

"Evet, ve herkes hakkında bir şeyler söylemek gerekiyor," diye ekledi Miss Allan. "Zor gelen de bu, herkes hakkında farklı bir şey söylemek." Sonra kendisinden yeterince söz ettiğini düşündü ve tenis turnuvasını izlemek için mi aşağıya indiklerini sordu onlara. "Gençler pek meraklı buna. Yarım saat sonra yeniden başlıyor."

İyilik dolu bakışlarını ikisinin üzerinde gezdirdi, bir an durakladıktan sonra onu ötekilerden ayrı tutmaya yarayacak bir şey hatırlamış gibi Rachel'a bakarak, "Sen zencefilden hoşlanmayan ilginç kişisin," dedi. Ancak Miss Allan'ın epeyce yıpranmış ve

yürekli yüzündeki gülümsemenin nazikliği, kendilerini birer birey olarak pek hatırlamayacak olsa da yeni kuşağın yükünü onların üzerine bindirdiğini hissettirdi iki gence.

"Bu konuda onunla aynı görüşteyim," dedi arkalarından bir ses; Mrs. Thornbury zencefilden hoşlanmamakla ilgili son sözlere kulak misafiri olmuştu. "Zencefil benim kafamda korkunç bir yaşlı teyzemizle bağlantılı (zavallıcık, korkunç acılar çekerdi, bu yüzden ona korkunç demem haksızlık), biz küçükken bize zencefil verirdi, hoşlanmadığımızı ona söyleyecek cesareti hiç bulamazdık. Götürüp fundalığın içine bırakırdık –teyzemizin Bath yakınında büyük bir evi vardı."

Ağır ağır salonun öbür tarafına doğru yürümeye başlamışlardı ki üzerlerine koşan Evelyn durdurdu onları, onlara yetişmek için aşağıya koşarken sanki bacakları kontrolden çıkmıştı.

"Ah," diye bağırdı, her zamanki gibi heyecanla, Rachel'ın kolunu yakaladı, "Ben buna harika derim! Böyle olacağını ta başından beri biliyordum! İkinizin birbiriniz için yaratılmış olduğunuzu anlamıştım. Hepsini anlatmalısınız bana –ne zaman olacak, nerede oturacaksınız– ikiniz de müthiş mutlu musunuz?"

Ama gruptakiler dikkatlerini, elinde bir tabak bir de boş sıcak su şişesi taşıyarak yanlarından enerjik ama kararsız adımlarla geçen Mrs. Elliot'a vermişlerdi. Mrs. Elliot geçip gidecekti ama Mrs. Thornbury gidip onu durdurdu.

"Teşekkür ederim, Hughling daha iyi," diye yanıtladı Mrs. Elliot Mrs. Thornbury'nin sorusunu, "ama hiç kolay bir hasta değil. Ateşinin kaç olduğunu soruyor, söyleyince meraklanıyor, söylemezsem kuşkulanıyor. Hastalanınca erkeklerin nasıl olduğunu bilirsiniz! Elbette uygun araç gereç de yok ve yardım etmeye gönüllü ve hevesli görünse de," (bunu söylerken sesini alçalttı), "Dr. Rodriguez'in işinin ehli bir doktor olduğunu hissedemiyor insan. Gelip onu görürseniz Mr. Hewet," diye ekledi, "neşesinin yerine geleceğini biliyorum – bütün gün yatakta yatıyor – bir de sinekler – ama gidip Angelo'yu bulmalıyım – buradaki yiyecekler – tabii, yatalak biri olunca insan her şeyin özellikle iyi olmasını istiyor."

Yanlarından hızla uzaklaşıp şef garsonu bulmaya gitti. Kocasının bakımının verdiği sıkıntı, yakınmasının belirtisi olan bir kırışık yerleştirmişti alnına; yüzü solgundu, mutsuz görünüyordu, genelde olduğundan daha da beceriksizdi, gözleri her zamankinden daha boş bakışlarla oradan oraya gidiyordu.

"Zavallıcık!" diye bağırdı Mrs. Thornbury. Oradakilere Hughling Elliot'ın birkaç gündür hasta olduğunu anlattı, bulunabilen tek doktor, malsahibinin kardeşiydi, ya da malsahibi öyle söylemişti, bu adamın doktor unvanı da kuşku uyandırıyordu.

"Hastayken bir otelde kalmanın ne kadar berbat bir şey olduğunu biliyorum," dedi Mrs. Thornbury, bir kez daha Rachel'ın önüne düşüp bahçeye yollanırken. "Balayımın altı haftasını Venedik'te tifoyla geçirdim," diye devam etti. "Öyle de olsa, onların hayatının en mutlu haftaları olduğunu düşünüyorum. Ah, evet," dedi Rachel'ın kolunu tutarak, "mutlu olduğunu düşünüyorsun şimdi, ama sonra yaşanan mutlulukla kıyaslanınca nedir ki bu. Emin ol, içimden siz gençleri kıskanıyorum. Bizden daha iyi zaman geçiriyorsunuz, inan bana. Geçmişe bakınca her şeyin ne kadar değiştiğine inanamıyorum. Biz nişanlıyken William'la tek başıma gezintiye çıkmama izin verilmezdi –odada yanımızda hep birisi olurdu– annemle babama ondan gelen bütün mektupları gösterirem gerekirdi! – oysa onlar da William'dan çok hoşlanırlardı. Hatta kendi oğulları gibi davranırlardı ona. Torunlarını nasıl şımarttıklarını gördükçe," dedi, "bize karşı ne kadar katı olduklarını düşünmek eğlendiriyor beni."

Masa yine ağacın altına kurulmuştu, çay fincanlarının karşısındaki yerini alan Mrs. Thornbury epeyce insan toplayana kadar elleriyle, başıyla işaretler etti, turnuvanın başlamasını bekleyerek etrafta dolaşan Susan'ı, Arthur'u ve Mr. Pepper'ı çağırdı. Mırıldanan bir ağaç, ay ışığında kabaran bir nehir ve Terence'ın sözleri geldi Rachel'in aklına oturmuş çayını içerken ve hafifçecik, tatlı tatlı, gümüşsü bir uysallıkla akıp giden kelimeleri dinlerken. Bu uzun hayat ve bütün bu çocuklar onu tamamıyla yumuşatmıştı; bireyselliğin izlerini silmiş, geriye eski ve anaç ne varsa onu bırakmış gibiydiler.

"Ve siz gençlerin göreceği şeyler!" diye devam etti Mrs. Thornbury. Hepsini tahminlerine dahil etti, hepsini anaçlığına kattı, oysa grup William Pepper ve Miss Allan'dan oluşuyordu, her ikisinin de manzaranın büyükçe bir kısmını görmüş olmaları gerekirdi. "Hayatım boyunca dünyanın nasıl değiştiğini görünce," diye sürdürdü sözünü, "gelecek elli yılda olabileceklere sınır koyamıyorum. Ah, hayır, Mr. Pepper, sizinle hiç de aynı görüşte değilim," diyerek güldü, onun her şeyin kötüden betere gittiğine ilişkin karamsar sözlerini bölerek. "Böyle hissetmem gerektiğini biliyorum ama korkarım ki hissedemiyorum. Onlar bizden çok daha iyi insanlar olacaklar. Elbette her şey kanıtlayacak bunu. Bütün çevremde kadınlar görüyorum, genç kadınlar, evin her şeyiyle ilgilenen kadınlar, dışarı çıkıp bizim mümkün olacağını düşünmediğimiz şeyler yapan kadınlar."

Mr. Pepper onun bütün yaşlı kadınlar gibi duygusal ve mantıksız olduğunu düşündü, ama onun kendisine huysuz bir yaşlı bebek muamelesi yapmasına hem şaşırdı hem de hoşuna gitti, Mrs. Thornbury'ye sadece yüzünü tuhaf tuhaf buruşturarak yanıt verebildi, kaş çatmak değil de gülümsemek denirdi bu ifadeye.

"Ve kadın olarak kalıyorlar," diye ekledi Mrs. Thornbury. "Çocuklarına pek çok şey veriyorlar."

Bunu söylerken Susan'la Rachel'ın olduğu tarafa doğru hafifçe gülümsemişti. Onlar terazinin aynı kefesine konulmaktan hoşlanmamışlardı ama ikisi de hafifçe sıkılarak gülümsediler, Arthur ile Terence da bakıştılar. Mrs. Thornbury hepsinin aynı teknede olduğunu hissettirmişti onlara, erkekler, evlenecekleri kadınlara bakıp onları birbiriyle kıyasladılar. Rachel'la evlenmek isteyecek birinin çıkması anlaşılmaz bir şeydi, hayatını Susan'la geçirmeye hazır birinin bulunması inanılır gibi değildi; ama biri ötekinin isteğini ne kadar tuhaf bulsa da ikisi de birbirine karşı bu yüzden kötü niyet beslemiyordu; hatta seçimlerinin sıradışılığından dolayı ikisi de birbirinden daha çok hoşlanıyordu.

"Seni tebrik etmem gerek," dedi Susan, masanın üzerinden reçele uzanırken.

St. John'un, Arthur ile Susan hakkında yaptığı dedikodunun bir temeli yokmuş gibi görünüyordu. Güneş yanığı tenleriyle, sağlık içinde, raketleri dizlerinin üzerinde, fazla konuşmadan ama hep gülümseyerek yan yana oturuyorlardı. Üzerlerindeki ince beyaz giysilerin altından bedenleri ve bacakları, kaslarının güzel bükümleri, Arthur'un zayıflığı, Susan'ın teni görülebiliyordu, doğal olarak akla onlardan doğacak sıkı etli, güçlü çocuklar geliyordu. Yüz hatlarına güzel denilemezdi pek, ama bakışları berraktı, çok sağlıklı ve dayanma gücüne sahip görünüyorlardı, sanki Arthur'un damarlarındaki kan hep akacak, Susan'ın yanaklarındaki kan hep derin ve durgun kalacaktı. Gözleri şimdi her zamankinden de parlaktı, sporcular gibi zevkle ve özgüvenle bakıyorlardı, çünkü tenis oynamışlardı ve her ikisi de birinci sınıf oyuncuydu.

Evelyn konuşmamıştı, ama gözleri Susan'la Rachel arasında gidip gelmişti. Eh – ikisi de çok çabuk karar vermişlerdi, birkaç hafta içinde, bazen kendisinin asla yapamayacağını düşündüğü şeyler yapmışlardı. İkisi birbirinden çok farklı olsa da Evelyn her ikisinde de aynı hoşnutluk ve tamamlanmışlık ifadesini görebiliyordu, ben de bundan nefret ediyorum işte, diye geçirdi içinden, bu yavaşlık, bu güven, bu hoşnutluktan. Bu kadar yavaş yürümelerinin nedeni tek değil, çift olmalarıydı, Susan Arthur'un yanındaydı, Rachel da Terence'ın, bir tek erkek uğruna öbür erkeklerin hepsine sırt çevirmişlerdi, harekete ve hayatın gerçek şeylerine de. Aşk iyi bir şeydi, dünyadaki sellerin ortasında birer küçük ada gibi ayrı ve bağımsız duran, alt katta mutfağı, üst katta çocuk odasıyla o sıcak ve rahat yuvalar da; ama gerçek şeyler kuşkusuz dışarıdaki kocaman dünyada olup bitenlerdi, nedenler, savaşlar, ideallerdi ve bütün bunlar sakince ve güzelce erkeklere doğru dönen bu kadınlardan tamamıyla bağımsızca gerçekleşiyordu. Evelyn iyice baktı onlara. Elbette mutlu ve hallerinden hoşnuttular, ama bundan daha iyi şeyler vardı mutlaka. Kişi hayata daha da yaklaşabilirdi, hayattan daha fazla şeyler elde edebilirdi, o iki kadından daha fazla zevk alabilirdi hayattan ve daha fazla şey hissedebilirdi. Özellikle Rachel çok genç görünüyordu. Hayat hakkında ne bilebilirdi ki?

Evelyn huzursuzlandı, ayağa kalktı, gidip Rachel'ın yanına oturdu. Kendi kulübüne katılmaya söz verdiğini hatırlattı ona.

"Sorun şu ki," dedi, "ekime kadar ciddi şekilde çalışmaya başlayamayabilirim. Erkek kardeşi Rusya'da iş yapan bir arkadaşımdan mektup aldım. Yanlarında kalmamı istiyorlar, bütün anarşistlerin ve komplocuların tam göbeğindeler, ben de eve dönüş yolumda onlara uğramayı düşünüyorum. Pek heyecanlı geliyor kulağa." Ne kadar heyecan verici olduğunu Rachel'a göstermeye çabaladı. "Salt bir anarşiste gidecek mektuba zarf yazarken yakalandı diye on beş yaşında ömür boyu Sibirya'ya sürgüne gönderilen bir kız tanıyor arkadaşım. Üstelik mektubu yazan da o değilmiş. Rus hükümetine karşı yapılacak devrime yardımcı olabilmek için elimde avucumda ne varsa vermeye hazırım, zaten devrim de gelecek."

Gözlerini Rachel'dan Terence'a çevirdi. Onu görünce ikisi de geçenlerde onun hakkında söylenen kötü sözleri dinlediklerini hatırlayıp biraz duygulanmışlardı, Terence planının ne olduğunu sordu Evelyn'e, o da bir kulüp kuracağını anlattı – bazı şeyler yapacak, gerçekten yapacak bir kulüp. Durmaksızın konuşurken iyice canlandı, yirmi kişi –yo, kendilerini verirlerse on kişi de yeterliydi–, yaparız diye konuşmak yerine gerçekten bir şeyler yapmaya girişirlerse bütün kötülükleri ortadan kaldırabilirlerdi. Gereken sadece beyindi. Beyni olan insanlar keşke – elbette bir yere ihtiyaçları olacaktı, güzel bir yere, Bloomsbury'yi yeğlerdi, haftada bir orada toplanırlar...

Evelyn konuşurken Terence onun yüzünde solmakta olan gençliğin izlerini, ağzının ve gözlerinin çevresinde konuşmaktan ve heyecandan oluşan kırışıkları görebiliyordu, ama ona acımadı; o parlak, oldukça katı ve çok cesur gözlere bakarken onun da kendi kendisine acımadığını gördü, ya da kendi hayatını Terence ve St. John gibi kişilerin daha kibar ve düzenli hayatlarıyla değiştirmek yönünde bir arzu duymadığını, oysa yıllar geçtikçe mücadele gitgide zorlaşacaktı. Ama belki de durulurdu Evelyn; belki de, her şeye rağmen Perrott'la evlenirdi. Terence'ın zihni yarı yarıya Evelyn'in söyledikleriyle meşgulken yüzünü onun gözlerinden gizlemeye

yarayan tütün bulutlarının arkasından o kadını gelecekte nelerin beklediğini düşündü.

Terence tütün içiyordu, Arthur da içiyordu, Evelyn de, bu yüzden salonun havası iyi cins tütünün dumanı ve rayihasıyla dolmuştu. Kimsenin konuşmadığı dakikalarda, çok uzaktan, dalgalar kıyıda sessizce kırılıp sahile incecik bir su tabakası yaydıktan sonra yeniden vurmak üzere geri çekilirlerken denizin mırıltısını duyuyorlardı. Ağaçlardaki yaprakların arasından serin yeşil ışık sızıyordu, tabakların ve sofra örtüsünün üzerinde, güneş vurunca yumuşak hilaller ve elmaslar parıldıyordu. Herkesi bir süre sessizce seyretmiş olan Mrs. Thornbury, Rachel'a nazikçe sorular sormaya başladı – Ne zaman geri döneceklerdi hepsi? A, demek babasını bekliyorlardı. Babasını görmek istiyordu herhalde – ona anlatacak epeyce şeyi olacaktı, ve (sevgiyle Terence'a baktı) o da çok mutlu olacaktı, emindi buna. Yıllar önce, diye devam etti, on ya da yirmi yıl önceydi belki, bir partide Mr. Vinrace'le karşılaştığını hatırlıyordu, yüzünden o kadar etkilenmişti ki, çünkü partilerde rastlanan yüzlerden değildi onunkisi, kim olduğunu sormuştu, Mr. Vinrace, demişlerdi, o da o adı hiç unutmamıştı –alışılmadık bir addı– yanında bir de hanım vardı, çok tatlı bir hanım, ama Londra'daki şu korkunç kalabalık toplantılardan biriydi, hani konuşmak mümkün olmaz ya –sadece bakışırsınız– Mr. Vinrace ile tokalaşmasına rağmen konuştuklarını sanmıyordu. Geçmişi hatırlarken hafifçe iç geçirdi.

Sonra da, kendisine iyice bağımlı hale gelen Mr. Pepper'a döndü, Mr. Pepper hep onun yakınındaki bir yere oturuyor, söylediklerini dinliyordu, ama kendisi pek fazla konuşmuyordu.

"Siz ki her şeyi bilirsiniz, Mr. Pepper," dedi Mrs. Thornbury, "söylesenize o harika Fransız hanımları salonlarını nasıl yönetiyorlar? Biz de İngiltere'de buna benzer bir şey yapabiliyor muyuz, yoksa İngiltere'de öyle şeyler yapamamamızın bir nedeni var mı?"

Mr. Pepper İngiltere'de neden öyle salonlar olmadığını memnuniyetle ve eksiksiz açıkladı. Üç nedeni var, dedi, üçü de çok sağlam nedenler. Kendi açısından, bazen zorunlu olarak, görgü

kuralları gereği –örneğin geçen gün yeğeni evlenmişti– bir davete gittiğinde, salonun ortasına kadar ilerler, olabildiğince yüksek sesle "Ha! Ha!" diye bağırır, görevini yaptığını varsayarak çıkıp giderdi. Mrs. Thornbury itiraz etti. Döner dönmez bir davet verecekti, hepsini de çağıracaktı, Mr. Pepper'ı gözetsinler diye insanları görevlendirecekti, onun "Ha! Ha!" diye bağırdığı duyulacak olursa kendisi de – kendisi de ona çok korkunç bir şey yapacaktı. Arthur Venning, sürpriz gibi bir şey hazırlamasını önerdi – dantel başlıklı, güzel, yaşlı bir hanımın bir portresi örneğin, soğuk su dolu bir kovayı gizleyecekti, bir işaretle sular Pepper'ın başından aşağı dökülebilirdi; ya da oturur oturmaz onu elli santim havaya fırlatacak bir koltuk olabilirdi.

Susan güldü. Çayını bitirmişti, kendini çok hoşnut hissediyordu, bunun bir nedeni çok iyi tenis oynamış olmasıydı, bir nedeni de herkesin çok nazik davranmasıydı; artık çok daha kolaylıkla konuşabiliyor, zeki insanların bile altında kalmıyordu, çünkü nedense zeki insanlar onu artık eskisi gibi ürkütmüyordu. İlk karşılaştığında hiç hoşlanmadığı Mr. Hirst bile aslında hiç de tatsız biri değildi; ve zavallıcık hep hasta görünüyordu; belki de âşıktı; belki de Rachel'a âşık olmuştu –hiç de şaşırmazdı buna; belki de Evelyn'di– kuşkusuz erkeklere çekici gelen biriydi o. Öne eğilerek konuşmaya devam etti. Davetlerin bu kadar sıkıcı olmasının asıl nedeninin beylerin gece kıyafeti giymek istememeleri olduğunu düşünüyordu; Londra'da bile, dedi, insanların gece kıyafeti giymeye gerek görmedikleri dikkatini çekmişti, ve elbette Londra'da gerek görmezlerse kırsalda hiç görmezlerdi. Noel zamanı verilen av baloları gerçekten de çok keyifli oluyor, beyler güzel kırmızı ceketler giyiyorlardı, ama Arthur dans etmekten pek hoşlanmıyordu, bu yüzden Susan, oturacakları küçük kasabada baloya bile gideceklerini sanmıyordu. Bir spordan hoşlananların çoğunlukla bir başkasıyla da ilgilendiklerini düşünmüyordu, oysa babası bir istisnaydı. Ama o zaten her bakımdan istisnaydı – mükemmel bir bahçıvandı, kuşlar ve hayvanlar hakkında her şeyi biliyordu, ve tabii köydeki bütün yaşlı kadınlar hayrandı ona, aynı zamanda

en sevdiği şey de kitaplardı. Aradığınızda onu nerede bulacağınızı bilirdiniz; elinde bir kitapla çalışma odasında olurdu. Büyük olasılıkla eski, çok eski bir kitap olurdu bu, okumayı kimsenin aklından bile geçirmeyeceği modası geçmiş, eski püskü bir şey. Bakmak zorunda olduğu altı kişilik bir ailesi olmasa birinci sınıf, yaşlı bir kitap kurdu olacağını söylerdi ona Mrs. Thornbury hep, altı çocuk, diye eklerdi tatlılıkla, herkesin sempatisini kazanacağından emin olarak, insana kitap kurdu olacak zaman bırakmaz.

Gurur duyduğu babasından söz etmeye ara vermeden ayağa kalktı Susan, çünkü Arthur saatine baktıktan sonra tenis kortuna dönme zamanının geldiğini söylemişti. Ötekiler yerlerinden kımıldamadılar.

"Çok mutlular," dedi Mrs. Thornbury, arkalarından sevecenlikle bakarak. Rachel da aynı görüşteydi, kendilerinden çok emin görünüyorlardı, ne istediklerini tam olarak bilir gibiydiler.

"Mutlu olduklarını mı düşünüyorsun?" Evelyn Terence'a sormuştu bunu, alçak sesle mırıldanarak, onun da Susan ile Arthur'un mutlu olmadıklarını düşündüğünü söylemesini umuyordu; ama böyle demek yerine, kendilerinin de gitmesi gerektiğini söyledi Terence, eve gitmelilerdi, çünkü yemeklere hep geç kalıyorlardı, çok ciddi ve titiz biri olan Mrs. Ambrose da bundan hoşlanmıyordu. Evelyn Rachel'ın eteğine yapışıp itiraz etti. Neden gitsinlerdi ki? Saat henüz erkendi, hem onlara anlatacak çok şeyi vardı. "Olmaz," dedi Terence, "gitmeliyiz, çünkü çok yavaş yürüyoruz. Durup sağa sola bakınıyoruz, konuşuyoruz."

"Neler konuşuyorsunuz?" diye sordu Evelyn, bunun üzerine Terence güldü ve her şeyden konuştuklarını söyledi.

Mrs. Thornbury kapıya kadar onlarla birlikte gitti, çimenlerin ve çakıltaşlarının üzerinden zarafetle, ağır ağır geçti ve hep çiçeklerden ve kuşlardan söz etti. Kızı evlendikten sonra kendisinin bitkilere merak sardığını anlattı, daha önce hiç görmediği onca çiçeğin olması harikaydı, oysa ömrü boyunca kırsalda yaşamıştı, şimdi de yetmiş iki yaşındaydı. İnsan yaşlanınca, dedi, başka insanlardan bağımsız bir meşguliyetinin olması çok iyi bir şey.

Ama işin tuhafı kendini hiç yaşlı hissetmiyordu. Kendini hep yirmi beş yaşında hissediyordu, ne bir gün az ne bir gün fazla, ama elbette herkesin aynı görüşte olmasını bekleyemezdi.

"Yirmi beşinde olduğunu hayal etmek değil de yirmi beşinde olmak harikadır herhalde," dedi, yumuşak, parlak bakışını birinden ötekine çevirerek. "Çok harika olmalı, çok harika." Uzun bir süre kapıda durup onlarla konuştu; gitmelerini istemiyor gibiydi.

25. Bölüm

Öğle sonrası çok sıcaktı, öyle ki sahilde kırılan dalgaların sesi bitkin düşmüş bir hayvanın kesintisiz inleyişini andırıyordu, terasta, tentenin altındaki tuğlalar bile kızmıştı, kısa, kuru çimenlerin üzerindeki hava sürekli titreşiyordu. Taş saksıların içindeki kırmızı çiçekler sıcaktan boyunlarını bükmüşlerdi, birkaç hafta öncesine kadar düzgün ve dolgun görünen beyaz çiçekler kurumuşlardı, kenarları kıvrılmış, sararmıştı. Sadece, etli yaprakları dikenlerin üzerinde büyüyormuş izlenimi veren güneyin sert ve saldırgan bitkileri hâlâ dimdik duruyorlar, bizi devir dercesine güneşe meydan okuyorlardı. Sohbet edilemeyecek kadar sıcaktı hava, güneşin gücüne karşı koyacak bir kitap bulmak da kolay değildi. Pek çok kitap denenip bırakılmıştı, şimdi de Terence yüksek sesle Milton'dan okuyordu, Milton'un kelimelerinin özünün ve biçiminin olduğunu söylüyordu, bu yüzden ne dediğini anlamak gerekmezdi, sözlere kulak vermek yeterliydi; elle tutulabilecek gibiydiler.

Zarif bir peri var, pek uzakta olmayan,

diye okudu,

Nemli yularını tutup kıpırdatır sakin Severn nehrini.
Sabrina'dır adı, erdemli bir bakire;
Kızıydı bir zamanlar,
hükümdarlık asasını babası Brute'tan alan Locrine'in.

Terence ne demiş olursa olsun bu kelimeler anlam yüklü görünüyordu ve belki de bu yüzden onları dinlemek acı veriyordu; kulağa tuhaf geliyorlardı; her zamanki anlamlarından daha farklı anlamlar içeriyorlardı. Rachel dikkatini onlarda toplayamıyor,

"yular", "Locrine" ve "Brute" gibi sözcüklerin çağrıştırdığı tuhaf düşüncelerin peşine takılıyordu, o sözcükler gözlerinin önüne, anlamlarından bağımsız olarak hoş olmayan manzaralar getiriyordu. Sıcak ve titreşen hava yüzünden bahçe de tuhaf görünüyordu – ağaçlar ya çok yakın ya da çok uzaktılar, başı da kesinlikle ağrıyordu. Emin olamadı, Terence'a şimdi mi söyleseydi yoksa okumasını bölmese miydi, bunu da bilemedi. Terence bir dörtlüğün sonuna gelene kadar beklemeye karar verdi, o zamana kadar da başını bir sağa bir sola çevirecek, her iki konumda da ağrıdığına emin olursa da başının ağrıdığını çekinmeden söyleyecekti.

Sarışın Sabrina,
Oturduğun yerde dinle
Cam gibi, serin, saydam dalganın altında,
Çözülüp yere sarkmış amber rengi saçlarını,
Nilüferlerle büküp örerken,
Dinle aziz onurunun hatırına,
Tanrıçası gümüş gölün,
Dinle ve kurtar!

Ama başı ağrıyordu, nereye çevirirse çevirsin ağrıyordu.

Doğrulup oturdu, kararlaştırdığı gibi, "Başım çok ağrıyor, içeriye giriyorum," dedi. Terence bir sonraki dizenin ortasına gelmişti, ama kitabı hemen elinden bıraktı.

"Başın mı ağrıyor?" diye sordu.

Birkaç saniye hiç konuşmadan bakıştılar, el ele tutuşmuşlardı. O zaman boyunca Terence'ın korkusu ve felaket duygusu neredeyse bedensel bir acı verdi ona; dört bir yanında kırılan camların titreyişini duyar gibiydi, camlar yere düşerken o açık havada oturduğu yerde kalıyordu. Ama iki dakika sonra Rachel'ın onun korkusunu paylaşmadığını, sadece her zamankinden daha isteksiz ve baygın bakışlı olduğunu görünce kendini toparladı, Helen'i çağırdı, ne yapmaları gerektiğini sordu, Rachel'ın başı ağrıyordu.

Mrs. Ambrose hiç telaşlanmadı, Rachel'ın gidip yatmasını

öğütledi, saatlerce oturup kalırsa, sıcakta dışarıya çıkarsa başının ağrıması da beklenir dedikten sonra birkaç saatini yatakta geçirirse ağrının tamamıyla geçeceğini söyledi. Onun sözleri Terence'ın içini rahatlattı, az önce nedensizce karamsarlığa kapılmıştı çünkü. Helen'in sağduyusuyla, aceleciliğin öcünü baş ağrısıyla alan doğanın acımasız sağduyusu arasında pek çok ortak nokta var gibi görünüyordu, tıpkı doğanın sağduyusuna güvenildiği gibi Helen'inkine de güvenilebilirdi.

Rachel gidip yattı, karanlıkta çok uzun bir süre yattığını sanıyordu, ama sonunda, saydamsı bir uykudan uyanınca karşısında bembeyaz pencereleri gördü, bir süre önce baş ağrısıyla yattığını, Helen'in da, uyanınca ağrın geçmiş olacak dediğini hatırladı. Bu yüzden artık bir şeyi kalmadığını tahmin etti. Aynı zamanda odasının duvarı gözünü acıtacak kadar beyazdı, düz ve yassı değil, hafifçe kavisliydi de. Gözlerini pencereye çevirince orada ne gördüğünden emin olamadı. Havayla dolan ve sonra onu usulca boşaltan perdenin hareketi, kordonun yerde sürünürken çıkardığı hafif ses Rachel'ı dehşete düşürdü, sanki odanın içinde bir hayvan hareket etmekteydi. Gözlerini kapattı, başının içi öylesine zonkluyordu ki her bir darbe bir sinire denk geliyor, küçük, bıçak gibi bir sancı alnına saplanıyordu. Aynı baş ağrısı olmayabilirdi, ama başının ağrıdığı kesindi. Çarşafların serinliğinin ağrısını geçireceğini ve gözlerini yeniden açtığında odasını her zamanki görünümünde bulacağını umarak bir yanından öbür yanına döndü. Boşuna bir çabayla epeyce uğraştıktan sonra bu meseleyi kuşkulardan arındırmaya karar verdi. Yataktan çıktı, yatağın ayakucundaki pirinç topuza tutunarak dimdik durdu. İlk başta buz gibi olan topuz çok geçmeden Rachel'ın avuç içleri kadar ısındı, başındaki ve bedenindeki ağrılar ve zeminin oynaklığı ayakta durmanın ve yürümenin, yatakta yatmaktan çok daha zor olacağını kanıtlayınca tekrar yatağına girdi; bu değişiklik ilk önce onu ferahlattıysa da çok geçmeden yatakta da aynı ayaktayken olduğu kadar rahatsız oldu. Bütün gün yatakta kalma düşüncesini kabullendi, başını yastığa koyarken de o günün mutluluğundan vazgeçti.

Bir-iki saat kadar sonra Helen neşeyle konuşarak geldi ama hemen sustu, bir an şaşırarak durdu, sonra da garip bir sükûnete bürününce Rachel'ın hasta olduğundan en ufak bir kuşku kalmadı. Evdeki herkes bunu öğrenince, bahçede birinin söylediği şarkı ansızın kesilince ve su getiren Maria yatağın yanından gözlerini kaçırarak geçince hastalık doğrulanmış oldu. Geçirilecek bütün bir sabah vardı, sonra bütün öğle sonrası, ara ara bildik dünyaya geçmek için çaba harcıyordu Rachel, ama ateşinin ve rahatsızlığının kendi dünyasıyla bildik dünya arasına aşamayacağı bir uçurum açmış olduğunu anlıyordu. Bir ara kapı açıldı, Helen yanında elleri aşırı kıllı –adamın en göze çarpan tarafı buydu– esmer bir adamla içeri girdi. Rachel'ın başı dönüyordu, ateşi dayanılmazdı, adam utangaç ve haddinden fazla saygılı göründüğünden ona yanıt vermeye kalkışmadı, oysa onun doktor olduğunu anlamıştı. Daha sonra kapı tekrar açıldı ve Terence girdi, çok nazikti, gülümsemesi öyle düzgündü ki doğal olmadığını anladı Rachel. Terence oturup Rachel'la konuştu, ellerini okşadı, sonunda Rachel aynı konumda yatmaktan bıktı ve yan döndü, tekrar başını kaldırdığında Helen yanındaydı, Terence ise gitmişti. Önemi yoktu; yarın her şey yoluna girince onu görecekti nasılsa. Gün boyunca Rachel'ın esas meşguliyeti, dizelerin nasıl devam ettiği oldu:

> Cam gibi, serin, saydam dalganın altında,
> Çözülüp yere sarkmış amber rengi saçlarını,
> Nilüferlerle büküp örerken

Gösterdiği çaba onu endişelendirdi, çünkü sıfatlar sürekli yanlış yerlere giriyorlardı.

İkinci günün de ilkinden pek farkı yoktu, tek fark yatağının önem kazanmış olmasıydı ve düşünmeye çalıştığında dış dünya belirgin bir şekilde daha uzak görünüyordu. Cam gibi, serin, saydam dalga neredeyse gözlerinin önündeydi, yatağın ayakucunda kıvrılıyordu, ferahlatıcı bir serinliği olduğu için de Rachel aklını başka yere veremiyordu. Helen yanındaydı, bütün gün de ayrılmadı;

bazen öğle yemeği zamanı olduğunu söylüyordu, bazen de çay saati; ama ertesi gün bütün nirengi noktaları yok olmuştu ve dış dünya o kadar uzaktaydı ki farklı seslerin, örneğin merdivenden inip çıkan ya da üst katta hareket eden insanların çıkardıkları seslerin nereden kaynaklandığını ancak belleğini epeyce zorlayarak anlayabiliyordu. Üç gün önce neler hissetmiş ya da neler yapmış ve düşünmüş olduğunun anıları tamamıyla silinmişti. Öte yandan odadaki her nesne, yatağın kendisi de, değişik uzuvları, bu uzuvların değişik duyarlıklarıyla kendi bedeni de her gün daha da fazla önem kazanıyordu. Tamamıyla kopmuştu her şeyden, dünyanın geri kalanıyla iletişim kuramıyordu, soyutlanmış durumda bedeniyle baş başaydı.

Sabahın içinde ilerleyemeden saatler geçiyordu bu şekilde, ya da günışığından gecenin karanlığına geçmesi için birkaç dakika yeterli oluyordu. Bir akşam, ya akşam olduğundan ya da perdeler kapalı olduğundan oda çok loş görününce Helen ona, "Bu gece burada birisi oturacak, sakıncası yok, değil mi?" dedi.

Gözlerini açan Rachel sadece Helen'i değil, gözlüklü bir hemşireyi de gördü, yüzü bir zamanlar görmüş olduğu bir şeyi belli belirsiz anımsatıyordu. Kadını şapelde görmüştü.

"Hemşire McInnis," dedi Helen, hemşirenin yüzünde de ötekiler gibi sabit bir gülümseme vardı, kendisinden korkan insanlara pek rastlamadığını söyledi. Biraz bekledikten sonra ikisi de çıkıp gittiler, başını yastığında döndüren Rachel uyanınca kendini o bitmek bilmeyen gecelerden birinde buldu, saat on ikide bitmeyen, çift haneli sayılara doğru uzayan – on üç, on dört filan, yirmilere varana kadar, sonra da otuzlara, arkasından da kırklara giden. Geceler böyle yapmak istiyorsa onları hiçbir şeyin engelleyemeyeceğini anladı. Epey uzakta yaşlıca bir kadın, başı öne eğik oturuyordu; hafifçe doğrulan Rachel, kadının bir gazetenin siperindeki mumun ışığında iskambil oynadığını görüp korktu. Anlatılmaz bir tekinsizlik vardı bu manzarada, Rachel dehşete kapılıp haykırınca kadın iskambilleri elinden bıraktı, muma elini siper ederek odanın öbür tarafına yaklaştı. Geniş odayı adımlayarak iyice

yaklaştı, sonunda Rachel'ın başucunda durdu, "Uyuyamadınız mı? Sizi rahat ettireyim," dedi.

Mumu elinden bırakıp yatak örtülerini düzeltmeye koyuldu. Rachel'ın aklına, bütün gece bir mağarada oturup iskambil oynayan bir kadının ellerinin soğuk olacağı gelince o eller kendisine değer diye irkildi.

"A, aşağıda bir başparmak varmış!" dedi kadın, sonra da örtüleri sıkıştırmaya koyuldu. Rachel o ayak parmağının kendisininki olduğunun farkında değildi.

"Sakin yatmaya çalışmalısınız," diye devam etti kadın, "çünkü kıpırdamazsanız ateşiniz düşer, çırpınırsanız daha da yükselir, ama biz sizin ateşinizin şimdikinden daha yüksek olmasını istemiyoruz." Rachel'ın tepesinde dikilip uzun uzun baktı ona.

"Ne kadar sakin yatarsanız o kadar çabuk iyileşirsiniz," diye yineledi.

Rachel gözlerini tavandaki sivri gölgeye dikti, bütün enerjisini toplayarak bu gölgenin hareket etmesini diledi. Ama gölge de kadın da sonsuza kadar tepesinde duracak gibiydiler. Gözlerini kapattı. Tekrar açtığında aradan birkaç saat daha geçmişti, ama gece hâlâ bitimsizce sürüyordu. Kadın hâlâ iskambil oynuyordu, ama şimdi bir nehrin altındaki bir tünelde oturuyordu ve ışık da onun arkasındaki duvarda, bir oyuğun içindeydi. Rachel, "Terence!" diye bağırdı ve kadın yerinden son derece yavaş kalkarken sivri gölge de yine tavanda hareket etti, her ikisi de sessizce Rachel'ın tepesine dikildiler.

"Sizi yatakta tutmak da Mr. Forrest'ı yatakta tutmak kadar zor," dedi kadın, "hem de o beyefendi öyle uzun boyluydu ki."

Bu korkunç sabit görünümden kurtulabilmek için Rachel yine gözlerini kapattı, kendini Thames Nehri'nin altındaki bir tünelde yürürken buldu, tüneldeki kemerlerin altında oturan yamru yumru, ufak tefek kadınlar iskambil oynuyorlardı, duvardaki tuğlalardan sızan nem, damlalar oluşturup duvardan aşağı kayıyordu. O ufak, yaşlı kadınlar Helen ile hemşire McInnis oldular bir süre sonra, pencerede durmuş fısıldaşıyorlardı, durmadan fısıldaşıyorlardı.

O arada, Rachel'ın odasının dışında evdeki öteki insanların sesleri, hareketleri ve hayatları güneşin bildik ışığında, saatlerin her zamanki sırasında sürüp gidiyordu. Hastalığının ilk gününde, o ilk gün salıydı, cumaya kadar tamamıyla iyileşemeyeceği anlaşıldığında, –çünkü ateşi çok yüksekti– Terence'ın içi öfkeyle doldu, Rachel'a karşı değil, kendilerinin dışındaki, onları ayıran güce karşı. Tadını çıkaramayacakları neredeyse kesin olan günleri saydı. Hayatında ilk kez başka bir insana, onsuz mutlu olamayacak derecede bağımlı olduğunu anlarken tuhaf bir şekilde hem zevk duydu hem de öfke. Günlerini tamamıyla önemsiz, gereksiz işlerle doldurdu, yakınlıkla ve yoğunlukla geçirilen üç haftadan sonra alışıldık meşguliyetlerin hepsi dayanılmaz ölçüde yavan ve önemsiz görünüyordu. Dayanılması zor işler arasında en az zor geleni, St. John'a Rachel'ın hastalığını, her bir belirtiyi ve ne anlama geldiğini anlatmaktı, bu konu da tükenince her türlü hastalıktan söz ediyordu Terence, o hastalığa nelerin yol açtığından, tedavisinin nasıl olacağından.

Günde iki kez Rachel'ın yanına gidip oturuyordu ve günde iki kez aynı şey oluyordu. Onun pek karanlık olmayan, notaların, kitapların ve mektupların her zamanki gibi sağa sola dağılmış olduğu odasına girince morali hemen düzeliyordu. Rachel'ı görünce içi rahatlıyordu. Rachel pek iyi görünmüyordu. Onun yanına oturuyor, neler yaptığını anlatıyordu, onunla konuşurken doğal sesini kullanıyordu, tek farkı her zamankinden biraz daha alçak sesle konuşmasıydı; ama beş dakika oturduktan sonra yine en derin karamsarlıklara gömülüyordu. Rachel eskisi gibi değildi; Terence eski ilişkilerini kuramıyordu; ama budalaca olduğunu bilmesine rağmen onu geri getirmeye, ona her şeyi hatırlatmaya çalışmaktan kendini alıkoyamıyordu, bunu başaramayınca da umarsızlaşıyordu. Rachel'ın odasından çıkarken her seferinde onu görmenin görmemekten daha kötü olduğuna karar veriyordu, ama saatler ilerlerken Rachel'ı görme arzusu geri geliyor ve dayanılmaz boyuta ulaşıyordu.

Perşembe sabahı Terence onun odasına gittiğinde yine her zamanki gibi güven duygusunun arttığını hissetti. Rachel yan döndü

ve milyonlarca kilometre uzaktaki dünyanın bazı olgularını hatırlamaya çalıştı.

"Otelden mi geldin?" diye sordu.

"Hayır, şimdilik burada kalıyorum," dedi Terence. "Az önce öğle yemeği yedik," diye devam etti, "posta da geldi. Sana bir sürü mektup var – İngiltere'den mektuplar."

Terence'ın sandığı gibi onları görmek istediğini söylemek yerine Rachel bir süre hiç konuşmadı.

"Görüyor musun, gidiyorlar işte, tepenin kenarından aşağı yuvarlanıyorlar," dedi ansızın.

"Yuvarlanmak mı Rachel? Neyin yuvarlandığını görüyorsun? Yuvarlanan bir şey yok."

"Bıçaklı yaşlı kadın," diye yanıtladı Rachel,

Özellikle Terence'a söylememişti bunu, bakışları onun arkasına kaymıştı. Rachel'ın karşı taraftaki bir vazoya baktığını gören Terence ayağa kalkıp vazoyu raftan aldı.

"Artık yuvarlanamazlar," dedi neşeyle. Rachel yine de gözlerini baktığı yerden ayırmadı, kendisiyle konuşmakta olan Terence'a hiç aldırmadı. Terence perişan olmuştu, Rachel'm yanında daha fazla oturmaya katlanamadı, çıktı, verandada *The Times*'ı okumakta olan St. John'u bulana kadar etrafta dolaştı. St. John sabırla gazeteyi kenara bıraktı, Terence'ın sayıklamalar hakkında anlattıklarını dinledi. Ona karşı çok sabırlıydı. Ona çocukmuş gibi davranıyordu.

Cuma günü geldiğinde bu hastalığın bir-iki günde geçecek bir kriz olmadığı anlaşılmıştı; gerçek bir hastalıktı ve epeyce organizasyona ve en azından beş kişinin ilgisine ihtiyaç duyuluyordu. Beş gün yerine on gün sürecekti. Rodriguez bu hastalığın iyi bilinen çeşitleri olduğunu, gereksiz yere endişe edildiğini söylüyordu. Ziyaretlerinde hep kendine güvenerek konuşuyor, Terence'la yaptığı konuşmalarda onun meraklı ve titiz sorularını hep elini havada gösterişle sallayarak karşılıyor, bu hareketiyle herkesin bu hastalığı çok ciddiye aldığını ima ediyordu. Oturmaya da nedense isteksiz görünüyordu.

"Yüksek ateş," dedi, sinsice odaya göz gezdirerek ve başka şeylerle değil de mobilyalarla ve Helen'in nakışıyla ilgilenmiş görünerek, "bu iklimde yüksek ateş beklenebilir. Bu sizi korkutmasın. Biz nabza bakarız," diyerek kendi kıllı bileğine dokundu, "ve nabız mükemmel atıyor."

Bunu söyler söylemez eğilip selam verdi, odadan dışarı süzüldü. Konuşmayı her iki taraf da titizlikle Fransızca sürdürmüşlerdi, bu durum doktorun iyimser yaklaşımı ve Terence'ın duyduklarına dayanarak tıp mesleğine saygı göstermesiyle birleşince, genç adam doktora, onunla bir başka bağlamda karşılaşsaydı davranacağından daha az eleştirel davrandı. Doktora anlamsız bir önyargıyla yaklaşan Helen'e karşı Terence da farkında olmadan Rodriguez'in tarafını tuttu.

Cumartesi geldiğinde günün saatlerinin o güne kadar olduğundan daha sıkı bir düzene sokulması gerektiği ortaya çıktı. St. John yardımcı olmayı önerdi; yapacak bir işi olmadığını söyleyerek eğer bir yardımı dokunacaksa gününü villada geçirebileceğini belirtti. Birlikte zorlu bir geziye çıkarcasına aralarında işbölümü yaptılar, büyükçe bir kâğıda saatleri nasıl bölüşeceklerini ayrıntılarıyla yazdılar, kâğıdı da oturma odasının kapısına raptiyelediler. Kasabayla aralarındaki mesafe ve yabancı adlı, nadir bulunan şeyleri en umulmadık yerlerden sağlamanın zorluğu dikkatle düşünmelerini gerekli kılıyordu, sanki çok uzun boylularmış da eğilip yerde kum zerrecikleriyle bir desen oluşturmaları istenmiş gibi kendilerinden istenen basit ama elverişli işleri beklemedikleri ölçüde güç buldular.

Kasabadan istenenleri alıp getirmek St. John'un göreviydi, bu yüzden Terence o uzun, sıcak saatler boyunca oturma odasında, açık bırakılan kapının yakınında tek başına oturacaktı, üst kattaki hareketlere ya da Helen'in seslenişine kulak verecekti. Storları çekmeyi hep unutuyor, bu yüzden parlak güneşin altında oturuyordu, bunun nedenini bilemeden kaygılanıp duruyordu. Oda son derece itici ve rahatsızdı. Koltukların üzerinde şapkalar duruyordu, kitapların arasında da ilaç şişeleri. Kitap okumaya çalıştı ama

iyi kitaplar fazla iyiydi, kötü kitaplar da fazla kötü, sadece gazeteye tahammül edebiliyordu, Londra haberleriyle, yemekli davetler veren ve konuşmalar yapan gerçek insanların yaptıklarıyla dolu gazete, aslında baştan sona karabasan olan şeye gerçeklikle dokunmuş küçük bir fon sağlar gibiydi. Gözleri yazılardayken Helen usulca onu çağırır ya da Mrs. Chailey üst kattan istedikleri bir şeyi getirirdi, o da çoraplı ayaklarıyla sessizce yukarı koşar, sürahiyi yatak odasının kapısının önündeki, üzeri sürahilerle ve fincanlarla dolu küçük masanın üzerine koyardı; ya da Helen'i bir anlığına yakalarsa, "Rachel nasıl?" diye sorardı.

"Oldukça huzursuz... Ama genelde daha sakin sanırım."

Ya biri oluyordu yanıt, ya da öbürü.

Her zamanki gibi söylemediği bir şey vardı sanki, Terence aynı görüşte olmadıklarının, yüksek sesle söylemeseler de birbirleriyle zıtlaştıklarının farkındaydı. Ama Helen konuşamayacak kadar telaşlı ve kaygılıydı.

Dinlemek için kendini zorlaması, pratik düzenlemeler yapma çabaları, her şeyin yolunda gitmesini sağlamaya çalışmak Terence'ın gücünü tüketiyordu. Bu uzun, iç karartıcı karabasanın içine dalmışken işin nereye varacağını düşünmeye kalkışmıyordu. Rachel hastaydı; hepsi buydu; ilaç ve süt bulunmasını gözetmeli, bir şey istendiğinde hazır olmasını sağlamalıydı. Düşünemez olmuştu, hayatın kendisi durmuştu. Pazar günü cumartesiden de kötüydü, çünkü her gün bir öncekinden biraz daha fazla zorlanıyorlardı, oysa değişen bir şey yoktu. Ayrı ayrı olsalar da birleşip sıradan bir günü oluşturan zevk, ilgi ve acı duyguları birbirine karışmış, sefil bir ıstırap ve derin bir can sıkıntısından oluşarak uzayıp giden tek bir duyguda erimişlerdi. Çocukluğunda tek başına çocuk odasına kapatıldığından bu yana hiç bu kadar sıkılmamıştı canı. Rachel'ın şimdiki şaşkın ve umursamaz görüntüsü, onun çok uzun zaman önceki görüntüsünü neredeyse silmişti; bir zamanlar mutlu olduklarına, ya da nişanlı olduklarına hemen hemen inanamıyordu Terence, zira duygular neydi, hissedecek ne vardı? Her görüntü, her insan kafa karışıklığının arkasında görünmez oluyordu,

St. John'u, Ridley'yi ve ara sıra durumu öğrenmek için otelden çıkıp gelen insanları bir pusun ardından görür gibiydi; bu pusun içinde gizlenmeyen yegâne kişiler Helen ile Rodriguez'di, çünkü onlar Rachel hakkında kesin şeyler söyleyebiliyorlardı.

Yine de bildik kalıplarda sürüyordu gün. Belli saatlerde yemek salonuna gidiyorlardı, masanın çevresine oturduklarında önemsiz şeylerden söz ediyorlardı. St. John konuşmayı başlatmayı ve sürdürülmesini sağlamayı kendine iş edinmişti.

"Sancho'yu beyaz evin ötesine geçirtmenin yolunu keşfettim," dedi St. John, pazar günü öğle yemeğinde. "Kulağında bir parça kâğıdı hışırdatıyorsunuz, o zaman yüz metre kadar ileri fırlıyor, hatta daha da uzağa gidiyor."

"Evet ama mısır istiyor. Mısır vermelisiniz."

"Ona verdikleri şeyi pek beğenmiyorum; Angelo da pis bir küçük serseri."

Uzun bir sessizlik oldu. Ridley ağzının içinden birkaç dize mırıldandı ve sanki bu yaptığını gizlemek istercesine, "Bugün çok sıcak," dedi.

"Dünden iki derece daha yüksek," dedi St. John. "Bu fındıklar nereden geliyor acaba," diye sordu, bir tabaktan aldığı fındığı parmaklarının arasında evirip çevirip merakla bakarken.

"Londra'dan herhalde," dedi Terence, o da fındığa bakıyordu.

"Becerikli bir işadamı olsa burada kısa zamanda bir servet edinirdi," diye devam etti St. John. "Bana kalırsa sıcağın insanların beyinlerinde garip bir etkisi oluyor. Bu sabah eczanede beni üç çeyrek saat beklettiler, hem de nedensiz yere."

Yine uzun bir sessizlik oldu. Sonra Ridley, "Rodriguez memnun görünüyor, değil mi?" diye sordu.

"Oldukça," dedi Terence kararlı bir sesle. "Hastalık seyrini tamamlayacak ama." Bunun üzerine Ridley derin bir soluk aldı. Herkese gerçekten üzülüyordu, ama aynı zamanda Helen'i de epeyce özlüyordu, iki genç adamın sürekli yanlarında olmasından dolayı kendisini biraz haksızlığa uğramış hissediyordu.

Oturma odasına döndüler.

"Baksana Hirst," dedi Terence, "iki saat yapılacak bir şey yok." Kapıya iliştirilmiş kâğıda baktı. "Sen gidip uzan. Ben burada beklerim. Helen yemeğini yerken Rachel'ın yanında Chailey oturur."

Helen'i görmeyi beklemeden gitmesini söylemek, Hirst'ten fazla şey istemek anlamına geliyordu. Helen'i ara sıra böyle kısacık görmesi, gerginlik ve can sıkıntısından kurtulduğu biricik anlardı, çoğunlukla da bu anlar rahatsız geçen günü telafi ediyordu, Helen'in onlara anlatacak bir şeyi olmasa da. Mademki aynı gezide birlikteydiler, itaat edecekti.

Helen aşağıya çok geç indi. Uzun süre karanlıkta oturmuş birine benziyordu. Solgundu, zayıflamış görünüyordu, gözlerinde rahatsız ama kararlı bir ifade vardı. Yemeğini hızla yedi, ne yaptığını umursamaz gibiydi. Terence'ın sorularına aldırmadı, sonunda, Terence hiç konuşmamış gibi hafifçe kaşlarını çatarak ona baktı, "Böyle devam edemeyiz, Terence," dedi. "Ya bir başka doktor bulacaksınız, ya da Rodriguez'e söyleyin, artık gelmesin, ben kendi başıma hallederim. Rachel'ın daha iyi olduğunu söylemesinin bir yararı yok; Rachel daha iyi değil; daha kötü."

Terence, Rachel "başım ağrıyor" dediğinde olduğu gibi büyük bir şok yaşadı. Helen'in yorgunluktan bitkin düştüğünü düşünerek kendini yatıştırdı, Helen'in kendisinin fikrine karşı çıktığı görüşünde inat etmesi de bu düşüncesini pekiştirdi.

"Sizce durumu tehlikeli mi?" diye sordu.

"Hiç kimse günlerce böyle hasta yatamaz–" dedi Helen. Terence'a baktı, birine içerlemiş gibiydi sesi.

"Pekâlâ, öğleden sonra Rodriguez'le konuşurum," dedi Terence.

Helen hemen üst kata çıktı.

Artık hiçbir şey Terence'ın kaygılarını gideremiyordu. Ne okuyabiliyor, ne de yerinde durabiliyordu, Helen'in abarttığına ve Rachel'ın ağır hasta olmadığına inansa da tam anlamıyla güven duyamıyordu. İnancını üçüncü bir kişinin doğrulamasına ihtiyacı vardı.

Rodriguez aşağı iner inmez ona, "Eh, Rachel nasıl?" diye sordu. "Daha mı kötü sizce?"

"Endişeye gerek yok, beni dinleyin – hiç yok," diye yanıtladı onu Rodriguez berbat Fransızcasıyla, tedirgince gülümseyerek, gitmek istiyormuş gibi, konuşurken sürekli kıpırdanıp duruyordu.

Hewet onunla kapı arasına dikilmişti. Doktorun nasıl bir adam olduğunu kendi gözleriyle görmek istiyordu. Ona bakınca birden güveni sarsıldı, onun sıradanlığını, kirli görünümünü, güvenilmezliğini ve zekâdan yoksun, kıllı suratını gördü. Bunları daha önce görmemiş olması tuhaftı.

"Başka bir doktora danışırsak itiraz etmezsiniz elbette, değil mi?" diye devam etti sözlerine.

Bunları duyan küçük adam açıkça sinirlendi.

"Ah!" diye bağırdı. "Bana güvenmiyor musunuz? Tedavime itiraz mı ediyorsunuz? Hastayı bırakmamı mı istiyorsunuz?"

"Hayır tabii," dedi Terence, "ama bu tür ciddi vakalarda–"

Rodriguez omuzlarını silkti.

"Emin olun ki ciddi değil. Fazla endişeleniyorsunuz. Genç hanımın ciddi bir hastalığı yok, ben de bir doktorum. Hanımefendi korkmuş tabii," dedi, küçümseyerek. "Bunu pekâlâ anlıyorum."

"Doktorun adı ve adresi?" diye devam etti Terence.

"Başka doktor yok," dedi Rodriguez suratını asarak. "Herkes güvenir bana. Bakın! Göstereyim size."

Bir demet eski mektup çıkardı, Terence'ın kuşkularını giderecek olanı ararcasına onları evirip çevirmeye girişti. Ararken de kendisine güvenmiş olan bir İngiliz lorduyla ilgili bir hikâye anlatmaya başladı – ne yazık ki adını unutmuş olduğu önemli bir İngiliz lordu.

"Burada başka doktor yok," diye bitirdi sözlerini, hâlâ mektupları karıştırmaya devam ederken.

"Boşverin," diye kestirip attı Terence. "Ben kendim araştırırım." Rodriguez mektupları cebine soktu.

"Pekâlâ," dedi. "İtirazım yok."

Hastalığı çok ciddiye aldıklarını ve orada başka bir doktor bulunmadığını yinelemek istercesine kaşlarını kaldırdı, omuzlarını silkti, sonra, kendisine güvenilmediğinin farkında olduğunu ve

kuyruk acısının uyandırıldığını belli eden bir izlenim bırakarak odadan dışarı süzüldü.

Bu olaydan sonra Terence artık alt katta duramadı. Yukarı çıktı, Rachel'm kapısını tıklattı, birkaç dakikalığına onu görüp göremeyeceğini sordu Helen'e. Onu dün görmemişti. Helen itiraz etmedi, gidip pencerenin önündeki masaya oturdu.

Terence yatağın yanına ilişti. Rachel'ın yüzü değişmişti. Bütün dikkatini hayatta kalma çabasında toplamış gibi görünüyordu. Dudakları gerilmişti, yanakları çökmüş ve kızarmıştı, ama rengi uçmuştu. Gözleri tamamıyla kapalı değildi, alttaki beyazlık görünüyordu, sanki görmüyordu, Rachel onları kapatamayacak kadar yorgun olduğu için gözleri açık kalmış gibiydi. Terence onu öptüğünde gözlerini tamamıyla açtı Rachel. Ama tek gördüğü bir adamın kafasını bıçakla koparan yaşlı bir kadın oldu.

"İşte düşüyor!" diye mırıldandı. Sonra Terence'a döndü, ona katırları olan bir adam hakkında soru sordu, ama Terence anlayamadı. "Neden gelmiyor? Neden gelmiyor?" dedi Rachel üst üste. Aşağıdaki pis küçük adamı böyle bir hastalıkla ilgili olarak düşününce kötü oldu Terence, içgüdüsel olarak Helen'e döndü ama o pencerenin önündeki masada bir şeyler yapıyordu, Terence'ın nasıl büyük bir şok geçirdiğinin farkında değil gibiydi. Terence gitmek üzere ayağa kalktı, Rachel'ı daha fazla dinlemeye tahammülü yoktu; kalbi öfkeyle ve üzüntüyle, hızla ve acıtarak çarpıyordu. Helen'in yanından geçerken kadın ondan aynı bıkkın, yapay ama kararlı sesle biraz daha buz getirmesini istedi, dışarıdaki sürahi de taze sütle doldurulmalıydı.

Terence kendisinden isteneni yerine getirdikten sonra Hirst'ü bulmaya gitti. Yorulan ve sıcaklayan St. John bir yatağın üzerinde uyuyakalmıştı, ama Terence onu tereddüt etmeden uyandırdı.

"Helen, Rachel'ın kötüleğini düşünüyor," dedi. "Korkunç hasta olduğundan kuşkum yok. Rodriguez bir işe yaramıyor. Başka bir doktor bulmalıyız."

"Başka doktor yok ki," dedi Hirst uyuşuk uyuşuk, doğrulup otururken gözlerini ovuşturdu.

"Saçmalama!" diye bağırdı Terence. "Elbette başka doktor vardır, yoksa bile birini bulmalısın. Günler önce yapmalıydık bunu. Aşağıya inip atı eyerliyorum." Yerinde duramıyordu.

On dakika geçmeden St. John bir doktor bulmak üzere o kavurucu sıcakta kasabaya doğru yola koyulmuştu ve özel bir trenle getirmesi gerekse bile bir doktor bulmak üzere emir almıştı.

"Günler önce yapmalıydık," diye öfkeyle yineleyip duruyordu Hewet.

Oturma odasına döndüğünde Mrs. Flushing'i orada buldu, kadın odanın ortasında dimdik durmuştu, o günlerde herkesin yaptığı gibi habersizce mutfaktan ya da bahçeden geçerek girmişti içeri.

"Daha iyi mi?" diye sordu Mrs. Flushing; tokalaşmaya kalkışmadılar.

"Hayır," dedi Terence. "Hatta daha kötüleştiğini düşünüyorlar."

Mrs. Flushing birkaç dakika düşünür gibi göründü, gözlerini Terence'tan ayırmamıştı.

"Şunu söyleyeyim," dedi, konuşurken kasılıyordu, "yedinci günde endişelenilmeye başlanır hep. Burada tek başına oturmuş, kendi kendine tasalanmışsın sanırım. Onun durumunun kötü olduğunu düşünüyorsun, ama taze bir göz onun daha iyi olduğunu görür. Mr. Elliot'ın da ateşi yükselmişti, ama şimdi iyi. Gezide mikrop kapmış değil Rachel. Birkaç gün ateşi yükselse ne olur ki? Bir keresinde erkek kardeşim tam yirmi altı gün ateşlenmişti. Bir-iki hafta içinde de sapasağlam oldu. Ona süt ve ararot nişastasından başka bir şey de vermedik–"

O sırada Mrs. Chailey bir haberle çıkageldi.

"Beni yukarıdan çağırıyorlar," dedi Terence.

"Gördün mü – iyileşecek," diye atıldı Mrs. Flushing, Terence odadan çıkarken. Terence'ı ikna etme kaygısındaydı, o hiçbir şey söylemeden dışarı çıkınca Mrs. Flushing kendini tedirgin ve huzursuz hissetti; kalmaktan hoşlanmıyordu ama gitmeyi de gözü almıyordu. Konuşacak birini arayarak odadan odaya dolaştı ama bütün odalar boştu.

Terence üst kata çıktı, Helen'in talimatlarını almak üzere kapının eşiğinde durdu, Rachel'a bir göz attı ama onunla konuşmaya kalkışmadı. Rachel onun varlığını sezmiş göründü, bundan rahatsız olmuş gibi, Terence'a sırtını döndü.

Tam altı gündür dış dünyadan habersizdi, çünkü bütün dikkatini durmaksızın gözlerinin önünden geçen sıcak, kırmızı, hızlı görüntülere vermişti. Onları izleyip anlamlarını kavramanın büyük önemi olduğunu biliyordu, ama hepsini açıklayabilecek bir şeyi işitmekte ya da görmekte hep geç kalıyordu. Bu nedenle, ara sıra iyice yakınına gelen yüzler –Helen'in yüzü, hemşirenin, Terence'ın, doktorun– kaygılandırıyordu onu, çünkü dikkatini dağıtıyorlardı, ipucunu kaçırabilirdi. Bununla birlikte dördüncü gün öğleden sonra Helen'in yüzünü o görüntülerden ayırmakta zorlandı; Helen yatağın üzerine eğilirken dudakları aralandı, o da ötekiler gibi anlaşılmaz sözler mırıldanmaya başladı ağzının içinden. Görüntülerin hepsi bir komploya, bir serüvene, bir kaçışa odaklanmıştı. Arkasında Rachel'ın hep kavramaya çalışması gereken bir neden olsa da onların yaptıkları işin doğası sürekli değişiyordu. Kâh ağaçların ve vahşilerin arasında oluyorlardı, kâh denizde, kâh yüksek kulelerin tepelerinde; kâh atlıyorlar, kâh uçuyorlardı. Ama tam kriz çıkacakken Rachel'm zihninde hep bir şey kayıyor, yeniden çabalamaya başlaması gerekiyordu. Boğucu bir sıcak vardı. Sonunda suratlar uzaklaştılar; Rachel yapışkan sularla dolu derin bir havuza düştü, sular başının üstüne kapandı. Hafif bir gümbürtü dışında hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyordu, o gümbürtü de başının üstünde dalgalanan denizin sesiydi. Bütün işkencecileri onun öldüğünü düşünürken o ölmemişti, denizin dibinde kıvrılmış yatıyordu. Orada yatıyor, bazen karanlığı bazen ışığı görüyordu, ara sıra da biri uzanıp onu denizin dibinde döndürüyordu.

St. John sıcak güneşin altında birkaç saat, dişe dokunur şeyler söylemeyen, ağzı kalabalık yerlilerle uğraştıktan sonra orada bir doktor olduğu bilgisini edinebildi, bu Fransız doktor o esnada

orada değildi, dağda tatil yapıyordu. Onu bulmanın çok zor olduğunu söylediler. Taşrayı iyi bildiği için telgraf göndermenin de almanın da mümkün olmayacağını düşündü St. John; ama kaldığı dağ kasabasının yüz altmış kilometre sandığı mesafesini elli kilometreye düşürüp bir atlı araba kiralayınca doktoru kendisi gidip getirmek üzere harekete geçti. Onu bulmayı başardı ve isteksiz adamı genç karısını bırakıp hemen geri dönmeye zorladı. Villaya salı günü öğle saatinde vardılar.

Terence onları karşılamaya çıktı, arada geçen sürede onun gözle görülür derecede zayıflamış olması St. John'un hemen dikkatini çekti; yüzü de solgundu; gözleri tuhaf bakıyordu; ama Doktor Lesage'ın kısa konuşması ve asık suratlı, hâkimane tavrı ikisinin de üzerinde olumlu etki yaptı, aynı zamanda bu olayın doktoru çok kızdırdığı da açıkça görülüyordu. Alt kata gelince kesin talimatlarını verdi, ama görüş bildirmek aklına gelmedi, çünkü şimdi hem yaltaklanan hem de hainleşen Rodriguez de yanlarındaydı; ya da doktor, bilinecek ne varsa oradakilerin bildiklerini varsayıyordu.

Terence, "Çok mu hasta?" diye sorunca doktor, "Kuşkusuz," dedi omuzlarını silkerek.

Dr. Lesage kesin talimatlar verdi, birkaç saat sonra yeniden geleceğini söyleyip gidince ikisi de rahatladıklarını hissettiler; ama ne yazık ki düzelen moralleri her zamankinden de çok dillerini çözünce konuşmaları tartışmaya dönüştü. Tartışma konusu bir yoldu, Portsmouth Yolu. St. John, yol Hindhead'den geçerken şoseleşiyor diyordu, Terence ise yolun o noktada şoseleştirilmediğine adı kadar emin olduğunu söylüyordu. Tartışma sırasında birbirlerine çok kırıcı şeyler söylediler, yemeğin geri kalanı sessizlik içinde geçti, sadece ara sıra Ridley, tam olarak açıklamadığı bir fikir ortaya atıyordu.

Hava kararıp da lambalar getirilince Terence artık öfkesine hâkim olamadı. St. John, tartışmış oldukları için her zamankinden daha tatlı bir sesle Terence'a iyi geceler diledi ve yorgunluktan tükenmiş durumda yatağına gitti, Ridley de kitaplarının başına

çekildi. Yalnız kalan Terence odada bir aşağı bir yukarı dolaştı; açık pencerenin önünde durdu.

Aşağıdaki kasabanın ışıkları birer birer yanıyordu, bahçe çok huzurlu ve serindi, Terence terasa çıktı. Orada karanlıkta dururken incecik gri ışığın arasından ağaçların sadece siluetlerini görüyordu, içi oradan kaçma, bu acıya son verme, Rachel'ın hasta olduğunu unutma arzusuyla doldu. Her şeyi unutmanın kollarına bıraktı kendini. Kudurup duran bir rüzgâr ansızın yatışmışçasına, üzerinde baskı kuran üzüntüler, gerginlikler ve endişeler silindi. Durgun bir hava boşluğunda, küçük bir adada tek başına durur gibiydi; acıdan kurtulmuştu, bağışıklık kazanmıştı. Rachel'ın iyi ya da kötü olmasının önemi yoktu; ayrı ya da birlikte olmalarının da önemi yoktu; hiçbir şeyin önemi yoktu – hiçbir şeyin. Uzakta dalgalar sahile vuruyor, ılık bir rüzgâr ağaçların dallarının arasından esiyor, sanki onu huzurla ve güvenlikle, karanlıkla ve hiçlikle sarıp sarmalıyordu. Kuşkusuz sürtüşmelerin, üzüntülerin, endişelerin dünyası gerçek dünya değildi, gerçek dünya burasıydı, yüzeysel dünyanın altındaki dünya, öyle ki ne olursa olsun insan güvende oluyordu. Sükûnet ve huzur onun bedenini ince, serin bir çarşafa dolar, her bir siniri yatıştırır gibiydi; zihni bir kez daha genişledi, doğallaştı.

Ama bir süre bu durumda kaldıktan sonra evin içinden gelen bir ses onu kendine getirdi; içgüdüsel olarak arkasını dönüp oturma odasına gitti. Lambanın aydınlattığı oda unutmuş olduğu her şeyi öyle ansızın geri getirdi ki bir an kıpırdayamadan kaldı. Her şeyi hatırladı, saati, hatta dakikayı, hangi noktaya gelmiş olduklarını ve neler olacağını. Her şeyin farklı olduğuna bir an inandığı için kendine lanet okudu. Şimdi geceyi karşılamak her zamankinden de güçtü.

Boş oturma odasında kalamayarak dışarı çıktı ve Rachel'm odasına giden merdivenin ortasına oturdu. Konuşacak birini arzuladı, ama Hirst uyuyordu, Ridley de öyle; Rachel'm odasından ses gelmiyordu. Evdeki tek ses, mutfakta dolaşan Chailey'den geliyordu. Sonunda üstteki basamaklarda bir hışırtı duyuldu, hemşire

McInnis manşetlerini ilikleyerek aşağı indi, gece nöbetine hazırlanıyordu. Terence ayağa kalkıp onu durdurdu. Onunla daha önce pek konuşmamıştı ama Rachel'ın ciddi bir hastalığı olmadığına dair kendi zihninde süregiden inancı bu kadın doğrulayabilirdi. Kadına fısıltıyla Dr. Lesange'ın gelmiş olduğunu ve neler söylediğini anlattı.

"Şimdi, hemşire," diye fısıldadı, "bana fikrinizi söyleyin. Onun çok ciddi bir hastalığı olduğunu düşünüyor musunuz? Tehlikede mi?"

"Doktor dedi ki–" diye başladı kadın.

"Evet, ama ben sizin fikrinizi öğrenmek istiyorum. Bunun gibi pek çok vaka görmediniz mi?"

"Size Doktor Lesange'm söylediğinden fazlasını söyleyemem, Mr. Hewet," dedi hemşire, ihtiyatla, sanki sözleri kendisine karşı kullanılabilirmiş gibi. "Ciddi bir vaka, ama Miss Vinrace için elimizden geleni yaptığımızdan emin olabilirsiniz." Profesyonelce bir kendini beğenmişlikle konuşmuştu. Ama hâlâ yolundan çekilmeyen genç adamın tatmin olmadığını anladı, basamaktaki ayağını hafifçe kaydırdı, denizin üstündeki ayı görebildikleri pencereden dışarıya baktı.

"Bana sorarsanız," diye başladı, nedense sinsiydi sesi, "hastalarım açısından mayıs ayı hiç hoşuma gitmez."

"Mayıs mı?" diye yineledi Terence.

"Kuruntu olabilir ama mayısta kimsenin hastalanmasını istemem," diye devam etti sözüne. "Mayısta her şey ters gider sanki. Belki de aydandır. Ayın beyni etkilediği söylenir, öyle değil mi efendim?"

Terence ona baktı, ama yanıt veremedi; ötekiler gibi, o da kendisine bakıldığında insanın bakışlarının altında büzülür, değersizleşir, kötücül ve güvenilmez olur gibiydi.

Hemşire Terence'ın yanından süzülerek geçip ortadan kayboldu.

Terence odasına gitti ama giysilerini bile çıkaramadı. Uzun bir süre odada dolanıp durdu, sonra pencereden sarkıp soluk mavi

gökyüzünün altında kapkaranlık uzanan toprağa baktı. Korku ve nefret karışımı bir duyguyla, bahçede hâlâ seçilebilen ince siyah servi ağaçlarına baktı, toprağın hâlâ sıcak olduğunu gösteren, alışık olmadığı çıtırtıları ve gıcırtıları duydu. Bütün bu görüntüler ve sesler tekinsiz, düşmanca ve önsezi dolu görünüyordu gözüne; yerlilerle, hemşireyle, doktorla ve korkunç zorlayıcı hastalıkla birleşip sanki ona karşı işbirliği yapıyorlardı. Yaşanabilecek en büyük acıyı çekmesi için çabalarını birleştirir gibiydiler. Bu acıya alışamıyordu, onun için bir aydınlanmaydı bu. Her eylemin altında, günlük hayatın altında acının yattığını daha önce hiç fark etmemişti, sakin ama mahvetmeye hazır bir acıydı; bütün eylemlerin kıyılarında kıvrılarak yükselen, erkeklerin ve kadınların hayatlarını yiyip bitiren bir yangınmış gibi ıstırabı görebiliyordu sanki. Daha önce kendisine boş görünmüş olan kelimeleri ilk kez anlayarak düşündü: hayat mücadelesi; hayatın acımasızlığı. Şimdi hayatın sert ve ıstırap dolu olduğunu o da biliyordu. Aşağıdaki kasabanın şurada burada görünen ışıklarına baktı, düşüncesizce dışarı çıkmaya cüret eden ve mutluluklarıyla kendilerini böylesi bir ıstıraba açan Arthur ile Susan'ı ya da Evelyn ile Perrott'ı düşündü. Birbirlerini sevmeye nasıl cüret ediyorlar, diye düşündü; kendisi nasıl cüret etmişti sürdüğü hayatı sürmeye, hızlı ve ihtiyatsız, bir şeyden öbürüne geçerek, Rachel'ı sevdiği şekilde severek? Artık kendisini asla güvende hissetmeyecekti; hayatın durağanlığına asla inanmayacaktı, ufak mutlulukların ve hoşnutluk ve güvenlik duygusunun altında nasıl da derin bir acı yattığını unutmayacaktı. Geçmişe bakarken, kendi mutluluklarının asla şimdiki ıstırabı kadar büyük olmadığını düşündü. Onların mutluluklarında hep eksik olan bir şey vardı, arzuladıkları ama elde edemedikleri bir şey. Bölük pörçüktü ve eksikti mutlulukları, çünkü çok gençtiler ve ne yaptıklarını bilememişlerdi.

Mumunun ışığı pencerenin önündeki bir ağacın küçük dallarında titreşti, dal karanlıkta sallanırken gözünün önüne penceresinin altında uzanan bütün dünyanın bir tablosu geldi; devasa nehri ve devasa ormanı düşündü, geniş alanlara yayılan kuru toprakları ve

dünyayı kuşatan engin denizleri; gök denizden yukarı dimdik ve devasa yükseliyordu, gökyüzüyle denizin arasını yoğun hava dolduruyordu. Ne kadar da engin ve karanlık olmalıydı rüzgâra açık bu gece; ve bütün bu büyük boşluğun içinde kasabaların ne kadar az, ufak ışık halkalarının ne kadar küçük olduğunu düşünmek tuhaf geliyordu, ya da dünyanın kabaran, kaba kıvrımları arasında şuraya buraya birer birer dağılmış ateşböceklerinin. O kasabalarda küçük erkekler ve kadınlar vardı, minik erkekler ve kadınlar. Ah, bir düşünülürse, burada, küçük bir odada acı çekerek ve merak ederek oturmak çok saçmaydı. Herhangi bir şeyin ne önemi vardı? Minicik bir yaratık olan Rachel alt katta hasta yatıyordu, buradaki bu küçük odada da Terence onun adına acı çekiyordu. Bu engin evrende bedenlerinin yakınlığı ve bedenlerinin minicikliği ona saçma ve gülünç görünüyordu. Hiçbir şeyin önemi yok, diye yineledi; hiçbir güçleri, hiçbir umutları yoktu. Düşünceler içinde pencerenin pervazına yaslandı, neredeyse zamanı ve mekânı unuttu. Bununla birlikte bunun saçma ve gülünç olduğuna, kendilerinin küçük ve umutsuz olduklarına emin olsa da bu düşüncelerin bir biçimde Rachel ile kendisinin birlikte geçirecekleri hayatın bir parçasını oluşturduğu duygusunu asla yitirmedi.

Belki de doktorun değişmesi sayesinde Rachel ertesi gün çok daha iyi göründü. Helen ise korkunç solgun ve bitkin görünse de gözlerini kaç gündür karartan bulut biraz aralanmıştı.

"Benimle konuştu," dedi kendi kendine. "Haftanın hangi gününde olduğumuzu sordu, eskisi gibiydi."

Sonra birden, beklenmedik bir anda ya da görünürde bir neden olmadan gözlerine yaşlar doldu, yanaklarından aşağı süzüldü. Yüz hatlarını oynatmaya kalkışmadan, kendini zapt etmeye çalışmadan ağladı, sanki ağladığının farkında değildi. Helen'in sözleri içini ferahlatsa da gördüğü şey Terence'ı dehşete düşürmüştü; her şey çökmüş müydü? Bu hastalığın gücünün bir sınırı yok muydu? Önünde her şey dize mi gelecekti? Helen ona hep güçlü ve kararlı görünmüştü, şimdiyse bir çocuk gibiydi. Ona sarıldı, o da çocuk gibi tutundu Terence'a, omzunda usul usul, sessizce ağladı. Sonra

doğruldu, gözyaşlarını sildi; Rachel'ın iyileşeceğine kuşku yokken böyle davranmak saçmalık, dedi; çok saçma, diye yineledi. Yaptığı budalalık için Terence'tan özür diledi. Kapıda durdu, geri geldi, hiçbir şey söylemeden Terence'ı öptü.

O gün Rachel gerçekten de etrafında olup bitenlerin farkındaydı. Karanlık, yapışkan havuzun yüzeyine çıkmıştı, bir dalga onu kaldırıp indirir gibiydi; iradesi silinmişti sanki; acısını, daha çok da güçsüzlüğünü hissederek dalganın üzerinde yatıyordu. Dalganın yerini dağın yamacı almıştı. Bedeni, eriyen bir kar birikintisi haline geldi, dizleri de çıplak kemiklerden oluşan kocaman, sivri tepeli birer dağ oldu. Helen'i ve kendi odasını görüyordu, ama her şeyin rengi iyice solmuş, yarı saydamlaşmıştı. Bazen önündeki duvarın arkasını görebiliyordu. Bazen Helen öyle uzağa gidiyordu ki Rachel'ın gözleri neredeyse izleyemiyordu onu. Odanın ayrıca tuhaf bir genişleme gücü vardı, sesini olabildiğince çıkarsa da ve o ses bazen bir kuş olup uçup gitse de, onun konuştuğu kişiye ulaşıp ulaşmadığından kuşku duyuyordu. Kocaman aralıklar ya da boşluklar vardı, çünkü bir anla ötekisi arasında, nesneler hâlâ onun gözlerinin önünde belirme gücüne sahiptiler; bazen Helen'in kolunu kaldırması, sarsılarak yaptığı her hareketin arkasından uzun uzun durarak ilaç vermesi bir saat sürüyordu. Helen eğilip onu yatağında doğrulturken devasa boyutta görünüyor, Rachel'ın üzerine sanki tavan gibi çöküyordu. Ama Rachel uzun sürelerle, bedeninin yatağının üstünde havada süzüldüğünü, zihninse bedeninin uzak bir köşesine gönderilmiş olduğunu ya da kaçıp odanın içinde uçuştuğunu düşünerek yatağında yatıyordu. Gördüğü şeyler çaba harcamasını gerektiriyordu, ama en büyük çabayı Terence'ı görünce harcıyordu, çünkü Terence onu bir şeyi hatırlasın diye ruhuyla bedenini birleştirmeye zorluyordu. Hatırlamak istemiyordu Rachel; insanların yalnızlığını rahatsız etmesi onu üzüyordu; yalnız kalmak istiyordu. Dünyada istediği başka bir şey yoktu.

Helen ağlamış olsa da Terence onun umutlanmasını zafere benzeyen bir duyguyla gözlemledi; Helen aralarındaki tartışmada haksız olduğunu kabullendiğinin ilk işaretini vermişti. Terence

o gün öğleden sonra Doktor Lesange'ın aşağı inmesini beklerken epeyce kaygılıydı, ama zaman içinde hepsini haksız olduklarını kabul etmeye zorlayacağına emin olduğu düşüncesi de zihninin gerisinde duruyordu.

Doktor Lesange her zamanki gibi asık suratlıydı, kestirme yanıtlar verdi. Terence'ın, "Daha iyi görünüyor mu?" sorusuna, ona tuhaf tuhaf bakarak, "Yaşama şansı var," dedi.

Kapı kapandı, Terence da pencereye gitti. Alnını cama dayadı.

"Rachel," diye yineledi içinden. "Yaşama şansı var. Rachel."

Rachel hakkında nasıl böyle şeyler söyleyebiliyorlardı? Dün Rachel'm öleceğine ciddi olarak inanmış biri var mıydı? Dört haftadır nişanlıydılar. İki hafta önce sağlığı yerindeydi Rachel'ın. Onu o durumdan bu duruma getirmek için on dört günde neler olmuş olabilirdi? Nişanlı olduklarını bilmelerine rağmen, Rachel'm yaşama şansı var derken ne demek istediklerini anlayamıyordu. Aynı kasvetli pusun içinden sıyrılmadan dönüp kapıya doğru yürüdü. Birden her şeyi gördü. Odayı ve bahçeyi, havada hareket eden ağaçları gördü, bunlar Rachel olmadan da devam edebilirlerdi; Rachel ölebilirdi. Rachel'ın hastalanmasından bu yana Terence ilk kez onun nasıl göründüğünü, birbirlerini nasıl sevdiklerini tam olarak hatırladı. Onu kendi yakınında hissetmenin verdiği muazzam mutluluk o âna kadar hissetmediği kadar yoğun bir kaygıyla karıştı. Onun ölmesine izin veremezdi; onsuz yaşayamazdı. Ama bir an mücadele ettikten sonra perde yeniden kapandı, hiçbir şey görmedi, net olarak hiçbir şey hissetmedi. Her şey eskisi gibi – eskisi gibi sürüyordu. Kalbi çarparken duyduğu bedensel acı ve parmaklarının buz gibi oluşu dışında herhangi bir şey için kaygılandığının farkında değildi. Zihninde Rachel için de, dünyadaki herhangi bir kimse ya da herhangi bir şey için de hiçbir şey hissetmiyor gibiydi. Talimatlar vermeye, Mrs. Chailey ile program yapmaya, listeler hazırlamaya, ara sıra da yukarı çıkıp Rachel'ın kapısının önündeki masaya sessizce bir şey bırakmaya devam etti. O gece Doktor Lesange her zamanki kadar suratsız görünmüyordu. Kendi isteğiyle birkaç dakika kaldı, genç hanımla hangisinin

nişanlı olduğunu hatırlayamıyormuş gibi hem St. John'a hem de Terence'a hitap ederek, "Durumunun bu gece çok ciddi olduğunu düşünüyorum," dedi.

İkisi de yatmaya gitmedi, ötekinin gidip yatmasını da önermedi. Kapıyı açık bırakıp oturma odasında oturdular, iskambil oynadılar. St. John kanepede yatak hazırladı, sonra da Terence'ın orada yatması için ısrar etti. Hangisi kanepede, hangisi üzerine kilimler serilmiş birkaç sandalyenin üzerinde yatsın diye tartışmaya başladılar. Sonunda St. John Terence'ı zorla kanepeye yatırdı.

"Budalalaşma, Terence," dedi. "Uyumazsan hastalanırsın."

"Bak dostum," diye yeniden başladı, Terence itirazını sürdürünce ve ansızın sustu, duygusallaşmaktan korkmuştu; gözyaşlarına hâkim olamayacaktı.

Uzun zamandır söylemek istediği şeyi söylemek üzereydi, Terence için üzüldüğünü, onu sevdiğini, Rachel'ı sevdiğini. Rachel St. John'un kendisini ne kadar sevdiğini biliyor muydu – bir şey söylemiş miydi, sormuş muydu? Bunu sormayı çok istiyordu St. John ama kendini tuttu, ne de olsa bencilce bir soru diye düşündü, böyle şeyler konuşarak Terence'ın canını sıkmanın ne yararı vardı? O uyukluyordu bile. Ama St. John hemen uyuyamadı. Karanlıkta yatarken bir şey olsa keşke, diye düşündü, keşke bu gerginlik bitse. Bu zor ve iç karartıcı günler silsilesi kesildiği sürece ne olacağı hiç umurunda değildi; Rachel ölse bile aldırmayacaktı. Buna aldırmadığı için sadakatsiz olduğunu hissetti, ama sanki hiçbir duygusu kalmamış gibiydi.

Bütün gece ne seslenildi ne de bir hareket oldu, sadece bir kez yatak odasının kapısı açılıp kapandı. Dağınık odaya yavaş yavaş ışık doldu. Saat altıda hizmetkârlar evin içinde dolaşmaya başladılar; saat yedide sessizce aşağıya, mutfağa indiler; yarım saat sonra yeni bir gün başlamıştı.

Nasıl bir değişiklik içerdiğini söylemek zor olsa da bugün öncekilere benzemiyordu. Belki de herkes bir şey bekliyor gibi göründüğü içindi. Her zamankinden daha az yapılacak iş vardı. İnsanlar salondan ağır ağır geçtiler – Mr. Flushing, Mr. ve Mrs. Thornbury. – Özür

dilercesine alçak sesle konuştular, oturmak istemediler, ama epeyce ayakta durdular, ancak tek söyleyebildikleri, "Yapabileceğimiz bir şey var mı?" oldu, yapabilecekleri bir şey de yoktu.

Bütün bunlardan tuhaf bir şekilde kopuk olduğunu hisseden Terence, insanın başına böyle bir şey geldiğinde başkaları hep böyle davranır diyen Helen'in sözlerini hatırladı. Haklı mıydı Helen, haksız mı? Terence kendi görüşünü oluşturamayacak kadar ilgisizdi bu konuya. Sanki ilerideki günlerde üzerinde düşünecekmiş gibi her şeyi zihninin bir köşesine itiyordu, şimdi düşünmeyecekti. Gerçekdışılığın pusu derinleştikçe derinleşmiş, sonunda bütün bedenini bir uyuşukluk sarmıştı. Kendi bedeni miydi bu? Bunlar gerçekten kendi elleri miydi?

Bu sabah Ridley de ilk kez kendi odasında tek başına oturmasının mümkün olmadığını hissetti. Aşağıda da hiç rahat değildi, neler olup bittiğini bilmediğinden ayak altında dolaşıyordu hep; ama salondan çıkmayacaktı. Kitap okuyamayacak kadar huzursuzdu, yapacak işi de olmadığından alçak sesle ezberden şiir okuyarak bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Terence ile St. John değişik şeylerle meşgullerken –kâh paketleri açmakla, kâh şişelerin mantarlarını çıkarmakla, kâh talimat yazmakla– Ridley'nin mırıltısı ve adımlarının sesi, bütün sabah onların zihinlerine yarı anlaşılır bir nakarat olarak işledi.

Boğuştular, alt alta, üst üste,
Canları acıdı boğuşurken, yine de:
İnsanların gözünü kör eden şeytan
Erdi muradına o gece.
Bitkin düşen erkek geyikler gibi,
Çöktüler çimenlere bir süre, dinlenmek için–[1]

"Ah, dayanılır gibi değil!" diye bağırdı Hirst ve sonra, aralarındaki anlaşma bozulmuş gibi kendini tuttu. Terence Rachel'dan

1 İngiliz şair Charles Kingsley'nin (1819-1875) "A New Forest Ballad" (Yeni Bir Orman Baladı) adlı şiirinden. (ç.n.)

bir haber alabilme umuduyla sürekli merdivenin yarısına kadar çıkıyordu. Ama tatmin edici bir bilgi alamıyordu; bir şey içmişti Rachel; biraz uyumuştu; daha sakin görünüyordu. Aynı şekilde Dr. Lesange da sadece ayrıntılardan söz ediyordu, ancak bir kez, seksen beş yaşındaki yaşlı bir hanımın gerçekten ölüp ölmediğinin onaylanması için çağrıldığını anlattı kendiliğinden, anlamak için kadının bileğindeki bir damarı kesmişti. Kadın mezara diri diri konulmaktan korkuyordu.

"Bu korkuya," dedi, "genellikle çok yaşlılarda tanık oluruz, gençlerde pek görülmez." Doktorun anlattıklarını ilginç bulduklarını söylediler; söyledikleri kulaklarına çok tuhaf gelmişti. O günün bir başka tuhaf olayı, akşamüzeri olana kadar herkesin öğle yemeğini unutmasıydı, yemekte Mrs. Chailey onlara hizmet etti, o da tuhaf görünüyordu, çünkü kolalı, çiçekli bir elbise giymişti, kollarını da dirseklerine kadar sıvamıştı. Sanki geceyarısı yangın alarmıyla yatağından fırlamış gibi özensizdi görünümü, üstelik saygılı ve sakin de davranmıyordu; sanki ellerinde büyümüşler, onları kucağında çıplak tutmuş gibi epeyce teklifsizce konuşuyordu herkesle. Yemek yesinler diye üsteleyip duruyordu.

Böylece kısalan öğle sonrası beklediklerinden de çabuk geçti. Bir seferinde Mrs. Flushing kapıyı açtı, ama onları görünce hemen kapattı; bir seferinde Helen bir şey almak üzere aşağı indi, ama odadan çıkarken kendisine gelmiş bir mektuba göz atmak üzere durdu. Mektubu bir an elinde evirip çevirirken olağanüstü ve kederli güzelliği Terence'ı etkiledi, artık her şeyin etkilediği gibi – o görüntüyü zihninin bir yerine yerleştirecek, sonra üzerinde düşünecekti. Pek konuşmadılar, aralarındaki tartışma konusu askıya alınmış ya da unutulmuş görünüyordu.

Öğle sonrası güneşi evin cephesine vurmuyordu artık, Ridley alçak ama birden gürleşen bir sesle uzun şiirden dörtlükler okuyarak terası adımlıyordu. O sürekli gidip gelirken şiirin dizeleri açık duran pencereden içeri süzülüyordu.

Peo ile Baalim
Terk ediyorlar loş tapınaklarını,
Filistin'in iki kez hırpalanmış Tanrısıyla
Ve mehtaplı Astaroth –

Bu kelimelerin tınısı genç adamların ikisini de nedense tedirgin etti, ama katlanacaklardı. Akşam ilerlerken, batan güneşin kızıl ışıkları uzaklarda, denizin üzerinde ışıldarken, hem Terence hem de St. John o günün neredeyse sona erdiğini ve yeni bir gecenin başlamakta olduğunu düşünüp aynı karamsarlığı hissettiler. Altlarındaki kasabada ışıkların birer birer yanmasıyla birlikte Hirst yine kendini bırakıp hıçkıra hıçkıra ağlamak için korkunç ve itici bir arzu duydu. Sonra Chailey lambaları getirdi. Maria'nın bir şişeyi açarken aptalca davranıp kolunu feci kestiğini anlattı, ama kızın kolunu sarmıştı; yapılacak onca iş varken talihsiz bir kazaydı bu elbette. Chailey de ayaklarındaki romatizma yüzünden topallıyordu, ama hizmetkârların söz dinlemez bedenlerini dikkate almayı zaman kaybı olarak görüyordu. Akşam ilerledi. Beklenmedik bir anda Dr. Lesange geldi, üst katta uzun bir süre kaldı. Bir ara aşağı inip bir fincan kahve içti.

Ridley'nin sorusunu, "Rachel çok hasta," diye yanıtladı. Artık tavırlarında hiç öfke kalmamıştı, ciddi ve resmiydi, ama aynı zamanda daha önce görmedikleri büyük bir anlayışlılık sergiliyordu. Yeniden yukarı çıktı. Üç erkek salonda oturdular. Ridley oldukça sessizdi, dikkatini toparlamış gibiydi. Gönüllü sayılmayacak ufak hareketler ve hemen bastırılan sözler dışında büyük bir sessizlik içinde beklediler. Sanki sonunda hep birlikte kesin bir şeyle yüz yüze gelmiş gibiydiler.

Dr. Lesange yeniden odaya girdiğinde saat neredeyse on birdi. Ağır ağır yanlarına yaklaştı, hemen konuşmadı. Önce St. John'a, sonra Terence'a baktı ve Terence'a, "Mr. Hewet, bence şimdi yukarı çıkmalısınız," dedi.

Terence hemen yerinden fırladı, oturanları ve onların arasında kıpırdamadan ayakta duran doktoru odada bırakıp çıktı.

Chailey koridordaydı, durmadan, "Kötü bu – kötü bu," deyip duruyordu.

Terence ona dikkat etmedi; dediğini duymuş ama bu söz ona bir anlam ifade etmemişti. Üst kata çıkarken kendi kendine sürekli, "Bu benim başıma gelmedi. Bu benim başıma gelmiş olamaz," diyordu.

Tırabzanı tutan eline merakla baktı. Merdiven çok dikti ve onu çıkmak çok uzun zamanını alıyor gibiydi. Derin bir şeyler hissetmek yerine, ki böyle hissetmesi gerektiğini biliyordu, hiçbir şey hissetmiyordu. Kapıyı açtığında Helen'in yatağın yanında oturduğunu gördü. Masanın üzerinde loş ışıklar vardı, epeyce dolu görünmesine rağmen oda da derli topluydu. İçeride hafif ve hoş sayılabilecek bir dezenfektan kokusu vardı. Helen ayağa kalktı, hiç konuşmadan sandalyesini Terence'a bıraktı. Birbirlerinin yanından geçerlerken gözleri aynı düzeyde, garip bir bakışmayla buluştu, Helen'in gözlerinin olağanüstü berraklığı, içlerindeki derin sükûnet ve hüzün Terence'ı şaşırttı. Yatağın yanına oturdu, bir an sonra da kapının Helen'in arkasından usulca kapandığını duydu. Rachel ile baş başaydı, ikisi baş başayken hep hissettiği rahatlama duygusunu hatırlar gibi oldu. Rachel'a baktı. Onda korkunç bir değişiklik bulmayı bekliyordu ama böyle bir şey yoktu. Aslında çok zayıf görünüyordu Rachel, Terence'ın görebildiği kadarıyla çok yorgundu, bunun dışında eskisinden bir farkı yoktu. Üstelik Terence'ı görmüş ve tanımıştı. Ona gülümsedi, "Merhaba, Terence," dedi.

İkisini uzun zamandır ayıran perde hemen kalktı.

"Eee, Rachel," dedi Terence normal sesiyle, bunun üzerine Rachel gözlerini kocaman açtı ve her zamanki gibi gülümsedi. Terence onu öptü, elini eline aldı.

"Sensiz hayat sefaletti," dedi.

Rachel hâlâ ona bakıp gülümsüyordu, ama çok geçmeden bakışlarına hafif bir yorgunluk ya da şaşkınlık çöktü, gözlerini yeniden kapadı.

"Ama birlikteyken çok mutluyuz biz," dedi Terence. Rachel'ın elini bırakmadı.

Oda loş olduğundan Rachel'ın yüzünde bir değişiklik olup olmadığı görülemiyordu. Terence büyük bir huzur hissetti, ne kıpırdamak ne de konuşmak istiyordu. Son günlerde çektiği korkunç işkence ve gerçekdışılık artık sona ermişti, tam bir güven ve huzur içindeydi şimdi. Zihni yeniden doğal ve kolay işleyişine kavuşmuştu. Orada oturdukça ruhunun her köşesine işleyen huzuru daha da çok fark ediyordu. Bir keresinde soluğunu tuttu ve dikkatle kulak verdi; Rachel hâlâ soluk alıp veriyordu; Terence bir süre düşünmeye devam etti; sanki birlikte düşünüyorlardı; sanki Terence hem Rachel'dı hem de kendisiydi; sonra yine kulak verdi; yo, Rachel artık soluk almıyordu. Böylesi daha iyiydi – ölümdü bu. Hiçbir şey değildi, artık soluk almamak demekti. Mutluluktu, kusursuz mutluluk. Hep sahip olmayı arzuladıkları şeye sahiptiler şimdi, yaşarken elde edemedikleri birleşmeye. Düşündüğünü mü yoksa yüksek sesle söylediğini mi bilemediği kelimeler döküldü ağzından: "Hiç kimse bizim gibi mutlu olmamıştır. Hiç kimse bizim kadar sevmemiştir birbirini."

Mükemmel birleşmelerinin ve mutluluklarının odayı döne döne giderek genişleyen halkalarla doldurduğunu görür gibi oldu. Dünyada gerçekleşmemiş bir arzusu kalmamıştı. Kendilerinden asla alınamayacak bir şeye sahiptiler.

Odaya birinin girdiğinin farkında olmadı, ama daha sonra, birkaç dakika sonra ya da belki saatler sonra arkasında birinin kolunu hissetti. Ona sarılmıştı o kollar. Kendisine sarılmalarını istemiyordu, fısıldaşan gizemli seslere sinirleniyordu. Rachel'ın soğumuş elini yatak örtüsünün üzerine bıraktı, sandalyesinden kalktı, pencereye gitti. Perdesiz pencerelerden ay ve dalgaların yüzeyinde uzun gümüşsü bir yol görünüyordu.

"Aa," dedi normal ses tonuyla, "şu aya bakın. Çevresinde ayla var. Yarın yağmur yağacak."

Erkeğe mi kadına mı ait olduğunu bilemediği kollar yine sarılmıştı ona; onu yavaşça kapıya doğru itiyorlardı. Terence kendi isteğiyle döndü ve kolların önünde düzgün adımlarla yürüdü, salt biri öldü diye insanların tuhaf davranmalarının kendisini biraz

eğlendirdiğinin farkındaydı. Gitmesini istiyorlarsa gidecekti, ama onların yapacağı hiçbir şey mutluluğunu bozamayacaktı.

Odanın önündeki koridoru ve üzerinde fincanlar ve tabaklar duran masayı görünce, Rachel'ı artık asla göremeyeceği bir dünyayla karşı karşıya olduğunu ansızın anladı.

"Rachel! Rachel!" diye haykırdı, herkesi itip onun yanına geri dönmeye çabalayarak. Ama onu engellediler, koridordan iterek geçirip Rachel'ınkinin uzağında bir yatak odasına soktular. Alt kattakiler, kendini kurtarmaya çalışırken zemine gürültüyle çarpan ayaklarının sesini duyuyorlardı; iki kez "Rachel! Rachel!" diye bağırdığını da duydular.

26. Bölüm

Ay, iki-üç saat daha ışığını boş havanın içine boşalttı. Bulutlarla yolu kesilmeden doğruca aşağıya indi ve neredeyse soğuk, beyaz bir kırağı gibi denizin ve toprağın üzerine serildi. O saatler boyunca sessizlik bozulmadı, sadece ağaçların ve hafifçe titreşen dalların hareketiyle bölündü, o zaman toprağın geniş beyaz düzlüklerini kaplayan gölgeler de kımıldadı. Bu derin sessizlikte tek bir ses duyuluyordu, hafif ama süregiden, alçalıp yükselmeyen, kesilmeyen bir soluk sesi. Kuşlar daldan dala uçuşmaya başladıktan sonra da sürdü ses, onların cıvıltılarının ilk ince notalarından sonra da duyuldu. Doğuda günün ağardığı, kızıla döndüğü, göğün açık mavi bir renk aldığı saatlerde de devam etti, ama güneş doğunca kesildi, yerini başka seslere bıraktı.

İlk duyulan sesler, küçük ve anlaşılmaz bağırışlardı, görünüşe bakılırsa çocukların ya da yoksulların, çok güçsüz ya da ıstırap içindeki insanların bağırışlarıydı. Ama güneş ufukta yükselince ince, soluk hava her geçen dakika dolgunlaştı, ısındı, hayatın sesleri daha gözüpek, daha cesur, daha güçlü çıkar oldular. Titreşen soluğuyla duman azar azar evlerin üzerine çöktü, evler yavaş yavaş kalınlaştılar, sonunda sütunlar gibi yuvarlaklaştılar, dikleştiler ve güneş soluk beyaz perdelere vurmak yerine arkaları derin ve boş olan karanlık pencerelerde yansıdı.

Güneş doğalı birkaç saat olmuştu, gökkubbe ısınmış, daha otelde kimse ayaklanmadan güneşin ince altın iplikleri havayı ışıtmıştı. Sabahın ilk ışıklarında otel beyaz ve iri görünüyordu, kapalı storlarıyla yarı uykudaydı.

Saat dokuz buçuğa doğru Miss Allan sessizce giriş holüne indi, sabah gazetelerinin serili olduğu masaya doğru ağır adımlarla ilerledi, ama elini uzatıp gazetelerden birini almadı; kımıldamadan

durup başını hafifçe omuzlarına sarkıtıp düşündü. Çok yaşlı görünüyordu, iri yapısıyla, hafifçe kamburunu çıkararak duruşundan, gerçekten yaşlandığında neye benzeyeceği, günbegün koltuğunda oturup donuk gözlerle önüne bakacağı anlaşılabiliyordu. Hole başkaları da gelmeye, onun yanından geçmeye başladı, ama hiçbiriyle konuşmadı, hatta bakmadı bile; sonunda, bir şey yapması gerekliymiş gibi, bir koltuğa oturdu, sessizce ve sabit bakışlarla önüne baktı. Bu sabah kendini çok yaşlı ve yararsız hissediyordu, sanki hayatta başarısız olmuştu, sanki hayatı zor ve amaçsız bir çaba içinde geçmişti. Artık yaşamak istemiyordu, ama yaşayacağını biliyordu. Öyle sağlıklıydı ki çok yaşlı bir kadın olana kadar hayatta kalacaktı. Büyük olasılıkla seksenini bulacaktı, şimdi ellisinde olduğuna göre daha önünde yaşanacak otuz yılı vardı. Ellerini kucağında evirip çevirdi, tuhaf tuhaf baktı o kadar işine yaramış olan yaşlı ellerine. Bütün bunların anlamı yok gibiydi; devam ediyordu insan, elbette devam ediyordu... Başını kaldırınca Mrs. Thornbury'nin yanında durduğunu gördü, alnını kırıştırmış, dudaklarını soru soracakmışçasına aralamıştı.

Miss Allan ondan önce davrandı.

"Evet," dedi. "Bu sabah öldü, çok erkendi, saat üçe doğru."

Mrs. Thornbury küçük bir çığlık attı, dudaklarını büzdü, gözlerine yaşlar doldu. Gözyaşlarının arasından, güneşin geniş şeritler çizdiği hole ve masif masaların ve koltukların yanında rasgele duran umursamaz insanlara baktı. Ona gerçekdışı gibi, ya da az sonra yanıbaşlarında büyük bir patlama olacağının farkında olmayan insanlar gibi göründüler. Ama patlama olmadı, o insanlar masalarla koltukların yanında durmaya devam ettiler. Mrs. Thornbury artık onları görmüyordu, ama özleri yokmuşçasına içlerine nüfuz ederek evi gördü, evdeki insanları, odayı, odadaki yatağı ve karanlıkta örtülerin altında kıpırdamadan yatan ölü bedeni. Ölüyü neredeyse görebiliyordu. Yas tutanların seslerini neredeyse duyabiliyordu.

"Bekliyorlar mıydı?" diye sorabildi sonunda.

Miss Allan sadece başını sallayabildi.

"Hiçbir şey bilmiyorum," diye yanıt verdi. "Sadece Mrs. Flushing'in hizmetçisinin söylediklerini biliyorum. Bu sabah erken saatte ölmüş."

İki kadın sessiz, ciddi gözlerle bakıştılar ve sonra Mrs. Thornbury, tuhaf bir biçimde sersemlediğini hissederek ve ne olduğunu bilmediği bir şeyi arayarak ağır ağır üst kata çıktı, yolunu bulmak istercesine duvarlara parmaklarıyla dokunarak koridorlarda sessizce dolaştı. Hizmetçiler hızlı hızlı odadan odaya gidiyorlardı, ama Mrs. Thornbury onlardan uzak durdu; neredeyse görmedi bile. Başka bir dünyadaymış gibiydiler. Hatta Evelyn kendisini durdurduğunda başını kaldırıp bakmadı bile. Evelyn'in az önce ağladığı anlaşılıyordu, Mrs. Thornbury'ye bakınca yine ağlamaya başladı. Birlikte bir pencerenin girintisine çekildiler, orada sessizce kaldılar. Sonunda Evelyn'in hıçkırıklarının arasında kesik kesik kelimeler şekillendi. "Çok kötüydü," diye hıçkırdı, "çok zalimceydi – o kadar mutluydular ki."

Mrs. Thornbury onun omzunu okşadı.

"Zor görünüyor – çok zor," dedi. Sustu, pencereden dışarıya, tepenin yamacındaki Ambrose'ların villasına baktı; camlar güneşte parlıyordu, Mrs. Thornbury ölünün ruhunun o pencerelerden nasıl çıktığını düşündü. Dünyadan bir şey göçmüştü. Dünya tuhaf bir biçimde bomboş göründü gözüne.

"Yine de insan yaşlandıkça," diye devam etti, gözleri eskisinden de parlaktı şimdi, "her şeyin bir nedeni olduğuna daha da emin oluyor. Bir neden olmasaydı nasıl devam edebilirdik?" diye sordu.

Soruyu birine yöneltmişti, ama Evelyn'e değil. Evelyn'in hıçkırıkları dinmeye başlamıştı. "Bir nedeni olmalı," dedi. "Sadece kaza olamaz. Çünkü kazaydı bu – asla da yaşanmamalıydı."

Mrs. Thornbury derin derin içini çekti.

"Ama bunu aklımızdan geçirmemeliyiz," diye ekledi, "onların da geçirmemesini umalım. Ne yaparlarsa yapsınlar aynı şey olabilirdi. Bu korkunç hastalıklar–"

"Hiçbir neden yok – bir neden olduğuna inanmıyorum!"

Evelyn ayaklandı, storu aşağı çekti, bırakınca stor küçük bir ses çıkararak yukarı fırladı.

"Neden oluyor böyle şeyler? İnsanlar neden acı çekmek zorundalar? Rachel'ın cennette olduğuna," diye devam etti, sesini biraz alçaltarak, "inanıyorum, ama Terence..."

"Bütün bunların ne yararı var?" diye sordu.

Mrs. Thornbury başını hafifçe iki yana salladı ama yanıt vermedi, eliyle Evelyn'in eline dokunduktan sonra koridorda uzaklaştı. Duyacak bir şey olup olmadığını bilmese de bir şey duymak için yanıp tutuşarak Flushing'lerin odasına gidiyordu. Onların kapısını açarken karı-koca arasındaki bir tartışmayı böldüğünü hissetti. Mrs. Flushing arkası ışığa dönük oturuyordu, Mr. Flushing de onun yanında duruyordu, tartışıyor ve onu bir konuda ikna etmeye çalışıyordu.

"Ah, işte Mrs. Thornbury," diye başladı Mr. Flushing, sesinde bir ferahlamayla. "Duymuş olmalısınız. Karım bir biçimde kendini sorumlu hissediyor. Geziye katılması için zavallı Miss Vinrace'i zorladı. Böyle hissetmesinin mantıksızlık olduğu konusunda benimle aynı görüşte olduğunuza eminim. Hastalığı orada kapıp kapmadığını bilmiyoruz bile – aslında hiç mümkün görmüyorum bunu. Bu hastalıklar – hem gitmeyi kafasına koymuştu. Sen onu çağırsan da çağırmasan da gidecekti, Alice."

"Sus, Wilfrid," dedi Mrs. Flushing, ne kımıldamış ne de gözlerini yerde diktiği noktadan ayırmıştı. "Konuşmanın ne yararı var? Ne yararı var–?" Durdu.

"Size sormaya gelmiştim," dedi Mrs. Thornbury, Wilfrid'e dönerek, çünkü karısıyla konuşmak yararsızdı. "Yapılabilecek bir şey var mı? Babası geldi mi? Gidip bakabilir mi biri?"

O anda en büyük arzusu mutsuz insanlar için elinden bir şey gelmesiydi – onları görmek – avutmak – yardımcı olmak. Onlardan bu kadar uzakta olmak korkunçtu. Ama Mr. Flushing başını hayır anlamında salladı; şimdilik bir şey yapılabileceğini düşünmüyordu – belki daha sonra yardım edilebilirdi. O sırada Mrs. Flushing kaskatı ayağa kalktı, onlara sırtını döndü, karşı taraftaki giyinme

odasına gitti. O yürürken odadakiler onun göğsünün yavaşça kalkıp indiğini görebiliyorlardı. Ama kederini sessizce taşıyordu. Kapıyı arkasından kapattı.

Yalnız kalınca yumruklarını sıktı, bir sandalyenin arkalığına vurmaya başladı. Yaralı bir hayvan gibiydi. Ölümden nefret ediyordu; öfkeden köpürüyordu, deliye dönmüştü, canlı bir yaratıkmış gibi ölüme öfke duyuyordu. Arkadaşlarını ölüme terk etmeyi reddediyordu. Karanlığa ve hiçliğe boyun eğmeyecekti. Odayı adımlamaya başladı, ellerini yumruk yapmıştı, yanaklarından aşağı hızla süzülen gözyaşlarını durdurmaya çalışmadı. Sonunda durulup oturdu, ama teslim olmadı. Ağlaması kesildiğinde inatçı ve güçlü görünüyordu.

O arada bitişik odada Wilfrid, karısı artık yanlarında oturmadığı için Mrs. Thornbury ile serbestçe konuşuyordu.

"Bu yerlerdeki en kötü şey bu," dedi. "İnsanlar İngiltere'deymiş gibi davranıyorlar, ama değiller. Miss Vinrace'in mikrobu villada kaptığına eminim. Büyük olasılıkla günde on kez böyle bir hastalığı kapabileceği risklerin altına giriyordu. Bizimleyken mikrop kaptığının söylenmesi çok saçma."

Eğer onlar için gerçekten üzülmeseydi öfkeye kapılabilirdi. "Pepper diyor ki," diye devam etti, "onların çok dikkatsiz olduğunu düşündüğü için evden ayrılmış. Sebzeleri doğru dürüst yıkamıyorlarmış. Zavallılar! Korkunç bir bedel ödediler. Ama sürekli görüyorum bunu – insanlar böyle şeyler olduğunu unutuyorlar, sonra bunlar yaşanınca da şaşırıyorlar."

Çok dikkatsiz oldukları konusunda Mrs. Thornbury ona hak verdi, Rachel'ın hastalığı gezide kaptığının düşünülmesi için de bir neden yoktu; kısa bir süre başka şeyler konuştuktan sonra Wilfrid'in yanından ayrıldı, üzüntü içinde koridordan geçerek kendi odasına gitti. Böyle şeylerin yaşanmasının bir nedeni olmalı diye geçirdi aklından, kapıyı kapatırken. Sadece ne olduğunu ilk başta anlamak kolay değildi. Çok tuhaf görünüyordu – çok inanılmaz. Daha üç hafta önce – iki hafta önce, Rachel'ı görmüştü;

gözlerini kapattığında onu görür gibi oldu, evlenmek üzere olan o sessiz, utangaç kızı. Kendisi Rachel'ın yaşındayken ölmüş olsaydı neleri kaçırmış olabileceğini düşündü, çocukları, evlilik hayatını, geriye baktığında gördüğü, günbegün, yılbeyıl kendisini kuşatmış olan hayal bile edilemeyecek bollukları ve mucizeleri. Düşünmesini zorlaştıran sersemlemişlik duygusu yerini yavaş yavaş tam karşıtı bir duyguya bıraktı; çok hızlı ve çok berrak düşündü ve geçmişte yaşadıklarına bakıp onları bir düzene sokmaya çalıştı. Kuşkusuz pek çok ıstırap vardı, pek çok mücadele, ama genelinde bunları dengeleyen bir mutluluk da vardı kuşkusuz – elbette düzen korunuyordu. Gençlerin ölümü de hayattaki en üzücü şey değildi – çok şeyden kurtulmuş oluyorlardı; çok fazla şeyi tutuyorlardı. Ölüler –vaktinden önce, kazayla ölenleri getirdi aklına– çok güzeldi; sık sık düşünde görürdü ölüleri. Zamanla Terence da hissedecekti – ayağa kalktı, huzursuzluk içinde odada dolaşmaya başladı.

Onun gibi yaşlı bir kadın için fazlasıyla huzursuz sayılırdı, zihni onun kadar berrak, hızlı çalışan biri için de alışılmadık derecede aklı karışıktı. Hiçbir şeye odaklanamıyordu, bu yüzden kapı açıldığında ferahladı. Kocasının yanına gitti, ona sarıldı, onu hiç yapmadığı kadar sıkıca öptü ve sonra, yan yana oturduklarında bebekmiş gibi, yaşlı, yorgun, mızmız bir bebekmiş gibi onu okşamaya, ona sorular sormaya başladı. Ona Miss Vinrace'in ölümünden söz etmedi, çünkü bu onu ancak rahatsız ederdi, zaten küskündü. Mrs. Thornbury kocasının neden huzursuz olduğunu anlamaya çalıştı. Yine politika mıydı? O korkunç insanlar neler yapıyorlardı? Bütün sabahı kocasıyla politika konuşarak geçirdi ve yavaş yavaş konuştuklarına derin bir ilgi duymaya başladı. Ama ara sıra kendi söyledikleri kulağına nedense anlamsız geliyordu.

Öğle yemeği sırasında birkaç kişi oteldeki konukların ayrılmaya başladıklarını söyledi; her geçen gün sayıları azalıyordu. Yemekte sadece kırk kişi vardı, oysa daha önce altmış kişiydiler. Yaşlı Mrs. Paley pencerenin önündeki masasına otururken soluk gözleriyle etrafa bakarak böyle hesap etti. Onun grubu genellikle

Mr. Perrott, Arthur ve Susan'dan oluşurdu, bugün Evelyn de onlarla birlikte yiyordu.

Alışılmadık ölçüde durgundu Evelyn. Gözlerinin kıpkırmızı olduğunu gören ve nedenini tahmin eden ötekiler kendi aralarında ayrıntılı bir sohbet yürütmek için epey çabaladılar. Evelyn dirseklerini masaya dayayarak ve çorbasına elini sürmeyerek birkaç dakika buna acı çekerek katlandı, sonra ansızın, "Sizin neler hissettiğinizi bilmiyorum ama ben başka bir şey düşünemiyorum!" diye haykırdı.

Beyler anlayışla bir şeyler mırıldandılar, ciddi görünüyorlardı.

Susan, "Evet – korkunç bir şey değil mi?" diye yanıtladı onu. "Ne kadar hoş bir kız olduğunu düşünürsek –yeni nişanlanmıştı, böyle olmamalıydı– çok acıklı görünüyor." Daha uygun bir şeyler bulmasında yardımı olabilecekmiş gibi Arthur'a baktı.

"Çok yazık," dedi Arthur kısaca. "Ama budalaca bir şeydi yaptıkları – o nehirde yolculuk etmek." Başını iki yana salladı. "Akılsızlık ettiler. İngiliz kadınlarının, ortama alışkın olan yerliler gibi basit koşullarla yolculuk etmelerini bekleyemezsiniz. O gün çayda bu yolculuk tartışılırken aklımdan onları uyarmak geçti. Ama bu tür şeyler söylemek işe yaramaz –sadece insanları kızdırır– hiçbir şeyi değiştirmez."

O âna kadar keyifle çorbasını içen yaşlı Mrs. Paley, bir elini kulağına yaklaştırarak neler konuşulduğunu öğrenmek istediğini söyledi.

"Emma teyze, zavallı Miss Vinrace'in hummadan öldüğünü duyduk," diye ona kibarca bilgi verdi Susan. Ölümden yüksek sesle, hatta olağan ses tonuyla söz edemiyordu, bu yüzden Mrs. Paley tek bir sözcük bile duyamadı. Arthur yardıma geldi.

"Miss Vinrace öldü," dedi, duyulur şekilde.

Mrs. Paley ona doğru biraz eğilip, "Ne?" diye sordu.

"Miss Vinrace öldü," diye yineledi Arthur. Kahkahalarını koyuvermekten ağzının çevresindeki bütün kasları gererek kurtuldu, kendini zorlayarak üçüncü kez, "Miss Vinrace... Öldü o," diye yineledi.

Söyleneni tam olarak duyma zorluğu bir yana, günlük yaşamının dışında kalan olguların Mrs. Paley'nin bilincine ulaşması zaman alıyordu. Beyninin üzerinde bir ağırlık var gibiydi, onun işlemesine zarar vermese de engelliyordu. Arthur'un ne dediğini anlayana kadar en azından bir dakika boş gözlerle oturdu.

"Öldü mü?" dedi zor anlaşılır bir sesle. "Miss Vinrace öldü mü? Zavallıcık... ne kadar acı. Ama şimdi hangi hanım olduğunu hatırlayamıyorum. O kadar çok kişiyle tanıştık ki burada." Yardım istercesine Susan'a baktı. "Şu uzun boylu, esmer kız mı, güzel sayılamayacak, koyu tenli hani?"

"Hayır," diye onun sözünü kesti Susan. "O–" Ama sonra umarsızca vazgeçti söylemekten. Mrs. Paley'nin yanlış kişiyi düşünmekte olduğunu açıklamanın bir yararı yoktu.

"Ölmemeliydi o," diye devam etti Mrs. Paley. "Öyle sağlıklı görünüyordu ki. Ama insanlar suyu içiyorlar. Nedenini hiç anlayamıyorum. Yatak odanıza bir şişe Seltzer suyu koyun demek ne kadar basit. Benim aldığım tek önlem bu, üstelik dünyanın her tarafına gittim, doğrusu – on-on beş kez İtalya'ya... Ama gençler hep en iyisini bildiklerini sanırlar, sonra da bedelini öderler. Zavallıcık – çok üzüldüm ona." Ama şimdi bütün dikkatini patates dolu bir kaba ve içinden birkaç patates almaya vermişti.

Arthur ile Susan içlerinden bu konunun şimdilik bir kenara bırakıldığını umuyorlardı, çünkü bu tartışmada hoş olmayan bir şey vardı onlara göre. Oysa Evelyn vazgeçmeye niyetli değildi. İnsanlar neden önemli şeylerden söz etmezlerdi ki?

"Sizin zerre kadar umursadığınızı sanmıyorum!" dedi, onca zamandır sessizce oturmuş olan Mr. Perrott'a sertçe dönerek.

"Ben mi? A, elbette umursuyorum," diye yanıtladı onu adam ürkekçe, ama dürüstlüğü belli oluyordu. Evelyn'in soruları onu hep tedirgin ederdi.

"Açıklanabilir gibi değil," diye devam etti Evelyn. "Ölüm, demek istiyorum. Ölen neden o da, siz ya da ben değilim? Daha on beş gün önce burada bizimleydi. Neye inanıyorsunuz?" diye sordu Mr. Perrott'a. "Her şeyin sürüp gittiğine, onun hâlâ bir yerlerde

olduğuna inanıyor musunuz – yoksa bunun sadece bir oyun mu olduğunu düşünüyorsunuz – ölünce ufalanıp yok mu oluyoruz? Ben Rachel'ın ölmediğine inanıyorum."

Mr. Perrott, Evelyn'in kendisinden beklediği neredeyse her şeyi söylerdi, ama ruhun ölümsüzlüğüne inandığını söylemek elinde değildi. Ekmeğini ufalayarak sessizce oturdu, yüzündeki kırışıklar her zamankinden daha derindi şimdi.

Evelyn neye inandığını şimdi kendisine sormasın diye Arthur, noktalı virgülün gerektirdiği kadar bekledikten sonra bambaşka bir konu açtı.

"Varsayalım ki," dedi, "adamın biri size mektup yazıp büyükbabanızı tanıdığını söyleyerek sizden beş sterlin istiyor, ne yapardınız? Şöyle olmuş. Benim büyükbabam–"

"Bir soba icat etmiş," dedi Evelyn. "Biliyorum bu hikâyeyi. Bitkilere sıcaklık versin diye bizim serada bir tane vardı."

"Bu kadar ünlü olduğumu bilmiyordum," dedi Arthur. "Eh," diye devam etti, ne olursa olsun hikâyesini iyice uzatmaya kararlıydı, "devrinin en iyi ikinci mucidi, aynı zamanda yetenekli bir avukat olan bizim ihtiyar, hep öyle olur ya, vasiyetini hazırlamadan öldü. Kâtibi Fielding, ne kadar doğrudur bilemem, büyükbabamın hep onun için bir şeyler yapmak istediğini söylerdi. Zavallı ihtiyarcık kendi başına icatlar yapmaya çalışarak didinip durdu, Penge'de, bir tütüncü dükkânının üst katında yaşıyor. Gidip gördüm onu orada. Mesele şu: Ödemeli miyim, ödememeli miyim? Soyut adalet ruhu neyi gerektirir, Perrott? Unutmayın, büyükbabamın vasiyetinden yararlanmadım, bu hikâyenin doğruluğunu sınayacak bir şey de yok elimde."

"Soyut adalet ruhu hakkında pek bir bilgim yok," dedi Susan, ötekilere halinden hoşnut bir tavırla gülümseyerek, "ama bir şeyden eminim – adam beş sterlini alacak!"

Mr. Perrott görüşünü söylemeye hazırlanırken, Evelyn onun, bütün avukatlar gibi fazlasıyla cimri olduğunda, ruhu değil de harfleri düşündüğünde ısrar ederken, Mrs. Paley iki tabak arasında herkesin ne konuştuğu hakkında bilgilendirilmeyi talep

ederken, öğle yemeği sessizliğe yer bırakmadan geçti, Arthur da incelikle tartışmanın üstünü örtebildiği için kendi kendini kutladı.

Odadan çıkarlarken Mrs. Paley'nin tekerlekli sandalyesi kapıdan geçmekte olan Elliot'lara çarptı. Bir an herkes olduğu yerde kalınca, Arthur ile Susan, Hughling Elliot'ı iyileştiği için kutladılar –ölü gibi görünse de ilk kez aşağı inmişti– Mr. Perrott da fırsattan yararlanıp Evelyn'in kulağına bir şeyler fısıldadı.

"Bugün öğleden sonra sizi görebilme fırsatım olur mu, örneğin üç buçukta? Bahçede, fıskiyenin yanında olacağım."

Evelyn yanıt veremeden grup dağıldı. Ama holde onların yanından ayrılırken Mr. Perrott'a gözleri parlayarak baktı ve "Üç buçuk dediniz, değil mi?" dedi. "Benim için uygun."

Coşkuyla, hayatın hızlandığı duygusuyla koştu yukarı, duygusal bir sahne yaşayacağı zaman hep böyle olurdu. Mr. Perrott'un ona yeniden evlenme teklif edeceğinden kuşku duymuyordu, bu kez kesin yanıtını hazır etmesi gerektiğinin de farkındaydı, çünkü üç gün sonra oradan ayrılacaktı. Ama aklını bir türlü o soruda toplayamıyordu. Bir karara varmak kendisi için pek zordu, çünkü kesin, tamamlanmış şeylerden eskiden beri hiç hoşlanmazdı; durmadan devam etmek isterdi – hep devam etmek. Oradan ayrılacaktı, bu yüzden giysilerini yatağın üzerine yan yana sermeye koyuldu. Bazılarının epeyce yıpranmış olduğunu gördü. Babasıyla annesinin fotoğrafını aldı, bavuluna koymadan önce bir dakika elinde tuttu. Rachel bakmıştı o fotoğrafa. Ansızın, bir insanın kişiliğinin, bazen sahip olduğu ya da elinin değdiği şeylerde kaldığını hissetti derinden; sanki Rachel odada, yanındaydı; sanki denizdeki bir gemideydi, günlük yaşam uzaktaki kara kadar gerçekdışıydı. Rachel'm varlığını yavaş yavaş hissetmez oldu, artık onu anlayamıyordu çünkü onu pek fazla tanımamıştı. Bu bir anlık duygu, onu karamsarlaştırdı, yordu. Hayatını nasıl kullanmıştı? Kendisini nasıl bir gelecek bekliyordu? Sahte olan neydi, gerçek olan ne? Bu teklifler ve yakınlıklar ve serüvenler gerçek miydi, yoksa Susan'la Rachel'ın yüzlerinde gördüğü memnuniyet o güne kadar hissettiği her şeyden daha mı gerçekti?

Aşağıya inmeye hazırlandı, dalgındı, ama parmakları öyle alışkındı ki neredeyse zahmetsizce hazırladılar onu. Aşağıya inmek üzereyken kanı da damarlarında kendiliğinden akmaya başladı, zihni çok bulanıktı.

Mr. Perrott onu bekliyordu. Aslında öğle yemeğinden sonra doğruca bahçeye gitmişti, tam bir gerginlik içinde yarım saatten fazladır bahçe yolunda gidip geliyordu.

"Her zamanki gibi geç kaldım!" diye bağırdı Evelyn, adamı görünce. "Ah, bağışlamalısınız beni; toplanmam gerekti... Şu işe bakın! Fırtına çıkacak! Şu koydaki de yeni bir gemi, değil mi?"

Bir geminin demirlemekte olduğu koya baktı, bacasından çıkan duman hâlâ etrafında duruyordu, dalgaların arasından hızla siyah bir titreme geçti. "Yağmurun nasıl bir şey olduğunu neredeyse unuttuk," diye ekledi Evelyn.

Ama Mr. Perrott ne gemiyle ne de havayla ilgileniyordu.

"Miss Murgatroyd," diye başladı, her zamanki resmiyetiyle, "korkarım ki, buraya gelmenizi istememin nedeni çok bencilce. Duygularımdan emin olmanızı size yeniden söylememe gerek olmadığını sanıyorum; ama yakında gideceğinize göre, bana şunu söylemenizi istemeden gitmenize izin veremeyeceğimi hissettim – benimle günün birinde ilgilenebileceğinizi umut etmem için bir nedenim olabilir mi?"

Yüzü iyice solmuştu, daha fazla konuşamayacak gibiydi.

Aşağı inerken Evelyn'in içine dolmuş olan o coşku dolu canlılık silinip gitmişti, kendini güçsüz hissetti. Söyleyebileceği bir şey yoktu; hiçbir şey hissetmiyordu. Şimdi Mr. Perrott, kendi eski moda, kibar kelimeleriyle gerçekten evlenme teklif ederken Evelyn ona karşı her zamankinden de az şey hissediyordu.

"Oturup konuşalım bunu," dedi oldukça kararsız bir tavırla.

Mr. Perrott onun peşinden bir ağacın altındaki kavisli yeşil bir banka gitti. Önlerindeki fıskiyeye baktılar, su fışkırtmayalı epey zaman olmuştu. Evelyn neler söylediğini düşünmek yerine gözlerini fıskiyeye dikmişti; susuz fıskiye Evelyn'in bir benzeri gibiydi.

"Elbette ilgileniyorum sizinle," diye söze başladı, hızlı hızlı

konuşarak; "ilgilenmeseydim kabalık etmiş olurdum. Siz benim tanıdığım en kibar insanlardan birisiniz, hem de en zariflerinden biri. Ama keşke... Ama keşke benimle o tarzda ilgilenmeseydiniz. Öyle ilgilendiğinize emin misiniz?" O anda adamın hayır demesini içtenlikle diledi Evelyn.

"Çok eminim," dedi Mr. Perrott.

"Bakın, ben çoğu kadın kadar basit değilimdir," diye devam etti Evelyn. "Sanırım daha fazla şey istiyorum. Neler hissettiğimi tam olarak bilmiyorum."

Mr. Perrott onu seyrederek ve konuşmaktan kaçınarak oturdu yanında.

"Bazen tek bir kişiyle fazlasıyla ilgilenmenin bana göre bir iş olmadığını düşünüyorum. Başka biri size daha iyi bir eş olabilir. Başka biriyle çok mutlu olacağınızı hayal ediyorum."

"Benimle ilgilenmeniz için bir şansım olacaksa beklemeye razıyım," dedi Mr. Perrott.

"Eh – acelemiz yok, değil mi?" dedi Evelyn. "Bunun üzerinde düşüneyim ve ne zaman döneceğimi size yazayım, olur mu? Moskova'ya gidiyorum; Moskova'dan yazarım size."

Ama Mr. Perrott ısrarcıydı.

"Bana herhangi bir fikir veremezsiniz. Ben sizden bir tarih sormuyorum... bu çok anlamsız olurdu." Durdu, çakıllı yola baktı.

Evelyn hemen yanıt vermeyince de devam etti.

"İyi biliyorum ki ben – ben size fazla bir şey sunamam, ne kendim ne de koşullarım bakımından. Ve unutuyorum; ben mucize olarak görüyorum ama size öyle gelemez. Size rastlayana kadar kendi yolumda sakin sakin gidiyordum – ikimiz de çok sakin insanlarız, kız kardeşimle ben – kaderimize razıyız. Hayatımdaki en önemli şey Arthur'la olan arkadaşlığımdı. Artık sizi tanıdığım için her şey değişti. Siz her şeye öyle bir ruh katıyorsunuz ki. Daha önce hayal bile etmediğim o kadar çok olanak görüyorum ki hayatta."

"Harika bu!" diye bağırdı Evelyn, onun elini kavrayarak. "Şimdi siz geri döneceksiniz, bir sürü şeye başlayacak ve büyük

bir üne kavuşacaksınız; biz de arkadaşlığımızı sürdüreceğiz, ne olursa olsun... Çok iyi iki arkadaş olacağız, öyle değil mi?"

"Evelyn!" diye inledi Mr. Perrott ansızın, ona sarıldı ve öptü. Evelyn sinirlenmedi, ama pek etkilenmemişti.

Kendini toparlayınca, "İnsanlar neden arkadaşlıklarını sürdürmezler, hiç anlayamam," dedi Evelyn, "bazıları başarıyor bunu. Hem arkadaşlıklar önemlidir, değil mi? İnsanın hayatında önemli yer tutarlar."

Evelyn'in ne söylediğini tam olarak anlayamıyormuş gibi Mr. Perrott yüzünde şaşkın bir ifadeyle ona baktı. Epeyce çaba harcayarak kendini topladı, ayağa kalktı, "Neler hissettiğimi size söylediğimi sanıyorum, sadece siz ne kadar isterseniz o kadar bekleyebileceğimi ekleyeceğim," dedi.

Yalnız kalan Evelyn bahçe yolunda bir aşağı bir yukarı yürüdü. O zaman neyin önemi vardı? Bütün bunların anlamı neydi?

27 Bölüm

Akşam boyunca bulutlar kümelendi, sonunda göğün maviliğinde tamamıyla birleştiler. Yeryüzüyle gökyüzü arasındaki boşluğu daraltır gibiydiler, havanın orada serbestçe hareket edeceği yer kalmamıştı sanki; dalgalar da dümdüzdü, ama hareketleri engelleniyormuşçasına kaskatıydılar. Bahçedeki çalılıklar ve ağaçların yaprakları birbirlerine sokulmuşlardı, kuşların ve böceklerin kesik cıvıltıları baskı ve engellenme duygusunu yoğunlaştırıyordu.

Işıklar ve sessizlik öyle tuhaftı ki, genellikle yemek saatlerinde yemek salonunu dolduran uğultulu seslerin içinde belirgin boşluklar oluyordu ve bu sessizlikler sırasında tabaklara çarpan bıçakların tıkırtısı duyuluyordu. İlk gök gürültüsü ve cama çarpan ilk dolgun damla biraz heyecan uyandırdı.

"Geliyor!" dendi aynı anda pek çok yabancı dilde.

Sonra, sanki gök gürültüsü kendi içine çekilmiş gibi derin bir sessizlik oldu. İnsanlar yeniden yemeklerini yemeye başlamışlardı ki açık pencerelerden içeri soğuk bir hava akımı doldu, sofra örtülerini ve etekleri havalandırdı, bir ışık çaktı, hemen otelin tam üstünde gök gürledi. Aynı anda yağmurun hışırtısı duyuldu ve arkasından kapatılan pencerelerin, sertçe çarpılan kapıların bir fırtınaya eşlik eden sesleri işitildi.

Salon ansızın birkaç ton daha karardı, rüzgâr karanlığı dalga dalga önüne katmış, yerde sürükler gibiydi. Bir süre kimse yemek yemeye çalışmadı, çatalları havada, bahçeye bakarak oturdular. Şimdi şimşekler sıklaşmıştı, fotoğrafları çekilecekmiş gibi insanların suratlarını aydınlattı, onları gergin ve doğal olmayan ifadelerle yakaladı. Gök gürültüsü tam üstlerinde, şiddetle patladı. Birkaç kadın iskemlelerinden kalkacak gibi oldular, sonra yine oturdular, ama yemeğe tedirginlik içinde, gözleri bahçede devam ettiler.

Dışarıdaki çalılar dalgalanıyor, ağarıyordu, rüzgâr üzerlerine bastırınca yere eğilir gibi oldular. Garsonlar, yemek yiyenlerin uyarısıyla yemek kaplarının üzerine bastırıyorlardı; yemek yiyenlerin de garsonların dikkatini çekmesi gerekiyordu, çünkü hepsi de gözlerini fırtınaya dikmişti. Gök gürültüsü bitecek gibi görünmeyip tepede kümelenince, şimşekler her seferinde doğruca bahçeyi hedef alınca ilk heyecanın yerini endişeli bir iç sıkıntısı aldı.

Yemeklerini hızla bitirip giriş holünde toplandılar, orada kendilerini başka yerlerden daha güvende hissediyorlardı, çünkü pencerelerin uzağına çekilebiliyor ve gök gürültüsünü duysalar da hiçbir şey göremiyorlardı. Ağlayan bir çocuğu annesi kucağına alıp götürdü.

Fırtına sürerken hiç kimse oturmaya istekli görünmüyordu, ortadaki tavan penceresinin altında toplandılar, orada sarı bir atmosferin içinde başlarını kaldırıp yukarıya baktılar. Ara sıra, şimşek çaktıkça yüzleri beyazlaşıyordu, sonunda korkunç bir patlama oldu, tavan penceresinin camları ek yerlerinden oynadı.

"Ah!" diye bağırdı birkaç kişi aynı anda.

"Bir şey çarptı," dedi bir erkek sesi.

Yağmur boşaldı. Yağmur şimşekleri ve fırtınayı söndürür gibiydi, hol neredeyse kapkaranlık oldu.

Bir-iki dakika sonra, camlara vuran yağmurun sesinden başka ses duyulmazken gürültü belirgin şekilde azaldı, sonra ortam sakinleşti.

"Geçti," dedi bir başka ses.

Bir dokunuşla bütün elektrik ışıkları yakılınca ayakta dikilmekte olan kalabalık grup göründü, hepsi de gergin yüzleriyle tavandaki pencereye bakıyorlardı, ama birbirlerini yapay ışıkta görünce hemen dönüp oradan uzaklaşmaya başladılar. Yağmur birkaç dakika tavan penceresini dövmeye devam etti, sonra gök gürültüsü bir-iki kez daha işitildi; ama karanlığın azalmasından ve dama vuran yağmurun hafiflemesinden, yolunu şaşırmış büyük hava okyanusunun onlardan uzaklaştığı, bulutlarıyla ve ateş çubuklarıyla denize yöneldiği anlaşıldı. Fırtınanın karmaşasında küçücük görünmüş

olan bina her zamanki kare şeklini almış, yeniden ferahlığına kavuşmuştu.

Fırtına dinerken otelin holündekiler oturdular; içleri rahatlayarak birbirlerine büyük fırtınalarla ilgili hikâyeler anlatmaya başladılar, böylece pek çoğu o geceki meşguliyetini yaratmış oldu. Satranç tahtası getirildi, iyileştiğini göstermek üzere boynuna yaka değil de geniş bir boyunbağı takmış olan, bunun dışındaysa her zamanki gibi görünen Mr. Elliot, Mr. Pepper'ı son bir oyuna davet etti. Sanki bilye oynayan iki küçük çocuğun sorumluluğunu taşıyorlarmış gibi, oyunu izlemek üzere, ellerinde elişleriyle, elişi olmayanlar da kitaplarıyla bir grup hanım aldı çevrelerini. Ara sıra satranç tahtasına bakıyorlar ve beylere yüreklendirici sözler söylüyorlardı.

Köşenin öbür tarafında Mrs. Paley, iskambilleri önünde uzun basamaklar halinde açmıştı, yanında oturan Susan ona eşlik ediyor ama kartları düzeltmiyordu, adlarını kimsenin öğrenmediği tüccarlar ve çeşitli insanlar da kucaklarında gazeteleriyle koltuklarına yayılmışlardı. Bu koşullar altında sohbet çok kibar, kopuk kopuk ve kesintilerle sürdürülüyordu ama salon, hayatın tanımlanması olanaksız kıpırtılarıyla doluydu. Ara sıra, şimdi kanatları grileşmiş, göğsü parlamış olan pervane başlarının üstünde vızıldıyor, gürültüyle lambalara çarpıyordu.

Genç bir kadın elişini bıraktı, "Zavallı hayvan! Onu öldürmek daha iyi olurdu!" diye bağırdı. Ama görünüşe bakılırsa, pervaneyi öldürmek için hiç kimse yerinden kalkmaya gönüllü değildi. Lambadan lambaya uçmasını seyrettiler, çünkü kendilerinin rahatı yerindeydi ve yapacak işleri yoktu.

Kanepede, satranç oynayanların yanında, Mrs. Elliot, Mrs. Thornbury'ye yeni bir örgü çeşidi öğretiyordu. Başları birbirine sokulmuştu, onları tek ayıran şey, Mrs. Thornbury'nin akşamları taktığı eski, dantel boneydi. Mrs. Elliot örgü ustasıydı, bu yöndeki bir övgüyü görünür bir gururla reddetti.

"Bence hepimizin gururlanacak bir şeyi vardır," dedi, "ben de örgümle gurur duyarım. Bana kalırsa bu tür şeyler ailede birbirine geçer. Biz hepimiz iyi örgü öreriz. Bir amcam vardı, ölene kadar

çoraplarını kendi ördü – hem de bu işi kızlarından iyi yapardı, sevgili ihtiyar beyefendi. Miss Allan, siz ki gözlerinizi bu kadar çok kullanıyorsunuz, neden akşamları örgü örmezsiniz? Öyle bir rahatlatır ki sizi, bakın söyleyeyim –gözleriniz öyle dinlenir ki– kermeslerde de pek beğenilir bunlar." Sesi, usta bir örgücünün pürüzsüz, yarı bilinçli tonunu aldı; sözcükler ağzından usul usul, peş peşe çıktı. "Ne kadar örersem o kadarını elimden çıkarabiliyorum her zaman, bu da hoşuma gidiyor, çünkü zamanımı boşa harcamadığımı hissediyorum–"

Bu sözlerin hedefi olan Miss Allan romanını kapadı, ötekileri bir süre sessizce izledi. Sonunda, "Karınız size âşık diye onu terk etmek doğal sayılmaz kesinlikle. Ama benim öyküındeki beyefendi –anlayabildiğim kadarıyla– tam da böyle yapıyor."

"Vah vah, kulağa hiç de hoş gelmiyor bu – yo, hiç mi hiç doğal gelmiyor," diye mırıldandılar, dikkatlerini işlerine vererek örgü örenler.

"Yine de insanlar bu tür kitaplara zekice yazılmış diyorlar," diye ekledi Miss Allan.

"*Annelik* –Michael Jessop'un yazdığı– sanırım," diye atıldı Mr. Elliot, çünkü satranç oynarken konuşmaktan kendini alamıyordu.

"Biliyor musunuz," dedi Mrs. Elliot, biraz sonra, "bence artık iyi romanlar yazılmıyor – eskiden olduğu kadar iyi değil, en azından."

Hiç kimse onunla aynı fikirde olduğunu söyleme ya da söylememe zahmetine girişmedi. Ara sıra oyuna göz atan, ya da bir derginin bir sayfasını okuyan, ya da ortalıkta dolaşan Arthur Venning uyuklayan Miss Allan'a baktıktan sonra, şakacı bir sesle, "Dalıp gittiniz, Miss Allan," dedi.

Ötekiler başlarını kaldırıp baktılar. Arthur'un kendileriyle konuşmamasına memnun olmuşlardı. Ama Miss Allan hiç duraksamadan yanıt verdi. "Hayali amcamı düşünüyordum," dedi. "Herkesin bir hayali amcası yok mudur?" diye devam etti sonra. "Benim var bir tane – çok tatlı, yaşlı bir beyefendi. Bana hep bir şeyler verir. Bazen altın bir saat; bazen bir atlı araba ve bir çift at;

bazen New Forest'ta harika bir küçük ev; bazen de en çok görmek istediğim yere bir bilet."

Arzuladıkları şeyleri belli belirsiz düşünürken bıraktı onları. Mrs. Elliot ne istediğini tam olarak biliyordu; bir çocuk istiyordu; her zamanki gibi alnındaki küçük kırışık derinleşti.

"Çok şanslı kişileriz," dedi, kocasına bakarak. "Hiçbir ihtiyacımız yok." Bunu kısmen kendini kısmen de başkalarını ikna etmek için böyle söylemeye meyilliydi. Ama holden gelip içeri giren ve satranç tahtasının başında duran Mr. ve Mrs. Flushing, onun ne kadar ikna edici olduğunu görmesine zaman bırakmadılar. Mrs. Flushing her zamankinden de çılgın görünüyordu. Alnının üzerine büyükçe bir tutam siyah saç sarkmıştı, yanakları koyu kan kırmızısıydı, yağmur damlaları yanaklarında ıslak izler bırakıyordu.

Mr. Flushing, damda fırtınayı seyrettiklerini açıkladı.

"Harika bir manzaraydı," dedi. "Şimşekler denizin üzerine uzanıyor, dalgaları ve uzaktaki gemileri aydınlatıyordu. Dağların da ne kadar güzel göründüklerini tahmin edemezsiniz, üzerlerindeki ışıklar ve iri kütleler halindeki gölgelerle. Hepsi bitti şimdi."

Bir koltuğa kayarak oturdu, oyundaki mücadelenin sonuyla ilgilenmeye başladı.

"Yarın geri dönüyor musunuz?" dedi Mrs. Thornbury, Mrs. Flushing'e bakarak.

"Evet," dedi Mrs. Flushing.

"Geri döndüğümüze hiç üzülmüyorum," dedi Mrs. Elliot, kederle kaygı karışımı bir ifadeyle, "bu hastalıktan sonra."

"Ölmekten korkuyor musunuz?" diye sordu Mrs. Flushing, onu küçümsemişti.

"Bence hepimiz korkuyoruz ölmekten," dedi Mrs. Elliot, ağırbaşlı bir tavırla.

"İş oraya geldiğinde sanırım hepimiz birer korkağız," dedi Mrs. Flushing, yanağını bir koltuğun arkalığına sürterek. "Ben öyle olduğuma eminim."

"Ben hiç değilim!" dedi Mr. Flushing, arkasına dönerek, çünkü

Mr. Pepper hamlesini yapmadan önce uzun uzun düşünüyordu. "Yaşamayı istemek korkaklık değildir, Alice. Korkaklığın tam tersidir. Şahsen ben yüz yıl yaşamak isterdim – ama tabii bütün melekelerim yerinde olacaksa. Neler olacak, bir düşünsene!"

"Ben de böyle hissediyorum," diye ona katıldı Mrs. Thornbury. "Değişiklikler, gelişmeler, icatlar – ve güzellik. Biliyor musunuz, bazen ölmeye ve çevremdeki güzellikleri görmemeye dayanamayacağımı düşünüyorum."

"Mars'ta hayat olup olmadığının keşfedilmesinden önce ölmek mutlaka çok sıkıcı olurdu," diye ekledi Miss Allan.

"Mars'ta hayat olduğuna gerçekten inanıyor musunuz?" diye sordu Mrs. Flushing, ilk kez büyük bir merakla ona doğru dönerek. "Kim söylüyor bunu? Bilen biri mi? Bir adam tanıyor musun, adı –"

Tam o anda Mrs. Thornbury örgüsünü kenara bıraktı, gözlerinde aşırı bir endişe okunuyordu.

"Mr. Hirst geliyor," dedi usulca.

St. John sallanır kapılardan içeri girmişti. Rüzgâr saçını başını dağıtmıştı, yanakları çok solgun görünüyordu, tıraşı uzamış, avurtları çökmüştü. Paltosunu çıkardıktan sonra giriş holünden geçip doğruca odasına çıkacaktı ama tanıdığı onca insanı görmezlikten gelemedi, özellikle de Mrs. Thornbury ayağa kalkıp yanına gelince ve elini uzatınca. Ama lambaların aydınlattığı sıcak salonun yarattığı şok etkisi, yağmurdaki o karanlık yürüyüşün ve gerginlikle ve korkuyla geçen uzun günlerin ardından bir arada rahatça oturan bir sürü neşeli insanın görüntüsüyle birleşip St. John'u tamamıyla pençesine aldı. Mrs. Thornbury'ye baktı ama konuşamadı.

Hiç kimse konuşmuyordu. Mr. Pepper'm eli satranç tahtasındaki atın üzerindeydi. Mrs. Thornbury, Hirst'ü bir koltuğa götürdü, yanma oturdu ve gözlerinde yaşlarla, usulca, "Arkadaşınız için elinizden geleni yaptınız," dedi.

Mrs. Thornbury'nin hareketi sanki hiç ara vermemişler gibi hepsinin yeniden konuşmasını sağladı; Mr. Pepper da atını sürdü.

"Yapılacak bir şey yoktu," dedi St. John. Çok yavaş konuşuyordu. "Olanaksız görünüyor–"

Ötekilerle kendisinin arasına bir hayal girmiş ve nerede olduğunu görmesini engelliyormuş gibi elini gözlerinin üzerinden geçirdi.

"Ve o zavallı çocuk," dedi Mrs. Thornbury, gözyaşları yine yanaklarından aşağı yuvarlanmaya başlamıştı.

"Olanaksız," diye yineledi St. John.

"Biliyor muydu, onu avutacak–" diye başladı Mrs. Thornbury, kararsızca.

Ama St. John yanıt vermedi. Koltuğunda arkasına yaslandı, ötekileri yarı görüyor yarı görmüyor, söylediklerini yarı duyuyor yarı duymuyordu. Müthiş yorgundu, ışık ve sıcaklık, ellerin hareketleri ve yumuşak konuşma sesleri onu sakinleştiriyordu; ona tuhaf bir sükûnet ve ferahlama veriyordu. Orada öyle hareketsiz otururken bu ferahlama duygusu derin bir mutluluk duygusuna dönüştü. Terence ile Rachel'a sadakatsizlikte bulunduğu duygusuna kapılmadan ikisini de düşünmekten vazgeçti. Hareketler ve sesler sanki odanın farklı yerlerinden bir araya geliyor, onun gözlerinin önünde bir desen oluşturuyorlardı; belli belirsiz gördüğü şeye bakarak orada öyle sessizce oturup o desenin oluşmasını izlemekten memnundu.

İyi bir satranç oyunuydu, Mr. Pepper ile Mr. Elliot kendilerini mücadeleye gitgide daha da kaptırıyorlardı. St. John'un konuşmak istemediğini gören Mrs. Thornbury örgüsünü yeniden eline aldı.

"Yine şimşek çakıyor!" diye bağırdı Mrs. Flushing birden. Mavi pencerenin önünde sarı bir ışık çaktı, bir an dışarıdaki yeşil ağaçları gördüler. Mrs. Flushing kapıya gitti, yarı yarıya açık havaya çıktı.

Ama ışık sadece, artık dinmiş olan fırtınanın yansımasıydı. Yağmur durmuştu, yüklü bulutlar dağılmıştı, ayın önünden buğumsu puslar hızla geçiyor olsa da hava hafiflemiş, açılmıştı. Gökyüzünün rengi yeniden derin, sakin bir maviye dönüşmüştü, yeryüzünün biçimi göğün dibinde görülüyordu, devasa, koyu renkli ve sağlamdı, dağın yükselen kütlesinin içine doğru gidiyor, yamaçların şurasındaki burasındaki villalardan vuran küçük ışıklarla benekleniyordu. Sürüklenen hava, ağaçların uğultusu, ara sıra

çakıp toprağın üstünü genişçe aydınlatan şimşek Mrs. Flushing'in içini coşkuyla doldurdu. Göğsü inip kalkıyordu.

"Harika! Harika!" diye mırıldandı ağzının içinden. Sonra içeriye döndü, buyurucasına, "Dışarıya gel de bak, Wilfrid, harika bu!" dedi.

Bazıları hafifçe kımıldadılar, kimileri ayağa kalktı, kimileri yün yumaklarını yere düşürünce eğilip onları aramaya başladı.

"Yatağa, haydi yatağa," dedi Miss Allan.

"Senin işini bitiren, vezirinle yaptığın hamleydi, Pepper," diye bağırdı Mr. Elliot, utkulu bir tavırla, taşları bir araya toplayıp ayağa kalktı. Oyunu o kazanmıştı.

"Ne? Pepper'ı sonunda yendiniz mi? Kutluyorum sizi!" dedi Arthur Venning, yaşlı Mrs. Paley'yi tekerlekli iskemlesiyle yatmaya götürürken.

St. John yarı uykulu, ama yine de çevresindeki her şeyin tamamıyla farkında olarak koltuğunda otururken bütün bu sesler kulağında minnetle yankılanıyordu. Gözlerinin önünden sıra sıra, siyah ve belirsiz nesneler geçiyordu, kitaplarını, iskambillerini, yün yumaklarını, iş sepetlerini ellerine alıp yatmaya giderken peş peşe yanından geçen insanların suretleri.

Dışa Yolculuk, Virginia Woolf'un 1910-1915 yılları arasında yazdığı ilk romanı. Yazarın daha sonraki yapıtlarına ışık tuttuğu gibi o yapıtlarda öne çıkan pek çok özelliğin ve temanın da öncüsüdür: yaratıcı bir üslubun, kadın bilinçlenmesine odaklanışın, cinsellik ve ölüm temalarının.

Londra'nın dış mahallelerinden birinde halalarının yanında kapalı bir yaşam süren genç ve masum Rachel Vinrace, babasının gemisiyle ve küçük bir grupla birlikte Güney Amerika'ya yolculuk eder. Siyaset dünyasına da toplum yaşamına da uzak olan genç kız, gemide tanıştığı yazar Terence Hewet'le nişanlanır; bu ilginç yolculuk Rachel için aynı zamanda bir içsel yolculuk da olacak, girdiği entelektüel ortamda özgürlüğü tanıyacaktır. Edward dönemindeki yaşam tarzını eleştiren ve satire eden Woolf'un sonraki romanı Mrs. Dalloway'in Clarissa Dalloway'i de ilk kez burada ortaya çıkar. Woolf'un başka hiçbir romanında olmadığı ölçüde gençliğin, hayatın heyecanını yansıtan, kadın bakış açısını güçlü bir şekilde öne çıkaran *Dışa Yolculuk*, İngiliz toplumunun yapısını, inançlarını ve önyargılarını, ayrıca kadın-erkek ilişkilerini, dini ve ölümü de irdeler. Otobiyografik öğeler de taşıyan romanda Woolf'un iç dünyasının, aşklarının, tutkularının, inançlarının ve özyaşamının izlerini görmek mümkündür. *Dışa Yolculuk* belli bir zamanda yer alsa da insanlar arasındaki ilişkileri ele alışı evrenseldir.

ISBN 978-605-4764-54

KIRMIZIKEDİ
ÇAĞDAŞ KLASİKLER

www.kirmizikedikitap.com

₺ 24

9 786054 764544